วารสารเสียงธรรมจากมหายาน
ISSN 2985-2706 (Print)
ISSN 2985-2714 (Online)

Journal of Mahayana voice

© 2025

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2568

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

Journal of Mahayana voice

(สาขาพระพุทธศาสนาปรัชญา ศึกษาศาสตร์ ด้านนิติศาสตร์ และรวมถึงสหวิทยาการอื่นๆ)

ISSN 2985-2706 (Print) : ISSN 2985-2714 (Online)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2568 | Year 11, Issue 5, September – October 2025

****

กำหนดออกวารสารทุก 2 เดือน (ปีละ 6 ฉบับ)

ฉบับที่ 1: มกราคม – กุมภาพันธ์ **ฉบับที่ 2**: มีนาคม – เมษายน
ฉบับที่ 3: พฤษภาคม – มิถุนายน **ฉบับที่ 4**: กรกฎาคม – สิงหาคม
ฉบับที่ 5: กันยายน – ตุลาคม **ฉบับที่ 6**: พฤศจิกายน – ธันวาคม

Issue 1: January – February **Issue 2:** March – April
Issue 3: May – June **Issue 4:** July – August
Issue 5: September – October **Issue 6:** November – December

เกี่ยวกับวารสาร

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารวิชาการที่มุ่งเป็นศูนย์กลางเผยแพร่ผลงานวิชาการสู่สาธารณชน ทั้งยังมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการในระดับบัณฑิตศึกษา โดยเน้นบทความวิจัยและบทความวิชาการที่ครอบคลุมหากหลายสาขา ได้แก่ พระพุทธศาสนา นิติศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ สังคมศาสตร์ และการศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้ต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน และเปิดรับบทความทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยพิจารณาต้นฉบับจากนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาทั้งจากภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย บทความที่ส่งมาจะต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยเผยแพร่ หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารวิชาการอื่นมาก่อน

วัตถุประสงค์ของวารสาร

1. เป็นแหล่งเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการที่มีคุณภาพในสาขาต่าง ๆ ได้แก่:
    1) พระพุทธศาสนาและปรัชญา
    2) ศึกษาศาสตร์
    3) นิติศาสตร์ และสหวิทยาการอื่น ๆ
2. สนับสนุนการเผยแพร่ผลงานของคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป เพื่อสร้างองค์ความรู้ เสริมสร้างความเข้าใจ และกระตุ้นการแลกเปลี่ยนแนวคิดใหม่ ๆ ในแวดวงวิชาการ
3. ส่งเสริมการพัฒนาความรู้และองค์ความคิดเชิงวิจัย เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหา การพัฒนาสังคม และสร้างผลกระทบเชิงบวกในระดับชุมชน สังคม และระดับสากล

นโยบายการพิจารณาบทความ

กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการคัดเลือกบทความเพื่อลงตีพิมพ์โดยไม่ต้องแจ้งให้ทราบล่วงหน้า และขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงบทความเพื่อให้เหมาะสม โดยยังคงรักษาหลักการและแนวคิดของผู้เขียน บทความที่ตีพิมพ์ถือเป็นทัศนะส่วนบุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่มีความจำเป็นต้องเห็นด้วยและไม่ขอรับผิดชอบต่อเนื้อหา

วารสาร **เสียงธรรมจากมหายาน** ไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ขอให้มีการอ้างอิงแสดงที่มาให้ถูกต้อง โดยมีกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (รายสองเดือน) เพื่อรองรับและเผยแพร่งานวิชาการที่มีคุณค่าให้แก่สังคมและแวดวงวิชาการในระดับนานาชาติ

ที่ปรึกษา วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

1. พระมหาคณานัมธรรมวชิรานุวัตร	เจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. พระคณานัมธรรมวชิรเมธาจารย์	รองเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกาย
3. พระคณานัมธรรมวัชรวิธานาจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่อนัมนิกายฝ่ายขวา
4. พระสมณานัมราชวชิราจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวาอนัมนิกาย
5. พระสมณานัมราชวชิราจารย์	ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายซ้ายอนัมนิกาย
6. พระสมณานัมวัชรธีราจารย์	ปลัดขวาอนัมนิกาย
7. พระวิเทศโพธิคุณ, ดร.	เจ้าอาวาสวัดสมานราษฎร์ จังหวัดชลบุรี
8. พระมหาปราโมทย์ ปโมทโย, ดร.	ผู้อำนวยการ สถานีวิทยุโทรทัศน์ธรรมาธิปไตย DDTV
9. พระครูปลัดณรงค์ฤทธิ์ อุปรกฺขิโต	พิธีกรรายการ “ตระเวนคน ตระเวนธรรม”

บรรณาธิการบริหาร

องพจนกรโกศล ดร.)	ผู้ช่วยปลัดขวาอนัมนิกาย,
(พิสิษฐ์ ศรีวิชา/เถี่ยนบ๊าว	ประชาสัมพันธ์คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
	เจ้าอาวาสวัดธรรมปัญญารามบางม่วง
	ผู้อำนวยการกองเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานการศึกษา
	พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
	ประธานเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14
	ผู้จัดการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
	ประธานมูลนิธิพระยูไลไภษัชย์สงเคราะห์

หัวหน้ากองบรรณาธิการ

ดร.สุริยา แสงอินตา	ผู้อำนวยการ กองเทคโนโลยีสารสนเทศ
	สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14

กองบรรณาธิการ

ด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา

1. ศ. ดร. ประยงค์ แสนบุราณ
   วิชาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
2. ศ.(พิเศษ) ร.ท. ดร. บรรจบ บรรณรุจิ
   ภาควิชาภาษาตะวันออก จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และราชบัณฑิต
3. พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม ผศ.ดร.
   รองอธิการบดี ด้านวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. พระครูสุภัทรสีลโสภณ ผศ.ดร.
   ผู้อำนวยการวิทยาลัยศาสนศาสตร์ มมร. วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาปัญญา ฉายา ปญญาสิริ
   ผู้อำนวยการกองคลังและทรัพย์สิน สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ด้านศึกษาศาสตร์ และครุศาสตร์

1. พระมหาบัณฑิต ปณฺฑิตเมธี, ดร.
   คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. รศ.ดร.อินถา ศิริวรรณ
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. รศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.สิน งามประโคน
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระศรีวชิรวาที, ผศ.ดร.
   รองอธิการบดี ด้านวิชาการและพัฒนาคุณภาพ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
6. พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺฒโน, ผศ.,
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. ผศ. ดร. อุทัย สติมั่น
   อาจารย์พิเศษ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระมหาสมบัติ ธนปณฺโฌ,ผศ.ดร.
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ผศ.ดร.บุญเชิด ชำนิศาสตร์
   อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ผศ.ดร.ระวิง เรืองสังข์
    อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ดร.วารี โศกเตี้ย
    อาจารย์ประจำ วิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญฺญู,ดร.
    อาจารย์ประจำวิชาการสอนสังคมศึกษา วิทยาลัยสงฆ์สุรินทร์ มจร วิทยาเขตสุรินทร์
13. พระครูนันทกิตติคุณ, ดร.
    ผู้อำนวยการโรงเรียนกุศลสมาครวิทยาลัย
14. พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี, ดร.
    อาจารย์ประจำวิชาบริหารการศึกษา,การสอนภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
15. ดร.จำรัส มุ่งเฝ้ากลาง
    อาจารย์พิเศษประจำ วิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยนครราชสีมา
16. ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน
    นักวิชาการศาสนา สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
17. ดร.กุศล บอกบุญ
    ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนศรีวิชาวิทยา สศปส. เขต 14

ด้านนิติศาสตร์ และสหวิทยาการ

1. นายอรชุน หรรษาวรรธนะ
   ทนายความ ที่ปรึกษาฝ่ายกฎหมาย คณะสงฆ์อนัมนิกายแห่งประเทศไทย
2. นายภาสกร ดมหอม
   ทนายความ หัวหน้าสำนักงานผดุงภักดีทนายความ
3. ดร.วุฒิพงษ์ รอดบำรุง
   อาจารย์พิเศษ สาขาวิชานิติศาสตร์แนวพุทธ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
4. รศ.ดร.ภูสิทธ์ ภูคำชะโนด

อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
5. ผศ. ดร.วรากรณ์ พูลสวัสดิ์
อาจารย์ประจำวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
6. ดร.ชัยมงคล สุพรมอินทร์
อาจารย์ประจำ สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ
นายวัชระ เกษทองมา
ฝ่ายประสานงานและจัดการ
นางสาวธีร์รวี เดชดวง
นางสาวนวรัตน์ เดชดวง
ออกแบบปก
นางสาวนวรัตน์ เดชดวง
พิสูจน์อักษร
นางสาวธีร์รวี เดชดวง
จัดรูปเล่ม
ดร.สุริยา แสงอินตา

บทบรรณาธิการ

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน (Journal of Mahayana Voice) ได้ดำเนินการเผยแพร่มาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นในรูปแบบของ “หนังสือเสียงธรรมจากมหายาน” ก่อนที่จะได้รับการจดทะเบียนเลขมาตรฐานสากลประจำวารสาร (International Standard Serial Number - ISSN) และตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในชื่อ “นิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน” ซึ่งจัดพิมพ์ครั้งแรกใน ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2558) ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักหอสมุดแห่งชาติ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนชื่อเป็น “วารสารเสียงธรรมจากมหายาน” โดยมุ่งหวังให้เป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ผลงานวิชาการของคณะสงฆ์มหายานฝ่ายอนัมนิกายในประเทศไทย ตลอดจนเป็นเวทีสำหรับนักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เพื่อเผยแพร่องค์ความรู้สู่สาธารณชน อีกทั้งยังมีเป้าหมายในการส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา รวมถึงผ ลงานวิชาการด้านต่าง ๆ ที่มีคุณค่าต่อสังคม

วารสารเสียงธรรมจากมหายาน เป็นวารสารที่มีความสมบูรณ์ทั้งในด้านเนื้อหาและกระบวนการดำเนินงาน โดยได้รับความเมตตาและการสนับสนุนจากผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้คำแนะนำและตรวจสอบคุณภาพของบทความอย่างเคร่งครัด บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารนี้จะต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้มั่นใจว่าเนื้อหามีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานทางวิชาการ วารสารเปิดรับบทความทั้งในภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน รวมถึงรับพิจารณาต้นฉบับจากบุคคลภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ตลอดจนนักวิชาการอิสระที่มีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

คณะกองบรรณาธิการวารสารเสียงธรรมจากมหายาน ขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการสนับสนุนและเผยแพร่องค์ความรู้ผ่านวารสารฉบับนี้ รวมถึงขอขอบคุณในความไว้วางใจและการให้ความเชื่อมั่นแก่ทีมงานตลอดมา หวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารเสียงธรรมจากมหายานฉบับนี้จะสามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และเป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อพัฒนาปัญญาให้เจริญยิ่งขึ้นสืบไป

บรรณาธิการ
วารสารเสียงธรรมจากมหายาน

สารบัญ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 1
พระครูปฐมธีรวัฒน์ บัญชา เทียนทอง; พระมหาอกนิษฐ์ สิริปัญโญ, ธวัช หอมทวนลม, พัชราวลัย ศุภภะ, อาคม มากมีทรัพย์

การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 15
ผศ.ดร.บุญมี พรรษา, ดร.สุวรา นาคยศ, ผศ.ดร.ชื่นอารมณ์ จันทิมาชัยอมร, พระมหาสันทัด โสตถิวโส, ดร., พระวชิรวิชญ์ ฐิตวโส, ดร., ดร.วีระพงษ์ แพงคำฮัก

จากปัญหาสู่พลังเปลี่ยนแปลง: นักรัฐประศาสนศาสตร์กับการเรียนรู้ชุมชนในศตวรรษที่ 21 29
สรวุฒิ สื่อเศรษฐสิทธิ์; ผุสดี สายวงศ์

การวิเคราะห์พฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษา ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี 40
ชนาภรณ์ ปัญญาการผล, ขจรศักดิ์ กั้นใช้

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 58
ไพลิน แพทองคำ; ธดา สิทธิ์ธดา

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม: ปัจจัยทางจิตวิทยาและมุมมองจริยธรรมพุทธ สำหรับการบำบัดและการป้องกัน 76
อนุพล มณีรัตน์; ศราวุธ จันทนะ, ณฤณีย์ ศรีสุข, ธีระยุทธ รักประเทศ

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัท ในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด 85
พิรียา ยะวิญชาญ

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 96
มลิตรา เปิ้นสันเทียะ; อลงกต ยะไวทย์

พฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏ วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ 108
กฤติยาภรณ์ บุญพร้อม ; วรีรัตน์ สัมพัทธ์พงศ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี 117
ศุภชัย ปัญต๊ะวงค์; วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ, บุษกร วัฒนบุตร

สารบัญต่อ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

การพัฒนาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และความพึงพอใจ ที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก **126**
ปิยวรรณ โทแหล่ง; อลงกต ยะไวทย์, ชิตพล ดีขุนทด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ..... **140**
สุนิตา อาญาเมือง; บรรจบ บุญจันทร์

แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ..... **166**
ณัฐพร ศิริเรือง; ชัยยศ เดชสุระ, วีรภัทร ภัทรกุล

รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ **182**
ชลาลัย ทะลายรัมย์

การพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ **193**
ธีระชัย รัตนรังสี

สมรรถนะที่จำเป็นของครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน : กรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนการประเมินในชั้นเรียน **204**
ลือฤทธิ์ ดำกระเด็น; ธนิยา เยาดำ, เมธี ดิสวัสดิ์

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา **218**
กฤติกรณ์ แกมใบ; เมธี อนันต์

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงาน ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ..... **229**
นิศาชล วรสุข; บรรจบ บุญจันทร์

ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ..... **248**
อัจฉราภรณ์ นามศรีชาติ; ผศ.ดร.บรรจบ บุญจันทร์

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี **264**
ปิยาพัชญ์ นิธิศอัครานนท์; อภิญญา สุขช่วย , ชวนคิด มะเสนะ

สารบัญต่อ

//บทความวิจัย

เรื่อง **ที่**

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ..... **276**
ปิยดา อาษา; บรรจบ บุญจันทร์

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร **290**
นุชนาถ ไตรยวงค์; ธดา สิทธิ์ธาดา

การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน SOFT POWER **310**
แม่ชีจิราภรณ์ ขนาดนิด, พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ

//บทความวิชาการ

บทบาทของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมค่านิยมคนรุ่นใหม่ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข **325**
พระมหาเอกพันธ์ มะเดื่อ; พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์ ., พระครูปลัด อรรถสิทธิ์ อริยเมธี (เตชะแก้ว), พระปรัชญา ชยวุฑฺโฒ (ถิ่นแถว), พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)

ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย **335**
ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน; ดร. พระพิสิษฐ์ ศรีวิชา , พระทินวงศ์ วงค์แวง, ดร.สุริยา แสงอินตา, กมลทิพย์ สุพร

สิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรี: มิติทางกฎหมาย สังคม และการบริหาร **344**
อุทัย อินทรักษ์, พระมหาอกนิษฐ์ สิริปญฺโญ (อาจวิชัย), อาคม มากมีทรัพย์, จตุรงค์ อินทรรุ่ง, ไพสันติ์ ศรีแปง

บทบาทพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ในประเทศไทย **354**
ดร.แม่ชีจิราภรณ์ ขนาดนิด, พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ (บุญทอง), พระสมุห์นพดล อตฺถยุตฺโต (สุทนต์), พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนฺโต (สุทนต์), พระมหาพุฒิแผน ปญฺญาวุโธ (พูนพัด)

สมรรถนะการวิจัย : ตัวช่วยครูไทยพัฒนาผู้เรียน **366**
บุณฑริก ศรีบุญเรือง; วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ, ตระกูล จิตวัฒนากร

โคปีและพระชายาของพระกฤษณะในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 : ความสำคัญความเหมือนและความต่าง ในฐานะตัวแทนแห่งภักติ **382**
สุปรีชญา จับใจ; ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ

การจัดการเรียนการสอนอ่านวรรณคดีด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน **397**
พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี; พระมหาศิริศักดิ์ ธมฺมสกฺโก, พระมหาศราวุธ วราวุโธ

รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14

A DEVELOPMENT MODEL FOR ADMINISTRATIVE SKILLS OF SANGHA AFFAIRS IN THE 21ST CENTURY FOR SANGHA ADMINISTRATORS IN ECCLESIASTICAL REGION 14

พระครูปฐมธีรวัฒน์[1], พระมหาอกนิษฐ์ สิริปัญโญ[2], ธวัช หอมทวนลม[3], พัชราวลัย ศุภภะ[4], อาคม มากมีทรัพย์[5]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3,4,5]
Phra Khru Pathom Theerawat[1], Phra Maha Aknit Siripanyo[2], Thawatch Homthuanlom[3],
Patcharawalai Suppapa[4], Arkom Makmeesap[5]
Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3,4,5]
Corresponding Author E-mail : phrakhrupthmthiwathn@gmail.com[1]

(Received : September 14, 2025; Edit : September 28, 2025; accepted : September 29, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ตลอดจนกำหนดแนวทางการพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 และการสร้างภาคีเครือข่ายเพื่อขับเคลื่อนการบริหาร โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพได้แก่ พระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 รูปคน และผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่ม 9 รูปคน รวมทั้งสิ้น 24 รูปคน ขณะที่การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 จำนวน 400 รูปคน ซึ่งได้จากการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

ผลการศึกษาพบว่า ทักษะสำคัญที่มีผลต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ได้แก่ (1) ทักษะด้านภาวะผู้นำและการจัดการ (2) ทักษะด้านการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่าย และ (3) ทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล ซึ่งล้วนมีบทบาทโดยตรงต่อการทำงานของพระสังฆาธิการในบริบทศตวรรษที่ 21 จากการประเมินตัวชี้วัด พบว่า พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารอยู่ในระดับสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.5, SD = 0.7) ขณะที่ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.2, SD = 0.9) แต่ยังมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ส่วนการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.8, SD = 1.1) และการจัดการความเสี่ยงเป็นตัวชี้วัดที่ต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.5, SD = 1.3) แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ในด้านการสร้างภาคีเครือข่าย การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากเครือข่ายภายในคณะสงฆ์ เครือข่ายภาครัฐและสถาบันการศึกษา ตลอดจนเครือข่ายภาคประชาสังคมและภาคเอกชน โดยมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือสำคัญ กระบวนการดังกล่าวควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ระบบบริหารที่มีมาตรฐาน และความโปร่งใส ดังนั้น การพัฒนาทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ควรดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยผสมผสานองค์ความรู้ด้านการจัดการ ภาวะผู้นำ เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารความเสี่ยง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถปรับตัวและดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ : การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ, ภาวะผู้นำ, ศตวรรษที่ 21, การสร้างเครือข่าย

Abstract

This research aimed to analyze the skills supporting the efficiency of Sangha administration among Sangha administrators in Sangha Region 14, and to identify guidelines for developing 21st-century administrative skills and establishing networks to drive effective administration. A mixed-method research methodology was used, combining both quantitative and qualitative methods. The qualitative sample consisted of 15 Sangha administrators who provided key information through in-depth interviews and 9 focus group discussions, totaling 24 participants. The quantitative study employed a sample of 400 Sangha administrators from Sangha Region 14, selected using a multi-stage sampling method.

The results of the study revealed that key skills influencing Sangha administration included (1) leadership and management skills, (2) community development and networking skills, and (3) digital technology and innovation skills. All of these factors directly impact the work of the Sangha in the 21st-century context. The evaluation of these indicators revealed that Sangha administrators had the highest level of administrative knowledge and understanding (mean 4.5, SD = 0.7), while their digital technology skills were excellent (mean 4.2, SD = 0.9). However, there were still differences between sample groups. Networking was moderate (mean 3.8, SD = 1.1), and risk management was the lowest indicator (mean 3.5, SD = 1.3), demonstrating the urgent need for networking development. Effective Sangha administration requires cooperation from networks within the Sangha, government, and educational institutions, as well as civil society and the private sector, with information technology as a key tool. This process should be based on participation, standardized management systems, and transparency. Therefore, the development of 21st-century administrative skills should be integrated, combining knowledge in management, leadership, digital technology, risk management, and networking to enable the Sangha to adapt and operate effectively in a rapidly changing social context.

Keywords: Sangha Administration, Sangha Leaders, Leadership, 21st Century, Networking

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงสร้างสังคมรูปแบบใหม่ขึ้น โดยวางรากฐานให้เป็นสังคมที่ตั้งอยู่บนหลักความเสมอภาค ปราศจากการแบ่งแยกชนชั้นวรรณะและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ พระองค์ทรงเรียกสังคมนี้ว่า “สังคมสงฆ์” ซึ่งใช้ระบบการปกครองที่มีแบบแผน เนื่องจากการอยู่ร่วมกันของผู้คนจำนวนมากที่แตกต่างกันทั้งชาติกำเนิด การศึกษา และภูมิหลัง ย่อมต้องอาศัยระเบียบและกฎเกณฑ์เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปอย่างราบรื่น และเพื่อให้ทุกคนได้รับประโยชน์สูงสุดจากคำสั่งสอนของพระองค์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543: 15) ในระยะแรกแห่งการประกาศพระธรรมคำสอน มีผู้ให้ความสนใจและเข้ามาศึกษาจำนวนมาก พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รับและสั่งสอนโดยตรง อีกทั้งยังทรงมอบหมายให้พระภิกษุออกไปประกาศพระศาสนาในภูมิภาคต่าง ๆ เพื่อเผยแผ่พระธรรมให้กว้างไกลยิ่งขึ้น เมื่อกล่าวถึงสังคมสงฆ์และการปกครอง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทรงแสดงพระโอวาทสำคัญก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน โดยตรัสว่า “อานนท์ บางทีพวกเธอจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ปัพพชน์มี พระศาสดาล่วงไปแล้ว พระศาสดาของพวกเราไม่มี ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยใดที่เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้นจักเป็นศาสดาของพวกเธอ เมื่อเราล่วงไปแล้ว” (ที.ม. (ไทย) 10/141/146-147) พระดำรัสนี้ทำให้เห็นถึงหลักการสำคัญที่พระองค์ทรงวางไว้ คือการให้ ธรรมและวินัย เป็นหลักสูงสุดในการคงอยู่และปกครองสังคมสงฆ์แทนพระองค์ เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและเป็นระเบียบตลอดกาล

ดังนั้น การปกครองคณะสงฆ์ไทยในกาลต่อมา จึงให้ความสำคัญกับ พระวินัย ในฐานะหลักการสำคัญในการดูแลหมู่สงฆ์ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและความร่มเย็นสืบต่อกันมาอย่างยาวนานหลายร้อยปี การยึดพระวินัยเป็นหลักถือได้ว่าเป็นทั้งโครงสร้างและระบบการจัดการของสังคมสงฆ์ ซึ่งช่วยส่งเสริมให้เกิดระเบียบวินัยภายในหมู่คณะ ตลอดจนพัฒนาบุคลากรในสังคมสงฆ์อย่างต่อเนื่อง อันเป็นการสร้างโอกาสให้สังคมสงฆ์ดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและเจริญก้าวหน้า หากปราศจากความเป็นระบบและระเบียบดังกล่าว ย่อมทำให้การดำเนินชีวิตและกิจกรรมทางสังคมไม่อาจเป็นไปโดยราบรื่นได้ อย่างไรก็ตาม การอยู่ร่วมกันของคนจำนวนมากในสังคมขนาดใหญ่ ย่อมมีโอกาสเกิดความขัดแย้งทั้งด้านความคิด คำพูด และการกระทำ เนื่องจากแต่ละบุคคลมีพื้นฐานแตกต่างกัน หากขาดหลักแห่งการประนีประนอมที่จะทำให้คนส่วนใหญ่ยินยอมพร้อมใจ ย่อมอาจนำไปสู่ความแตกแยกในหมู่คณะ (แสวง อุดมศรี, 2543: 1) อุปมาได้เหมือนดอกไม้หลากสีที่วางกระจัดกระจาย หากปรารถนาจะนำมาเรียงร้อยเป็นพวงมาลัยที่สวยงาม ก็จำเป็นต้องอาศัยการจัดระเบียบที่เหมาะสม เช่นเดียวกับสังคมสงฆ์ที่ต้องอาศัยหลักพระวินัยและระบบการปกครองที่มั่นคง ทั้งนี้ การปกครองคณะสงฆ์มีมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล โดยมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ปกครองสูงสุด และเมื่อมีบุคคลศรัทธาเข้ามาบวชเพิ่มมากขึ้น พระองค์จึงทรงมอบอำนาจหน้าที่ให้พระสงฆ์ช่วยดูแลปกครองกันเอง โดยมีการให้ความเคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส ขณะที่พระพุทธองค์ทรงดำรงสถานะในฐานะ ธรรมราชา ผู้ทรงเป็นหลักสูงสุดของการปกครองสงฆ์ (อง. ติก. (ไทย) 20/14/154–156)

เมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป พระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ซึ่งประกอบด้วยคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทใหม่ โดยการน้อมนำหลักการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 มาประยุกต์ใช้ในเชิงรุก พร้อมขับเคลื่อนให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม เพื่อให้ทุกภาคส่วนในสังคมตระหนักถึงความสำคัญของกิจการงานพระพุทธศาสนา ทั้งด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การพัฒนาสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ควบคู่กับสังคมโลกได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

จากข้อมูลเบื้องต้น พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในเขตการปกครองภาค 14 ยังประสบปัญหาที่สะท้อนถึงการขาดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ในเรื่องของการสื่อสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัดผ่านช่องทางดิจิทัลที่ยังไม่แพร่หลาย ส่งผลให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเข้าถึงข้อมูลทางศาสนาได้จำกัด การจัดการความขัดแย้งในชุมชนก็ขาดแนวทางที่เป็นระบบและใช้หลักการเจรจาอย่างสร้างสรรค์ ทำให้บางพื้นที่เกิดความไม่เข้าใจระหว่างวัดกับชุมชน สิ่งที่สำคัญคือ พระสงฆ์มีข้อจำกัดด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดการข้อมูลและการบริหารงาน ส่งผลให้การทำงานล่าช้าและขาดความโปร่งใส ปัญหานี้ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการความขัดแย้ง และการสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง

การบริหารคณะสงฆ์ในปัจจุบันถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนา หากมีระบบการบริหารที่มีประสิทธิภาพ พระศาสนาย่อมดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง การบริหารที่ดีจำเป็นต้องมีรูปแบบ วิธีการ และแนวคิดที่ชัดเจน โดยอาศัยการแบ่งงาน การมอบอำนาจ และการกระจายความรับผิดชอบให้แก่ผู้บริหารในระดับต่าง ๆ ตามความรู้ ความสามารถ และพัฒนาการของแต่ละบุคคล ทั้งนี้ การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบันยังอยู่ภายใต้อำนาจของรัฐและจารีตประเพณี โดยเมื่อเกิดอธิกรณ์ขึ้น จำเป็นต้องอาศัยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เป็นกรอบในการจัดระเบียบและกำกับดูแล ทั้งในด้านการปกครอง การศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ตลอดจนการแต่งตั้งและถอดถอนพระสังฆาธิการให้เป็นไปตามหลักจริยวัตร (กรมการศาสนา, 2542: 76) ในขณะเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกทำให้เกิดเหตุการณ์และกิจกรรมใหม่ ๆ ที่หลากหลาย ทั้งภายในและภายนอกวงการพระพุทธศาสนา ซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของพระศาสนาและประโยชน์ของประชาชนที่สัมพันธ์กันโดยตรง (มานพ พลไพรินทร์, 2531: 1) ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องเรียนรู้และเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม หากไม่สามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับพลวัตของโลก ย่อมไม่สามารถทำประโยชน์แก่สังคมได้อย่างแท้จริงตามพุทธเจตนารมณ์

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร สุพรรณบุรี และกาญจนบุรี ได้ดำเนินโครงการวิจัยซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลในพื้นที่ดังกล่าว ผลลัพธ์จากการวิจัยครั้งนี้จะนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการ ตลอดจนการออกแบบและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสม เพื่อนำไปทดลองใช้และประเมินประสิทธิผลในเชิงปฏิบัติ ผลกระทบเชิงวิชาการจะก่อให้เกิดบทความวิจัยที่สามารถเผยแพร่ในวารสารวิชาการระดับชาติและนานาชาติ รวมทั้งการจัดทำคู่มือพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลซึ่งถือเป็นผลผลิตสำคัญของงานวิจัย ในด้านชุมชนและสังคม ผลการดำเนินการจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของพระสังฆาธิการในการปฏิบัติหน้าที่ ตลอดจนเพิ่มพูนศักยภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน ในเชิงนโยบาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากงานวิจัยไปใช้ประกอบการกำหนดนโยบายและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะตำบลในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาและสังคม ทำให้พระสังฆาธิการจำเป็นต้องพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 อาทิ การสื่อสารดิจิทัล การจัดการความขัดแย้ง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้สามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของสังคมร่วมสมัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14
2. เพื่อพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14
3. เพื่อสร้างภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14” มีกรอบแนวคิดดังนี้

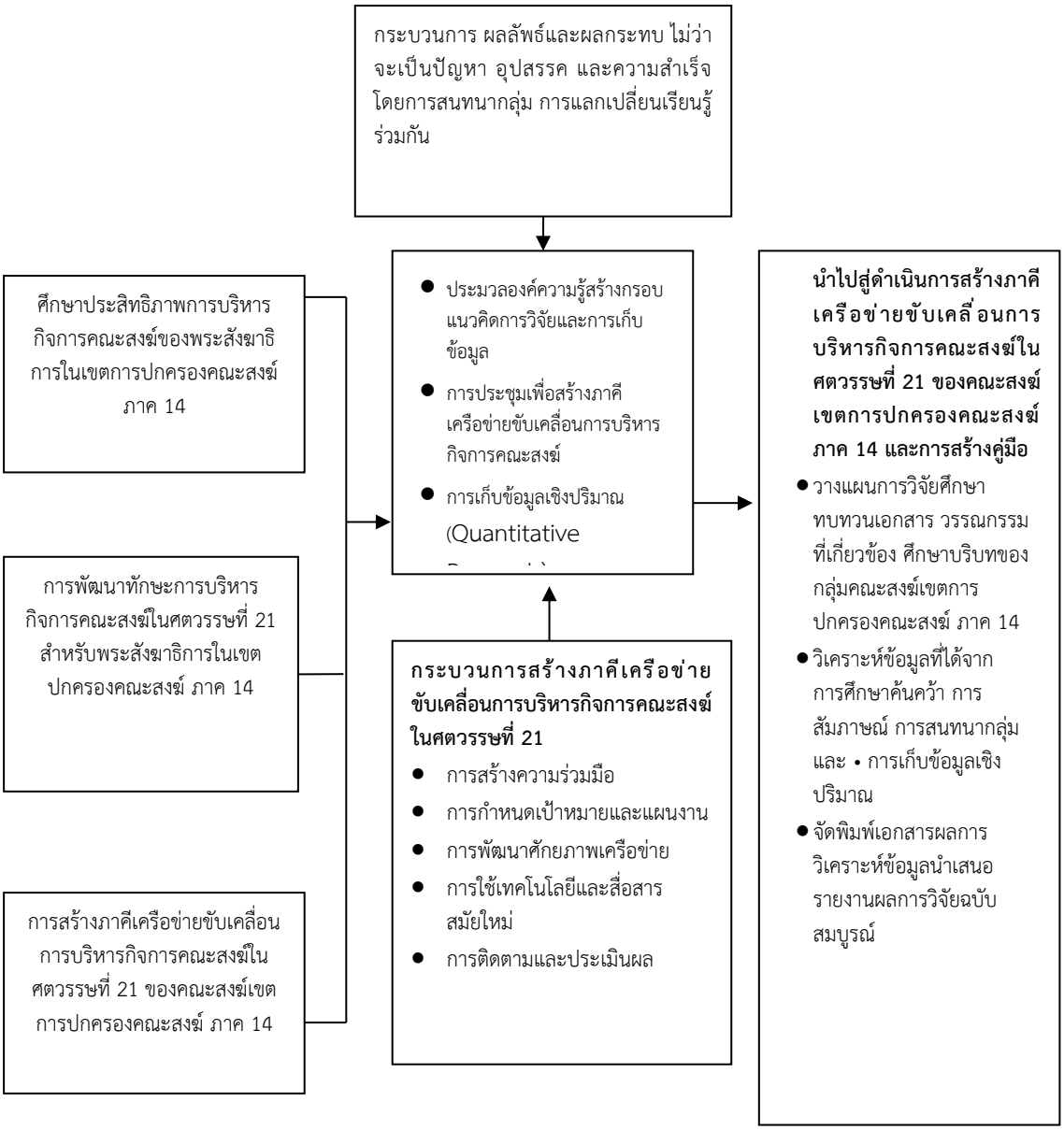

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย 2 แนวทางหลัก ได้แก่ การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ใช้เทคนิค AIC (Appreciation–Influence–Control) เพื่อค้นหาทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามที่ครอบคลุมการบริหารกิจการคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างพระสังฆาธิการจำนวน 400 รูป วิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยาย การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ และตรวจสอบความตรงของโมเดลด้วยโปรแกรม LISREL โดยมีขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนการวิจัยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 เพื่อค้นหาปัจจัยสนับสนุนและอุปสรรคในการบริหาร และใช้เป็นแนวทางเบื้องต้นสำหรับการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม

ระยะที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการโดยใช้เทคนิค AIC เพื่อค้นหาทักษะจำเป็นสำหรับพระสังฆาธิการ ผ่านการสะท้อนคุณค่า (Appreciation) การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Influence) และการยืนยันความเป็นไปได้ของแนวทางพัฒนา (Control) ข้อมูลที่ได้ถูกเก็บทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อใช้ในการสังเคราะห์

ระยะที่ 3 การพัฒนาทักษะการบริหาร

นำทักษะที่สังเคราะห์ได้มาจัดกิจกรรมอบรมและพัฒนา ผ่านการฝึกปฏิบัติ (Workshop) การจำลองสถานการณ์ (Simulation) และการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) พร้อมการติดตามผลด้วยการประเมินความก้าวหน้าและแบบสะท้อนผลลัพธ์ เพื่อปรับปรุงกิจกรรมและหลักสูตรให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ระยะที่ 4 การวิเคราะห์โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ

ใช้แบบสอบถาม 2 ชุดเพื่อเก็บข้อมูลตัวแปรเหตุและผล วิเคราะห์ด้วยสถิติบรรยายและการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ ก่อนทดสอบโมเดลด้วยการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ผ่านโปรแกรม LISREL เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลจริง

ระยะที่ 5 การสร้างภาคีเครือข่าย

นำผลวิจัยไปใช้สร้างภาคีเครือข่ายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 โดยจัดเวทีแลกเปลี่ยนระหว่างพระสังฆาธิการ หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง กำหนดแนวทางความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ เช่น การทำบันทึกความเข้าใจ (MOU) และการตั้งคณะกรรมการกลาง เพื่อประสานงานและผลักดันนวัตกรรมใหม่ ๆ ในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มีความมั่นคง

ผลการวิจัย

1.ทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิจัยพบว่า ทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่

1) ทักษะด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ พระสังฆาธิการที่มีภาวะผู้นำเชิงรุกสามารถกำหนดวิสัยทัศน์และแนวทางการบริหารที่เป็นระบบ ส่งเสริมความสามัคคีและความมั่นคงของคณะสงฆ์ อีกทั้งยังสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นกรอบการบริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบ หนึ่งในพระสังฆาธิการให้สัมภาษณ์ว่า “การเป็นผู้นำในยุคนี้ ไม่ใช่แค่สั่งการ แต่ต้องฟังเสียงของพระในพื้นที่ และร่วมกันหาทางออกที่เหมาะสมกับสังคม เพราะถ้าไม่ปรับตัว พระก็จะห่างไกลจากชุมชน”

2) ทักษะด้านการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่าย พระสังฆาธิการจำเป็นต้องมีความสามารถในการสร้างความร่วมมือกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อขับเคลื่อนกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาชุมชนและสังคมโดยรวม การเสริมสร้างภาคีเครือข่ายระหว่างคณะสงฆ์ทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยขยายผลการพัฒนาและสร้างเสถียรภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบ จากการสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน มีการสะท้อนว่า “เวลาวัดทำงานร่วมกับชุมชน มันไม่ได้อยู่แค่เรื่องศาสนา แต่ยังโยงกับการศึกษา วัฒนธรรม และการช่วยเหลือคนยากจน ถ้าพระสังฆาธิการมีเครือข่ายที่แข็งแรง ก็จะทำให้โครงการต่าง ๆ ขับเคลื่อนได้เร็วขึ้นและยั่งยืนกว่าเดิม”

3) ทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล พระสงฆ์ยุคใหม่จำเป็นต้องบูรณาการเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ากับการ

บริหาร เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการทำงานและการสื่อสาร ตลอดจนสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในรูปแบบที่ทันสมัยและเข้าถึงผู้คนได้กว้างขึ้น พระสังฆาธิการที่มีทักษะด้านดิจิทัลสามารถใช้เครื่องมือออนไลน์ในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การบริหารทรัพยากร และการจัดการข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 ควรดำเนินการผ่านกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการที่เป็นระบบ เน้นการเสริมสร้างสมรรถนะของพระสังฆาธิการในทุกระดับ พร้อมกับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนและการพัฒนาคณะสงฆ์ในสังคมไทยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยสามารถแสดงผลการวิจัยเชิงโครงสร้างในรูปแบบแผนภาพดังนี้

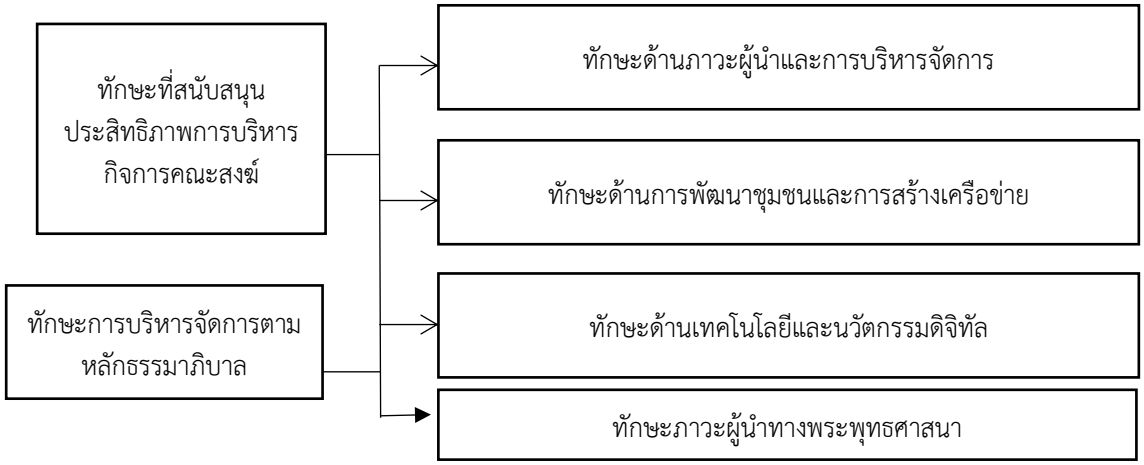

ภาพที่ 1 ทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์

2. การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างทักษะการบริหารสำหรับพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 5 ประการหลัก ได้แก่

1) การพัฒนาองค์ความรู้และสมรรถนะ การเสริมสร้างความรู้ด้านการบริหารจัดการเป็นพื้นฐานสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของพระสังฆาธิการ โดยเน้นการฝึกอบรมทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติในด้านการบริหารเชิงยุทธศาสตร์ การวางแผนและการตัดสินใจอย่างเป็นระบบ การพัฒนาภาวะผู้นำทางศาสนา การจัดการทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ ตลอดจนการประยุกต์ใช้หลักการบริหารสมัยใหม่และแนวคิดการบริหารภาครัฐแนวใหม่ เพื่อยกระดับความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน

2) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 พระสังฆาธิการควรใช้ระบบสารสนเทศเพื่อจัดเก็บข้อมูลด้านวัด พระภิกษุ และกิจกรรมทางศาสนา พร้อมทั้งใช้สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดียเพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและสื่อสารกับพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ การพัฒนาเว็บไซต์ของคณะสงฆ์ภาค 14 เพื่อเป็นศูนย์รวมข้อมูลสำคัญ จะช่วยให้การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าถึงประชาชนในวงกว้างอย่างเหมาะสมกับยุคดิจิทัล

3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาศักยภาพคณะสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กร ผ่านการจัดตั้งภาคีเครือข่ายพัฒนาคณะสงฆ์ศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และแนวปฏิบัติที่ดี การเสริมสร้างเครือข่ายดังกล่าวช่วยให้คณะสงฆ์สามารถรับมือกับปัญหาที่หลากหลาย ทั้งด้านกฎหมาย การจัดการทรัพย์สินวัด การเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์ รวมถึงการร่วมมือกับคณะสงฆ์ต่างประเทศเพื่อแลกเปลี่ยนแนวทางการบริหารและการเผยแผ่ในระดับสากล

4) การจัดการความเสี่ยงเชิงรุก คณะสงฆ์ในยุคปัจจุบันต้องเผชิญความเสี่ยงหลายด้าน การจัดการความเสี่ยงอย่างเป็น

ระบบจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเริ่มจากการอบรมพระสังฆาธิการให้มีความรู้ด้านกฎหมาย การเงิน และการใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม อีกทั้งควรมีการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวังภัยคุกคามต่อคณะสงฆ์ เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มความเสี่ยง เช่น ความเสี่ยงด้านภาพลักษณ์ กรณีพระภิกษุประพฤติไม่เหมาะสม ความเสี่ยงด้านกฎหมายและการบริหารทรัพย์สินของวัด และความเสี่ยงด้านเทคโนโลยี การมีแผนจัดการที่รัดกุมช่วยให้คณะสงฆ์สามารถรับมือกับสถานการณ์ไม่คาดคิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5) การติดตามและประเมินผล การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต้องมีกลไกติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน โดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในแต่ละด้าน เช่น ระดับความรู้ด้านการบริหาร ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล จำนวนกิจกรรมความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย และการลดลงของความเสี่ยง การประเมินผลที่เป็นระบบจะช่วยให้สามารถปรับปรุงแนวทางการบริหารให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ผลการประเมินตัวชี้วัดการบริหารกิจการคณะสงฆ์

(Likert Scale 5 ระดับ 5 = ดีมาก 1 = น้อยที่สุด

ตัวชี้วัด	ค่าเฉลี่ย (Mean)	ค่ามัธยฐาน (Median)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)
1. ระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ	4.5	5	0.7
2. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา	4.2	4	0.9
3. จำนวนโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายคณะสงฆ์และหน่วยงานภายนอก	3.8	4	1.1
4. การลดลงของปัญหาความเสี่ยงที่ส่งผลกระทบต่อคณะสงฆ์	3.5	3	1.3

ผลการประเมินตัวชี้วัด จากการประเมินตัวชี้วัด พบว่า ตัวชี้วัดที่มีค่าสูงที่สุด คือ ระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ โดยมีค่าเฉลี่ย 4.5 อยู่ในระดับสูง สะท้อนให้เห็นว่าพระสังฆาธิการมีพื้นฐานความรู้และความเข้าใจด้านการบริหารคณะสงฆ์ที่มั่นคง สามารถใช้เป็นจุดแข็งในการขับเคลื่อนการดำเนินงาน สำหรับ ตัวชี้วัดด้านเทคโนโลยีดิจิทัลมีค่าเฉลี่ย 4.2 อยู่ในระดับดี แต่มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงกว่าตัวชี้วัดอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของระดับทักษะระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งชี้ถึงความจำเป็นในการจัดอบรมและเสริมสร้างสมรรถนะด้านดิจิทัลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม จำนวนโครงการหรือกิจกรรมความร่วมมือ ได้ค่าเฉลี่ย 3.8 อยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนให้เห็นว่าคณะสงฆ์ยังมีโอกาสในการเพิ่มโครงการความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความหลากหลายและเข้มแข็งมากขึ้น ขณะที่ การลดลงของปัญหาความเสี่ยง ได้ค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ 3.5 แสดงให้เห็นว่าการจัดการความเสี่ยงยังคงเป็นจุดอ่อนที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง ไม่ว่าจะเป็นด้านภาพลักษณ์ของคณะสงฆ์ การจัดการทรัพย์สินของวัด หรือการใช้สื่อออนไลน์อย่างเหมาะสม สรุปผลการวิจัย โดยสรุป การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 จำเป็นต้องดำเนินการอย่าง บูรณาการ โดยผสมผสานองค์ความรู้ด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารความเสี่ยง ควบคู่กับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการจัดให้มีระบบการติดตามและประเมินผลอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพให้พระสังฆาธิการสามารถบริหารกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างมั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับพลวัตของสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 โดยแสดงตามภาพดังนี้

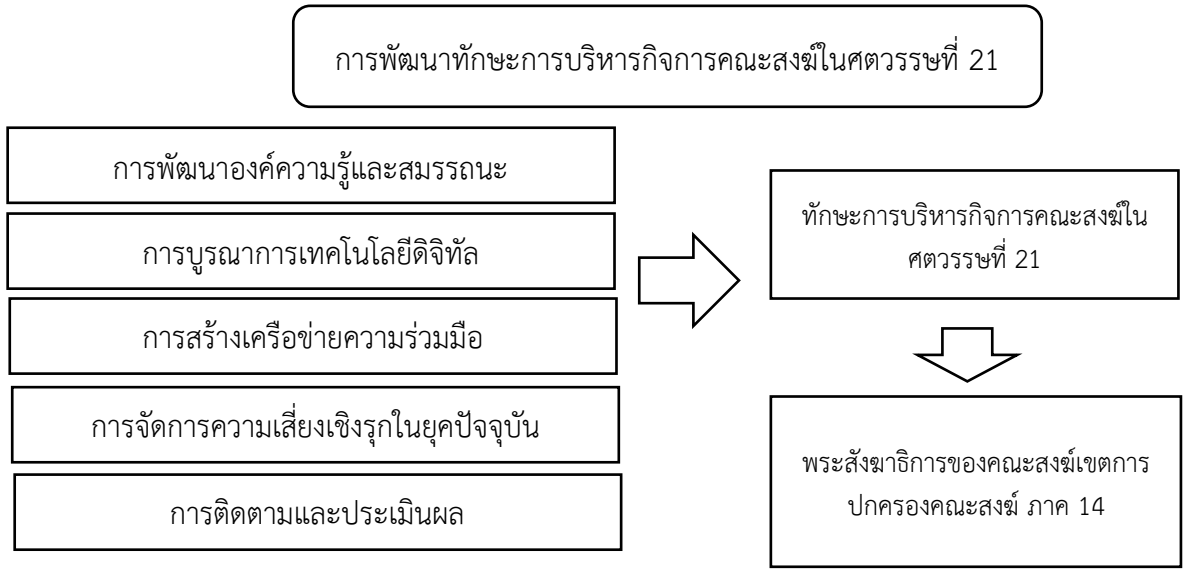

ภาพที่ 2 การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21

3. การสร้างภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 ผลการวิจัยพบว่า การสร้างภาคีเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างศักยภาพและประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมในศตวรรษที่ 21 โดยเครือข่ายที่มีประสิทธิผลควรครอบคลุม 3 ภาคส่วนหลัก ได้แก่

1) เครือข่ายภายในคณะสงฆ์ ผลการวิจัยชี้ว่า เครือข่ายภายในคณะสงฆ์ถือเป็นกลไกพื้นฐานที่มีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ โดยเฉพาะบทบาทของพระสังฆาธิการในระดับต่าง ๆ ที่ต้องกำหนดกลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติ การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธและการยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยที่ช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพ การจัดตั้ง คณะกรรมการพัฒนาเครือข่ายภายในคณะสงฆ์ เพื่อทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานงานและติดตามผล เป็นแนวทางที่สนับสนุนให้การดำเนินงานมีทิศทางชัดเจนและเป็นระบบ

2) เครือข่ายภาครัฐและสถาบันการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้ที่ทันสมัยและเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ อาทิ กระทรวงวัฒนธรรม กรมการศาสนา และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนเชิงนโยบาย ทรัพยากร และองค์ความรู้ ขณะเดียวกัน สถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีบทบาทในการพัฒนาหลักสูตร การจัดอบรม และการเสริมสร้างทักษะด้านการบริหาร เทคโนโลยี และแนวคิดการจัดการเชิงสากล ส่งผลต่อการยกระดับมาตรฐานการบริหารคณะสงฆ์

3) เครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรเอกชน ผลการวิจัยพบว่า ในบริบทปัจจุบัน การเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการบริหารกิจการคณะสงฆ์จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาสังคมและองค์กรเอกชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนที่มีประสิทธิผลและเข้าถึงประชาชนวงกว้าง องค์กรเหล่านี้ คือ สมาคมทางพุทธศาสนา มูลนิธิทางศาสนา และ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร สามารถสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีบทบาทในการสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัล ในด้านการพัฒนาระบบสารสนเทศคณะสงฆ์ภาค 14 หรือการดำเนินโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 สื่อให้เห็นถึงการบูรณาการความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์กับภาคส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นรูปธรรม

การอภิปรายผล

โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาวิเคราะห์ดังนี้

1. ทักษะที่สนับสนุนประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า (1) ทักษะด้านภาวะผู้นำและการบริหารจัดการ (2) ทักษะด้านการพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่าย และ (3) ทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัล แต่ละมิติส่งผลต่อการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในศตวรรษที่ 21 โดยพบว่า โดยแต่ละมิติมีผลโดยตรงต่อการดำเนินงานของพระสังฆาธิการในบริบทของศตวรรษที่ 21 กล่าวคือ ภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และยึดหลักธรรมาภิบาลถือเป็นปัจจัยสำคัญในการกำกับดูแลและขับเคลื่อนคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปอย่างมีระบบและเสถียรภาพ ขณะที่การพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่ายช่วยให้คณะสงฆ์สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือกับองค์กรภายในและภายนอก และขยายบทบาทพระสงฆ์ในมิติการพัฒนาสังคม ส่วนทักษะด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยยกระดับประสิทธิภาพการบริหารและขยายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดรับกับบริบทโลกยุคใหม่ ดังนั้น จึงเห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพพระสังฆาธิการให้สามารถบูรณาการองค์ความรู้ด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ และเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดรัตน์ ฐิตคุโณ (ดิษสังวร) และคณะ เรื่อง “กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12” ซึ่งพบว่า สภาพทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ของพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 12 โดยรวมอยู่ในระดับมาก กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามหลักพุทธธรรมถูกบูรณาการด้วย อิทธิบาท 4 ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ (2) การเลือกวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสม (3) การลงมือปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรม (4) การประเมินผลการเรียนรู้ พร้อมทั้งกำหนดตัวชี้วัดการเรียนรู้ ผลการประเมินกระบวนการดังกล่าวโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสามารถนำไปใช้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของพระสงฆ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระครูปลัดรัตน์ ฐิตคุโณ (ดิษสังวร) และคณะ, 2567: บทคัดย่อ)

2. การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14 พบว่า การพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องดำเนินการในลักษณะบูรณาการ ครอบคลุมทั้งองค์ความรู้ด้านการบริหาร ภาวะผู้นำ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล การบริหารความเสี่ยง และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยผลการประเมินตัวชี้วัดชี้ให้เห็นว่า พระสังฆาธิการมีความรู้ความเข้าใจด้านการบริหารในระดับสูงที่สุด (ค่าเฉลี่ย 4.5, SD = 0.7) แสดงถึงพื้นฐานที่มั่นคงด้านการจัดการ ขณะที่ทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับดี (ค่าเฉลี่ย 4.2, SD = 0.9) แต่ยังมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่าง ส่วนการสร้างเครือข่ายความร่วมมืออยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.8, SD = 1.1) และการลดลงของปัญหาความเสี่ยงเป็นตัวชี้วัดที่ต่ำที่สุด (ค่าเฉลี่ย 3.5, SD = 1.3) สะท้อนถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการปรับปรุงระบบบริหารจัดการปัญหา ดังนั้น การพัฒนาองค์ความรู้ด้านการบริหารควรดำเนินไปพร้อมกับการยกระดับทักษะด้านเทคโนโลยี การเสริมสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการบริหารความเสี่ยงเชิงรุก เพื่อให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์มีความมั่นคง ยั่งยืน และสอดคล้องกับพลวัตสังคมในศตวรรษที่ 21 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ พระครูสันติพนาทร (ศรศิริ โปร่งจิต) และคณะ เรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 5” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธ ศึกษารูปแบบการพัฒนา และประเมินรูปแบบดังกล่าว โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน ทั้งเชิงปริมาณ (กลุ่มตัวอย่าง 349 รูป) และเชิงคุณภาพ (สัมภาษณ์ 12 รูป และผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 รูป) ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงพุทธโดยรวมอยู่ในระดับมาก (เฉลี่ย = 3.73, SD = 0.713) โดยเฉพาะด้านการบริหารงานบุคลากรที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (เฉลี่ย = 4.29) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคลากร การอำนวยการ และการกำกับดูแล ขณะที่ผลการประเมินรูปแบบอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านความถูกต้องของรูปแบบสูงที่สุด (เฉลี่ย = 4.46) แสดงถึงความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พระครูสันติพนาทร (ศรศิริ โปร่งจิต) และคณะ, 2567: บทคัดย่อ)

3. การสร้างภาคีเครือข่ายขับเคลื่อนการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 14 พบว่า การสร้างภาคีเครือข่ายเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 โดย

ต้องอาศัยความร่วมมือจาก สามภาคส่วนหลัก ได้แก่ 1) เครือข่ายภายในคณะสงฆ์ มีบทบาทในการกำหนดทิศทางและเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อให้การบริหารงานดำเนินไปอย่างมีเอกภาพ 2) เครือข่ายภาครัฐและสถาบันการศึกษา สนับสนุนด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนโยบาย ช่วยเพิ่มทรัพยากรและมาตรฐานการบริหารจัดการ 3) เครือข่ายภาคประชาสังคมและองค์กรเอกชน มีส่วนสำคัญในการขยายบทบาทและขอบเขตการเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปสู่สังคมวงกว้าง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ พระครูอนุชิตกิจจานุกูล (สุรเดช ศิริบุญมา, จิรธมฺโม) และคณะ เรื่อง “การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ซึ่งพบว่า เงื่อนไขที่สำคัญในการทำให้การบริหารกิจการคณะสงฆ์ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การจัดการการมีส่วนร่วมของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง (พระครูอนุชิตกิจจานุกูล (สุรเดช ศิริบุญมา, จิรธมฺโม) และคณะ, 2568: 72) นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมกระบวนการสร้างเครือข่ายให้มีประสิทธิภาพ โดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม การจัดตั้งกลไกบริหารที่เป็นระบบ และการพัฒนาความร่วมมือ เพื่อให้คณะสงฆ์บริหารงานได้อย่างมีมาตรฐาน โปร่งใส และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ในทำนองเดียวกัน งานวิจัยของ พระครูธรรมธรสฐาพร ปภสฺสโร และคณะ เรื่อง “ผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน” พบว่า เครือข่ายทางสังคมที่คณะสงฆ์มีอยู่ ได้แก่ ฆราวาสพุทธศาสนิกชน หน่วยงานราชการ องค์กรเอกชน และเครือข่ายภายในคณะสงฆ์เอง ขณะที่เครือข่ายที่ควรมีเพิ่มเติม คือความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และหน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น การจัดกิจกรรมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา การใช้สื่อออนไลน์และโซเชียลมีเดีย เช่น เฟซบุ๊ก เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของวัด รวมถึงการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการในด้านงบประมาณ อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่ายังมีเพียงบางวัดเท่านั้นที่ใช้เครือข่ายทางสังคมได้อย่างเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง และสะท้อนความคาดหวังว่าควรมีการปรึกษาหารือและทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีมเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม (พระครูธรรมธรสฐาพร ปภสฺสโร และคณะ, 2567: บทคัดย่อ)

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14” มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

การบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดแบบบูรณาการ ที่ครอบคลุมทั้ง ทักษะการบริหาร ภาวะผู้นำ เทคโนโลยีดิจิทัล เครือข่ายความร่วมมือ และการบริหารความเสี่ยง พระสังฆาธิการจำเป็นต้องมี ภาวะผู้นำเชิงพุทธ ยึดมั่นในหลักธรรมาภิบาล และสามารถกำกับดูแลคณะสงฆ์ให้ดำเนินไปอย่างเป็นระบบ การพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการควรเน้นทั้ง การเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์ การพัฒนาชุมชนและการสร้างเครือข่าย รวมถึง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความทันสมัยในการดำเนินงาน รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธที่มีประสิทธิภาพควรประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคลากร การอำนวยการ และการกำกับดูแล ขณะเดียวกัน การบริหารความเสี่ยงของคณะสงฆ์จำเป็นต้องมีกลไกเชิงป้องกันที่ชัดเจน เพื่อรักษาภาพลักษณ์องค์กร และบริหารจัดการปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การเสริมสร้าง ภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกคณะสงฆ์ โดยเฉพาะกับหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา และองค์กรเอกชน จะช่วยเพิ่มพลังในการขับเคลื่อนและยกระดับมาตรฐานการบริหารให้สอดคล้องกับบริบทสังคมในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะของพระสงฆ์ยังควรตั้งอยู่บนหลัก การเรียนรู้ตลอดชีวิตตามแนวทางอิทธิบาท 4 ซึ่งช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งการกำหนดเป้าหมาย การเลือก

วิธีการ การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล การกำหนดตัวชี้วัดที่ชัดเจน เช่น ระดับความรู้ความเข้าใจด้านการบริหาร ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และประสิทธิภาพการบริหารความเสี่ยง จะเอื้อต่อการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การบริหารกิจการคณะสงฆ์ที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสังฆาธิการ เขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 14” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติ และแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ควรกำหนดนโยบายการพัฒนาทักษะการบริหารกิจการคณะสงฆ์อย่างเป็นระบบ โดยเน้นองค์ความรู้ด้านการบริหารยุคใหม่ เทคโนโลยีดิจิทัล และการบริหารความเสี่ยง ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรด้านการศึกษา การฝึกอบรม และการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการในทุกระดับอย่างทั่วถึง ควรบูรณาการการบริหารคณะสงฆ์เข้ากับแนวทางการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ โดยส่งเสริมความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพุทธศาสนาอื่น ๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

ควรจัดหลักสูตรอบรมเฉพาะทางสำหรับพระสังฆาธิการในด้านการบริหารจัดการ การเงิน เทคโนโลยี และธรรมาภิบาล เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการบริหาร โดยใช้ตัวชี้วัดที่ชัดเจน (Key Performance Indicators: KPIs) เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการและเครือข่ายคณะสงฆ์ ควรจัดทำแผนการบริหารความเสี่ยงและแนวทางป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น เช่น ความขัดแย้งภายใน การบริหารงบประมาณ และการเผยแผ่ธรรมะให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างคณะสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรพุทธศาสนา เพื่อให้การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์เป็นไปในลักษณะบูรณาการและยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการบริหารของคณะสงฆ์ในแต่ละภูมิภาค เพื่อสังเคราะห์แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะพื้นที่ ควรศึกษาแนวทางการป้องกันปัญหาภายในคณะสงฆ์ และจัดทำมาตรการบริหารความเสี่ยงที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ควรสำรวจความคิดเห็นของพระสังฆาธิการในวงกว้าง โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก. (ป. อ. ปยุตฺโต) (2543). **นิติศาสตร์แนวพุทธ.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มูลนิธิพุทธธรรม.

แสวง อุดมศรี. (2543). **การปกครองคณะสงฆ์ไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรมการศาสนา. (2542). **การบริหารงานคณะสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

มานพ พลไพรินทร์. (2531). **การปกครองคณะสงฆ์กับการเปลี่ยนแปลงของสังคม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูปลัดรัตน์ ฐิตคุโณ (ดิษสังวร) และคณะ. (2567). **กระบวนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคศตวรรษที่ 21 ตามหลักพุทธธรรม สำหรับพระสงฆ์ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค 12.** วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม).

พระครูสันติพนาทร (ศรศิริ โปร่งจิต) และคณะ. (2567). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 5.** Journal of Roi Kaensarn Academi. ปีที่ 9 ฉบับที่ 11 (พฤศจิกายน).

พระครูธรรมธรสฐาพร ปภสฺสโร และคณะ. (2567). **ผลลัพธ์และความคาดหวังที่เกิดขึ้นจากเครือข่ายทางสังคมของคณะสงฆ์ที่มีอยู่ในปัจจุบัน.** วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์. ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม - กุมภาพันธ์).

พระครูอนุชิตกิจจานุกูล (สุรเดช ศิริบุญมา (จิรธมฺโม) และคณะ. (2568). **การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในจังหวัดแม่ฮ่องสอน.** วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์. ปีที่ 8 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน).

การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

DEVELOPMENT OF ENGLISH BUDDHIST VIRTUAL SMART CLASSROOM IN LIFELONG LEARNING

ผศ.ดร.บุญมี พรรษา[1], ดร.สุวรา นาคยศ[2], ผศ.ดร.ชื่นอารมณ์ จันทิมาชัยอมร[3],
พระมหาสันทัด โสตถิวโส, ดร.[4] พระวชิรวิชญ์ ฐิตวโส, ดร.[5] และดร.วีระพงษ์ แพงคำฮัก[6]
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3,4,5,6]
Asst.Prof. Dr. Boonme Pansa[1], Dr. Suwara Nakayas[2], Assoc. Prof. Dr. Chuen-arn Chanthimachai-amorn[3],
Phra Maha Santat Sottiwongso, Dr.[4], Phra Wachiravij Thitawongso, Dr.[5] and Dr. Weerapong Paengkhamhak[6]
Master of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3,4,5,6]
Corresponding Author E-mail : buymiphrrsa2@gmail.com[1]

(Received : August 25, 2025; Edit : September 3, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” เป็นรูปแบบการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้กระบวนวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) การศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 15 คน ร่วมกับการประชุมกลุ่มเฉพาะ (Focus Group) จำนวน 9 คน และเก็บข้อมูลจากผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม 30 คน สำหรับอธิบายข้อมูลในกิจกรรมก่อนและหลังจากการจัดกิจกรรม

ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนด้วยระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะ พบว่า ระบบช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย จัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิด วิเคราะห์ และเชื่อมโยงกับหลักธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยผสมผสานพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่

2) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ พบว่า หลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อเรียนตามความสนใจ มีทั้งด้านสมาธิ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและศิลปวัฒนธรรม เน้นการสอนธรรมะภาคภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพขึ้น ด้วยการจำลองสถานการณ์จริง เน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสาร และฝึกใช้ภาษาธรรมะในสถานการณ์จริง มีระบบประเมินตนเองรายสัปดาห์ที่ให้ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่เข้าใจและข้อสงสัย

3) การศึกษาผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ ผลการใช้ระบบ พบว่าคะแนนเฉลี่ยผลการเรียนรู้หลังการจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนการจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงถึงประสิทธิภาพของระบบห้องเรียนในการยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน

4) การนำเสนอระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ พบว่า ระบบไม่ได้เน้นเพียงภาษาหรือหลักธรรมแยกกัน แต่จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ มีวิดีโอ เสียง ภาพประกอบ และแบบฝึกในที่เดียวกัน กิจกรรมการเรียนรู้เน้นฝึกสนทนา เข้าใจคำศัพท์เชิงพุทธ และมีการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรส่งเสริมให้มีการนำระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะไปประยุกต์ใช้

ในสถานศึกษาต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านพระพุทธศาสนาที่ใช้กับทักษะภาษาอังกฤษและทักษะดิจิทัล เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีทั้งคุณธรรม ความรู้ และสมรรถนะในการสื่อสารระดับนานาชาติ

คำสำคัญ : การพัฒนาห้องเรียน, ห้องเรียนพระพุทธศาสนา, ภาษาอังกฤษอัจฉริยะ

Abstract

The research titled “Development of English Buddhist Virtual Smart Classroom in Lifelong Learning” employed a Research and Development (R&D) design. The study utilized documentary research through an analysis of relevant academic documents and legal frameworks, along with qualitative research methods including in-depth interviews with 15 participants, focus group discussions with 9 participants, and data collection from 30 learners who engaged in classroom activities.

The research findings are as follows:

1) The intelligent English program classroom facilitated easier access to learning content, encouraged analytical thinking, and promoted the integration of Buddhist principles in English for daily life application by blending traditional Buddhist teachings with modern technology.

2) The system allowed learners to select topics of interest such as meditation, Buddhist history, and cultural heritage. Teaching Buddhist doctrines in English became more effective through simulated real-life situations, emphasizing communication skills, the practical use of Buddhist terminology, and weekly self-assessment for reflection.

3) The evaluation of the system showed that learners’ average post-test scores were significantly higher than pre-test scores at the .05 level, confirming the effectiveness of the intelligent classroom in enhancing learning outcomes.

4) The system presented an integrated model, combining videos, audio, illustrations, and exercises in a single platform. Learning activities emphasized Buddhist vocabulary, conversation practice, and continuous progress monitoring.

Policy Recommendation: Educational institutions should adopt and implement the intelligent English program classroom on Buddhism as a means to support lifelong learning. This system can enhance learners’ moral values, knowledge, and digital and language competencies, thereby equipping them with skills for international communication in the modern era.

Keywords: Development of Classroom, Buddhist Classroom, English Virtual Smart.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของประชากร ควบคู่ไปกับการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางสังคม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าว ปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญคือการศึกษา ซึ่งถือเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาศักยภาพของประชาชนให้สามารถเรียนรู้และเติบโตได้ตลอดชีวิต แนวทางสำคัญคือการยกระดับคุณภาพของการศึกษาให้มีมาตรฐานที่ดีขึ้น เข้าถึงได้อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง ตามกรอบยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ ครูและผู้สอนจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ โดยแสวงหาวิธีการและแนวทางการสอนที่ทันสมัย ใช้สื่อและอุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมถึงการสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาทักษะรอบด้านของผู้เรียน ปัจจุบันมีแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งช่วยให้ครูสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา หนึ่งในแนวทางที่ได้รับความสนใจคือ “ห้องเรียนอัจฉริยะ” ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาปรับใช้ เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดและทักษะในการแก้ปัญหาของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (นิรมิษ เพียรประเสริฐ, 2560: 40-45.) สอดคล้องกับ การพัฒนาคนไทยในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องเตรียมเยาวชนให้พร้อมสำหรับโลกศตวรรษที่ 21 เพื่อให้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงต่างๆ และดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจึงต้องมีสมรรถนะที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะการสื่อสาร ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะในการแก้ปัญหา ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ และความสามารถในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมทักษะเหล่านี้คือการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) มาใช้ในกระบวนการเรียนการสอน โดยเฉพาะคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็นเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการช่วยเสริมสร้างศักยภาพของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2555)

เนื่องจากโลกปัจจุบันที่เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Based Society) ระบบการเรียนรู้จึงต้องอาศัยฐานข้อมูลขนาดใหญ่ ซึ่งสื่อทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้สำคัญ (Big Data) ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าและแสวงหาความรู้ได้อย่างกว้างขวาง กระบวนการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียนจึงเกิดขึ้นผ่านเทคโนโลยีสื่อสาร ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้แบบไร้พรมแดน ผ่านเครือข่ายที่เชื่อมโยงกันโดยอาศัยซอฟต์แวร์และความร่วมมือจากครูหรือผู้สอน จากเดิมที่การเรียนรู้ถูกจำกัดอยู่ภายในห้องเรียน ปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการขยายขอบเขตของการศึกษา สร้างนวัตกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา จะเห็นได้ว่า “เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา” เป็นหัวใจสำคัญของระบบการเรียนรู้ในยุคสารสนเทศ โดยรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมีการใช้คอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่าย และระบบสื่อสารทางไกลมากขึ้น ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นระบบการเรียนออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้การศึกษามีความยืดหยุ่นและเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง (นฤมล ศิระวงษ์, 2548)

ปัจจุบันผู้เรียน และพระสงฆ์ทั่วไป จึงเป็นอีกส่วนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ผู้เรียน และพระสงฆ์ทั่วไป ต้องรู้จักปรับตัวไปตามเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกระบวนการเรียนรู้ ที่หันมาเน้นการเรียนรู้จากการบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการสืบค้นข้อมูลและหาข้อมูลข่าวสารจากการใช้สื่อ สารสนเทศและเทคโนโลโลยีหลากหลายจากระบบอินเทอร์เน็ต และอันเนื่องมาจากการที่ต้องปรับการเรียนรู้เพื่อให้มีลักษณะให้สอดรับกับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาษาอังกฤษจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นภาษาที่มีความเป็นสากลและใช้กันอย่างแพร่หลายมากที่สุด (เลิศ เกสรคำ, 2541) อย่างไรก็ตามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ ตามหลักสูตรโดยยึดหลักการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ที่ผ่านมาพบว่ามีปัญหา คือ การสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เนื่องจากผู้เรียนขาดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2544 : 2) หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 มีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดีมีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพใน การคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยมีมาตรฐานการเรียนรู้แบบข้อกำหนดคุณภาพของผู้เรียนทั้งด้านความรู้ทักษะองค์ความรู้ครอบคลุมการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 12 ปี ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีนโยบายมุ่งเน้นการนำเอา การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษมาเป็นเครื่องมือใน การจัดการศึกษา ในส่วนที่เป็นระบบเพื่อติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา มีความคิดต้องสำรวจและรวบรวมสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ จากแหล่งต่าง ๆ ในการ

นำแหล่งข้อมูลอ้างอิงให้ครูสอนและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสามารถเลือกสรรใช้ประโยชน์จากสื่อดังกล่าวในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ ในสถานศึกษาโดยไม่ต้องลงมือผลิตเอง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนาต่อการจัดการเรียนการสอนของประเทศ และในการรวบรวมนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา นวัตกรรมและสื่อการสอน ไม่ว่าจะเป็นพระสงฆ์ หรือบุคคลทั่วไป และสื่อต่างๆ ที่เป็น สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ ตัวกลางที่ชวนแนะนำถ่ายทอดข้อมูลความรู้จากผู้สอนหรือแหล่งความรู้ไปสู่ผู้เรียนเป็นสิ่งที่สามารถทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2554 : 2-3)

จึงทำให้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยการผสมผสานเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ร่วมกันผ่านนวัตกรรมที่ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และการคิดเชิงวิทยาศาสตร์ ภายใต้แนวคิด “ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart Classroom)” ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการศึกษาศตวรรษที่ 21 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเน้นการปรับรูปแบบการเรียนการสอนทั้งในและนอกห้องเรียน โดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเข้าถึงข้อมูลและทรัพยากรทางการศึกษาได้อย่างรวดเร็วผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ก่อให้เกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ยืดหยุ่น ไม่ถูกจำกัดด้วยเวลาและสถานที่ การบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุกกับสภาพแวดล้อมของห้องเรียนอัจฉริยะสำหรับการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ จึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการศึกษาให้สอดคล้องกับนโยบาย Thailand 4.0 และแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียน (วลีรัตน์ พุทธาศรี และคณะ, 2566: 12-29) นอกจากนี้ช่วยให้ผู้เรียนค้นพบศักยภาพของตนเอง เลือกเรียนรู้ในสิ่งที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพ และพัฒนาทักษะสำคัญต่ออนาคต

การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอัจฉริยะยังส่งเสริมการโต้ตอบระหว่างผู้เรียนและผู้สอนอย่างกระตือรือร้นมากกว่าการเรียนการสอนแบบเดิม ผู้เรียนเกิดความสนใจและแรงจูงใจมากขึ้น ขณะที่ผู้สอนสามารถใช้เทคโนโลยีหลากหลายรูปแบบในการพัฒนาหลักสูตร สร้างบทเรียน และประเมินผลผ่านเครื่องมือออนไลน์ โดยห้องเรียนอัจฉริยะมีจุดเด่นสำคัญ 8 ประการ ได้แก่ 1) การเข้าถึงที่มีประสิทธิภาพ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา 2) ความสะดวกสบาย เรียนรู้ได้ตามจังหวะและความต้องการของตนเอง 3) การใช้สื่อผสมผสาน เรียนรู้ผ่านวิดีโอ ภาพเคลื่อนไหว และสื่ออินเทอร์แอคทีฟ 4) การเรียนรู้แบบมีชีวิตชีวา มีกิจกรรมเชิงปฏิสัมพันธ์ เช่น การอภิปราย การซักถาม และการประชุมทางไกล 5) แหล่งทรัพยากรที่สมบูรณ์ ค้นคว้าข้อมูลจากเว็บไซต์และฐานข้อมูลออนไลน์ที่ทันสมัย 6) การลดต้นทุนการศึกษา ลดค่าใช้จ่ายจากการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้วยระบบออนไลน์ 7) การเพิ่มศักยภาพในการสอน ผู้สอนสามารถดูแลผู้เรียนจำนวนมากได้อย่างมีประสิทธิภาพ 8) การตอบสนองอย่างรวดเร็ว ใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น อีเมล แชต และฟอรัม เพื่อสื่อสารแบบเรียลไทม์ ดังนั้น ห้องเรียนอัจฉริยะจึงเป็นแนวทางการเรียนรู้แห่งอนาคต ที่ช่วยปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับยุคดิจิทัล และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภาวรรณ ฤกำลัง, 2564: 30-39)

ดังนั้น ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแม้จะช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบที่หลากหลาย แต่การจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษในสถานศึกษายังประสบปัญหาทั้งด้านความเข้าใจของผู้เรียน การเข้าถึงสื่อ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีให้เกิดประสิทธิผลจริง แม้จะมีความพยายามนำเทคโนโลยีมาใช้ แต่ก็ขาดการวิจัยและพัฒนา “รูปแบบห้องเรียนอัจฉริยะ” ที่บูรณาการเนื้อหาพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอย่างเป็นระบบ มีมาตรฐานสากล และมุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ช่องว่างนี้จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ความจำเป็นในการศึกษาวิจัย เพื่อสร้างต้นแบบการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การศึกษาในยุคดิจิทัล รองรับนโยบาย Thailand 4.0 และเตรียมผู้เรียนทั้งพระสงฆ์และประชาชนทั่วไปให้มีทั้งคุณธรรม ความรู้ และสมรรถนะในการสื่อสารระดับนานาชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

2) เพื่อสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

3) เพื่อศึกษาผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

4) เพื่อนำเสนอระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผู้วิจัยได้มีการศึกษาจากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ โดยการนำเนื้อหาดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดแนวคิดและรูปแบบของการวิจัยดังต่อไปนี้

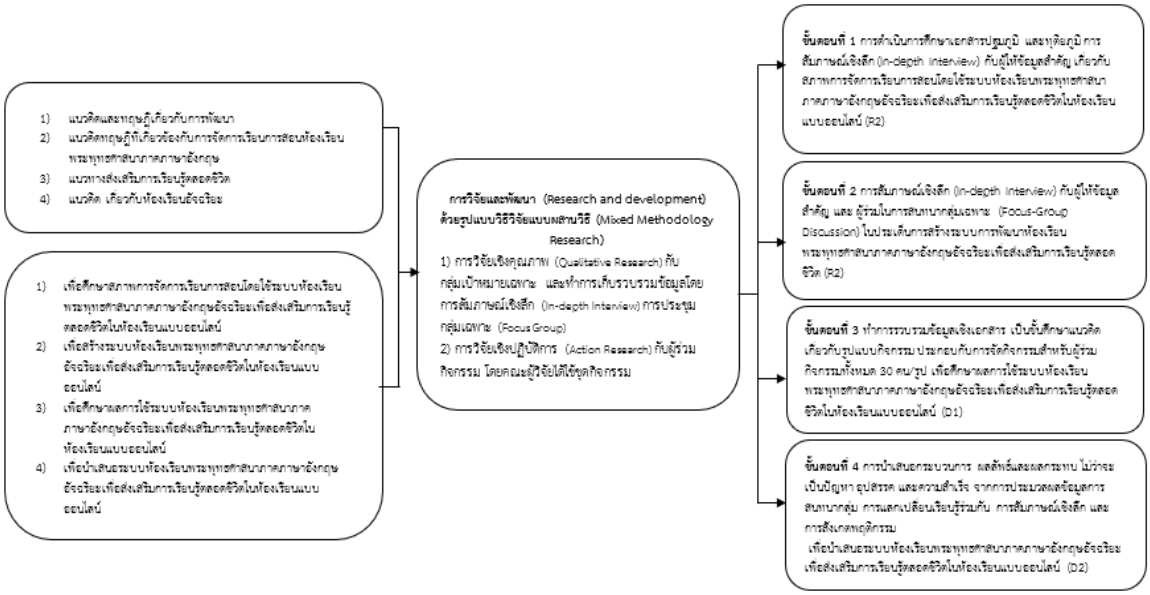

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต” โดยมีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการ โดยผู้วิจัยได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis :A) ดำเนินการวิจัยด้วย วิธีการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ร่วมกับวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ และวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษ

อัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ ดำเนินการวิจัยด้วย การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะ โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน/รูป ร่วมกับสร้างเครื่องมือและคู่มือการสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะจากการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง 15 คน และ จัดประชุมกลุ่ม 9 คน และปรับปรุงเครื่องมือและคู่มือให้ให้สมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) การศึกษาผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ ดำเนินการวิจัยด้วย การชี้แจงรายละเอียดการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะ ไปใช้ประโยชน์ กับกลุ่มตัวอย่างในการเข้าร่วมกิจกรรม 30 คน ต่อมาทำการแบบวัดกิจกรรมโดยใช้แบบทดสอบที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 20 ข้อ กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน นำไปสู่การทดลองใช้การใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะ ไปใช้ประโยชน์ เมื่อสิ้นสุดการทดลอง

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) นำเสนอระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ ดำเนินการวิจัยด้วย การนำเสนอผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ ไปนำเสนอรูปแบบกิจกรรม

ผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลของสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน ห้องเรียนแบบออนไลน์

ผลการวิจัยพบว่า

1) การวิเคราะห์แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า “ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะ” มุ่งส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้เชิงบูรณาการ และการมีส่วนร่วมของชุมชน พร้อมทั้งบูรณาการคุณธรรมจริยธรรมเข้าไปในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ การเรียนการสอนเน้นความสมดุลระหว่างทฤษฎีและปฏิบัติ พัฒนาให้ผู้เรียนมีทักษะที่หลากหลายทั้งด้านวิชาการ การดำเนินชีวิต เทคโนโลยี และการทำงาน รวมถึงการประเมินผลที่ยึดหลักพระพุทธศาสนา

2) การวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน ห้องเรียนแบบออนไลน์ โดยภาพรวม พบว่า (1) ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้สึกว่าระบบอัจฉริยะช่วยให้เข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย เป็นมิตรต่อผู้เรียนทุกวัย และจุดเด่นคือความยืดหยุ่น การเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ (2) การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือคิดและวิเคราะห์ โดยยกกรณีปัญหาจริงในชีวิตประจำวันแล้วเชื่อมโยงกับหลักธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ (3) มีการนำธรรมะไปใช้กับชีวิตประจำวัน จากนั้นรวมกลุ่มใหญ่เพื่อสรุปผลการสนทนา ทำให้เรียนแล้วได้ฝึกทั้งฟัง และ (4) เน้นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนรู้เชิงปัญญาและประสบการณ์ตรง

2. การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

ผลการวิจัยพบว่า การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์การตรวจคุณภาพเครื่องมือทั้งหมดใช้ได้ แล้วนำไปสู่การจัดกิจกรรม 4 อย่าง คือ 1) รูปแบบเนื้อหาและหลักสูตร 2) รูปแบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ 3) รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ และ 4) รูปแบบการติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียน โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียน

แบบออนไลน์ที่เน้น รูปแบบเนื้อหาและหลักสูตร พบว่า เน้นหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อเรียนตามความสนใจ มีทั้งด้านสมาธิ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เนื้อหาผสมผสานทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมกิจกรรมสั้น ๆ ทบทวนความเข้าใจ มีการใช้สื่อหลากหลาย เช่น ภาพการ์ตูน อินโฟกราฟิก เสียงธรรมชาติ และคลิปวัฒนธรรม มีการประเมินผลระหว่างทางเพื่อต่อยอดการเรียนรู้ เน้นเชื่อมโยงหลักธรรมกับปัญหาชีวิตจริง

2) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ที่เน้น รูปแบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ พบว่า ระบบห้องเรียนอัจฉริยะช่วยให้การสอนธรรมะภาคภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพขึ้น ด้วยการจำลองสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนกล้าพูดและเข้าใจภาษาธรรมะถูกต้อง เนื้อหาปรับตามความสามารถและความสนใจ พร้อมเมนูเลือกระดับความยากง่ายและหัวข้อศึกษา ออกแบบให้เชื่อมโยงธรรมะกับชีวิตจริง ใช้งานง่าย กระชับ และมีคำแปลศัพท์สำคัญ รองรับการเรียนบนมือถือและอินเทอร์เน็ตต่ำ มีการจัดหมวดศีล สมาธิ ปัญญา พร้อมเสียงอ่านต้นฉบับ ช่วยให้เข้าใจลึกขึ้น เหมาะกับทั้งพระและฆราวาส และมีระบบพี่เลี้ยงออนไลน์ช่วยตีความคำสอน

3) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ที่เน้น รูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เน้น การอภิปรายธรรมะ พัฒนาทักษะการสื่อสาร และฝึกใช้ภาษาธรรมะในสถานการณ์จริงผ่านบทบาทสมมติและการจำลองบทสนทนา และการเรียนรู้นอกห้องเรียนในสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา รวมถึงการสร้างบทเพลงหรือทำนองสวดมนต์ใหม่เพื่อเพิ่มความสนใจ ตลอดจนการแปลคำสอนเป็นภาษาต่างประเทศ และการฝึกพูดเทศน์ในกลุ่มเล็กเพื่อสร้างความมั่นใจ ใช้การสนทนาธรรมแบบสถานการณ์จำลองเพื่อฝึกการให้คำปรึกษาตามหลักธรรม

4) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ที่เน้น รูปแบบการติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียน พบว่า การเรียนควรมีระบบประเมินตนเองรายสัปดาห์ที่ให้ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่เข้าใจและข้อสงสัย พร้อมติดตามผ่านแฟ้มสะสมงานซึ่งรวมงานเขียน การแปล และการนำเสนอธรรมะ เพื่อวัดพัฒนาการทางภาษาและความเข้าใจพุทธธรรม โดยใช้แฟ้มสะสมงานที่ครอบคลุมความรู้ ทักษะ และคุณธรรม ร่วมกับบันทึกเสียงหรือวิดีโอเพื่อติดตามพัฒนาการสื่อสาร มีระบบพี่เลี้ยงให้รุ่นพี่ช่วยตรวจสอบความเข้าใจ จัดกิจกรรมเล่าเรื่องธรรมะและแปลเป็นภาษาที่ถนัด ติดตามด้วยแบบฟอร์มรายงานผลและการสะท้อนตนเอง ในกิจกรรมเพื่อแสดงพัฒนาการทางปัญญาและการนำไปใช้จริงตามหลักพุทธธรรม

3. การศึกษาผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

ผลการวิจัย พบว่า กิจกรรมที่ใช้ระบบเนื้อหาและหลักสูตร ระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และ การติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียนคะแนนเฉลี่ยทั้งก่อนและหลังโดยภาพรวมจากกิจกรรมมีความแตกต่างกัน โดยมีรายละเอียดตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อน และหลัง ตามรายด้าน

(n = 30)

	Pre-test			Post-test			t	p
	$\overline{X}$	S.D	แปลผล	$\overline{X}$	S.D	แปลผล		
1) ระบบเนื้อหาและหลักสูตร	2.60	0.786	ปานกลาง	4.24	0.622	มาก	-8.361	0.000
2) ระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้	2.68	0.868	ปานกลาง	4.29	0.560	มาก	-8.457	0.000

3) กิจกรรมการเรียนรู้	2.54	0.796	ปานกลาง	4.33	0.559	มาก	-8.843	0.000
4) การติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียน	2.58	0.777	ปานกลาง	4.16	0.654	มาก	-8.340	0.000

4) การนำเสนอระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์

ผลการวิจัย พบว่า ส่วนของเนื้อหาและหลักสูตร ไม่ได้เน้นแต่ภาษาหรือหลักธรรมแยกกัน ระบบเรียนรู้แบบรวมศูนย์ มีทั้งวิดีโอเสียง ภาพประกอบ และแบบฝึกในที่เดียวกัน กิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นที่การฝึกสนทนาและเข้าใจคำศัพท์เชิงพุทธ และ ติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างละเอียด โดยมีกระบวนการตามแผนภาพ ประกอบด้วย 1) กระบวนการจัดกิจกรรม เพื่อการถอดประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) การจัดประชุมกลุ่มเพื่อถอดประสบการณ์ และแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ และ 3) นำไปสู่แนวทางกระบวนการจัดกิจกรรม โดยมีกระบวนการเก็บข้อมูล การถอดประสบการณ์ และการนำไปสู่การจัดกิจกรรม ตามแผนภาพดังนี้

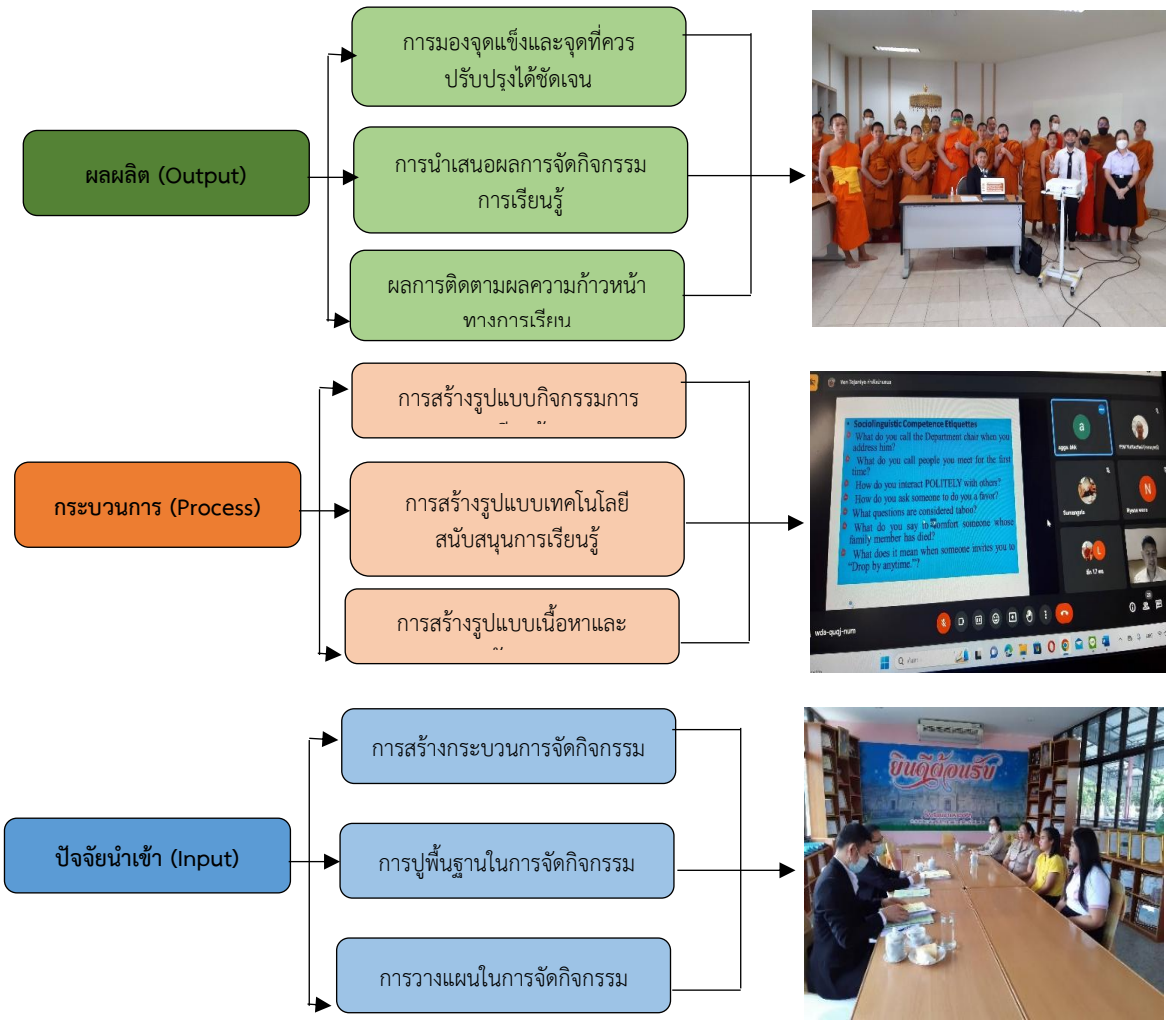

แผนภาพที่ 2 แสดงขั้นตอน กระบวนการ สังเคราะห์จัดรูปแบบการจัดกิจกรรมในการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในประเด็นต่างๆ โดยเขียนเป็นองค์ความรู้ดังต่อไปนี้ตามกระบวนการ ดังต่อไปนี้

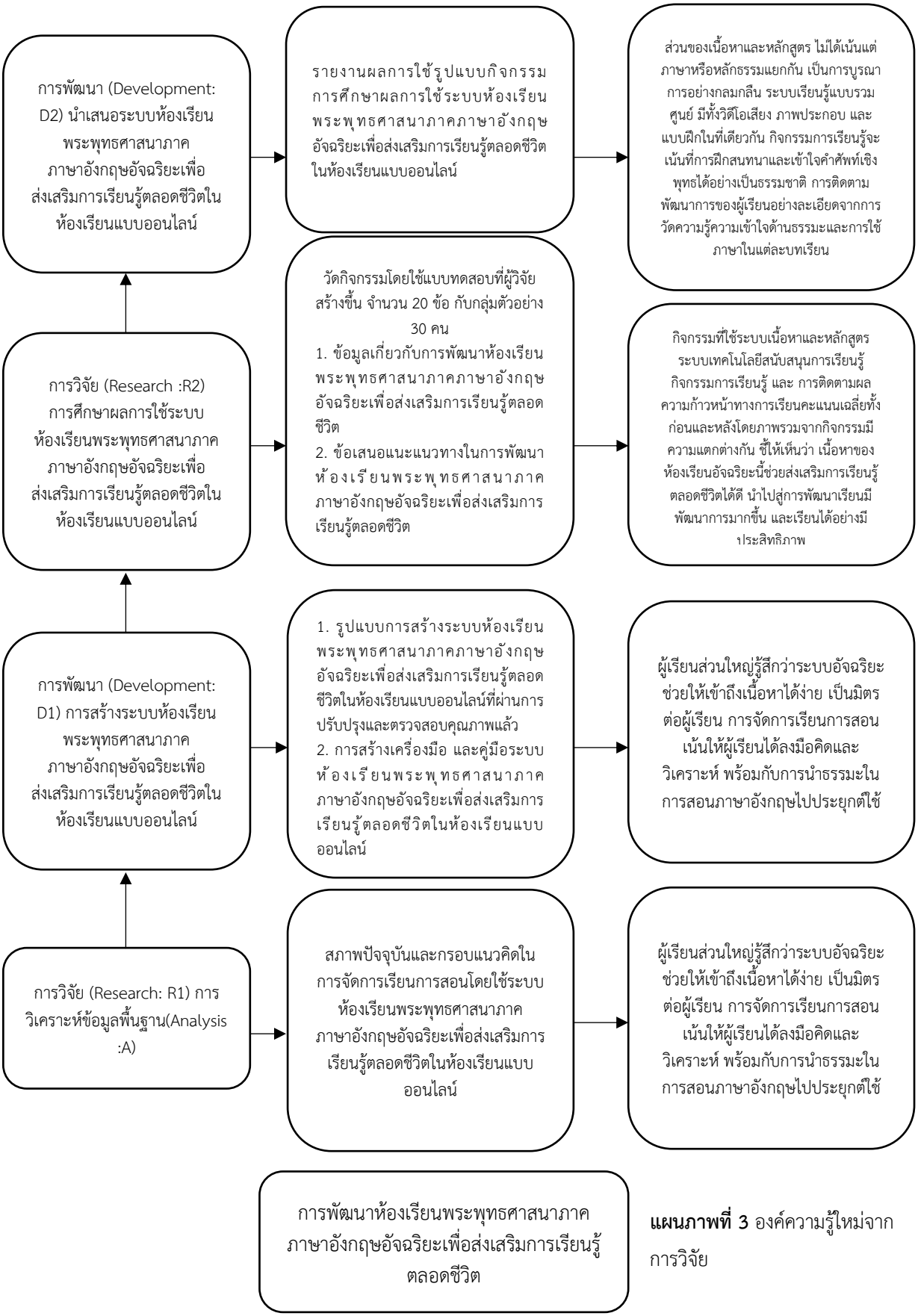

แผนภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุปภาพรวม

จากการดำเนินสรุปภาพรวมการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับผู้ร่วมกิจกรรม จากการวัดผลกิจกรรมทั้งก่อนและหลังแล้วจะเห็นว่ามีความแตกต่างกัน ชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมที่ใช้ระบบเนื้อหาและหลักสูตร ระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และ การติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียน คะแนนเฉลี่ยทั้งก่อนและหลังโดยภาพรวมจากกิจกรรมมีความแตกต่างกัน ชี้ให้เห็นว่า เนื้อหาของห้องเรียนอัจฉริยะนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดี นำไปสู่การพัฒนาเรียนมีพัฒนาการมากขึ้น และการติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างละเอียดจากการวัดความรู้ความเข้าใจด้านธรรมะและการใช้ภาษาในแต่ละบทเรียน

การอภิปรายผล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลของสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตใน ห้องเรียนแบบออนไลน์ โดยภาพรวม พบว่า 1) ผู้เรียนส่วนใหญ่รู้สึกว่าระบบอัจฉริยะช่วยให้เข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย เป็นมิตรต่อผู้เรียนทุกวัย และจุดเด่นคือความยืดหยุ่น การเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเวลาและสถานที่ 2) การจัดการเรียนการสอนเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือคิดและวิเคราะห์ โดยยกกรณีปัญหาจริงในชีวิตประจำวันแล้วเชื่อมโยงกับหลักธรรมะเป็นภาษาอังกฤษ 3) มีการนำธรรมะไปใช้กับชีวิตประจำวัน จากนั้นรวมกลุ่มใหญ่เพื่อสรุปผลการสนทนา ทำให้เรียนแล้วได้ฝึกทั้งฟัง และ 4) เน้นการผสมผสานระหว่างเนื้อหาพระพุทธศาสนาแบบดั้งเดิมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างการเรียนรู้เชิงปัญญาและประสบการณ์ตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ **นารียะ เจะโนะ และวิชัย นภาพงศ์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาทักษะการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่ได้พัฒนาขึ้นคือการสอนแบบออนไลน์ร้อยละ 80 และการสอนแบบปกติร้อยละ 20 พบว่ามี ประสิทธิภาพ 81.17/81.78 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลัง เรียนผลปรากฏว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการเรียนในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสาน อยู่ในระดับมาก (4.30) ผลดังกล่าวอธิบายได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น นำข้อดีของการเรียนในห้องเรียนปกติและการเรียนแบบออนไลน์เข้าไว้ด้วยกัน สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ไม่จำกัดเรื่องเวลา สถานที่ มีความยืดหยุ่นในการเรียน ทบทวนบทเรียนได้ จึงสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนแบบผสมผสานไปใช้ในการจัดทำเนื้อหารายวิชาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น (นารียะ เจะโนะ และวิชัย นภาพงศ์, 2566 : 93)

2) การสร้างระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ พบว่า 1) การเน้นหลักสูตรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อเรียนตามความสนใจ มีทั้งด้านสมาธิ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และศิลปวัฒนธรรม เนื้อหาผสมผสานทฤษฎีและปฏิบัติ 2) ระบบห้องเรียนอัจฉริยะช่วยให้การสอนธรรมะภาคภาษาอังกฤษมีประสิทธิภาพขึ้น ด้วยการจำลองสถานการณ์จริง ช่วยให้ผู้เรียนกล้าพูดและเข้าใจภาษาธรรมะถูกต้อง 3) ผู้เรียนส่วนใหญ่เน้น การอภิปรายธรรมะ พัฒนาทักษะการสื่อสาร และฝึกใช้ภาษาธรรมะในสถานการณ์จริงผ่านบทบาทสมมติและการจำลองบทสนทนา และ 4) การเรียนควรมีระบบประเมินตนเองรายสัปดาห์ที่ให้ผู้เรียนสะท้อนสิ่งที่เข้าใจและข้อสงสัย เพื่อวัดพัฒนาการทางภาษาและความเข้าใจพุทธธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไกรสร โชติปญฺโญ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม” ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนที่ดำเนินชีวิตขัดต่อหลักพุทธธรรมเป็นกระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียนได้ตระหนักต่อสภาพปัญหาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงด้านยาเสพติดในโรงเรียน นับว่าเป็นปัญหาที่จะต้องอาศัยสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะสถาบันทางพระพุทธศาสนาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการศึกษา กระบวนการศึกษาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการ ได้แก่ นโยบายของผู้บริหาร บริบทของโรงเรียน และการมีส่วนร่วมเพื่อหาแนวทางป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน ในส่วนการดำเนินงานพบประเด็น

ปัญหาในกระบวนการศึกษาเยาวชนได้แก่ ครอบครัวในการยอมรับพฤติกรรมของบุตรหลาน และเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการศึกษา ส่วนของแนวทางการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม ประการสำคัญในส่วนของบุคลากรในโรงเรียนจะต้องมีการศึกษาวัฒนธรรมย่อยของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง และกระบวนวิธีในการพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยง ได้แก่ กระบวนวิธีละมุนละมอม วิธีรุนแรง และวิธีปล่อยให้เป็นตามระเบียบกติกาของสังคม แนวทางการพัฒนาเยาวชนจะต้องดาเนินการภายใต้การมีส่วนร่วมของสถาบันทางสังคม โดยเฉพาะครอบครัวเป็นสถาบันหลักในการมีส่วนร่วมป้องกัน แก้ไขและพัฒนาเยาวชน และบทบาทของพระสงฆ์มีความสำคัญในการดำเนินการภายใต้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ต่อเนื่องในการปลูกฝังและขัดเกลาเยาวชนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม เป็นคนดีมีศีลธรรมจริยธรรมและคุณธรรมต่อไป (พระมหาไกรสร โชติปญฺโญ, 2552 : ก)

3) การศึกษาผลการใช้ระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ มีดังนี้

3.1) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อน และหลัง “ระบบเนื้อหาและหลักสูตร” พบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ ผลการเปรียบข้อที่ 5 หลักสูตรและเนื้อหาของห้องเรียนอัจฉริยะนี้ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ดี ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 2.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.889 อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.668 อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เรือนทอง ไวทยะพานิช เรื่อง “กระบวนการพัฒนาแผนกลยุทธ์ชุมชนเพื่อการรู้ดิจิทัลและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการรู้ดิจิทัลสำหรับผู้ใหญ่” ซึ่งพบว่ากระบวนการพัฒนาแผนกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับชุมชนมี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ระบุทีมวางแผนและเตรียมความพร้อม ศึกษาสภาพการณ์ ปัญหา ความต้องการ และกำหนดประเด็นที่จะพัฒนา กำหนดกลยุทธ์และร่างแผนกลยุทธ์ชุมชน นำร่างแผนกลยุทธ์ไปใช้จริง การติดตามและประเมินผลร่างแผนกลยุทธ์ชุมชน ปรับปรุงแก้ไขร่างแผนกลยุทธ์ชุมชนให้เป็นแผนกลยุทธ์ที่สมบูรณ์และประกาศใช้ ทั้งนี้ กระบวนการวางแผนกลยุทธ์ต้องคำนึงถึงความยืดหยุ่นของชุมชนมากกว่าการยึดกรอบทฤษฎีหรือขั้นตอนทางวิชาการ โดยชุมชนมีความเห็นว่าควรให้ความสำคัญกับการนำแผนกลยุทธ์ไปใช้จริง การติดตาม และการประเมินผล ซึ่งมักเป็นขั้นตอนที่พบปัญหา สำหรับแผนกลยุทธ์ชุมชนที่พัฒนาขึ้นนั้นประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยมร่วม กลยุทธ์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย ตัวชี้วัด กิจกรรม และแผนปฏิบัติการ (เรือนทอง ไวทยะพานิช, 2563: 437-445)

3.2) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อน และหลัง “ระบบเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้” พบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ ผลการเปรียบข้อที่ 10 ระบบเทคโนโลยีสนับสนุนช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 2.76 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.006 อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.682 อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ภัทรา วยาจุต** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ผลการวิจัยพบว่า สภาพการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ของครู กศน.แบ่งเป็น 5 ด้าน 1) ด้านการวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้ 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการประเมินผลการเรียนรู้ 4) ด้านการติดตาม สื่อสาร ประชาสัมพันธ์ และ 5) ด้านการใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลของสำนักงาน กศน. ทุกด้านมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในระดับมาก การศึกษาเหตุผลของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลแบ่งเป็น 2 ด้าน 1) ด้านทัศนคติต่อการใช้ และ 2) ด้านความพร้อมและสิ่งอ านวยความสะดวก ทั้งสองด้านอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ผลการสร้างแบบแผนการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ของครู กศน. แบ่งเป็นแบบแผนสำหรับผู้ที่มีความพร้อมทางดิจิทัล ได้แก่ ระบบ Learning Management System (LMS) ของ กศน. และแบบแผนสำหรับผู้ที่ขาดความพร้อมทางดิจิทัล ควรจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ให้เป็น Guide Book น าเสนอเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลและมี QR code สำหรับเชื่อมต่อไปยังสื่อดิจิทัลได้ รวมถึงการมอบหมายงานที่ส่งเสริมทักษะดิจิทัลแก่ผู้เรียน (ภัทรา วยาจุต, 2566 : 1672 - 1673)

3.3) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอด

ชีวิตในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อน และหลัง “กิจกรรมการเรียนรู้” พบว่า ในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อนและหลัง “กิจกรรมการเรียนรู้” พบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุดคือ ข้อที่ 12 กิจกรรมส่งเสริมความเข้าใจหลักธรรมในพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง โดยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย 2.40 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.770 อยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมกิจกรรมมีค่าเฉลี่ย 4.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.629 อยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ ณัฏฐ์ รัตนศิริณิชกุล และคณะ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนสังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง” โดยใช้วิธีดำเนินการวิจัย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การสร้างรูปแบบ ศึกษาความต้องการจำเป็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูศูนย์ กศน. อำเภอ จำนวน 26 คน การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน และการตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 6 คน ตอนที่ 2 การประเมินรูปแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และคู่มือการใช้รูปแบบ โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธี Priority Needs Index (PNI) แบบปรับปรุง ค่าคะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่าได้รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง การประเมินยืนยันว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้จริง (ณัฏฐ์ รัตนศิริณิชกุล และคณะ, 2566: 303-309)

3.4) ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในการศึกษาผลการใช้ห้องเรียนภาษาอังกฤษก่อน และหลัง “การติดตามผลความก้าวหน้าทางการเรียน” พบว่า ข้อที่มีค่ามากที่สุด คือ ผลการเปรียบข้อที่ 20 การติดตามผลสามารถนำไปสู่การวางแผนการเรียนรู้ในอนาคตอย่างมีเป้าหมายและชัดเจน ก่อนเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 2.63 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.764 อยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมกิจกรรม มีค่าเฉลี่ย 4.36 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.668 อยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พงศ์วัชร ฟองกัน และคณะ** ได้ทำวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ข้าวแคบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตำบลหัวเสือ จังหวัดลำปาง: บทเรียนจากชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า จากองค์ความรู้และกระบวนการจัดการความรู้ผลิตภัณฑ์ข้าวแคบของชุมชนเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตจากชุมชุน และแนวทางการจัดการความรู้ของชุมชนที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพประกอบด้วยกระบวนการของการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การเก็บและรวบรวมความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการเผยแพร่ความรู้ (พงศ์วัชร ฟองกัน และคณะ, 2567 : 21-29)

4) การนำเสนอระบบห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในห้องเรียนแบบออนไลน์ พบว่า 1) ในส่วนของเนื้อหาและหลักสูตร ไม่ได้เน้นแต่ภาษาหรือหลักธรรมแยกกัน แต่เป็นการบูรณาการอย่างกลมกลืน ทำให้เราได้ฝึกทั้งทักษะการฟัง พูดภาษาอังกฤษ ควบคู่ไปกับการคิดวิเคราะห์เชิงธรรมะ 2) ระบบเรียนรู้แบบรวมศูนย์ มีทั้งวิดีโอเสียง ภาพประกอบ และแบบฝึกในที่เดียวกัน ไม่ต้องไปหาข้อมูลจากหลายแหล่ง ทำให้เรียนได้อย่างต่อเนื่องและไม่สะดุด 3) กิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นที่การฝึกสนทนาและเข้าใจคำศัพท์เชิงพุทธได้อย่างเป็นธรรมชาติ ช่วยสร้างความกล้าแสดงออก และ 4) การติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างละเอียด ผ่านแบบประเมินที่วัดความรู้ความเข้าใจด้านธรรมะและการใช้ภาษาในแต่ละบทเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ **ธีรศักดิ์ สะกล และศิริรัตน์ เพ็ชร์แสงศรี** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบโดยใช้ห้องเรียนอัจฉริยะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาออกแบบหัตถอุตสาหกรรมคณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ลำปาง)” ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบ โดยใช้ห้องเรียนอัจฉริยะในภาพรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านองค์ประกอบของห้องเรียนอัจฉริยะอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการสอนและเทคนิคการสอนและด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับดี องค์ประกอบในด้านห้องเรียนอัจฉริยะที่ควรได้รับการปรับปรุงได้แก่ ความครอบคลุมของการเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย ความเร็วของระบบฐานข้อมูลกลางที่ทำให้การเชื่อมต่อเป็นไปอย่างราบรื่น การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายของสถาบัน ความครอบคลุมของจุดเชื่อมต่อของจุดปลั๊กไฟ ยูเอสบี และจุดเน็ตเวิร์ค และ ความสามารถในการตรวจสอบพฤติกรรมหรือความก้าวหน้าของผู้เรียนโดยใช้ระบบในห้องเรียน

อัจฉริยะ ซึ่งมีความคิดเห็นต่อสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับพอใช้ (ธีรศักดิ์ สะกล และศิริรัตน์ เพ็ชร์แสงศรี, 2561: 104-112)

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอแนะในเชิงนำประโยชน์ไปใช้

1.1) บุคคลที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านระบบห้องเรียนอัจฉริยะเสมือน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบการเรียนการสอน ผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ได้แนวทางองค์ความรู้ และแนวทางเกี่ยวกับ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปพัฒนาต่อเป็นการนำความรู้พื้นฐานในการเรียนรู้ การทำกิจกรรมไปต่อยอดเกี่ยวกับการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2) หน่วยงานที่สนใจ อันประกอบด้วย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่จัดอบรมกิจกรรม สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้นั้นไปศึกษาต่อยอดเพื่อเป็นพื้นฐานเกี่ยวกับ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.3) ผู้เรียนทั่วไป สามารถนำชุดความรู้ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไปใช้ในการศึกษา โดยการนำไปเผยแพร่ในรูปแบบ ผ่านสื่อ ผ่านคลิปเสียง เว็ปไซต์ คู่มือในการพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

1.4) บุคคลทั่วไปที่มี สามารถนำไปเผยแพร่และดูเป็นแนวทางในการศึกษาเกี่ยวกับ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสามารถถอดบทเรียนที่ได้มาใช้เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้บุคคลทั่วไปได้มีโอกาสศึกษาภาษาอังกฤษในมุมกว้าง และเป็นรูปแบบใหม่ต่อไป

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ผู้เข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้เรียนผ่านกิจกรรม การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต 30 คน เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการศึกษา การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผ่านโปรแกรมออนไลน์ที่สร้างขึ้น ให้สามารถศึกษาข้อมูลอันเป็นประโยชน์ ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไปควรมีกลุ่มผู้เรียนผ่านกิจกรรมอื่น ๆ เพื่อทำการศึกษาและยืนยันการวิจัย และสร้างองค์ความรู้ใหม่ในการวิจัยครั้งต่อไป

2.2) เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษา การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตกับผู้เรียน ดังนั้นจึงควรนำแนว การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ในรูปแบบอื่น ๆ และวิธีการอื่น ๆ ที่หลากหลาย โดยมีการศึกษาและติดตามผลในระยะยาวต่อไป

2.3) จากผลการวิจัย พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรม การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีการผลลัพธ์ที่เข้าร่วมกิจกรรมไม่แตกต่าง มีทัศนคติที่ดี ดังนั้นจึงควรทำวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนาห้องเรียนพระพุทธศาสนาภาคภาษาอังกฤษอัจฉริยะเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวทางอื่น เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาอังกฤษต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ณัฏฐ์ รัตนศิริณิชกุล และคณะ. (2566). **“การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน สังกัดสำนักงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดลำปาง”.** วารสารการบริหารจัดการและนวัตกรรมท้องถิ่น, 5(1).

นฤมล ศิระวงษ์. (2548). **“การพัฒนาบทเรียนออนไลน์ วิชาการเขียนหนังสือเพื่อการพิมพ์ในระดับอุดมศึกษา”.** ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยี. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นารียะ เจะโนะ และวิชัย นภาพงศ์. (2566). **“การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบผสมผสานเพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาทักษะการเรียนรู้สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น”.** วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 18(1).

นิรมิษ เพียรประเสริฐ. **“Smart Classroom: ห้องเรียนในยุค 4.0”.** นิตยสาร สสวท., 45(208).

ธีรศักดิ์ สะกล และศิริรัตน์ เพ็ชร์แสงศรี. (2561). **“การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาในการจัดการเรียนการสอนวิชาคอมพิวเตอร์เพื่อการออกแบบโดยใช้ห้องเรียนอัจฉริยะของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาออกแบบหัตถอุตสาหกรรม คณะศิลปกรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (ศูนย์ลำปาง)”.** วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 17(1).

พงศ์วัชร ฟองกันทา และคณะ. (2567). **“การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผลิตภัณฑ์ข้าวแคบเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของตำบลหัวเสือ จังหวัดลำปาง: บทเรียนจากชุมชน”.** วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, 12(1).

พระมหาไกรสร โชติปญฺโญ. (2552). **“การศึกษาอบรมและพัฒนาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงในโรงเรียนให้ดำเนินชีวิตอย่างเหมาะสมตามหลักพุทธธรรม”.** รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.

ภัทรา วยาจุต. (2566). **“การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับครูศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย”**. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 6(3).

เรือนทอง ไวทยะพานิช. (2563). **“กระบวนการพัฒนาแผนกลยุทธ์ชุมชนเพื่อการรู้ดิจิทัลและการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้านการรู้ดิจิทัลสำหรับผู้ใหญ่”.** วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น, 17(1).

เลิศ เกสรคำ. (2541). **ไวยากรณ์และเทคนิคภาษาอังกฤษ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทซีเอ็ดยูเคชั่น จำกัด.

วลีรัตน์ พุทธาศรี และคณะ. (2566). **“การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสภาพแวดล้อมห้องเรียนอัจฉริยะโดยใช้กระบวนการออกแบบเชิงวิศวกรรมร่วมกับการเรียนรู้ตามสถานการณ์เพื่อส่งเสริมสมรรถนะด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์ต้นแบบทางอุตสาหกรรมสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี”.** Journal of Roi Kaensarn Academi, 8(8).

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2544). **การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา: กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.** กรุงเทพมหานคร: คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2554). **หนังสือแนะนำสื่อการเรียนการสอนศีลธรรม.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2555). **การพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนยุคใหม่เพื่อรองรับการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สองด้วยการบูรณาการไอซีทีในการจัดเรียนรู้ด้วยโครงการ.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด.

สุภาวรรณ ฤๅกำลัง. (2564). **“นวัตกรรมห้องเรียน: การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21”.** วารสารครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย, 15(2).

จากปัญหาสู่พลังเปลี่ยนแปลง: นักรัฐประศาสนศาสตร์กับการเรียนรู้ชุมชนในศตวรรษที่ 21

A PROBLEMS TO TRANSFORMATIVE POWER: PUBLIC ADMINISTRATION SCHOLARS AND COMMUNITY LEARNING IN THE 21ST CENTURY

สรวุฒิ สื่อเศรษฐสิทธิ์[1], ผุสดี สายวงศ์[2]
สาขารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยชุมชนน่าน[1]
Sorawut Suesaetasit 1[1], Phudsadee Saiwong[2]
Public administration nan community college [1-2]
Corresponding Author E-mail : Sorawut1352@gmail.com [1],nudeekha@hotmail.com[2]

(Received : August 7, 2025; Edit : August 22, 2025; accepted : August 25, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษากระบวนการบูรณาการ Problem-based Learning (PBL) กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน 2.เพื่อวิเคราะห์บทบาทใหม่ผลลัพธ์เชิงบวก และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์และชุมชน ภายหลังจากการใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบมีส่วนร่วม กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาชุนชนน่าน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างและแบบสังเกตแบบไม่มีส่วนรวม ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ช่วยพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์อย่างมีนัยสำคัญ นักศึกษาสามารถนำความรู้เชิงทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การคิดสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร อีกทั้งสร้างความเข้าใจลึกซึ้งต่อบริบทสังคมและนโยบายสาธารณะ พร้อมตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมเครือข่ายทางสังคมและความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน อย่างไรก็ตาม พบข้อจำกัดเกี่ยวกับความแตกต่างของบริบทชุมชนและอุปสรรคในการประสานงานที่ต้องมีแนวทางพัฒนาในอนาคตเพื่อเพิ่มประสิทธิผลและความยั่งยืนของกระบวนการนี้.

คำสำคัญ : การเรียนรู้จากปัญหาเป็นฐาน ทักษะในศตวรรษที่ 21 รัฐประศาสนศาสตร์

Abstract

This qualitative research article aims to: 1) examine the integration process of Problem-Based Learning (PBL) with 21st century skills to enhance the potential of public administration students in community-based learning; and 2) analyze the new roles, positive outcomes, and changes experienced by students, public administration, and the community following the use of participatory active learning processes. The target group comprises eight first-year public administration students enrolled in the "21st Century Learning Skills Development " course at Nan Community College in academic year of 2025. Research instruments include semi-structured in-depth interviews and non-participant observation.

The findings indicate that integrating PBL with 21stcentury skills significantly enhances the capabilities of public administration students. Students effectively apply theoretical knowledge to real community situations, particularly in critical thinking, creativity, problem-solving, teamwork, and communication. Furthermore, they develop a deep understanding of social contexts and public policies, along with a strong sense of social responsibility. This approach also fosters social networking and collaboration for sustainable problem-solving. However, limitations were identified concerning community contextual differences and coordination challenges, necessitating strategic improvements to increase the effectiveness and sustainability of this process in the future.

Keywords : Problem-based Learning (PBL) 21st Century Skills Public Administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบโดยตรงต่อบทบาทของรัฐและนักรัฐประศาสนศาสตร์ในสังคมไทยและสังคมโลก ปัญหาที่มีความซับซ้อนมากขึ้น เช่น ความเหลื่อมล้ำทางโอกาส การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และกระแสการปฏิรูปการศึกษา ได้สร้างความท้าทายต่อการบริหารงานภาครัฐและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน นักรัฐประศาสนศาสตร์จึงมิใช่เพียงผู้แก้ไขปัญหา หากแต่ต้องเป็นผู้จุดประกาย “พลังแห่งการเปลี่ยนแปลง” ที่มีความสามารถเชื่อมโยงทรัพยากร ความรู้ และสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบร่วมนวัตกรรม (กิตติพงษ์ โคตรจันทึก , รัดเกล้า แจ่มฤทธิ์, และจันทิมา สุขสุคนธ์ 2024)

บนเส้นทางนี้ การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการนั้นมีแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการผสมผสานความรู้ ทักษะ และประสบการณ์จากหลายสาขาหรือหลายมิติ เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่ครบถ้วนและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการกับการฝึกปฏิบัติ เป็นการเน้นให้ผู้เรียนทำโครงการจริงๆ ร่วมกับการเรียนรู้ทฤษฎี เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะอย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการ บูรณาการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนที่เน้นการเชื่อมโยงการเรียนรู้เข้ากับบริบทของชุมชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การเรียนรู้เชิงรุก” โดยบูรณาการ Problem-based Learning (PBL) และ 21st Century Skills จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับนักรัฐประศาสนศาสตร์ในการเผชิญและแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริงด้วยกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างมีวิจารณญาณ การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การทำงานร่วมกับผู้อื่น ตลอดจนการนำความรู้สมัยใหม่และเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ PBL ไม่ได้เน้นเพียงการเรียนรู้จากตำราแต่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็น “ผู้ออกแบบ” และ “ผู้ลงมือปฏิบัติ” ในสถานการณ์ที่แท้จริง ส่วน 21st Century Skills คือชุดทักษะที่จำเป็นต่อยุคปัจจุบันและอนาคต ไม่ว่าความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ การโน้มน้าวผู้อื่น หรือการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงอย่างยืดหยุ่น (วิไลวรรณ ก. และคณะ 2023)

หลักสูตรอนุปริญญารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยชุมชนน่าน เป็นหลักสูตรที่จัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2565-2569) ประเด็นยุทธศาสตร์กระทรวงการอุดมศึกษาวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม แผนพัฒนาความเป็นเลิศของสถาบันวิทยาลัยชุมชนและวิทยาลัยชุมชนน่าน ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566 – 2570) ที่มุ่งสร้างและพัฒนาคนในศตวรรษที่ 21 ในการสร้างกำลังคนในท้องถิ่นให้มีสมรรถนะสูง สร้างโอกาสเข้าถึงการศึกษาของประชากรกลุ่มยากจน ผู้ด้อยโอกาส และมีความเหลื่อมล้ำสูงทางเศรษฐกิจหรือสังคม ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามปรัชญาของหลักสูตรที่ “มุ่งสร้างผู้ที่นำการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 เพื่อสร้างคุณค่าชีวิตและศักยภาพของชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนด้วยพลังพหุปัญญา” บทความนี้นำเสนอผลการศึกษาด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาชุนชนน่าน ปีการศึกษา 2568 จำนวน 8 คน เพื่อเสาะหากระบวนการบ่มเพาะภาวะผู้นำชุมชน ผ่านประสบการณ์ตรงจากการลงทำโครงการร่วมกับชุมชน การศึกษานี้มิได้มุ่งหมายเพียงเพื่ออธิบายแนวคิดหรือทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังต้องการสะท้อนให้เห็นถึงการเดินทางจาก “ปัญหา” ไปสู่ “พลังเปลี่ยนแปลง” ที่เน้นการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนในบริบทชุมชนไทยอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบูรณาการ Problem-based Learning (PBL) กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ในการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

2. เพื่อวิเคราะห์บทบาทใหม่ ผลลัพธ์เชิงบวก และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์และชุมชน ภายหลังจากการใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุกแบบมีส่วนร่วม

กรอบแนวคิดการวิจัย

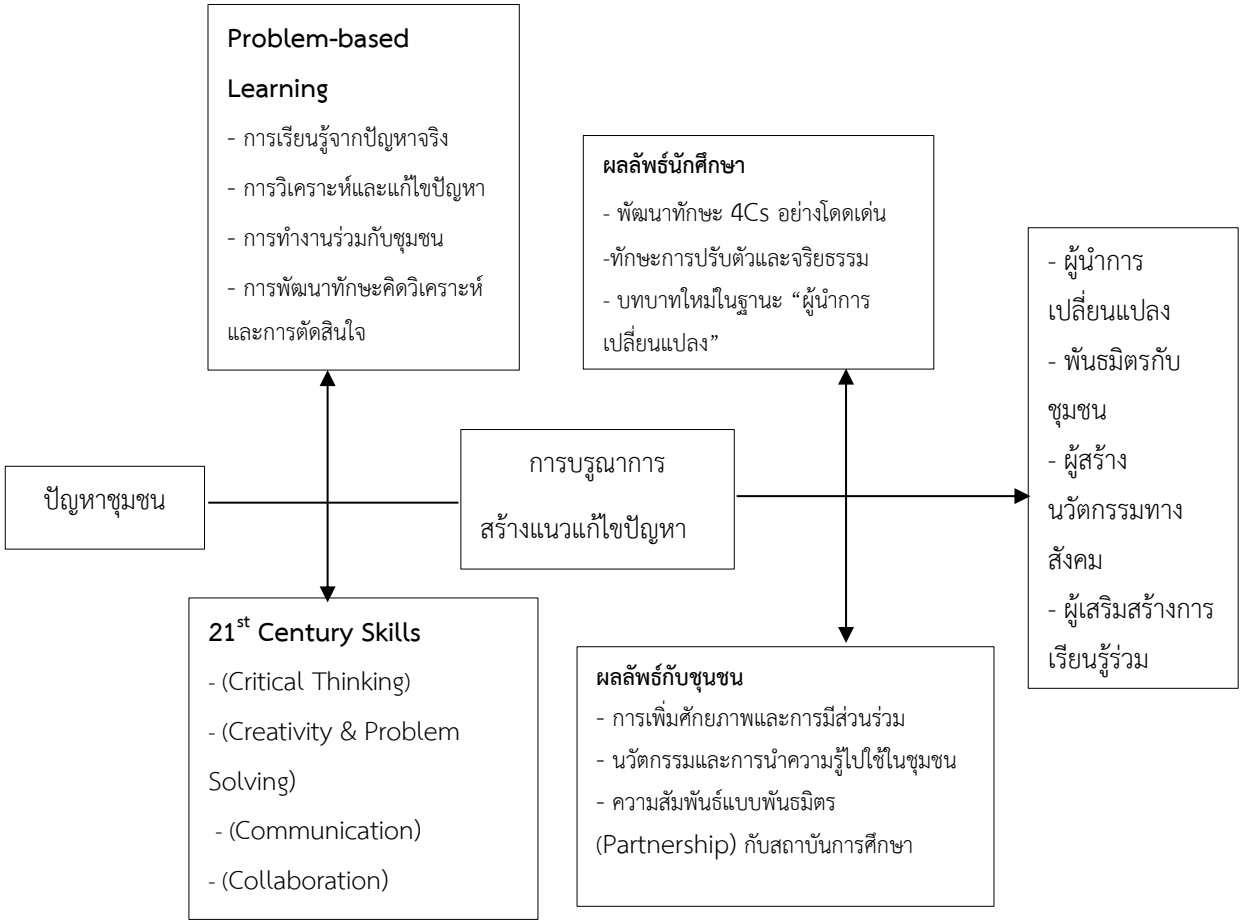

จากกรอปแนวคิด เริ่มต้นจากการสำรวจปัญหาชุมชนด้วยนักศึกษา และให้นักศึกษาเรียนรู้แนวคิดและทฤษฎี Problem-based Learning กับ แนวคิดทฤษฎี 21st Century Skills และนำมาบูรณการเพื่อสร้างขั้นตอนในการจัดการปัญหาให้กับชุมชน เพื่อสร้างผลลัพธ์ระดับนักศึกษาคือสร้างแสดงออกถึง การใช้ทักษะ 4Cs และสามารปรับตัวเข้ากับบริบทของสังคมนั้นๆ เพื่อสร้างผลลัพธ์ให้กับชุนชน ในด้านการสร้างนวัตกรรมสำหรับการแก้ไขปัญหาชุมชนนั้นๆ นำไปสู่ การสร้างพันธมิตร เครือข่ายความร่วมมือ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของนักศึกษาให้เป็น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงของชุมชน

แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยใช้ **PBL** บรูณนาการ **21st Century Skills** สำหรับนักศึกษาสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

ผู้วิจัยเองได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดแนวทางการเรียนรู้ไว้ 3 ระยะ ได้แก่ 1.ระยะการเตรียมการ 2.ระยะดำเนินการ 3.ระยะประเมินผล

ระยะที่ 1 เตรียมการ

1.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยใช้ “ปัญหา” ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงหรือสถานการณ์ในบริบทของผู้เรียน เป็นจุดเริ่มต้นในการกระตุ้นความสนใจและเชื่อมโยงความรู้เดิมกับข้อมูลใหม่เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่อย่างมีความหมายผู้เรียนจะเริ่มต้นกระบวนการเรียนรู้จากการเผชิญกับปัญหาที่มีความสอดคล้องกับบทเรียน ซึ่งเป็นปัญหาที่ผู้เรียนสนใจหรือประสบในชีวิตประจำวัน ผู้สอนจึงมีบทบาทในการออกแบบหรือปรับเปลี่ยนแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบท ความสนใจ และศักยภาพของผู้เรียนอย่างเหมาะสมตลอดกระบวนการเรียนรู้ ผู้เรียนจะได้ฝึกพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง อาทิ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผ่านการทำงานกลุ่ม การมีปฏิสัมพันธ์ (Collaborative Learning) และการลงมือปฏิบัติจริง โดยเน้นการเรียนรู้จากปัญหาของชุมชน ซึ่งนำไปสู่การคิดแก้ปัญหาอย่างมีระบบ และการค้นคว้าด้วยตนเอง ผู้เรียนยังมีบทบาทในการควบคุมและ

ประเมินกระบวนการเรียนรู้ของตนเอง (Metacognition) และพัฒนาสู่การเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างมีเป้าหมาย (Self-Directed Learning) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

1.2 ในการจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิม บทบาทของผู้สอนมักเน้นการเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้การบรรยาย (Lecture) เป็นหลัก ผู้สอนเป็นผู้ถ่ายทอดเนื้อหา ขณะที่ผู้เรียนมีบทบาทเพียงผู้รับข้อมูลและจดจำสาระ ความรู้ที่ได้รับจากวิธีการนี้มีประสิทธิภาพต่ำ โดยพบว่า ผู้เรียนสามารถจดจำเนื้อหาได้น้อยกว่า 10% เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องเปลี่ยนบทบาทของผู้สอนจาก “ผู้ถ่ายทอดความรู้” ไปสู่ “ผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้” (Facilitator) โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-Centered Learning) เพื่อให้ผู้เรียนมีโอกาสแสดงความคิด แบ่งปันมุมมอง และร่วมสร้างองค์ความรู้ผ่านการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานกลุ่ม ซึ่งเป็นกระบวนการที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ได้มากถึง 50% (Ken Masters, 2013)

1.3 การเตรียมตัวผู้สอน ผู้สอนทำการความเข้าใจหลักสูตร และเนื้อหารายวิชาที่ทำการสอน ตามกรอบมาตรฐานการศึกษาระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (TQF) ประกอบกับการศึกษาปัจจัยผลกระทบภายนอก เช่น กระแสการเปลี่ยนแปลงโลกกาวิวัฒน์ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตลอดจนผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ อีกทั้งตัวนโยบายทางด้านการศึกษา ที่นำแนวคิดประเทศไทย (Thailand 4.0) ทั้งนี้เพื่อนำมาสู่การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในรายวิชาที่สอน และนำมาออกแบบวางแผนการเรียนรู้แบบ PBL ประกอบกับการใช้โจทย์ สถานการณ์ ที่เกิดขึ้นในชุมชนจริง มาบรูณ์การให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกรนกลางตามเป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างสมบูรณ์

1.4 ผู้สอนสร้างความคุ้นเคยกับผู้เรียน เพื่อต้องสำรวจความต้องการของผู้เรียนไว้เป็นแนวทางในการออกแบบจัดการเรียนรู้ร่วมกัน โดยที่ต้องมีความสอดคล้องกันใน 3 ประเด็น คือ แกรนกลางของหลักสูตร ความต้องการของผู้เรียน และปัญหาบริบทของชุมชน เพื่อออกแบบกิจกรรมและตัวชี้วัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม โดยตัวผู้สอนทำสังเคราะห์องค์ประกอบอย่างรัดกุมและระบุรายละการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน วิธีการบรูณการทั้ง ตัวเนื้อหา ความต้องการของผู้เรียน และ สภาพปัญหาจริงที่พบ เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยง นำองค์ความรู้ ไปจัดการปัญหาจริงภายในชุมชน และตัวผู้สอนได้ดำเนินการจัดเตรียมเครื่องที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ เช่น เทคนิคการตั้งคำถาม ต้นไม้แห่งปัญหา เทคนิคการวิเคราะห์ Swot analysis แผนผังการจัดการทำโครงการ เป็นต้น สำหรับผู้เรียน มีการแนะนำการเรียนรู้แบบ PBL เพื่อให้ตัวนักศึกษาเข้าใจบทบาทของผู้เรียน โจทย์ สถานการณ์ ตัวอย่างแหล่งการสืบค้นข้อมูล

1.6 จัดทำโจทย์ปัญหา ผู้สอนมีหน้าที่เตรียมโจทย์ปัญหาที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การเรียนรู้จัดเตรียมทรัพย์กรการเรียนรู้ช่วยสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ของนักศึกษา (Sanguanthai,2011) คุณภาพของโจทย์ปัญหาจากสถานการณ์จริงที่พบในชุมชนมีความหลากหลายและวิธีการแก้ไขที่ต้องใช้หลายภาคส่วนเข้ามาร่วมมือในการจัดการปัญหาดังกล่าว ปัญหาที่ดีจะต้องน่าสนใจและกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถอภิปายและเรียนรู้ลงไปในระดับลึกจนเข้าใจแนวคิดของปัญหามากกว่าการท่องจำสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ (Suwannoi.2016)

1.7 ผู้สอนต้องทำการชี้แจงวัตถุประสงค์ในรายวิชา หลักในการเรียนในชั้นเรียนและเปิดประเด็นกลุ่มใหญ่ของผู้เรียนทั้งขั้นเรียนก่อนแยกตามกลุ่มย่อย ก่อนนำเข้าสู่การเรียนรู้ของผู้เรียน

1.8 การแบ่งกลุ่มผู้เรียน เป็นการคละกันของผู้เรียนเพื่อให้เกิดความหลากหลายในพื้นที่ เสริมการเรียนรู้ระหว่างกัน และให้ผู้เรียนทำการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่มของตนเอง การกลไกการทำงานเป็นทีม และกติการการทำงานร่วมกันและยอมรับและปฏิบัติตามข้อตกลง

ตารางที่ 1 แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบ Problem-based Learning เชื่อมโยงกับ 21st Century Skills

How to	Objective	21st Century Skills	Problem-based Learning
1. แสวงหาปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้งหมด	เพื่อให้นักศึกษาเข้าใจปัญหาในชุมชน ผ่านการลงพื้นที่จริง	Critical Thinking Creativity & Problem Solving Communication Collaboration	- การเรียนรู้จากปัญหาจริง - การทำงานร่วมกับชุมชน
2. กำหนดประเด็นที่น่าสนใจและอยากแก้ไขปัญหา	นักศึกษารวบรวมปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และจัดลำดับปัญหากำหนดความเร่งด่วนในการจัดการปัญหาในชุมชนนั้นๆ	Critical Thinking Communication	การเรียนรู้จากปัญหาจริง - การทำงานร่วมกับชุมชน - การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา
3. วิเคราะห์ปัญหาที่พบและศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหา	นักศึกษา วิเคราะห์ปัญหาตามบริบทของชุนชนๆนั้น กำหนดสมมุติฐานการแก้ปัญหา	Critical Thinking Creativity & Problem Solving Communication	- การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา
4. หาข้อมูลงานวิจัยและแนวทางแก้ปัญหาที่เคยปรากฏมา	นักศึกษาศึกษาตัวแบบที่ เคยใช้จัดการปัญหาของชุมชนอื่นๆ เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตนเอง	Creativity & Problem Solving Critical Thinking Collaboration	- การวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา -การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ
5. สร้างตัวแบบในการแก้ไขปัญหา และกำหนดตัวชี้วัดของโครงการ	นักศึกษา เขียนโครงการ และกำหนดตัวชี้วัดของโครงการ ที่สามารถวัดผลได้จริง	Creativity & Problem Solving Collaboration Communication	การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ
6. นำไปใช้จริงในการแก้ไขปัญหาในชุมชน	นักศึกษานำโครงการสู่ชุมชนบรูณาการหน่วยงานในพื้นที่เพื่อช่วยกันจัดการปัญหา	Critical Thinking Creativity & Problem Solving Communication Collaboration	-การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ - การทำงานร่วมกับชุมชน
7. ประเมินผล	โครงการ ผ่านตัวชี้วัดที่ถูกกำหนดไว้ โดยนักศึกษา	Critical Thinking	-การพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจ - การทำงานร่วมกับชุมชน

ระยะที่ 2 การเรียนรู้แบบ PBL มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นที่ 1 Clarifying Unfamiliar Terms ผู้สอนให้โจทย์แก่ผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึง สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงภายในชุมชนของจนเอง โดยผู้เรียนทำความเข้าใจตามบริทบของชุมชนตนเอง

ขั้นที่ 2 Problem Definition ดำเนินการจัดกลุ่มของผู้เรียนโดยวิธีการคละกัน โดยให้แต่ละคนทำการวิเคราะห์และจับประเด็นที่สำคัญของชุมชนตนเองและจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหาที่อยากแก้ไข

ขั้นที่ 3 Brainstorm นำเสนอปัญหาชุมชนของของตนเองแล้วจัดการลงความเห็นภายในกลุ่ม เลือก ปัญหาที่อยากแก้ไข และชุมชนที่ต้องลงไปสร้างการเปลี่ยนแปลง ขั้นตอนต่อไป ทำการระดมสมอง เพื่อทำการวิเคราะห์ปัญหา อภิปรายหาคำตอบสำหรับจัดการปัญหา โดยอาศัยองค์ความรู้เดิมของผู้เรียนที่มีอยู่ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ และการทำงานเป็นกลุ่มของผู้เรียน โดยผู้เรียนลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ด้วยตนเอง และตัวผู้สอนเองยังเป็นผู้สังเกตและคอยกระตุ้นผู้เรียน โดยใช้การถามเป็นระยะ เช่น ปัญหามาจากไหน คิดว่าจะแก้ได้อย่างไร ต้องใช้เครื่องมืออไรบาง เกี่ยวข้องกับใครบาง และผู้เรียนจำเป็นต้องตอบบนหลักเหตุและผล หรือมีข้อมูลอ้างอิงทุกครั้ง

ขั้นที่ 4 Analyzing the problem กลุ่มผู้เรียนอธิบายสมมุติฐานเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาชุมชนที่ยกมาเป็นกรณีศึกษา พร้อมทั้งจัดลำดับความสำคัญของ สมมุติฐานที่เป็นได้อย่างมีเหตุผล และสามารถเชื่อมโยงกับการระดมสมองได้อย่างสอดคล้อง และสรุปรวมรวบแนวทางแก้ไขปัญหาของกลุ่มได้อย่างเหมาะสม สำหรับตัวผู้สอนเสริมแรงบวกให้กับการเรียนรู้ด้วย การกล่าวชื่นชมผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้แบบกลุ่ม และช่วยเหลือสนับสนุนกระตุ้นความคิดว่าตอนนี้ได้ใช้ ทักษะ 21st Century Skills ด้านไหนในการจัดการปัญหา

ขั้นที่ 5 Formulating Learning Issues หลังจากกลุ่มผู้เรียนทราบถึงปัญหาและมีการตั้งสมมุติฐานในการจัดการปัญหาแล้ว สร้างประเด็นการเรียนรู้ ผู้เรียนช่วยกันสรุปว่าความรู้ใดสามารถแก้ไขปัญหาได้ ส่วนประเด็นไหนที่ยังไม่รู้ หรือ แนวทางการแก้ปัญหายังไม่ชัดเจน จำเป็นต้องไปค้นคว้าเพิ่มเติม เพื่อจะได้แนวทางแก้ไขปัญหาอย่างเหมาะสมกับบริบทชุมชน

ขั้นที่ 6 Self-directed Learning กลุ่มผู้เรียนทำการค้นคว้าหาข้อมูล ด้วยตนเอง และทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลด้านสารสนเทศจากสื่อต่างๆ ที่ทันสมัยเหมาะสมและถูกต้อง เช่น ห้องสมุด ตำรา วารสาร อินเตอร์เน็ต ปัญญาประดิษฐ์ หรือ ผู้เชี่ยวชาญ นักนักปราชญ์ชาวบ้าน

ขั้นที่ 7 Reporting กลุ่มผู้เรียนนำองค์ความรู้ที่ได้มารายงานต่อกลุ่ม เพื่อเพิ่มเติมอภิปรายวิเคราะห์ สังเคราะห์ และพิสูจน์สมติฐานและนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับ สภาพปัญหาที่ต้องจัดการในชุมชนเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำเสนอผลงานต่อชุมชน โดยผู้สอนทำหน้าที่สนับสนุนประสานงานให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์

ระยะที่ 3 ระยะการประเมินผลการเรียนรู้ PBL

3.1 การประเมินผลการปฏิบัติจริงตามสภาพความเป็นจริง วัดผลจากการแก้ปัญหาให้กับชุมชนผ่านการลงมือทำอย่างเป็นระบบ และผู้เรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมของความเป็นผู้นำและ ทักษะ 21st Century Skills โดยกำหนดเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่สอนเป็นหลัก

3.2 การสังเกตอย่างเป็นระบบ ผู้สอนกำหนดเกณฑ์การประเมินให้ชัดเจนรวมทั้งเนผู้ประเมินทักษะของผู้เรียนกลุ่มเรียน พร้อมทั้งให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเอง ผู้สอนทำหน้าที่สังเกตภายนอกกลุ่ม โดยเน้น สังเกตบทบาทประธาน ในการวางแผน การรับฟัง การควบคุมสมาชิกในกลุ่ม บทบาทเลขาในการบันทึกการประชุม การสรุปต่างๆ และการสังเกตสมาชิกในกลุ่มทุกๆ คน สังเกตกระบวนการเรียนรู้ทีเกิดขึ้น การแสดงความคิดเห็น การรับฟัง การแบ่งงาน ความรับผิดชอบ การตรงต่อเวลา เป็นต้น

การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย จำเป็นต้องอาศัยการวางแผนและการจัดการที่เหมาะสม ผู้สอนควรให้ความสำคัญในการเลือกเนื้อหาที่สอดคล้องกับบริบทของสถานการณ์จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีศึกษาปัญหาของชุมชน รวมทั้งออกแบบสถานการณ์ปัญหาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ปัญหาที่มีคุณภาพควรกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถอภิปราย วิเคราะห์ และเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจเชิงแนวคิดมากกว่าการจดจำ และสามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ บทบาทและทักษะของผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ผู้สอนบางรายอาจขาดความมั่นใจเมื่อต้องสอนวิชานอกเหนือจากความเชี่ยวชาญ จึงควรได้รับการเตรียมความพร้อมและพัฒนาทักษะการเป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ก่อนปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของการเรียนการสอน (Lekhakula, 2015)

นอกจากนี้ นักศึกษารัฐประศาสนศาตร์ ควรได้รับการเตรียมความพร้อมด้านแนวคิดและบทบาทของผู้เรียนใน

กระบวนการ PBL เพื่อให้สามารถมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ การกำหนดนโยบายที่ชัดเจน การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน และการวางแผนพัฒนาบุคลากรด้านการสอนอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสนับสนุนที่สำคัญต่อการดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยใช้ PBL อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษากระบวนการบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ในการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน พบว่า PBL เป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและการพัฒนาทักษะที่จำเป็น ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และการสื่อสาร นักศึกษาสามารถนำความรู้เชิงทฤษฎีไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิผล โดยได้รับโอกาสฝึกแก้ไขปัญหาเชิงซับซ้อนร่วมกับผู้อยู่อาศัยในพื้นที่

นักศึกษามีความเข้าใจที่ลึกซึ้งต่อบริบททางสังคมและนโยบายสาธารณะ พร้อมตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างจริงจัง ประสบการณ์ในชุมชนช่วยกระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้อย่างมีคุณค่าและต่อเนื่อง รวมทั้งสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งระหว่างนักศึกษาและชุมชน ส่งเสริมการร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสังคมในพื้นที่อย่างยั่งยืน นอกจากนี้นักศึกษาเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการสื่อสารและการทำงานร่วมกันในทีม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมความสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้และการแก้ไขปัญหา

อย่างไรก็ดี กระบวนการวิจัยพบข้อจำกัดบางประการ เช่น ความแตกต่างของบริบทชุมชนและอุปสรรคในการประสานงานระหว่างนักศึกษากับชุมชน ซึ่งจำเป็นต้องมีแนวทางพัฒนาและปรับปรุงในอนาคต เพื่อเพิ่มประสิทธิผลและความยั่งยืนของการบูรณาการ PBL กับการเรียนรู้ในบริบทชุมชนซึ่งสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

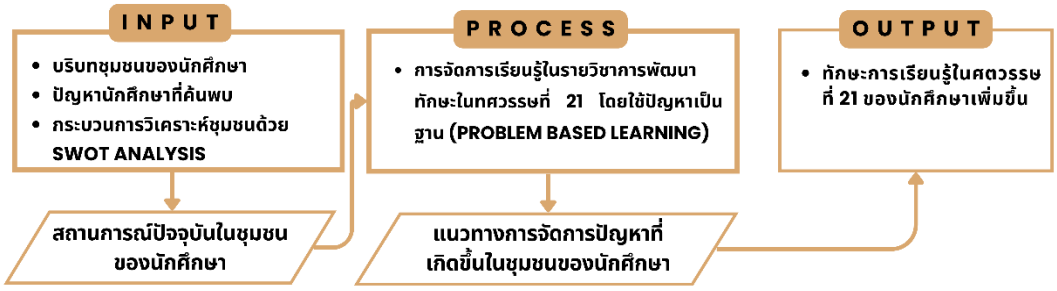

ภาพที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้รายวิชาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

อภิปรายผลการวิจัย

การบูรณาการการจัดการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) กับการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาในยุคปัจจุบัน รัฐประศาสนศาสตร์เป็นสาขาที่ก่อให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการสาธารณะและการพัฒนานโยบายสาธารณะ ซึ่งต้องอาศัยทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะปฏิบัติจริงที่เชื่อมโยงกับบริบทและปัญหาสังคมที่แท้จริง (Barrows & Tamblyn, 1980) โดยพื้นฐานแล้ว PBL เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักศึกษาเป็นผู้เรียนรู้ด้วยตนเองผ่านการแก้ไขปัญหาที่สมจริงและซับซ้อนในบริบทที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจริง การเรียนรู้อย่างนี้ช่วยให้เกิดการพัฒนาทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 เช่น การคิดวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง การทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสาร และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในสาขารัฐประศาสนศาสตร์ที่ต้องเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพที่ต้องแก้ไขปัญหาสาธารณะอย่างแท้จริง (Hmelo-Silver, 2004) การนำ PBL มาบูรณาการกับการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนยังช่วยให้นักศึกษาได้สัมผัสกับปัญหาจริงในชุมชน เปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ถือเป็นการเรียนรู้แบบบูรณาการที่ช่วยเติมเต็มความรู้ทฤษฎีด้วยประสบการณ์ภาคสนาม ถือเป็นการพัฒนาศักยภาพเชิงวิชาชีพที่ตอบโจทย์บริบทของสังคมยุคใหม่

การเชื่อมโยงทักษะศตวรรษที่ 21 กับกระบวนการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) เป็นการสร้างสรรค์วิธีการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์โลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ PBL ช่วยส่งเสริมทักษะสำคัญ เช่น การคิดเชิงวิพากษ์ การคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา การทำงานเป็นทีม และ การสื่อสาร ซึ่งทุกทักษะนี้เป็นแกนหลักของการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนในสังคมยุคปัจจุบัน การเรียนรู้ผ่านปัญหาจริงใน PBL เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติและพัฒนาศักยภาพอย่างเป็นองค์รวม พร้อมทั้งสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและมีเป้าหมายชัดเจน

ตารางที่ 2 เชื่อมโยงทักษะศตวรรษที่ 21 กับ PBL

21 st Century Skills	Problem-based Learning	ความสำคัญต่อผู้เรียน
คิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking)	วิเคราะห์ปัญหาอย่างลึกซึ้ง ตั้งคำถามโต้แย้ง	แก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล
การคิดสร้างสรรค์และการแก้ปัญหา Creativity & Problem Solving	วางแผน ค้นคว้า ประเมินผลด้วยตัวเอง	พัฒนาความรับผิดชอบและความเป็นอิสระในการเรียนรู้ต่อเนื่องและสร้างสรรค์
การทำงานเป็นทีม (Collaboration)	ทำงานร่วมประสานงาน จัดการความขัดแย้งในกลุ่ม	ร่วมมือแบบมืออาชีพเพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม
การสื่อสาร (Communication)	นำเสนอ แลกเปลี่ยนและอภิปรายความคิดเห็น	สื่อสารอย่างชัดเจน มีประสิทธิผลในหลายบริบท

การเรียนรู้ในชุมชนเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาสามารถนำความรู้และทฤษฎีที่ได้รับจากการเรียนในห้องเรียนไปประยุกต์ใช้จริงในบริบทของชีวิตและสังคมจริง ซึ่งเป็นการเสริมสร้างความเข้าใจอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับบริบททางสังคมและผลกระทบของนโยบายต่าง ๆ ต่อชุมชน การเรียนรู้ลักษณะนี้เพิ่มพูนประสบการณ์เชิงปฏิบัติและทำให้นักศึกษาตระหนักถึงความซับซ้อนและความเป็นจริงในชุมชนที่ไม่สามารถเรียนรู้ได้จากตำราเพียงอย่างเดียวโดยการบูรณาการปัญหาในบริบทชุมชนเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบ Problem-Based Learning (PBL) นักศึกษาจะได้ปฏิบัติจริงในสถานการณ์ที่ต้องวิเคราะห์ ปรับใช้ทฤษฎี และวางแผนแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านความร่วมมือกับผู้คนในชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึกและพัฒนาทักษะสำคัญ เช่น การคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การสื่อสาร และการทำงานเป็นทีม อีกทั้งก่อให้เกิดความรับผิดชอบต่อชุมชนและสังคมโดยรวม การเผชิญกับบริบทจริงในชุมชนทำให้นักศึกษาเข้าใจผลของนโยบายต่าง ๆ ในมุมกว้าง ไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม หรือวัฒนธรรม ซึ่งช่วยให้นำข้อจำกัดและข้อพิจารณาเหล่านี้มาปรับใช้ในการพัฒนานโยบายหรือแผนงานที่จะเหมาะสมและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น การเรียนรู้ในชุมชนจึงเป็นเส้นทางสำคัญในการเชื่อมโยงทฤษฎีกับปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาศักยภาพนักศึกษาให้พร้อมสำหรับการทำงานจริงในอนาคต

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับชุมชนเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยเปิดโอกาสให้นักศึกษาและชุมชนร่วมมือกันแก้ไขปัญหา พัฒนาศักยภาพ และสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็ง ความร่วมมือนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้นักศึกษาได้นำความรู้และทฤษฎีที่เรียนมาไปใช้ในบริบทจริง แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความรับผิดชอบต่อสังคมอย่างยั่งยืน (Eyler & Giles, 1999; Furco, 1996)

การมีส่วนร่วมระหว่างนักศึกษากับชุมชนทำให้นักศึกษาได้พัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์จริง อีกทั้งยังช่วยสร้างความเข้าใจในบริบทของชุมชนและความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนานโยบายหรือโครงการที่ตอบโจทย์และมีประสิทธิภาพ (Moely et al., 2002; Simons & Cleary, 2006) การสร้างเครือข่ายทางสังคมระหว่างนักศึกษาและชุมชนยังช่วยเพิ่มความเข้มแข็งในการพึ่งพาอาศัยและส่งเสริมการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง นอกจากนี้ ความร่วมมือนี้ยังส่งเสริมให้เกิดสิ่งแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเปิดกว้าง โดยนักศึกษาจะได้ฝึกฝนความรับผิดชอบ การจัดการความขัดแย้ง และการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานการพัฒนาเครือข่ายสังคมและความ

รับผิดชอบต่อชุมชนอย่างยั่งยืน

การเตรียมความพร้อมสำหรับวิชาชีพในสาขารัฐประศาสนศาสตร์เป็นกระบวนการที่เน้นให้นักศึกษามีความรู้และทักษะที่เหมาะสมต่อการทำงานจริง นักศึกษาจะได้รับโอกาสฝึกฝนการทำงานในสถานการณ์จริง เข้าใจบทบาท หน้าที่ และความต้องการของสังคมอย่างลึกซึ้ง รวมถึงการแก้ไขปัญหาในบริบทที่ซับซ้อน การเรียนรู้นี้ช่วยพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกับผู้อื่น และความรับผิดชอบต่อตนเองและงานอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังช่วยให้นักศึกษาปรับตัวได้อย่างมีประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมการทำงานจริงและสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการทำงานในวิชาชีพและสายอาชีพในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเตรียมความพร้อมทั้งด้าน ผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งสิ่งสนับสนุนอุปกรณ์การเรียนรู้ ในด้านต่างๆ
2.ควรบรูณการณ์เนื้อหารายวิชาที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงเข้ากับการเรียนรู้ PBL
3.ควรประสานความร่วมมือกับชุมชนที่สามารถทำกิจกรรมได้จนจบภารกิจ
4.การเรียนแบบ PBL สร้างรูปแบบการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้สำหรับ นศ.

เอกสารอ้างอิง

กิตติพงษ์ โคตรจันทึก, รัดเกล้า แจ่มฤทธิ์, & จันทิมา สุขสุคนธ์. (2567). แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ในศตวรรษที่ 21: การรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนทางสังคมและการเมือง. **วารสารมณีเซษฐาราม วัดจอมมณี,** 7(1): 272-283.

วิไลวรรณ ก., Rosidat Samae, Fahad Tanweer. (2023). Fostering 21st-Century Skills through Project-Based Learning: Learners' Perspectives from a Thai-English Translation Course**. วารสาร อัล-นูร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยฟาฏอนี,** 18(35): 59-75.

Barrows, H. S., & Tamblyn, R. M. (1980). **Problem-based learning: An approach to medical education**. Springer Publishing.

Furco, A. (1996). Service-learning**: A balanced approach to experiential education**. In B. Taylor & Corporation for National Service (Eds.), Expanding Boundaries: Serving and Learning (pp. 2-6).

Hmelo-Silver, C. E. (2004)**. Problem-Based Learning: What and How Do Students Learn?** Educational Psychology Review. 16(3): 235–266.

Lekhakula, A. (2015). **Problem-Based Learning** [online]. สืบค้นจาก http://teachingresources.psu.ac.th/document/2548/Le_Kha_Kun/PBL.pdf

Masters, K. (2013). Edgar Dale's Pyramid of Learning in medical education: **A literature review. Medical Teacher**, 35(11): e1584-e1593.

Moely, B. E., Mercer, S. H., Ilustre, V., Miron, D., & McFarland, M. (2002). Changes in college students' attitudes and intentions for civic involvement as a function of service-learning experiences. **Michigan Journal of Community Service Learning,** 9(1), 18-26.

Sanguanthai, K. (2011). **Active Learning. PBL.** WU Newsletter Walailak University, 4(2), 4-6.

Suwannoi, P. (2016). Problem-based learning: PBL รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน. **วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**, 24(4), 162-174.

การวิเคราะห์พฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

ESPORTS PERFORMANCE: AN ANALYSIS OF BEHAVIORAL AND MOTIVATIONAL FACTORS INFLUENCING ESPORTS COMPETITION AMONG BANGKOK THONBURI UNDERGRADUATES

ชนาภรณ์ ปัญญาการผล[1], ว่าที่ ร.ต.ขจรศักดิ์ กั้นใช้[2]
สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี[1],
สาขาวิชาธุรกิจอีสปอร์ต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม[2]
Chanaphorn Panyakanphon[1], Acting Sub Lt.Khajonsak Khanchai[2]
Educational Technology and Communication, Faculty of Education, Bangkokthonburi University[1],
Esports Business, Faculty of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University [2]
Corresponding Author E-mail : chanaphorn.pan@bkkthon.ac.th[1], khajonsak@webmail.npru.ac.th[2]

(Received : September 2, 2025; Edit : September 12, 2025; accepted : September 14, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันกีฬาอีสปอร์ตที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี โดยมีการวิเคราะห์ทั้งในเชิงปริมาณเพื่อทำความเข้าใจกลไกความสำเร็จของนักกีฬาอีสปอร์ตในบริบทอุดมศึกษา เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถามที่ครอบคลุมลักษณะทางประชากร พฤติกรรมในการแข่งขัน แรงจูงใจในการแข่งขันทั้งภายในและภายนอก และการประเมินสมรรถนะอีสปอร์ตทั้งเชิงวัตถุและเชิงอัตวิสัย กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยนักศึกษาปริญญาตรีที่เล่นเกม มีบัญชีเกมและมีประสบการณ์แข่งขันเกม Arena of Valor (ROV) จำนวน 405 คน ครอบคลุมทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา ผลการวิเคราะห์เชิงสถิติพบว่า พฤติกรรมในการแข่งขันโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยให้ความสำคัญกับการควบคุมอารมณ์และการวิเคราะห์เกมมากที่สุด แต่กลับละเลยพฤติกรรมสุขภาพ ขณะที่แรงจูงใจในการแข่งขัน โดยรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งแรงจูงใจภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะอีสปอร์ตมากกว่าแรงจูงใจภายนอก ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณยืนยันว่าแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อสมรรถนะอีสปอร์ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่พฤติกรรมการแข่งขันเพียงอย่างเดียวไม่สามารถอธิบายผลลัพธ์ได้อย่างเด่นชัด แต่สามารถเป็นกลไกเชื่อมโยงแรงจูงใจกับสมรรถนะการแข่งขัน สมรรถนะอีสปอร์ตเชิงอัตวิสัยอยู่ในระดับสูง โดยนักศึกษาโดดเด่นด้านการทำงานเป็นทีมและจิตวิทยาการแข่งขัน ส่วนสมรรถนะอีสปอร์ตเชิงวัตถุอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีอัตราการชนะสูงแต่ค่าตัวชี้วัด KDA และ Reaction Time ค่อนข้างต่ำ ผลลัพธ์โดยรวมสะท้อนว่าแรงจูงใจภายในและการมีวินัยในการฝึกซ้อมรายวันเป็นตัวแปรสำคัญในการยกระดับสมรรถนะอีสปอร์ต ขณะที่ประสบการณ์การแข่งขันหรือการฝึกซ้อมรายสัปดาห์ไม่ใช่ปัจจัยที่ชัดเจน การวิจัยครั้งนี้ไม่เพียงสะท้อนภาพรวมของนักศึกษาในบริบทอีสปอร์ตเท่านั้น แต่ยังชี้แนวทางให้สถาบันการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องสามารถออกแบบกิจกรรม การสนับสนุน และการพัฒนาศักยภาพนักกีฬาอีสปอร์ตได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : สมรรถนะอีสปอร์ต, อีสปอร์ตไทย, การแข่งขันอีสปอร์ต, การวิเคราะห์พฤติกรรม, การวิเคราะห์แรงจูงใจ

Abstract

This research is an exploratory research with aims to examine the Behaviors and Motivations in Esports Competitions that contribute to the Esports Performance of Undergraduate Students at Bangkok Thonburi University. Data were collected through a structured questionnaire covering demographics, competitive behaviors, intrinsic and extrinsic motivations, and both objective and subjective performance indicators. The sample comprised 405 students with prior experience in Arena of Valor (ROV) across three academic disciplines. Results showed that competitive behaviors were generally high, particularly in emotional regulation and game analysis, while health-related behaviors were less emphasized. Motivation was also high, with intrinsic factors exerting a stronger positive effect on performance than extrinsic ones. Regression analysis confirmed intrinsic motivation as a significant predictor, whereas competitive behavior alone was not decisive but acted as a mediator linking motivation to performance. Subjective performance was rated high, especially in teamwork and psychological resilience, while objective performance was moderate, marked by strong win rates but lower KDA ratios and reaction times. Overall, the findings highlight intrinsic motivation and disciplined daily practice as key drivers of esports performance, offering practical implications for universities and stakeholders in designing sustainable support and development strategies for student esports athletes.

Keywords : Esports Performance, Thai Esports, Esports Competition, Behavioral Analysis, Motivational Analysis

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันอย่างลึกซึ้ง หนึ่งในอุตสาหกรรมที่เติบโตเร็วที่สุดในโลกคือ “กีฬาอีสปอร์ต” (Esports) หรือการแข่งขันเกมออนไลน์ในระดับมืออาชีพ ซึ่งได้ก้าวข้ามจากการเป็นกิจกรรมนันทนาการไปสู่เวทีการแข่งขันระดับโลกที่มีทั้งรางวัล เงินสนับสนุน และอาชีพใหม่เกิดขึ้นตามมา จากรายงานของ ระบุว่าอุตสาหกรรมอีสปอร์ตมีมูลค่าทั่วโลกมากกว่า 1.38 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมถึงประเทศไทยเป็นตลาดที่มีการเติบโตสูงที่สุด เนื่องจากมีผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตและผู้เล่นเกมรุ่นใหม่จำนวนมาก (Newzoo, 2022) ในประเทศไทย “อีสปอร์ต” ได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการจากการกีฬาแห่งประเทศไทยให้เป็นกีฬาประเภทหนึ่งมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2561 และมีการจัดตั้ง “สมาคมกีฬาอีสปอร์ตแห่งประเทศไทย” เพื่อส่งเสริมและพัฒนานักกีฬาในระดับเยาวชนและมืออาชีพ ทั้งในระดับภูมิภาคและนานาชาติ ในระดับอุดมศึกษา หลายมหาวิทยาลัยรวมถึงมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรีได้มีการสนับสนุนกิจกรรมอีสปอร์ตทั้งในรูปแบบของชมรม การจัดการแข่งขันภายในมหาวิทยาลัย และการส่งเสริมให้นักศึกษาที่มีความสามารถเข้าสู่เส้นทางนักกีฬาอาชีพ โดยใช้ทุนการศึกษาเป็นเครื่องสนับสนุน และในประเทศไทย โครงการ "Esports Classroom 2024" ที่ดำเนินการโดย Garena Academy ได้ร่วมมือกับมหาวิทยาลัยต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับอีสปอร์ต โดยมีการมอบทุนการศึกษาและบูรณาการหลักสูตรอีสปอร์ตเข้าสู่การเรียนการสอน (The Nation, 2024) อย่างไรก็ดีอีสปอร์ตจะได้รับความนิยมและการส่งเสริมอย่างกว้างขวาง แต่งานวิจัยเชิงวิชาการที่ศึกษาปัจจัยภายใน เช่น พฤติกรรมผู้เล่น และแรงจูงใจที่มีผลต่อสมรรถนะการแข่งอีสปอร์ต โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาระดับอุดมศึกษายังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างขององค์ความรู้ที่ควรได้รับการเติมเต็ม เพื่อสนับสนุนการพัฒนานักศึกษาอย่างมีเป้าหมายและมีฐานจากข้อมูลเชิงวิจัย โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและนิสิตนักศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรหลักของผู้เล่นและผู้ติดตามกีฬาอีสปอร์ต ปัจจุบันอีสปอร์ตไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมยามว่างหรือการเล่นเกมเพื่อความบันเทิงเท่านั้น แต่ได้พัฒนาไปสู่การเป็นกีฬาที่มีการแข่งขันจริงจัง มีโครงสร้างการจัดการแข่งขัน มีรายได้จากการเป็นนักกีฬา (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2566) และผลักดันให้มีการพัฒนาอาชีพนักกีฬาอีสปอร์ตอย่างเป็นระบบ อี

สปอร์ตมีลักษณะที่แตกต่างจากกีฬาแบบดั้งเดิม เนื่องจากเน้นการใช้ทักษะทางปัญญา ปฏิกิริยาตอบสนองเร็ว การวางกลยุทธ์ และความสามารถในการทำงานเป็นทีมในสภาพแวดล้อมเสมือนจริง นักศึกษาที่เข้าร่วมการแข่งขันอีสปอร์ตจึงต้องมีคุณลักษณะเฉพาะทั้งด้านทักษะ การจัดการเวลา ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ และแรงจูงใจจากภายใน เช่น ความอยากเอาชนะ การพัฒนาทักษะส่วนตัว หรือแม้แต่การยอมรับจากเพื่อนร่วมทีม (Deci & Ryan, 2000)

ในอนาคตอุตสาหกรรมอีสปอร์ตทั่วโลกมีมูลค่าประมาณ 8.11 พันล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2025 และคาดว่าจะเติบโตถึง 48.09 พันล้านดอลลาร์สหรัฐภายในปี 2034 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปี (CAGR) ที่ 21.95% (Precedence Research, 2025) ส่วนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ขนาดตลาดอีสปอร์ตมีการเติบโตอย่างรวดเร็ว โดยมีรายได้รวมประมาณ 79.7 ล้านดอลลาร์สหรัฐในปี 2024 และคาดว่าจะเติบโตต่อเนื่องด้วยอัตรา CAGR ที่ 20.8% ระหว่างปี 2019 ถึง 2024 (ASO World, 2024) ดังนั้นความสำเร็จในอีสปอร์ตไม่ได้ขึ้นอยู่กับทักษะการแข่งเกมเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น การฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ การจัดการเวลาระหว่างการเรียนกับการฝึก การตั้งเป้าหมายส่วนตัว การทำงานร่วมกับผู้อื่นในทีม และแรงจูงใจภายใน เช่น ความต้องการพัฒนาตนเอง ความรู้สึกท้าทาย และความภาคภูมิใจเมื่อตนเองสามารถเอาชนะคู่ต่อสู้ได้ (Ryan & Deci, 2017) ทั้งนี้ องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรม แรงจูงใจ และสมรรถนะที่สามารถวัดผลได้จากผลงานหรือความสำเร็จในการแข่งขันอีสปอร์ต ทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเอง (Self-determination Theory: SDT) ได้เสนอว่าแรงจูงใจของมนุษย์แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) เช่น ความสนุก ความรักในเกม และแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เช่น เงินรางวัล ชื่อเสียง หรือการยอมรับจากผู้อื่น ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้ส่งผลต่อความตั้งใจและผลการแข่งของนักกีฬาอีสปอร์ตโดยตรง การเข้าใจแรงจูงใจเหล่านี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางแผนกิจกรรมพัฒนาศักยภาพของนักศึกษาอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ (Deci & Ryan, 1985) สำหรับมหาวิทยาลัย การส่งเสริมนักศึกษาทางด้านอีสปอร์ตให้มีสมรรถนะสูงไม่ใช่เพียงเพื่อการแข่งขันเท่านั้น แต่ยังเป็นโอกาสในการเสริมสร้างทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการปรับตัว (Partnership for 21st Century Skills, 2009) จึงควรมีงานวิจัยที่ช่วยตอบคำถามสำคัญว่า ปัจจัยใดเป็นตัวกำหนดความสำเร็จในอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี และควรสนับสนุนในมิติใดเพื่อเสริมสร้างศักยภาพของพวกเขาอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของที่ได้ศึกษาปัจจัยแรงจูงใจของแฟนอีสปอร์ตในการรับชมการถ่ายทอดสด พบว่าแรงจูงใจภายใน เช่น ความบันเทิง การชื่นชมไอดอล และความตื่นเต้นจากการแข่งขัน มีผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการรับชม ในขณะที่แรงจูงใจภายนอก เช่น การมีส่วนร่วมทางสังคมและกิจกรรมเสริม มีผลกระทบเชิงลบ แสดงให้เห็นว่าแรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของแฟนอีสปอร์ต ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์แรงจูงใจของนักศึกษาในการแข่งอีสปอร์ตได้ (Tang, Zhang, & Zan, 2024) การศึกษาในประเทศไทยพบว่านักกีฬาอีสปอร์ตมีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดอาการสายตาคอมพิวเตอร์ (Computer Vision Syndrome: CVS) ซึ่งรวมถึงอาการปวดตา ตาแห้ง และความเมื่อยล้าทางสายตา โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมที่มีแสงสว่างเข้มข้นและการใช้อุปกรณ์ดิจิทัลเป็นเวลานาน (Chaiwiang & Koo-akarakul, 2024) การวิจัยนี้แสดงถึงความจำเป็นในการพัฒนามาตรการป้องกันและการให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพสายตาแก่ผู้เล่นอีสปอร์ตโดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่มีการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง

พฤติกรรมที่นักศึกษาแสดงออกในการฝึกฝนและแข่งขันอีสปอร์ตมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะหรือผลสัมฤทธิ์ของพวกเขา ทั้งในแง่ของทักษะการแข่ง เทคนิคเชิงกลยุทธ์ และสภาวะจิตใจในการแข่งขัน งานวิจัยยัง พบว่าพฤติกรรมการฝึกอย่างสม่ำเสมอเป็นปัจจัยชี้วัดสำคัญของสมรรถนะ โดยนักกีฬาอีสปอร์ตระดับมืออาชีพฝึกเฉลี่ยวันละ 5–10 ชั่วโมง และใช้เวลาในการดูวิดีโอรีเพลย์เกมของตนเองเพื่อวิเคราะห์ข้อผิดพลาด (DiFrancisco-Donoghue et al., 2019) และสำหรับนักศึกษาข้อจำกัดด้านเวลาเรียนและภาระวิชาการอาจส่งผลต่อชั่วโมงการฝึก แต่ผู้ที่สามารถจัดตารางเวลาได้ดีและฝึกซ้อมอย่างมีระบบจะมีพัฒนาการที่ชัดเจนกว่า นักศึกษาที่มีพฤติกรรมการฝึกแบบมีวัตถุประสงค์ เช่น การตั้งเป้าหมายรายสัปดาห์ การฝึกกับทีมเดิมอย่างต่อเนื่อง และการใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์เกมจะมีทักษะการแข่งและการตัดสินใจดีกว่ากลุ่มที่เล่นแบบไร้แผน ในรายงานเสนอให้มหาวิทยาลัยออกแบบกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ไม่เพียงเน้นการแข่งขัน แต่ยังรวมถึงการอบรมโค้ช จิตวิทยาการแข่งขัน การสื่อสารในทีม และการพัฒนาอาชีพในสายเกม ซึ่งตอบสนองต่อแรงจูงใจหลากหลายของนักศึกษา และเปิดโอกาสให้ผู้ที่ไม่ได้เป็น “นักแข่ง

หลัก” ก็สามารถเติบโตในสายงานอีสปอร์ตได้ และระบุว่า “วินัย” และ “ความรับผิดชอบ” เป็นพฤติกรรมสำคัญที่แยกนักกีฬาระดับสมัครเล่นกับมืออาชีพออกจากกัน นักศึกษาที่มีสมรรถนะสูงมักมีพฤติกรรมเหล่านี้สอดคล้องกับการเรียนในสาขาวิชาตนเอง เช่น การนำหลักการวางแผนเชิงกลยุทธ์มาจากวิชาบริหารธุรกิจ หรือการใช้จิตวิทยาในการควบคุมอารมณ์ระหว่างแข่งขัน (The Nation, 2024) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพฤติกรรมที่ดีในการแข่งอีสปอร์ตนั้นเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการเรียนรู้โดยรวม และพฤติกรรมอื่นที่มีผลต่อสมรรถนะ ได้แก่ การสื่อสารกับทีม การเรียนรู้จากการแพ้ และการควบคุมสุขภาพ เช่น การนอนหลับพักผ่อนอย่างเพียงพอ การไม่ใช้สารกระตุ้น และการจัดระเบียบอารมณ์ในช่วงแข่ง ซึ่งมักถูกมองข้ามในกลุ่มนักศึกษา แต่กลับเป็นปัจจัยที่องค์กรอีสปอร์ตระดับนานาชาติ ส่วนแรงจูงใจของนักศึกษาในการเข้าสู่วงการอีสปอร์ตไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของความชอบส่วนตัว แต่ยังสะท้อนถึงเป้าหมายเชิงพัฒนา ทั้งทางวิชาชีพและการยอมรับในกลุ่มสังคม ในประเทศไทยนักศึกษาส่วนใหญ่เริ่มต้นเล่นอีสปอร์ตเพราะแรงจูงใจภายใน เช่น การค้นหาความสามารถของตนเอง ความหลงใหลในเกม และความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของทีม แต่เมื่อเข้าสู่ระบบการแข่งขันจริง แรงจูงใจภายนอก เช่น การได้เป็นตัวแทนมหาวิทยาลัย หรือโอกาสรับทุนกลับกลายเป็นแรงกระตุ้นที่ทรงพลัง โดยเฉพาะในกลุ่มนักศึกษาที่มุ่งมั่นสร้างอาชีพในสายเกม และการมี “แบบอย่างที่ประสบความสำเร็จ” เช่น นักกีฬาอีสปอร์ตชาวไทยที่ไปแข่งระดับโลกเป็นแรงผลักดันให้เกิด “แรงจูงใจตามแบบ” (Identified Regulation) ซึ่งเป็นรูปแบบแรงจูงใจที่ผู้เล่นเชื่อมโยงเป้าหมายของตนกับภาพของความสำเร็จในอนาคต (Deci & Ryan, 2008) อีกทั้งนักศึกษายังมองอีสปอร์ตว่าเป็นพื้นที่ในการพัฒนาทักษะ Soft Skills

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า กิจกรรมอีสปอร์ตจะได้รับความนิยมในหมู่นักศึกษามากขึ้น และมีการจัดการแข่งขันทั้งในระดับมหาวิทยาลัยและระดับชาติ ถึงอย่างไรก็ดียังไม่มีข้อมูลทางวิชาการที่ชัดเจนเกี่ยวกับ “พฤติกรรมที่ส่งผลต่อสมรรถนะ” และ “แรงจูงใจที่ผลักดันให้นักศึกษาเข้าร่วมและพัฒนาในเส้นทางนี้” การขาดองค์ความรู้เชิงลึกในประเด็นดังกล่าวอาจทำให้การวางนโยบายส่งเสริมหรือการแนะแนวทางวิชาการและอาชีพให้กับนักศึกษาเป็นไปอย่างไม่ตรงจุด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อค้นหาข้อค้นพบว่าพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งอีสปอร์ตใดที่สามารถนำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่ส่งผลต่อสมรรถนะอีสปอร์ต

2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกของการแข่งขันอีสปอร์ตกับสมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและแรงจูงใจการแข่งขันอีสปอร์ตกับสมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

สมมติฐานการวิจัย

1. พฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต เช่น ความสม่ำเสมอในการฝึก การวางแผน การตั้งเป้าหมาย และการทบทวนวิดีโอรีเพลย์ มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะ เทคนิค การตัดสินใจ และการทำงานเป็นทีม โดยงานวิจัยพบว่านักกีฬาอีสปอร์ตมืออาชีพฝึกซ้อมเฉลี่ยวันละ 5–10 ชั่วโมง และพฤติกรรมฝึกที่มีเป้าหมายส่งผลเชิงบวกต่อผลการแข่งขันอย่างมีนัยสำคัญ (DiFrancisco-Donoghue et al., 2019) จึงตั้งสมมุติฐานว่า:

H1: พฤติกรรมการแข่งขันของนักศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะอีสปอร์ต

2. แรงจูงใจ โดยเฉพาะแรงจูงใจภายใน เช่น ความสนุก ความท้าทาย และการพัฒนาตนเอง ส่งผลต่อความพยายามและการเรียนรู้อย่างยั่งยืนมากกว่าแรงจูงใจภายนอก (Deci & Ryan, 1985, 2000; Ryan & Deci, 2017; Tang et al., 2024) จึงตั้งสมมุติฐานว่า:

H2: แรงจูงใจภายในมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะอีสปอร์ตมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

3. ลักษณะส่วนบุคคลของนักศึกษามีผลต่อพฤติกรรมและผลลัพธ์ในการแข่งอีสปอร์ตอย่างมีนัยสำคัญ จากงานวิจัย แสดงให้เห็นว่า CVS กระทบต่อสมรรถนะ (Chaiwiang & Koo-akarakul, 2024) และระบุว่า เพศและประสบการณ์การแข่งเกมส่งผลต่อการตัดสินใจ ความเร็วในการตอบสนอง และความมั่นใจในการแข่งขัน (Chaiwiang & Koo-akarakul, 2024) จึงตั้งสมมุติฐานว่า:

H3: ปัจจัยส่วนบุคคลในการแข่งอีสปอร์ตมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสมรรถนะอีสปอร์ต

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต แรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ต ที่ส่งผลต่อสมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักศึกษาปริญญาตรีเพศชายและหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยในกรุงเทพมหานครทั้งรัฐและเอกชนที่มีการเรียนการสอนตามแนวทางการแบ่งสาขาวิชาของมาตรฐานการจัดจำแนกการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 1,645,391 คน (สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนัวตกรรม, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ นักศึกษาปริญญาตรีที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปีที่ 1-4 ในมหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่เล่นเกมหรือเคยเข้าร่วมการแข่งขันโดยใช้วีดีโอเกม Arena of Valor (ROV) ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยกำหนดแบบสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่างแต่ละสาขาอย่างละจำนวนเท่าๆ กัน ดังนี้ สาขาวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ มีกลุ่มตัวอย่าง 135 คน สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มีกลุ่มตัวอย่าง 135 คน และสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีกลุ่มตัวอย่าง 135 คน

3. เครื่องมือวิจัย / วิธีการรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสอบถามด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์แบ่งเป็น 6 กลุ่มคำถาม ดังตารางที่ 1 และ 2 ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อแบบสอบถามด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่ไม่มีการแบ่งระดับของตัวแปร

ข้อแบบสอบถาม	**ตัวเลือกคำถาม**			
เพศ	เพศชาย	เพศหญิง	อื่นๆ ระบุ.....	ไม่ประสงค์ระบุ
กลุ่มสาขาวิชา	สาขาวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	สาขามนุษยศาสตร์/สังคมศาสตร์	

ตารางที่ 2 ข้อแบบสอบถามด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ที่มีการแบ่งระดับของตัวแปร

ข้อแบบสอบถาม / **ระดับตัวแปรต้น**	**ตัวเลือกคำถาม** **ระดับ 1 (มีน้อยที่สุด)**	**ระดับที่ 2 (มีน้อย)**	**ระดับที่ 3 (มีปานกลาง)**	**ระดับที่ 4 (มีมาก)**	**ระดับที่ 5 (มีมากที่สุด)**
ประสบการณ์ในการแข่งขัน	น้อยกว่า 1 ปี	1-3 ปี	3-5 ปี	5-10 ปี	มากกว่า 10 ปี
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	1-3 ชั่วโมง	3-5 ชั่วโมง	5-8 ชั่วโมง	มากกว่า 8 ชั่วโมง
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์	1 วัน	2-3 วัน	4-5 วัน	6 วัน	ทุกวัน
ระดับในการแข่งขันสูงสุด	เล่นเพื่อความสนุกอย่างเดียว	ภายในสถาบันการศึกษา	ในระดับเขตหรือจังหวัด	ในระดับภาคหรือประเทศ	ในระดับนานาชาติ

3.2 แบบประเมินระดับพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเพื่อหาองค์ประกอบของพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต (Esports Behavioral Components) โดยอาศัยงานวิจัยและรายงานที่เกี่ยวข้องจากการสังเคราะห์ (ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568) ได้ดังตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต

องค์ประกอบพฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต	DiFrancisco-Donoghue et al.	Jenny et al. (2017)	Nagorsky & Wiemever (2020)	Soares et al. (2022)	Kou, & Gui (2020)	Farah (2023)	Bäcklund et al.	ศักดิ์พัฒน์ รัตนวิจิตร (2564)	สุวัฒนา เกิดม่วง และคณะ (2567)	กฤษณะ ขยัน (2566)	ความถี่
ความถี่ในการฝึกซ้อม (Practice Frequency)	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓		7
การวางแผนการเล่น (Practice Planning)	✓	✓	✓	✓			✓			✓	6
การวิเคราะห์เกม (Game Review Behavior)	✓			✓			✓	✓			4
การฝึกฝนกับทีม (Team Training)	✓	✓	✓			✓					4
การจัดการเวลา (Time Management)	✓		✓	✓				✓			4
พฤติกรรมสุขภาพ (Health Behavior)	✓	✓				✓			✓		4
การควบคุมอารมณ์ (Emotional Control)		✓			✓	✓				✓	4

จากตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ต ซึ่งเป็นการรวบรวมจากงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำมาใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัยในครั้งนี้ โดยองค์ประกอบพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ตที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ องค์ประกอบละ 3 ข้อ ทั้งหมด 21 ข้อ โดยมี 14 ข้อเป็นคำถามเชิงบวก และ 7 ข้อ เป็นคำถามเชิงลบ ซึ่งแบบวัดมีลักษณะพฤติกรรมการแข่งขันอีสปอร์ตเป็นมาตรประเมินค่า มี 5 ระดับ ตั้งแต่ “เห็นด้วย” จนถึง “ไม่เห็นด้วย”

3.3 แบบประเมินระดับแรงจูงใจภายในและภายนอกของการแข่งขันอีสปอร์ต โดยปรับปรุงจากมาตราวัดแรงจูงใจทางวิชาการ (Academic Motivation Scale AMS) ที่ได้จากทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเอง (Self-determination Theory: SDT) (Vallerand, et al., 1992) ที่แปลแล้ว (ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568) ดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 ความต่อเนื่องของแรงจูงใจตามทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเอง (Self-determination Theory: SDT)

แรงจูงใจตามทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเอง	รายการองค์ประกอบ		
แรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation)	แรงจูงใจเพื่อแสวงหาความรู้ความเข้าใจ (IM to Know)	แรงจูงใจเพื่อความสำเร็จของภารกิจหรือการเอาชนะตนเอง (IM to Accomplish)	แรงจูงใจเพื่อความตื่นเต้น สนุก หรือกระตุ้นอารมณ์ (IM to Experience Stimulation)
แรงจูงใจภายนอก	ทำเพราะถูกบังคับ มีแรง	ทำเพราะรู้สึกผิด หรือกลัวการ	ทำเพราะเห็นว่ากิจกรรมมีคุณค่ากับ

แรงจูงใจตามทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเอง	รายการองค์ประกอบ		
(Extrinsic Motivation)	กดดันจากภายนอก (EM – External Regulation) กล่าวคือเพื่อการยอมรับทางสังคม	ไม่เป็นที่ยอมรับ (EM – Introjected Regulation) กล่าวคือ เพื่อรางวัล หรือหลีกเลี่ยงการไม่ยอมรับ	ตนเอง (EM – Identified Regulation) กล่าวคือ เพื่อหาคุณค่าต่อชีวิต
แรงจูงใจแบบไร้ทิศทาง (Amotivation)	ใช้สำหรับการอธิบายการขาดแรงจูงใจ ไม่รู้เหตุผลของการกระทำ หรือไม่เห็นความสำคัญ		

จากตารางที่ 4 รายการรายการองค์ประกอบของความต่อเนื่องของแรงจูงใจตามทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเองโดยประกอบด้วย 3 แรงจูงใจ 7 องค์ประกอบ องค์ประกอบละ 3 ข้อ ทั้งหมด 21 ข้อ โดยมี 14 ข้อเป็นคำถามเชิงบวก และ 7 ข้อ เป็นคำถามเชิงลบ ซึ่งแบบวัดมีลักษณะแรงจูงใจภายในและภายนอกของการแข่งขันอีสปอร์ตเป็นมาตรประเมินค่า มี 5 ระดับ ตั้งแต่ “เห็นด้วย” จนถึง “ไม่เห็นด้วย”

3.4 แบบประเมินระดับสมรรถนะอีสปอร์ต ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการประเมินสมรรถนะอีสปอร์ตไว้ 2 ประการ ได้แก่ การประเมินเชิงวัตถุวิสัย (Objective Performance Assessment) และ การประเมินเชิงอัตวิสัย (Subjective Performance Assessment) โดยมีรูปแบบการประเมิน ดังนี้

3.4.1 การประเมินเชิงวัตถุวิสัย (Objective Performance Assessment) ประกอบไปด้วย 4 รูปแบบซึ่งกำหนดไว้เป็นตัวแปรสังเกตได้ตามเกณฑ์มีที่กำหนดไว้ (ALPHA ROV, 2017; ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568) ได้แก่ 1) KDA Ratio (Kill/Death/Assist) เป็นตัวชี้วัดที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในเกมประเภทโมบาโดยคำนวณจากจำนวนการฆ่า (Kill) การตาย (Death) และการช่วยเหลือ (Assist) ของผู้เล่น 2) Win Rate คือ อัตราการชนะของผู้เล่นในเกม ซึ่งสามารถใช้วัดความสำเร็จโดยรวมของผู้เล่นได้ สำหรับรูปแบบที่ 1 และ 2 จะบันทึกค่าข้อมูลสถิติในวีดีโอเกม Arena of Valor (ROV) 3) Aim Trainer คือ เวลาที่ใช้ในการตอบสนองต่อเป้าหมายที่ปรากฏเป็นตัวชี้วัดความเร็วและประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในเกมที่ต้องการการควบคุมที่รวดเร็ว และ 4) Reaction Time คือ เวลาที่ใช้ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ในเกม สำหรับรูปแบบที่ 3 และ 4 จะบันทึกค่าข้อมูลสถิติจากการทดสอบในระบบของ humanbenchmark.com โดยให้ทดสอบจำนวน 3 ครั้ง แล้วจึงเลือกครั้งที่ได้คะแนนทดสอบดีที่สุดมาบันทึก ซึ่งแบบวัดในเชิงวัตถุวิสัยเป็นมาตรประเมินค่า มี 5 ระดับ ตั้งแต่ “มีมากที่สุด” จนถึง “มีน้อยที่สุด” โดยมีเกณฑ์กำหนดตารางที่ 5 ดังนี้

ตารางที่ 5 การแสดงเกณฑ์การให้คะแนนสมรรถนะอีสปอร์ตเชิงวัตถุ

ตัวชี้วัดสมรรถนะอีสปอร์ต	ระดับ 1 (มีน้อยที่สุด)	ระดับที่ 2 (มีน้อย)	ระดับที่ 3 (มีปานกลาง)	ระดับที่ 4 (มีมาก)	ระดับที่ 5 (มีมากที่สุด)	แหล่งอ้างอิง
KDA Ratio	< 1	1.0 – 1.99	2.0 – 2.99	3.0 – 3.99	> 4	ALPHA ROV, 2017
Win Rate (%)	< 45	45-49	50-54	55-60	> 60	ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568
Aim Trainer (ms)	> 400	300-400	200-299	100–199	< 100	ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568
Reaction Time (ms)	> 350	300-350	220-299	170-219	< 170	ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2568

3.4.2 การประเมินเชิงอัตวิสัย (Subjective Performance Assessment) โดยปรับปรุงจามาตราวัดประสิทธิภาพเชิงอัตวิสัยของนักกีฬา (Athlete’s Subjective Performance Scale: ASPS) ในงานของ Nahum (2016) ผู้วิจัยได้แบ่งการประเมินออกเป็น 3 ประการ ได้แก่ 1) ด้านเทคนิคและกลยุทธ์ (Technical & Strategic Skill) 2) ด้านการทำงานเป็นทีม (Team Communication & Cooperation) และ 3) ด้านจิตวิทยาและสภาวะจิตใจ (Mental Resilience) รวมทั้งสิ้น 9 ข้อ โดยมี 6 ข้อเป็นคำถามเชิงบวก และ 3 ข้อ เป็นคำถามเชิงลบ ซึ่งแบบวัดในเชิงอัตวิสัยเป็นมาตรประเมินค่า มี 5 ระดับ ตั้งแต่ “มีมากที่สุด” จนถึง “มีน้อยที่สุด”

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติ การวิเคราะห์แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย ซึ่งมีแนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลและวิธีการทางสถิติ ดังต่อไปนี้

4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนนี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติบรรยายเพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่างและลักษณะตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และ การทดสอบค่า t (t-test) สำหรับวิเคราะห์การตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อดำเนินการวิจัย ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติ ดังนี้

4.2.1 การวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สำหรับตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาที่วัดกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด โดยให้ ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาว่าข้อคำถามวัดได้ตรงตามจุดประสงค์ที่ต้องการจะวัดหรือไม่ วิธีนี้เป็นการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ประเมินความสอดคล้องระหว่างแต่ละข้อคำถามกับตัวชี้วัดก่อนจะนำไปใช้ตามแนวทางกำหนดไว้ (Polit & Beck, 2021; Lynn, 1986)

4.2.2 การวิเคราะห์ความเชื่อมั่น (Reliability) ใช้การวัดความสอดคล้องภายใน (Measure of Internal Consistency) ลักษณะของแบบสังเกตที่เป็นแบบ Check-list การตรวจสอบหาความเชื่อมั่นเป็นการคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของผู้สังเกตเพราะใช้การเก็บข้อมูลของผู้สังเกต ผู้สังเกตจึงจัดเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลควบคู่กับแบบสังเกตความเชื่อมั่นที่เกิดขึ้นเป็นความเชื่อมั่นที่เกิดจากผู้สังเกตตั้งแต่ 2 ท่านขึ้นไปที่ใช้แบบสังเกตและสังเกตสิ่งเดียวกันด้วยสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ตามเกณฑ์กำหนดไว้ (Tavakol & Dennick, 2011; Hair et al., 2019) และงานวิจัยครั้งนี้มีการสังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตถือเป็นส่วนหนึ่งของเครื่องมือ จึงตรวจสอบความเชื่อมั่นระหว่างผู้สังเกต (Inter-rater Reliability) เพื่อให้มั่นใจว่าผู้สังเกตหลายคนสามารถให้ผลการสังเกตที่สอดคล้องกันตามการที่มีการเสนอ (McHugh, 2012)

4.2.3 การวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (Correlation) ใช้การวัดระดับความสัมพันธ์ของตัวแปรต้น ได้แก่ พฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ต และตัวแปรตาม คือ สมรรถนะอีสปอร์ต โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient: r) เนื่องจากตัวแปรที่ศึกษาอยู่ในระดับช่วง (interval scale) ซึ่งมีการกระจายใกล้เคียงปกติ ซึ่ง ค่า r ที่เป็นบวก หมายถึงความสัมพันธ์ไปในทิศทางเดียวกัน ส่วนค่า r ที่เป็นลบ หมายถึงความสัมพันธ์ไปในทิศทางตรงข้าม หากค่าใกล้ 0 หมายถึงไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญตามเกณฑ์ของ Best (1997)

4.2.4 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างตัวแปรอิสระตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปกับตัวแปรตามซึ่งคือสมรรถนะอีสปอร์ตโดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายหรือพยากรณ์ค่าของตัวแปรตามจากการเปลี่ยนแปลงของตัวแปรอิสระ และตรวจสอบความสำคัญของตัวแปรอิสระแต่ละตัวที่ส่งผลต่อตัวแปรตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Hair et al., 2019; Tabachnick & Fidell, 2019) โดยผลลัพธ์ของการวิเคราะห์จะรายงานในรูปของค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (Regression Coefficients: β) แบบถ่วงน้ำหนัก (Standardized Coefficient, β) พร้อมทั้งค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และค่าดัชนีความสามารถในการพยากรณ์ของแบบจำลอง (Coefficient of Determination: R^2 และ Adjusted R^2) ซึ่งสามารถสะท้อนประสิทธิภาพของแบบจำลองในการอธิบายความแปรปรวนของสมรรถนะอีสปอร์ตที่เกิดจากพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตตามแนวทางที่กำหนดไว้ (Cohen et al., 2014; Field, 2018)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 6 จำนวนและค่าร้อยละแบ่งตามลักษณะทางประชากรศาสตร์

ลักษณะทางประชากรศาสตร์		จำนวน (คน)	จำนวนรวม (คน)	ค่าร้อยละ	ค่าร้อยละรวม
เพศ	ชาย	228	405	56.30	100
	หญิง	142		35.06	
	อื่นๆ	35		8.64	
	ไม่ระบุ	0		-	
กลุ่มสาขาวิชา	สาขาวิทยาศาสตร์เพื่อสุขภาพ	135	405	33.33	100
	สาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	135		33.33	
	สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	135		33.33	
ประสบการณ์ในการแข่งขัน	น้อยกว่า 1 ปี	105	405	25.93	100
	1-3 ปี	38		55.56	
	3-5 ปี	225		4.94	
	5-10 ปี	20		4.20	
	มากกว่า 10 ปี	17		9.38	
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน	น้อยกว่า 1 ชั่วโมง	4	405	.99	100
	1-3 ชั่วโมง	116		28.64	
	3-5 ชั่วโมง	207		51.11	
	5-8 ชั่วโมง	69		17.04	
	มากกว่า 8 ชั่วโมง	9		2.22	
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์	1 วัน	4	405	.99	100
	2-3 วัน	228		56.30	
	4-5 วัน	0		-	
	6 วัน	26		6.42	
	ทุกวัน	147		36.30	
ระดับในการแข่งขันสูงสุด	เล่นเพื่อความสนุกอย่างเดียว	100	405	24.69	100
	แข่งขันภายในสถาบันการศึกษา	137		33.83	
	แข่งขันในระดับเขตหรือจังหวัด	111		27.41	
	แข่งขันในระดับภาคหรือประเทศ	40		9.88	
	แข่งขันในระดับนานาชาติ	17		4.20	

จากตารางที่ 6 พบว่า กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยส่วนใหญ่เป็น เพศชาย จำนวน 228 คน (56.30%) รองลงมาคือเพศหญิง 142 คน (35.06%) และเพศอื่น ๆ 35 คน (8.64%) ในด้านประสบการณ์การแข่งขัน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ 3–5 ปี จำนวน 225 คน (55.56%) รองลงมาคือมีประสบการณ์น้อยกว่า 1 ปี 105 คน (25.93%) ขณะที่ผู้ที่มีประสบการณ์มากกว่า 10 ปีมีเพียง 17 คน (9.38%) ในด้านระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวันมากกว่าครึ่งหนึ่งใช้เวลา 3–5 ชั่วโมง (51.11%) รองลงมาคือ 1–3 ชั่วโมง (28.64%) และมีส่วนน้อยที่ซ้อมมากกว่า 8 ชั่วโมง (2.22%) ในระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์ส่วนใหญ่ซ้อม 2–3 วัน (56.30%) รองลงมาคือซ้อมทุกวัน (36.30%) มีเพียงส่วนน้อยที่ซ้อม 6 วัน (6.42%) และในด้าน ระดับการแข่งขันสูงสุด ส่วนใหญ่แข่งขันภายในสถาบันการศึกษา 137 คน (33.83%) รองลงมาคือแข่งขันในระดับเขตหรือจังหวัด 111 คน (27.41%) ขณะที่ผู้ที่ได้แข่งขันในระดับประเทศมีเพียง 40 คน (9.88%) และระดับนานาชาติ 17 คน (4.20%)

ตารางที่ 7 ผลประเมินระดับพฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ตในภาพรวม

พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ความถี่ในการฝึกซ้อม	3.35	.67	ปานกลาง
2) การวางแผนการเล่น	3.37	.63	ปานกลาง
3) การวิเคราะห์เกม	3.66	.73	ค่อนข้างเห็นด้วย
4) การฝึกฝนกับทีม	3.46	.63	ค่อนข้างเห็นด้วย
5) การจัดการเวลา	3.43	.63	ค่อนข้างเห็นด้วย
6) พฤติกรรมสุขภาพ	3.30	.59	ปานกลาง
7) การควบคุมอารมณ์	3.85	.73	ค่อนข้างเห็นด้วย
เฉลี่ยรวม	**3.49**	**.40**	**ค่อนข้างเห็นด้วย**

ตารางที่ 8 ผลประเมินระดับแรงจูงใจตามทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเองในการแข่งขันอีสปอร์ตในภาพรวม

แรงจูงใจในแข่งขันอีสปอร์ต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) แรงจูงใจภายใน	**3.95**	**.51**	**ค่อนข้างเห็นด้วย**
1.1) เพื่อแสวงหาความรู้ ความเข้าใจ	3.95	.61	ค่อนข้างเห็นด้วย
1.2) เพื่อความสำเร็จหรือการเอาชนะตนเอง	3.97	.58	ค่อนข้างเห็นด้วย
1.3) เพื่อความตื่นเต้น สนุก กระตุ้นอารมณ์	3.91	.69	ค่อนข้างเห็นด้วย
2) แรงจูงใจภายนอก	**3.70**	**.47**	**ค่อนข้างเห็นด้วย**
2.1) เพื่อการยอมรับทางสังคม	3.66	.63	ค่อนข้างเห็นด้วย
2.2) เพื่อรางวัล หรือหลีกเลี่ยงการไม่ยอมรับ	3.52	.55	ค่อนข้างเห็นด้วย
2.3) เพื่อหาคุณค่าต่อชีวิต	3.92	.67	ค่อนข้างเห็นด้วย
3) แรงจูงใจแบบไร้ทิศทาง	3.74	.60	ค่อนข้างเห็นด้วย
เฉลี่ยรวม	**3.80**	**.44**	**ค่อนข้างเห็นด้วย**

ตารางที่ 9 ผลประเมินระดับสมรรถนะอีสปอร์ตเชิงอัตวิสัย

สมรรถนะอีสปอร์ตเชิงอัตวิสัยในการแข่งขันอีสปอร์ต	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1) ด้านเทคนิคและกลยุทธ์	3.46	.73	มาก
2) ด้านการทำงานเป็นทีม	3.75	.87	มาก
3) ด้านจิตวิทยาและสภาวะจิตใจ	3.61	.85	มาก
เฉลี่ยรวม	**3.61**	**.70**	**มาก**

ตารางที่ 10 ผลประเมินระดับสมรรถนะอีสปอร์ตเชิงวัตถุ

สมรรถนะอีสปอร์ตเชิงวัตถุในการแข่งขันอีสปอร์ต	$\bar{X}$ ค่าจริง	S.D. ค่าจริง	$\bar{X}$ ระดับ	S.D. ระดับ	แปลผล
1) KDA	1.97	.82	2.51	.83	น้อย
2) Win Rate (%)	55.96	11.26	3.64	1.18	มาก
3) Aim Trainer (ms)	284.66	138.12	2.88	1.25	ปานกลาง
4) Reaction Time (ms)	443.81	136.72	1.51	1.10	น้อยที่สุด
เฉลี่ยรวม			**2.64**	**.58**	**ปานกลาง**

ตารางที่ 11 ค่าสหสัมพันธ์และระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ต และสมรรถนะอีสปอร์ต

ค่าสหสัมพันธ์, ค่า P ระดับความสัมพันธ์	ประสบการณ์ในการแข่งขัน	ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน	ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์	ระดับในการแข่งขันสูงสุด	พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต	แรงจูงใจในแข่งขันอีสปอร์ต	สมรรถนะอีสปอร์ต
ประสบการณ์ในการแข่งขัน	1	.348** .000 ต่ำ	.295** .000 ต่ำ	.477** .000 ปานกลาง	.341** .000 ต่ำ	.358** .000 ต่ำ	-.016 .750 ไม่พบความสัมพันธ์
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน		1	.281** .000 ต่ำ	.138** .005 ต่ำมาก	.230** .000 ต่ำ	391** .000 ต่ำ	.116* .020 ต่ำมาก
ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์			1	.120* .016 ต่ำมาก	-0.709 .112 ไม่พบความสัมพันธ์	.166** .001 ต่ำมาก	-.066, .184 ไม่พบความสัมพันธ์
ระดับในการแข่งขันสูงสุด				1	.376** .000 ต่ำ	.428** .000 ปานกลาง	.198** .000 ต่ำมาก
พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต					1	.563** .000 ปานกลาง	.338* .048 ต่ำ
แรงจูงใจในแข่งขันอีสปอร์ต						1	.231** .000 ต่ำ
สมรรถนะอีสปอร์ต							1

** มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 และ * มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ตารางที่ 12 การถดถอยพหุคูณของตัวแปรลักษณะทางประชากรศาสตร์ พฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตตามวัตถุประสงค์และสมมติฐาน

โมเดล	ตัวแปรต้น	ค่าคงที่	β_0	t_{value}	t_{prob}	F_{Value}	F_{Prob}	R	R^2	R_{adj}	Std. Error
Obj 1, H1	**พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต**	**2.924**	.057	14.091	.338	.922	.338	.048	.002	.000	.474
Obj 2	**แรงจูงใจในแข่งขันอีสปอร์ต**	**2.184**	.247	4.761*	.000	22.663*	.000	.231	.053	.051	.447
Obj 3	**พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ต** **แรงจูงใจในแข่งขันอีสปอร์ต**	**2.407**	-.143 .320	10.680*	.040 .000	13.538*	.000	.251	.063	.058	.460
H2	**แรงจูงใจภายใน**	**2.277**	.214	12.559*	.000	22.050*	.000	.228	.052	.050	.463
	แรงจูงใจภายนอก	**2.619**	.136	14.194*	.006	7.554*	.006	.136	.018	.016	.471
H3	**ประสบการณ์ในการแข่งขัน**	**3.136**	-.007	-.319	.750	.102	.750	.016	.000	-.002	.475
	ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน	**2.912**	.072	31.354*	.020	5.470*	.020	.116	.013	.011	.472
	ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์	**3.192**	-.022	55.487	.184	1.775	.184	.066	.004	.002	.474
	ระดับในการแข่งขันสูงสุด	**2.917**	.087	52.696*	.000	16.505	.000	.198	.039	.037	.466
	ประสบการณ์ในการแข่งขัน **ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน** **ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์** **ระดับในการแข่งขันสูงสุด**	**2.799**	-.073 .103 -.031 .118	27.745*	.003 .002 .068 .000	8.890*	.000	.286	.082	.072	.457

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดให้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมและแรงจูงใจการแข่งขันอีสปอร์ตที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ตของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ทั้งนี้ยังคลอบคลุมถึงการศึกษาระดับความสัมพันธ์และอิทธิพลของปัจจัยที่นำไปสู่สมรรถนะอีสปอร์ โดยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์พบว่า ในวัตถุประสงค์ที่ 1 พฤติกรรมในการแข่งขันอีสปอร์ตโดยรวมอยู่ในระดับ ค่อนข้างเห็นด้วย (3.49, .40) โดยพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การควบคุมอารมณ์ (3.85) และ การวิเคราะห์เกม (3.66) ขณะที่พฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ พฤติกรรมสุขภาพ (3.30) ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง สะท้อนว่านักศึกษาให้ความสำคัญกับการจัดการตนเองด้านอารมณ์และการพัฒนาทักษะจากการวิเคราะห์เกมมากกว่าการใส่ใจสุขภาพร่างกาย ดังปรากฏในตารางที่ 7 ส่วนวัตถุประสงค์ที่ 2 แรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างเห็นด้วย (3.80, .44) โดยแรงจูงใจภายในมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.95) สะท้อนว่านักศึกษาให้ความสำคัญกับความสุข ความสนุก และการพัฒนาตนเอง เช่น ต้องการความภาคภูมิใจและการยอมรับในความสามารถ ขณะที่แรงจูงใจภายนอก (3.70) เช่น รางวัลหรือชื่อเสียง มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าเล็กน้อย ซึ่งหมายความว่า ผู้เข้าร่วมมีแนวโน้มขับเคลื่อนด้วยความพึงพอใจภายในมากกว่าการแสวงหาผลประโยชน์ภายนอก ดังปรากฏในตารางที่ 8 สมรรถนะอีสปอร์ตเชิงเชิงอัตวิสัยโดยรวมอยู่ในระดับ มาก (3.61, .70) โดยสมรรถนะที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การทำงานเป็นทีม (3.75) รองลงมาคือ ด้านจิตวิทยาและสภาวะจิตใจ (3.63) และต่ำสุดคือ ทักษะเชิงเทคนิคและกลยุทธ์ (3.46) แต่ยังอยู่ในระดับมากทั้งหมด แสดงว่าผู้เข้าร่วมให้ความสำคัญกับการทำงานร่วมกับผู้อื่นและการมีความยืดหยุ่นทางจิตใจควบคู่กับทักษะการเล่น ดังปรากฏในตารางที่ 9 และสมรรถนะอีสปอร์ตเชิงวัตถุอยู่ในระดับ ปานกลาง (2.64, .58) โดยมีตัวชี้วัดที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ได้แก่ Win Rate มีค่าเฉลี่ยสูงสุดอยู่ในระดับมาก (3.83) Aim Trainer อยู่ในระดับปานกลาง (2.88) KDA อยู่ในระดับน้อย (1.97) และ Reaction Time อยู่ในระดับน้อยที่สุด (1.87) ผลนี้สะท้อนว่านักศึกษาแม้จะมีอัตราการชนะในระดับที่ดี แต่ยังต้องพัฒนาในด้านสมรรถนะเชิงเทคนิคเชิงลึก ดังปรากฏในตารางที่ 10

ผลการวิเคราะห์ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรประสบการณ์การแข่งขันในวัตถุประสงค์ที่ 3 มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวัน (.348) ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อสัปดาห์ (.295) ระดับการแข่งขันสูงสุด (.477) พฤติกรรมในการแข่งขัน (.341) และแรงจูงใจในการแข่งขัน (.358) แต่ไม่ยังไม่พบสัมพันธ์โดยตรงกับสมรรถนะอีสปอร์ต (–.016) แสดงให้เห็นว่าประสบการณ์เพียงอย่างเดียวไม่สามารถชี้ขาดสมรรถนะที่แท้จริงได้ ในขณะที่ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวันมีความสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการแข่งขัน (.391) พฤติกรรมการแข่งขัน (.230) และสมรรถนะอีสปอร์ตแต่ในระดับต่ำ (.116) สะท้อนว่าความถี่ในการซ้อมส่งผลบวกแต่ยังไม่เด่นชัด ส่วน ระดับการแข่งขันสูงสุดมีความสัมพันธ์ต่ำถึงปานกลางกับพฤติกรรมในการแข่งขัน (.376) แรงจูงใจในการแข่งขัน (.428) และสมรรถนะอีสปอร์ตแต่ในระดับต่ำ (.198) แสดงว่ายิ่งแข่งขันในระดับสูงก็ยิ่งพัฒนาทั้งทักษะและแรงผลักดันได้มากขึ้น และสำหรับพฤติกรรมการแข่งขันและแรงจูงใจในการแข่งขันมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง (.563) และต่างมีความสัมพันธ์กับสมรรถนะอีสปอร์ตในระดับต่ำถึงปานกลาง (.338, .231 ตามลำดับ) ซึ่งสะท้อนว่าปัจจัยพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันมีความสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะอีสปอร์ตมากกว่าตัวแปรลักษณะทางประชากรศาสตร์อื่น ๆ ทั้งหมด โดยเฉพาะพฤติกรรมการแข่งขันที่ทำหน้าที่เป็นกลไกเชื่อมโยงแรงจูงใจในการแข่งขันกับสมรรถนะอีสปอร์ตได้อย่างชัดเจนที่สุด ดังปรากฏในตารางที่ 11

และผลการถดถอยพหุคูณในส่วนพฤติกรรมในการแข่งขันของนักศึกษาไม่ได้มีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะอีสปอร์ตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 (β = .057, t = .338) แสดงว่าพฤติกรรมในการแข่งขันเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะอธิบายสมรรถนะอีสปอร์ตได้ แม้ว่าพฤติกรรมในการแข่งขันจะสัมพันธ์กับแรงจูงใจในการแข่งขันและประสบการณ์ แต่ไม่ใช่ตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงต่อผลลัพธ์การแข่งขัน ผู้วิจัยจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 1 ในส่วนแรงจูงใจ ภายในมีอิทธิพลเชิงบวกต่อสมรรถนะอีสปอร์ตอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 (β = .214, t = 12.559) ซึ่งมีค่าน้ำหนักถดถอยสูงกว่าแรงจูงใจภายนอก (β = .136, t = 14.194) สะท้อนว่าแรงผลักดันจากความพึงพอใจ ความสนุก และความภาคภูมิใจ มีผลต่อสมรรถนะมากกว่าการแสวงหารางวัลหรือการยอมรับจากภายนอก ผู้วิจัยจึงยอมรับสมมุติฐานที่ 2 และในส่วนประสบการณ์การแข่งขัน (β = –.007, t = -.319) และระยะเวลาการซ้อมต่อสัปดาห์ (β = –.022, t = 55.487) ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 แต่ในขณะที่ ระยะเวลาการซ้อมเฉลี่ยต่อวันมีอิทธิพลเชิงบวกและมีนัยสำคัญที่ .05 (β = .103, t = 27.745) และระดับการแข่งขันสูงสุด (β = .087, t = 52.696) ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนได้เพียงเล็กน้อย แสดงว่าปัจจัยด้านการซ้อมในแต่ละวันเป็นตัวแปรส่วนบุคคลที่มีอิทธิพลต่อสมรรถนะอีสปอร์ตมากที่สุด

ขณะที่ประสบการณ์และการซ้อมรายสัปดาห์ไม่ใช่ปัจจัยชี้ขาด ผู้วิจัยจึงปฏิเสธสมมุติฐานที่ 3 ดังปรากฏในตารางที่ 12

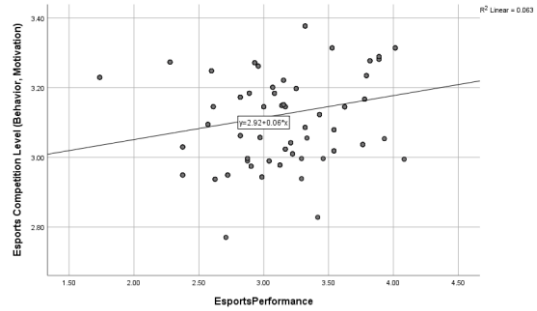

กราฟที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันกับสมรรถนะอีสปอร์ต

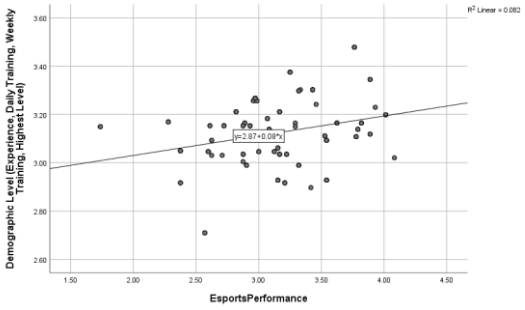

กราฟที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับของลักษณะทางประชากรศาสตร์กับสมรรถนะอีสปอร์ต

และจากกราฟที่ 1 และ 2 ความสัมพันธ์เป็น บวก กับสมรรถนะอีสปอร์ตทั้ง 2 กราฟ กล่าวคือพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันกับระดับของลักษณะทางประชากรศาสตร์สูงขึ้นเล็กน้อย ซึ่งค่าความชันของระดับของลักษณะทางประชากรศาสตร์จะสูงกว่าพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขัน ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาสมรรถนะผู้เล่นอีสปอร์ตยังต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องและการสั่งสมประสบการณ์จึงจะสามารถยกระดับสมรรถนะได้อย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ว่าผู้เล่นระดับมหาวิทยาลัยให้ความสำคัญกับการควบคุมอารมณ์และการวิเคราะห์เกมสูงที่สุด ขณะที่พฤติกรรมด้านสุขภาพร่างกายได้รับความใส่ใจน้อยกว่าเมื่อเทียบกัน สอดคล้องกับธรรมชาติของการแข่งขันอีสปอร์ตที่เต็มไปด้วยความกดดัน การมีสติและความพร้อมด้านจิตวิทยาจึงเป็นทักษะสำคัญที่ช่วยให้นักกีฬารับมือกับสถานการณ์กดดันได้ดี แนวคิดนี้สะท้อนผ่านการที่นักกีฬาอีสปอร์ตมืออาชีพจำนวนมากเน้นการฝึกทักษะทางจิตใจและการโฟกัสในการเล่นเกมเพื่อรักษาสมรรถนะของตนเองในการแข่งขัน (Sharpe & Birch, 2025) งานวิจัยในประเทศไทย พบว่านักกีฬาอีสปอร์ตมักมีพฤติกรรมใฝ่รู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น การศึกษาข้อมูลและเทคนิคการเล่นเกมอยู่เสมอ วิเคราะห์หาวิธีแก้เกมเมื่อพ่ายแพ้ และสรุปบทเรียนหลังการฝึกซ้อมทุกครั้ง (วรินทร์ ปรีวาสน และคณะ, 2563) พฤติกรรมในการแข่งขันสอดคล้องกับผลวิจัยของเราที่ผู้เล่นให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์เกมเพื่อปรับปรุงฝีมือของตนเอง ในทางกลับกันคะแนนพฤติกรรมด้านสุขภาพที่อยู่ในระดับปานกลางสะท้อนถึงปัญหาที่วงการอีสปอร์ตตระหนักมาขึ้น นั่นคือการที่ผู้เล่นบางส่วนละเลยสุขภาพกาย เช่น การนอนหลับไม่เพียงพอหรือความเครียดจากการเล่นเกมหนักเกินไป ซึ่งมีการรายงานว่าเกิดขึ้นจริงในกลุ่มนักศึกษาเล่นอีสปอร์ตระดับมหาวิทยาลัย (Delello et al., 2025) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการจัดการสุขภาวะของนักกีฬาอีสปอร์ตควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการแข่งขัน ทั้งนี้งานวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าผู้เล่นอีสปอร์ตและนักกีฬาอีสปอร์ตยังมีช่องว่างของการเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมอีสปอร์ตเชิงระบบ แม้จะมีความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์ และ การแข่งขัน แต่ยังไม่พบการเชื่อมโยงโดยตรงกับบทบาทในเชิงอุตสาหกรรมอีสปอร์ต (ขจรศักดิ์ กั้นใช้, 2567) ซึ่งสามารถสะท้อนว่าสมรรถนะอีสปอร์ตขึ้นกับพฤติกรรมในการแข่งขันและแรงจูงใจภายในเป็นหลักมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

โดยในด้านแรงจูงใจในการแข่งขันอยู่ในระดับสูง โดยแรงจูงใจภายใน อาทิ ความสนุก ความภูมิใจ และการพัฒนาตนเอง มีค่าสูงกว่าแรงจูงใจภายนอกเล็กน้อย อาทิ เงินรางวัล และชื่อเสียง ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีความมุ่งมั่นในตนเองที่อธิบายว่ามนุษย์มีแรงขับพื้นฐานจากความต้องการด้านการเลือกและควบคุมตนเอง ความสามารถและความสำเร็จ และความสัมพันธ์ทางสังคม (**Deci & Ryan,** 2000) พร้อมด้วยงานวิจัยต่างประเทศที่ระบุว่าแม้แต่นักกีฬาอีสปอร์ตอาชีพซึ่งเล่นเป็นอาชีพเต็มตัว ก็ยังมองว่าอีสปอร์ตเป็น “กิจกรรมยามว่างที่จริงจัง” (serious leisure) และขับเคลื่อนตนเองด้วยแรงจูงใจภายใน เช่น ความมุ่งมั่นพัฒนาทักษะการเล่นและการให้อีสปอร์ตกลายเป็นส่วนหนึ่งของอัตลักษณ์ตนเอง (Bányai et al, 2020 อ้างถึง Seo, 2016 และ Kim & Thomas, 2015) นอกจากนี้ การแข่งขันและความท้าทาย ตลอดจนปัจจัยทางสังคมและแรงผลักดันในการพัฒนาตัวเอง ล้วนเป็นแรงจูงใจหลักที่พบในหมู่นักกีฬาอีสปอร์ตมืออาชีพเช่นกัน อย่างไรก็ดี เมื่อระดับการแข่งขันสูงขึ้น

แรงจูงใจภายนอกจะทวีความสำคัญมากขึ้นตามลำดับ งานวิจัยเชิงคุณภาพพบว่าสำหรับผู้เล่นที่ก้าวสู่ระดับอาชีพสูงสุด การแข่งขันอีสปอร์ตก็ไม่ต่างจากการทำงานที่ต้องอาศัยปัจจัยจูงใจภายนอก อาทิ เงินรางวัล และชื่อเสียง มากกว่าจะเล่นเพื่อความสนุกอย่างเดียว (Kim & Thomas, 2015) และในทิศทางงานวิจัยในประเทศไทยเปรียบเทียบผู้เล่นทั่วไปกับนักกีฬาอีสปอร์ตพบว่า นักกีฬาอีสปอร์ตมีแรงจูงใจในการเล่นเกมสูงกว่าผู้เล่นทั่วไปอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะแรงจูงใจที่เกี่ยวกับความใฝ่ฝันอยากเป็นนักกีฬาอาชีพ การชื่นชมบุคคลต้นแบบ และแรงจูงใจด้านเงินรางวัลที่โดดเด่นกว่ากลุ่มผู้เล่นทั่วไปอย่างมาก (วรินทร์ ปรีวาสน และคณะ, 2563) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยจูงใจภายนอกมีบทบาทสำคัญในการผลักดันให้ผู้เล่นสู่ความเป็นเลิศ แต่สำหรับกลุ่มนักศึกษาที่ศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้แรงจูงใจภายในอย่างความสนุกและความภูมิใจในความสามารถตนเองยังคงเป็นแรงผลักดันหลักที่ทำให้ทุ่มเทในการแข่งขันมากกว่าแรงจูงใจภายนอก ผลลัพธ์นี้สะท้อนให้เห็นว่าแรงจูงใจภายในเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เล่นรุ่นใหม่ และสอดคล้องกับแนวคิดด้านจิตวิทยาการกีฬา ดังในทฤษฎีที่ระบุว่าแรงจูงใจภายในนำไปสู่การมีส่วนร่วมและความสำเร็จที่ยั่งยืน (Deci & Ryan, 2000)

สุดท้ายสมรรถนะอีสปอร์ตผู้เล่นประเมินตนเองว่ามีสมรรถนะเชิงอัตวิสัยอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะทักษะการทำงานเป็นทีมและความแข็งแกร่งด้านจิตใจ ขณะที่ทักษะเชิงเทคนิคและกลยุทธ์อยู่ในระดับรองลงมาเล็กน้อยส่วนสมรรถนะเชิงวัตถุที่วัดด้วยสถิติการเล่นจริงอยู่ในระดับปานกลาง อาทิ อัตราชนะสูง แต่ค่าเฉลี่ย KDA และความไวในการตอบสนองต่ำกว่า ผลลัพธ์นี้สะท้อนว่าผู้เล่นให้คุณค่ากับการประสานงานในทีมและการมีสภาพจิตใจที่ดีในการแข่งขัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ว่า การสื่อสารในทีมที่มีประสิทธิภาพและการประสานงานที่ชัดเจนสามารถเพิ่มประสิทธิภาพการเล่นของทีมได้จริง ดังจะเห็นได้จากการศึกษากับทีมอีสปอร์ตระดับมหาวิทยาลัยที่พบว่าการสื่อสารเชิงบอกกล่าวอย่างตรงไปตรงมาในระหว่างแข่งช่วยให้ทีมตอบสนองได้เร็วขึ้นและประเมินว่าผลการเล่นโดยรวมดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญหลังการปรับรูปแบบการสื่อสาร (Maier, 2024) ทีมที่มีการร่วมมือและสื่อสารกันอย่างมีระบบจึงมักทำผลงานดีกว่าทีมที่พึ่งพาทักษะเฉพาะตัวของผู้เล่นแต่ละคนเพียงอย่างเดียว จึงสามารถอธิบายได้ว่าสมรรถนะอีสปอร์ตด้านการเล่นเป็นทีมสูงที่สุด นอกจากนี้ แม้ว่าความสามารถเชิงเทคนิคส่วนบุคคลอย่างความแม่นยำในการเล็งเป้าหรือความเร็วการตอบสนองจะมีความสำคัญ แต่งานวิจัยล่าสุดกลับพบว่าปัจจัยเหล่านี้ไม่ได้เป็นตัวทำนายความสำเร็จที่ชัดเจนเสมอไป ผลการศึกษาในนักกีฬาอีสปอร์ตระดับสูงสองเกมได้แก่ CS:GO และ LoL ระบุว่าเวลาในการฝึกซ้อมอย่างมุ่งเป้าหมาย (deliberate practice) ไม่มีความสัมพันธ์กับระดับผลการแข่งขันจริง และตัวแปรด้านพรสวรรค์ทางปัญญาหรือทางกายภาพหลายอย่าง ซึ่งรวมถึงความไวในการตอบสนองเช่นกัน และไม่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Martončik, 2024) กล่าวคือการจะประสบความสำเร็จในระยะยาวไม่ได้ขึ้นอยู่กับการฝึกที่ยาวนานหรือความสามารถพื้นฐานทางกายทั้งหมด แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพการฝึกซ้อมเชิงกลยุทธ์ การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการพัฒนาทักษะเฉพาะที่เหมาะสมกับเกมที่ใช้ในการแข่งขันนั้นๆ ในภาพรวมแล้วผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าปัจจัยด้านจิตวิทยาและพฤติกรรม อาทิ วิธีการเล่นและแรงจูงใจของผู้เล่นมีบทบาทต่อสมรรถนะการแข่งขันมากกว่าปัจจัยด้านประสบการณ์หรือคุณลักษณะทางประชากรอื่นๆ ผู้เล่นที่มีแรงจูงใจภายในสูงและมีวินัยในการฝึกซ้อมที่ดี มักจะสามารถยกระดับฝีมือได้ต่อเนื่อง ส่งผลให้ผลงานในการแข่งขันดีขึ้นตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มในวงการวิจัยอีสปอร์ตที่ระบุว่า การเตรียมความพร้อมด้านจิตใจและแรงจูงใจที่เหมาะสมเป็นกุญแจสำคัญสู่ความสำเร็จในการแข่งขันอีสปอร์ต (Sharpe & Birch, 2025) ทั้งนี้งานวิจัยยังพบว่า กีฬาอีสปอร์ตไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมความบันเทิง แต่เป็นซอฟต์เพาเวอร์ที่สามารถสร้างทักษะสำคัญ อาทิ การตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน การทำงานเป็นทีม และการคิดเชิงกลยุทธ์ (ขจรศักดิ์ กั้นใช้ และคณะ, 2568) ดังนั้นการพัฒนานักกีฬาอีสปอร์ตให้มีทั้งทักษะการแข่งขันควบคู่ไปกับแรงจูงใจที่มั่นคงและพฤติกรรมการฝึกที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยส่งเสริมให้ประสบความสำเร็จในการแข่งขันอีสปอร์ตได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบอุปสรรคสำคัญในการเก็บข้อมูลที่อาศัยแบบสอบถามซึ่งเป็นการประเมินเชิงอัตวิสัยของผู้ตอบแบบสอบถาม กลุ่มเป้าหมายอาจประเมินตนเองสูงหรือต่ำเกินจริงเนื่องจากอคติทางสังคมทำให้ค่าที่ได้ไม่สามารถสะท้อนสมรรถนะ

ที่แท้จริงได้ทั้งหมด และการวัดสมรรถนะเชิงวัตถุ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายจำเป็นต้องเล่นเกม มีบัญชีเกมและเคยเข้าร่วมการแข่งขันโดยใช้เกม Arena of Valor (ROV) มาก่อน อีกทั้งผู้วิจัยให้ทดสอบ Aim Trainer และ Reaction Time ซึ่งจำเป็นต้องใช้คอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่อเครือข่ายในการทดสอบส่งผลให้เกิดอุปสรรคในการรวบร่วมข้อมูล นอกจากนี้ การเก็บข้อมูลเชิงประสบการณ์และพฤติกรรมยังต้องพึ่งพาความสมัครใจของกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ หากผู้เข้าร่วมไม่เปิดเผยข้อมูลที่แท้จริงหรือไม่เข้าใจคำถามก็อาจทำให้ข้อมูลมีความคลาดเคลื่อน สุดท้ายกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเดียวและแบ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มสาขาวิชา มิใช่คณะหรือภาควิชาอาจทำให้ผลวิจัยขาดความหลากหลายเชิงบริบท ไม่สามารถอธิบายลักษณะทั่วไปของสมรรถนะอีสปอร์ตในระดับปริญญาตรีของประเทศไทยได้อย่างครอบคลุม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การพัฒนางานวิจัยลักษณะครั้งนี้ในอนาคต ผู้วิจัยจึงมีความเห็นสมควรมีการผสมผสานการเก็บข้อมูลแบบเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ อาทิ การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตพฤติกรรมขณะฝึกซ้อมและในแข่งขันจริงเพื่อลดข้อจำกัดจากการประเมินตนเอง อีกทั้งควรใช้การวัดสมรรถนะเชิงวัตถุที่หลากหลายขึ้น โดยเก็บข้อมูลจากหลายเกมที่มีลักษณะการแข่งขันแตกต่างกันทั้งในคอมพิวเตอร์และอุปกรณ์พกพา อาทิ MOBA, FPS และ Battle Royale เพื่อให้สะท้อนสมรรถนะอีสปอร์ตของผู้เล่นได้รอบด้านมากขึ้น ในเชิงการออกแบบกลุ่มตัวอย่าง ควรเพิ่มความหลากหลายทั้งในด้านการแบ่งตามสาขาวิชา มหาวิทยาลัย ภูมิภาค และระดับการแข่งขัน เพื่อให้ผลการวิจัยมีความครอบคลุม และใช้เป็นแหล่งอ้างอิงในระดับประเทศได้ ทั้งนี้ผู้วิจัยเห็นสมควรมีการติดตามในลักษณะการวิจัยระยะยาวเพื่อวัดผลของพฤติกรรม แรงจูงใจ และการฝึกซ้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจพลวัตการพัฒนาสมรรถนะอีสปอร์ตได้อย่างชัดเจนขึ้น และเห็นควรศึกษาปัจจัยสนับสนุนเพิ่มเติม อาทิ การมีโค้ช การสนับสนุนจากครอบครัว และสิ่งแวดล้อมทางดิจิทัลที่เอื้อต่อการฝึกซ้อม เพื่อสร้างภาพรวมที่สมบูรณ์ของตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในกีฬาอีสปอร์ต

เอกสารอ้างอิง

ALPHA ROV. (2017). **รู้หรือไม่ ??? ค่า KDA คืออะไร**. [Online]. Available: https://www.facebook.com/share/p/17FQMe8PXd/. [2024, April 6]

ASO World. (2024). **Global eSports Market Report (2024)**. [Online]. Available: https://asoworld.com/blog/global-esports-market-report-2024/. [2024, April 6]

Bäcklund, C., et al. (2024). **Validating the Motives for Online Gaming Questionnaire (MOGQ) within the WHO and APA gaming disorder symptoms frameworks**. Computers in Human Behavior Reports, 16, 100504.

Bányai, F., et al. (2020). **Career as a Professional Gamer: Gaming Motives as Predictors of Career Plans to Become a Professional Esport Player**. Frontiers in Psychology, 11. 1866.

Best, J. W. (1997). **Research in education**. Hoboken : Prentice-Hall

Chaiwiang, N., & Koo-akarakul, K. (2024). **Digital Challenges: Investigating Computer Vision Syndrome in Thai Esports Through a Case-Control Approach**. Clin Optom (Auckl), 16, 201-210.

Cohen, A. D. (2014). **Strategies in Learning and Using a Second Language**. Oxfordshire : Routledge.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). **Intrinsic motivation and self-determination in human behavior**. New York : Plenum.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). **The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior**. Psychological Inquiry, 11, 227-268.

Delello, J., et al. (2025). **The Impact of Esports on the Habits, Health, and Wellness of the Collegiate Player**. Journal of Intercollegiate Sport, 18(1), 1-22.

DiFrancisco-Donoghue, J., et al. (2019). **Managing the health of the eSport athlete: An integrated health management model**. BMJ Open Sport & Exercise Medicine, 5(1), e000467.

Farah, Y. (2023). **Teamwork assessment in cooperative video games: Evaluating patterns, associations, and validity**. Master of Science Thesis in Industrial Engineering, Iowa State University.

Field, A. P. (2018). **Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics. 5th Edition**. Newbury Park : Sage.

Hair, J. F., et al. (2019). **When to Use and How to Report the Results of PLS-SEM**. European Business Review, 31, 2-24.

Jenny, S. E., et al. (2016). **Virtual(ly) Athletes: Where eSports Fit Within the Definition of "Sport."** Quest, 69(1), 1–18.

Kim, S. H., & Thomas, M. K. (2015). **A stage theory model of professional video game players in South Korea: the socio-cultural dimensions of the development of expertise**. Asian J. Inform. Technol. 14, 176–186.

Kou, Y., & Gui, X. (2020). **Emotion Regulation in eSports Gaming: A Qualitative Study of League of Legends**. Proceedings of the ACM on Human-Computer Interaction, 4(CSCW2), 1-25.

Lynn, M. (1986). **Determination and Quantification of Content Validity Index**. Nursing Research, 35, 382-386.

Maier, T. (2024). Talking to Win: The Impact of Communication on Performance in Esports. Journal of Electronic Gaming and Esports, 2(1), 1-8.

Martončik, M., et al. (2024). **Psychological Predictors of Long-term Esports Success: A Registered Report**. Collabra: Psychology, 10(1), 117677.

McHugh, M. L. (2012). **Interrater reliability: the kappa statistic**. Biochemia medica, 22(3), 276–282.

Nagorsky, E., & Wiemeyer, J. (2020). **The structure of performance and training in esports**. PLOS ONE, 16(4), e0250316.

New Zoo. (2022). **Newzoo Global Games Market Report 2022 | Free Version**. [Online]. Available: https://newzoo.com/resources/trend-reports/newzoo-global-games-market-report-2022-free-version. [2024, April 6]

Polit, F. D. & Beck, C. T. (2021). **Nursing Research: Generating and Assessing Evidence for Nursing Practice. 11th Edition**. Philadelphia : Lippincott Williams & Wilkins.

Precedence Research. (2024). **Esports market size and growth trends 2024–2034**. [Online]. Available: https://www.precedenceresearch.com/esports-market. [2024, April 6]

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). **Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being**. American Psychologist, 55(1), 68–78.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2008). **A self-determination theory approach to psychotherapy: The motivational basis for effective change**. Canadian Psychology, 49(3), 186–193.

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). **Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness**. New York : The Guilford Press.

Seo, Y. (2016). **Professionalized consumption and identity transformations in the field of eSports**. J. Bus. Res., 69, 264–272.

Sharpe, B. T., & Birch, P. (2025). **Psychology of Esports Special Issue: A Catalyst for Change**. Journal of Electronic Gaming and Esports, 2(1). 1-8.

Soares, A. K. S., et al. (2022). **Game Behavior Scale-Electronic (GBS-E): elaboration and psychometric evidence**. Revista Avaliação Psicológica, 21(3), 251-260.

Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2019). **Using Multivariate Statistics. 7th ed.** London : Pearson.

Tang, W., et al. (2024). **Understanding esports spectatorship motivation: A self-determination theory perspective**. Scientific Reports, 14(1), 2194.

Tavakol, M., & Dennick, R. (2011). **Making Sense of Cronbach's Alpha**. International Journal of Medical Education, 2, 53-55.

The Nation. (2024). **"Esports Classroom 2024" to forge new paths in education and digital careers**. [Online]. Available: https://www.nationthailand.com/blogs/news/sport/40038297. [2024, April 6]

Vallerand, R. J., et al. (1992). **The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education**. Educational and Psychological Measurement, 52(4), 1003–1017.

กฤษณะ ขยัน. (2566). **ปัจจัยและพฤติกรรมการเล่น E-Sport ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5**. วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 2(1), 65-84.

ขจรศักดิ์ กั้นใช้, ภัธรภร ปุยสุวรรณ และ ชนาภรณ์ ปัญญาการผล. (2568). **การวิเคราะห์ทางสังคมของกีฬาอีสปอร์ตกับปัจจัยในการพัฒนากิจการกีฬาทางทหารในประเทศไทย**. วารสารวิทยาศาสตร์การกีฬาและนวัตกรรมสุขภาพ กลุ่มมหาวิทยาลัยราชภัฏแห่งประเทศไทย, 4(3), 104-119.

ขจรศักดิ์ กั้นใช้. (2567). **การวิเคราะห์บรรณานุกรมและการแสดงภาพของผู้เล่นอีสปอร์ต นักกีฬาอีสปอร์ต และอุตสาหกรรมอีสปอร์ต**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 12(2), 12-40.

ขจรศักดิ์ กั้นใช้. (2568). **แบบจำลองโครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยเชิงพฤติกรรมและแรงจูงใจในการแข่งขันอีสปอร์ตที่มีผลต่อสมรรถนะอีสปอร์ตของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาไทย**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 13(3), 1-17.

วรินทร์ ปรีวาสน์, กิติศักดิ์ บุญชิต, Xu, Q. Q. และ สุวิช ถิระโคตร. (2563). **พฤติกรรมการเล่นเกม การเตรียมความพร้อมและแรงจูงใจในการแข่งขันกีฬาอีสปอร์ต**. วารสารวิทยาการสารสนเทศและเทคโนโลยีประยุกต์, 2(2), 133-145.

ศักดิพัต รัตนสุรีย์. (2565). **พฤติกรรมการเล่นเกมออนไลน์อีสปอร์ตของผู้เล่นเกมในเขตกรุงเทพมหานคร**. การค้นคว้าอิสระวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2566). กีฬาอีสปอร์ตของประเทศไทยกับการแข่งขันกีฬาระดับนานาชาติ. [Online]. Available: https://library.parliament.go.th/th/radioscript/rr2566-dec3. [2567, เมษายน 6]

สุวัฒนา เกิดม่วง, ศักดิกร สุวรรณเจริญ, สืบพงษ์ กาฬภักดี, สุวิทย์ คุณาวิศรุต และปิยะ ทองบาง. (2567). **พฤติกรรมการเล่นอีสปอร์ตและผลกระทบต่อสุขภาพของนักเรียนมัธยมปลาย จังหวัดสุพรรณบุรี**. วารสารสาธารณสุขล้านนา, 20(1), 41-52.

องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

COMPONENTS OF ACADEMIC LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY FOR SCHOOL ADMINISTRATORS OF THE KRUNG THON TAI GROUP IN DEPARTMENT OF EDUCATION BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

ไพลิน แพทองคำ[1] , ธดา สิทธิ์ธดา[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา[1,2]
Pailin Paethongkum[1] , Thada Siththada[2]
Program in Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1,2]
Corresponding Author E-mail : s66561802064@ssru.ac.th[1]

(Received : July 28, 2025; Edit : August 6, 2025; accepted : August 6, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร และ 2) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้บริหารและครู จำนวน 346 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Morgan เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับสูง โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาครูและบุคลากร 2) การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ 3) การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย 4) การใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ และ 5) การบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการศึกษา ให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) องค์ประกอบที่ได้จากการวิเคราะห์ ได้แก่:การพัฒนาครูและบุคลากร การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมาย การใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ การบริหารจัดการหลักสูตรและการเรียนการสอน

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา อันเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำทางวิชาการ, ศตวรรษที่ 21, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the level of academic leadership in the 21st century of school administrators under the Krung Thon Tai Group, Office of the Bangkok Metropolitan Administration; and 2) to identify the components of academic leadership in the 21st century. This quantitative research employed a sample of 346 school administrators and teachers selected using Krejcie and Morgan's sampling table. The research instrument was a questionnaire, and data were analyzed using descriptive statistics including mean, standard deviation, and exploratory factor analysis (EFA). The research findings revealed that the level of academic leadership among school administrators was high. The exploratory factor analysis identified five major components of academic leadership in the 21st century: 1) teacher and personnel development, 2) creation of a learning culture, 3) vision, mission, and goal setting, 4) use of technology and learning resources, and 5) curriculum and instructional management. The results of this study can be applied as a guideline for enhancing academic leadership among school administrators to improve educational quality in response to the demands of the 21st century.

Keywords : Academic Leadership, 21st Century, School Administrators

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 มีเปลี่ยนแปลงและเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลต่อการดำรงชีวิตของคนในสังคมอย่างทั่วถึง การพัฒนาการศึกษาของชาติจึงเป็นภารกิจหลักในการพัฒนาคน อันเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศในทุกระบบ โดยมีกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561 - 2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) เป็นกรอบในการดำเนินการ เพื่อให้การพัฒนาประเทศในทุกระบบมีความสอดคล้องกัน และนำไปสู่การปฏิบัติบรรลุผลสำเร็จ และสนับสนุนการพัฒนาให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ "ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว ด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง" (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) สอดคล้องกับ (จตุรงค์ ธนะสีสังกูร, 2563) แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ที่กล่าวว่า “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา , 2560) การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ด้วยการปรับเปลี่ยนระบบการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 โดยพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทุกระดับชั้นพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 พัฒนาระบบการเรียนรู้เชิงบูรณาการที่เน้นการลงมือปฏิบัติ มีการสะท้อนความคิด ทบทวนไตร่ตรอง พัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนสามารถกำกับการเรียนรู้ของตนได้ เพื่อให้สามารถนำองค์ความรู้ไปใช้สร้างรายได้ รวมถึงมีทักษะด้านวิชาชีพและทักษะชีวิต ส่งเสริมสนับสนุนระบบการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษาในทุกระดับ ทุกประเภท โดยปฏิรูปโครงสร้างองค์กรด้านการศึกษาให้มีประสิทธิภาพจัดให้มีมาตรฐานชั้นต่ำของโรงเรียนในทุกระดับ เพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้นปรับปรุงโครงสร้างการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเพิ่มคุณภาพภาพการศึกษา (สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ , 2560 : 52) ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 ทั้งในส่วนที่เป็นแรงกดดันภายนอก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของบริบทเศรษฐกิจและสังคมโลก อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digtal Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การ avilzestuon 2573 (Sustainable Develooment Goals : SDGs 2030 ที่ประเทศไทยให้สัตยาบัน รวมทั้งผลกระทบของการเป็นประชาคมอาเซียน และความต้องการกำลังคนที่มีทักษะในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาประเทศสู่ ความสมดุลและยั่งยืนจะต้องให้ความสำคัญกับการ

พัฒนาคนในประเทศให้เข้มแข็งพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคศตวรรษที่ 21 การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วย ตามการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในตัวผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จุดมุ่งหมายพื้นฐานทางการศึกษา คือ การเรียนรู้เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สามารถดำรงชีพอยู่ได้ในโลกปัจจุบันอย่างมีคุณภาพ เมื่อสังคมเปลี่ยน กระบวนทัศน์ทางการศึกษาเปลี่ยนไปตามกระแสของการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาผู้บริหารจึงมีหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษาให้ครูจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ (วิโรจน์ สารรัตนะ, 2557)ผู้บริหารสถานศึกษาในยุคศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำมีคุณธรรมจริยธรรม มีความสามารถทั้งด้านบริหารและด้านวิชาการ ตามมาตรฐานสมรรถนะและมาตรฐานตำแหน่งและบริหารงานโดยมีธรรมาภิบาล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560, น.4)ซึ่งสอดคล้องกับ(บุญชนะ บุญโตนด, 2562) ที่กล่าวว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการ ถือเป็นหัวใจสำคัญของการเพิ่มประสิทธิภาพของผู้บริหาร ดังนั้น ทุกองค์การจึงต้องมีการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของทุกคน ในองค์การโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหาร ซึ่งเป็นทั้งผู้บริหารและเป็นผู้นำองค์การ จำเป็นต้องพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการอย่างต่อเนื่องทั้งตนเอง และบุคลากรทุกคน เพื่อการพัฒนาองค์การให้มี ความก้าวหน้าอยู่เสมอ

การบริหารงานวิชาการ เป็นการขับเคลื่อนภารกิจของโรงเรียนในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยมุ่งที่การพัฒนาผู้เรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์และสมรรถนะให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา ซึ่งเป็นภารกิจสำคัญของโรงเรียน การบริหารงานวิชาการครอบคลุมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อเทคโนโลยีส่งเสริมการจัดการศึกษา การนิเทศติดตาม การวัดและประเมินผล และการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยโรงเรียนจะดำเนินการโดยกำหนดโครงสร้างงานบริหารงานวิชาการ และการบริหารงานด้านอื่นๆ เพื่อสนับสนุนงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (จตุรงค์ ธนะสีสังกูร, 2563)

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันคุณภาพของผู้เรียนในด้านวิชาการ ไม่บรรลุตามเป้าหมายและจุดประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ โดยผู้เรียนขาดความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความรู้พื้นฐานทางวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ การสื่อสารและการอ่านน้อย ซึ่งสามารถดูได้จากผลคะแนนการสอบ PISA 2022 ของประเทศไทย พบว่า นักเรียนไทยมีคะแนนเฉลี่ยด้านคณิตศาสตร์ 394 คะแนน ด้านวิทยาศาสตร์ 409 คะแนน และด้านการอ่าน 379 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ในทั้งสามด้าน และเมื่อเทียบกับ PISA 2018 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของประเทศไทยลดลงทั้งสามด้าน โดยด้านคณิตศาสตร์มีคะแนนเฉลี่ยลดลง 25 คะแนน ส่วนด้านวิทยาศาสตร์และการอ่าน มีคะแนนเฉลี่ยลดลง 17 คะแนน และ 14 คะแนน ตามลำดับ (PISA แห่งชาติ สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2567, ออนไลน์) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพด้านวิชาการที่ถดถอยลง และองค์ความรู้ความด้อยคุณภาพของระบบสนับสนุนการเรียนรู้ต่างๆ เช่น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หรือการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากปัญหาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงการจัดการศึกษาและคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ยังมีประสิทธิภาพไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ทำให้ต้องได้รับการพัฒนา สาเหตุอาจเกิดจากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ให้ความสำคัญและความตระหนักทางด้านวิชาการ หรือผู้บริหารขาดภาวะผู้นำทางวิชาการ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีภาวะผู้นำทางวิชาการ มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ กระบวนการ และเทคนิค เพื่อสามารถนำพาให้การปฏิบัติงานวิชาการประสบความสำเร็จ และพัฒนาการจัดการเรียนการสอนที่ตอบสนองทักษะในศตวรรษที่ 21 มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ ซึ่งผลการศึกษาครั้งนี้จะสามารถนำไปเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 อีกทั้งเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น เพื่อนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ซึ่งสรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังนี้

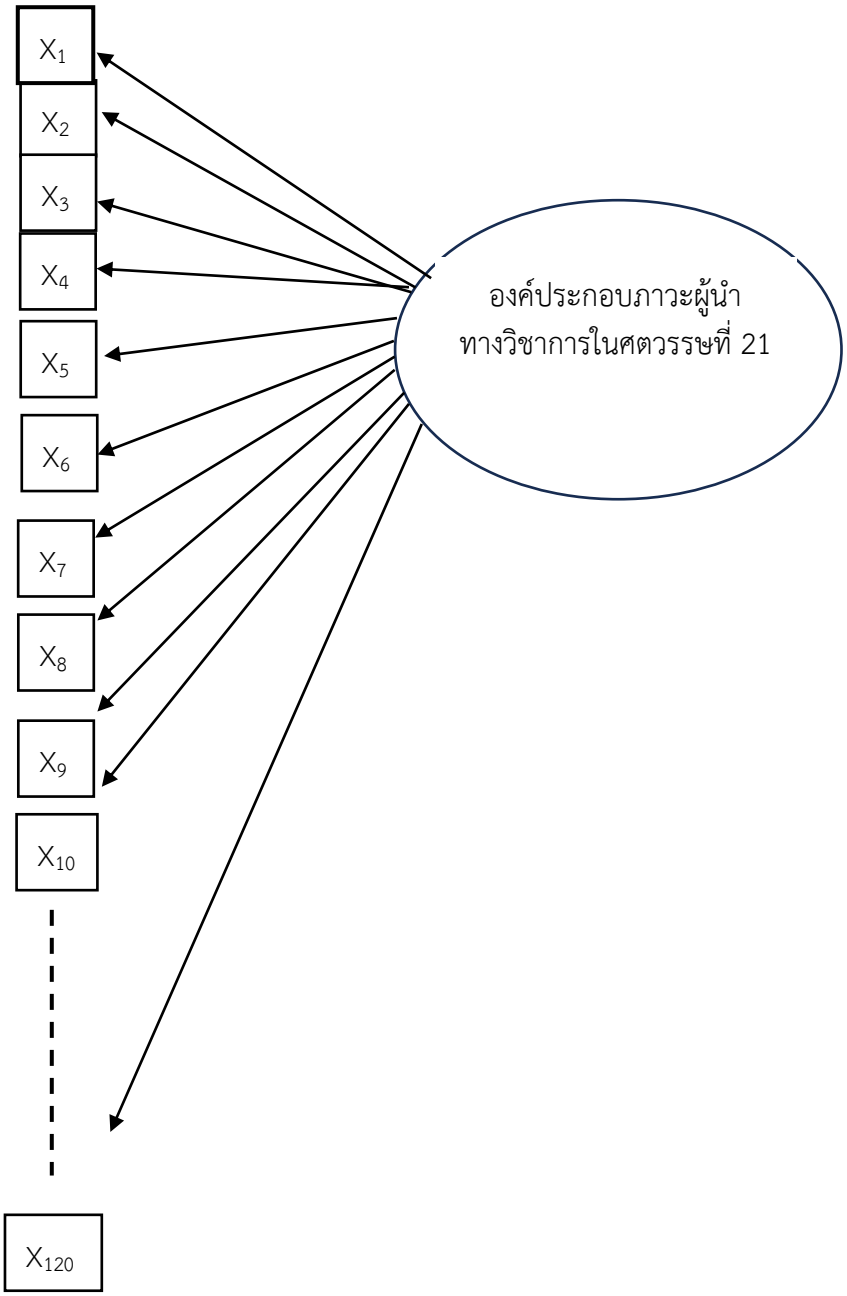

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้มีระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 อยู่ในระดับสูง

2. องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้สามารถจำแนกได้เป็นองค์ประกอบย่อยที่ชัดเจนทางสถิติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรในการวิจัย คือ โรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ ประกอบด้วย โรงเรียนผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวน 3,409 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและกระจาย ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งประเภท (stratified random sampling) โดยแบ่งโรงเรียนตามขนาดของโรงเรียนออกเป็น 3 ขนาด คือ โรงเรียนขนาดเล็กที่จำนวนนักเรียนไม่เกิน 400 คน โรงเรียนขนาดกลางที่จำนวนนักเรียนไม่เกิน 800 คน โรงเรียนขนาดใหญ่ที่จำนวนนักเรียนไม่เกิน 1,200 คน ได้จำนวนผู้บริหารโรงเรียนและครูโรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ จำนวน 346 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร แบ่งเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (check list) เพื่อสอบถามข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ 1) เพศ 2) อายุ 3) วุฒิการศึกษาสูงสุด และ 4) ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน

ที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 120 ข้อ โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามกรอบแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert’s scale)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างข้อคำถามในแบบสอบถาม

2. สร้างแบบสอบถามที่ครอบคลุมเนื้อหาที่ต้องการจะศึกษา

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อให้ตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติมสำหรับนำไปปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังไม่สมบูรณ์

4. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ตามที่อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้เสนอแนะ

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (content validity)

ของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) และนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) มีเกณฑ์การให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 60 - 62) ดังนี้

6. ดำเนินการปรับปรุงแบบสอบถามตามที่ได้รับข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญ และนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อทำการตรวจสอบอีกครั้งแล้วจึงนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขตามที่ผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะแล้ว มาทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 10 แห่ง ผู้ให้ข้อมูลสถานศึกษาละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 30 คน แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยหาสัมประสิทธิ์อัลฟ่าของครอนบัค (Cronbach's alpha coefficient)

8. ดำเนินการตรวจสอบอีกครั้งแล้วนำมาแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

9. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว ไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการแจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่าง และเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 346 คน โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ถึงผู้บริหารสถานศึกษา และครูที่สอนในโรงเรียนกลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

3. นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ พร้อมนำแบบสอบถามมาทำการลงรหัส เพื่อนำไปประเมินผลของข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับทั้งหมดมาดำเนินการตรวจสอบความสมบูรณ์เรียบร้อยของแบบสอบถามทุกฉบับ และนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยใช้คอมพิวเตอร์ในการคำนวณค่าสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ มีขั้นตอนในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้ตัวแปรเชิงคุณภาพ คือ ค่าความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage) พร้อมนำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย

2. วิเคราะห์แบบสอบถามตอนที่ 2 ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จากการหาค่าเฉลี่ย (mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เป็นภาพรวมและรายข้อ ซึ่งพิจารณาค่าเฉลี่ยคะแนนที่ได้จากการตอบแบบสอบถามของผู้ให้ข้อมูล เพื่อทราบระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าตามแนวความคิดของ ลิเคิร์ท (Likert, 1961) มีเกณฑ์ในการแปลความหมายเป็นช่วงคะแนน ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียนมีภาวะผู้นำทางวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) โดยใช้วิธี Principal Component Analysis (PCA) เพื่อหากลุ่มองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

พร้อมทั้งหมุนแกนองค์ประกอบด้วยวิธี Varimax ผู้วิจัยพิจารณาองค์ประกอบตามเกณฑ์ คือ องค์ประกอบต้องมีค่าไอเกน (Eigenvalues) มากกว่าหรือเท่ากับ 1 และมีตัวแปรที่อธิบายองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ตั้งแต่ 5 ตัวแปรขึ้นไป โดยในแต่ละตัวแปร (Factor Loading) ต้องมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป จากนั้นตั้งชื่อองค์ประกอบพฤติกรรมที่ปรากฏเด่นชัดของตัวแปร

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและแปลผลการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์และนำเสนอรูปแบบของตารางประกอบคำอธิบาย โดยแบ่งออกเป็น 2 ตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1: ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21
(รวมทั้งภาพรวมและรายด้าน พร้อมแปลผลระดับ)

รายการ	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	แปลผลระดับ
ภาพรวม	3.98	0.85	มาก
1. ผู้บริหารสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์	4.66	0.56	มากที่สุด
2. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	4.64	0.53	มากที่สุด
3. ให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนา	4.64	0.62	มากที่สุด
4. สนับสนุนการอบรม/สัมมนา	4.63	0.57	มากที่สุด
5. สร้างระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ	4.62	0.55	มากที่สุด
ข้อที่มีคะแนนต่ำสุด: สนับสนุนการวัดผลสะท้อนการเรียนรู้	3.25	0.77	ปานกลาง

ตารางที่ 2: ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA)
(แสดงค่า Factor Loading ของแต่ละตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ)

องค์ประกอบ	จำนวนตัวแปร	ค่า Factor Loading (ช่วง)	ค่า Eigenvalue	% ความแปรปรวน
องค์ประกอบที่ 1	21 ตัวแปร	0.739 – 0.882	17.90	15.00%
องค์ประกอบที่ 2	21 ตัวแปร	≥ 0.5	17.00	14.20%
องค์ประกอบที่ 3	30 ตัวแปร	≥ 0.5	16.80	14.00%
องค์ประกอบที่ 4	24 ตัวแปร	0.667 – 0.836	16.10	13.50%
องค์ประกอบที่ 5	24 ตัวแปร	0.532 – 0.809	15.00	12.50%
รวม	120 ตัวแปร	-	-	69.50%

พิจารณาจากค่า Factor Loading ≥ 0.5 และ Eigenvalue ≥ 1

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูกลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แสดงผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครตาราง ผลการวิเคราะห์ความถี่ และค่าร้อยละ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (n = 346)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	125	36.13
หญิง	221	63.87
2. อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	77	22.25
30 – 40 ปี	148	42.77
41 – 50 ปี	98	28.32
51 – 60 ปี	23	6.65
3. วุฒิการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	232	67.05
ปริญญาโท	103	29.77
ปริญญาเอก	11	3.18
4. ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
ต่ำกว่า 5 ปี	58	16.76
6 – 10 ปี	145	41.91
11 – 15 ปี	113	32.66
16 – 20 ปี	30	8.67
รวม	**346**	**100.00**

จากตาราง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 346 คน พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 221 คน คิดเป็นร้อยละ 63.87 และเพศชาย จำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 36.13 ตามลำดับ

อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 30-40 ปี จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 42.77 รองลงมาคือ อายุ 41-50 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 28.32 อายุต่ำกว่า 30 ปี จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 22.25 และอายุ 51-60 ปี จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 6.65 ตามลำดับ

วุฒิการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 232 คน คิดเป็นร้อยละ 67.05 รองลงมาคือ ระดับปริญญาโท จำนวน 103 คน คิดเป็นร้อยละ 29.77ระดับปริญญาเอก จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 3.18 ตามลำดับ

ประสบการณ์ในการปฏิบัติงานของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานมาแล้ว 6 - 10 ปี จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 41.91 รองลงมาคือ 11 - 15 ปี จำนวน 113 คน คิดเป็นร้อยละ 32.68 ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 16.78 และมากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 8.67 ตามลำดับ

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ดังรายละเอียด

พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมทั้งหมด 120 ตัวแปร มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.98, S.D. = 0.85) เมื่อพิจารณารายข้อเรียงจากมากไปหาน้อยดังนี้ ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์และเปิดกว้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.56) รองลงมาคือ ผู้บริหารส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการสร้างบรรยากาศที่ดีในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.53) ผู้บริหารให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64, S.D. = 0.62) ผู้บริหารสนับสนุนการเข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.57) และผู้บริหารสร้างระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.62, S.D. = 0.55) ตามลำดับ ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ผู้บริหารสนับสนุนการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและสะท้อนการเรียนรู้ที่แท้จริง อยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.25, S.D. = 0.77)

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

ในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ในตอนนี้ แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยขององค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ดังนี้

3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่าสถิติ Bartlett's Test Sphericity

3.2 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Components Analysis) หลังหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax Rotation)

3.3 ผลการตั้งชื่อองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

3.1 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่าสถิติ Bartlett's Test Sphericity

ตารางผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่าสถิติ Bartlett's Test Sphericity

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		0.976
Bartlett's Test Sphericity	Approx. Chi-Square	34558.462
	df	7352
	sig	< 0.001

จากตาราง พบว่าผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) มีค่าเท่ากับ 0.972 แสดงว่าข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์นี้เหมาะสมที่จะนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบ และค่าสถิติ Bartlett's Test Sphericity มีค่าเท่ากับ 7140 (siq<0.001) แสดงถึงตัวแปรมีความสัมพันธ์กันสามารถนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบได้ ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

3.2 ผลวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Components Analysis) หลังหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax Rotation)

การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ได้จำนวนองค์ประกอบค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม โดยสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีเทคนิคแกนสำคัญ (Principal Components Analysis) และใช้ค่าไอเกน (Eigen Values) มากกว่า 1

ตาราง ผลวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Components Analysis) หลังหมุนแกนแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) ด้วยวิธีแวริแมกซ์ (Varimax Rotation)

Total Variance Explained

component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loading			Rotation Sums of Squared Loading		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	17.90	15.00	15.00	17.80	14.90	14.90	36.50	30.50	30.50
2	16.40	13.70	28.60	17.00	14.20	29.10	20.80	17.30	47.80
3	16.40	13.70	42.30	16.80	14.00	43.10	16.10	13.50	61.20
4	16.10	13.50	55.80	16.20	13.50	56.60	5.40	4.50	65.80
5	15.00	12.50	68.20	15.40	12.90	69.50	4.50	3.70	69.50

จากตาราง พบว่า องค์ประกอบที่มีความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) มากกว่า 1 ขึ้นไป มี 5 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณาทั้ง 5 องค์ประกอบ ปรากฏว่าความแปรปรวนสะสมทั้ง 5 องค์ประกอบเท่ากับ 69.50 ของความแปรปรวนทั้งหมด

ค่าน้ำหนักองค์ประกอบและจำนวนกลุ่มองค์ประกอบ

พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 องค์ประกอบ เมื่อพิจารณาทั้ง 5 องค์ประกอบ คือ องค์ประกอบที่ 1 จำนวน 21 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 2 จำนวน 21 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 3 จำนวน 30 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 4 จำนวน 24 ตัวแปร องค์ประกอบที่ 5 จำนวน 24 ตัวแปร

3.3 ผลการตั้งชื่อองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร

จากตารางแสดงผลการคัดเลือกตัวแปรในองค์ประกอบที่ 1 โดยพิจารณาค่า Factor Loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขนาด 0.5 ขึ้นไป (n=346) พบว่า องค์ประกอบที่ 1 ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 21 ตัวแปร

มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.739 - 0.882 มีค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับ 17.9 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 15.0

เมื่อพิจารณาข้อคำถามในองค์ประกอบที่ 1 ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการริเริ่ม ขับเคลื่อน และจัดการกับการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและการบริหารความเสี่ยง เช่น ผู้บริหารประเมินผลการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.882 ผู้บริหารส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.864 ผู้บริหารเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับมือกับความท้าทายใหม่ ๆ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.807 ดังนั้นจึงตั้งชื่อองค์ประกอบด้านที่ 1 ว่า ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการนำองค์กร

จากตารางแสดงผลการคัดเลือกตัวแปรในองค์ประกอบที่ 2 โดยพิจารณาค่า Factor Loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขนาด 0.5 ขึ้นไป (n=346) พบว่า องค์ประกอบที่ 2 ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 21 ตัวแปร ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.696 - 0.877 มีค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับ 16.4 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 13.7

เมื่อพิจารณาข้อคำถามในองค์ประกอบที่ 2 ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่อง ความสามารถของผู้บริหารในการวางแผนเชิงกลยุทธ์, การบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ, การสร้างและใช้ประโยชน์จากเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอก, การสื่อสารที่ชัดเจน, และการนำข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจ เช่น ผู้บริหารส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.877 ผู้บริหารนำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้และการบริหารจัดการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.848 ผู้บริหารนำการเปลี่ยนแปลงไปสู่การปฏิบัติอย่างมีระบบ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.800 ดังนั้นจึงตั้งชื่อองค์ประกอบด้านที่ 2 ว่า ด้านการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

จากตารางแสดงผลการคัดเลือกตัวแปรในองค์ประกอบที่ 3 โดยพิจารณาค่า Factor Loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขนาด 0.5 ขึ้นไป (n=346) พบว่า องค์ประกอบที่ 3 ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 30 ตัวแปร ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.406 - 0.816 มีค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับ 16.4 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 13.7

เมื่อพิจารณาข้อคำถามในองค์ประกอบที่ 3 ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงผู้บริหารมีความตระหนักในความรับผิดชอบต่อสังคม, ส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม, พัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน เช่น ผู้บริหารมีความสามารถในการมอบหมายงานและติดตามผล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.816 ผู้บริหารส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงามในสถานศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.795 ผู้บริหารมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.704 ดังนั้นจึงตั้งชื่อองค์ประกอบด้านที่ 3 ว่า ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน

จากตารางแสดงผลการคัดเลือกตัวแปรในองค์ประกอบที่ 4 โดยพิจารณาค่า Factor Loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขนาด 0.5 ขึ้นไป (n=346) พบว่า องค์ประกอบที่ 4 ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 24 ตัวแปร ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.667 - 0.836 มีค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับ 16.1 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 13.5

เมื่อพิจารณาข้อคำถามในองค์ประกอบที่ 4 ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่อง บทบาทของผู้บริหารในการขับเคลื่อนและยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ รวมถึงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของบุคลากรครู เช่น ผู้บริหารสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.836 ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.731 ผู้บริหารส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.711 ดังนั้นจึงตั้งชื่อองค์ประกอบด้านที่ 4 ว่า ด้านการเป็นผู้นำการจัดการเรียนรู้

จากตารางแสดงผลการคัดเลือกตัวแปรในองค์ประกอบที่ 5 โดยพิจารณาค่า Factor Loading ที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่

มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบขนาด 0.5 ขึ้นไป (n=346) พบว่า องค์ประกอบที่ 5 ประกอบด้วยตัวแปร จำนวน 24 ตัวแปร ที่มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบระหว่าง 0.532 - 0.809 มีค่าไอเกน (Eigenvalues) เท่ากับ 15.0 สามารถอธิบายความแปรปรวนร่วมกันได้ร้อยละ 12.5

เมื่อพิจารณาข้อคำถามในองค์ประกอบที่ 5 ส่วนใหญ่จะกล่าวถึงเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในด้านเทคโนโลยี ทักษะที่จำเป็น และจิตวิญญาณความเป็นครู รวมถึงการเป็นผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย และการพัฒนาหลักสูตร เช่น ผู้บริหารสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรให้มีความเข้าใจในเทคโนโลยีและดิจิทัล มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.809 ผู้บริหารส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการ มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.790 ผู้บริหารทบทวนและปรับปรุงวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการเรียนรู้ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ 0.561 ดังนั้นจึงตั้งชื่อองค์ประกอบด้านที่ 5 ว่า ด้านการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจในการตั้งชื่อองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า มีองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจำนวน 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการนำองค์กร ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านที่ 3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน ด้านที่ 4 ด้านการเป็นผู้นำการจัดการเรียนรู้ และด้านที่ 5 ด้านการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 2) เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจมาอภิปรายผลตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งเป็นผลที่น่าพึงพอใจและสอดคล้องกับความคาดหวังในการพัฒนาผู้บริหารให้มีบทบาทนำทางวิชาการในยุคที่การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Hallinger & Murphy, 2020) ผลการวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ชลนิชา ศิลาพงษ์, 2564) ได้ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 1 พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เช่นเดียวกับการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของผู้บริหารในการเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็ง นอกจากนี้ งานวิจัยของ (ปิยพร บุญใบ, 2563) ที่ศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ก็พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องว่าผู้บริหารมีความสามารถในการนำทางวิชาการในระดับที่ดี นอกจากนี้ (ดาโอะ บาฮี, 2566) ซึ่งศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด การที่ผลการวิจัยระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีผลการวิจัยไปในทิศทางเดียวกัน แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความตระหนักและได้พยายามปรับบทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการให้ทันต่อยุคสมัย เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ผู้บริหารสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์และเปิดกว้าง อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสะท้อนถึงความเข้าใจของผู้บริหารว่าการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการทดลองสิ่งใหม่ๆ เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Schmoker, 2018) และเป็นพื้นฐานของการส่งเสริมนวัตกรรมในสถานศึกษา การให้ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการพัฒนา การสนับสนุนการเข้ารับการอบรม สัมมนา และศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาศักยภาพ และการสร้างระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในโรงเรียน ซึ่ง

ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงความใส่ใจของผู้บริหารในการพัฒนาบุคลากรและการสื่อสารภายในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับ (ปวีณา บุทธิจักร, 2564) และ (ชลนิชา ศิลาพงษ์, 2564) ที่กล่าวถึงการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากร รวมถึงการสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม ข้อที่ได้รับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ผู้บริหารสนับสนุนการวัดและประเมินผลที่หลากหลายและสะท้อนการเรียนรู้ที่แท้จริง ซึ่งอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าภาพรวมจะอยู่ในระดับมาก แต่ข้อนี้เป็นจุดอ่อนที่ชัดเจน การประเมินผลการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นการวัดสมรรถนะ ทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา และความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ไม่ใช่เพียงการท่องจำ ซึ่งการวัดและประเมินผลแบบดั้งเดิมอาจไม่สามารถสะท้อนสิ่งเหล่านี้ได้อย่างแท้จริง (Trilling & Fadel, 2009) ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับ (ดาโอะ บาฮี, 2566) ที่กล่าวว่าผู้บริหารควรมีการวัดประเมินผลและการวิจัยด้วยการส่งเสริมให้ครูเผยแพร่ผลงานวิจัยทั้งภายในและนอกสถานศึกษา บ่งชี้ว่าผู้บริหารอาจยังขาดความรู้ความเข้าใจหรือกลไกในการส่งเสริมการประเมินผลรูปแบบใหม่ที่เน้นการพัฒนาและสะท้อนความสามารถที่แท้จริงของผู้เรียนอย่างเพียงพอ

2. องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (วรปรัชญ์ หลวงโย, 2564) ที่พบว่าภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร, ด้านวิสัยทัศน์, ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์, ด้านทักษะความร่วมมือ และด้านคุณธรรมจริยธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภารดี อนันต์นาวี, 2562) ที่กล่าวถึง 8 องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 โดยบางองค์ประกอบมีความใกล้เคียงกับที่ค้นพบในการวิจัยครั้งนี้ เช่น ด้านการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน วิสัยทัศน์และพันธกิจการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ ด้านการจัดการหลักสูตรและการสอน และด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และงานวิจัยของ (จิรัฐิติกาล สุทธานุช, 2564) ที่พบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 4 องค์ประกอบ โดยหนึ่งในนั้นคือ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพครูด้วยความร่วมมือ มีวิสัยทัศน์สร้างสรรค์ และสื่อสาร ซึ่งเป็นภาพรวมของหลายองค์ประกอบที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 มีความสำคัญ การอภิปรายแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

2.1 องค์ประกอบที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการนำองค์กร องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalues สูงที่สุด 17.90 และประกอบด้วยตัวแปร 21 ตัว แสดงให้เห็นว่าวิสัยทัศน์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการเป็นผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ความสามารถของผู้บริหารในการกำหนดทิศทางอนาคต ประเมินผลการบริหารจัดการอย่างสม่ำเสมอ แสวงหาความร่วมมือจากภายนอกเพื่อพัฒนาการศึกษา สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เข้มแข็ง ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมในสถานศึกษา ล้วนเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงการเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่จำเป็นอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Fullan, 2023) ที่เน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันและการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ(พิทักษ์ พันธุวาปี, 2562) ที่พบว่า การมีวิสัยทัศน์ที่ทันสมัยเป็นหนึ่งในด้านสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 และงานวิจัยของ (อรรถพล ประเสริฐสังข์, 2566) ที่กล่าวว่า การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายของโรงเรียน สามารถคาดการณ์ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ การที่ผู้บริหารสามารถสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและนำพาทุกคนไปสู่เป้าหมายเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนความสำเร็จของสถานศึกษา

2.2 องค์ประกอบที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 16.40 และมีตัวแปร 21 ตัว สะท้อนถึงบทบาทที่สำคัญของผู้บริหารในการเป็นผู้เชื่อมโยงและสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ประเด็นสำคัญในองค์ประกอบนี้ เช่น การส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสื่อสารเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน การสร้างนวัตกรรม และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือด้านนวัตกรรมกับภายนอก รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชน การบริหารจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์ สิ่งเหล่านี้สอดคล้องกับแนวคิดของ (Fullan , 2023) ที่เน้น Leadership from the Middle ซึ่งต้องสร้างความเชื่อมโยงระหว่างนโยบายและการปฏิบัติโดยอาศัยความร่วมมือจากทุกระดับในองค์กรเป็นสิ่งจำเป็นในการขับเคลื่อนการ

เปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ (พิทักษ์ พันธุวาปี, 2562) ก็ได้กล่าวถึง การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำงานเป็นหนึ่งในด้านที่อยู่ในระดับมากของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 แสดงให้เห็นว่า การที่ผู้บริหารสามารถดึงทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมและสร้างความร่วมมือที่แข็งแกร่ง จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของสถานศึกษา โดยเฉพาะในยุคที่การระดมทรัพยากรและความรู้จากภายนอกเป็นสิ่งจำเป็น

2.3 องค์ประกอบที่ 3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 16.40 และมีจำนวนตัวแปรมากที่สุดถึง 30 ตัว แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาผู้เรียนเป็นหัวใจของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร โดยครอบคลุมมิติที่หลากหลายตั้งแต่ความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง เช่น การมอบหมายงาน การบริหารจัดการอารมณ์ ไปจนถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการแก้ปัญหา การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการสร้างโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงศักยภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Education) และการพัฒนาทักษะสำหรับศตวรรษที่ 21 Partnership for 21st Century Learning (2019) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปวีณา บุทธิจักร, 2564) และ (ชลนิชา ศิลาพงษ์, 2564) ที่เน้นการพัฒนานักเรียนหรือการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เป็นส่วนสำคัญของภาวะผู้นำทางวิชาการ การที่ผู้บริหารมุ่งมั่นในการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพและพร้อมสำหรับชีวิตในอนาคต

2.4 องค์ประกอบที่ 4 ด้านการเป็นผู้นำการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 16.10 และประกอบด้วยตัวแปร 24 ตัว แสดงถึงบทบาทที่ผู้บริหารเป็นผู้ขับเคลื่อนและนำการเปลี่ยนแปลงในด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนโดยตรง โดยเน้นการสนับสนุนการใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย การส่งเสริมการพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 (4Cs) การสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างสรรค์และเปิดกว้าง การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และพัฒนา Best Practices ด้านการสอน การดูแลสวัสดิภาพและความก้าวหน้าในสายงานของบุคลากร การให้ข้อมูลป้อนกลับ และการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Schmoker, 2018) ที่กล่าวว่าผู้นำสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำทางวิชาการที่มุ่งเน้นการปรับปรุงการสอนและผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ (พิทักษ์ พันธุวาปี, 2562) ยังกล่าวว่า การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้เป็นหนึ่งในด้านของภาวะผู้นำทางวิชาการ และ (อรรถพล ประเสริฐสังข์, 2566) ก็กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรและการสอนและการสร้างบรรยากาศส่งเสริมการเรียนรู้เป็นปัจจัยสำคัญในการคาดการณ์ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้

3.5 องค์ประกอบที่ 5 ด้านการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalues เท่ากับ 15.00 และประกอบด้วยตัวแปร 24 ตัว ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนการพัฒนาความเข้าใจในเทคโนโลยีและดิจิทัล การพัฒนา Soft Skills การพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกับความต้องการ การนิเทศ ติดตาม และการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) การให้การสนับสนุนและให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากร รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของครู และบุคลากรอย่างเป็นธรรม การพัฒนาบุคลากรเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาองค์กรโดยรวม เพราะบุคลากรที่มีศักยภาพและได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียน (Guskey, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ปวีณา บุทธิจักร, 2564 และ ชลนิชา ศิลาพงษ์, 2564) ที่กล่าวถึงการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรนอกจากนี้ Leithwood & Sun, 2020) กล่าวว่าการพัฒนาบุคลากรเป็นหนึ่งใน 4 องค์ประกอบหลักที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน และ (Darling-Hammond,2020) ยังกล่าวถึงการพัฒนาผู้บริหารที่มีประสิทธิผลว่าต้องเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานจริง การcoach และการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในยุคปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์และส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างเป็นระบบ การที่ผู้บริหารสามารถบูรณาการและใช้ภาวะผู้นำในมิติเหล่านี้ได้อย่างสมดุล จะนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นในยุคศตวรรษที่ 21 และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มกรุงธนใต้สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ในการนำองค์กร ด้านที่ 2 ด้านการมีส่วนร่วมและสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ด้านที่ 3 ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียน ด้านที่ 4 ด้านการเป็นผู้นำการจัดการเรียนรู้ และด้านที่ 5 ด้านการพัฒนาสมรรถนะบุคลากร ดังนั้นผู้อำนวยการสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร ควรนำเอาองค์ประกอบต่าง ๆไปจัดการฝึกอบรมและพัฒนาให้ผู้บริหารในสังกัด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาตัวชี้วัดองค์ประกอบภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงพฤติกรรมของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษานั้นว่าองค์ประกอบด้านใดมีความสำคัญที่สุด

2.2 ควรพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษาตามมาตรฐานวิชาชีพ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยองเขต1**.

เกตุสุดา กิ้งการจร. (2560). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 สระบุรี**. (วิทยานิพนธ์ศึกษามหาบัณฑิต).

เกษม วัฒนชัย. (2563). **การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จตุรงค์ ธนะสีสังกูร. (2563). **การบริหารงานวิชาการในโรงเรียน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

จรรยา ทีปาลา. (2564). **แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อำเภอบ้านไร่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 2**. วารสารวิจัยวิชาการ, 4(3), 45–60. https://doi.org/10.14456/jra.2021.67

ชลนิชา ศิลาพงษ์. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. สืบค้นจาก https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/thesis_
detail?r=62421229106

ชาญชัย อาจินสมาจาร.(2557).**การพัฒนาภาวะผู้นำ.** สืบค้นจาก ttps://buuir.buu.ac.th /xmlui/handle/1234567890/7483

ดาโอะ บาฮี. (2566). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2** (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ธนิต รัตนศักดิ์ดา. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปราจีนบุรี เขต 2**.

ธีระ รุญเจริญ. (2557). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ** (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2563). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

นพรัตน์ แย้มโกสุม. (2023). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักการศึกษา เทศบาลเมืองชลบุรี**. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/umt-poly/article/view/264349

บุญชนะ บุญโตนด. (2562). **การศึกษาปัญหาและแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุโขทัย เขต 1**. สืบค้นจาก http://wb.yru.ac.th/xmlui/handle/yru/5075

ปราการ อนุศาสนะนันทน์. (2562). **รูปแบบการบริหารสถานศึกษาระดับปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต1 เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในบริบทประเทศไทย 4.0**. สืบค้นจาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php /lawasrijo/article/view/252341

ปรีชญา รูปต่ำ. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 3**.

ปวีณา บุทธิจักร. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21**.

ปิยธิดา ทาปลัด. (2561). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนนิคมพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1**.

พิทักษ์ พันธุวาปี. (2562). **ภาวะผู้นำทางวิชาการในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 40.** (ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2564). **การศึกษาไทย 4.0: ปรัชญาการศึกษา เชิงสร้างสรรค์และผลิตภาพ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภารดี อนันต์นาวี. (2562). **การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคตะวันออก**. (สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาลัยบูรพา.

รุ่ง แก้วแดง. (2563). **ปฏิวัติการศึกษาไทย.** (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: มติชน.

วรปรัชญ์ หลวงโย. (2564). **องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21.** วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยทักษิณ ,21(1) ,182– 196. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/eduthu/article/view/243085/168598

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2564). **ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและนานาทัศนะร่วมสมัยปัจจุบัน.** กรุงเทพฯ: ทิพยวิสุทธิ์.

สรรเพชญ ไตรยงค์. (2564). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ**.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาตามกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2553).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2564). **รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2563-2564 "บทบาทของสถานศึกษาในการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21"**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). **ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561—2580)**.

สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2563). **ภาวะผู้นำ: ทฤษฎีและการปฏิบัติ.** เชียงราย: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

สุธารส ไชยศิลป์. (2566). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1**.

สุพัตรา รังคะวงษ์. (2565). **ภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 2.** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย.

อรรถพล ประเสริฐสังข์. (2566). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1**. (ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Bennis, W. (2532). **On Become a Leader. Reading**.

Boles, H.W. and Davenport, J.A. (2518). **Introduction to education leadership**.

Bush, T., & Glover, D. (2023). **School leadership: Principles and practice.** London: SAGE.

Crisanto Daing. (2023). **องค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สาธิต ระดับประถมศึกษา ในสังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏ**.

Darling-Hammond, L., LaPointe, M., Meyerson, D., Orr, M. T., & Cohen, C. (2020). **Preparing school leaders for a changing world: Lessons from exemplary leadership development programs.** Jossey-Bass.

Fullan, M. (2023). Change leader: **Learning to do what matters most** (2nd ed.). San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Harris, A., & Jones, M. (2020). Leadership in turbulent times: Managing in the new normal. **School Leadership**

and Management, 40(5).

Hallinger, P., & Murphy, J. (2020). The evolving role of the principal: Instructional leadership theory, research, and practice. In C. Meyers & M. Darwin (Eds.), **Equity and quality: The problem of educational reform** (pp. 31-49). New York: Routledge.

Katz, D., and Kahn, R.L. (2521). **The social psychology of organizations** (2nd ed.).

Leithwood, K., & Louis, K. S. (2022). **Leadership and learning: The impact of school leadership on student outcomes**(3rd ed.). London: SAGE.

Robinson, V., Lloyd, C., & Rowe, K. J. (2021). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. **Educational Administration Quarterly**, 44(5).

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม: ปัจจัยทางจิตวิทยาและมุมมองจริยธรรมพุทธสำหรับการบำบัดและการป้องกัน

HOMICIDAL NECROPHILIA: PSYCHOLOGICAL FACTORS AND BUDDHIST ETHICAL PERSPECTIVES FOR TREATMENT AND PREVENTION

อนุพล มณีรัตน์[1], ศราวุธ จันทนะ[2], ณฤณีย์ ศรีสุข[3], ธีระยุทธ รักประเทศ[4]
คณะสงฆ์อนัมนิกาย[1,2,4], วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง[3]
Anuphon Maneerut[1], Sarawut Chantana[2], Narunee Srisuk[3], Theerayut Rakprathet[4]
Anam Nikaya Sangha[1,2,4], Lampang MCU[3]
Corresponding Author E-mail : anupol2007@gmail.com[1], sarawut.jan52011@gmail.com[2],
narunee2533@gmail.com[3], tejasid9@gmail.com[4]

(Received : September 11, 2025; Edit : September 19, 2025; accepted : September 20, 2025)

บทคัดย่อ

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม ซึ่งเป็นรูปแบบรุนแรงของความผิดปกติทางเพศที่เกี่ยวข้องกับความต้องการทางเพศต่อศพร่วมกับการฆาตกรรม ก่อให้เกิดปัญหาทางจิตวิทยา จริยธรรม และสังคมอย่างมีนัยสำคัญ วิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตวิทยาของเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมในมุมมองด้านจริยธรรมของพระพุทธศาสนาและความสอดคล้องหรือความขัดแย้งกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความตาย ความปรารถนา และศีลธรรม เพื่อเสนอเป็นแนวทางสำหรับการบำบัดและป้องกัน งานวิจัยนี้สำรวจปัจจัยทางจิตวิทยาที่ผลักดันพฤติกรรมดังกล่าว เช่น การบาดเจ็บทางจิตใจที่ไม่ได้รับการแก้ไข ความผิดปกติทางบุคลิกภาพ และโรคทางจิต ร่วมกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความตาย ความปรารถนา และศีลธรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ผู้ที่มีภาวะเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมมักแสดงความรุนแรงร่วมกับความเบี่ยงเบนทางเพศ ซึ่งสร้างภัยคุกคามต่อความปลอดภัยในสังคม จริยธรรมทางพุทธที่เน้นความไม่เที่ยง ความไม่เบียดเบียน และการปล่อยวาง เสนอกรอบแนวคิดเฉพาะทางเพื่อเข้าใจและแก้ไขพฤติกรรมเหล่านี้ด้วยความเมตตา วิธีการแบบบูรณาการนี้ชี้แนะโอกาสบำบัด เช่น สมาธิและเจริญสติควบคู่กับกระบวนการบำบัดแบบจิตวิทยาแบบดั้งเดิม งานวิจัยนี้มีการบูรณาการวิธีการแบบสหสาขาวิชา ทั้งการรักษาทางจิตวิทยา ให้การศึกษาเรื่องจริยธรรม และมาตรการทางกฎหมายเพื่อจัดการและฟื้นฟูผู้มีพฤติกรรมเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม งานวิจัยนี้ช่วยเชื่อมช่องว่างระหว่างจิตวิทยานิติวิทยาศาสตร์กับจริยธรรมทางจิตวิญญาณ พร้อมนำเสนอแนวทางใหม่ในการป้องกันและรักษาความผิดปกติที่พบได้น้อยแต่รุนแรงนี้

คำสำคัญ: เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม, จริยธรรม, มุมมองทางพุทธศาสนา, บำบัด, ป้องกัน

Abstract

Homicidal necrophilia, a severe form of sexual disorder involving sexual desire toward corpses combined with murder, causes significant psychological, ethical, and social problems. This research aims to analyze the psychological factors of homicidal necrophilia from the ethical perspective of Buddhism and to examine its consistency or conflict with Buddhist teachings on death, desire, and morality, in order to propose approaches for treatment and prevention. The study investigates psychological factors driving such behavior, including unresolved psychological trauma, personality disorders, and mental illnesses, alongside Buddhist teachings on death, desire, and morality. The findings indicate that individuals with homicidal necrophilia often exhibit violent tendencies combined with sexual deviance, posing a threat to societal safety. Buddhist ethics, emphasizing impermanence, non-harm, and detachment, offer a specific framework to understand and address these behaviors with compassion. This integrated approach suggests therapeutic opportunities, such as meditation and mindfulness practices alongside traditional psychological therapies. The research integrates interdisciplinary methods, combining psychological treatment, ethical education, and legal measures to manage and rehabilitate individuals exhibiting homicidal necrophilia. It bridges the gap between forensic psychology and spiritual ethics, proposing new preventive and therapeutic strategies for this rare yet severe disorder.

Keywords: Homicidal Necrophilia, Ethics, Buddhist Perspective, Treatment, Prevention

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม คือ ความต้องการทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์กับศพโดยฆาตกรรม ซึ่งถือเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและมีข้อถกเถียงในเรื่องเพศของมนุษย์ (Wondra, 2011 & Mackinnon & Ellis, 2016) โรคนี้ถูกจัดว่าเป็นความผิดปกติทางเพศแบบพาราฟิลิก ซึ่งแสดงออกถึงความต้องการหรือพฤติกรรมทางเพศที่แตกต่างไปจากบรรทัดฐานทางสังคมอย่างชัดเจน ในรูปแบบต่าง ๆ เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมเป็นประเด็นที่น่ากังวลอย่างมากเพราะก้าวข้ามจากความปรารถนาทางเพศไปสู่การกระทำอาชญากรรมรุนแรง (Carstens & Stevens, 2016) โดยบุคคลบางคนยอมฆ่าเพื่อสนองความปรารถนาแบบเนโครฟีเลียพฤติกรรมเบี่ยงเบนนี้ (Cicchetti & Toth, 2005) นอกจากจะสร้างปัญหาในด้านจิตวิทยาและจริยธรรมแล้ว ยังเป็นความท้าทายสำคัญต่อกรอบกฎหมายและสังคมที่ดูแลพฤติกรรมมนุษย์ แม้ว่าการศึกษาเกี่ยวกับเนโครฟีเลียโดยรวมจะครอบคลุมทั้งด้านจิตวิทยา นิติวิทยาศาสตร์ และกฎหมาย (Bourehgda, Retz, Philipp-Wiegmann, & Rösler, 2011) แต่เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม (Aggrawal, 2014) ยังขาดการศึกษาโดยละเอียด โดยเฉพาะในมิติด้านจริยธรรมและจิตวิทยา

เหตุผลของการวิจัยนี้อยู่ที่ความจำเป็นในการเติมเต็มช่องว่างในวรรณกรรมที่มีอยู่เกี่ยวกับเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม โดยศึกษาผ่านมุมมองทางจิตวิทยาและจริยธรรม แม้ว่างานวิจัยหลายชิ้นจะจัดประเภทเนโครฟีเลียออกเป็นหลายประเภทตามพฤติกรรมและความรุนแรง แต่รูปแบบรุนแรงสุดของเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมซึ่งบุคคลฆ่าเพื่อตอบสนองความต้องการทางเพศต่อศพนั้นควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ ด้านจิตวิทยารวมถึงปัญหาสุขภาพจิตที่เป็นรากฐาน ความผิดปกติทางบุคลิกภาพ และแรงจูงใจที่ผลักดันพฤติกรรมสุดขั้วต้องได้รับการสำรวจให้ลึกซึ้ง

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่างานวิจัยที่สำคัญหลายชิ้นได้วางรากฐานสำหรับความเข้าใจเนโครฟีเลียโดยทั่วไป โดยจัดประเภทเนโครฟีเลียตามพฤติกรรมและระดับความรุนแรง ตัวอย่างเช่น งานของ Aggrawal (2009) ได้จัดแบ่งระบบลักษณะของเนโครฟีเลียไว้อย่างครอบคลุม ตั้งแต่รูปแบบที่ไม่เป็นอันตรายมากนัก เช่น การเล่นบทบาทสมมติ ไปจนถึงรูปแบบรุนแรงที่มากขึ้น เช่น เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม นอกจากนี้ งานวิจัยของ Bourehgda และคณะ (2011) ได้สำรวจมิติทางจิตเวชของเนโครฟีเลีย โดยเน้นบทบาทของความผิดปกติทางสุขภาพจิตที่มีต่อพฤติกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม งานเหล่านี้มักมองข้ามประเด็นจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเนโครฟีเลีย โดยเฉพาะในเชิงจริยธรรมทางศาสนาหรือศีลธรรม หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเน้นความเมตตา การมีสติ และการไม่เบียดเบียน เป็นกรอบคิดเฉพาะทางต่อผลกระทบทางจริยธรรมของเนโครฟีเลีย นอกจากนี้พระพุทธศาสนายังเน้นความเคารพในชีวิต (Harvey, 2000) แม้หลังความตาย และสอนเรื่องความไม่เที่ยงของร่างกายมนุษย์ (Payutto, 2014) ซึ่งเป็นการท้าทายความยึดติดของผู้มีพฤติกรรมเนโครฟีเลียต่อความตายและรูปกาย

ปรากฏการณ์เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม ซึ่งเป็นรูปแบบที่รุนแรงและพบได้น้อยของความผิดปกติทางเพศที่มีลักษณะเฉพาะด้วยความต้องการทางเพศต่อศพ เป็นประเด็นที่ได้รับการศึกษาเชิงจิตวิทยาอยู่บ่อยครั้ง แต่กลับขาดแนวทางที่ครอบคลุมซึ่งผสมผสานมิติทางจริยธรรมหรือจิตวิญญาณ ผลงานวิจัยฉบับนี้มุ่งหวังเติมเต็มช่องว่างดังกล่าวโดยนำหลักคำสอนพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่รอบด้านมากขึ้นเกี่ยวกับความผิดปกตินี้ โดยเฉพาะจะสำรวจการประยุกต์ใช้หลักพุทธ เช่น อสุภะ (การพิจารณาความไม่งามของร่างกาย), แนวคิดพุทธเกี่ยวกับความตายในฐานะความไม่เที่ยงของชีวิต, กามราคะหรือความยึดติดในความสุขทางกาย (Samyutta-Nikaya [PTS], S I 188), และปาณาติบาตหรือศีลข้อห้ามฆ่า (Majjhima Nikaya [PTS], M I 287) กับกระบวนการบำบัด คำสอนเหล่านี้ย้ำถึงความไม่เที่ยงและความปล่อยวางจากร่างกาย สนับสนุนการมีสติและการไม่เบียดเบียน ด้วยการประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้ งานศึกษานี้จะตรวจสอบว่าจริยธรรมทางพุทธสามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาเพื่อป้องกันและบำบัดความผิดปกติทางเพศได้อย่างไร ผ่านแนวทางที่สร้างสรรค์และเมตตา วิจัยนี้ตั้งใจเสนอข้อคิดสำคัญต่อวงการนิติวิทยาศาสตร์ (Doe, 2012) จริยธรรมทางพุทธ และสุขภาพจิต เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจลึกซึ้งในประเด็นว่าคำสอนทางจิตวิญญาณสามารถนำพาผู้คนสู่การเยียวยาและความชัดเจนทางศีลธรรมต่อหน้าภาวะทางจิตวิทยาที่รุนแรงเช่นนี้

ตารางที่ 1 การจำแนกประเภทเนโครฟีเลียและการวิเคราะห์ผลกระทบทางจริยธรรม

ลำดับ	ประเภท	กรณีศึกษาเนโครฟีเลีย	กรณีในพระไตรปิฎก	ผลกระทบทางจริยธรรม
1	Role-Players	The Corpse of Anna Fritz (2015)	ไม่มีข้อมูล	การลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้หญิง และธรรมชาติพื้นฐานของการสำรวจเรื่องเพศในชายหนุ่ม
2	Romantic	Carl Tanzler	กระดูก	ความรักที่หมกมุ่นและหลงผิดการสับสนเส้นแบ่งระหว่างความเป็นและความตาย
3	Fantasizers	Edmund Kemper	ไม่มีข้อมูล	การตอบสนองทางพยาธิสภาพต่อความต้องการความรัก การเป็นเจ้าของ และคุณค่าในตนเอง
4	Tactile	Joachim Kroll	ไม่มีข้อมูล	แรงจูงใจที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ และความท้าทายในการตรวจสอบอาชญากรรมประเภทนี้
5	Fetishistic	Edward Gein	รูปปั้นและตุ๊กตาไม้	ความยึดติดกับแม่ ความเบี่ยงเบนทางเพศ และปัญหาสุขภาพจิตขั้นรุนแรง
6	Necromutilomaniacs	Karen Greenlee	ไม่มีข้อมูล	โรคทางจิต ความเบี่ยงเบนทางเพศ และพฤติกรรมอาชญากรรม
7	Opportunistic	Carroll Edward Cole	สุสาน	พฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศที่เกี่ยวข้องกับปัญหาเชิงจิตวิทยาจากประสบการณ์ชีวิตวัยเด็ก (Trauma)
8	Regular	Dennis Nilsen และ Carl Tanzler	บาดแผลศพ	ความโดดเดี่ยว ความเบี่ยงเบนทางเพศ และแนวโน้มในการฆาตกรรม
9	Homicidal	Jeffrey Dahmer	ไม่มีข้อมูล	ปัญหาสุขภาพจิตและความเปราะบางของกลุ่มชายขอบในสังคม
10	Exclusive	Victor Ardisson	ไม่มีข้อมูล	พฤติกรรมไซโคพาธ ที่ประกอบด้วยการจัดการและการใช้ความรุนแรง

ตารางการจำแนกประเภทนี้แบ่งเนโครฟีเลียออกเป็นสิบประเภทที่แตกต่างกัน (Anuphon Maneerut, 2025) โดยแต่ละประเภทมีกรณีตัวอย่างจากบุคคลที่มีชื่อเสียง และถูกวิเคราะห์ผ่านมุมมองทางจริยธรรมและจิตวิทยา รวมถึงการอ้างอิงถึงพระไตรปิฎกเฉพาะกรณีที่เกี่ยวข้อง ประเภทต่าง ๆ นี้มีตั้งแต่พฤติกรรมที่เป็นอันตรายน้อย เช่น ผู้เล่นบทบาทที่ให้ความสำคัญกับศพในเชิงสำรวจทางเพศ ไปจนถึงประเภทที่รุนแรงสุด เช่น เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม ซึ่งบุคคลอย่าง Jeffrey Dahmer ก่อเหตุฆาตกรรมด้วยแรงผลักดันจากโรคทางจิตและความเปราะบางทางสังคม (Barlow & Durand, 2018) ประเภทอื่น ๆ เช่นแบบโรแมนติกจะแสดงออกถึงความหลงผิดที่ก้ำกึ่งชีวิตและความตาย ในขณะที่ประเภทเฟติชและผู้ทำลายร่างศพแสดงออกถึงความเจ็บป่วยทางจิตขั้นรุนแรงและความเบี่ยงเบนทางเพศ (Doe, 2015) ผลกระทบทางจริยธรรมเน้นประเด็นเกี่ยวกับการลดทอนความเป็นมนุษย์ ความต้องการทางอารมณ์ที่ยังไม่ได้รับการเติมเต็ม (Grusec, 2020) อาชญากรรมและจิตวิปริต การบรรจุจริยธรรมทางพุทธในกรอบวิเคราะห์ช่วยเน้นย้ำมิติทางจิตวิญญาณ โดยเน้นการละเมิดหลักการ เช่น การเคารพชีวิตและการไม่เบียดเบียน (Sanu Mahattahanadull และ Sarita Mahattahanadull, 2018) กรอบนี้ช่วยให้เข้าใจแรงจูงใจและอันตรายที่เกิดจากแต่ละประเภทของเนโครฟีเลีย พร้อมเสนอแนวทางตอบสนองทางจิตวิทยา กฎหมาย และจริยธรรม นอกจากนี้ ประเด็นทางจริยธรรม โดยเฉพาะความขัดแย้งระหว่างพฤติกรรมนี้กับบรรทัดฐานทางสังคม (Kumar, Rathee, & Gupta, 2019) ที่เกี่ยวข้องกับความตายและความยินยอมยังไม่ได้รับการศึกษามากพอ การเข้าใจเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมผ่านมุมมองเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญไม่เพียงแต่ในวงการวิชาการ แต่ยังรวมถึงการพัฒนาวิธีการปฏิบัติในนิติวิทยาศาสตร์ ระบบกฎหมาย และการดูแลสุขภาพจิต

งานศึกษานี้ตั้งใจที่จะวิเคราะห์ลักษณะเฉพาะ การจำแนกประเภท และผลกระทบของเนโครฟีเลีย รวมถึงปัจจัยทางจิตวิทยาที่ผลักดันพฤติกรรมผิดปกติรุนแรงนี้ อาทิ กลไกพื้นฐานและแนวทางการบำบัดทางจิตวิทยาที่อาจเป็นไปได้ นอกจากนี้

งานวิจัยยังพิจารณาประเด็นทางจริยธรรมที่เกิดจากเนโครฟีเลียเมื่อพิจารณาผ่านกรอบจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านคำสอนเกี่ยวกับความปรารถนา ศีลธรรม และความไม่เที่ยงของชีวิต การแก้ไขประเด็นเหล่านี้ งานวิจัยมีเป้าหมายที่จะเสนอกรอบจริยธรรมที่จะช่วยให้เข้าใจและจัดการกับความท้าทายทางจิตใจและศีลธรรมที่เกี่ยวข้องกับเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม รวมถึงเสนอแนวทางการบำบัดและการตัดสินใจทางจริยธรรมที่ลึกซึ้งขึ้นในกรณีรุนแรงเหล่านี้ โดยอาศัยหลักการของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมทั้งจากมุมมองทางจิตวิทยา
2. เพื่อสำรวจปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม
3. เพื่อวิเคราะห์เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมในมุมมองด้านจริยธรรมของพระพุทธศาสนาและความสอดคล้องหรือความขัดแย้งกับคำสอนทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับความตาย ความปรารถนา และศีลธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

1. การเก็บข้อมูลและระยะเวลาในการทำวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้แนวทางการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากหลายแหล่งข้อมูล ข้อมูลหลักนำมาจากพระคัมภีร์ทางพุทธศาสนา ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถาในฉบับแปลภาษาไทย โดยเน้นคำสอนเกี่ยวกับเรื่องเพศและพฤติกรรมไม่เหมาะสม รวมถึงพระวินัยปิฎกหมวดปาราชิก ข้อมูลรองประกอบด้วยวารสาร บทความ หนังสือที่ตีพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และแหล่งข้อมูลทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่เกี่ยวข้องกับด้านจิตวิทยาและกายภาพของเนโครฟีเลีย การเก็บข้อมูลดำเนินการผ่านการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เอกสาร และกรณีศึกษา เพื่อสำรวจลักษณะเฉพาะและผลกระทบทางสังคมของเนโครฟีเลีย ระยะเวลาการวิจัยเริ่มตั้งแต่ 15 กันยายน 2023 ถึง 29 พฤษภาคม 2025 โดยช่วงแรก (กันยายนถึงธันวาคม 2023) เน้นการทบทวนวรรณกรรมและพัฒนาโครงร่างแนวคิดวิจัย หลักของการเก็บข้อมูลและการสังเคราะห์เนื้อหาดำเนินการตั้งแต่เดือนมกราคมถึงธันวาคม 2024 จากนั้นจึงเป็นขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลช่วงมกราคมถึงพฤษภาคม 2025

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพและวิเคราะห์ประเด็นหัวข้อหลัก โดยศึกษาข้อความทางพระพุทธศาสนาเพื่อสืบค้นหลักจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเพศและพฤติกรรมไม่เหมาะสม ข้อมูลรองจากงานวิจัยทางการแพทย์และจิตวิทยาจะถูกวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจผลกระทบด้านจิตวิทยาและสังคมของเนโครฟีเลีย การวิเคราะห์นี้ผสมผสานผลลัพธ์ไว้ในกรอบจริยธรรมทางพุทธ เพื่อสำรวจประเด็นทางจิตวิทยา จริยธรรม และสังคม การสังเคราะห์ข้อมูลนี้มีเป้าหมายเสนอข้อเสนอเชิงจริยธรรมและแนวทางปฏิบัติในการจัดการพฤติกรรมเนโครฟีเลียตามหลักพุทธศาสนา โดยกระบวนการเน้นการสะท้อนและตรวจสอบซ้ำให้สอดคล้องกับหลักคิดแบบพุทธในทุกขั้นตอนการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

วิจัยนี้จำแนกประเภทเนโครฟีเลียออกเป็นสิบประเภท โดยประเภทที่ 9 คือ เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม (Homicidal Necrophilia) ซึ่งถูกระบุว่าเป็นกลุ่มที่อันตรายที่สุด บุคคลเหล่านี้มีแรงดึงดูดทางเพศอย่างรุนแรงต่อศพ และก่อเหตุฆาตกรรมโดยมีเป้าหมายเพื่อมีเพศสัมพันธ์กับศพ (Doe, 2015) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้ที่มีพฤติกรรมเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมได้รับความสุขทั้งจากการฆ่าและการร่วมเพศกับศพ แสดงถึงความเกี่ยวข้องที่ซับซ้อนระหว่างความรุนแรงและความปรารถนาแบบเนโครฟีเลีย

ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมจากมุมมองทางจิตวิทยา

ผลที่ 1 เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมมีความแตกต่างโดยผู้กระทำพร้อมที่จะฆ่าเพื่อสนองความต้องการทางเพศกับศพ

ซึ่งเป็นภัยคุกคามรุนแรงต่อสังคม

ผลที่ 2 พฤติกรรมนี้มักแสดงแรงดึงดูดสองด้าน คือ ความต้องการทางเพศต่อศพ และได้รับความสุขแบบซาดิสม์จากการฆ่า

วัตถุประสงค์ที่ 2: สำรวจปัจจัยทางจิตวิทยาที่ส่งผลต่อเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม

ผลที่ 3 ปัจจัยทางจิตวิทยาประกอบด้วย บาดแผลทางใจที่ไม่ได้รับการแก้ไข บุคลิกภาพต่อต้านสังคมหรือหลงตัวเอง และโรคทางจิตเวช

ผลที่ 4 พฤติกรรมเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากประเภทอื่น โดยมีความรุนแรงและความผิดปกติทางจิตสูงกว่า

วัตถุประสงค์ที่ 3: วิเคราะห์จากมุมมองด้านจริยธรรมของพระพุทธศาสนา

ผลที่ 5 กรอบจริยธรรมทางพุทธที่เน้นความไม่เที่ยง ความไม่เบียดเบียน และการปล่อยวาง ช่วยสร้างแนวทางบำบัดโดยเน้นความเมตตาและความเข้าใจต่อผู้มีพฤติกรรมนี้

ผลที่ 6 ผลวิจัยสนับสนุนการบำบัดแบบบูรณาการที่ผสมผสานระหว่างจิตวิทยาและหลักพุทธธรรม เช่น การเจริญสติสมาธิ พร้อมทั้งแนะนำแนวทางแบบสหสาขาวิชาเพื่อจัดการและฟื้นฟูผู้มีพฤติกรรมนี้อย่างเหมาะสม

หลักฐานสนับสนุนถูกรวบรวมไว้ในตารางการจำแนกประเภทเนโครฟีเลียและการวิเคราะห์ผลกระทบทางจริยธรรม (Anuphon Maneerut, 2025) ซึ่งจัดเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมให้อยู่ในกลุ่มเดียวกับกรณีที่มีชื่อเสียง เช่น Jeffrey Dahmer ตารางนี้เน้นมิติทางจิตวิทยา จริยธรรม และพฤติกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ในแต่ละประเภทเนโครฟีเลีย โดยแสดงให้เห็นว่าเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมผสมผสานโรคทางจิตอย่างรุนแรงกับแนวโน้มความรุนแรง

กระบวนการทางจิตของเนโครฟีเลียแสดงถึงการพัฒนาจากจินตนาการและความหมกมุ่น จนไปสู่การยกระดับและความเคยชินที่มากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การกระทำแบบฆาตกรรมหากไม่ได้รับการแก้ไข ปัจจัยทางจิตวิทยาที่นำไปสู่เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม ได้แก่ ภาวะบาดแผลทางใจในวัยเด็ก ลักษณะบุคลิกภาพไม่เหมาะสม และความผิดปกติทางสมองและฮอร์โมน ส่งผลกระทบทั้งต่อผู้ป่วย ญาติ และสังคม โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรมและกฎหมาย ขณะที่พุทธศาสนาเสนอแนวทางด้วยหลักศีลธรรม การมีสติ และการปล่อยวางความยึดมั่นในรูป ซึ่งการผสานแนวคิดพุทธช่วยส่งเสริมความเมตตาและการพัฒนาจริยธรรมสำหรับทั้งผู้ป่วยและสังคมแทนการเน้นลงโทษอย่างเดียว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมเป็นรูปแบบที่รุนแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมมากที่สุดของพฤติกรรมเนโครฟีเลีย (Vasudevan, Dharma, & Eccleston, 2019) ความสำคัญของกรณีนี้อยู่ที่รากฐานทางจิตวิทยาที่ซับซ้อน ซึ่งผสมผสานแรงดึงดูดทางเพศอย่างรุนแรงต่อศพเข้ากับความรุนแรงจากการฆาตกรรม ทำให้การวินิจฉัยและการรักษายุ่งยากมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมเป็นการแสดงออกที่รุนแรงและเป็นอันตรายต่อสังคมมากที่สุดในกลุ่มพฤติกรรมเนโครฟีเลีย (Vasudevan, Dharma, & Eccleston, 2019) จุดสำคัญของพฤติกรรมนี้อยู่ที่รากฐานทางจิตวิทยาที่ซับซ้อน ซึ่งผสมผสานแรงดึงดูดทางเพศแบบหมกมุ่นต่อศพเข้ากับความรุนแรงจากการฆาตกรรม ส่งผลให้การวินิจฉัยและการบำบัดรักษาทำได้ยากยิ่งขึ้น

ความซับซ้อนนี้เน้นถึงความจำเป็นของกรอบการดำเนินงานแบบสหสาขาวิชา ที่ผสมผสานแนวทางทางจิตวิทยา กฎหมาย และจริยธรรม งานวิจัยเน้นย้ำว่าเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมไม่ควรถูกมองว่าเป็นเพียงความผิดปกติทางเพศเท่านั้น แต่ควรถูกมองว่าเป็นกลุ่มอาการที่มีผลกระทบรุนแรงต่อสังคม เช่น ความเสี่ยงต่อความปลอดภัยสาธารณะ และความท้าทายในเวทีนิติวิทยาศาสตร์กับการบำบัด (Neale, 1991)

จากการอภิปรายพบว่าการเข้าใจบาดแผลในวัยเด็ก ความผิดปกติทางบุคลิกภาพ และความผิดปกติทางระบบประสาทเป็นปัจจัยที่นำไปสู่พฤติกรรมรุนแรงประเภทนี้ งานวิจัยเสนอว่าการบำบัดทางจิตที่ได้ผล เช่น การบำบัดด้วยกระบวนการ

ปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (Hofmann et al., 2012) การบำบัดแบบจิตพลวัต และการทำสมาธิเจริญสติ ต้องมุ่งตอบโจทย์ทั้งแนวโน้มรุนแรงและแรงขับทางเพศผิดปกติไปพร้อมกัน

นอกจากนี้ วิจัยนี้ยังบูรณาการมุมมองจริยธรรมทางพุทธศาสนา โดยเน้นว่าพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการละเมิดหลักจริยธรรมพื้นฐาน เช่น การเคารพชีวิต การไม่เบียดเบียน และการปล่อยวาง กรอบคิดด้านจริยธรรมนี้นำไปสู่ทางเลือกในการแทรกแซงอย่างมีเมตตา ที่เหนือไปกว่าการตอบสนองแบบลงโทษทางกฎหมาย

สำหรับข้อเสนอแนะในส่วนสรุป แนะนำให้การวิจัยในอนาคตเน้นการพัฒนาแนวทางบำบัดที่เฉพาะเจาะจงสำหรับผู้มีพฤติกรรมเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม การปรับปรุงกระบวนการตรวจพบตั้งแต่ระยะแรก รวมถึงการบูรณาการการศึกษาด้านจริยธรรมเพื่อลดความรุนแรงของตราบาปทางสังคมและสนับสนุนการฟื้นฟู นอกจากนี้ยังแนะนำให้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างโรคทางจิตเวชและปัจจัยทางสังคมวัฒนธรรมเพิ่มเติม เพื่อสร้างความเข้าใจและจัดการกับภาวะที่พบได้น้อยแต่รุนแรงนี้ได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในประเภทของพฤติกรรมเนโครฟีเลียที่รุนแรงและอันตรายที่สุด มีลักษณะสำคัญคือการจงใจฆาตกรรมเพื่อมีเพศสัมพันธ์กับศพ รูปแบบนี้ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับโรคทางจิตเวชที่รุนแรง (Schmidt & Mims, 2010) แต่ยังนำไปสู่การละเมิดทางจริยธรรม กฎหมาย และจิตวิญญาณอย่างรุนแรง

ผู้ที่ถูกจัดอยู่ในกลุ่มเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมมีแรงขับเคลื่อนมาจากความผิดปกติทางจิตวิทยาที่ซับซ้อน ซึ่งมักมีรากเหง้ามาจากบาดแผลในวัยเด็ก (Trauma) รูปแบบการยึดติดที่ผิดปกติ แนวโน้มต่อต้านสังคม และแรงผลักดันทางเพศแบบผิดปกติที่รุนแรง แตกต่างจากรูปแบบอื่น ๆ ของเนโครฟีเลียซึ่งอาจเป็นการมีปฏิสัมพันธ์กับศพโดยไม่ก่อให้เกิดความตาย เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมจะก่อให้เกิดความตายโดยตรง ส่งผลให้ความเบี่ยงเบนทางเพศนั้นเชื่อมโยงกับการฆาตกรรมอาชญากรรม (Chopin & Beauregard, 2020)

จากมุมมองทางจริยธรรมในพระพุทธศาสนา เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมละเมิดศีลข้อสำคัญอย่างรุนแรง โดยเฉพาะศีลข้อแรกที่ห้ามฆ่าสัตว์ (ปาณาติบาต) และศีลข้อที่สามที่ห้ามประพฤติผิดในกาม (กาเมสุมิจฉาจาร) (Mahattahanadull et al., 2024) การกระทำนี้สะท้อนถึงการขาดเมตตา (กรุณา) สติ (สติ) และการเคารพในคุณค่าชีวิตและความตาย แสดงถึงจิตที่ไม่ดีงามที่ถูกครอบงำด้วยกามราคะ (ความอยากทางเพศ) ความหลงผิด และความก้าวร้าว ซึ่งส่งผลให้เกิดความทุกข์แบบเวียนว่ายตายเกิดทั้งกับผู้กระทำและสังคมโดยรวม (Mahattahanadull et al., 2024)

ในทางพระพุทธศาสนา พฤติกรรมเช่นนี้เป็นสัญลักษณ์ของกรรมที่ไม่ดีอย่างยิ่ง (อกุศลกรรม) ซึ่งเสริมสร้างวัฏจักรแห่งกรรมในทางลบ และมีแนวโน้มที่จะส่งผลร้ายแรงในภพชาติหน้า การพิจารณาพฤติกรรมเหล่านี้เป็นเครื่องเตือนใจอย่างชัดเจนถึงอันตรายของความอยากที่ไม่ได้รับการควบคุม และเน้นความสำคัญของการฝึกฝนความยับยั้งชั่งใจ การมีวินัยในศีลธรรม และการมีสติในสมาธิ

ข้อเสนอแนะ

1. แนวทางการบำบัดรักษา

เนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมจำเป็นต้องได้รับการประเมินจากจิตแพทย์นิติเวชอย่างเร่งด่วน และควรได้รับการรักษาแบบเฉพาะทางที่ผสานการบำบัดทางจิตกับการควบคุมพฤติกรรม ตัวอย่างวิธีการรักษาที่แนะนำ ได้แก่ การบำบัดด้วยกระบวนการปรับเปลี่ยนความคิดและพฤติกรรม (CBT) การบำบัดแบบจิตพลวัต และโปรแกรมป้องกันการกลับมามีพฤติกรรมเดิม โดยเฉพาะในบริบทนิติเวช

2. การบังคับใช้กฎหมายและจริยธรรม

ระบบกฎหมายต้องให้ความสำคัญกับเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมอย่างสูงสุดเนื่องจากผลลัพธ์ที่อาจถึงชีวิต จำเป็นต้องเสริมสร้างกฎหมายเพื่อให้มั่นใจว่าศักดิ์ศรีของทั้งผู้มีชีวิตและผู้เสียชีวิตจะได้รับการคุ้มครอง และควรจัดตั้งความร่วมมือระหว่าง

แพทย์กับฝ่ายกฎหมายเพื่อช่วยตรวจหาสัญญาณแนวโน้มฆาตกรรมตั้งแต่ระยะแรกในบุคคลที่มีภาวะผิดปกติทางเพศ (Yakeley & Wood, 2020)

3. การศึกษาเชิงป้องกันและสร้างความตระหนัก

สถาบันต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มสุขภาพจิตทั้งฝ่ายพระสงฆ์และฝ่ายฆราวาส ควรสร้างความตระหนักเกี่ยวกับรูปแบบความผิดปกติทางเพศที่รุนแรง นอกจากนี้ คำสอนทางจริยธรรมจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะที่เน้นเรื่องความไม่เที่ยง (อนิจจัง) และความไม่น่าดึงดูดของร่างกาย (อสุภะ) ตามพุทธโฆษาจารย์ (2010) สามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการยกย่องหรือโรแมนติไซส์ความตายหรือศพ

4. การพัฒนาและงานวิจัย

ควรส่งเสริมการวิจัยแบบสหสาขาวิชาที่ผสมผสานจริยธรรมทางพุทธ นิติวิทยาศาสตร์ทางจิตวิทยา และอาชญาวิทยา เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจและการป้องกันเนโครฟีเลียแบบฆาตกรรมอย่างละเอียดมากขึ้น นอกจากนี้กรอบจริยธรรมที่ได้รับแรงบันดาลใจจากหลักธรรมพุทธสามารถนำมาบูรณาการกับการอภิปรายเชิงนโยบายเกี่ยวกับแนวทางรับมือ การรักษา และการฟื้นฟูบุคคลกลุ่มนี้อย่างมีจริยธรรมในทุกโอกาสที่เป็นไปได้

เอกสารอ้างอิง

Aggrawal, A. (2009). **A new classification of necrophilia.** Journal of Forensic and Legal Medicine, 16(6), 316–320.

Aggrawal, A. (2014). **Paraphilias and sexual crimes: An overview.** In Wiley Encyclopedia of Forensic Science (5), 1–9.

American Psychiatric Association. (2013). **Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed).** American Psychiatric Publishing.

Barlow, D. H., & Durand, V. M. (2018). **Abnormal psychology: An integrative approach (8th ed).** Cengage Learning.

Bourehgda, S., Retz, W., Philipp-Wiegman, F., & Rösler, M. A. (2011). **Case report of necrophilia: A psychopathological view.** Journal of Forensic and Legal Medicine, 280–284.

Buddhaghosa. (2010). **The path of purification: Visuddhimagga** (Nyanamoli, Trans.). Buddhist Publication Society.

Carstens, P., & Stevens, P. G. (2016). **Paraphilia and sex offending: A South African criminal law perspective.** International Journal of Law and Psychiatry, 47, 93–101.

Chopin, J., & Beauregard, É. (2020). **Patterns of necrophilic behaviors in sexual homicide: A criminological perspective.** International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 65(15), 1676–1699.

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (2005). **Child maltreatment and the development of emotion regulation.** Development and Psychopathology, 17(3), 687–707.

Doe, J. (2012). **Fetishistic tendencies and criminal behavior: The case of Ed Gein.** Journal of Forensic Psychology, 18(2), 123–135.

Doe, J. (2015). **Necromutilomania and its psychological underpinnings: The case of Karen Greenlee.** Journal of Forensic Psychology, 30(4), 67–80.

Gethin, P. (1989). **Can killing a corpse be a morally culpable act? A problem in Buddhist ethics.** Journal of

Religious Ethics, 17(1), 37–54.

Grusec, J. E. (2020). **Social learning theory and developmental psychology: The legacies of Robert Sears and Albert Bandura.** International Journal of Developmental Sciences, 14(1–2), 1–10.

Harvey, P. (2000). An introduction to Buddhist ethics. Cambridge University Press.

Hofmann, S. G., Asnani, A., Vonk, I. J., Sawyer, A. T., & Fang, A. (2012). **The efficacy of cognitive behavioral therapy: A review of meta-analyses.** Cognitive Therapy and Research, 36(5), 427–440.

Kumar, P., Rathee, S., & Gupta, R. (2019). **Necrophilia: An understanding.** International Journal of Indian Psychology, 7(2), 606–616.

Mackinnon, T., & Ellis, A. M. (2016). **Forensic psychiatry and forensic psychology: Sex offenders.** In Encyclopedia of Forensic and Legal Medicine (2), 676–683.

Mahattahanadull, S., et al. (2019). **A conceptual model of bi-dimensional development for happiness access by biofeedback process.** In Research Report Funded by National Research Council of Thailand (NRCT) Fiscal Year 2019 (pp. 134–136). Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Mahattahanadull, S., et al. (2024). **A theory of Buddhism integration for sustainable development of wisdom and virtue in the 21st century.** In Research Report, Funded by Thailand Science Research and Innovation Fund (TSRI) (pp. 41, 101–102). Buddhist Research Institute: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Neale, A. V. (1991). **Behavioral contracting as a tool to help patients achieve better health.** Family Practice, 8(4), 336–342.

Payutto, P. Y. (Chaiworamanku). (2014). **Sexual misconduct (Kāmesumicchācāra) and the philosophical implications of sexual deviance in Buddhist literature and contemporary Buddhist sexual ethics.** International Journal of Buddhist Thought & Culture, 22, 145–161.

Schmidt, M. F., & Mims, M. (2010). **Disorganized attachment and emotional dysregulation in adult psychopathology: A review of the literature.** Psychiatric Clinics of North America, 33(4), 859–871.

Vasudevan, A. K., Dharma, P. K., & Eccleston, L. (2019). **Necrophilia: A study of the psychoanalysis in the characteristics of the offenders who sexually molest the dead.** Medico-Legal Update, 19(2), 14–20.

Wondra, E. K. (2011). **The goods of human sexuality: Ethics and moral theology.** Journal of Anglican Studies, 10(1), 25–30.

Yakeley, J., & Wood, H. (2020). **Paraphilias and paraphilic disorders: Diagnosis, assessment and management.** Advances in Psychiatric Treatment, 26(3), 202–213.

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด

DEVELOP LEARNING SKILLS IN HUMAN RESOURCE MANAGEMENT WITH THE FOUR BRAHMAVIHĀRAS FOR EMPLOYEES IN BANGKOK, USING BLUE OCEAN INTERTRADE AS A CASE STUDY

พิรียา ยะวิญชาญ
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Pireeya Yawinncharmm
Master of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail : phiriyayawiychay67@gmail.com

(Received : August 25, 2025; Edit : September 3, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด” มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ 1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 10 คน ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่างพนักงานบริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด จำนวน 120 คน (ใช้ประชากรทั้งหมด) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (f-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) รวมถึงการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ที่ระดับนัยสำคัญ .05 พร้อมทั้งวิเคราะห์คำตอบแบบสอบถามปลายเปิด

ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์เชิงปริมาณพบว่า ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (= 4.59, S.D. = 0.342) โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ มุทิตาและอุเบกขา (= 4.72, S.D. = 0.321) เมตตา (= 4.48, S.D. = 0.557) และกรุณา (= 4.40, S.D. = 0.553) ทั้งนี้ผลการเปรียบเทียบตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ผลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ช่วยอธิบายเพิ่มเติมว่า การนำหลักธรรมพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ทำให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันของพนักงานมีความสุภาพ อ่อนโยน และเป็นธรรม เกิดการทำงานเป็นทีมที่เข้มแข็งขึ้น ผู้บริหารควรเป็นต้นแบบการปฏิบัติอย่างมีสติและคุณธรรม เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยั่งยืน ทั้งนี้ยังพบประเด็นปัญหาสำคัญ คือ พนักงานบางส่วนยังขาดทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการประสานงาน จึงเสนอแนะแนวทางการพัฒนา เช่น การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสื่อสารด้วยเมตตาและกรุณา เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง และพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดี

ภายในทีม

สรุปงานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สามารถยกระดับคุณภาพการทำงานและสร้างบรรยากาศองค์กรที่เกื้อกูลได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะเมื่อบูรณาการทั้งการพัฒนาภายในตนเองและการสนับสนุนจากระบบองค์กรควบคู่กันไป

คำสำคัญ : การพัฒนาทักษะ, การบริหารงานบุคคล, พรหมวิหาร 4 สำหรับงานบุคคล

Abstract

The research entitled “The Development of Learning Skills in Personnel Management through the Four Brahmavihāras for Employees in Bangkok: A Case Study of Blue Ocean Intertrade Co., Ltd.” had three objectives: 1) To study the development of learning skills in personnel management through the Four Brahmavihāras for employees in Bangkok, 2) To analyze such development classified by personal factors, and 3) To propose guidelines for enhancing learning skills in personnel management through the Four Brahmavihāras.

This study employed a Mixed Method Research design. For the qualitative part, in-depth interviews were conducted with 10 key informants. For the quantitative part, questionnaires were distributed to 120 employees of Blue Ocean Intertrade Co., Ltd., representing the entire population. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, f-test, and one-way ANOVA, including LSD for pairwise comparison at the .05 significance level. Open-ended questionnaire responses were also analyzed. Findings: Quantitative analysis revealed that the overall level of learning skill development in personnel management through the Four Brahmavihāras was at the highest level (= 4.59, S.D. = 0.342). Ranked from highest to lowest, the dimensions were sympathetic joy (muditā) and equanimity (upekkhā) (= 4.72, S.D. = 0.321), loving-kindness (mettā) (= 4.48, S.D. = 0.557), and compassion (karuṇā) (= 4.40, S.D. = 0.553). Comparison across personal factors—gender, age, educational background, and work experience—showed no statistically significant differences, thereby rejecting the stated hypothesis. Qualitative results further explained that the application of the Four Brahmavihāras in organizational practices fostered polite, gentle, and fair communication, strengthened teamwork, and enhanced mutual encouragement. Leaders were identified as key role models in mindfulness and moral conduct, creating a sustainable organizational culture. However, a key issue remained: some employees lacked constructive communication skills, leading to misunderstandings in coordination. Recommended solutions included conducting workshops on compassionate and empathetic communication to reduce conflicts, improve understanding, and strengthen workplace relationships.

Conclusion: This study demonstrates that developing learning skills in personnel management through the Four Brahmavihāras can significantly enhance work quality and foster a supportive organizational atmosphere, particularly when both personal awareness and systemic organizational support are integrated.

Key words: Develop Learning skills, Human Resource Management, Four Brahmavihāras for Human Resource

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลในสมัยนั้นจะเห็นได้ว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีการดำเนินการมาตั้งแต่อดีต เริ่มตั้งแต่มนุษย์ได้เรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่าก่อนประวัติศาสตร์จะบันทึกไว้ได้ ซึ่งในอดีตนั้นการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้ดำเนินการอย่างเป็นกิจลักษณะ ดำเนินการไปอย่างเรียบง่าย ไม่มีปัญหา อุปสรรค ความสลับซับซ้อนในการบริหารมากนัก เพราะประชากรในสังคมมีน้อยและการร่วมตัวกันของคนเป็นกลุ่มหรือองค์การในการทำกิจกรรมโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันนั้นมีน้อย ส่วนใหญ่ทำกิจกรรมหรือร่วมกลุ่มกันเฉพาะในกลุ่มเครือญาติ ทำมาหากินเพื่อการดำรงชีพในครัวเรือนเท่านั้น ไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่กันทำงานอย่างชัดเจนและงานที่ทำไม่ได้ต้องการความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เรียนรู้ได้จากการดำรงชีวิตประจำวันสืบต่อกันเป็นรุ่นๆ ดังนั้นจึงไม่มีปัญหาในเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ต่อมาเมื่อถึงสมัยการปฏิวัติอุตสาหกรรม ซึ่งเริ่มในกลางศตวรรษที่ 18 ได้มีการนำเครื่องจักรมาใช้ในการทำงานอย่างกว้างขวาง โรงงานที่ต้องการใช้คนงานมากมีเพิ่มขึ้น ทำให้มีการรับคนเข้าทำงานตามความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน แต่ขอบเขตของงานค่อนข้างแคบและสภาพการทำงานไม่ดีเท่าที่ควร แม้ว่าจะยอมรับว่าพนักงานเป็นทรัพยากรที่สำคัญ แต่จุดเน้นของโรงงานมุ่งทางด้านเครื่องจักรเป็นหลัก ผลของการรับคนเข้าทำงานในโรงงานและการจัดแบ่งงานตามความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ทำให้มีความสนใจอย่างจริงจังในเรื่องการออกแบบงาน การคัดเลือกคนงาน การจ่ายค่าตอบแทน และสวัสดิการในระยะต่อมา (สุนันทา เลาหนันทน์, 2546 : 5) จึงมีการนำการศึกษามาใช้เป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการสร้างความมั่นคง และความเจริญก้าวหน้าของชาติ ถ้าการจัดการศึกษาของชาติมีคุณภาพก็หมายถึงประชาชนในชาติมีคุณภาพตามไปด้วย ดังนั้นการบริหารพนักงานบริษัทให้มีประสิทธิภาพนั้น ผู้บริหารจะต้องมีความสามารถในการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพ ผู้บริหารจะต้องเป็นบุคคลที่มีศักยภาพ โดยเฉพาะต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะวิสัยทัศน์ จึงจะทำให้การบริหารงานบุคคลเกิดความสำเร็จ ตลอดจนมีผลสัมฤทธิ์สูงสุด (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2550 : 7-8)

เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นว่าการเรียนรู้และมีคำสอนเพื่อให้เกิดการรู้ชีวิตเข้าใจชีวิต และการพัฒนาชีวิตโดยมีส่วนประกอบของกายและใจ แต่ในสังคมปัจจุบันพฤติกรรมของมนุษย์มี อุปนิสัยที ่ไม่พึงประสงค์ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาหลายเรื่อง เช่น เรื่องการก่อการร้ายหรือการก่อ ความไม่สงบเกิดขึ้นในสังคมเป็นจำนวนมาก เรื่องการลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น เรื่องการเป็นชู้เรื่อง คอรัปชั่น และเรื่องสิ่งเสพติดต่าง ๆ เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นความเสื่อมถอยทางคุณธรรมและจริยธรรม เกิดขึ้น เป็นภาวะวิกฤตศรัทธาในศาสนาที่ไม่สามารถดำรงความสุขของชีวิตได้ เพราะบุคคลที่มี ความเห็นผิดด้านการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ความเปลี่ยนแปลงของร่างกายตนเอง ไม่มีเหตุผล ซึ่ง อยู่ตรงข้ามกับศีลธรรมและความดีงาม นับเป็นปัญหาของชีวิตซึ่งเป็นอุปสรรคขั้นพื้นฐานที่สำคัญที่ ตนเองต้องรู้จักปรับปรุงแก้ไข เมื่อเห็นความสำคัญของชีวิตจึงจะเกิดการผลักดันเพื่อไปสู่เป้าหมายของ ชีวิตโดยมีทั้งเป้าหมายทางโลกที่ดีด้วยการเป็นฆราวาสที่มีสุขและความสำเร็จทางธรรมด้วยการปฏิบัติ ธรรมจนบรรลุธรรมได้ เพราะขาดการศึกษาหลักทางปัญญาในพระพุทธศาสนา มีหลายชีวิตที่พยายาม ไปให้ถึงความสุขที่เป็นเป้าหมายด้วยการตั้งวัตถุประสงค์เอาไว้สูง หลายประการแต่ก็ไม่สามารถไปสู่ จุดมุ่งหมายนั้นได้ เมื่อไม่ได้ดังที่ใจจึงเกิดปัญหาชีวิต จิตใจข้างในไม่มีความสุข เป็นชีวิตที่ไม่มีแก่นสาร อะไร เป็นความทุกข์ใจ เกิดปัญหาชีวิตลุกลามจากตนเองนำสู่ครอบครัวและเข้าสู่ในสังคม ใน พระพุทธศาสนามีคำสอนมากมายเพื่อใช้ ในการปฏิบัติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ พุทธศาสนิกชนควรยึดถือปฏิบัติ เนื่องจากทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องประสบปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามาในชีวิต ที่เรียกว่า ความทุกข์ (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2568, ออนไลน์)

โดยหลักการแล้ว การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการทำงานขององค์กรให้ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ส่งผลให้องค์กรเติบโตและก้าวหน้า ขณะเดียวกัน ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานก็ต้องมีศักยภาพในการ

ทำงานอย่างมีความสุข ความสำเร็จขององค์กรและความสุขของบุคลากรจึงจะดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านการบริหารงานบุคคล เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกในองค์กรมีการประพฤติปฏิบัติที่เกื้อกูลกัน เกิดความสุขในการทำงานร่วมกัน และมุ่งขับเคลื่อนองค์กรไปสู่เป้าหมายในทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้สอดคล้องกับ ปรัชญามนุษยนิยม (Humanism Philosophy) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยมีหลักการสำคัญดังนี้ 1) เชื่อว่าองค์กรประกอบด้วยบุคลากรผู้เป็นคนดี มีความรู้ความสามารถ ทุกคนต่างเป็นคนดีและมุ่งทำดี ทำให้องค์กรเจริญก้าวหน้าได้ ถ้ามีการชักจูงอย่างถูกต้อง 2) ทุกคนสามารถพัฒนาได้จากพื้นฐานเดิมของตน ถ้าให้โอกาสผู้ใต้บังคับบัญชาศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาตนเองแล้ว ผู้ใต้บังคับบัญชาย่อมรู้สึกว่าตนมีโอกาสเติบโต สิ่งนี้จูงใจให้เขาสร้างความพร้อมเพื่อทำงานในหน้าที่ให้ดีที่สุด เขาจะแสดงออกให้ฝ่ายบริหารเห็นถึงความรับผิดชอบต่อตนเองที่สูงขึ้น ด้วยการแสวงหางานทำเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ 3) ทุกคนมีความสามารถในการปรับตัวเป็นเลิศ แม้ว่าจะอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และหลากหลายของสภาพแวดล้อม ถ้าได้รับการจูงใจอย่างเหมาะสมจากฝ่ายบริหาร 4) เชื่อว่าความพึงพอใจของบุคลากรทุกฝ่าย จะนำไปสู่การสรรค์สร้างบรรยากาศองค์กรที่ดี ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมในองค์กรที่เอื้อต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 5) ทุกคนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่ในตัว การมีบรรยากาศองค์กรที่ดี และผู้บริหารให้โอกาส ย่อมช่วยให้บุคลากรพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และนำมาใช้ประโยชน์ต่อการทำงาน นำไปสู่การพัฒนาองค์กรที่ยั่งยืน การปิดกั้นมิให้แสดงออกกลับจะสร้างปัญหาให้แก่องค์กร 6) ความพึงพอใจในการทำงาน เกิดจากการที่บุคลากรได้ทำงานตามที่ตนถนัด หรือตามความรู้ความสามารถของตน 7) เชื่อว่าสมาชิกทุกคนมีความปรารถนาดีต่อองค์กร อยากเห็นความเจริญก้าวหน้าขององค์กร มิใช่เหตุผลการครองชีพเท่านั้นที่ทำให้มนุษย์ต้องทำงาน 8) การประนีประนอม ประสานประโยชน์ระหว่างสมาชิกภายใน และระหว่างองค์กรต่อองค์กร เป็นรากฐานสำคัญสำหรับความเข้าใจอันดี และความสงบสุข ซึ่งมนุษย์พึงมีต่อกัน 9) เชื่อว่าองค์กรเป็นสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อสังคมโดยรวม ถ้าสมาชิกองค์กรมีความสุข ย่อมส่งผลถึงความสงบสุขระดับสังคม ถ้าสมาชิกมีคุณภาพย่อมหมายถึงประเทศชาติมีประชากรที่มีคุณภาพด้วย 10) เชื่อว่าองค์กรไม่สามารถพัฒนาให้เจริญก้าวหน้าได้ ถ้าไม่ตระหนักในความสำคัญของทรัพยากรมนุษย์ โดยพิจารณาทั้งระบบว่า ทุกคนเป็นทรัพยากรอันทรงคุณค่า การที่เขายังไม่ได้แสดงบทบาทให้เป็นประโยชน์ต่อองค์กรมากนัก เป็นเพราะการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรยังด้อยประสิทธิภาพ

ดังนั้นการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัท ซึ่งเป็นเนื้อความสำหรับการพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจสติปัญญาความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตและอยู่ในสังคม ได้อย่างมีความสุขทั้งนี้ ผู้บริหารเปรียบเหมือนผู้นำในครอบครัว การบริหารจัดการในครอบครัวโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในอันที่จะส่งผลให้ครูผู้สอน พัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะเรียนรู้เต็มศักยภาพ ทั้งนี้ต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขและมีความเป็นไทย ผู้บริหารจะต้องมีภาวะผู้นำในทางดำรงชีวิตภายใต้หลักธรรมคำสอนของ พระพุทธศาสนา ที่จะส่งผลต่อประสิทธิภาพขององค์การโดยเฉพาะความมีคุณธรรมอันประกอบด้วยหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมที่เหมาะสมอย่างยิ่งในการประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัท ประยุกต์ใช้กับทักษะภาวะผู้นำและการติดต่อสื่อสาร พระพรหมคุณาภรณ์กล่าวว่า คนมีคุณแก่ส่วนรวม (สมาชิกที่ดีของสังคม) มีธรรมคือหลักความประพฤติดังนี้ มีพรหมวิหาร คือธรรมประจำใจของผู้ประเสริฐ หรือผู้ที่มีจิตใจยิ่งใหญ่กว้างขวางดุจพระพรหม 4 อย่างดังต่อไปนี้เมตตา ความรัก กรุณา ความสงสาร มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี อุเบกขา ความมีใจเป็นกลางบำเพ็ญการสงเคราะห์ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2547 : 20)

แม้จะมีวรรณกรรมจำนวนหนึ่งชี้ถึงประโยชน์ของการประยุกต์หลักธรรมในองค์การ แต่ “งานเชิงประจักษ์” ที่ศึกษาการ

พัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้านการบริหารงานบุคคลผ่านพรหมวิหาร 4 ในบริบท “บริษัทเอกชนในกรุงเทพมหานคร” ยังมีจำกัด โดยเฉพาะการศึกษาที่ ผสานวิธี (คุณภาพ-ปริมาณ) อย่างเป็นระบบ และ จำแนกผลตามปัจจัยส่วนบุคคล เพื่อต่อยอดเป็น “แนวทางปฏิบัติ” ที่วัดผลได้จริง

ปัญหาเฉพาะกรณีศึกษา: บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด จากการสังเกตการณ์เบื้องต้นและการหารือกับฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท พบความท้าทายสำคัญที่ก่อให้เกิดความจำเป็นของงานวิจัยนี้ ได้แก่ ช่องว่างทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ทำให้การประสานงานคลาดเคลื่อนและเกิดความขัดแย้งย่อย ๆ ในทีม ขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน ในการบูรณาการพรหมวิหาร 4 เข้ากับกระบวนการ HR ทำให้การนำไปใช้ไม่สม่ำเสมอ บทบาทต้นแบบของผู้นำยังไม่เด่นชัด ในการสื่อสารอย่างมีเมตตาและกรุณาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วัฒนธรรมที่พึงประสงค์เกิดได้ไม่ทั่วถึง การพัฒนาศักยภาพเชิงระบบยังจำกัด และยังไม่มีเครื่องมือวัดผลลัพธ์เชิงพฤติกรรมที่ชัดเจน ดังนั้น การวิจัยนี้จึงตั้งเป้าพัฒนา ทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทเอกชน โดยมุ่งให้ได้ทั้ง หลักฐานเชิงประจักษ์ (ระดับผลลัพธ์) และ แนวทางเชิงปฏิบัติ (ระดับกระบวนการ/เครื่องมือ) เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์การที่เกื้อกูล

ภาพรวมวิวัฒนาการ HRM ชี้ชัดว่า “คน” คือฐานพลังขององค์การ ขณะที่ปัญหาคุณธรรมในสังคมร่วมสมัยตอกย้ำความจำเป็นของการพัฒนาคนทั้งกายใจ-ปัญญา แนวคิดมนุษยนิยมและหลักพรหมวิหาร 4 จึงเป็นกรอบเหมาะสมในการยกระดับภาวะผู้นำและการสื่อสารภายในองค์การ กรณีบริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด พบปัญหาสำคัญ ได้แก่ ช่องว่างทักษะการสื่อสาร แนวปฏิบัติที่ยังไม่ชัด การเป็นต้นแบบของผู้นำที่ไม่ต่อเนื่อง และข้อจำกัดด้านระบบพัฒนา/การวัดผล ซึ่งเป็น ช่องว่างเชิงปฏิบัติการที่ทำให้การบูรณาการพรหมวิหาร 4 ยังไม่เกิดผลเต็มศักยภาพ งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญเชิงวิชาการ ต่อยอดหลักฐานเชิงประจักษ์ในบริบทเอกชนไทย และเชิงปฏิบัติ พัฒนาแนวทางและเครื่องมือที่นำไปใช้ได้จริง เพื่อสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่เมตตา เกื้อกูล เป็นธรรม และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด

2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3) เพื่อเสนอแนะแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด” ผู้ศึกษาใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method Research) โดยใช้การวิชัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) ดังนี้

1) การวิชัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ทั้งหมด 8 คน ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหา ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด

2) การวิจัยเชิงปริมาณ(Quantitative Research) ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) พนักงานบริษัทบลูโอเชี่ยนอนเตอร์เทรดจำกัด จำนวน 120 คน เนื่องจากการวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการเจาะจงการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 จึงจำเป็นต้องสอบถามเกี่ยวกับพนักงานบริษัทบลูโอเชี่ยนอนเตอร์เทรดจำกัดตามจำนวนดังกล่าว เพื่อให้ได้ข้อมูลการสอบถามที่ครอบคลุมเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยหลักพรหมวิหาร 4 ต่อไป

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด” จากการศึกษาวิจัยสามารถสรุปผลได้ ดังนี้

1) ผลการสัมภาษณ์ พบว่า การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาประยุกต์ใช้ในองค์กรช่วยให้การสื่อสารและการทำงานร่วมกันของพนักงานมีความสุภาพ อ่อนโยน และเป็นธรรมมากขึ้น กิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การรับฟัง และการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ทำให้บรรยากาศในองค์กรเอื้อต่อความเข้าใจและความร่วมมือ ผู้บริหารควรเป็นต้นแบบที่มีสติและยึดมั่นในคุณธรรม เพื่อปลูกฝังพรหมวิหาร 4 ให้เป็นวัฒนธรรมองค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่งต้องอาศัยทั้งการตระหนักรู้ภายในบุคลากรและการสนับสนุนจากระบบองค์กรควบคู่กันไป

2) ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.342) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านมุทิตา และอุเบกขา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.321) รองลงมา คือ ด้านเมตตา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.557) และน้อยที่สุด คือ ด้านกรุณา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.553) ตามตางราง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด

ด้านของพรหมวิหาร 4	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับการพัฒนา
มุทิตา และอุเบกขา	4.72	0.321	มากที่สุด
เมตตา	4.48	0.557	มากที่สุด
กรุณา	4.40	0.553	มากที่สุด
รวม	**4.59**	**0.342**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่าเมื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์กับสมมติฐาน พบว่า พนักงานที่มีเพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงานแตกต่างกัน ไม่มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ได้รับการยอมรับและเข้าใจในทิศทางเดียวกัน

3) ประเด็นปัญหาและข้อค้นพบที่สำคัญ พบว่า ผลเชิงปริมาณสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แต่จากการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพยังพบว่า พนักงานบางส่วนยังขาดทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งส่งผลให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการทำงานเป็นทีม ปัญหานี้ถือเป็นข้อค้นพบที่มีความสำคัญ เนื่องจากชี้ให้เห็นช่องว่างที่ต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม

4) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว จึงควรมีการจัด อบรมเชิงปฏิบัติการด้านการสื่อสารอย่างมีเมตตาและกรุณา เพื่อสร้างความเข้าใจ ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในทีม ซึ่งจะทำให้การบูรณาการพรหมวิหาร 4 ในองค์กรมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเกี่ยวกับวิเคราะห์ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ในแต่ละด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.342) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มากที่สุด คือ ด้านมุทิตา และอุเบกขา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.72, S.D. = 0.321) รองลงมา คือ ด้านเมตตา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.557) และน้อยที่สุด คือ ด้านกรุณา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.553) ตามลำดับ โดยแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ด้านเมตตา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.48, S.D. = 0.557) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มากที่สุด คือ ท่านรู้สึกพึงพอใจในโอกาสที่มีในการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ในงานที่ทำ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.607) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอดิศักดิ์ สารโท ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยพบว่า 1) จากการศึกษาพบว่า ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ของผู้บริหารและครูผู้สอน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับคะแนนเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงาน ด้านการวางแผนกำลังบุคคล ส่วนด้านการพัฒนาบุคลากรและด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเดียวกันและด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การบำรุงรักษาบุคลากร ตามลำดับ (พระอดิศักดิ์ สารโท, 2557 : บทคัดย่อ)

2) การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีเพศ อายุระดับการศึกษา ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน ขนาดโรงเรียนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 3) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ผู้บริหารควรเผยแพร่ผลการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องของบุคลากรให้ปฏิบัติอย่างทั่วถึง ควรพิจารณาจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานด้วยความเที่ยงธรรม ต่อหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้อง เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการวางแผนงานบริหารบุคลากร ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้ร่วมงานในการพัฒนาบุคลากรเพื่อผลการทำงานที่มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงของการพัฒนาบุคลากร และควรวางแผนบุคลากรด้วยความเป็นธรรมต่อทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการปฏิบัติงานทุกๆ ด้าน

2) ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ด้านกรุณา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.40, S.D. = 0.553) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มากที่สุด คือ ท่านคิดว่าเชื่อว่าการแสดงออกถึงความกรุณาสามารถช่วยลดความตึงเครียดในที่ทำงานได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D. = 0.732) สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญฺญาวุฑฺโฒ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาการงานบริหาร บุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคลากร ตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียน ประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคลากร ตาม หลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร (3) เพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคการบริหารงานบุคลากร ตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา เขตบางกอก ใหญ่ กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างที ◌ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากร จำนวน 155 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ความ

คิดเห็นของบุคลากรที่มีต่อการบริหารงานบุคลากร ตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า บุคลากรมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียน ประถมศึกษา ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ด้านเมตตาอยู่ในระดับมาก ด้านกรุณา ด้านมุทิตา และด้านอุเบกขา ตามลำดับ แนวทางการบริหารงานบุคลากรตามหลักพรหม วิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ด้านเมตตา ผู้บริหารควรมีเมตตาที่เป็นการแสดงถึงความรัก ความปรารถนาดีต่อบุคลากรทุกคนอย่างทั่วถึง, ด้านกรุณา ผู้บริหารควรให้ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อบุคลากรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน, ด้านมุทิตา ผู้บริหารควรมีทัศนคติที ่ดีต่อบุคลากร ยินดีใน ความสำเร็จของบุคลากรอย่างจริงใจ และด้านอุเบกขา ผู้บริหารวางตัวเป็นกลางในทุก ๆ สถานการณ์ สอบถามถึงความจริงจากหลาย ๆ ฝ่ายก่อนตัดสินว่าฝ่ายนั้นถูกหรือผิด ความคิดเห็นของบุคลากรที่มี ต่อปัญหาและอุปสรรค พบว่า ปัญหาด้านเมตตา มีการเลือกปฏิบัติโดยปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมี ความสุขเฉพาะบุคคลที่ตนเองได้รับผลประโยชน์, ด้านกรุณา บุคลากรเกรงกลัวต่อผู้บังคับบัญชาใน การจะร้องทุกข์, ด้านมุทิตา ผู้บริหารเลือกแสดงความยินดีต่อบุคลากรบางท่านเท่านั้น โดยไม่แสดง ความยินดีกับบุคลากรทุกคน และด้านอุเบกขา ผู้บริหารไม่พิจารณาถึงคุณและโทษตามความเป็นจริง เห็นแก่พวกพ้องมีอคติไม่วางใจเป็นกลาง (พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญฺญาวุฑฺโฒ, 2554 : บทคัดย่อ)

3) ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ด้านมุทิตา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.321) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มากที่สุด คือ ท่านมีพร้อมที่จะร่วมแสดงความยินดีแก่เพื่อนร่วมงานเมื่อพวกเขาทำสำเร็จในงาน อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.289) สอดคล้องกับงานวิจัยของ เทวมิตร รุ่งเรืองวงศ์ ได้วิจัยเรื่อง“การบริหารงานบุคลากรของมหาวิทยาลัยพายัพ” พบว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการพัฒนาบุคลากร คือ การสัมมนาบุคลากรอยากให้มหาวิทยาลัยจัดกิจกรรมเพิ่มขึ้นในเรื่องการส่งเสริมการศึกษาต่อด้านการฝึกอบรมการสัมมนาและการศึกษาดูงาน โดยภาพร่วมบุคลากรเห็นด้วยมาก เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์เชิญชวนให้บุคลากรเข้าร่วมกิจกรรมการฝึกอบรมสัมมนาที่จัดขึ้นโดยมหาวิยาลัย และการฝึกอบรมความรู้ความเข้าใจในภารงานส่งเสริมเรื่องที่เป็นประโยชน์ต่อหน้าที่รับผิดชอบ มีวิธีการส่งเสริมแรงจูงใจการสำรวจความต้องการผู้เข้าอบรมสัมมนา พิจารณาดูความสามารถของวิทยากร เนื้อหา และความทันสมัยของเนื้อหาการฝึกอ บรมสัมมนา สนองความต้องการของบุคลากร ด้านการศึกษาต่อภาพร่วมบุคลากรเห็นด้วยปานกลางเกี่ยวกับการด าเนินการของมหาวิทยาลัยในเรื่องการชี้แนะแนวทางการศึกษาต่อ การสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นพร้อมกับเปิดโอกาสศึกษาต่อตามสาขาที่มีความสนใจ มีทุนสนับสนุน โอกาสรับการคัดเลือกเท่าเทียมกันพร้อมทั้งสนับสนันการศึกษาต่อภายในประเทศและต่างประเทศ และบุคลากรเห็นด้วยอย่างมากเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้ท าการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ของคณาจารย์ (เทวมิตร รุ่งเรืองวงศ์, 2555 : บทคัดย่อ)

4) ระดับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด ด้านอุเบกขา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.74, S.D. = 0.321) เมื่อจำแนกเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มากที่สุด คือ ท่านรู้สึกว่าคุณสามารถควบคุมอารมณ์และไม่แสดงความรู้สึกส่วนตัวในสถานการณ์ที่ยากลำบาก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.90, S.D. = 0.289) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิภาดา สารัมย์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี” พบว่า ด้านการวางแผนกำลังคนและกำหนดตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษามีจัดการโดยการจัดทำกรอบอัตรากำลังครูตามหลักเกณฑ์ของ ก.ค.ศ. ขอรับการบรรจุแต่งตั้งจากหน่วยงานต้นสังกัด ติดต่อประสานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอสนับสนุนบุคลากรในการปฏิบัติหน้าที่การสอน ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารสถานศึกษามีการสนับสนุนส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้าศึกษา อบรม สัมมนาในหลักสูตรต่าง ๆ การขอเลื่อนวิทยฐานะ ให้คำยกย่องชมเชยเพื่อสร้างขวัญและกำลังใจ ด้านการธำรงรักษาบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษามีการจัดทำคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการฝ่ายอาคารสถานที่ให้มีความพร้อมและความปลอดภัย รวมถึงการให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นในการทำงานอย่างเป็นประชาธิปไตย ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถ านศึกษามีการนิเทศกำกับติดตาม บันทึกข้อมูลข้าราชการครู และบุคลากร เพื่อหาแนวทางแก้ไขหรือพัฒนาบุคลากรในส่วนที่ยังบกพร่อง ด้านการ

พัฒนาบุคลากรผู้บริหารสถานศึกษายึดหลักความถูกต้อง มีความยุติธรรม วิเคราะห์เก็บรวมรวมข้อมูล พฤติกรรมของข้าราชการครูและบุคลากร ปลูกฝังแนวคิด เจตคติที่ดีในการประชุมครูให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการส่งเสริมวิชาชีพครู (วิภาดา สารัมย์, 2562 : บทคัดย่อ)

องค์ความรู้ของการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 สำหรับพนักงานบริษัทในจังหวัดกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา บริษัท บลูโอเชี่ยนอินเตอร์เทรด จำกัด” สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

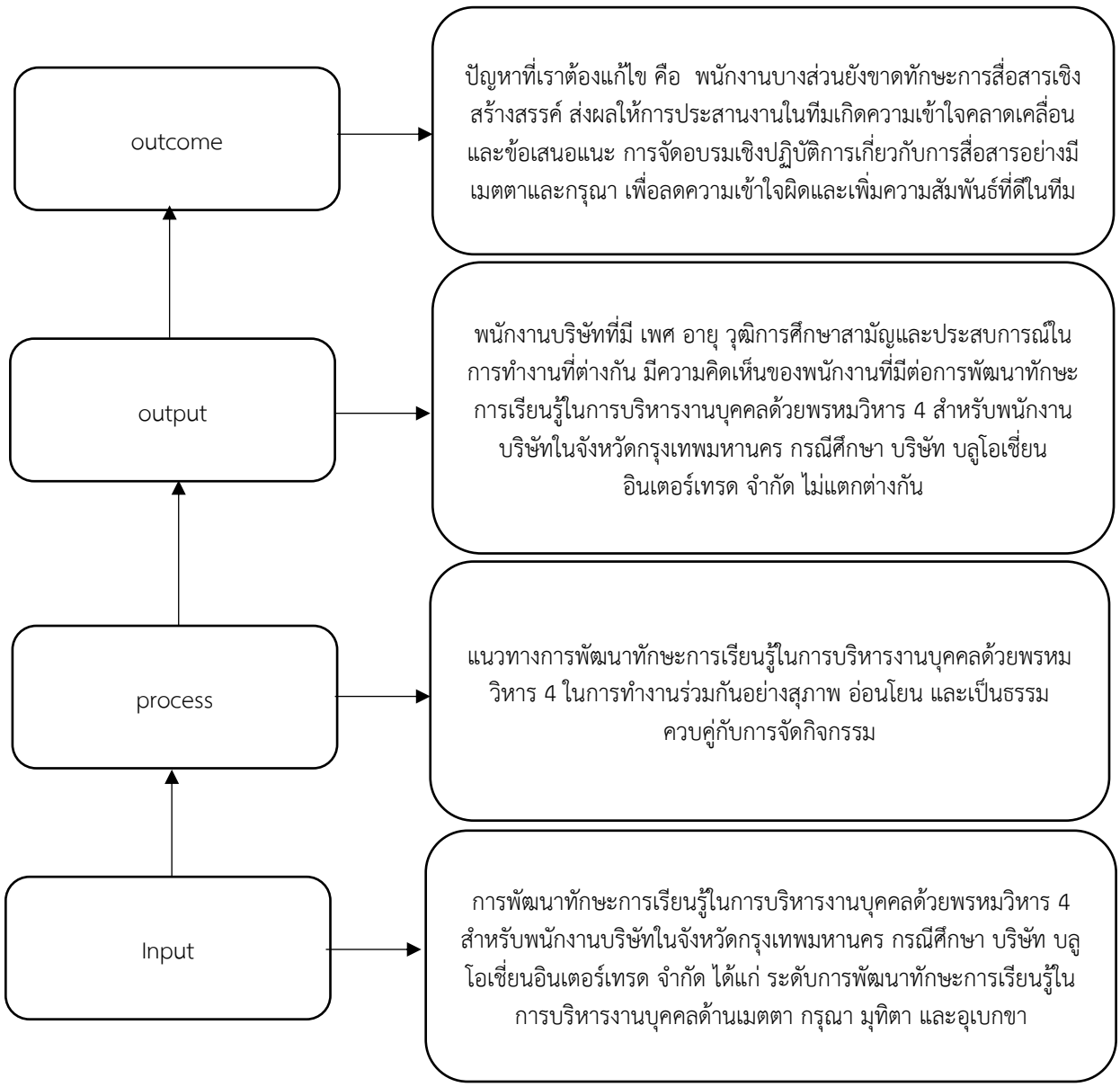

ข้อเสนอแนะ

1 ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1.1) ควรมีการส่งเสริมการสร้างบรรยากาศการทำงานที่อบอุ่น เคารพซึ่งกันและกัน โดยเน้นเมตตา กรุณา และมุทิตา เพื่อสร้างทีมงานที่ร่วมมือกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2) ควรมีการสนับสนุนกิจกรรมที่ช่วยให้พนักงานมีความสุขทั้งด้านงานและชีวิตส่วนตัว เช่น กิจกรรมจิตอาสา การเจริญสติในองค์กร หรือการพักผ่อนอย่างเหมาะสม โดยยึดหลักอุเบกขาเป็นฐานในการจัดการความเครียด

1.3) ควรมีการนำหลักพรหมวิหารมาเป็นกรอบในการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงระหว่างองค์กรกับพนักงาน ลดการลาออก และสร้างแรงจูงใจในระยะยาว

1.4) ควรมีการปูพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลให้เป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 ที่เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาข้อมูลต่อไป

1.5) ควรมีการนำเสนอแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพ

2 ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

2.1) ควรมีการจัดกิจกรรมอบรมเกี่ยวกับพรหมวิหาร 4 ให้พนักงานทุกระดับ โดยเน้นการฝึกใช้เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาในการสื่อสารและทำงานร่วมกัน

2.2) ควรมีการจับคู่พนักงานรุ่นพี่กับพนักงานใหม่ เพื่อช่วยแนะนำการทำงาน พร้อมทั้งปลูกฝังการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามหลักกรุณา

2.3) ควรมีการจัดสื่อ เพื่อนำเสนอ ลักษณะที่ดีในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 เพื่อให้วัฒนธรรมอันดีงาม

2.4) ควรมีการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคลด้วยพรหมวิหาร 4 เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2.5) ควรมีเปิดโอกาสให้พนักงานได้เล่าเรื่องราวหรือประสบการณ์การทำงานที่สอดคล้องกับพรหมวิหาร 4 เพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

3 ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

3.1) ควรศึกษาลักษณะกลุ่มตัวแปรตามเดียวกัน เพื่อขยายขอบข่ายในพื้นที่การวิจัยให้กว้างออกไปหลายจังหวัด เพื่อให้ได้หลากหลายมุมมองในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคล

3.2) ควรมีการสัมภาษณ์เชิงลุก จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลายๆ ฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกหลากหลายมุมมอง

3.3) ควรมีการขยายขอบข่ายกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา โดยเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการศึกษาและเป็นแนวทางในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในการบริหารงานบุคคล

เอกสารอ้างอิง

เทวมิตร รุ่งเรืองวงศ์. (2555). **“การบริหารบุคลากรของมหาวิทยาลัยพายัพ”. การศึกษาค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต.** บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระมหาบุญญวัฑฒ์ ปญฺญาวุฑฺโฒ. (2554). **“การศึกษาการงานบริหารบุคลากรตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษาเขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต การบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). **ธรรมนูญชีวิต.** พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

พระอดิศักดิ์ สารโท. (2557). **“การบริหารงานบุคคลตามหลักพรหมวิหาร 4 โรงเรียนประถมศึกษาอำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา”.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (2550). **การบริหารงานบุคคลในโรงเรียน.** นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วิภาดา สารัมย์. (2562). **“การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ปทุมธานี”.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2568). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** สืบค้นจาก http://www.royin.go.th/dictionary/ทุกข์.html

สุนันทา เลาหนันทน์. (2546). **การบริหารทรัพยากรมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ธนะการพิมพ์.

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICS LEARNING ACHIEVEMENT ON TRIANGLE USING COOPERATIVE LEARNING STAD TECHNIQUE WITH THE GEOMETER'S SKETCHPAD PROGRAM (GSP) FOR PRATHOMSUKSA 6

มลิตรา เป็นสันเทียะ[1], อลงกต ยะไวทย์[2]
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล[1,2]
Malitra Poensanthia[1], Alongkot Yawai[2]
Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education, Vongchavalitkul University[1,2]
Corresponding Author E-mail : malitra_poe@vu.ac.th[1], y.alongkot@gmail.com[2]

(Received : August 30, 2025; Edit : September 9, 2025; accepted : September 10, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยมก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยมหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กับเกณฑ์ร้อยละ 70 และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนจอมทองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 18 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้เป็นข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจ การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ตรวจสอบการแจกแจงปกติของข้อมูล พบว่ามีการแจกแจงของคะแนนเป็นโค้งปกติ และทดสอบค่าทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน และการทดสอบทีแบบกลุ่มเดียว โดยมีแบบแผนการวิจัยแบบ One Group Pretest – Posttest Design

ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน = 10.28, หลังเรียน = 23.72) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์หลังการจัดการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ร้อยละ 79.07) และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.43)

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์; การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD; โปรแกรม GSP

Abstract

The objectives of this research were: 1) to compare the mathematics achievement on the topic of triangles before and after implementing cooperative learning activities using the STAD technique combined with the GSP program for Prathomsuksa 6, 2) to compare the mathematics achievement on the topic of triangles after implementing cooperative learning activities using the STAD technique combined with the GSP program for Prathomsuksa 6 with 70 percent criterion, 3) to examines the satisfaction of Prathomsuksa 6 toward the cooperative learning activities using the STAD technique combined with the GSP program. The sample group consisted of 18 Prathomsuksa 6 in the second semester of the 2024 academic year at Chomthongwitthaya School, under Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 3. The sample was selected through cluster random sampling. The research instruments included: 1) a lesson plan for the Mathematics unit "Triangles" ; 2) a pretest and posttest ; and 3) a student satisfaction questionnaire. Data analysis involved calculating mean scores, standard deviations, and the normality of the data distribution was tested, which indicated a normal distribution of scores. Hypothesis testing was conducted using paired sample t-tests and one-sample t-tests. The research employed a One Group Pretest–Posttest Design.

The findings revealed that the mathematics achievement of Prathomsuksa 6 after using the cooperative learning activities using the STAD technique combined with the GSP program was significantly higher than before the intervention at the .05 level of statistical significance. (pretest mean = 10.28, posttest mean = 23.72). The mathematics achievement of Prathomsuksa 6 was significantly higher than the criterion at the .05 level. (posttest mean = 23.72 Percentage = 79.07). Students' satisfaction with the cooperative learning activities using the STAD technique combined with the GSP program was at the highest level of satisfaction., with an overall average score of 4.76 (standard deviations = 0.43).

Keywords : The mathematics achievement; the cooperative learning activities using the STAD technique ; the GSP program

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากคณิตศาสตร์ช่วยให้มนุษย์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ คิดอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ มีแบบแผน สามารถวิเคราะห์ปัญหาหรือสถานการณ์ได้อย่างรอบคอบและถี่ถ้วน ช่วยให้คาดการณ์ วางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหา ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้คณิตศาสตร์ยังเป็นเครื่องมือในการศึกษาด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และศาสตร์อื่น ๆ อันเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลของชาติให้มีคุณภาพและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้ทัดเทียมกับนานาชาติ การศึกษาคณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจ สังคม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วในยุคโลกาภิวัตน์ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560 : 1)

อย่างไรก็ตามปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ ได้แก่ การเรียนการสอนโดยยึดครูเป็นศูนย์กลาง ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ แสดงวิธีการให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนทำแบบฝึกหัด มุ่งสอนไปที่คำตอบมากกว่ากระบวนการ สมาคมคณิตศาสตร์สหรัฐอเมริกา (National Council of Teacher of Mathematics : NCTM) ได้แก้ปัญหาที่กล่าวมาโดยกำหนดมาตรฐานของการเรียนคณิตศาสตร์ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจะช่วยพัฒนาความคิด และขยายความเข้าใจให้กับผู้เรียน (NCTM, 1989 : 112 - 115) สำหรับประเทศไทยได้กำหนดมาตรฐานของการจัดการศึกษาที่ให้นำเทคโนโลยีมาบูรณาการกับการเรียนการสอน โดยผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนาขีดความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกที่ทำได้ เพื่อให้มีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างเนื่องตลอดชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2545 : 19) ซึ่งมีหลักสำคัญที่ต้องคำนึงถึงคือ 1) ความต้องการและสนใจของผู้เรียน (Learner's Needs & Interests) เป็นสำคัญ 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม (Participation) ในการเรียนรู้ให้มากที่สุด 3) เน้นให้ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตัวเอง (Constructionism) 4) เป็นการพึ่งพาตนเอง (Autonomy) 5) เน้น การประเมินตนเอง (Self- Evaluation) 6) เน้นความร่วมมือ (Cooperation) ซึ่งเป็นทักษะที่สำคัญ ในการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นในการจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมีทักษะเน้นความร่วมมือซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่ควรใช้ก็คือการเรียนรู้แบบร่วมมือในรูปแบบต่าง ๆ เน้นรูปแบบการเรียนรู้ (Learning Styles) ซึ่งอาจจัดได้ทั้งในรูปเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล (สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวรรธน์, 2554 : 1-2)

จากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (Ordinary National Educational Test : O-NET) ของโรงเรียนจอมทองวิทยา อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2566) พบว่า คะแนนการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานในรายวิชาคณิตศาสตร์ ปีการศึกษา 2564 ได้คะแนนเฉลี่ย 30.13 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ได้ 36.83 คะแนน ปีการศึกษา 2565 ได้คะแนนเฉลี่ย 20.47 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ได้ 28.06 คะแนน ปีการศึกษา 2566 ได้คะแนนเฉลี่ย 28.79 คะแนน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ได้ 29.96 คะแนน ประกอบกับผลการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 53 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไว้ที่ร้อยละ 70 ซึ่งเมื่อพิจารณาสาระที่โรงเรียนควรเร่งพัฒนาได้แก่ สาระที่ 2 การวัดและเรขาคณิต มาตรฐาน ค 2.2 เข้าใจและวิเคราะห์รูปเรขาคณิต สมบัติของรูปเรขาคณิต ความสัมพันธ์ระหว่าง รูปเรขาคณิต และทฤษฎีบททางเรขาคณิต และนำไปใช้ ซึ่งครูผู้สอนจะต้องศึกษาและหาแนวทางใหม่ ๆ ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง สามารถมองภาพให้เป็นรูปธรรม และเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงได้เห็นความสำคัญของการทำเทคโนโลยีเข้ามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ที่มีความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และมีความพร้อมในการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง

ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ ในชั้นเรียนเดียวกันมักมีนักเรียนคละระดับความสามารถ ทั้งเก่ง ปานกลาง และอ่อน ส่งผลให้การเรียนรู้ของนักเรียนรายบุคคลนั้นเป็นไปในลักษณะที่ไม่เท่ากัน กล่าวคือ นักเรียนที่มีความสามารถอยู่ในระดับเก่ง จะมีผลการเรียนที่ดี และการเข้าใจในเนื้อหาได้ดีกว่านักเรียนที่มีความสามารถอยู่ในระดับปานกลางจนถึงอ่อน และด้วยปัจจัยในเรื่องของเวลาการสอนทำให้ครูผู้สอนอาจไม่สามารถที่จะมาให้เวลากับการดูแลนักเรียนกลุ่มนี้มากนัก ซึ่งเป็นความยากลำบากในการจัดการเรียน

การสอนของครูผู้สอนจึงส่งผลให้ผลการเรียนของนักเรียนกลุ่มนี้ออกมาในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจนัก ผู้วิจัยจึงได้ศึกษารูปแบบการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนานักเรียนในห้องเรียน ที่มีนักเรียนคละความสามารถ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่ใช้ได้ผลและเหมาะสมกับการเรียนเนื้อหาคณิตศาสตร์คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) ซึ่ง การเรียนรู้แบบร่วมมือนี้เป็นแนวคิดของ Robert Slavin (ทิศนา แขมมณี, 2564 : 266-267) การเรียนรู้แบบร่วมมือส่งผลดีต่อผู้เรียนตรงกันในด้านต่าง ๆ กล่าวคือ ช่วยให้ผู้เรียนมีความพยายามที่จะเรียนรู้ให้บรรลุเป้าหมาย เป็นผลทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ผู้เรียนมีความสัมพันธ์ระหว่างกันดีขึ้น มีน้ำใจนักกีฬาใส่ใจผู้อื่นมากขึ้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่กำหนดให้นักเรียนที่มีความสามารถในการเรียนต่างกัน ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณกลุ่มละ 4 - 5 คน ครูจะเป็นผู้เลือกใช้วิธีสอนตามความเหมาะสมกับเนื้อหา หลังจากครูสอนเนื้อหาแล้วแต่ละกลุ่มจะได้รับบัตรงานเพื่อนำไปศึกษาร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซักถามภายในกลุ่มหรือระหว่างกลุ่ม ผู้ที่เข้าใจดีแล้วต้องอธิบายให้ความช่วยเหลือสมาชิกที่ยังไม่เข้าใจ แต่เวลาสอบต่างคนต่างสอบ คะแนนสอบที่นักเรียนทำได้จะนำมาพิจารณาเป็นคะแนนพื้นฐานของแต่ละคน คะแนนพัฒนาของแต่ละคนและคะแนนกลุ่ม รูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวจึงเหมาะสมที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับห้องเรียนในปัจจุบัน

นอกจากนี้ การบูรณาการเทคโนโลยีในการเรียนการสอนด้วยโปรแกรม The Geometer's Sketchpad หรือ GSP ซึ่งเป็นโปรแกรมคณิตศาสตร์ ที่ผลิตจากประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพโปรแกรมหนึ่ง ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนคณิตศาสตร์โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (Constructivist Approach) และเป็นการเรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner-Centered Learning) เป็นสื่อที่ให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะของการนึกภาพ (Visualization) ทักษะของกระบวนการแก้ปัญหา (Problem Solving Skills) (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2550 : 1-2) การใช้โปรแกรม GSP ในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์เป็นการบูรณาการสาระ ที่เกี่ยวข้องกับความรู้คณิตศาสตร์และทักษะด้านเทคโนโลยีเข้าด้วยกัน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาพหุปัญญาอันได้แก่ ปัญญาทางภาษาด้านตรรกศาสตร์ ด้านมิติสัมพันธ์ และด้านศิลปะ และสามารถนำไปใช้ในวิชาคณิตศาสตร์ได้ เช่น เรขาคณิต พีชคณิต ตรีโกณมิติ และแคลคูลัส นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้ในเรื่องของ เวกเตอร์ เรขาคณิตวิเคราะห์ ฟิสิกส์ การเขียนแบบ ฯลฯ โปรแกรม GSP นิยมนำมาใช้ในการเรียนการสอนเรขาคณิต ด้วยลักษณะเด่นของโปรแกรมที่มีประสิทธิภาพการเคลื่อนไหว (Dynamic) แทนการหยุดนิ่ง (Static) ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ความคิดรวบยอดทางเรขาคณิตได้อย่างชัดเจนและรวดเร็วเห็นสิ่งที่เป็นรูปธรรมพัฒนาไปสู่ความคิดที่เป็นนามธรรมยิ่งขึ้น และด้วยลักษณะของโปรแกรมที่ออกแบบมาให้ง่ายต่อการใช้งาน การทำความเข้าใจการสื่อความหมายตรงกันกับเครื่องมือในโปรแกรม การใช้โปรแกรม GSP เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำเทคโนโลยีเข้าไปมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนคณิตศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นการกระตุ้นครูผู้สอนให้เห็นความก้าวหน้าในการใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอนให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจดำเนินการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ในกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจอมทองวิทยา เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพิ่มประสิทธิภาพ การจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ให้สอดคล้องกับยุคสมัย อีกทั้งยังเป็นการแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่ต่ำกว่าระดับประเทศ ความยากลำบากใน การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนที่มีนักเรียนคละความสามารถ และการเรียนการสอนที่ยังขาดการใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยครั้งนี้จึงคาดหวังว่าจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความหมาย สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เข้าใจคณิตศาสตร์เชิงนามธรรมได้ชัดเจนขึ้น เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนจอมทองวิทยา อำเภอครบุรี จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งผู้วิจัยเลือกใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD (Student Teams Achievement Divisions) โดย Slavin (1978) ดังนี้

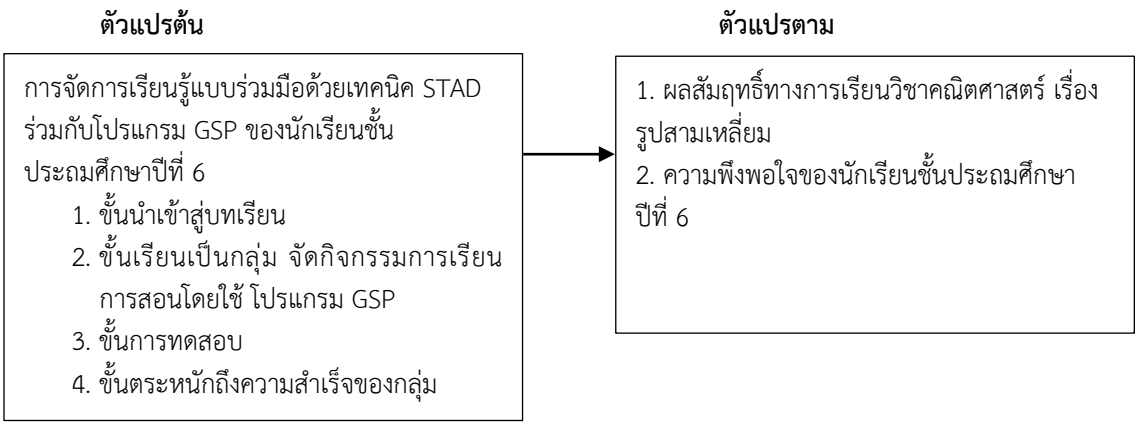

ภาพประกอบที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนในกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาลำมูลบน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 9 โรงเรียน โดยมีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 136 คน

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนจอมทองวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จำนวน 18 คน โดยใช้การสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) เนื่องจากลักษณะของประชากรเป็นโรงเรียนที่นักเรียนมีระดับความสามารถใกล้เคียงกัน

ตัวแปร

ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยมและความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้ วิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP จำนวน 5 แผน

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้จำนวน 1 ชุด มี 30 ข้อ เป็นข้อสอบแบบปรนัย

3. แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังนี้

1. แผนการจัดการเรียนรู้ สร้างแผน 5 แผน เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP วิเคราะห์หลักสูตร กำหนดเนื้อหา จุดประสงค์ กิจกรรม และการประเมินผล เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน และปรับปรุงก่อนนำไปใช้จริง

2. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์เนื้อหา สร้างข้อสอบ 4 ตัวเลือก พร้อมเกณฑ์ให้คะแนน ตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และนำไปทดลองใช้เพื่อวิเคราะห์ค่าความยากง่าย อำนาจจำแนก และความเชื่อมั่น

3. แบบประเมินความพึงพอใจ ศึกษาวิธีสร้างแบบสอบถาม กำหนดขอบเขตเนื้อหา สร้างแบบประเมิน เสนอตรวจสอบโดยอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมก่อนใช้งานจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการทดลองด้วยตนเอง และดำเนินการเก็บข้อมูลในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 มีรายละเอียดดังนี้

1. ชี้แจงรายละเอียดให้ผู้ปกครองและนักเรียนทราบถึงขั้นตอน และบทบาทของนักเรียนในการเรียนในหน่วยการเรียนรู้ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม อย่างเป็นลายลักษณ์อักษรก่อนการวิจัย และขอความยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมการวิจัย โดยมีหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

2. ชี้แจงรายละเอียดขั้นตอน วิธีปฏิบัติ และจุดประสงค์ ในการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นให้นักเรียนทราบ

3. ก่อนทดลองผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียน (pre-test) โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ และบันทึกผลการทดสอบเอาไว้ ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

4. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้เรื่อง รูปสามเหลี่ยม โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น จำนวน 5 แผน แผนละ 3 ชั่วโมง ใช้เวลาในการสอน 15 ชั่วโมง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนจอมทองวิทยา อ.ครบุรี จ.นครราชสีมา จำนวน 18 คน

5. เมื่อสิ้นสุดการทดลอง ผู้วิจัยทดสอบหลังเรียน (post-test) โดยให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชุด เดียวกับที่ทำการทดสอบก่อนเรียน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

6. ตรวจให้คะแนนและนำผลที่ได้จากการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติด้วยโปรแกรมทดสอบสมมติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้หลังจากรวบรวมข้อมูล ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอด้วยค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน โดยมีการทดสอบการแจกแจกปกติของข้อมูล (Test of Normality) โดยใช้ Kolmogorov – Smirnov พบว่ามีการแจกแจงของคะแนนเป็นโค้งปกติ ทดสอบสมมติฐานโดยพิจารณาวัตถุประสงค์หรือสมมติฐาน วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้สถิติการทดสอบทีแบบสองกลุ่มสัมพันธ์กัน (Paired sample t-test) วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 โดยใช้สถิตการทดสอบที แบบกลุ่มเดียว (One sample t-test) เพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย และวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษาระดับความพึงพอใจต่อการเรียนจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลคะแนนตามระดับความพึงพอใจ 5 ระดับ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	df	t	Sig.
ก่อนเรียน	18	30	10.28	2.78	17	20.28*	.000
หลังเรียน			23.72	3.58			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม ก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP เท่ากับ 23.72 ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP เท่ากับ 10.28 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัด การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัดการเรียนรู้ แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	n	เกณฑ์	$\overline{X}$	S.D.	df	t	Sig.
หลังเรียน	18	21	23.72	3.58	17	20.22*	.005

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ 23.72 คิดเป็นร้อยละ 79.07 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 มีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP

รายการประเมิน	n	$\overline{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหาสาระ				
ข้อที่ 1 ความทันสมัยของเนื้อหา	18	4.78	0.43	มากที่สุด
ข้อที่ 2 เนื้อหามีความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	18	4.67	0.49	มากที่สุด
ข้อที่ 3 เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	18	4.61	0.50	มากที่สุด
ข้อที่ 4 เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	18	4.72	0.46	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.69	0.47	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้				
ข้อที่ 5 การอธิบายของครูเข้าใจง่าย	18	4.72	0.46	มากที่สุด
ข้อที่ 6 กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	18	4.78	0.43	มากที่สุด
ข้อที่ 7 กิจกรรมมีความหลากหลายและน่าสนใจ	18	4.89	0.32	มากที่สุด
ข้อที่ 8 การมอบหมายงานมีความเหมาะสมกับเนื้อหา	18	4.83	0.38	มากที่สุด
ข้อที่ 9 การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมและมีความน่าสนใจ	18	4.78	0.43	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.80	0.40	มากที่สุด
ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน				
ข้อที่ 10 บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	18	4.83	0.38	มากที่สุด
ข้อที่ 11 ครูสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน	18	4.72	0.46	มากที่สุด
ข้อที่ 12 นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	18	4.78	0.43	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรายด้าน		4.78	0.42	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยโดยรวม		4.76	0.43	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP พบว่า มีค่าเฉลี่ยรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ เท่ากับ 4.69 ด้านการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 4.80 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เท่ากับ 4.78 ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ เท่ากับ 0.47 ด้านการจัดการเรียนรู้ เท่ากับ 0.40 และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน เท่ากับ 0.42 แปลผลระดับความพึงพอใจเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านเนื้อหาสาระ มีความพึงพอใจมากที่สุด ด้านการจัดการเรียนรู้ มีความพึงพอใจมากที่สุด และด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีความพึงพอใจมากที่สุด สรุปโดยภาพรวมในทุกด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวม เท่ากับ 4.76 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานโดยรวม เท่ากับ 0.43 แปลผลระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถสรุปสาระสำคัญเป็น 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังสูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้เรียนแบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ช่วยสร้างแรงจูงใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ประกอบกับการใช้โปรแกรม GSP ที่ช่วยให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ของรูปเรขาคณิตและสามารถวัดความยาวของด้านและขนาดของมุมโดยใช้เครื่องมือในโปรแกรมได้ด้วยตนเอง ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและเกิดความเข้าใจเชิงลึกมากขึ้น นักเรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองและการใช้สื่อที่ส่งเสริมการคิดอย่างมีเหตุผล ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น โดยนำแนวคิดการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วย เทคนิค STAD ของ Robert Slavin (1978) มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1.ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ให้นักเรียนทราบนำเสนอสื่อการเรียนการสอนของครูต่อชั้นเรียน 2.ขั้นเรียนเป็นกลุ่ม จัดนักเรียนกลุ่มละ 4-5 คน โดยแบ่งกลุ่มคละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ โปรแกรม GSP สมาชิกในกลุ่มช่วยกันศึกษาเนื้อหาและทำกิจกรรมโดยใช้โปรแกรม GSP สมาชิกต้องแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันช่วยกันทำความเข้าใจ ครูมีหน้าที่คอบให้คำแนะนำ แก้ปัญหา และตรวจสอบความเข้าใจของนักเรียน 3.ขั้นการทดสอบ ทำการทดสอบนักเรียนเป็นรายบุคคล โดยนักเรียนไม่ปรึกษากัน 4.ขั้นตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม ให้คะแนนพัฒนารายบุคคล สอดคล้องกับผลการวิจัย(พัลลภ เต่าให้, 2561) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง เศษส่วน โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD เรื่อง เศษส่วน มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ (พรพรรณ เสาร์คำเมืองดี, 2562) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง บทประยุกต์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค STAD หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ (ปัทมา คละบุตร, 2561) ได้ศึกษาการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โปรแกรม The Geometer’s Sketchpad (GSP) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โปรแกรม The Geometer’s Sketchpad (GSP) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับ (ปัทมา ทัพพันธุ์, 2562) ได้ศึกษาผลของการใช้บทเรียนโปรแกรม GSP เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติ และสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้บทเรียนโปรแกรม GSP เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่านักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง รูปสามเหลี่ยม หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ทั้งนี้เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP เป็นกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้เรียนแบบร่วมมือ และได้เรียนโดยใช้เทคโนโลยี กล่าวคือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD นั้น มีกิจกรรมในรูปแบบของการเรียนแบบร่วมมือร่วมด้วย จึงมีส่วนของการทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันเข้ามาช่วยพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี อีกทั้งการจัดการเรียนรู้โดยใช้โปรแกรม GSP ทำให้ผู้เรียนได้เรียนโดยใช้เทคโนโลยี ช่วยในการมองภาพที่เป็นนามธรรมให้กลายเป็นรูปธรรม สามารถเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน สรุปเป็นองค์ความรู้และประเด็นสำคัญของเรื่องที่เรียนได้ ส่งผลให้นักเรียนตั้งใจเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียน และมีความสุขในการเรียนมากยิ่งขึ้น

สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้วยเหตุนี้ทำให้ค่าเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ(พชรพงศ์ นวลศิริ, 2562) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) คิดเป็นร้อยละ 80.23 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ (ภาวดี วงศ์ดี, 2561) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ร่วมกับโปรแกรม GSP พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต มีค่าเฉลี่ย 13.46 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 74.78 (จากคะแนนเต็ม 18 คะแนน) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับ (ณัฐวุฒิ จิตราพิเนตร, 2565) ได้ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบแวนฮีลี โดยใช้โปรแกรมจีเอสพี เรื่อง วงกลม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบแวนฮีลี โดยใช้โปรแกรมจีเอสพี เรื่อง วงกลม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 คิดเป็นร้อยละ 79.55 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 ที่ระดับนัยสำคัญ .05

3. ด้านความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP อยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยรวม เท่ากับ 4.76 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.43 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.80 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.40 ความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ซึ่งเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด แสดงว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนการเรียนรู้ที่กระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน มีความหลากหลายและน่าสนใจ การใช้สื่อการสอน การอธิบายและการมอบหมายงานของครูมีความเหมาะสม ด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.78 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.42 ความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มากที่สุด” แสดงว่า บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมีความมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน และครูได้สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียนอีกด้วย ด้านเนื้อหาสาระ มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.69 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.47 ความพึงพอใจอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ถึงแม้ว่าด้านนี้จะมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น ๆ เล็กน้อย แต่ก็ยังอยู่ในระดับที่น่าพึงพอใจนักเรียนสามารถนำเนื้อหาที่ได้เรียน ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยภาพรวมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP มีศักยภาพในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้แก่ผู้เรียน ทั้งในด้านเนื้อหาสาระ ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านบรรยากาศในชั้นเรียน

จากข้อค้นพบเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนประถมศึกษา ซึ่งครูสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1.1 ครูผู้สอนควรคำนึงถึงความเหมาะสมของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และธรรมชาติของสาระการเรียนรู้ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพและเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ครูควรชี้แจงให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจในขั้นตอนการเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อจะได้ปฏิบัติได้ถูกต้อง ไม่เกิดปัญหาในขณะปฏิบัติกิจกรรม เช่น การนำเสนอบทเรียนทั้งชั้นเรียน การเรียนกลุ่มย่อย การทดสอบย่อยต่าง ๆ เป็นต้น

1.3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP เป็นกระบวนการของการเรียนแบบร่วมมือ ดังนั้นครูต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกันชัดเจน ไม่ปล่อยให้หน้าที่ตกไปอยู่ที่สมาชิกคนใดคนหนึ่ง เพราะแต่ละคนในกลุ่มมีพื้นฐานหรือประสบการณ์เดิมที่แตกต่างกัน โดยให้เน้นทักษะการแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน เพื่อให้กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP ครูควรเป็นเพียงผู้แนะนำชี้แนะแนวทาง โดยลดการบอกความรู้และอธิบาย เปลี่ยนเป็นครูควรกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยสอบถาม ให้ข้อเสนอแนะ และให้กำลังใจเมื่อนักเรียนพบปัญหาเพื่อให้นักเรียนแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และหลังการสอน ครู ควรบันทึกปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อเป็นข้อมูล ในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ในครั้งต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับโปรแกรม GSP กับเนื้อหาคณิตศาสตร์อื่น ๆ และระดับชั้นอื่น ๆ

2.2 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ที่ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบ STAD ร่วมกับโปรแกรมทางคณิตศาสตร์แบบอื่น ๆ

2.3 ควรมีการศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์โดยใช้โปรแกรม GSP ร่วมกับวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์ ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จอมทองวิทยา, โรงเรียน. (2567). **หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์โรงเรียนจอมทองวิทยา**. นครราชสีมา : โรงเรียนจอมทองวิทยา.

ณัฐวุฒิ จิตราพิเนตร. (2565). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ตามรูปแบบแวนฮีลี โดยใช้โปรแกรมจีเอสพี เรื่อง วงกลม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ทิศนา แขมมณี. (2564). **ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 23)**. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปัทมา คละบุตร. (2561). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการจัดการเรียนรู้ที่ใช้โปรแกรม The Geometer's Sketchpad (GSP)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปัทมา ทัพพันธุ์. (2562). **การศึกษาผลของการใช้บทเรียนโปรแกรม GSP เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

พชรพงศ์ นวลศิริ. (2562). **การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคการแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ (STAD) ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง ทฤษฎีบทพีทาโกรัส ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พรพรรณ เสาร์คำเมืองดี. (2562). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พัลลภ เต่าให้. (2561). **การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่องเศษส่วน โดยใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิค STAD ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ภาวดี วงศ์ดี. (2561). **การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ เรื่อง การแปลงทางเรขาคณิตสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ร่วมกับโปรแกรม GSP**. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

National Council of Teacher of Mathematics [NCTM]. (1989). **Curriculum and evaluation standards for school mathematics**. Reston, Virginia: NCTM.

Slavin, R. E. (1978). **Using student team learning** (The Johns Hopkins Team Learning Project). Center for Social Organization of School, The John Hopkins University.https://eric.ed.gov/?id=ED237623

พฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

FASHION CLOTHING PURCHASING BEHAVIOR OF REGULAR PROGRAM STUDENTS AT VALAYA ALONGKORN RAJABHAT UNIVERSITY UNDER THE ROYAL PATRONAGE, PATHUM THANI PROVINCE, THROUGH ONLINE PLATFORMS

กฤติยาภรณ์ บุญพร้อม[1] , วรีรัตน์ สัมพัทธ์พงศ์[2]
สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ แขนงวิชาการตลาด คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์[1,2]
Kittiyaporn Boonphorm[1] , Wareerat Sampatpong [2]
Business Administration Program (Marketing) , Faculty of Management Science,
Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage[1,2]
Corresponding Author E-mail : kittiyaporn152003@gmail.com[1] , wareerat@vru.ac.th[2]

(Received : August 23, 2025; Edit : September 8, 2025; accepted : September 8, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯจังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยทางการตลาดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษา ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษาภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 373 คน โดยใช้ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

สรุปผลการวิจัยได้ว่า นักศึกษาภาคปกติมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ มีพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ที่ชัดเจน โดยเน้นที่แพลตฟอร์มยอดนิยม Instagram (คิดเป็นร้อยละ 46.91) และ TikTok (คิดเป็นร้อยละ 44.23) ในด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมทางการตลาด จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยแสดงเป็นแผนภาพโมเดล ชื่อว่า “Platform” เพื่อใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค พร้อมทั้งสามารถปรับกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการที่จำหน่ายเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ รวมทั้งผู้ที่สนใจในธุรกิจนี้ต่อไป

คำสำคัญ: พฤติกรรมการเลือกซื้อ, เสื้อผ้าแฟชั่น, นักศึกษา, แพลตฟอร์มออนไลน์

Abstract

This research aimed to (1) study the online fashion clothing purchasing behavior of students at Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani Province, and (2) investigate the online marketing factors influencing their fashion clothing purchasing decisions. The sample group consisted of 373 regular program students from Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage, Pathum Thani Province. A questionnaire was used as the data collection tool, and statistical analyses included frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research findings indicate that regular program students at Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage exhibit clear online fashion clothing purchasing behaviors, primarily favoring popular platforms such as Instagram (46.91) and TikTok (44.23). Regarding product, price, distribution channels, and marketing promotion, the researcher developed a model, presented as a "Platform" diagram, to illustrate the fashion clothing purchasing behavior of regular program students at Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage through online platforms. This model aims to help entrepreneurs understand consumer behavior and adjust their marketing strategies, providing guidance for developing businesses selling fashion clothing across various platforms, as well as for those interested in this industry.

Keywords: Purchasing Behavior, Fashion Clothing, Students, Online Platform

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายอย่างที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และรุนแรงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินธุรกิจและวิธีการใช้ชีวิตของเราทุกคนไม่ว่าจะเป็นทางด้านประชากรศาสตร์เทคโนโลยีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างเร็วมากประสิทธิภาพสูงขึ้นมาก สามารถตอบโจทย์ที่หลากหลายของผู้บริโภคด้วยต้นทุนที่ถูกลง ตรงต่อความต้องการ ตอบโจทย์ของผู้ปริโภค เช่น เทคโนโลยีดิจิทัลทำให้การซื้อของและการทำธุรกรรมทางการเงินมาอยู่บนสมาร์ทโฟน เทคโนโลยีแพลตฟอร์ม ที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายทำให้เกิดเศรษฐกิจแบ่งปัน (Sharing economy) ธุรกิจต่าง ๆ หรือการซื้อขายสินค้าผ่านระบบอินเทอร์เน็ตสะดวกต่อการติดต่อสอบถามข้อมูลที่ต้องการได้ตลอด 24 ชั่วโมง ทั้งนี้ผู้ขายเองก็ไม่จำเป็นต้องมีหน้าร้าน หรือลงทุนทางด้านสถานที่อาคาร สามารถช่วยลดต้นทุนขายได้ โดยไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของทรัพยากรเอง รวมไปถึงช่องทางการจัดจำหน่ายหรือส่งสินค้าไปยังผู้สั่งซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นเป็นสิ่งที่ผู้บริโภคต้องปรับตัวให้มีความทันสมัยอยู่ตลอดเวลา และเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วซึ่งได้รับความนิยมอยู่มากในปัจจุบัน กล่าวคือสินค้าแฟชั่นพวกนี้จะเป็นสินค้าแฟชั่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับความนิยมในหมู่คนส่วนมาก กลุ่มลูกค้าเสื้อผ้าแฟชั่นส่วนใหญ่เป็นลูกค้าที่คาดหวังถึงความนิยม กระแสในการซื้อมีส่วนในการซื้อให้ใส่ตาม ๆ กันจนเกิดเป็นความนิยมและกลายเป็นกำลังการซื้อขนาดใหญ่ ด้วยเหตุนี้วงการเสื้อผ้าจึงต้องทำการตลาดเป็นเรื่องสำคัญมาก สิ่งเหล่านี้บ่งบอกพฤติกรรมของผู้บริโภค ในเรื่องความต้องการของการซื้อสินค้า การเลือกซื้อสินค้า เมื่อการซื้อขายเกิดขึ้นในสื่อออนไลน์ จึงทำให้เกิดการซื้อที่แตกต่างจากรูปแบบเดิม ๆ เนื่องจากการซื้อขายออนไลน์ เป็นการซื้อสินค้าที่สะดวก ง่าย รวดเร็ว และตรงต่อความต้องการของผู้บริโภค ผู้บริโภคสามารถสอบถามข้อมูลได้ตลอดเวลา (ปาจรีย์ ยังชู, 2561)

นอกจากนี้การซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ของประชากร มีการแบ่งพฤติกรรมการเลือกซื้อที่แตกต่างกันตามช่วงอายุ เพศ สถานภาพ อาชีพ และรายได้ สิ่งเหล่านี้ล้วนมีผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ เนื่องจากการแต่งกายจะเปลี่ยนไปตามเทรน ตามช่วงวัยที่แตกต่างกันไป คนมีอายุเพิ่มขึ้นหรืออยู่ในวัยทำงานอาจเป็นกลุ่มที่ให้ความสนใจในการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ที่เหมาะสมต่อการทำงาน หรือช่วงวัยรุ่นจะเป็นกลุ่มที่นิยมเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ตามกระแสนิยมโดยส่วนใหญ่ จึงเห็นได้ว่าปัจจัยด้านประชากรศาสตร์นั้นอาจจะมีผลต่อพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกันออกไปอย่างเห็นได้ชัดเจน

นอกเหนือจากปัจจัยด้านประชากรศาสตร์แล้ว ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดก็มีส่วนที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ โดยปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดถือเป็นเครื่องมือทางการตลาดที่ช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากที่สุด จากการวางแผน การวางกลยุทธ์การขายในแต่ละส่วนให้เข้ากัน และเลือกให้เหมาะสมต่อธุรกิจมากที่สุด ซึ่งปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีทั้งหมด 4 ด้าน คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด ซึ่งแต่ละส่วนก็ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อที่แตกต่างกัน ดังนี้ (Kotler, Philip and Keller Kelvin Lane, 2016)

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ กล่าวคือ รูปลักษณ์ของสินค้ามีความจำเป็นต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ เนื่องจากความทันสมัย ความเหมาะสมในการแต่งกายส่งผลทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจที่จะเลือกซื้อหรือตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเอง และเมื่อการเลือกซื้อสินค้าเกิดจากการซื้อออนไลน์นั้น ทำให้การตัดสินใจของผู้บริโภคมีความรวดเร็วต่อการตัดสินใจซื้อ เพราะเหตุผลที่ว่าผู้บริโภคสามารถมองเห็นสินค้าก่อนพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อ จึงทำให้ผู้บริโภคมีช่วงเวลาที่มองเห็นสินค้าและตัดสินใจซื้อสินค้าผ่านทางออนไลน์ได้ง่ายกว่าการเลือกซื้อทางหน้าร้าน ปัจจัยด้านราคา กล่าวคือ ราคาเป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้า มีผลต่อการตัดสินใจและส่งผลต่อกำลังในการจ่ายสินค้าของผู้บริโภค โดยปัจจัยทางด้านราคาอาจเป็นตัวหลักที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อมากกว่าปัจจัยส่วนอื่น ๆ เนื่องจากกำลังการจ่ายมีผลต่อการซื้อสินค้าเป็นอย่างมาก หากผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจในด้านผลิตภัณฑ์แต่ไม่มีกำลังจ่าย ส่วนของการซื้อสินค้าก็จะไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้เมื่อเกิดขึ้นในการซื้อขายสินค้าผ่านทางออนไลน์ ผู้บริโภคเองก็ปสามารถมองเห็นราคาของสินค้าก่อนการตัดสินใจซื้อ ไม่ว่าจะเป็นการคำนึงถึงราคาที่ส่งผลต่อความเหมาะของสินค้า ราคามีและคุณภาพของสินค้าอยู่ในเกณฑ์ที่ผู้บริโภคพึงพอใจและยอมรับได้ สิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ล้วนส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อสินค้าของผู้บริโภค ต่อมาปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สินค้าที่เกิดการซื้อขายผ่านทางออนไลน์นั้นส่งผลต่อการเลือกช่องทางการจัดจำหน่ายผ่านช่องทางขนส่ง ไม่ว่าจะเป็นการขนส่งผ่านทางไปรษณีย์ไทย เคอรี่และอื่น ๆ เมื่อผู้บริโภคเกิดพฤติกรรมการซื้อสินค้าแล้ว ผู้บริโภคส่วนใหญ่ก็จะเลือกถึงการให้บริการขนส่งสินค้าที่เกิดความรวดเร็วในการขนส่ง หรือเกิดความพึงพอใจต่อการขนส่งที่จะทำให้ผู้บริโภคได้รับสินค้าที่รวดเร็วและสินค้าที่ได้รับมีความสมบูรณ์ ไม่เกิดความเสียหาย หรือตำหนิต่อสินค้า และปัจจัยด้านช่องทางการตลาด ไม่ว่าจะเป็นในส่วนของโปรโมชั่น การให้บริการขนส่งสินค้าฟรี ส่วนลดที่เกิดจากเทศกาลต่าง ๆ ที่จัดขึ้น เพื่อให้ผู้บริโภคมีความต้องการซื้อสินค้าที่จะส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคโดยตรง (Kotler, Philip and Keller Kelvin Lane, 2016)

นอกจากนี้ เสื้อผ้าในปัจจุบันมีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต และยังสะท้อนให้เห็นถึงรสนิยมในกานเลือกซื้อเสื้อผ้าสามารถบ่งบอกถึงบุคลิก ความทันสมัย ความชอบของผู้บริโภค โดยการเลือกเสื้อผ้าสามารถเลือกใส่ให้เข้ากับสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคจะไป ซึ่งถ้าหากผู้บริโภคมีการเลือกซื้อเสื้อผ้าให้เหมาะสมต่อสถานที่ ถูกกาลเทศะ และแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่มีความทันสมัย ตามเทรนแฟชั่นแต่ยังคงถึงสไตล์ความเป็นตัวเอง ก็จะเสริมสร้างบุคลิกให้ผู้สวมใส่มีความมั่นใจและดูดี และแม้ว่าผู้บริโภคส่วนใหญ่จะให้ความสนใจในการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ แต่ก็ยังคงมีผู้บริโภคบางส่วนที่ยังไม่กล้าตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านทางออนไลน์ เนื่องจากมีปัจจัยหลากหลายสาเหตุที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าทางออนไลน์ เช่น ด้านคุณภาพ ด้านราคา ด้านการจ่ายชำระเงิน ซึ่งสาเหตุเหล่านี้ที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความไม่มั่นใจในการเลือกซื้อสินค้าผ่านช่องทางออนไลน์ แม้ว่าช่องทางออนไลน์นั้นจะสามารถทำให้ผู้บริโภคมองเห็นสินค้า การโฆษณาชวนเชื่อแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้สร้างความมั่นใจการเลือกซื้อสินค้าผ่านสื่อออนไลน์ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้บริโภคบางส่วนไม่มีความเชื่อมั่นต่อระบบอินเทอร์เน็ตออนไลน์ เช่น ความเสี่ยง ความง่ายต่อการเข้าถึงข้อมูล ทัศนคติ ที่เกี่ยวข้องกัน (Kotler, Philip and Keller Kelvin Lane, 2016)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นและศึกษาปัจจัยทางการตลาดของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการเข้าใจถึงพฤติกรรมผู้บริโภค พร้อมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดและเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการที่จำหน่ายเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มต่างๆ รวมถึงผู้ที่สนใจในธุรกิจนี้อนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

1.2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ภาคปกติ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2565 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา มีจำนวนนักศึกษา 373 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบโควต้า จากจำนวนประชากรที่เป็นนักศึกษา ทั้งสิ้น 8 คณะ

ตัวแปร

เรื่องการศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่น ของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ประกอบด้วย

1. ตัวแปรต้น คือ นักศึกษาภาคปกติมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี

2. ตัวแปรตาม คือ

2.1ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

2.2 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)

ด้านราคา (Price)

ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย (Place)

ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวมรวบข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งประกอบด้วยคำถามชนิดปลายปิดและชุดคำถามปลายเปิด โดยแบบสอบถามมีการออกแบบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และตัวแปรที่ศึกษา

ตอนที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้สอบถาม

ตอนที่ 2: ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัย ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

ตอนที่ 3: ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1.การสร้างแบบสอบถาม : กระบวนการออกแบบและรวบรวมชุดคำถามที่มีโครงสร้างเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือการสำรวจที่กำหนดไว้

2.การตรวจสอบความเที่ยงตรง : นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยมีการคำนวณค่า IOC เพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่เหมาะสม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้ในการทำวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูล เกี่ยวกับข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

1.ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็น นักศึกษาภาคปกติมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี โดยมีลักษณะคำถามปลายปิดประเภทคำถามมีหลายรายการให้เลือก (Multiple Choice Questions)

2.ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าจากตำรา เอกสารบทความทางวิชาการ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูล บทความทางอินเทอร์เน็ตตลอดจนสิ่งตีพิมพ์เผยแพร่ต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการทำการศึกษา รวมทั้งให้ผลการศึกษาครั้งนี้ได้รับประโยชน์สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Statistic Deviation) และการทดสอบความเป็นอิสระของตัวแปร (Chi-square test)

ผลการวิจัย

พบว่า นักศึกษาที่มีการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (คิดเป็นร้อยละ 52.81) ศึกษาอยู่ในคณะครุศาสตร์ (คิดเป็นร้อยละ 31.36) ชั้นปีที่ 3 (คิดเป็นร้อยละ 39.41) และมีรายได้เฉลี่ย 7,501-10,000 บาท (คิดเป็นร้อยละ 37.26)

พฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์พบว่า แพลตฟอร์มที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ Instagram (คิดเป็นร้อยละ 46.91) และ TikTok (คิดเป็นร้อยละ 44.23) นักศึกษานิยมซื้อเสื้อผ้าประเภท กางเกงขายาว (คิดเป็นร้อยละ 30.56) และ เสื้อยืด (คิดเป็นร้อยละ 24.12) มีความถี่ในการซื้อสูง เฉลี่ย 5-6 ครั้งต่อสัปดาห์ (คิดเป็นร้อยละ 35.38) โดยปัจจัยหลักในการตัดสินใจซื้อคือ โปรโมชั่นและส่วนลด (คิดเป็นร้อยละ 31.63) และเหตุผลสำคัญคือ ราคาที่เข้าถึงง่ายพร้อมโปรโมชั่น (คิดเป็นร้อยละ 35.12) งบประมาณเฉลี่ยที่ใช้ในการซื้ออยู่ระหว่าง 501-1,000 บาท (คิดเป็นร้อยละ 37.53)

สำหรับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ พบว่านักศึกษามีการรับรู้ในระดับสูงต่อ คุณภาพของสินค้า (ระดับมาก คิดเป็นร้อยละ 36.19 และมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 31.63) ความหลากหลายของสินค้า (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.85) ความทันสมัย (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 34.85) และ ราคาที่เหมาะสมกับคุณภาพ (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.62 และมาก คิดเป็นร้อยละ 42.09) นอกจากนี้ ความสะดวกในการสั่งซื้อสินค้า (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 49.86) และ การโฆษณาผ่านสื่อออนไลน์ (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.25) ส่วนลดและค่าส่งฟรี (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.79) การประชาสัมพันธ์ผ่านโปสเตอร์/Digital Signage (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.40) รวมถึงการมีแอดมินตอบคำถาม (ระดับมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 50.67) ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของนักศึกษา

ตารางแสดงค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการ ตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์

ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์	ค่าเฉลี่ย	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความสำคัญ
ด้านผลิตภัณฑ์ (Product)			
1.เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีคุณภาพดี	3.86	1.050	มาก
2.เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีความหลากหลาย	3.80	1.171	มาก
3.เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีความทันสมัย	3.76	1.216	มาก
4.เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ตรงตามความต้องการ	3.71	1.183	มาก
ด้านราคา (Price)			
5.มีหลากหลายราคาให้เลือกซื้อ	4.20	0.898	มากที่สุด
6.ราคาเหมาะสมกับคุณภาพ	3.89	1.137	มาก
7.ร้านค้าออนไลน์ราคาถูกกว่าตามท้องตลาดทั่วไป	3.89	1.108	มาก
ด้านช่องทางการจำหน่าย (Place)			
8.แพลตฟอร์มออนไลน์ให้ความสะดวกในการสั่งซื้อสินค้าทุกที่ทุกเวลา	4.26	0.931	มากที่สุด
9.มีบริการจัดส่งสินค้าอย่างระมัดระวังและรวดเร็ว	4.22	0.984	มากที่สุด
10.มีเสื้อผ้าแฟชั่นให้เลือกหลากหลายรูปแบบ ราคาประหยัด	4.20	0.997	มากที่สุด
ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion)			
การประชาสัมพันธ์ (Public Relation)			
11.โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านโปสเตอร์,จอDigital Signage	4.19	0.989	มาก
การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion)			
12. การมีส่วนลดสินค้า ฟรีค่าส่งสินค้า	4.18	1.017	มาก
การโฆษณา (Advertising)			
13.มีการโฆษณาตามสื่อต่างๆ เช่น YouTube, Facebook, Line	4.17	1.052	มาก
การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling)			
14.มีแอดมินในการช่วยตอบข้อความลูกค้า หรือข้อสงสัยในการเลือกซื้อสินค้า	3.89	1.128	มาก
การตลาดทางตรง (Direct Marketing)			
15.มีการส่งข้อมูลถึงลูกค้าโดยตรง ผ่านช่องทางอีเมลหรือโซเชียลมีเดีย	3.87	1.121	มาก

จากตารางพบว่า ปัจจัยทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญในระดับมากที่สุดในด้าน

ราคา(Price) เรื่องมีหลากหลายราคาให้เลือกซื้อ,ด้านช่องทางการจำหน่าย (Place) เรื่องแพลตฟอร์มออนไลน์ให้ความสะดวกในการสั่งซื้อสินค้าทุกที่ทุกเวลากับเรื่องมีเสื้อผ้าแฟชั่นให้เลือกหลากหลายรูปแบบ ราคาประหยัดและเรื่องมีบริการจัดส่งสินค้าอย่างระมัดระวังและรวดเร็ว โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.26,4.22 และ 4.20 ตามลำดับในขณะที่ปัจจัยทางการตลาดบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติ ในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จ.ปทุมธานี ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญอยู่ในระดับมาก ด้านการส่งเสริมทางการตลาด (Promotion) การประชาสัมพันธ์ (Public Relation) โดยมีการประชาสัมพันธ์ผ่านโปสเตอร์,จอ Digital Signage ,การส่งเสริมการขาย (Sale Promotion) การมีส่วนลดสินค้า ฟรีค่าส่งสินค้า , การโฆษณา (Advertising) โฆษณาตามสื่อต่างๆ เช่น YouTube, Facebook, Line ,การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal Selling) มีแอดมิน ในการช่วยตอบข้อความลูกค้า หรือข้อสงสัยในการเลือกซื้อสินค้า,ด้านราคา (Price) ราคาเหมาะสมกับคุณภาพและร้านค้าออนไลน์ราคาถูกกว่าตามท้องตลาดทั่วไป ,การตลาดทางตรง (Direreet Marketing) มีการส่งข้อมูลถึงลูกค้าโดยตรงผ่านช่องทาง อีเมลหรือโซเชียลมีเดีย ด้านผลิตภัณฑ์ (Product) เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีคุณภาพดี ,เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีความหลากหลาย,เสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ตรงตามความต้องการและเสื้อผ้าแฟชั่นที่ซื้อผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์มีความทันสมัย , โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86,4.19, 4.18, 4.17, 3.89, 3.87, 3.80, 3.76 และ 3.71 ตามลำดับ

นักวิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยแสดงเป็นแผนภาพโมเดล ชื่อว่า “Platform” เพื่อใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และมุ่งเน้นให้ผู้ประกอบการเข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภค พร้อมทั้งสามารถปรับกลยุทธ์ทางการตลาด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาผู้ประกอบการที่จำหน่ายเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มต่างๆรวมทั้งผู้ที่สนใจในธุรกิจนี้ต่อไป โดยแสดงให้เห็นกรอบแนวคิดของแพลตฟอร์มการตลาดดิจิทัล ที่รวบรวมปัจจัยสำคัญในหลายด้าน ไว้ดังนี้

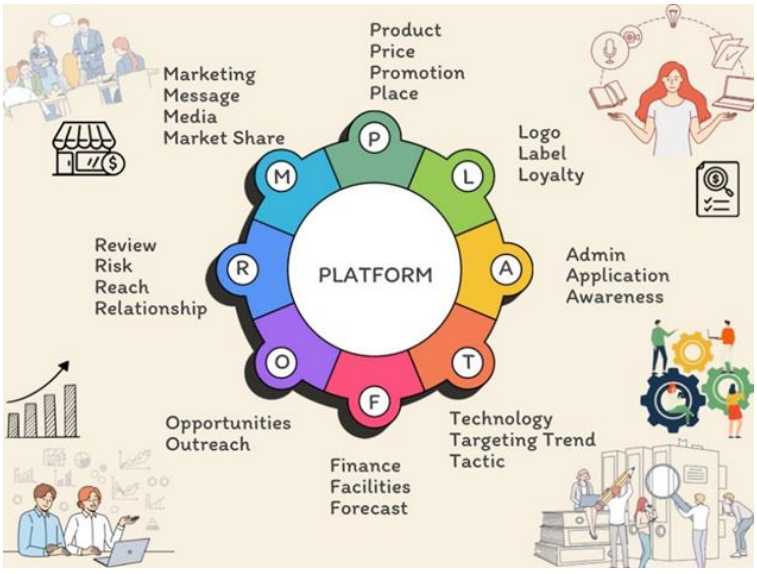

ภาพที่ 1 แสดงแผนภาพโมเดล Platform รูปแบบพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์
(ที่มา : กฤติยาภรณ์ บุญพร้อม,2568)

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษาภาคปกติในมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ฯ จังหวัดปทุมธานี ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษา โดยผลการวิจัยที่ได้สามารถนำมาอภิปรายร่วมกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จากการวิจัยเรื่องพฤติกรรมการเลือกซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของนักศึกษา ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ สามารถอภิปรายผลได้ว่า ปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาด มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix) ผู้บริโภค ของ Kotler, Philip and Keller Kelvin Lane. (2016). ซึ่งชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบด้านราคา มีความสำคัญในการจูงใจ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ (ฐิติมา ชัยเชิดชู และคณะ , 2567) ที่ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นและปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการเลือกซื้อสินค้าแฟชั่น ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และพบว่าปัจจัยด้านส่วนประสมทางการตลาดมีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นออนไลน์

นอกจากนี้ ผลการวิจัยที่พบว่าอิทธิพลทางสังคมจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การรีวิวสินค้าและการแนะนำจากอินฟลูเอนเซอร์ มีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ศรัณยานันท์ ศรีจงใจ, 2561) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยงานวิจัยดังกล่าวระบุว่าความน่าเชื่อถือของผู้ขายและการปฏิสัมพันธ์แบบเรียลไทม์เป็นปัจจัยสำคัญที่กระตุ้นการซื้อ ซึ่งเป็นหลักฐานที่สนับสนุนว่าบทบาทของอิทธิพลทางสังคมในโลกออนไลน์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมการซื้อของกลุ่มนักศึกษาในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

1.ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผู้ประกอบการเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ควรนำข้อมูลพฤติกรรมการเลือกซื้อไปพัฒนากลยุทธ์การตลา ดโดยเน้นการส่งเสริมการตลาด ราคาเข้าถึงง่าย และใช้แพลตฟอร์มยอดนิยมอย่าง Instagam และ Tiktok **เ**พื่อเพิ่มกลุ่มนักศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษากลุ่มตัวอย่างที่กว้างขึ้นเช่น การศึกษา ในมหาวิทยาลัยอื่น หรือเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้บริโภค ระหว่างเพศหรือช่วงวัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถนำไปใช้ในการวางแผนการตลาดในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

ฐิติมา ชัยเชิดชู และคณะ (2567). **พฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่นและปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์**.วารสารวิทยาการจัดการวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชบูรณ์, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 , 46-57. สืบค้นจาก (https://so12.tci-thaijo.org/index.php/jams/article/view/1508)

ณัฐฐา โทริ .(2561). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นสำเร็จรูปสำหรับวัยรุ่นนักศึกษา**.สืบค้นจาก (https://is.rajapark.ac.th/assets/uploads/20180819081749บทความการวิจัย.pdf)

บริพัฒน์ โตพ่วง. (2565). **ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นผ่านช่องทางออนไลน์หลังจากเกิดไวรัสโควิด-19 ของกลุ่มคนวัยทำงานในจังหวัดกรุงเทพมหานคร.** สืบค้นจาก (http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6402031642_16269_23497.pdf)

ปาจรีย์ ยังชู. (2561). **พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นทางออนไลน์ของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร** วารสารลวะศรีมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี,ปีที่ 6 ฉบับที่ 1. สืบค้นจาก (https://mmm.ru.ac.th/MMM/IS/vlt15-1/6114993672.pdf)

เบญจมาภรณ์ รุ่นประพันธ์ และคณะ. (2566). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์.** วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1, 128-141 สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/article/view/280765

ศรัณยนันท์ ศรีจงใจ. (2561). **ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางการถ่ายทอดสดเฟซบุ๊กไลฟ์ (Facebook Live) ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร.** วารสารวิชาการวิทยาการจัดการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1. สืบค้นจาก (http://thesis.swu.ac.th/swuthesis/Mark/Saranyanan_S.pdf)

อัญธิญาน์ วัฒนโสภณโรจน. (2565). **การเปิดรับสื่อออนไลน์กับกระบวนการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านช่องทางออนไลน์ของผู้บริโภคเจเนอเรชันวาย.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต:มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
สืบค้นจาก (http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2022/TU_2022_6407011433_17837_27092.pdf)

Armstrong, G., & Kotler, P. (2020). **Principles of marketing** (18th ed.). Pearson Education.

Ferrell, O. C., & Hartline, M. D. (2014). **Marketing strategy: Text and cases** (6th ed.). Cengage Learning.

Ferrell, O. C., & Hartline, M. D. (2021). **Marketing strategy** (8th ed.). Cengage Learning.

Kotler, P., Armstrong, G., Wong, V., & Saunders, J. (2018). **Principles of marketing** (17th ed.). Pearson Education.

Kotler, Philip and Keller Kelvin Lane. (2016). **Marketing Management**. (15th global edition) Edinburgh: Pearson Education.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษา มหาวิทยาลัยเอกชน ในจังหวัดปทุมธานี

FACTORS AFFECTING MOTIVATION TO READ ENTERTAINMENT HEADLINES AMONG PRIVATE UNIVERSITY STUDENTS IN PATHUM THANI PROVINCE

ศุภชัย ปัญต๊ะวงค์[1] ,วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ[2], บุษกร วัฒนบุตร[3]
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ[1,2,3]
Supachai pantawong[1], wongwit muenthep[2], busakorn wattanabut[3]
Faculty of liberal arts, north bangkok university[1,2,3]
Corresponding author e-mail : supachai.pan@northbkk.ac.th[1]

(Received : September 4, 2025; Edit : September 15, 2025; accepted : September 15, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีบทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1.)ศึกษาแรงจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี 2.)ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน ในจังหวัดปทุมธานีจำนวน 400 คน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างตามความสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า 1.) การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านจิตวิทยาและด้านพฤติกรรมและนิสัย ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรมตามลำดับ 2.) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ตัวแปรด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_1) (β=.181) ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร(X_2) (β=.171) ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง(X_3) (β=.316) และด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_4) (β=.299) โดยปัจจัยด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงมีอิทธิพลมากที่สุด

คำสำคัญ: ปัจจัยการจูงใจ, ความน่าสนใจของพาดหัวข่าว, พาดหัวข่าวบันเทิง, นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน

Abstract

This research article aimed to: (1) examine the motivation for reading entertainment news headlines among students at private universities in Pathum Thani Province, and (2) investigate the factors influencing such motivation. The sample group consisted of 400 students from private universities in Pathum Thani Province, selected through convenience sampling. The research instrument employed was a questionnaire, and the statistical methods used included mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

The research findings revealed that: (1) the overall motivation to read entertainment news headlines among private university students in Pathum Thani Province was at the highest level. When considering each

dimension, the highest mean score was found in the domain of perception and learning, followed by psychological, behavioral, and habitual dimensions, while the lowest mean score was found in the socio-cultural dimension. (2) The factors influencing the motivation to read entertainment news headlines included the variable of headline attractiveness (X1) (β = .181), information perception competency (X2) (β = .171), reading context of entertainment news headlines (X3) (β = .316), and environmental context of entertainment news headlines (X4) (β = .299), where the context of reading entertainment headlines has the greatest influence.

Keyword: Motivational factors, headline appeal, entertainment headlines, private university students

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทบาทของสื่อใหม่ (New Media) ในยุคปัจจุบันเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตอย่างมากเพราะเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคนี้เติบโตไปอย่างรวดเร็วส่งผลให้ผู้คนก็ต้องปรับตัวตามเทคโนโลยีการสื่อสารโดยเฉพาะเรื่องการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ผู้รับสารหันมารับข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อใหม่มากขึ้นเพราะ สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็วในทุกสถานที่ที่มีระบบอินเทอร์เน็ตเข้าถึง หรือแม้กระทั่งแต่การใช้สื่อใหม่ผ่านโทรศัพท์มือถือ และสื่อใหม่ถูกพัฒนามาใช้งานทั้งในองค์กรสื่อมวลชน ในรูปแบบการรายข่าวผ่านเว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ อินสตาแกรม ซึ่งจะใช้สื่อใหม่เป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร ปัจจุบันข่าวบันเทิงนับเป็นเนื้อหาประเภทหนึ่งที่ได้รับความนิยมอย่างสูง โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ เนื่องจากข่าวบันเทิงเกี่ยวข้องกับดารา ศิลปิน ภาพยนตร์ เพลง หรือกระแสสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นเรื่องราวที่ใกล้ชิดกับวิถีชีวิตและความสนใจของคนรุ่นใหม่อยู่แล้ว การติดตามข่าวบันเทิงจึงเป็นทั้งความเพลิดเพลิน ความบันเทิงใจ และยังช่วยให้รู้สึกเชื่อมโยงกับสังคมออนไลน์ได้มากยิ่งขึ้น อีกทั้งข่าวบันเทิงยังตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์ เช่น ความตื่นเต้น ความสนุกสนาน และการคลายความเครียด จึงทำให้สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้อย่างกว้างขวาง สิ่งที่ทำให้ข่าวบันเทิงโดดเด่นและน่าสนใจเป็นพิเศษ คือการนำเสนอผ่าน พาดหัวข่าว ซึ่งถือเป็นจุดสำคัญที่ดึงดูดความสนใจของผู้อ่าน กลวิธีทางภาษาในการเขียนพาดหัวข่าวบันเทิงมีลักษณะเฉพาะและส่งผลทางจิตวิทยาอย่างมาก การใช้คำที่เร้าอารมณ์ เช่น ช็อก! ฮือฮา! หรือ ไม่อยากเชื่อสายตา เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกตื่นเต้นและอยากคลิกอ่านต่อ (นนท์ธวัช ไชยวัง, 2560) (ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา, 2022: Online)

การพาดหัวข่าวเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ประชาชน ยังคงอ่านข่าวเสมอ และเป็นประจำ โดยพบว่าประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสนใจต่อข่าว จากการพาดหัวข่าว จากการที่สื่อใช้คำที่มีความดึงดูดให้อ่านข่าว พบว่าประชาชนมีระดับความคิดเห็นในระดับเห็นด้วย ในจำนวนร้อยละ 59.6 และ ระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง 37.5 (กษมพร อิฐรัตน, 2564: 67) แสดงให้เห็นว่าการพาดหัวข่าวมีอิทธิพลอย่างมากต่อการอ่านข่าวของประชาชนโดยเฉพาะข่าวบันเทิง

ซึ่งความสำคัญของการอ่านพาดหัวข่าวมีความสำคัญมาก เพราะเป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อหาสำคัญของข่าวได้อย่างรวดเร็ว โดยมีประโยชน์หลัก ๆ ดังนี้ 1. ช่วยประหยัดเวลา พาดหัวข่าวสรุปสาระสำคัญของข่าวในประโยคสั้น ๆ ทำให้สามารถตัดสินใจได้ว่าควรอ่านรายละเอียดต่อหรือไม่ 2. ดึงดูดความสนใจ พาดหัวข่าวที่ดีจะกระตุ้นความอยากรู้และทำให้ผู้อ่านสนใจติดตามข่าวสาร 3. ทำให้เข้าใจเนื้อหาคร่าว ๆ แม้ไม่มีเวลามาก การอ่านพาดหัวข่าวก็ช่วยให้รับรู้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น 4. ช่วยในการตัดสินใจ สำหรับบางข่าว เช่น ข่าวเศรษฐกิจหรือการเมือง การเข้าใจพาดหัวข่าวอาจช่วยให้ตัดสินใจทางธุรกิจหรือชีวิตประจำวันได้ 5. สะท้อนแนวโน้มของสังคม พาดหัวข่าวสามารถแสดงให้เห็นว่าสังคมกำลังให้ความสนใจกับเรื่องใดเป็นพิเศษ อย่างไรก็ตาม ควรอ่านข่าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ และไม่ควรตัดสินใจหรือแชร์ข่าวสารเพียงเพราะพาดหัว เพราะบางครั้งพาดหัวอาจถูกออกแบบให้ดึงดูดความสนใจมากกว่าการให้ข้อมูลที่ครบถ้วน

ทำไมต้องที่ปทุมธานี เพราะพื้นที่จังหวัดปทุมธานีมีความหลากหลายทางการศึกษาและสื่อ ปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีมหาวิทยาลัยเอกชนจำนวนมาก และใกล้เมืองหลวง ทำให้สภาพแวดล้อมทางสื่อและเทคโนโลยีทันสมัย อยู่ในสภาพแวดล้อมที่

เข้าถึงสื่อได้ง่าย (เช่น มหาวิทยาลัยมี Wi-Fi, ใช้สมาร์ตโฟน ฯลฯ) อาจส่งผลต่อพฤติกรรมการบริโภคข่าวที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ทำให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีจัดเป็นกลุ่มเยาวชนช่วงวัยรุ่นตอนปลายถึงวัยผู้ใหญ่ตอนต้น ซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่มีความสนใจในเรื่องบันเทิง สื่อดิจิทัล และเทรนด์ของสังคมอย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมการเสพสื่อของกลุ่มนี้มีความหลากหลาย ทั้งในรูปแบบออนไลน์ เช่น โซเชียลมีเดีย ยูทูบ ข่าวบันเทิงผ่านเว็บไซต์ และแพลตฟอร์มต่าง ๆ โดยเฉพาะการบริโภคข่าวสารผ่าน "พาดหัวข่าว" ที่สั้น กระชับ กระตุ้นอารมณ์ และรวมถึงการติดตามข่าวบันเทิงผ่าน “พาดหัวข่าว” ที่มีลักษณะดึงดูดใจและกระตุ้นความสนใจ ส่งผลให้กลุ่มนักศึกษาเหล่านี้มักตอบสนองต่อพาดหัวข่าวบันเทิงได้อย่างรวดเร็ว และมีอัตราการคลิกเข้าชมสูง ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษาเรื่อง แรงจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

กรอบแนวคิดการวิจัย

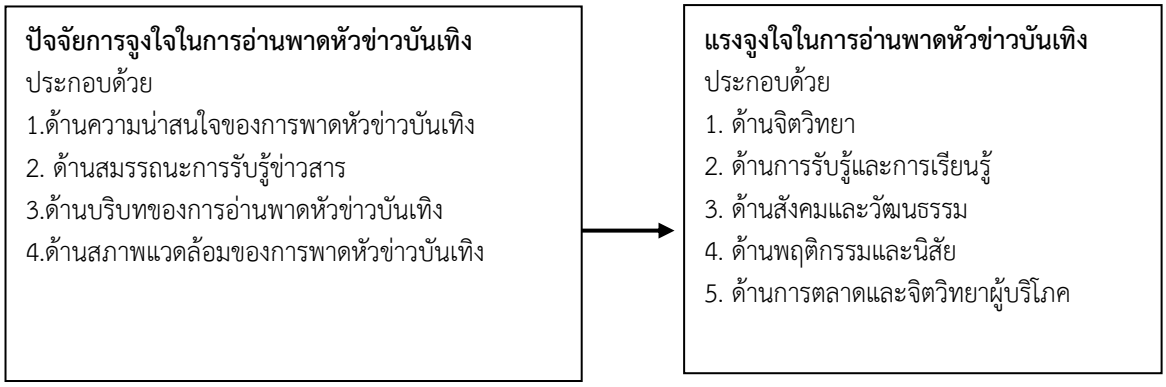

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง 2. ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร 3. ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง 4. ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 81,144 คน (สำนักงานปลัด กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม,2566) (ข้อมูล ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ 2568) สุ่มกลุ่มตัวอย่างตามตารางสุ่มของ Taro Yamane จำนวน 400 คน โดยวิธีการเลือกตัวอย่างตามความสะดวก (Convenience Sampling)

ตัวแปร

1. ปัจจัย ได้แก่ 1. ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง 2. ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร 3. ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง 4. ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง

2. การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ 1. ด้านจิตวิทยา 2. ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ 3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม 4. ด้านพฤติกรรมและนิสัย 5. ด้านการตลาดและจิตวิทยาผู้บริโภค

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี แบ่งออกเป็น 4 ตอน ประกอบด้วย คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นที่ศึกษา สาขาที่กำลังศึกษาอยู่ ลักษณะข้อคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับปัจจัยการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales)

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ เพิ่มเติม

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือ แบบสอบถามปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ดำเนินการสร้างโดยมีขั้นตอนต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจเกี่ยวกับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดขอบเขตและเนื้อหาของแบบสอบถาม
2. ร่างและเขียนข้อความตามขอบเขตเนื้อหาของแบบสอบถาม
3. จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์
4. นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence--IOC) จำนวน 3 ท่าน
5. นำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ หาค่า IOC ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามในแบบสอบถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย คำนวณจากสูตรค่า IOC (Index of Item Objective Congruence) ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.67-1.0
6. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามที่ผู้เชี่ยวชาญแนะนำ
7. นำแบบสอบถามจำนวน 30 ชุด ไป Tryout กับวัยรุ่นระดับปริญญาตรีที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น (Reliability) ทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา(α Coefficient) โดยค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าเท่ากับ 0.92 และมีค่าอำนาจจำแนกรายข้อตั้งแต่ 0.24 ขึ้นไป
8. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามบางข้อที่มีค่าความเชื่อมั่นต่ำและค่าอำนาจจำแนกต่ำ
9. จัดทำแบบสอบถามให้อยู่ในรูปที่สมบูรณ์อีกครั้งและนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพเพื่อส่งไปยังกลุ่มตัวอย่าง โดยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยพร้อมกับแบบสอบถามที่ลงรหัสเรียบร้อยแล้วไปยังมหาวิทยาลัยเอกชนต่างๆในจังหวัดปทุมธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้นักศึกษา ระดับปริญญาตรี ประจำปีการศึกษา 2568 ทำแบบสอบถามผ่านระบบ GoogleForm
2. เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วนทั้งข้อมูลในแบบสอบถามและจำนวนของแบบสอบถาม แล้วนำแบบสอบถามที่ได้มาจัดหมวดหมู่
3. คีย์ข้อมูลของแบบสอบถาม แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) สำหรับการแปลผลค่าเฉลี่ย (Mean)

โดยบรรยายข้อมูลและนำเสนอในรูปตารางประกอบความเรียง ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ดังนี้ (ธานินทร์ ศิลป์จารุ.2555: 75)

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 อยู่ในระดับ มากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 อยู่ในระดับ มาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 อยู่ในระดับ ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 อยู่ในระดับ น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 อยู่ในระดับ น้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธี ENTER

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ตอนดังนี้

1.**ผลการวิเคราะห์การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี**

ผลการวิเคราะห์การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีในภาพรวมและจำแนกรายด้าน ประกอบด้วย ได้แก่ 1. ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง 2. ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร 3. ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง 4. ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม

รายการปัจจัยโดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
	$\overline{X}$	S.D.	แปลความ
1. ด้านจิตวิทยา	4.53	.486	มากที่สุด
2. ด้านการรับรู้และการเรียนรู้	4.54	.479	มากที่สุด
3. ด้านสังคมและวัฒนธรรม	4.51	.482	มากที่สุด
4. ด้านพฤติกรรมและนิสัย	4.53	.486	มากที่สุด
5. ด้านการตลาดและจิตวิทยาของผู้บริโภค	4.52	.496	มากที่สุด
รวม	4.53	.421	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.53, S.D.= .421) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้และการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.54, S.D.= .479) รองลงมาได้แก่ ด้านจิตวิทยาและด้านพฤติกรรมและนิสัยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.53, S.D.= .486) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.51, S.D.= .482) ตามลำดับ

2. **ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี**

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยพิจารณาค่าความสัมพันธ์ของตัวแปร สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สัมประสิทธิ์การอธิบาย (R^2) และค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย(b)

สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน(β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปร ดังตารางที่ 2 และตารางที่ 3

ตารางที่ 2 สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ (R) สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R^2) สัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error of the Estimate	F	Sig
.884	.782	.780	.19772	353.813*	.000

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุ(R) ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ ได้แก่ ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง และด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง กับตัวแปรตาม ได้แก่ การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง เท่ากับ .884 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R^2) เท่ากับ .782 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .780 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายปัจจัยการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษาเอกชนในจังหวัดปทุมธานีได้ ร้อยละ 78.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 3 สัมประสิทธิ์การถดถอย(b) สัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน(β) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติ

	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients		
	b	Std. Error	Beta	t	Sig.
Constant	.681	.104		6.538*	.000
1.ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง (X_1)	.160	.041	.181	3.885*	.000
2.ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร (X_2)	.161	.047	.171	3.399*	.001
3.ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง (X_3)	.275	.041	.316	6.752*	.000
4.ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง (X_4)	.258	.034	.299	7.538*	.000

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี มีตัวแปรที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษา 4 ตัวแปรหลัก ได้แก่ ตัวแปร ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_1) (β=.181) ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร(X_2) (β=.171) ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง(X_3) (β=.316) และด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_4) (β=.299) โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษาเรียงลำดับจากมากที่สุดไปน้อยที่สุดดังนี้ 1. ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง(X_3) (β=.316) 2. ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_4) (β=.299) 3.ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง(X_1) (β=.181) และ 4.ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร(X_2) (β=.171) ตามลำดับ โดยเขียนเป็นสมการพยากรณ์(คะแนนดิบ)ได้ดังนี้

$$\hat{Y} = .681 + .160X_1 + .161X_2 + .275X_3 + .258X_4$$

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษา =.681+ .160ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง +.161ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร + .275ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง + .258ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง

โดยสามารถเขียนเป็นสมการพยากรณ์(คะแนนมาตรฐาน)ได้ดังนี้

$$\hat{Z}_Y = .181Z_{X1} + .171Z_{X2} + .316Z_{X3} + .299Z_{X4}$$

หรือสามารถเขียนเป็นสมการได้ดังนี้ การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษา =.181ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง +.171ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร + .316ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง + .299ด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า นักศึกษาใช้ประสบการณ์การอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเพื่อนบุคคลรอบข้าง เป็นต้น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาได้แก่ นักศึกษาแสดงความคิดเห็นต่อข่าวที่มีการพาดหัวข่าวรุนแรง โดยคำนึงถึงผลที่จะตามมาอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ นักศึกษาต้องการรับข้อมูลใหม่ๆ เพื่อเท่าทันเหตุการณ์ สถานการณ์ ตลอดจนสิ่งที่เกิดขึ้นปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในระดับมาก ตามลำดับ สอดคล้องกับ (ธีร์วรา แสงอินทร์, 2562) ศึกษาเรื่อง “กลวิธีการใช้ภาษาพาดหัวข่าวออนไลน์” โดย การศึกษา ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ศึกษาพาดหัวข่าวเว็บไซต์ของหนังสือพิมพ์ ไทยรัฐออนไลน์และเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ข่าวสดออนไลน์ พบว่า 1.ผู้เขียนข่าวมีกลวิธีการในการใช้คำและการสื่อความหมายของคำโดยเลือกใช้คำที่สื่อความหมายแล้วทำให้เนื้อหาของข่าวมีการแสดงอารมณ์หรือภาพพจน์เพื่อให้ผู้บริโภคข้อมูลข่าวสารเกิดภาพจินตนาการ2.การใช้คำในการเขียนพาด หัวข่าวของหนังสือพิมพ์ออนไลน์ผู้เขียนข่าวมีกลวิธีการใช้ภาษาที่มีการให้ความหมายโดยนัยเฉพาะ ตามบริบทของเนื้อข่าวและบริบทของสังคมในช่วงเวลาต่าง ๆ 3.ยุคสังคมออนไลน์นี้สื่อหนังสือพิมพ์เป็นทั้งผู้นำและผู้ตามในการใช้ภาษาและสื่อยังมีอิทธิพลในการใช้ภาษาของสังคมด้วยงานวิจัยของ (พิมพ์รจิต เอื้อวงษ์ชัย, 2561) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการรับชมข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี:กรณีศึกษา พบว่าปัจจุบันการติดต่อสื่อสารระหว่างกันเป็นสิ่งที่สำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในโลกของการบริโภคข้อมูลข่าวสารเพื่อใช้ในการประกอบการตัดสินใจในทุก ๆ เรื่องในการดำเนินชีวิตในแต่ละวัน สื่อ (Media) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากในสังคมยุคปัจจุบันเพื่อใช้ในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร แลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ความรู้สึกนึกคิด ทัศนคติ ตลอดจนพฤติกรรมการกระทำต่าง ๆ ที่อาจจะส่งผล หรือ มีอิทธิพลต่อประชากรในสังคม สื่อโทรทัศน์จึงถือเป็นสื่อหนึ่งที่มีความสำคัญ และอิทธิพลต่อประชากรในสังคมเกือบทุกประเทศทั่วโลก เนื่องจากเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองความต้องการด้านข้อมูลข่าวสารความบันเทิงความเพลิดเพลินประสบการณ์ความรู้ และด้านอื่น ๆ ได้มากกว่าสื่อประเภทอื่น เช่น วิทยุ หรือ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น และจากผลสำรวจในประเทศไทย พบว่าประชาชนมากกว่าร้อยละ 98 สามารถเข้าถึงสื่อโทรทัศน์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559) จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าสื่อโทรทัศน์นั้นมีอิทธิพลมากต่อประชากรในสังคมไทย และสอดคล้องกับ (สุภาวดี ลิ่มสกุล, 2563) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯกรณีศึกษาจากการสำรวจในปีพ.ศ. 2559ของคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย“พฤติกรรมการรับข่าวสารและความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อสื่อมวลชน”ของคนในเขต กรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 800 คน พบว่าประชาชน 32.6% ใช้เวลาในการรับข่าวสาร โดยเฉลี่ยต่อวัน 1-2 ชั่วโมง รองลงมา 24.1% ใช้เวลาในการรับข่าวสารโดยเฉลี่ยต่อวัน 2-3 ชั่วโมง โดยข่าวสารที่เปิดรับบ่อยที่สุดคือข่าวบันเทิง 54.4% รองลงมาคือข่าวเหตุการณ์สำคัญ 52.3% ข่าว กีฬา 37% ข่าวการเมือง 34.9% และข่าวอาชญากรรม 32.8% โดยประชาชนมีการเปิดรับข่าวสาร จากช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ (โซเชียลมีเดีย) บ่อยที่สุดคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 4.13 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) รองลงมาคือดูโทรทัศน์ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.81 และเว็บไซต์หรือแอพพลิเคชั่นข่าว คิดเป็น คะแนนเฉลี่ย 3.15 (ตามภาพที่ 1.1) จากพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารผ่านทางสังคมออนไลน์ของ ประชาชนส่วนใหญ่ มีพฤติกรรมการอ่านข่าวผ่านสมาร์ตโฟน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 4.35 (จากคะแนน เต็ม 5 คะแนน) ซึ่งบ่อยกว่าอ่านจากคอมพิวเตอร์ ซึ่งคิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.12 โดยเลือกอ่านข่าวที่ แชร์มาจากคนใกล้ชิดบ่อยที่สุด คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.53 (จากคะแนนเต็ม 5 คะแนน) รองลงมาคือ อ่านข่าวจากสื่อที่เป็นสำนัก

ข่าวที่เป็นทางการ คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.33 และสื่อที่เป็นสำนักข่าวอย่าง ไม่เป็นทางการ (สื่อบุคคลหรือแอคเคานต์เขียนข่าวออนไลน์) คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.28 โดย พฤติกรรมของประชาชน เมื่อเห็นข่าวแล้วจะคลิกไปอ่านยังแหล่งที่มาของข่าวมากที่สุด คิดเป็น คะแนนเฉลี่ย 3.33 รองลงมาคือ กด Like คิดเป็นคะแนนเฉลี่ย 3.03 (“กรุงเทพธุรกิจ”, 2559)

2. สำหรับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ ด้านความน่าสนใจของการพาดหัวข่าวบันเทิง ด้านสมรรถนะการรับรู้ข่าวสาร ด้านบริบทของการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง และด้านสภาพแวดล้อมของการพาดหัวข่าวบันเทิง กับตัวแปรตาม ได้แก่ การจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง เท่ากับ .884 สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ(R^2) เท่ากับ .782 และสัมประสิทธิ์การอธิบาย (Adjusted R^2) เท่ากับ .780 โดยมีประสิทธิภาพร่วมกันในการทำนายปัจจัยการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษาเอกชนในจังหวัดปทุมธานีได้ ร้อยละ 78.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ (สุภาวดี ลิ่มสกุล, 2563) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯ พบว่า ปัจจัยการเปิดรับข่าวสารและพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯ มีความสัมพันธ์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯ กล่าวคือ ปัจจัยการเปิดรับข่าวสาร ไม่ว่าจะเป็น ด้านความต้องการ ด้านเป้าหมาย ด้านความสามารถ ด้านลีลาในการสื่อสาร ด้านสภาวะ และด้านประสบการณ์และนิสัย มีความสัมพันธ์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯ ซึ่งปัจจัยและด้านต่าง ๆ ดังกล่าวส่งผลอย่างมีนัยและสอดคล้องกับงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถึงความตั้งใจของนักเรียน นักศึกษาที่มีต่อการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง และนำมาปรับใช้เข้ากับการเรียนรู้ หรือพัฒนาตนเอง ต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

การพัฒนาให้วัยรุ่นให้มีความสามารถในการใช้ปัญญาประดิษฐ์(AI) ในการเรียนรู้ มีองค์ประกอบ 4 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์และผลลัพธ์ทางการเรียนรู้ การสนับสนุนจากครูและเพื่อน ความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของปัญญาประดิษฐ์(AI) และทัศนคติต่อปัญญาประดิษฐ์(AI)

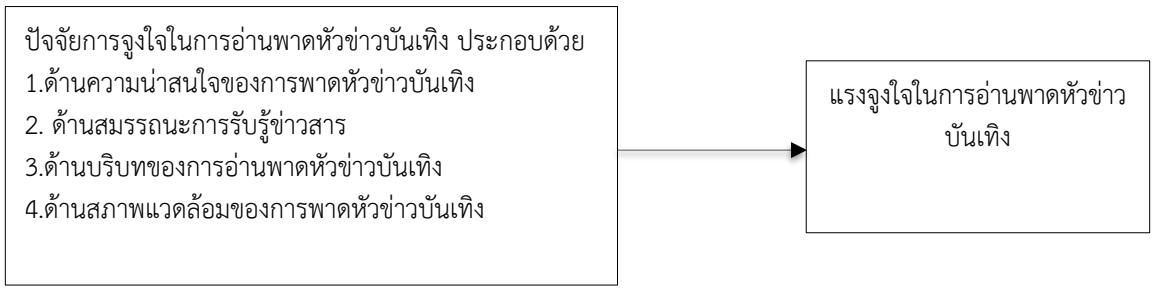

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 สำนักข่าว,องค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีแนวปฏิบัติที่เสริมสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของการพาดหัวข่าวบันเทิงกับเยาวชน,ประชาชน

1.2 สถานศึกษาควรจัดให้นักเรียน,นักศึกษาได้เข้าร่วมโครงการที่เสริมทักษะการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงสำหรับการเรียนรู้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจูงใจในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีในเชิงคุณภาพ

2.2 ควรศึกษาการรับรู้หรือความสนใจที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ในการอ่านพาดหัวข่าวบันเทิง ของเยาวชน,ประชาชน อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

นนท์ธวัช ไชยวัง. (2560). **การศึกษารูปแบบการพาดหัวข่าวในเว็บไซต์หนังสือพิมพ์ไทย**. สารนิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

กษมพร อิฐรัตน. (2564: 67). **การศึกษาการพาดหัวข่าวและความคิดเห็นของผู้รับสารต่อการนำเสนอข่าวโควิด-19ของเฟซบุ๊กแฟนเพจ Workpoint Today**. การค้นคว้าอิสระวารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธีร์วรา แสงอินทร์. (2562). **การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาพาดหัวข่าวออนไลน์.** สารนิพนธ์วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

พิมพ์รจิต เอื้อวงษ์ชัย. (2561). **การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการรับชมข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ไทยรัฐทีวี**. สารนิพนธ์ปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุภาวดี ลิ่มสกุล. (2563). **การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเลือกเปิดรับข่าวบันเทิงบนทวิตเตอร์ของคนรุ่นใหม่ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯ**. การค้นคว้าอิสระนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

สำนักงานปลัด กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2566).

กรุงเทพธุรกิจ. (2559). **หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ**. กรุงเทพฯ: บริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน).

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2559). **ถิติประเทศไทย พ.ศ. 2559**. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

ชนัญสรา อรนพ ณ อยุธยา. (2022: Online). **การสื่อสารดิจิทัลระหว่างรุ่นอายุกับการเปลี่ยนแปลงของคุณค่าสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัล**. สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.).

การพัฒนาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 และความพึงพอใจ ที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก

DEVELOPMENT OF PRACTICAL SKILLS AND LEARNING SATISFACTION IN THE OCCUPATIONAL WORK SUBJECT ON HANDICRAFTS FOR GRADE 2 STUDENTS USING HARROW'S PSYCHOMOTOR TEACHING MODEL COMBINED WITH PRACTICE EXERCISES

ปิยวรรณ โทแหล่ง[1], อลงกต ยะไวทย์[2], ชิตพล ดีขุนทด[3]
มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล[1,2,3]
Piyawan Tholaeng[1], Alongkot Yawai[2], Chitapol Deekoontod[3]
Vongchavalitkul University[1,2,3]
Corresponding Author E-mail : piyawan.tholaeng@gmail.com[1],
y.alongkot@gmail.com[2], chitapol_dee@vu.ac.th[3]

(Received : August 25, 2025; Edit : September 5, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึกกับเกณฑ์ร้อยละ 75 2) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงานหลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก และ 3) เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุนทรวัฒนา โดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบฝึก แบบประเมินทักษะปฏิบัติงาน แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะปฏิบัติวิชา การงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ระดับคุณภาพชิ้นงานของนักเรียนหลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก อยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.48) และ 3) ระดับความพึงพอใจของนักเรียนต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.43)

คำสำคัญ : รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์, ทักษะปฏิบัติ, คุณภาพชิ้นงาน, ความพึงพอใจ

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the practical skills in the Occupational Work subject on handicrafts of Grade 2 students after implementing Harrow's psychomotor teaching model combined with practice exercises, using a 75% criterion; 2) to examine the level of quality of students' handicraft products after using the model; and 3) to investigate the level of students' satisfaction with learning through Harrow's psychomotor teaching model combined with practice exercises. The sample consisted of Grade 2 students from Sunthornwatthana School, selected through cluster random sampling. The research instruments included lesson plans; a practice exercises; a practical skills assessment form; a product quality assessment form; and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test. The findings revealed that: 1) the students' practical skills in handicrafts were significantly higher than the 75 percent criterion at the .05 level; 2) the quality of students' handicraft products after using the model was at a very good level ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.48); and 3) the students' satisfaction with learning through Harrow's psychomotor teaching model combined with practice exercises was at the highest level ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.43).

Keywords : Harrow's psychomotor teaching model, practical skills, quality of handicraft products, satisfaction

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การดำเนินชีวิต รวมถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่ทันสมัย ทำให้ระบบการศึกษาต้องมีการปรับปรุง พัฒนาหลักสูตรการศึกษาให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลง เพื่อเตรียมนักเรียนให้เป็นบุคคลในศตวรรษที่ 21 และในการจัดการศึกษานั้น มีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะสมรรถนะสูง เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการเกี่ยวกับการเผชิญปัญหา ประยุกต์ความรู้เพื่อนำมาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหานั้น ๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565 : 3) ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายให้นักเรียนต้องมีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 2) ส่งเสริมคุณลักษณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มุ่งสร้างความตระหนักรู้และจิตสำนึกในความเป็นท้องถิ่นของตนเอง ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (Active Learning) ปลูกฝังทัศนคติที่ดีต่อชุมชน นำความรู้ไปใช้ในแก้ปัญหาที่เชื่อมโยงกับการดำรงชีวิตจริงในปัจจุบัน ทำให้เกิดกระบวนการหรือผลผลิตใหม่ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ เป็นหนึ่งในกลุ่มสาระที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการปฏิบัติของนักเรียน โดยมุ่งหวังให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สร้างสรรค์ชิ้นงาน จนพัฒนาเป็นอาชีพ และพัฒนาทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต ผ่านการจัดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ลงมือปฏิบัติ ประดิษฐ์สิ่งของ เสริมสร้างทักษะการทำงานร่วมกัน ฝึกให้เกิดความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเองและส่วนรวม เห็นประโยชน์และแนวทางในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นปฏิบัติจนเกิดความมั่นใจและภูมิใจในผลสำเร็จของงานตามความถนัด และความสนใจของตนเอง สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียง และมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565 : 35) การจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง มีการสื่อสารเชื่อมโยง เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างนักเรียนและครูผู้สอนตั้งแต่การวางแผนการจัดการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกับเนื้อหา ความสนใจของนักเรียน เหมาะสมกับระดับชั้น โดยเน้นกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกันผ่านกิจกรรมกลุ่มควบคู่ไปกับการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะฝีมือจนเกิดความชำนาญ รวมถึงการวัดและประเมินผลที่หลากหลายตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพที่สร้างรายได้อย่างยั่งยืน

โรงเรียนสุนทรวัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 1 อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้วิชาการงานอาชีพที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจ ภาคภูมิใจในผลงาน และเห็นคุณค่าของตนเอง ทั้งยังสามารถพัฒนาไปสู่การมีทักษะทางด้านงานอาชีพที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพในอนาคต โดยมีเป้าหมายสำคัญในการส่งเสริมความสามารถในการแสวงหาความรู้ การออกแบบ และการประดิษฐ์สิ่งของอย่างสร้างสรรค์ตามความถนัด สนใจ และศักยภาพของนักเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ โรงเรียนสุนทรวัฒนาได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานระดับสถานศึกษาระบุว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จะต้องมีผลการประเมินรวมหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 ของคะแนนเต็ม (โรงเรียนสุนทรวัฒนา, 2566) ซึ่งในปีการศึกษา 2566 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะปฏิบัติที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งสาเหตุหลัก มาจากข้อจำกัดของครูผู้สอน อาทิ การขาดประสบการณ์และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน รวมถึงการใช้วิธีการสอนที่เน้นการบรรยายมากกว่าการจัดกิจกรรมภาคปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้ไม่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน สื่อการเรียนรู้ที่ไม่เพียงพอ และเวลาในการฝึกปฏิบัติน้อยเกินไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือทำ เพื่อให้เกิดทักษะ และความชำนาญ ตามรูปแบบการเรียน การสอนที่เน้นพัฒนาทักษะการปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการนำแนวคิดของแฮร์โรว์ มาใช้ในการจัดกิจกรรม การเรียนรู้ ดังนี้ 1) ขั้นการเลียนแบบ ใช้การสังเกตและสาธิต 2) ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ลงมือปฏิบัติทีละขั้นตอนตามคำสั่งครูผู้สอน หรือตามคู่มือแบบฝึก 3) ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ นักเรียนสามารถฝึกฝนจนทำสิ่งนั้นได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์ โดยไม่มีคำสั่งนำทาง 4) ขั้นการแสดงออก มีการนำเสนอแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นกับเพื่อน เพื่อนำมาปรับปรุงชิ้นงานของตนเอง และ 5) ขั้นการกระทำอย่างเป็น

ธรรมชาติ จนเกิดความชำนาญ และมั่นใจในปฏิบัติงานงานที่ถูกต้องสมบูรณ์ (Harrow, 1972 : 96-99) พร้อมทั้งพัฒนาแบบฝึกที่มุ่งเน้นทักษะการปฏิบัติจริง ออกแบบให้เหมาะสมกับช่วงวัยและความสามารถของผู้เรียน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สามารถใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติกิจกรรมของนักเรียน ทบทวนความรู้ เพิ่มทักษะความชำนาญ และฝึกกระบวนการคิดให้มากขึ้น และตอบสนองความต้องการทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล แบบฝึกเหล่านี้เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกฝนทักษะผ่านการลงมือทำทั้งในลักษณะงานกลุ่มและรายบุคคล สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง ครูที่เป็นผู้แนะนำ (ดรุณนภา นาชัยฤทธิ์, 2562) ซึ่งช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ การประยุกต์ใช้รูปแบบดังกล่าว ร่วมกับการออกแบบแบบฝึกที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละช่วงวัย วิเคราะห์เนื้อหา เรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งที่ใกล้ตัวไปสู่สิ่งที่ไกลตัว (พิศวรรณ ณ ลำปาง, 2561 : 38) จากการวิจัยของณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร (2567) โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ทำให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงถือเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ใน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการทำงาน และบรรลุผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตามเป้าหมายที่กำหนด

ผู้วิจัยจึงได้จึงสนใจรูปแบบการสอนที่มุ่งพัฒนาทักษะปฏิบัติของนักเรียน เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ จนเกิดเป็นองค์ความรู้ สามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้ โดยใช้แบบฝึก เรื่อง งานประดิษฐ์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เพื่อช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความศักยภาพ ได้ฝึกฝน ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการปฏิบัติงาน ความสามารถในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพ นำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเกิดเป็นอาชีพได้ และมีเจตคติที่ดีต่องานอาชีพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลัง การใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก กับเกณฑ์ร้อยละ 75
2. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงานวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก
3. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้พัฒนาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอน วิธีการจัดการเรียนรู้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติแฮร์โรว์ 5 ขั้น คือ 1) ขั้นการเลียนแบบ 2) ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง 3) ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ 4) ขั้นการแสดงออก และ 5) ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ นำมาใช้ร่วมกับแบบฝึก เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ คุณภาพชิ้นงาน และความพึงพอใจ ของนักเรียน ผู้วิจัยจึงสร้างกรอบแนวคิด ดังนี้

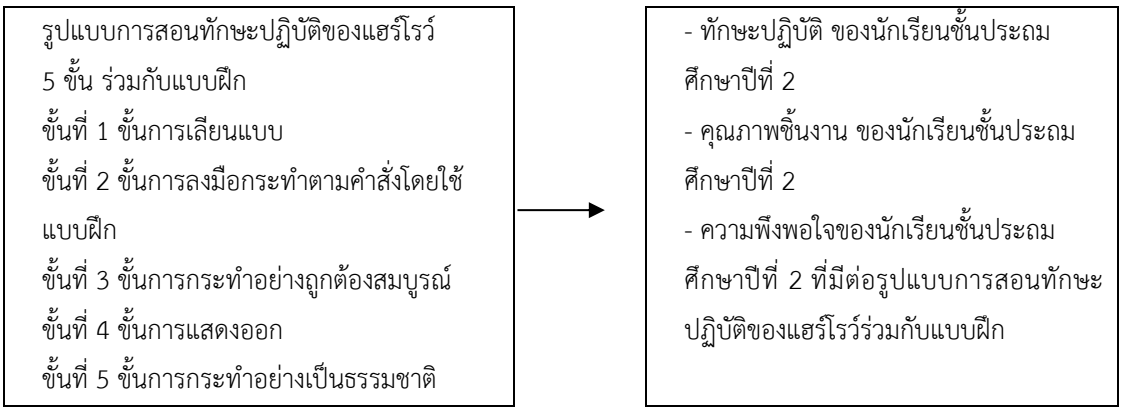

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผลการศึกษาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนสุนทรวัฒนา อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิเขต 1 จำนวน 4 ห้องเรียน รวมนักเรียนทั้งสิ้น 109 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของโรงเรียนสุนทรวัฒนา อำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วย การสุ่ม คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 จำนวน 30 คน

ตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ 5 ขั้น ร่วมกับแบบฝึก

ตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะปฏิบัติ คุณภาพชิ้นงาน และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ และแบบฝึก วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง

2. แบบประเมินทักษะปฏิบัติงาน จำนวน 5 รายการ โดยใช้การประเมินตามแนวทางการประเมินของรูบิคส์ โดยแบ่งระดับคุณภาพ 4 ระดับ

3. แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน จำนวน 5 รายการ โดยใช้การประเมินตามแนวทางการประเมินของรูบิคส์ โดยแบ่งระดับคุณภาพ 4 ระดับ

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับ แบบฝึก วิชาการงานอาชีพ เรื่องงานประดิษฐ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ และแบบฝึก วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 6 แผน รวมเวลา 12 ชั่วโมง

1.1 ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) วิชา การงานอาชีพ หน่วยการเรียนรู้ เรื่องงานประดิษฐ์ และศึกษาขั้นตอน รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์

1.2 ดำเนินการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 6 แผน และแบบฝึก ได้แก่ 1) ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับงานประดิษฐ์ 2) การประดิษฐ์กระบอกจัดระเบียบ 3) พัดคลายร้อน 4) โยโย่แสนสนุก 5) การประดิษฐ์หน้ากากหรรษา และ 6) การประดิษฐ์สิ่งของ

1.3 นำแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกที่สร้างขึ้น เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้อง ความเหมาะสมของเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้ รวมถึงสื่อการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และการวัดประเมินผล

1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกที่แก้ไขปรับปรุงแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกในด้านเนื้อหา ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดและประเมินผล โดยเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึกเป็นแบบประเมินความเหมาะสมมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 103) และวิเคราะห์ความเหมาะสมจากการประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เชี่ยวชาญ เกณฑ์ค่าความเหมาะสมเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 จึงถือว่าเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่ใช้ได้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 65) ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ และแบบฝึก เรื่องงานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีค่าความเหมาะสมในระดับเหมาะสมมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.87 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.25

1.5. ผู้วิจัย ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

2. แบบประเมินทักษะปฏิบัติงาน

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการประเมินทักษะปฏิบัติงานของนักเรียน ศึกษาวิธีการประเมินภาคปฏิบัติ วิเคราะห์ความเหมาะสมของรายการประเมินทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียน เลือกรูปแบบเครื่องมือและกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน

2.2 สร้างแบบประเมินทักษะปฏิบัติงานของนักเรียน เพื่อใช้เป็นแบบสังเกตทักษะการปฏิบัติงานของนักเรียน จำนวน 5 รายการ ได้แก่ 1) การวางแผนการทำงาน 2) การจัดเตรียมอุปกรณ์ 3) การปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน 4) ความคล่องแคล่วในการปฏิบัติงาน และ 5) การจัดเก็บอุปกรณ์ และทำความสะอาดสถานที่ โดยใช้ การประเมินตามแนวทางการประเมินของรูบิคส์ โดยแบ่งระดับคุณภาพ เป็น 4 ระดับ

2.3 นำแบบประเมินทักษะปฏิบัติงานของนักเรียน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และให้ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

2.4 นำแบบประเมินทักษะปฏิบัติงานของนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาผลตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณามาคำนวณ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ต้องมีค่าระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 (ไพศาล วรคำ, 2558 : 269) และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบประเมินคุณภาพชิ้นงาน

3.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการประเมินชิ้นงานของนักเรียน ศึกษาวิธีการประเมิน วิเคราะห์ความเหมาะสมของรายการประเมิน เลือกรูปแบบเครื่องมือและกำหนดเกณฑ์ในการประเมิน

3.2 สร้างแบบประเมินชิ้นงานของนักเรียน พิจารณารายการประเมิน จำนวน 5 รายการ ได้แก่ 1) การออกแบบผลงาน 2) ความคิดสร้างสรรค์ 3) การปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน 4) คุณภาพงานและผลงาน และ 5) การประเมินผลงานตนเอง โดยใช้การประเมินตามแนวทางการประเมินของรูบิคส์ โดยแบ่งระดับคุณภาพ เป็น 4 ระดับ

3.3 นำแบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และให้

ข้อเสนอแนะ จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์

3.4 นำแบบประเมินชิ้นงานของนักเรียนให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน พิจารณาผลตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณามาคำนวณ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ต้องมีค่าระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 (ไพศาล วรคำ, 2558 : 269) และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก วิชาการงานอาชีพ เรื่องงานประดิษฐ์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

4.1 ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด วิธีการสร้างแบบวัดความพึงพอใจ

4.2 สร้างแบบวัดความพึงพอใจ โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 99-100) จากนั้นนำแบบวัดความพึงพอใจเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเชิงเนื้อหา ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

4.3 ผู้วิจัยนำแบบวัดความพึงพอใจ ที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) แล้วนำผลการพิจารณามาคำนวณ หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ต้องมีค่าระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 (ไพศาล วรคำ, 2558 : 269) และจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. บันทึกข้อความเพื่อขอใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยมีจดหมายขอความร่วมมือ จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล ถึงโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

2. ผู้วิจัยสร้างความเข้าใจกับนักเรียน เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ บทบาทนักเรียน บทบาทครูผู้สอน แจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

3. จัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก จำนวน 6 แผน 12 ชั่วโมง ให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 โรงเรียนสุนทรวัฒนา จำนวน 30 คน ในช่วงภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567

4. ประเมินทักษะปฏิบัติ ประเมินคุณภาพชิ้นงาน และประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/2 ที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก

5. ตรวจสอบการทดสอบคะแนนทักษะปฏิบัติงาน คะแนนคุณภาพชิ้นงาน และแบบสอบถามความพึงพอใจ

6. หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลเสร็จสิ้น ผู้วิจัยตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือทุกฉบับ นำผลคะแนนที่ได้จากการประเมินคุณภาพชิ้นงาน และความพึงพอใจที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์แปลผลดังนี้

1. การประเมินคุณภาพชิ้นงาน (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 162)

ค่าเฉลี่ย 3.26 – 4.00 แปลความว่า ชิ้นงานมีคุณภาพอยู่ในระดับดีมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.25 แปลความว่า ชิ้นงานมีคุณภาพอยู่ในระดับดี

ค่าเฉลี่ย 1.76 – 2.50 แปลความว่า ชิ้นงานมีคุณภาพอยู่ในระดับพอใช้

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.75 แปลความว่า ชิ้นงานมีคุณภาพอยู่ในระดับปรับปรุง

2. การประเมินความพึงพอใจ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 99-100)

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 แปลความว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 แปลความว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 แปลความว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 แปลความว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 แปลความว่า มีความพึงพอใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป สำหรับทดสอบสมมติฐานด้วย t-test (One sample t-test)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก เทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 75

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะปฏิบัติกับเกณฑ์

ผลการเรียนรู้	N	เกณฑ์คะแนน	$\overline{X}$	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	30	15	17.90	1.35	11.78*	.000

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก มีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะปฏิบัติหลังเรียน 17.90 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.35 เมื่อวิเคราะห์ความแตกต่างโดยใช้สถิติ t-test (One sample t-test) พบว่าสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงาน วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และระดับคุณภาพชิ้นงาน

รายการ	$\overline{X}$	S.D.	ระดับคุณภาพชิ้นงาน
การออกแบบผลงาน	3.67	0.48	ดีมาก
ความคิดสร้างสรรค์	3.53	0.51	ดีมาก
การปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอน	3.73	0.45	ดีมาก
คุณภาพงานและผลงาน	3.63	0.49	ดีมาก
การประเมินผลงานตนเอง	3.63	0.49	ดีมาก
รวมทั้งหมด	**3.64**	**0.48**	**ดีมาก**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงาน วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก มีคุณภาพชิ้นงานอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.48) เมื่อจำแนกรายข้อพบว่าอยู่ในระดับดีมากทุกข้อ โดยการปฏิบัติงานตามลำดับขั้นตอนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือการออกแบบผลงาน คุณภาพงานและผลงาน การประเมินผลงานตนเอง และความคิดสร้างสรรค์ตามลำดับ

3. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้พัฒนาทักษะปฏิบัติ วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และระดับความพึงพอใจ

ข้อที่	รายการประเมิน	$\overline{X}$	.D.	ะดับความพึงพอใจ
	งหา	**.60**	**.47**	**มากที่สุด**
1	นสมัยของเนื้อหา	.70	.46	มากที่สุด
2	่ความเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน	.67	.47	มากที่สุด
3	อดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้	.67	.47	มากที่สุด
4	ามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง	.37	.48	มาก
	รจัดการเรียนรู้	**.76**	**.42**	**มากที่สุด**
5	ายของครูเข้าใจง่าย	.83	.37	มากที่สุด
6	กิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้เรียน	.63	.48	มากที่สุด
7	มีความหลากหลายและน่าสนใจ	.80	.40	มากที่สุด
8	การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสมและมีความน่าสนใจ	.77	.42	มากที่สุด
	รจัดบรรยากาศในชั้นเรียน	**.81**	**.38**	**มากที่สุด**
9	าศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	.73	.44	มากที่สุด
10	ครูสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้เรียน	.87	.34	มากที่สุด

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ข้อที่	รายการประเมิน	$\overline{X}$	.D.	ะดับความพึงพอใจ
11	นักเรียนรู้สึกปลอดภัยและมั่นใจในการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน	.83	.37	มากที่สุด
	งาน	**.75**	**.39**	**มากที่สุด**
12	ามารถนำไปใช้งานได้จริง	.90	.30	มากที่สุด
13	ามารถต่อยอดในการสร้างรายได้ในอนาคต	.60	.49	มากที่สุด
	มด	**.70**	**.43**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก มีความพึงพอใจอยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.43) เมื่อจำแนกรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับดีมาก โดยความพึงพอใจในด้านการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผลงาน และด้านเนื้อหาตามลำดับ ส่วนการพิจารณารายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เนื้อหาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.37, S.D. = 0.48) ซึ่งอยู่ในด้านเนื้อหา

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 2 และความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยที่เป็นไปตามสมมติฐานได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะปฏิบัติวิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก มีค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะปฏิบัติหลังเรียน 17.90 คะแนน จากคะแนนเต็ม 20 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.50 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบของการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ที่ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการฝึกปฏิบัติจนเกิดความชำนาญ ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ออกแบบสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนและครูผู้สอน ซึ่งครูผู้สอนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกและชี้แนะในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ ขั้นที่ 1 การเลียนแบบ นักเรียนใช้ทักษะการสังเกตเกี่ยวกับวัสดุ อุปกรณ์ ในการประดิษฐ์สิ่งของต่างๆ พร้อมทั้งดูการสาธิต คำอธิบายจากผู้สอน มีการใช้คำถามเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ นักเรียนส่วนใหญ่จะยังไม่สามารถตอบได้ครบทุกประเด็น แต่จะตอบได้ในขั้นตอนหลัก ขั้นสาธิตทักษะเป็นขั้นที่นักเรียนต้องการกระทำในภาพรวมโดยชี้แนะจุดสำคัญให้นักเรียนได้สังเกต ขั้นที่ 2 ขั้นการลงมือกระทำตามคำสั่ง ครูผู้สอนใช้แบบฝึกที่สร้างขึ้นให้นักเรียนได้ศึกษาและลงมือปฏิบัติในการประดิษฐ์ แบบฝึกดังกล่าวช่วยให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนได้ชัดเจนมากขึ้น สามารถจดจำเนื้อหาได้ยาวนาน และพัฒนาทักษะการปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่อง ขั้นที่ 3 ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ เป็นขั้นตอนที่นักเรียนต้องฝึกฝนจนสามารถทำสิ่งนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์โดยไม่จำเป็นต้องมีแบบอย่างหรือคำสั่งนำทาง ครูผู้สอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติการประดิษฐ์สิ่งของ โดยครูเป็นผู้ชี้แนะจนนักเรียนสามารถประดิษฐ์สิ่งของได้ถูกต้อง แม่นยำ สมบูรณ์แบบ และชำนาญ ขั้นที่ 4 ขั้นการแสดงออก เป็นขั้นที่ครูผู้สอนให้นักเรียนได้ฝึกประดิษฐ์ ลงมือปฏิบัติมากขึ้น อาจเป็นการนำเสนอขั้นตอนการประดิษฐ์ รวมถึงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงการประดิษฐ์สิ่งของนั้นจนกระทั่งสามารถกระทำได้ถูกต้อง สมบูรณ์ คล่องแคล่ว รวดเร็ว และมั่นใจ จะเห็นว่าในขั้นที่ 3 และขั้นที่ 4 เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการส่งเสริมให้เกิดทักษะปฏิบัติของนักเรียนให้สูงขึ้น เพราะมีโอกาสในการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ จนเกิดความถูกต้อง สมบูรณ์ นักเรียนแต่ละคนได้วางแผนออกแบบประดิษฐ์สิ่งของด้วยตนเองจาก จากพัสดุปกรณ์ที่กำหนดให้ มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน โดยครูผู้สอนคอยแนะนำเพิ่มเติม เป็นการแสวงหาความรู้และการนำเสนอผลงานทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง และทำให้ผลการเรียนทักษะปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด การฝึกเป็นการกระทำซ้ำ เพื่อพัฒนาทักษะ และการปฏิบัติ คือ การปฏิบัติจริงในสิ่งที่เรียนมาซึ่งการปฏิบัติบ่อย ๆ จะทำให้เกิดการกระทำซ้ำ ๆ ส่งผลให้เกิดทักษะเหล่านั้นได้ดีขึ้น และขั้นที่ 5 ขั้นการกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ ขั้นนี้นักเรียนสามารถประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุ อุปกรณ์ที่ได้รับได้อย่างง่าย เป็นธรรมชาติ สามารถอธิบายหรือบอกขั้นตอนการประดิษฐ์ได้อย่างชัดเจน และมีความมั่นใจในการประดิษฐ์สิ่งของ (ทิศนา แขมมณี, 2563) เมื่อนักเรียนปฏิบัติได้แล้ว ผู้สอนอาจจะต้องใช้เทคนิคช่วยให้นักเรียนปฏิบัติได้ดียิ่งขึ้น มีการเชื่อมโยงทักษะย่อยเข้าด้วยกันอย่างต่อเนื่อง และ.ให้มีการปฏิบัติซ้ำ ๆ หรือทำซ้ำ เพื่อให้เกิดความชำนาญ (Woodruff, 1961) และสอดคล้องกับงานวิจัยของภัทรธิดา ศรีนุเสน ที่ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติ เรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่าหลังการจัดการเรียนรู้มีคะแนนทักษะปฏิบัติสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 80 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (ภัทรธิดา ศรีนุเสน, 2561) และเช่นเดียวกับงานวิจัยของณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร ได้พัฒนาความสามารถด้านงานประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์กับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่า ทักษะกระบวนการทำงานประดิษฐ์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร, 2567)

2. ผลการศึกษาระดับคุณภาพชิ้นงาน วิชาการงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก อยู่ในระดับดีมาก ($\overline{X}$ = 3.64, S.D. = 0.48) การใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง ฝึกฝนอย่างเป็นระบบ นักเรียนมีโอกาสได้พัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง จนเกิดความชำนาญ สามารถปรับปรุงแก้ไขชิ้นงานให้มีความสมบูรณ์ ส่งผลให้ชิ้นงานที่สร้างขึ้นมีคุณภาพดี ในการฝึกประดิษฐ์สิ่งของนั้น ครูผู้อนได้จัดทำแบบฝึกเพื่อใช้เป็นคู่มือในการจัดการเรียนรู้ นักเรียนสามารถประดิษฐ์กระบอกจัดระเบียบ พัดลมคลายร้อน โยโย่แสนสนุก หน้ากากหรรษา และสิ่งที่นักเรียนสนใจ ตั้งแต่การออกแบบวางแผน สร้างสรรค์ผลงาน การเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ การปฏิบัติตามลำดับขั้นตอน เมื่อสร้างชิ้นงานเสร็จแล้วมีการตรวจสอบ

คุณภาพของชิ้นงาน ความถูกต้อง และประเมินผลชิ้นงานของตนเองร่วมกับเพื่อน แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกับเพื่อนและครูผู้สอนเพื่อปรับปรุงคุณภาพของชิ้นงานให้ดีขึ้น มีประสิทธิภาพ คุณสมบัติ และสามารถใช้งานได้จริง เป็นไปตามทฤษฎีการ์วิน ที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ต้องมีประสิทธิภาพ มีคุณสมบัติที่ดี น่าสนใจ น่าเชื่อถือ ทนทาน และสามารถใช้งานได้จริงตรงตามความต้องการ (Garvin, 1987) สอดคล้องกับงานวิจัยของเยาวนา สิทธิเชนทร์ ได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ เรื่อง งานประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ผลการฝึกทักษะการปฏิบัติงานด้วยชุดกิจกรรม การเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ทำให้นักเรียนมีทักษะปฏิบัติปฏิบัติงานอยู่ในระดับดี และสามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้ (เยาวนา สิทธิเชนทร์, 2560) และงานวิจัยของ ศิรประภา สิงหะการ, กุลพัฒน์ ยิ่งดำนุ่น และรุ้งนภา ชุมประเสริฐ ที่ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสม ที่ใช้ชุดแบบฝึกที่มีต่อทักษะปฏิบัติการพบว่า การใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึกหรือสื่อประสม มีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะปฏิบัติและคุณภาพชิ้นงานของนักเรียนโดยการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ช่วยให้นักเรียนสามารถพัฒนาทักษะและสร้างสรรค์ชิ้นงานที่มีคุณภาพดีได้ (ศิรประภา สิงหะการ และกุลพัฒน์ ยิ่งดำนุ่น, 2567 และรุ้งนภา ชุมประเสริฐ, 2565) และให้ผลเช่นเดียวกับ Murphy, J. และ Rosenblatt, M. พบว่าการจัดการเรียนรู้แบบเน้นการปฏิบัติช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกจนมีความคล่องแคล่ว มีการพัฒนาด้านทักษะให้เกิดความชำนาญ สามารถนำมาใช้ได้จริงเกิดความมั่นใจ (Murphy, 2003 and Rosenblatt, 2004)

3. ผลการศึกษาระดับความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้พัฒนาทักษะปฏิบัติ วิชา การงานอาชีพ เรื่อง งานประดิษฐ์ หลังการใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.43) การจัดการการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับแบบฝึก เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้เกิดทักษะปฏิบัติ นักเรียนได้ลงมือในการปฏิบัติงานจริง โดย การสาธิตของครูผู้สอนให้เห็นภาพรวมของการประดิษฐ์ทั้งหมด จากนั้นให้นักเรียนได้สังเกต ลงมือทำเป็นขั้นตอนทีละขั้นตอนร่วมกับแบบฝึกเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ จะเห็นได้ว่าเมื่อนักเรียนได้ลงมือทำแล้วประสบความสำเร็จในแต่ละขั้นตอน นักเรียนจะรู้สึกอยากลงมือทำหรือปฏิบัติงานในขั้นต่อไปได้ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ ฝึกฝนทักษะการปฏิบัติ ตั้งแต่เนื้อหาที่ง่ายไปหาเนื้อหาที่ยาก และเมื่อปฏิบัติครบทุกขั้นตอนแล้วมีการเชื่อมโยงทุกขั้นตอนเข้าด้วยกัน ในการปฏิบัตินั้นเมื่อได้มีการทำซ้ำ ๆ จะเห็นข้อผิดพลาด หรือมีคำแนะนำ นักเรียนสามารถหาวิธีการ ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น เพื่อให้ได้ชิ้นงานที่มีคุณภาพ ทำให้นักเรียนสนุก และมีความสุขในการเรียน รวมถึงได้ออกแบบผลงานด้วยตนเองจนสามารถนำผลงานไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่แสดงออกทางอารมณ์ เป็นพฤติกรรมที่เป็นนามธรรมที่บ่งบอกถึงความรู้สึกพอใจต่อการร่วมกิจกรรม เนื่องมาจากการได้รับการตอบสนองที่ดี (หรัณย์ หมื่นรัก, 2563) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา หีดชนา และคณะ ได้พัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ตามรูปแบบการสอนแฮร์โรว์ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์ พบว่านักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด (กาญจนา หีดชนา และคณะ, 2564) และศักดิ์ชัย ศรีจูมพล ได้วิจัยผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะปฏิบัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่ามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ศักดิ์ชัย ศรีจูมพล, 2567) เช่นเดียวกับงานจัยของณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร ได้พัฒนาความสามารถด้านงานประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก (ณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร, 2567)

องค์ความรู้จากการวิจัย

วิชาการงานอาชีพ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติ ลงมือทำจริง สร้างชิ้นงานที่มีคุณภาพ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์รับกับแบบฝึก เป็นเครื่องมือที่ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน กระบวนการ ขั้นตอน ต่อยอดการพัฒนาทักษะการปฏิบัติงาน มีการวิเคราะห์เนื้อหาให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน เนื้อหาต้องไม่ง่ายหรือยากจนเกินไป และการทำงานประดิษฐ์จะต้องให้เวลานักเรียนได้ลงมือทำ ครูผู้สอนคอยให้คำแนะนำชี้แนะนักเรียนในแต่ละขั้นตอน และดูแลความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะะปฏิบัติ กระบวนการทำงาน ผลงานถูกต้องสมบูรณ์ และมีความปลดภัย นอกจากนั้นกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อน เพื่อนำเสนอและปรับปรุงชิ้นงานของตนเอง ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับรูปแบบการสอนที่หลากหลายตาม สภาพจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 การเลือกเนื้อหาที่นำมาจัดการเรียนรู้ ควรเลือกให้เหมาะสมกับวัยและ ศักยภาพของนักเรียน เนื้อหาต้องไม่ง่ายและยากจนเกินไป

1.2 การทำงานประดิษฐ์ ครูผู้สอนต้องคอยให้คำแนะนำชี้แนะผู้เรียนในแต่ละขั้นตอน และดูแลความปลอดภัยในการใช้อุปกรณ์ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะะปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ไปทดลองใช้ระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะทางด้านการปฏิบัติ

2.2 ควรพัฒนาแบบฝึกในรูปแบบการสอนที่หลากหลายมากขึ้น เช่น บทเรียนสำเร็จรูป บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับบปรับปรุง 2560).** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา หีดชนา และคณะ. (2564). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง สร้างสรรค์งานศิลป์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระทัศนศิลป์ ตามรูปแบบการสอนของแฮร์โรว์ร่วมกับแผนผังมโนทัศน์ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนวัดขันเงิน อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร**. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8 (11), 207-220.

ณัฐสิทธิ์ ปิ่นเพชร. (2567). **การพัฒนาความสามารถด้านงานประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุธรรมชาติในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้รูปแบบการสอนตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับเทคนิคเพื่อนคู่คิด.** สารนิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, นครราชสีมา.

ดรุณนภา นาชัยฤทธิ์. (2562). **รายงานการวิจัยเรื่องการพัฒนาการเรียนการสอนบนบทเรียนออนไลน์ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิด แก้ปัญหาของนักศึกษาครู.** มหาสารคาม: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ทิศนา แขมมณี. (2563). **รูปแบบการเรียนการสอน : ทางเลือกที่หลากหลาย**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). **การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 8).** กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.

พิศวรรณ ณ ลำปาง. (2561). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเรื่อง การประดิษฐ์งานเดคูพาจ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนพิบูลวิทยาลัย จังหวัดลพบุรี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี, ลพบุรี.

ไพศาล วรคำ. (2558). **การวิจัยทางการศึกษา.** มหาสารคาม: ตศิลาการพิมพ์

ภัทรธิดา ศรีนุเสน. (2561). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ทักษะปฏิบัติเรื่องการประดิษฐ์ดอกไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.** วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, มหาสารคาม.

เยาวนา สิทธิเชนทร์. (2560). **การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ แฮร์โรว์ เรื่อง งานประดิษฐ์จากวัสดุเหลือใช้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, กรุงเทพฯ.

รุ้งนภา ชุมประเสริฐ. (2565). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับการใช้สื่อประสมที่มีต่อทักษะการปฏิบัติทางนาฏศิลป์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1**. วิทยานิพนธ์ปริญญา ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, สงขลา.

โรงเรียนสุนทรวัฒนา. (2566). **หลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนสุนทรวัฒนา พุทธศักราช 2566**. ชัยภูมิ : โรงเรียน สุนทรวัฒนา.

ศักดิ์ชัย ศรีจูมพล. (2567). **ผลการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการฝึกปฏิบัติ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. วิทยาลัยพิชญบัณฑิต, หนองบัวลำภู.

ศิรประภา สิงหะการ และกุลพัฒน์ ยิ่งดำนุ่น. (2567). **การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ร่วมกับสื่อประสมที่มีต่อทักษะปฏิบัติการประกอบอาหารว่างและเครื่องดื่มของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3.** วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9 (3), 2359-2370.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** กรุงเทพฯ.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

หรัญย์ หมื่นรัก. (2563). **การพัฒนาทักษะการเขียนโปรแกรมภาษาไพทอนโดยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกร่วมกับการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ และแอปพลิเคชันทางการศึกษา สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4.** วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยทักษิณ, สงขลา.

Garvin, D. A. (1987). **Competing on the Eight Dimensions of Quality**. Harvard Business Review, 2 (1), 101-109.

Harrow, A. J. (1972). **A taxonomy of the psychomotor domain.** New York: David McKay.

Murphy, Jacky. (2003). **Task - Based Learning: The Interaction between Tasks and Learners**. ELT Journal, 57 (4), 352-360.

Roseblatt, M. (2004). **Examining the Efficacy of Combined Reading Intervention; A Group Application of Skill-based and Preformance-based intervention**. Dissertation Abstracts International. 65 (06) : 2140-A.

Woodruff, A.D. (1961). Basic Concept of Teaching. Chandler Publishing Company.

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

FACTORS AFFECTING THE TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE OFFICE OF BURIRUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุนิตา อาญาเมือง[1], บรรจบ บุญจันทร์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Sunita Aryamueang[1], Banjob Boonchan[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : 22aryamueang@gmail.com[1], banjobbun21@gmail.com[2]

(Received : August 25, 2025; Edit : September 4, 2025; accepted : September 6, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และ 3) สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครูจำนวน 327 คน โดยใช้แบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นระหว่าง 0.934-0.958 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐาน ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด อย่างไรก็ตาม เมื่อวิเคราะห์ด้วยการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การบริหารอย่างมีส่วนร่วม ความฉลาดทางอารมณ์ การติดต่อสื่อสาร การกำหนดวิสัยทัศน์ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้สมการพยากรณ์ที่ได้สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้ร้อยละ 85.5 และสามารถสร้างสมการณ์พยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบและสมการณ์พยากรณ์ในรูปของคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ

$\hat{y} = 0.288 + .227\ (X_3) + .208\ (X_5) + .177\ (X_8) + .130\ (X_1) + .105\ (X_4) + .087\ (X_6)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\hat{x}y = 0.252\ (X_3) + 0.225\ (X_5) + 0.208\ (X_8) + 0.135\ (X_1) + 0.108\ (X_4) + 0.100\ (X_6)$

คำสำคัญ: ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารโรงเรียน

Abstract

The objectives of this research were to 1) examine the transformational leadership of school administrators, 2) investigate the factors influencing transformational leadership, and 3) develop a predictive equation of such factors under the Office of Buriram Primary Educational Service Area 1. The sample consisted of 327 administrators and teachers. Data were collected through a five-point Likert scale questionnaire, which was validated with an Item-Objective Congruence (IOC) index ranging from 0.80-1.00, and reliability coefficients ranging from 0.934 to 0.958. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation, and stepwise multiple regression analysis.

The research results were found that the overall level of transformational leadership among school administrators and its related factors was at the highest level. However, stepwise multiple regression analysis revealed that the factors significantly influencing transformational leadership were participatory management, emotional intelligence, communication, vision setting, becoming a learning organization, and serving as a role model. The resulting prediction equation was able to explain 85.5% of the variance in transformational leadership and could be formulated both in terms of raw scores and standardized scores as follows:

The regression equations of the raw score

$\hat{y} = 0.288 + .227 (X_3) + .208 (X_5) + .177 (X_8) + .130 (X_1) + .105 (X_4) + .087 (X_6)$

The regression equations of points in the form of standard score

$\hat{x}y = 0.252 (X_3) + 0.225 (X_5) + 0.208 (X_8) + 0.135 (X_1) + 0.108 (X_4) + 0.100 (X_6)$

Keywords: Factors influencing transformational leadership, transformational leadership, school administrator

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการศึกษาในประเทศไทยได้รับการกำหนดและขับเคลื่อนภายใต้กรอบกฎหมายที่สำคัญหลายฉบับ เช่น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติการศึกษาภาคบังคับ พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2546 และพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 กฎหมายเหล่านี้เป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาไทย โดยมุ่งเน้นให้เด็ก เยาวชน และประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาค และเกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของกฎหมาย แม้จะมีความก้าวหน้าในเชิงปริมาณ แต่ยังคงมีความท้าทายในเชิงคุณภาพที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2559 : 4)

ในระดับนโยบาย ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน โดยใช้การศึกษาเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีรายได้ที่มั่นคง และสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจโลก อันเป็นแนวทางสู่การขับเคลื่อนประเทศไปสู่ไทยแลนด์ 4.0 ที่มุ่งเน้นนวัตกรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (พรชัย เจดามาน และคณะ, 2559 : 2) การศึกษาในมิตินี้จึงไม่เพียงทำหน้าที่ในการสร้างองค์ความรู้ แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ (Human capital) และยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันระยะยาวของประเทศ ทั้งนี้ การปฏิรูปการศึกษาในยุคปัจจุบันต้องเผชิญกับพลวัตของการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยี ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและเป็นตัวกลางเชื่อมนโยบายสู่การปฏิบัติในระดับโรงเรียน การมีวิสัยทัศน์ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนการสร้างความร่วมมือ ความไว้วางใจ และบรรยากาศการทำงานที่เป็นธรรม ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักงานการบริหารงานบุคคลและนิติการ, 2559 : 16)

ดังนั้น การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีความท้าทาย เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ที่ครอบคลุมโรงเรียนจำนวนมากและต้องขับเคลื่อนนโยบายอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติและการศึกษาไทยในยุค 4.0 การวิจัยจึงมุ่งเน้นที่จะค้นหาปัจจัยดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการศึกษาไทยในระยะยาว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556 : 14) ทั้งนี้ แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง แต่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างสมการพยากรณ์จากปัจจัยเชิงที่บริหารหลากหลาย ภายใต้บริบทเฉพาะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

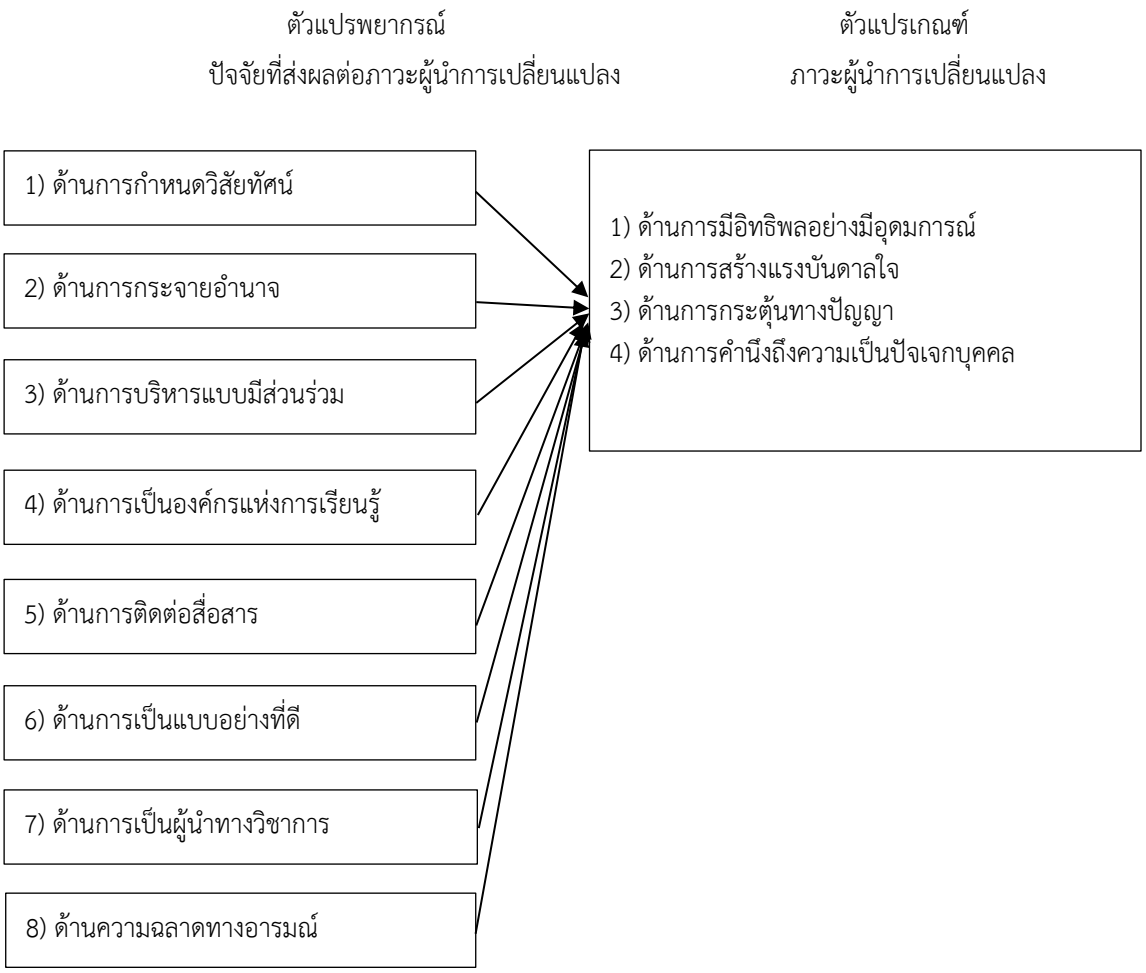

ภาพ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,133 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 203 คน และครูจำนวน 1,930 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 327 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-610) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้ตำแหน่งการปฏิบัติงานเป็นชั้นภูมิในในการสุ่มแล้วทำการสุ่มตัวอย่างตามสัดส่วน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check lists) ได้แก่ ตำแหน่งการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert, 1967) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง การปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนและปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน

2. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบรายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ 2) ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ 3) ด้านการกระตุ้นทางปัญญา และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารโรงเรียน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ 2) ด้านการกระจายอำนาจ 3) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม 4) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ 5) ด้านการติดต่อสื่อสาร 6) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี 7) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ และ 8) ด้านความฉลาดทางอารมณ์

3. นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ความสมบูรณ์ของประเด็นคาถาม โครงสร้างของเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา และแบบสอบถาม เพื่อขอคำแนะนำและทำการปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องของรูปแบบ (Format) และความถูกต้องของภาษา (Wording) ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง ของคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือก ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .60 ขึ้นไป จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103) และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์และเหมาะสม ผลการศึกษา พบว่า ค่า IOC มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990 : 202-204) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น ดังต่อไปนี้

5.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ 0.934 และแยกตามองค์ประกอบ ดังนี้

5.1.1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.931

5.1.2 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.846

5.1.3 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.806

5.1.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.909

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน มี 8 องค์ประกอบ ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ 0.958 และจำแนกตามองค์ประกอบ ดังนี้

5.2.1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.847

5.2.2 ด้านการกระจายอำนาจ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.779

5.2.3 ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.792

5.2.4 ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.882

5.2.5 ด้านการติดต่อสื่อสาร ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.831

5.2.6 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.796

5.2.7 ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.887

5.2.8 ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.832

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์

2. วิเคราะห์ข้อมูลในแบบสอบถามแต่ละตอนมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพการปฏิบัติงานนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2.2 ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกตามองค์ประกอบ เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณาและใช้หลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 103) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.3 ตอนที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) จำแนกตามองค์ประกอบ เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณาและใช้หลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 103) ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ปัจจัยการบริหารโรงเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2.4 ตอนที่ 4 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาหาสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson (Pearson’s product moment correlation) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเกิด Multicollinearity คือการมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรพยากรณ์มากกว่า 2 ตัว ซึ่งการที่ตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์กันในระดับที่สูง อาจส่งผลให้สมการตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรตามมีความคลาดเคลื่อน ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรพยากรณ์ สามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้

เมื่อ r แทนค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์

$r < 0.20$	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อย
$0.21 < r \leq 0.40$	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างน้อย
$0.41 < r \leq 0.60$	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปานกลาง
$0.61 < r \leq 0.80$	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างมาก
$r > 0.80$	ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก

ในการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์นี้มีตำราบางเล่มเสนอแนะว่าเป็นวิธีการที่ยุ่งยากให้ใช้วิธีง่ายๆ คือใช้เกณฑ์ค่าสัมบูรณ์ของสหสัมพันธ์ที่มากกว่า 0.80 คือ $|r| > .80$ ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าเกิด collinearity (อุทัยวรรณ สายพัฒนะ, 2547 : 55-57) ซึ่งเกณฑ์นี้สามารถยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยด้วย อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกัน หากค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันมี ค่า r มากกว่า .80 ผู้วิจัยจะดำเนินการพิจารณา จากค่า VIF และ Tolerance ซึ่งค่า VIF ควรมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มีค่าไม่น้อยกว่า .10 จึงเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย (อโนทัย ตรีวานิช, 2552 : 55-57)

2.5 สร้างสมการพยากรณ์โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตำแหน่งการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

สถานภาพการดำรงตำแหน่ง	จำนวน (คน) (n = 327)	ร้อยละ
1. ผู้บริหารสถานศึกษา	31	9.48
2. ครู	296	90.52
รวม	327	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 327 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพในการดำรงตำแหน่งครู จำนวน 296 คน คิดเป็นร้อยละ 90.52 และมีสถานภาพในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 9.48

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน	$\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์	4.71	0.43	มากที่สุด
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ	4.67	0.45	มากที่สุด
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญา	4.62	0.43	มากที่สุด
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.63	0.46	มากที่สุด
รวม	4.66	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.66, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ($\overline{X}$ = 4.71, S.D. = 0.43) รองลงมา คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ($\overline{X}$ = 4.67, S.D. = 0.45) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ($\overline{X}$ = 4.62, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน	1 $\overline{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์	4.66	0.42	มากที่สุด
2. ด้านการกระจายอำนาจ	4.68	0.62	มากที่สุด
3. ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม	4.67	0.45	มากที่สุด
4. ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้	4.68	0.41	มากที่สุด
5. ด้านการติดต่อสื่อสาร	4.68	0.43	มากที่สุด
6. ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี	4.70	0.46	มากที่สุด
7. ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ	4.65	0.44	มากที่สุด
8. ด้านความฉลาดทางอารมณ์	4.68	0.47	มากที่สุด
รวม	4.70	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ($\overline{X}$ = 4.70, S.D. = 0.46) รองลงมา คือ ด้านการกระจายอำนาจ ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.62) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.41) ด้านการติดต่อสื่อสาร ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.43) และ ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ($\overline{X}$ = 4.68, S.D. = 0.47) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ ($\overline{X}$ = 4.65, S.D. = 0.43) ตามลำดับ

4. ผลการวิเคราะห์การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X	Y
ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1)	1	.527**	.744**	.710**	.700**	.711**	.696**	.693**	.830**	.773**
ด้านการกระจายอำนาจ (X_2)		1	.616**	.553**	.526**	.537**	.506**	.565**	.727**	.579**
ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (X_3)			1	.819**	.778**	.827**	.754**	.762**	.909**	.858**
ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (X_4)				1	.715**	.791**	.736**	.747**	.872**	.807**
ด้านการติดต่อสื่อสาร (X_5)					1	.821**	.745**	.797**	.875**	.842**
ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (X_6)						1	.853**	.838**	.917**	.850**
ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ (X_7)							1	.820**	.878**	.781**

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X_6	X_7	X_8	X	Y
ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (X_8)								1	.899**	.838**
ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (X)									1	.911**
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Y)										1

จากตารางที่ 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการวิเคราะห์การพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังนี้ ด้านการกระจายอำนาจกับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .527) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .744) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .710) ด้านการติดต่อสื่อสารกับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .700) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีกับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .711) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .696) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (r = .693) ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับด้านการกระจายอำนาจ (r = .616) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับด้านการกระจายอำนาจ
(r = .553) ด้านการติดต่อสื่อสารกับด้านการกระจายอำนาจ (r = .526) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีกับด้านการกระจายอำนาจ (r = .537) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการกระจายอำนาจ (r = .506) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการกระจายอำนาจ (r = .565) ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้กับด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (r = .819) ด้านการติดต่อสื่อสารกับด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (r = .778) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีกับด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (r = .827) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (r = .754) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม (r = .762) ด้านการติดต่อสื่อสารกับด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (r = .715) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีกับด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (r = .791) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (r = .736) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (r = .747) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีกับด้านการติดต่อสื่อสาร (r = .821) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการติดต่อสื่อสาร (r = .745) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับติดต่อสื่อสาร (r = .797) ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการกับด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (r = .853) ด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (r = .838) และด้านความฉลาดทางอารมณ์กับด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ (r = .820)

ตารางที่ 5 ค่า Tolerance และ VIF ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน	Tolerance	VIF
ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1)	.384	2.607
ด้านการกระจายอำนาจ (X_2)	.590	1.694
ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม (X_3)	.216	4.637
ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (X_4)	.272	3.679
ด้านการติดต่อสื่อสาร (X_5)	.262	3.822
ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (X_6)	.186	5.390
ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ (X_7)	.228	4.392

ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (X_8)	.247	4.052

จากตารางที่ 5 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง .186-.590 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 1.694-5.390 โดยข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย คือ ค่า Tolerance มากกว่า .10 และค่า VIF ต้องน้อยกว่า 10 ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนดิบไม่ปรับมาตรฐาน (b)	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน (β)	t	p
ค่าคงที่	.288		2.72	.007
ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม (X_3)	0.227	0.252	5.54	.000
ด้านความฉลาดทางอารมณ์ (X_8)	0.177	0.208	4.90	.000
ด้านการติดต่อสื่อสาร (X_5)	0.208	0.225	5.54	.000
ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ (X_1)	0.130	0.135	3.97	.000
ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (X_4)	0.105	0.108	2.67	.008
ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี (X_6)	0.087	0.100	2.04	.041
$R = .926$, $R^2 = .857$, Adjusted $R^2 = .855$, $p = .041$				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 6 พบว่า ด้านการการบริหารอย่างมีส่วนร่วม ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม รองลงมา คือ ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เป็น .926 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ได้ร้อยละ 85.5

จากตาราง 6 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ

$\hat{y} = 0.288 + .227\ (X_3) + .208\ (X_5) + .177\ (X_8) + .130\ (X_1) + .105\ (X_4) + .087\ (X_6)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$\hat{x}y = 0.252\ (X_3) + 0.225\ (X_5) + 0.208\ (X_8) + 0.135\ (X_1) + 0.108\ (X_4) + 0.100\ (X_6)$

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย เรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติงานจนเป็นที่ยอมรับของครูและบุคลากร มีความมุ่งมันทุ่มเทในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ มีทักษะและกระบวนการทางการบริหารที่ทำให้ครูและบุคลากรเชื่อมั่น มีอุดมการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง ความรู้ความสามารถในการทำงาน ตัดสินใจได้อย่างถูกต้องโดยพิจารณาอย่างรอบคอบคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นบุคคลที่น่าเคารพศรัทธาและเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีความเสียสละและทุ่มเทให้กับการทำงานอย่างมีอุดมการณ์ กระตุ้นให้ครูและบุคลากรมีความรู้สึกรักและเกิดพลังในการอุทิศตนในการทำงาน และบริหารงานโดยส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคคลากรปฏิบัติงานโดยให้ความไว้วางใจและให้เกียรติซึ่งกันและกัน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วันเพ็ญ โสมมา ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28 พบว่า โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (วันเพ็ญ โสมมา, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ โสภณ วงษ์คงดี ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 (สหวิทยาเขตระยอง 2) ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (โสภณ วงษ์คงดี, 2559) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัตตินันท์ บุญกล้า ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (รัตตินันท์ บุญกล้า, 2561)

1.1 ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารมีความสามารถและอุดมการณ์ในการทำงานอย่างอย่างชัดเจน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครู ทำให้ครูเกิดความภาคภูมิใจ เคารพนับถือ และศรัทธาไว้วางใจผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออกถึงความมุ่งมั่น ทุ่มเทในการปฏิบัติงาน และมีความสามารถในการจัดการอารมณ์ของตนเองได้เป็นอย่างดี มีวิสัยทัศน์ สามารถถ่ายทอดไปยังครูในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน เป็นผู้มีศีลธรรม และจริยธรรมสูง ประพฤติตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม จึงส่งผลทำให้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาจำแนกตามรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กาญจนา พรัดขำ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ระดับ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในสถ านศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากที่สุดที่สุด (กาญจนา พรัดขำ, 2565) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุนิสา ไชยประสิทธิ์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจใน

การปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2 ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (สุนิสา ไชยประสิทธิ์, 2567)

1.2 ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารให้กำลังใจแก่ครูและบุคลากรในการทำงาน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญต่อกระบวนการสร้างแรงบันดาลใจแก่ผู้ร่วมงาน กระตุ้นผู้ร่วมงานให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่เสมอและกล่าวแสดงความชื่นชมอย่างจริงใจ เมื่อผู้ร่วมงานปฏิบัติงานสำเร็จตามเป้าหมาย ดังนั้นการบริหารงานจะประสบผลสำเร็จมากที่สุดน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับเทคนิคการสร้างแรงบันดาลใจของผู้บริหาร สอดคล้องกับแนวคิดของ Griffiths ที่กล่าวว่า ความแตกต่างระหว่างผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จกับผู้บริหารที่ประสบความล้มเหลวนั้น สิ่งที่แสดงออกให้เห็นเด่นชัด คือความสามารถในการพูดโน้มน้าวจิตใจคน ผู้นำ หรือผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้ภาษา ซึ่งจะเป็นการสร้างเสน่ห์ให้ผู้อื่นเชื่อถือ เพื่อให้งานมีผลสัมฤทธิ์ตามที่กำหนดไว้ (Griffiths, 1956) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass and Avolio ที่กล่าวว่า การจูงใจด้วยการสร้างแรงบันดาลใจเป็นพฤติกรรมของผู้นำ เกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อดึงดูดใจสู่วิสัยทัศน์ โดยการใช้สัญลักษณ์เพื่อให้เกิดการใช้ความพยายามสูงขึ้นของผู้ตามและร่วมพัฒนาให้องค์การประสบผลสำเร็จ (Bass and Avolio, 1990) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฤมณ พันธุ์เวียง ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (ณฤมณ พันธุ์เวียง, 2556)

1.3 ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูและบุคลากรค้นหาแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา และผู้บริหารกระตุ้นให้ครูและบุคลากรเกิดความพยายามในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนมีทักษะกระบวนการในการบริหาร โดยกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานนำความรู้ความสามารถมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงาน เสนอแนะวิธีการใหม่ๆ ในการปฏิบัติงานแก่ผู้ร่วมงาน ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งในองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรวรรณ จิตต์ปราณี ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ด้านการกระตุ้นการใช้ปัญญา โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (วิรวรรณ จิตต์ปราณี, 2559) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ด้านการกระตุ้นทางปัญญา โดยภาพรวมอยู่ระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด (ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass ที่กล่าวว่า การกระตุ้นทางปัญญาเป็นกระบวนการที่ผู้นำกระตุ้นผู้ตามให้เห็นวิธีการหรือแนวทางใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา โดยส่งเสริมให้ผู้ตามเข้าใจในบทบาทและยอมรับในบทบาท สร้างความมั่นใจและส่งเสริมคุณค่าของผลลัพธ์ที่ต้องการ เป็นผลให้บุคลากรเกิดความพยายามในการปฏิบัติงานมากที่สุดขึ้นและแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานด้วยความเรียบร้อย การกระตุ้นทางปัญญาช่วยให้ผู้ตามจัดการกับอุปสรรคของตนเองและเสริมสร้างความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Bass, 1985)

1.4 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

ทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารเข้าใจความแตกต่างในด้านความรู้ความสามารถ และความต้องการของครูและบุคลากร และ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรพัฒนาตนเองตามความสนใจและความสามารถเฉพาะตัว เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันเป็นยุคแห่งการปฏิรูปการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนจึงผลักดันให้บุคลากรทุกคนมีการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นมืออาชีพโดยผู้บริหารมีนโยบายบริหารงานโดยยึดหลักการบริหารงานบุคคล มีการกำหนดหน้าที่การบริหารงานอย่างชัดเจน ยึดหลักความถนัดและเหมาะสม โดยการใช้คนให้เหมาะสมกับงานและความรู้ความสามารถ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณฤมณ พันธุ์เวียง ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ผลการวิจัยพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (ณฤมณ พันธุ์เวียง, 2556) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษจังหวัดยะลา ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด (ชณันภัสร์ ปิยะภัทรวิรัตน์, 2565) สอดคล้องกับแนวคิดของ Bass ที่กล่าวว่า ผู้บริหารต้องเอาใจใส่ความต้องการตามความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้ตาม มีการกระจายอำนาจความรับผิดชอบ ส่งเสริมให้บุคลากรได้รับข่าวสารตามที่ปรารถนา เกิดความต้องการเฉพาะมีความรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง (Bass, 1985)

2. ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเป็นต้นแบบที่ดีแก่บุคลากรในโรงเรียน ทั้งในด้านจริยธรรม ความรับผิดชอบ ความเสมอภาค และความตั้งใจจริงในการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิธร รักษาชนม์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ศศิธร รักษาชนม์, 2557) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงพร ศรธงทอง ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ดวงพร ศรธงทอง, 2559) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพรรณิกา สุบรรณาจ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (สุพรรณิกา สุบรรณาจ, 2560)

2.1 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารมีความยืดหยุ่นในการบริหารสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และ ผู้บริหารมีการประเมินผลการปฏิบัติงาน เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาในการมองเห็นภาพปัจจุบันขององค์การกำหนดเป้าหมาย แนวนโยบายในการวางแผนอย่างเป็นระบบ ใช้เทคนิควิธีการกระตุ้นเพื่อเปลี่ยนแปลงให้องค์การเกิดการพัฒนาสู่อนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ โดยภาพนั้นต้องมีความเป็นไปได้ชัดเจน สามารถวางแผนไปสู่การปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของสถานศึกษา ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดวิสัยทัศน์จากกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา และนำผลการประเมินการปฏิบัติงานมาเป็นแนวทางการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต และสอดคล้องกับแนวคิดของ เอกฉันท์ โชติฉันท์ ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิสัยทัศน์ว่า วิสัยทัศน์เป็นสิ่งที่สะท้อนภาพลักษณ์ของผู้บริหารได้เป็นอย่างดี วิสัยทัศน์มีความสำคัญทั้งสำหรับผู้บริหารและองค์การซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยกำหนดทิศทางในการที่จะทำให้สมาชิกในองค์การหรือตนเองได้นั้น มีความสำคัญต่อการมุ่งไปสู่จุดหมาย เป็นสิ่งที่คอยกระตุ้นให้ทุกคนในองค์การตลอดระยะเวลาของการนำองค์การไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ขององค์การ (เอกฉันท์ โชติฉันท์, 2550) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยการบริหารในสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน, 2553) สอดคล้องกับแนวคิดของ Daft กล่าวว่า วิสัยทัศน์เปรียบเสมือนความฝันของอนาคตสำหรับองค์การ วิสัยทัศน์ คือ ความคิดหรืออุดมคติเกี่ยวกับอนาคตที่น่าประทับใจ แต่ยังไม่สามารถบรรลุได้ วิสัยทัศน์ไม่ใช่ความฝันแต่เป็นมุมมองที่ท้าทายเกี่ยวกับอนาคตที่บุคลากรทุกคนในองค์การเชื่อถือว่าสามารถเป็นไปได้และดีกว่าปัจจุบัน (Daft, 2005)

2.2 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการกระจายอำนาจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารประเมินผลการปฏิบัติงานตามขอบเขต บทบาทหน้าที่ ที่ได้รับมอบหมาย เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การกระจายอำนาจสถานศึกษาต้องมีการกำหนดขอบเขต บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและมาตรฐานการปฏิบัติของหน่วยงานตามโครงการการบริหาร มีการมอบหมายการตัดสินใจและความรับผิดชอบ ตามบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานตามขอบเขต บทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและมีการนำผลการประเมินมาใช้ในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาสมรรถนะบุคลากร เพื่อพัฒนาองค์กรนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ดังนั้น ผู้บริหารควรกาหนดโครงสร้างการบริหารงานแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจน ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ และมอบอำนาจ การปฏิบัติงานตามสายการบังคับบัญชาตามความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน ที่ได้กล่าวว่า การกระจายอำนาจ หมายถึง การให้อำนาจตัดสินใจ หรือวินิจฉัยสั่งการเพื่อการทำกิจกรรมเหล่านั้นด้วยตนเองอย่างอิสระ (autonomous) ขององค์กร คล่องตัว โปร่งใส่ ตรวจสอบได้ โดยส่วนกลางมีหน้าที่ให้การสนับสนุนและกำกับดูแลเท่านั้น (ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน, 2553) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยการบริหารในสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู ด้านการใช้หลักการกระจายอำนาจ โดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน, 2553) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิธร รักษาชนม์ กล่าวถึงผลที่เกิดจากการกระจายอำนาจและการจัดการศึกษา ซึ่งเป็นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารจัดการศึกษาลงสู่โรงเรียนโดยตรง โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า การปฏิรูปใดๆ จะไม่เกิดผลสำเร็จชัดเจนหากไม่มีการจัดการที่โรงเรียนและห้องเรียน ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติที่สำคัญที่สุดและใกล้ชิดนักเรียนมากที่สุด ถ้าโรงเรียนมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาเพื่อบุตรหลานของตนเอง ย่อมจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพมากกว่าโรงเรียนที่อยู่ภายใต้การบริหารสั่งการจากส่วนกลาง การกระจายอำนาจเป็นพื้นฐานสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาแบบใช้สถานศึกษาเป็นฐาน (ศศิธร รักษาชนม์, 2557)

2.3 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นและแสดงความสามารถในการปฏิบัติงาน เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นลักษณะที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ให้ความไว้วางใจ ผู้บริหารจะมีการกระจายอำนาจโดยผู้บริหารจะเป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนช่วยให้ผู้ร่วมงานได้มีโอกาสในการบริหารกิจการของขององค์กร ซึ่งการตัดสินใจกระทำโดยกระบวนการกลุ่มในทุกระดับขององค์กร นอกจากนี้การบริหารแบบมีส่วนร่วมยังเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีโอกาสในการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ทำให้การทางานภายในองค์กรมีทิศทางเดียวกัน รวมถึงช่วยลดความขัดแย้งของบุคลากรหลายๆ ฝ่ายภาย

ในองค์กร การคำนึงถึงความต้องการของผู้ปฏิบัติงาน ถือได้ว่า เป็นสิ่งสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ความต้องการความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงานเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติงานทุกคนปรารถนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมน่าจะก่อให้เกิดประโยชน์ ดังนั้น ผู้บริหารควรสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการจัดทำโครงการแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน สร้างบรรยากาศให้บุคลากรมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของร่วมกันในการพัฒนาโรงเรียนและให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานการจัดการศึกษาของโรงเรียนซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน ได้กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและเสนอความคิดเห็นต่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น (ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน, 2553) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ กันทิมา ชัยอุดม ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3 พบว่า พฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของครูที่ปฏิบัติการสอน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (กันทิมา ชัยอุดม, 2556) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิธร รักษาชนม์ กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม คือ กระบวนการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ไขปัญหาของการบริหารและที่สำคัญอยู่บนพื้นฐานแนวคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่และพื้นฐานแนวคิดของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กร (ศศิธร รักษาชนม์, 2557)

2.4 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารให้บุคลากรเข้ารับการอบรม สัมมนาเพื่อแสวงหาความรู้ในการพัฒนางานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่เอื้ออำนวยความสะดวกและสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ให้กับบุคลากรในหน่วยงานเกิดกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เพิ่มศักยภาพในการทำงานของบุคลากร ในหน่วยงาน ให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ พร้อมที่จะเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา มีความกระตือรือร้น สนใจและใฝ่ที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ผู้บริหารและผู้ร่วมงานร่วมกันวาดฝันภาพอนาคตของหน่วยงานตลอดจนทิศทางของหน่วยงานอย่างชัดเจน บุคลากรในหน่วยงานมีความคิดความเข้าใจในเรื่องของตนเอง ผู้อื่น หน่วยงาน มีเหตุผลในการมองและเข้าใจโลกและสิ่งที่อยู่รอบตัวอย่างสร้างสรรค์ เกิดเป็นความเห็นที่สอดคล้องกันกลายเป็นวิสัยทัศน์ร่วมในหน่วยงาน เกิดความรู้สึกผูกพัน ตระหนัก เข้าใจและยอมรับในความเปลี่ยนแปลงของหน่วยงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ซึ่งกันและกัน พัฒนาความรู้และความสามารถของทีมให้เกิดขึ้นเพื่อนำไปสู่แนวทางในการปฏิบัติร่วมกัน อันเกิดจากความเต็มใจจากสมาชิกทุกคนของหน่วยงานที่จะนำหน่วยงานไปสู่เป้าหมายได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ หมายถึง หลักการหรือแนวทางปฏิบัติที่จะช่วยให้องค์มีความพร้อมและมีศักยภาพพร้อมรับกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง โดยสามารถปรับตัวให้ตอบสนองต่อการสร้างโอกาสใหม่ๆ ทางธุรกิจ และปรับอุปสรรคให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงาน (ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์, 2551) และสอดคล้องกับแนวคิดของ ผกาพรรณ เชื้อเมืองพาน ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยได้ศึกษาในแง่การปฏิบัติกิจกรรมของผู้บริหารในการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมและการปฏิบัติของผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้เป็นราย บุคคลและรายกลุ่ม (ผกาพรรณ เชื้อเมืองพาน, 2553) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ สุมณฑา ทายุโก ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี พบว่า ระดับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (สุมณฑา ทายุโก, 2556) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Hoy and Miskel กล่าวว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ หมายถึง องค์การที่สมาชิกได้พัฒนาขยายขีดความสามารถของตนเพื่อการสร้างสรรค์งานและการบรรลุเป้าหมายของงาน ซึ่งแนวคิดแปลกใหม่ได้รับการกระตุ้นให้มีการแสดงออก แรงบันดาลใจของสมาชิกได้รับการ

สนับสนุนและส่งเสริมสมาชิกในองค์การได้เรียนรู้ถึงวิธีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน รวมทั้งองค์การได้มีการขยายศักยภาพเพื่อแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่อย่างต่อเนื่อง (Hoy and Miskel, 2001)

2.5 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย และ ผู้บริหารใช้หลักเหตุผลในการสื่อสารโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในองค์การ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการสื่อสารทั้งในเชิงรับและเชิงรุก สามารถถ่ายทอดแนวนโยบาย วิสัยทัศน์ และเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงไปยังครู บุคลากรทางการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสื่อสารเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การยอมรับและสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมของโรงเรียนที่ต้องเผชิญกับความท้าทายทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน เช่น การปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หรือการบริหารจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้บริหารจึงต้องมีทักษะการสื่อสารที่หลากหลาย ทั้งการพูด การเขียน และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ กิตติศักดิ์ บุณรังศรี ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นาการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ด้านการสื่อสารในองค์กร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (กิตติศักดิ์ บุณรังศรี, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรวรรณ จิตต์ปราณี ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 พบว่า ระดับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 ทักษะในการสื่อสารและร่วมมือกัน โดยภาพรวมมีค่าอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (วิรวรรณ จิตต์ปราณี, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้านการติดต่อสื่อสาร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

2.6 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีทักษะในการพิจารณา วิเคราะห์สถานการณ์ และตัดสินใจบนพื้นฐานของข้อมูลข้อเท็จจริง และหลักเหตุผลมากที่สุดกว่าการใช้อารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัว ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพราะการเปลี่ยนแปลงย่อมมาพร้อมกับความไม่แน่นอน การตัดสินใจอย่างมีเหตุผลช่วยลดความเสี่ยง และสร้างความมั่นใจแก่ผู้ร่วมงาน สอดคล้องกับแนวคิดของชัยยนต์ เพาพาน ได้กล่าวถึงตัวแบบที่ดี (Good model) ว่าหากคุณกำลังส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องรู้ และฝึกพวกเขาให้มีความคิดสร้างสรรค์การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดี และคิดวิเคราะห์เป็น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ และการปลูกฝังสร้างสรรค์นวัตกรรม จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้และความเสี่ยง (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) สอดคล้องกับแนวคิดของ วสันต์ บัวชุม ได้กล่าวว่า การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ผู้บริหารจะต้องปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน มีการใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดี และคิดวิเคราะห์เป็น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นและเป็นแบบอย่างที่ดีในการวิเคราะห์ปัญหา แก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (วสันต์ บัวชุม, 2561) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญชนก ช้ายหนู ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 2 พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 โดยรวมอยู่

ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (ขวัญชนก ช้ายหนู, 2568)

2.7 ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้ครูและบุคลากรเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับเทคนิควิธีการสอนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน และเป็นผู้นำในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการพัฒนาครูในด้านวิชาการ ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำทางวิชาการจะมุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพของโรงเรียนผ่านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครูในกิจกรรมทางวิชาการ การส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาเทคนิควิธีการสอน การจัดประชุมทางวิชาการ การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในองค์กร และการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่องผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฐิตาพร ตันเจริญรัตน์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (ฐิตาพร ตันเจริญรัตน์, 2563) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เมธี ทวีโชค ที่ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 พบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายโสธร เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เมธี ทวีโชค, 2565) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญชนก ช้ายหนู ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ระดับปัจจัยด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ขวัญชนก ช้ายหนู, 2568)

2.8 ระดับค่าเฉลี่ยปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารสามารถควบคุมความรู้สึกของตนเองได้ เมื่อเผชิญสถานการณ์ต่างๆ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนมีความสามารถในการตระหนักรู้และควบคุมอารมณ์ของตนเอง เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่น และสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ในสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม อันเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ การที่ผู้บริหารมีความฉลาดทางอารมณ์สูง ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงหรือต้องรับมือกับแรงต้านจากบุคลากรในโรงเรียน การควบคุมอารมณ์ของตนเองและการเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง ช่วยให้ผู้บริหารสามารถโน้มน้าวจูงใจและนำพาองค์กรไปในทิศทางที่ตั้งไว้ได้อย่างมั่นคง สอดคล้องกับผลการวิจัยของสุดสายใจ กิจไกลลาศ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 พบว่า ปัจจัยด้านความด้านความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6 โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (สุดสายใจ กิจไกลลาศ, 2562) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนุพล สนมศรี ที่ได้ศึกษาเรื่อง ความฉลาดทางอารมณ์ของ

ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2 พบว่า ระดับความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน (อนุพล สนมศรี, 2565) สอดคล้องกับผลการวิจัยของวันชูรัยณา ดอแม ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ (วันชูรัยณา ดอแม, 2567) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ขวัญชนก ซ้ายหนู ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ระดับปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ขวัญชนก ซ้ายหนู, 2568)

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ที่นำมาวิเคราะห์จำนวน 8 ด้าน พบว่า มีจำนวน 6 ด้าน ที่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยรวมได้ ได้แก่ ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการการบริหารอย่างมีส่วนร่วม รองลงมา คือ ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เป็น .926 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ได้ร้อยละ 85.5 และพบว่ามีจำนวน 2 ด้าน ที่ไม่สามารถพยากรณ์ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยรวมได้ ได้แก่ ด้านการกระจายอำนาจ และด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ซึ่งจะอภิปรายแต่ละด้านดังนี้

3.1 ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีอิสระในการใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานอย่างเต็มที่ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการของโรงเรียน ให้ครูและบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินการเพื่อทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ ผู้บริหารส่งเสริมสนับสนุนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากร มีอิสระในการค้นหารูปแบบ วิธีการใหม่ๆ ในการพัฒนาโรงเรียน ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและตัดสินใจแก้ปัญหาร่วมกัน และผู้บริหารให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดนโยบายและพัฒนาการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษานั้นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลต่อการมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ วิไลแก้ว ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ปัจจัยด้านบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น (สมศักดิ์ วิไลแก้ว, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยด้านบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร

(สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช, 2556) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพรรณิกา สุบรรณาจ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 (สุพรรณิกา สุบรรณาจ, 2560) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยด้านบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

3.2 ด้านความฉลาดทางอารมณ์ มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 รับรู้และจัดการกับอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการยอมรับ การสนับสนุน และความร่วมมือจากบุคลากรในโรงเรียน ทำให้สามารถตัดสินใจภายใต้สถานการณ์ที่กดดันได้อย่างมีสติ รอบคอบ และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ต้องเผชิญกับแรงต้าน ความไม่แน่นอน และความหลากหลายของบุคลากรในสถานศึกษา ส่งผลให้เกิดความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กร รวมทั้งการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและการยอมรับในการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงจะมีทักษะในการสื่อสารที่ดี เข้าใจความรู้สึกและความต้องการของบุคลากรในองค์กร รวมถึงสามารถบริหารความเครียดและความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้กระบวนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรดำเนินไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพรรณิกา สุบรรณาจ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ด้านความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 (สุพรรณิกา สุบรรณาจ, 2560) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 (อภิสรา มุ่งมาตร , 2564) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชูรัยณา ดอแม ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 พบว่า ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1 (วันชูรัยณา ดอแม, 2567) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญชนก ช้ายหนู ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 พบว่า ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อภาวะผู้นำทางการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 (ขวัญชนก ช้ายหนู, 2568)

3.3 ด้านการติดต่อสื่อสาร มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีทักษะในการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ จุดมุ่งหมาย กลยุทธ์ และเหตุผลในการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน ตรงประเด็น และเข้าใจง่าย ซึ่งช่วยลดความสับสนและต่อต้านจากบุคลากรภายในองค์กร สร้างความไว้เนื้อเชื่อใจ ความร่วมมือ และการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรในสถานศึกษา นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับฟังข้อเสนอแนะ และแก้ไขปัญหาอย่างทันท่วงที ซึ่งเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างราบรื่นและยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติศักดิ์ บุณรังศรี (2559) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ พบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารในองค์การส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ แก้ววิไล ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัด

เทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ปัจจัยด้านการสื่อสารในองค์การส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น (สมศักดิ์ แก้ววิไล, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร รักษาชนม์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า ปัจจัยด้านการติดต่อสื่อสารในองค์กรส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (ศศิธร รักษาชนม์, 2557) สอดคล้องกับแนวคิดของ วาทิตยา ราชภักดี ได้กล่าวไว้ว่า การติดต่อสื่อสาร หมายถึง การใช้วิธีการติดต่อสื่อสารกับบุคลากรด้วยวิธีการที่หลากหลาย ใช้ภาษาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย ใช้หลักเหตุผลในการสื่อสาร ใช้เทคนิค หรือรูปแบบในการติดต่อประสานงานอย่างหลากหลายช่องทาง มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารซึ่งกันและกัน มีระ บบการสื่อสารที่มีความเที่ยงตรง รวดเร็ว และเพียงพอต่อการตัดสินใจของครู โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในองค์การ ซึ่งการติดต่อสื่อสารที่ดี จะทำให้การดำเนินงานขององค์การราบรื่นไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วาทิตยา ราชภักดี, 2561)

3.4 ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีการกำหนดวิสัยทัศน์เป็นการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย แผนการปฏิบัติงาน โครงการและกิจกรรมให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน ผู้บริหารมีการเผยแพร่วิสัยทัศน์ของตนเองเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพโรงเรียน ครู บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน มีการกำหนดเป้าหมายที่เป็นความต้องการให้เกิดขึ้นในอนาคตร่วมกันกับครูและบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรม มีความยืดหยุ่นสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และมีการประเมินผลการปฏิบัติงานและนำผลการประเมินการปฏิบัติงานมาเป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ให้สอดคล้องและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ วิไลแก้ว ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ปัจจัยด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น (สมศักดิ์ วิไลแก้ว, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศศิธร รักษาชนม์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า ปัจจัยด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (ศศิธร รักษาชนม์,2557) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงพร ศรธงทอง ที่ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีปัจจัยเพียง 3 ด้าน ที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ได้แก่ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการกระจายอำนาจ และด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (ดวงพร ศรธงทอง, 2559) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21
(อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

3.5 ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 มีการสร้างบรรยากาศที่กระตุ้น หรือส่งเสริมให้มีการสร้างองค์ความรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของบุคลากรในองค์กร ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการพัฒนาโรงเรียน ให้บุคลากรเข้ารับการอบรมสัมมนาเพื่อแสวงหาความรู้ในการพัฒนางานในหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูและบุคลากรในการพัฒนาตนเองและเลื่อนวิทยฐานะ ให้มีการคิดอย่างเป็นระบบและการแบ่งปันความรู้ในองค์กร ให้นำผลที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้และนำมาใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา ส่งเสริมศักยภาพและการเรียนรู้ของบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมาย และสนับสนุนให้ครูและบุคลากรศึกษาต่อ เพื่อนำความรู้มาพัฒนาการปฏิบัติงานและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมศักดิ์ วิไลแก้ว ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

สถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น (สมศักดิ์ วิไลแก้ว, 2552) สอดคล้องกับงานวิจัยของผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง (ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน, 2553) สอดคล้องกับแนวคิดของ ศศิธร รักษาชนม์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (ศศิธร รักษาชนม์, 2557) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งผลต่อภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

3.6 ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตนและด้านการปฏิบัติงานแก่ครูและบุคลากร ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านการคิดวิเคราะห์เป็น และการใช้เทคโนโลยี การสรรหาวิธีการมาใช้ในการพัฒนาสถานศึกษา การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และเป็นแบบอย่างที่ดีในการยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้อื่นด้วยความจริงใจและนำมาปรับปรุงพัฒนางานให้เกิดประสิทธิผล จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีเป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อการปฏิบัติงานของครู เพราะหากผู้บริหารสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีได้ ครูก็ย่อมสามารถปฏิบัติงานตามแบบอย่างนั้นได้ด้วยความตั้งใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศศิธร รักษาชนม์ ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (ศศิธร รักษาชนม์, 2557) สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยยนต์ เพาพาน กล่าวถึง ตัวแบบที่ดี (Good model) ว่าหากคุณกำลังส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21 ต้องรู้ และฝึกพวกเขาให้มีความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดีและคิดวิเคราะห์เป็น การใช้เทคโนโลยี อย่างมีประสิทธิภาพ และการปลูกฝังสร้างสรรค์นวัตกรรม จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการเรียนรู้และความเสี่ยง (ชัยยนต์ เพาพาน, 2559) สอดคล้องกับแนวคิดของ วสันต์ บัวชุม ได้สรุปไว้ว่า การเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งด้านการปฏิบัติตนและการปฏิบัติงาน มีการใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน เป็นแบบอย่างที่ดีในการพัฒนาสถานศึกษา เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ฝึกการสื่อสารที่ดี และคิดวิเคราะห์เป็น การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การยอมรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น และเป็นแบบอย่างที่ดีในการวิเคราะห์ปัญหาแก้ปัญหาและการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล (วสันต์ บัวชุม, 2561) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ปัจจัยด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

3.7 ด้านการกระจายอำนาจ ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ยังคงเน้นการตัดสินใจในลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ผู้บริหาร โดยยังไม่ได้มอบอำนาจอย่างแท้จริงให้แก่บุคลากรในโรงเรียน ทำให้การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจยังอยู่ในระดับจำกัด นอกจากนี้ วัฒนธรรมองค์การในระบบราชการไทย ยังคงเน้นการควบคุมจากส่วนกลาง ทำให้แม้จะมีการกำหนดนโยบายด้านการกระจายอำนาจไว้ชัดเจน แต่การนำ

ไปปฏิบัติในทางปฏิบัติยังไม่สามารถเกิดผลได้อย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ด้านที่ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

3.8 ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1ปฏิบัติหน้าที่ในด้านวิชาการเพียงเพื่อให้เป็นไปตามนโยบาย เช่น การนิเทศภายใน การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หรือการส่งเสริมวิชาชีพครู โดยขาดการเชื่อมโยงบทบาทดังกล่าวเข้ากับการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง วัฒนธรรม หรือวิสัยทัศน์ขององค์กรที่จำเป็นต่อการเปลี่ยนแปลงนอกจากนี้ บริบทของโรงเรียนหลายแห่งยังอยู่ภายใต้กรอบของระบบราชการที่มีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ งานวิชาการจึงกลายเป็นงานที่ต้องปฏิบัติตามระเบียบ ไม่สามารถนำมาใช้สร้างนวัตกรรมหรือขับเคลื่อนองค์กรได้อย่างยืดหยุ่น ทำให้ศักยภาพของผู้บริหารในฐานะผู้นำทางวิชาการไม่สามารถส่งผลต่อภาวะ ผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อภิสรา มุ่งมาตร ที่ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 พบว่า ด้านที่ไม่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21 คือ ด้านการกระจายอำนาจ ด้านการติดต่อสื่อสาร และด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ (อภิสรา มุ่งมาตร, 2564)

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปและอภิปรายผล ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อการพัฒนาตนเองและการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของระบบการศึกษาและความคาดหวังของสังคม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำที่มีความสามารถรอบด้าน

1.2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการกระตุ้นทางปัญญา ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรพัฒนาศักยภาพในด้านนี้เพิ่มเติม เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 ปัจจัยที่ส่งผลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการเป็นผู้นำทางวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรเข้ารับการอบรมและเสริมสร้างศักยภาพในด้านผู้นำทางวิชาการอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้บริหารสามารถขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนได้อย่างลึกซึ้ง ยั่งยืน และเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ด้านการบริหารอย่างมีส่วนร่วม ด้านความฉลาดทางอารมณ์ ด้านการติดต่อสื่อสาร ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ด้านการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์เขต 1 ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนควรพัฒนาตนเองและนำผลการศึกษาดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างรอบด้าน เปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ วางแผน และประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน ซึ่งจะช่วยสร้างความเป็นเจ้าของร่วม และส่งผลต่อความร่วมมือในการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืน เสริมสร้างทักษะในการเข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดีในองค์กร ส่งเสริมบรรยากาศแห่งความเข้าใจ และลด

ความขัดแย้งในการทำงาน สื่อสารอย่างชัดเจน ตรงประเด็น เปิดกว้างต่อความคิดเห็น และสร้างช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย เพื่อให้การถ่ายทอดนโยบายและข้อมูลเป็นไปอย่างทั่วถึงและเข้าใจตรงกัน พัฒนาคุณภาพผู้เรียนและโรงเรียนในระยะยาว พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดวิสัยทัศน์ให้บุคลากรเห็นคุณค่าและมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของครูและบุคลากร สร้างวัฒนธรรมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การวิจัยในชั้นเรียน และการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อให้โรงเรียนสามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประพฤติตนอย่างมีคุณธรรม จริยธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ มีวินัย และความเสียสละ เพื่อเป็นต้นแบบที่ดีแก่บุคลากรและผู้เรียนในโรงเรียน จะช่วยให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถขับเคลื่อนโรงเรียนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง และยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

2.2 ควรศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

2.4 ควรมีการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1

เอกสารอ้างอิง

กาญจนา พรัดขำ. (2565). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดชายแดนภาคใต้.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

กันทิมา ชัยอุดม. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และพฤติกรรมการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

กิตติศักดิ์ บุณรังศรี. (2559). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ขวัญชนก ช้ายหนู. (2568). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

ชัยยนต์ เพาพาน. 2559. **ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ในศตวรรษที่ 21. ในงานการประชุมวิชาการระดับชาติครุศาสตร์ ครั้งที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่ประชาคมอาเซียน: ทิศทางใหม่ในศตวรรษที่ 21** กาฬสินธุ์: มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.

ณัฏฐพันธ์ เขจรนันทน์ และคณะ. (2546). **กลยุทธ์การสร้างองค์การแห่งการคุณภาพ.** กรุงเทพฯ: ธรรมกมลการพิมพ์.

ณฤมณ พันธุ์เวียง. (2556). **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารกับบรรยากาศองค์การของโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มเครือข่ายวังบูรพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฐิตาพร ตันเจริญรัตน์. (2563). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา**

เขต 8. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ดวงพร ศรธงทอง. (2559). **แนวทางการพัฒนาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9).** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ผกาพรรณ์ เชื้อเมืองพาน. (2553). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดลำปาง** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พรชัย เจดามานและคณะ. (2559). **ยุทธศาสตร์การพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการสู่การเปลี่ยนผ่านศตวรรษที่ 21 ไทยแลนด์ 4.0.** วารสารหลักสูตรและการเรียนการสอนคณะครุศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2(1), 1-14.

เมธี ทวีโชค. (2565). **ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ยโสธร เขต 1** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รัตตินันท์ บุญกล้า. (2561). **การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 18.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

วทิตยา ราชภักดี. (2561). **ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานบุคคลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วิรวรรณ จิตต์ปราณี. (2559). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วสันต์ บัวชุม. (2561). **คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบึงกาฬ.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

วันชูรัยณา ดอแม. (2567). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 1**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

วันเพ็ญ โสมมา. (2559). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ.

ศศิธร รักษาชนม์. (2557). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สมศักดิ์ วิไลแก้ว. (2552). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนสังกัดเทศบาลนครขอนแก่น.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุมณฑา ทายุโก. (2556). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สุดสายใจ กิจไกลลาศ. (2562). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สุทธาทิพ เจริญนิพนธ์วานิช. (2556). **ปัจจัยส่งผลต่อภาวะผู้นำแบบให้บริการของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชนประเภทสามัญศึกษาในกรุงเทพมหานคร.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.

สุพรรณิกา สุบรรณาจ. (2560). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

สุนิสา ไชยประสิทธิ์. (2567). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 2.** วิทยานิพนธ์

ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2556). **คู่มือการบริหารโรงเรียน "ในโครงการพัฒนาการบริหารรูปแบบนิติบุคคล".** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการบริหารงานบุคคลและนิติการ. (2559). **การปฏิบัติงานการบริหารงานบุคคลสู่การขับเคลื่อนปฏิรูปการศึกษาในภูมิภาค.** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2559). **แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564).** กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.

โสภณ วงษ์คงดี. (2559). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18 (สหวิทยาเขตระยอง 2).** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

อรวรรณ ภัทรดำเนินสุข. (2564). **ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อภิสรา มุ่งมาตร. (2564). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

เอกฉันท์ โชติฉันท์. (2550). **การศึกษาเปรียบเทียบวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามทัศนะของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จังหวัดนครราชสีมา.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

อนุพล สนมศรี. (2565). **ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบรรยากาศองค์การในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994**). Improving organizational effectiveness through transformational leadership (1st ed).** Califonia: Sage.

Bass, B. M. & Riggio, R. E. (2006). **Transformational leadership (2nd ed.).** Mahwah, NJ: Erlbaum.

Daft, R. L. (2005). **Leadership theory and practice (3rd ed.).** Mason, OH: Thomson, South - Western.

Griffiths, Daniel E. (1956). **Human relations in school administration.** New York: Appleton-Century-Crofts, Inc.

Hoy, W. K. & Miskel, C. G. (2001**). Educational administration: Theory, research, and practice.** New York: McGraw-Hill.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement**, 30(3), 607-610

Likert, R. (1967). **The method of constructing an attitude scale**. New York: Wiley & Son.

แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

THE GUIDELINES FOR DEVELOPING HAPPINESS IN DIGITAL WORK OF TEACHERS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE AYUTTHAYA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ณัฐพร ศิริเรือง[1],ชัยยศ เดชสุระ[2],วีรภัทร ภัทรกุล[3]
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา[1,2,3]
Nutthporn Sirirueang[1],Chaiyos Dessura[2], Weearphat Phattharakul[3]
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University[1,2,3]
Corresponding Author E-mail : 76677034@aru.ac.th[1], Chaiyos@aru.ac.th[2], p_weeraphat@hotmail.com[3]

(Received : July 29, 2025; Edit : August 10, 2025; accepted : August 10, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาระดับความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 (2) เพื่อเสนอแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 วิธีดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1.ศึกษาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ทั้งหมด 1,720 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Mogan) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 314 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เชี่ยวชาญ 7 ท่าน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.76)

2. แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา มีดังนี้ 1) ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ครูควรนำเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น Line Official เพื่อสื่อสาร แนะนำ แก้ปัญหาให้นักเรียนอย่างรวดเร็ว พร้อมพัฒนาทักษะครู 2) ด้านความรักในงาน ครูควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาตนเอง และสร้างผลงานที่ภาคภูมิใจ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในวิชาชีพ ทั้งนี้ ความร่วมมือและกำลังใจคือพื้นฐานของความรักในงาน 3) ด้านความสำเร็จในงาน ความสำเร็จในงานเกิดจากการทำงานร่วมกันอย่างมีเป้าหมาย โดยผู้บริหารสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยี ส่วนครูนำไปใช้ในการสอนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 4) ด้านการเป็นที่ยอมรับ ครูพัฒนาทักษะเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเพิ่มประสิทธิภาพงานและเผยแพร่ผลงานอย่างน่าเชื่อถือ พร้อมร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อเป็นที่ยอมรับในวงวิชาชีพ โดยมีผู้บริหารสนับสนุนอย่างจริงจัง

คำสำคัญ แนวทาง, ความสุขในการทำงาน, ยุคดิจิทัล

Abstract

This research aims to: (1) Study the level of digital-era work happiness among teachers in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1; (2) Propose guidelines for enhancing digital-era work happiness among teachers in schools under the same office. The study was conducted in two phases: Phase 1: Investigated the current level of work happiness in the digital era among teachers. The sample consisted of 314 teachers selected from a total population of 1,720 teachers using the Krejcie and Morgan sampling table. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using mean and standard deviation. Phase 2: Proposed guidelines for enhancing work happiness in the digital era, based on in-depth interviews with 7 purposively selected experts. The research tool was a structured interview, and the data were analyzed using content analysis. The results revealed that:

1. The overall and aspect-specific levels of work happiness in the digital era among teachers in schools under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1 were found to be at a high level ($\overline{x}$ = 4.41, S.D. = 0.76)

2. Guidelines for enhancing digital-era work happiness among teachers include: (1).Interpersonal Relationships: Teachers should utilize digital technologies, such as LINE Official, to communicate, provide guidance, and solve students' problems promptly. This also includes continuous development of teachers' digital communication skills. (2) Love for the Profession: Teachers should use digital technology to support effective learning management, pursue self-development, and create work they take pride in, in order to inspire passion for their profession. Collaboration and encouragement are the foundation of love for the job. (3) Work Achievement: Work success is achieved through goal-oriented collaboration, with administrators providing resources and technology, while teachers continuously apply them in teaching and professional development. (4) Recognition: Teachers continuously develop their technological skills, use digital platforms to enhance work efficiency and present their work credibly, and actively participate in knowledge-sharing activities to gain recognition within the professional community, with strong and genuine support from school administrators.

Keywords: Guidelines, Work Happiness, Digital Era

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความสุขนั้นเป็นการผสมผสานกันระหว่างความสงบสุขทางใจ ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด คือ การมีสันติสุขในโลก (องค์ทะไลลามะที่ 14, 2560 : 5)"ความสุข" เป็นพลังงานบวกอย่างหนึ่งที่ทำให้ชีวิตสนุกสนาน มีสีสันและรู้สึกได้ถึงการถูกเติมเต็มในชีวิต ในมิติของการทำงานก็เช่นเดียวกัน คนที่ทำงานอย่างมีความสุขสุขก็อยากที่จะมาทำงานทุกวันและรู้สึกได้ถึงคุณค่าของงานที่ทำนั้น ท้ายที่สุดผลสัมฤทธิ์ของงานก็มีประสิทธิภาพตามไปด้วย(กอปรลาภ อภัยภักดิ์, 2563:312) การมาอยู่ร่วมกันในสถานที่ทำงาน บุคลากรแต่ละคนจำเป็นต้องใช้ความพยายามมากบ้าง น้อยบ้างในการปรับตัวและรักษาสมดุลให้เกิดสุขในการอยู่และทำงานร่วมกับบุคลากรอื่นๆ ในที่ทำงาน ดังนั้น บุคคลจึงจำเป็นต้องพัฒนาทั้งทักษะการทำงาน(work skills) และทักษะการใช้ชีวิต (life skills) ข้อนี้ทำให้มีความแตกต่างกันได้มาก เพราะแต่ละบุคคลมีความยากง่ายในการปรับตัวและพัฒนาไม่เหมือนกัน การอยู่ร่วมกันของบุคคลย่อมต้องอาศัยลักษณะส่วนบุคคลเป็นพื้นฐาน อาศัยทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ให้การทำงานเกิดความราบรื่นและที่สำคัญสภาวะแวดล้อมในองค์กรจะต้องเอื้อให้เกิดการปรับตัวและการรักษาสมดุลดังกล่าวด้วย ดังนั้น ความสุขในการทำงาน (happiness at work) จึงกล่าวได้ว่า เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานความสำเร็จในระดับปัจเจกบุคคลและระดับองค์กรประกอบกัน (ขวัญเมือง แก้วดำเกิง,2557:4)

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญในทุกมิติของชีวิต การทำงานของครูต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทั้งการจัดการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ การใช้เครื่องมือดิจิทัลในการประเมินผล การสื่อสาร และการบริหารจัดการงานเอกสาร สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อความพึงพอใจและความสุขในการทำงานของครู ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา

การทำงานอย่างมีความสุขนั้นเป็นทั้งเป้าหมายและกระบวนการ กล่าวคือ การทำงานอย่างมีความสุขเป็นเป้าหมาย หมายความว่า เมื่องานสำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนดย่อมเกิดความสุขแก่คนทำงาน ส่วนการทำงานอย่างมีความสุขเป็นกระบวนการ หมายความว่า ระหว่างทำงานแม้งานนั้นจะยังไม่สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายที่กำหนด แต่คนทำงานก็สามารถทำงานอย่างมีความสุขได้(สาคร สมเสริฐ, 2561) ในส่วนส่วนของความสุขในการทำงานของครู หมายถึง สิ่งที่ได้รับจากการทำงานของครูที่แสดงออกจากความรู้สึก ท่าที และสภาพจิตใจในการปฏิบัติงาน แสดงออกให้เห็นเชิงประจักษ์โดยทางพฤติกรรม อันเป็นปฏิกิริยาต่อสิ่งแวดล้อมในการปฏิบัติงาน (ชยากานต์ เปี่ยมถาวรพจน์, 2559 : 23) ซึ่งปัจจัยสำคัญที่จะทำให้บรรยากาศการทำงานในโรงเรียนเกิดความสุขในการทำงานได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีส่วนสำคัญ

จากข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มบริหารงานบุคคล ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เรื่องการย้ายสถานศึกษาของข้าราชการครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในปี 2566 ได้ทำเรื่องขอย้ายสถานศึกษา จำนวน 419 คน และได้ย้าย จำนวน 307 คน (ข้อมูลสารสนเทศกลุ่มบริหารงานบุคคล.การย้ายสถานศึกษาของข้าราชการครู.https://aya1.go.th/) โดยมีเหตุผลในการทำเรื่องขอย้ายสถานศึกษา แตกต่างกันไป หนึ่งในเหตุผลคือไม่มีความสุขในการทำงาน นอกจากนี้ จากเรื่องขอย้ายสถานศึกษาทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนครูเป็นจำนวนมาก ซึ่งจากกรณีนี้แสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องกันระหว่างจำนวนครูกับภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบ ส่งผลให้ต้องมีการจัดสอนแทนในรายวิชาที่ไม่มีครูสอนซึ่งไม่ตรงกับสาขาที่ครูผู้สอนแทนจบมา อีกทั้งยังทำให้ครูแต่ละคนมีชั่วโมงสอนที่เพิ่มมากขึ้นอีกด้วย และยังมีภาระงานอื่นๆ เช่น งานพัสดุ งานอาคารสถานที่ งานการเงิน และงานกิจกรรมต่างๆภายในโรงเรียน จนส่งผลต่อสภาพร่างกายและจิตใจทั้งทางตรงและทางอ้อมอันจะส่งผลต่อการทำงานให้มีประสิทธิภาพลดลง และมีคำถามที่เกิดขึ้นมากมายไม่ว่าจะเป็น วันจันทร์แล้วหรอ อยากให้วันนี้เป็นวันศุกร์คำถามเหล่านี้อาจมาจากหลายปัจจัย ทั้งปัจจัยในเรื่องสภาพการทำงาน และปัจจัยจากด้านอื่นๆ รวมไปถึงปัจจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์ กับเพื่อนร่วมงาน ปัจจัยในเรื่องของเงินเดือนไม่คุ้มค่ากับภาระงานต่างๆที่ได้รับ ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ครูขาดความสุขในการทำงาน

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ว่าปัจจุบันอยู่ในระดับใด เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มานำเสนอแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

พระนครศรีอยุธยา เขต 1 และนำผลการศึกษาที่ได้มาไปพัฒนาให้ครูมีความสุขในการทำงานต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2. เพื่อนำเสนอแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

กรอบแนวความคิดการวิจัย

การศึกษาหาข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1ได้ศึกษาหา ข้อมูลต่างๆ จากตำรา เอกสารของนักวิชาการหรือผู้วิจัยที่เกี่ยวข้องและสังเคราะห์แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงาน ดังนี้ อธิคุณ สินธนาปัญญาและคณะ (2557 : 24-26), ฉัตรวดี สำเภาแก้ว และชวลิต เกิดทิพย์ (2562 : 181), ธิปัตย์ ทั่นเส็ง และมัทนา วังถนอมศักดิ์ (2562 : 416), กษมา ช่วยยิ้ม และคณะ (2563 : 190-191), ชุติมา เสือพันธุ์ (2563 : 5-6), ณัฐพล หงษ์คง และชัชจริยา ใบลี (2563 : 143-144), รุ่งทิวา ศรีบรรเทา และธันยาภรณ์ นวลสิงห์ (2563 : 47), สุธีรา สีมา และคณะ (2564:105) และได้ศึกษาขอบข่ายของการทำงานยุคดิจิทัลของครูดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2560:4-6), สำนักงาคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (2561:7), รุ่งทิพย์ แซ่แต้ (2562:13), International Telecommunication Union : ITU (2020 : p. 4-5), ทรูดิจิทัลเอคาเดมี (30 เมษายน 2564), อำนาจ ไชยสงค์ และคณะ (2564:9) สรุปเป็นกรอบแนวความคิดของการวิจัยได้ ดังนี้

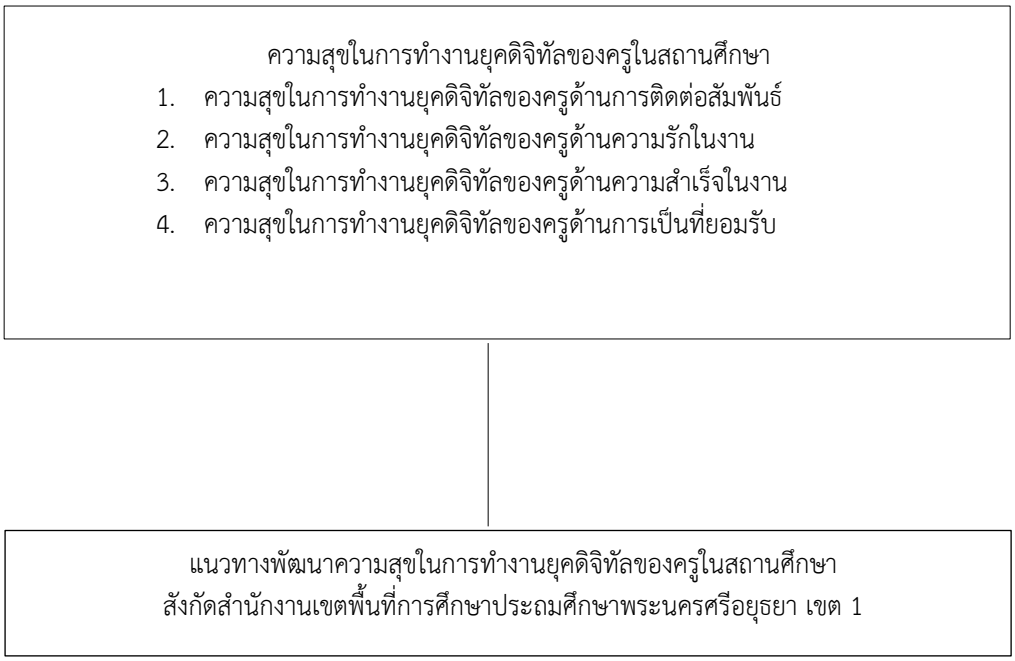

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีวิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ศึกษาความสุขในการทำงานของครูในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยแบ่งเป็นผู้บริหารจำนวน 1,720 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางจำนวนกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan. (1970) ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 314 คน

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

โดยการกลุ่มตัวอย่างแบบสุ่ม แบบแบ่งชั้นภูมิ (Statified Random Sampling อ้างถึงใน ไพศาล วรคำ, 2562:93-95) โดยใช้สัดส่วนของจำนวนสถานศึกษาในแต่ละอำเภอ ในการแบ่งชั้น โดยกำหนดขนาดจำนวนอำเภอ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 1 จำนวน 9 อำเภอ แล้วทำการสุ่มอย่างง่ายจากแต่ละชั้น โดยวิธีการจับสลากทีละจำนวน ครูในแต่ละอำเภอ ให้ได้จำนวนที่สุ่มกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม ประเภทปลายปิด ลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นำมาประกอบในการสร้างแบบสอบถามการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระดับตำแหน่ง และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยใช้การวัดข้อมูลแบบอันตรภาคหรือมาตราช่วง (Interval scale) แบ่งแต่ละหัวข้อ) ใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ซึ่งมีการกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

5 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้วิจัย กำหนดวิธีการดำเนินการเป็นขั้นตอน ดังนี้

1.ศึกษาค้นคว้ารายละเอียด จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2.แบบสอบถามการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง

3.นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นหลังจากตรวจสอบความถูกต้อง ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) จำนวน 5 คน โดยมีคุณสมบัติ คือ มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้นไป ในสาขาการบริหารการศึกษา เพื่อตรวจสอบ ความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามการวิจัย (Index of Objective Congruence: IOC) กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถาม ดังนี้

คะแนน + 1 ผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน 0 ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่าคำถามนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์

คะแนน -1 ผู้เชี่ยวชาญแน่ใจว่าคำถามนั้นไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

4. หาค่าดัชนีความเที่ยงตรงของเนื้อหาความสอดคล้องระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC : index of item-objective congruence) ที่มีค่าอยู่ระหว่าง 0.5 ขึ้นไป

5. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว มาทดลองใช้ที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่าง (Try Out) จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นความเที่ยงตรงแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) (Cronbach, 1970, p.161)

6. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขสมบูรณ์แล้วนำส่ง อาจารย์ที่ปรึกษา

7. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วจัดพิมพ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา แจ้งไปยังสถานศึกษาเพื่อทำการขอเก็บข้อมูล

2. นำแบบสอบถามและหนังสืออนุญาตจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา แจ้งไปยังสถานศึกษาเพื่อขอเก็บรวบรวมข้อมูล

3. นำแบบสอบถามที่ได้มาแล้ว มาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลแต่ละฉบับ

4. นำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรมแกรมสำเร็จรูปในการคำนวณค่าสถิติต่าง ๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามโดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยการหาค่า ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยการรวม และรายด้านเสนอรูปแบบตาราง และนำผลการวิเคราะห์ทางสถิติและมาแปลผล ดังนี้ (ศิริชัย กาญจนาวสี, 2559:156)

4.51 - 5.00 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 – 4.50 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับมาก

2.51 – 3.50 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 – 2.50 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับน้อย

1.00 – 1.50 หมายถึง ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ขั้นที่ 2 นำเสนอแนวทางการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาสภาพปัญหาการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ในขั้นตอนที่ 1 โดยเลือกข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมาเป็นประเด็นสัมภาษณ์ในการนำเสนอแนวทางพัฒนาการบริหารงานบุคคลแบบมีส่วนร่วมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต1 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาที่มี วุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท และ มีประสบการณ์ในการทำงานไม่ต่ำกว่า 5 ปี และมีผลงานโดดเด่น จำนวน 3 คน (แบ่งขนาดโรงเรียน ขนาดเล็ก,ขนาด กลาง,ขนาดใหญ่, อย่างละ 1 คน)

3. นักวิชาการ ที่มีวุฒิการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาโท ทางการศึกษาและมีประสบการณ์ในการทำงานในระดับอุดมศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 2 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

นำผลสรุปจากการศึกษาตามขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยเลือกหัวข้อประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านมาสร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบข่ายเนื้อหาที่กำหนดไว้โดยให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลแบบมีส่วนร่วมของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ ตามขั้นตอน ต่อไปนี้

1 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสภาพการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดในแต่ละด้านจากขั้นตอนที่ 1 มาตั้งเป็นประเด็นคำถามเพื่อหาแนวทางการพัฒนาต่อไป

2. จัดทำแบบสัมภาษณ์ตามกรอบแนวคิดที่กำหนดโดยพิจารณาถึงรายละเอียดให้ครอบคลุมกรอบแนวคิดและขอบเขตการวิจัย

3. นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ

5. จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับบสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 7 คนด้วยตนองโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา ถึงผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้ง 7 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์พิจารณาอนุญาตให้สัมภาษณ์

2. ผู้วิจัยทำการนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิ

3. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิและเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพื่อนำไปวิเคราะห์และเขียนรายงาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คนมาวิเคราะห์โดยการใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียง จำแนกและสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความสุขในการทำงานของครูในยุคดิจิทัลสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

ตาราง 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของ ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 โดยภาพรวม

ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล	อันดับ
1. ด้านการติดต่อสัมพันธ์	4.43	0.75	มาก	2
2. ด้านความรักในงาน	4.35	0.75	มาก	4
3. ด้านความสำเร็จในงาน	4.42	0.81	มาก	3
4. ด้านการเป็นที่ยอมรับ	4.46	0.74	มาก	1
รวม	4.41	0.76	**มาก**	-

จากตาราง 1 พบว่า ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.41, S.D. = 0.76) วิเคราะห์รายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการเป็นที่ยอมรับ ($\bar{X}$ = 4.47 ,S.D. = 0.76) รองลงมา ได้แก่ ด้านการติดต่อสัมพันธ์ ($\bar{X}$ = 4.43, S.D. = 0.75) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ด้านความรักในงาน ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.75) ซึ่งสามารถสรุปเป็นรายข้อได้ดังนี้

ด้านการติดต่อสัมพันธ์

ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ด้านความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูด้านการติดต่อสัมพันธ์ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ ในระดับมากทุกข้อ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้จัดการเรียนการสอนและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน รองลงมา ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ติดต่อสื่อสารและประสานงานกับผู้บริหารสถานศึกษาทำให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ติดต่อสื่อสาร แนะนำและแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว

ด้านความรักในงาน

ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ด้านความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูด้านความรักในงาน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ ในระดับมากทุกข้อ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายจนเกิดความรู้สึกทางบวก รองลงมา ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้กระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงาน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของอาชีพครูว่ามีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น

ด้านความสำเร็จในงาน

ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ด้านความสำเร็จในงาน โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ ในระดับมากทุกข้อ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการมีส่วนร่วมทำให้สถานศึกษาพัฒนาและเจริญก้าวหน้า รองลงมา ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานจนได้รับรางวัลตอบแทนเมื่องานประสบความสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

ด้านการเป็นที่ยอมรับ

ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา ด้านการเป็นที่ยอมรับ โดยภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความจริงใจ ส่งผลให้ได้รับการยอมรับจากสังคมหรือเพื่อนร่วมงาน รองลงมา ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีและได้รับความเชื่อมั่นจากผู้ปกครอง) และค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ การนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้แสดงความรู้ความสามารถ ในการทำงานและเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงาน

ขั้นที่ 2 แนวทางการพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ทั้งหมด 4 ด้าน มีรายการปฏิบัติรวมจำนวน 21 ข้อ โดยสรุปรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังนี้

ด้านการติดต่อสัมพันธ์

แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ติดต่อสื่อสาร แนะนำและแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้บริหารส่งเสริมและจัดสภาพแวดล้อมห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลเพื่อกระตุ้นความสนใจและความสนุกในการเรียนรู้ และสามารถสื่อสารหรือส่งข้อมูลปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างอิสระด้วยตนเอง

2. ผู้บริหารพัฒนาระบบสื่อสารที่ง่าย รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพระหว่างผู้อำนวยการ คณะครู ผู้ปกครอง และนักเรียน เช่น การใช้แอปพลิเคชันแชทหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่อให้ครูสามารถติดต่อสื่อสารได้สะดวก ลดการเดินทาง ส่งเสริมความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยี

3.ผู้บริหารส่งเสริมความรู้ ทักษะ และความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีดิจิทัลแก่ครูและบุคลากร โดยสนับสนุนด้านงบประมาณ อุปกรณ์ และสื่อเทคโนโลยีที่จำเป็น พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำอย่างเหมาะสม

4. ผู้บริหารสร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย เช่น Line Official, Google Classroom และ Microsoft Teams เพื่อให้นักเรียนเลือกใช้ตามความถนัด พร้อมจัดอบรมครูในการใช้เครื่องมือดิจิทัล เช่น Chatbot สำหรับตอบคำถามเบื้องต้น

5. ผู้บริหารสนับสนุนให้ครูใช้เครื่องมือดิจิทัลที่คุ้นเคยและรวมฟังก์ชันในที่เดียว ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายครู ช่วยกันแลกเปลี่ยนความรู้ มีแนวทางลดความเครียด เช่น ปิดแจ้งเตือนนอกเวลางาน และจัดอบรมเทคนิคการใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ

6. ผู้บริหารแนะนำครูผู้สอนในออกแบบการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เช่น เกมหรือกิจกรรมที่สนุก ใช้เครื่องมืออย่าง Google Classroom เพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวก และจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นตามความสนใจของผู้เรียน

7. ผู้บริหารส่งเสริมให้สถานศึกษาเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อลดภาระงานและความซับซ้อนในการสื่อสาร ใช้สื่อที่น่าสนใจ เช่น อินโฟกราฟิกหรือวิดีโอ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร กระตุ้นการมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมโต้ตอบ เช่น โพล หรือแบบทดสอบ และฝึกให้นักเรียนใช้เครื่องมือดิจิทัลในการแก้ปัญหาด้วยตนเอง

ด้านความรักในงาน

แนวทางการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของอาชีพครูว่ามีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ครูผู้สอนใช้เครื่องมือดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ แก้ปัญหานักเรียนรายบุคคล พัฒนาเป็นผลงาน Best Practice หรือวิจัยในชั้นเรียน เพื่อให้การแก้ปัญหามีเป้าหมายชัดเจน และสร้างความสำเร็จที่ภาคภูมิใจในงานของตนเอง

2. ครูผู้สอนใช้เทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มศักยภาพครูในการสอนและบริหารจัดการงาน เห็นผลลัพธ์ชัดเจน เช่น สื่อการสอน เกม และการติดตามผลนักเรียน ส่งเสริมความภาคภูมิใจในอาชีพ เปิดโอกาสให้แสดงผลงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านออนไลน์ และสร้างห้องเรียนที่เปิดกว้างเพื่อยกระดับคุณค่าครูในสังคม

3. ผู้บริหารจัดกิจกรรม PLC แลกเปลี่ยนความรู้และทักษะ จัดประกวดสื่อเพื่อสร้างแบบอย่างและความภาคภูมิใจ พร้อม

ส่งเสริมการเผยแพร่สื่อทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ผู้บริหารควรพัฒนา Digital Portfolio ของครู สร้างชุมชนการเรียนรู้ออนไลน์ (PLC) แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และจัดประกวดนวัตกรรมการสอนด้วยเทคโนโลยีเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

5. ผู้บริหารควรส่งเสริมแรงจูงใจ จัดกิจกรรมและโครงการนำเสนอผลงานครู เพื่อสร้างความภาคภูมิใจ สนับสนุนการพัฒนาตนเอง และมอบรางวัลเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานโดดเด่น

6. ผู้บริหารควรให้ความสำคัญกับการสร้างความสัมพันธ์และการยกย่องเพื่อนร่วมอาชีพเป็นอันดับแรก ก่อนการใช้เครื่องมือดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและความร่วมมือที่ดีภายในองค์กร

7. ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาสื่อการสอนและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับนักเรียน ช่วยติดตามพัฒนาการและสร้างแรงบันดาลใจ พร้อมส่งเสริมการพัฒนาทักษะครูและการแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อทำให้อาชีพครูมีคุณค่า มีความสุข และภาคภูมิใจในบทบาทของตนเอง

ด้านความสำเร็จในงาน

แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ผู้บริหารเข้าใจงานอย่างชัดเจน นำเทคโนโลยีมาใช้ให้เหมาะสม ฝึกฝนและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมสร้างสรรค์ผลงานด้วยทักษะใหม่ ๆ

2. ครูผู้สอนตั้งเป้าหมายชัดเจน ใช้ระบบดิจิทัลติดตามและประเมินผล พร้อมสร้างแรงจูงใจด้วยรางวัล และส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครู เพื่อเพิ่มความมั่นใจและความภาคภูมิใจอย่างยั่งยืน

3. ผู้บริหารระบุเป้าหมายการทำงานให้มีความชัดเจน จัดทำระบบข้อมูลออนไลน์ สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทุกที่ทุกเวลา ปรับปรุงพัฒนาระบบการทำงานอย่างต่อเนื่อง

4. ผู้บริหารและครูผู้สอนควรใช้ระบบจัดการโครงการดิจิทัลเพื่อติดตามเป้าหมาย สร้างแดชบอร์ดแสดงผลเรียลไทม์ และพัฒนาระบบประเมินผลการใช้เทคโนโลยีที่ชัดเจนและวัดผลได้

5. ผู้บริหารส่งเสริมและพัฒนาครูด้านความรู้และเทคโนโลยี จัดหางบประมาณสนับสนุน และสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่ยืดหยุ่น เพื่อเพิ่มความสุขและความสำเร็จในงาน

6. ผู้บริหารจัดหาเครื่องมือดิจิทัล เทคโนโลยี เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ซึ่งทำให้งานสำเร็จราบรื่น

7. ครูผู้สอนใช้เทคโนโลยีในโรงเรียนช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสอนและบริหารเมื่อเป้าหมายสำเร็จสร้างความสุขและภาคภูมิใจ พร้อมส่งเสริมวัฒนธรรมชื่นชมและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ภายในโรงเรียนเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ

ด้านการเป็นที่ยอมรับ

แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้แสดงความรู้ ความสามารถ ในการทำงานและเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ครูเป็นวิทยากรและแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง สร้างและเผยแพร่ผลงานให้เป็นที่ยอมรับและประจักษ์ในวงวิชาชีพ

2. ครูในยุคดิจิทัลควรมีทักษะด้านเทคโนโลยี ถ่ายทอดความรู้ และช่วยเหลือเพื่อนร่วมงาน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น PLC ช่วยเสริมความมั่นใจและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ โดยมีผู้อำนวยการเป็นผู้นำสนับสนุนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการยอมรับอย่างแท้จริง

3. ผู้บริหารจัดกิจกรรม PLC แลกเปลี่ยนภายในโรงเรียน ส่งเสริมการเป็นวิทยากรให้การให้ความรู้

4. ครูสร้างระบบ Mentoring โดยครูผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จัดตั้งชมรมครูนวัตกรรมดิจิทัล และสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้และพัฒนาการเรียนการสอน

5. ครูสร้างเครือข่าย เพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำเสนอผลงาน ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในชุมชน พร้อมประชาสัมพันธ์ครูที่มีความสามารถให้เป็นที่ยอมรับทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน

6. ครูใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อช่วยเหลือและเป็นที่ปรึกษาให้เพื่อนร่วมงาน เพื่อเสริมสร้างบรรยากาศการทำงานที่มีความสุข

7. ครูใช้เทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ส่งเสริมการแบ่งปันความรู้ เป็นที่ปรึกษาให้เพื่อนร่วมงาน สร้างความมั่นใจและความสุขในการทำงานผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น LINE, ZOOM, Google Docs และ Microsoft Teams เพื่อสนับสนุนการทำงานร่วมกันและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเรียลไทม์

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยมีประเด็นจะมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จากผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวม ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา โดยภาพรวมพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการเป็นที่ยอมรับ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การเป็นที่ยอมรับในงานหรือในอาชีพเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในองค์กร โดยการได้รับผิดชอบงานที่มีความสำคัญต่อชื่อเสียงของโรงเรียนเปรียบเสมือนการได้รับความไว้วางใจจากผู้บริหารสถานศึกษาให้รับผิดชอบงานที่มีความสำคัญ จะทำให้บุคคลรู้สึกมีคุณค่าและมีความภาคภูมิใจในผลงานที่ทำ รวมไปถึงการพัฒนาทักษะและความรู้ในด้านเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างต่อเนื่องจนได้รับความเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงาน (ณัติธร ศรีรักษา ,2565:109) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง พบว่า ความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก สุมงคล กุมภีร์ (2560 : 36) ได้กล่าวไว้ว่า ความสุขในการทำงาน หมายถึงการที่บุคคลปฏิบัติงานบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนด โดยได้รับความสำเร็จในการทำงาน รู้สึกรักและผูกพันกับงานที่ทำมีการให้ความร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกันมีคนเห็นคุณค่าของงานที่ทำมีความรู้สึกว่าได้รับการกระตุ้น และเสริมพลังในการทำงาน รวมถึงได้รับการยอมรับและเชื่อถือจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ฤติมา บุญบำรุง (2560 : 23) กล่าวว่า ความสุขในการทำงานเกิดขึ้นเมื่อมีคนมองเห็นคุณค่าในตัวบุคคล ให้การยอมรับนับถือทำให้บุคคลเกิดความภาคภูมิใจพึงพอใจที่ได้ปฏิบัติงาน รู้สึกรักและอยากที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ

2. แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้มาจากผลการวิเคราะห์ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา โดยพิจารณาจากผลต่างของค่าเฉลี่ยความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลที่มีค่าต่ำสุดในอันดับที่ 1 ของแต่ละด้านนำมากำหนดประเด็นการนำเสนอแนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 ด้านการติดต่อสัมพันธ์ แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ติดต่อสื่อสาร แนะนำและแก้ไขปัญหาต่างๆให้กับนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว คือ การใช้เครื่องมือดิจิทัลเป็นตัวช่วยในการติดต่อสัมพันธ์เพื่อยกระดับการเรียนรู้และการสื่อสารภายในสถานศึกษา โดยจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้เครื่องมือดิจิทัล ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สนุกและน่าสนใจ พร้อมทั้งพัฒนาระบบการสื่อสารที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพระหว่างครู ผู้ปกครอง และนักเรียน นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้ครูและบุคลากรมีทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม จัดหาอุปกรณ์และช่องทางสื่อสารที่หลากหลาย เช่น Line Official หรือ Google Classroom รวมถึงส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีที่ลดภาระงาน และสร้างกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วม เช่น โพล หรือแบบทดสอบ โดยรวม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและพัฒนาการเรียนรู้อย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การติดต่อสัมพันธ์ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความใกล้ชิดระหว่างครูกับนักเรียน รวมถึงสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกัน โดยเฉพาะในยุคที่การสื่อสารสามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ครูสามารถใช้แอปพลิเคชันสื่อสารยอดนิยม เช่น Line, Messenger หรือ Google Chat

เพื่อเปิดช่องทางให้การติดต่อกับนักเรียนเป็นไปอย่างสะดวกและไม่เป็นทางการมากเกินไป ทำให้นักเรียนรู้สึกสบายใจในการพูดคุย ปรึกษา หรือขอคำแนะนำ ทั้งในเรื่องการเรียนและปัญหาส่วนตัว อีกทั้งยังสามารถจัดทำกลุ่มแชทเฉพาะกิจสำหรับรายวิชาหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของนักเรียนในกลุ่ม โดยการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในด้านการติดต่อสัมพันธ์กับนักเรียน เป็นแนวทางที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างครูกับนักเรียน สร้างความไว้ใจ และส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น เป็นมิตร และพร้อมรับฟังซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จในการเรียนรู้ (ณัติธร ศรีรักษา 2565 : 122) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการอภิปราย พบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีในที่ทำงาน ทำให้เกิดมิตรภาพ ความปรารถนาดีต่อกันสามารถทำให้การทำงานเป็นไปได้ด้วยความราบรื่น ไม่มีปัญหาติดขัด ครูที่มีการติดต่อประสานงานกับบุคคลอื่นได้ดีจะทำให้การทำงานได้รับความร่วมมือและช่วยเหลืออย่างเต็มที่จากผู้ร่วมงานและทำให้งานดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลอันเกิดจากความร่วมมือของคน ทั้งภายในและภายนอกองค์การ การติดต่อสัมพันธ์ที่ดีจะทำให้งานประสบผลสำเร็จและเกิดความสุขในการทำงาน (สุมงคล กุมภีร์ 2560 : 93) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในอำเภอบ้านค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการอภิปราย มีการกระจายอำนาจเน้นการทำงานเป็นทีม มีส่วนร่วมในการทำงาน ทุกคนทำงานช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกิจกรรมงานในสถานศึกษาหรือกิจกรรมในวันสำคัญต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน เช่นกิจกรรมงานวันครู งานวันรังสรรค์ศิลปวัฒนธรรมถิ่นระของ งานต้อนรับครูใหม่ หรืองานเกษียณอายุราชการ เกิดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ทำให้บรรยากาศการทำงานเป็นไปอย่างมีความสุข

2.2 ด้านความรักในงาน แนวทางการนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าของอาชีพครูว่ามีเกียรติและศักดิ์ศรี เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่นๆ คือ ครูไม่ใช่เพียงแค่ความทุ่มเทในการสอนหนังสือ หากแต่หมายถึงความมุ่งมั่นในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีที่สุดต่อผู้เรียน ในยุคดิจิทัล ครูผู้สอนสามารถใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญหาของนักเรียนรายบุคคลได้อย่างตรงจุด แต่ยังสามารถต่อยอดเป็นผลงาน Best Practice หรือการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างมีเป้าหมาย สร้างความภาคภูมิใจในงานของตนเองเทคโนโลยีดิจิทัลยังมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มศักยภาพของครู ทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการงาน และการติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียน ผ่านสื่อการสอน เกมการเรียนรู้ และแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ พัฒนา และแบ่งปันผลงานกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ สร้างห้องเรียนที่เปิดกว้างและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างไม่สิ้นสุด ในระดับการบริหาร ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมและสนับสนุนครูให้แสดงออกถึงความสามารถ ผ่านกิจกรรม PLC การจัดประกวดนวัตกรรมการสอน การพัฒนา Digital Portfolio รวมถึงการยกย่องและเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานโดดเด่น เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพ นอกจากเทคโนโลยีแล้ว ความเข้าใจ ความสัมพันธ์ที่ดี และการยกย่องเพื่อนร่วมงานเป็นสิ่งที่ต้องมาก่อนการใช้เครื่องมือดิจิทัล เพราะความร่วมมือและกำลังใจคือรากฐานของการทำงานที่มีคุณภาพ เมื่อครูรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ได้รับการสนับสนุน และมีเป้าหมายที่ชัดเจน จะเกิดพลังแห่งความรักในงานที่เปล่งประกายออกมาในการสอน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก การนำเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานของครู ช่วยเสริมสร้างความรักในงานและความภาคภูมิใจในวิชาชีพได้อย่างชัดเจน เพราะเทคโนโลยีช่วยให้การสอนมีประสิทธิภาพ เข้าถึงนักเรียนได้หลากหลาย และสามารถปรับรูปแบบการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างสร้างสรรค์เมื่อครูสามารถใช้สื่อดิจิทัล เช่น สื่อการสอนออนไลน์ วิดีโอ แอนิเมชัน หรือเครื่องมือสร้างกิจกรรมแบบอินเตอร์แอคทีฟมาประยุกต์ใช้ในการสอน จึงทำให้ครูเห็นผลสัมฤทธิ์ของงานอย่างเป็นรูปธรรม เห็นความก้าวหน้าของนักเรียน และรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนสำคัญในการสร้างอนาคตของคนรุ่นใหม่การทำงานด้วยเทคโนโลยีอย่างมีเป้าหมาย ไม่เพียงช่วยให้ครูทำงานได้สะดวกรวดเร็วเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเอง สร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาต่อเนื่อง และตระหนักในคุณค่าของอาชีพครูว่าเป็นอาชีพที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรี และเป็นประโยชน์ต่อสังคม (ธิปัตย์ ทั่นเส้ง 2561 : 90) ซึ่งมีความสอดคล้องกับ

งานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่องคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 ผลการอภิปราย พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีแนวทางในการบริหารงานบุคคลได้ดี โดยส่งเสริมครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เข้าร่วมกิจกรรมและการอบรมพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถเพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งมีกิจกรรมที่ช่วยกระชับความสัมพันธ์ของสมาชิกครูในโรงเรียนอยู่เสมอ ส่งผลให้ครูมีสภาพสังคมในการทำงาน ที่มีความเป็นกันเอง สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ พูดคุย เปิดเผย จริงใจกันอย่างเป็นมิตร ครูสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน มีความร่วมมือร่วมใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน รู้จักแบ่งปัน และมีน้ำใจให้แก่เพื่อนร่วมงาน เมื่อครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข ปัญหาความขัดแย้งในการทำงานก็น้อยลงก่อให้การทำงานเป็นทีมมีประสิทธิภาพและเกิดความรักในงานทำงาน (สุมงคล กุมภีร์ 2560 : 98) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในอำเภอบ้านค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการอภิปราย พบว่า ผู้บริหารควรติดตามช่วยเหลือ และยกย่องชมเชยครูเกี่ยวกับการปฏิบัติงานทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนและงานพิเศษอื่นที่ได้รับมอบหมายให้กับครู เพื่อให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า ผู้บริหารเอาใจใส่ ให้ความสำคัญ ส่งผลให้ครูรัก ผูกพันกับงานละตั้งใจทำงานอย่างเต้มความสามารถ

2.3 ด้านความสำเร็จในงาน แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัลมาใช้ปฏิบัติงานได้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ คือ ผู้บริหารคือผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร ด้วยความเข้าใจในงานอย่างลึกซึ้ง พร้อมนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่อง และเปิดรับทักษะใหม่ ๆ ความสำเร็จในงานเกิดจากการทำงานอย่างมีเป้าหมายชัดเจน รู้หน้าที่ของตนเอง และใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งครูและผู้บริหารต้องร่วมมือกัน โดยผู้บริหารสนับสนุนเครื่องมือ เทคโนโลยี และงบประมาณ พร้อมจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการทำงาน ส่วนครูใช้เทคโนโลยีในการสอน ติดตามผล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเมื่อการทำงานบรรลุเป้าหมาย นอกจากจะสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแล้วยังนำมาซึ่งความสุข ความภาคภูมิใจ และแรงบันดาลใจให้ครูและผู้บริหารก้าวต่อไปอย่างยั่งยืนในวิชาชีพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความสำเร็จในงาน คือการเลือกใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับภาระงานและบริบทของผู้เรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของครูให้เป็นระบบ รวดเร็ว และมีคุณภาพมากยิ่งขึ้นครูสามารถใช้ระบบจัดการเรียนรู้ (LMS) เช่น Google Classroom หรือ Microsoft Teams ในการบริหารจัดการบทเรียน การสั่งงาน และการติดตามผลนักเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้การทำงานบรรลุเป้าหมายด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้ชัดเจน นอกจากนี้ การใช้แอปพลิเคชันด้านการประเมินผล การเก็บข้อมูล หรือการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้เรียน ยังช่วยให้ครูวางแผนการสอนได้อย่างแม่นยำและตรงจุด การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการปฏิบัติงานจึงช่วยให้ครูสามารถทำงานได้อย่างมีระบบ บรรลุเป้าหมายตามที่วางไว้ และประสบความสำเร็จในบทบาทหน้าที่ด้วยความภาคภูมิใจและมั่นใจในศักยภาพของตนเอง (สุมงคล กุมภีร์ 2560 : 99) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในอำเภอบ้านค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการอภิปราย พบว่า ผู้บริหารควรใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อให้ครูมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ภาระงานหรือองค์กรประสบความสำเร็จ (ณัติธร ศรีรักษา 2565 : 122) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการอภิปราย พบว่า เมื่อครูทำงานที่ได้รับให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมายของงานทำให้ครูเกิดความสุขจากความสำเร็จนั้น ครูเห็นคุณค่าและความสำคัญในงานที่ทำจึงต้องการทำงานให้สำเร็จ ตลอดจนต้องการที่จะพัฒนาและเปลี่ยนแปลงตนเองและงานในทางที่ดีขึ้น เมื่อเกิดความสำเร็จในงานครูจะเกิดความภาคภูมิใจและเกิดความผูกพันกับงานที่ตนเองทำจนเกิดเป็นความสุขที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

2.4 ด้านการเป็นที่ยอมรับ แนวทางการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือดิจิทัล มาใช้แสดงความรู้ความสามารถในการทำงานและเป็นที่ปรึกษาที่ดีให้กับเพื่อนร่วมงาน คือ ครูต้องพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เป็นแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้ และเผยแพร่ผลงานให้น่าเชื่อถือในวงวิชาชีพ การใช้แพลตฟอร์มต่าง ๆ เช่น LINE, ZOOM, Google Docs และ Microsoft Teams ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และส่งเสริมการทำงานร่วมกันการจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น PLC

การเป็นพี่เลี้ยง (Mentor) และการสร้างเครือข่ายครูนวัตกรรมดิจิทัล ช่วยให้ครูได้แบ่งปันความรู้ สนับสนุนกัน และได้รับการยอมรับทั้งในและนอกโรงเรียน โดยมีผู้บริหารเป็นผู้นำในการส่งเสริมอย่างจริงจัง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ด้านการเป็นที่ยอมรับ คือ การใช้เทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเสริมสร้างความเชี่ยวชาญและถ่ายทอดความรู้ในรูปแบบที่ทันสมัยและเข้าถึงง่ายครูสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างสื่อการสอน นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนรู้ หรือแบ่งปันเทคนิคการใช้เครื่องมือดิจิทัลผ่านการอบรมออนไลน์ วิดีโอสั้น หรืออินโฟกราฟิก ทำให้เพื่อนครูสามารถเรียนรู้ได้สะดวกและเห็นถึงความเชี่ยวชาญของผู้ถ่ายทอด ซึ่งเป็นการแสดงศักยภาพอย่างชัดเจน นอกจากนี้ การเป็นที่ปรึกษาหรือผู้ช่วยแก้ไขปัญหาด้านเทคโนโลยีให้กับเพื่อนร่วมงาน เช่น การตั้งค่าระบบการเรียนออนไลน์ การใช้แอปเพื่อประเมินผล จะช่วยสร้างความไว้วางใจและความน่าเชื่อถือ ทำให้ได้รับการยอมรับทั้งในด้านความรู้ ทัศนคติที่ดี และความเสียสละเพื่อส่วนรวม (ณัติธร ศรีรักษา 2565 : 123) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครู โรงเรียนมัธยมศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตชลบุรี 1 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการอภิปราย พบว่า ครูให้เกียรติซึ่งกันและกันในการทำงาน ไม่ว่า จะเป็นกับเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน ผู้บังคับบัญชา ผู้บริหาร และปฏิบัติงานอย่างเต็มความรู้ความสามารถด้วยความจริงใจผู้บริหารและเพื่อ นร่วมงานสามารถให้ความไว้วางใจในการทำงาน ให้เกียรติในการตัดสินใจและพร้อมที่จะยอมรับปฏิบัติตามสิ่งที่ครูได้ตัดสินใจในงานของตนเอง จนทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีความสุขได้ในที่สุด (สุมงคล กุมภีร์ 2560 : 95) ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่ผู้วิจัยได้ศึกษา เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูในอำเภอบ้านค่าย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลการอภิปรายพบว่า ครูได้รับการพัฒนาความรู้ความสามารถรวมถึงทักษะต่าง ๆ ทั้งจากนโยบายปฏิรูปการศึกษาผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้นส่งเสริม และตัวของครูผู้สอนเอง ทำให้ผลการจัดการเรียนรู้และผลการปฏิบัติงาน สร้างผลงานให้กับ สถานศึกษา เช่น รางวัลครูดีในดวงใจรางวัลหนึ่งแสนครูดี เป็นต้น จนเป็นที่ยอมรับทั้งต่อนักเรียน เพื่อนครูตลอดจนผู้ปกครอง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

แนวทางพัฒนาความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เกิดจากครูขาดความสุขในการทำงาน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะไปยังสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานบริหารงานบุคคลให้บรรลุตามเป้าหมายความสำเร็จของสถานศึกษาได้ ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษา ควรส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม โดยจัดอบรม สนับสนุนทรัพยากร และสร้างบรรยากาศการทำงานที่ยืดหยุ่น เป็นมิตร และเปิดโอกาสให้ครูแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อเพิ่มความสุขในการทำงาน

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาด้านการเป็นที่ยอมรับ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ดังนั้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรมีนโยบายที่ส่งเสริมความสุขของครู เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC), โครงการ Mentoring หรือการยกย่องเชิดชูครูที่มีแนวปฏิบัติดีเด่นด้านเทคโนโลยีและความสุขในการทำงาน เป็นต้นแบบและเป็นที่ยอมรับ

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า ความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษาด้านการติดต่อสัมพันธ์ มีค่าเฉลี่ยรองลงมา ดังนั้น ครูควรมีการบริหารเวลาผ่านเครื่องมือดิจิทัล รวมทั้งการสื่อสาร การติดต่อสัมพันธ์ร่วมกับเพื่อนครูผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ และการแบ่งปันเทคนิคหรือสื่อการสอนที่ช่วยลดภาระงานและเพิ่มความพึงพอใจ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานยุคดิจิทัลของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2559). **แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม**.กระทรวงฯ.

กฤตัชญ์ สุริยนต์, ภารดี อนันต์นาวี และเจริญวิชญ์ สมพงษ์ธรรม. (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562).“ **ความสัมพันธ์ระหว่างความสุขในการทำงานของครูกับประสิทธิผลของโรงเรียนในเครือสวนกุหลาบวิทยาลัยสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**,วารสารสังคมศาสตร์วิจัย.

กษมา ช่วยยิ้ม, ณัฏจรี เจริญสุข และโสภณ เพ็ชรพวง. (มิถุนายน 2563). “**การพัฒนารูปแบบการสร้างความสุขในการทำงานของผู้บริหารและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2**,” วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ. 5(6) :190-191.

กันต์กมล วราสุนันท์. (2562). **การศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดอุตรดิตถ์** (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). พิษณุโลก:มหาวิทยาลัยนเรศวร.

กิตติมา ใจปลื้ม. (2565).**ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 กับความสุขใน การทำงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด.**วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต.คณะครุศาสตร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ก่อกนิษฐ์ คำมะลา และวัลนิกา ฉลากบาง. (2562). **ความสุขในการทำงานของครูประถมศึกษา**, Journal of Buddhist Education and Research. 5(2) : 65 - 81.

เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ. (2563). **ทักษะการทำงานในโลกยุคดิจิทัล**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการ. ฉัตรวดี สำเภาแก้ว และชวลิต เกิดทิพย์. (พฤษภาคม-สิงหาคม 2562). “**ความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมองค์การและความสุขในสถานศึกษาตามทัศนะของครูสังกัดสeนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดปัตตานี**,” วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี. 30(2) : 181.

ณัฐพล หงษ์คง และชัชจริยา ใบลี. (มกราคม – มิถุนายน 2563).“**ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขของครูผู้สอนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี**,” วารสารบัณฑิตวิจัย JOURNAL OF GRADUATERESEARCH.

ณัติธร ศรีรักษา. (2565). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนมัธยมศึกษากลุ่มสหวิทยาเขต ชลบุรี 1\สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง**.คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ธิปัตย์ ทั่นเส้ง. (2561). **คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธิปัตย์ ทั่นเส้ง และมัทนา วังถนอมศักดิ์ . (2562). **คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับความสุขในการทำงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8** วารสารการบริหารการศึกษามหาวิทยาลัยศิลปากร.

ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา ธรรมรัตน์ โพธิสุวรรณปัญญา. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560). “**การสร้างสรรค์ ความสุขของ ครูผู้สอน** ,”วารสารบัณฑิตแสงโคมคำ. 2(2) : 201.

ทัศนีย์ รัตนบุรี, บำรุง ศรีนวลปาน และนพรัตน์ ชัยเรือง. (กรกฎาคม - กันยายน 2562).“**ความสุขในการปฏิบัติงานของครู**

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราชเขต 2," วารสารบัณฑิตศึกษา

ทรูดิจิทัลเอคาเดมี. (30 เมษายน 2564). **ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills) ก้าวสำคัญสู่อนาคต.**

นรีกานต์ ทำมาน. (2564). **สภาพปัจจุบันสภาพที่พึงประสงค์และแนวทางพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนมเขต 1**. วารสารรัชต์ภาคย์, 15(42), 189-203.

ผกาวรรณ ติยัพเสน. (2560).**การศึกษาความสุขในการทำงานของครูโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) 4 สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2**.ศึกษามหาบัณฑิต.คณะศึกษาศาสตร์: มหาวิทยาลัยบูรพา

พิกุล พุ่มช้าง และปริญญา มีสุข. (พฤษภาคม - สิงหาคม 2560). "**การวิเคราะห์องค์ประกอบการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถาบันการศึกษาไทย**," วารสารสาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์และศิลปะ.

รุ่งทิวา ศรีบรรเทา และธันยาภรณ์ นวลสิงห์ . (พฤษภาคม-สิงหาคม 2563). "**ความสุขในการทำงานที่ส่งผลต่อความจงรักภักดีต่อองค์กรของครูศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัด ร้อยเอ็ด**,"วารสารมนุษยศาสตร์และ

เสกสิทธิ์สนสมบัติ. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อบทบาทครูยุคดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1**.วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำมหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 11(43), 54-63.

เสาวลักษณ์ พันธบุตร. (กรกฎาคม-ธันวาคม 2560). **อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล.วารสารวิชาการ นวัตกรรมสื่อสารสังคม**.

อธิคุณ สินธนาปัญญา และคณะ. (ตุลาคม - ธันวาคม 2557). "**การบริหารความสุขในสถานศึกษา**,"วารสารสุทธิปริทัศน์. 28(88) : 24-26.

อภินันท์ ข่าขันมะลี. (มิถุนายน 2563)."**ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารกับความสุขในการทำงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 2**," วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์

อำนาจ ไชยสงค์. (2564). **ทักษะดิจิทัลของครูที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการชั้นเรียนใน ศตวรรษที่ 21ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม**.(วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). นครพนม: มหาวิทยาลัยนครพนม.

Bank, A. (2017). **Leadership in the digital age**. Retrieved April 16, 2018, fromhttp://farrukhiqbal.iba.edu.pk/pdfs/BankAlfalahLeadershipintheDigitalAge.pdf

Dierendonk. (2005). **Organization: Structure an processes behavior (10th ed.)**. New York:McGraw-Hill.

รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

COLLABORATIVE STRATEGIC MANAGEMENT MODEL FOR A WHITE SCHOOL, FREE FROM DRUGS AND VICES OF ANUBAN CHALOEMPHRAKIAT BURIRAM SCHOOL

นางชลาลัย ทะลายรัมย์
โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์
Chalalai Talairum
Anuban chaloemphrakiat buriram school
Corresponding author e-mail : chalalaitey57@gmail.com

(Received : August 12, 2025; Edit : August 27, 2025; accepted : August 27, 2025)

บทคัดย่อ

ยาเสพติดและอบายมุขเป็นปัญหาสำคัญที่คุกคามสถานศึกษาและอนาคตของเยาวชน การแก้ไขปัญหานี้อย่างยั่งยืนจึงต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย งานวิจัยนี้จึงมุ่งพัฒนาและทดลองใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การป้องกัน การค้นหา การรักษาเยียวยา และการเฝ้าระวัง การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ 2) เพื่อสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ 3) เพื่อทดลองใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ และ 4) เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ที่เป็นแบบกึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม แบบประเมินความเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข แบบสอบถามเกี่ยวกับการประเมินผลผลิตของรูปแบบ แบบประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความมีประโยชน์ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ และแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า $PNI_{modified}$ ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการค้นหา 3) ด้านการรักษาเยียวยา และ 4) ด้านการเฝ้าระวัง 2. ผลการสร้างรูปแบบ ประกอบด้วย 1) ชื่อของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) หลักการของรูปแบบ 4) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน ด้านการค้นหา ด้านการรักษาเยียวยา และด้านการเฝ้าระวัง 5) การประเมินรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ 3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า การมีส่วนร่วมตามรูปแบบของกลุ่มเป้าหมาย วงรอบที่ 1 ร้อยละ 95.00 วงรอบที่ 2 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 100 และหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการทดลองใช้ทั้งสองวงรอบ โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.05 และ 4. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า ผลผลิตของรูปแบบหลังการทดลองใช้สูงกว่าก่อนการทดลอง โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.75 และความพึงพอใจต่อรูปแบบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.70, σ = 0.53)

คำสำคัญ : รูปแบบ, การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม, สถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข

Abstract

Drugs and vices are a major problem threatening educational institutions and the future of youth. Sustainable solutions to this problem require participation from all parties. This research aims to develop and experiment with a participatory strategic management model to create a white educational institution free from drugs and vices, Chalerm Phrakiat Kindergarten School, Buriram Province, which consists of four main components: prevention, search, treatment and rehabilitation, and surveillance. This research aimed to 1) study basic information on participatory strategic management to be a white educational institution, free from drugs and vices, at Chalermphrakiat Kindergarten School, Buriram Province; 2) create a model and a model user manual; 3) trial the model and a model user manual; and 4) evaluate the model use. The target groups included 40 school administrators, teachers, and basic education school committee members. The research instruments included a 5-point rating scale questionnaire, a semi-structured interview form, a focus group expert record form, a white educational institution evaluation form, a drug and vices-free evaluation form, a questionnaire on model productivity evaluation, an evaluation form for appropriateness, consistency, usefulness, and feasibility of the model, and a satisfaction evaluation form for the model. Data were analyzed by content analysis, percentage, mean, standard deviation and $PNI_{modified}$ value. The research results found that 1. The results of the study of basic data consisted of 1) prevention, 2) search, 3) treatment and cure, and 4) surveillance. 2. The results of the model creation consisted of 1) the name of the model, 2) the objectives of the model, 3) the principles of the model, 4) the four main components of the model: prevention, search, treatment and cure, and surveillance, 5) model evaluation, and 6) conditions for model success. 3. The results of the model trial found that the participation of the target group in the first round was 95.00 percent, the second round increased to 100 percent, and after the trial of the model, it was higher than before the trial in both rounds, increasing by an average of 31.05 percent. 4. The results of the model evaluation found that the productivity of the model after the trial was higher than before the trial, increasing by an average of 11.75 percent, and overall satisfaction with the model was at the highest level (μ = 4.70, σ = 0.53)

Keywords : Model, Strategic management with participation, White educational institutions free from drugs and vices

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหายาเสพติด นับว่าเป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่รุนแรงที่สุดในแต่ละประเทศทั่วโลก ถึงแม้ว่าจะมีมาตรการ รวมถึงนโยบายต่าง ๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขมาอย่างต่อเนื่อง โดยจากข้อมูลรายงาน World Drug Report 2022 ของสำนักงานว่าด้วยยาเสพติดและอาชญากรรมแห่งสหประชาชาติ (UNODC : United Nations Office on Drugs and Crime) พบว่าในปี 2563 มีจำนวนประชากรกว่า 284 ล้านคนจากทั่วโลก ในช่วงอายุ 15-64 ปี ที่ติดยาเสพติด ซึ่งคิดเป็น 26% เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับสิบปีที่ผ่านมา นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ติดยาเสพติดมีแนวโน้มที่จะมีอายุน้อยลงเรื่อย ๆ เด็กและเยาวชนมีการใช้ยาเสพติดมากกว่าผู้ใหญ่ รวมถึงใช้ในปริมาณที่มากกว่าเช่นเดียวกัน ปัญหายาเสพติดและอบายมุขต่าง ๆ เป็นปัญหาความมั่นคงปลอดภัยของมนุษยชาติ (Human security) เป็นตัวการที่สำคัญในการบ่อนทำลายกำลังทรัพยากรบุคคลของชาติ เป็นปัญหาที่สำคัญของประเทศซึ่งก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมที่กระทบต่อทุกด้าน ความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดเป็นตัวแปรที่สำคัญให้มีการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของรัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การใช้สารเสพติดมีการแพร่ระบาดในทุกกลุ่มวัยโดย เฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนซึ่งถือเป็นอนาคตของชาติ โดยสถิติการจับกุมคดียาเสพติดทั่วประเทศไทยในปี 2561 มีจำนวน 220,286 คดี เมื่อเปรียบเทียบผลการจับกุมคดียาเสพติดภาพรวมในปี 2560 กับปี 2561 พบว่ามีการจับกุมเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะยาบ้า ได้ของกลางเพิ่มขึ้น 1 เท่า (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2561) ส่งผลให้ปัญหายาเสพติดในสถานศึกษามีการแพร่ระบาดอย่างรวดเร็วและรุนแรงมากขึ้น หน่วยงานที่ต้องดูแลกลุ่มเด็กและเยาวชนอย่างเข้มงวด คือ กระทรวงศึกษาธิการ เพราะเป็นกลุ่มที่อยู่ในช่วงของวัยเรียน รัฐบาลได้มีนโยบายด้านการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดและกำหนดให้เป็นนโยบายเร่งด่วน ที่ทุกภาคส่วนจะต้องบูรณาการแผนงานและกลไกการขับเคลื่อนอย่างเป็นระบบให้เป็นรูปธรรม โดยได้มอบหมายให้กระทรวงศึกษาธิการ เสริมสร้างภูมิคุ้มกันยาเสพติดให้กับนักเรียน นักศึกษา และเฝ้าระวังไม่ให้ยาเสพติดเข้ามาแพร่ระบาดในสถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีกิจกรรมโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข เพื่อเชิดชูเกียรติและสร้างขวัญกำลังใจให้กับสถานศึกษาที่มีความมุ่งมั่นในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในกลุ่มนักเรียน ดังนั้นโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติด และอบายมุข จึงเป็นโครงการสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สถานศึกษาเกิดการทำงานอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยั่งยืน ภายใต้มาตรการ 5 ด้าน ได้แก่ มาตรการป้องกัน มาตรการค้นหา มาตรการดูแลรักษา มาตรการเฝ้าระวัง และมาตรการบริหารจัดการ โดยใช้ “กลยุทธ์ 4 ต้อง 2 ไม่” คือ ต้องมียุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงาน ต้องมีระบบข้อมูล และต้องมีเครือข่าย และ 2 ไม่ คือ ไม่ปกปิดข้อมูล และไม่ไล่ผู้เรียนออก คือ ต้องมียุทธศาสตร์ ต้องมีแผนงานยาเสพติด ต้องมีระบบงานรองรับยุทธศาสตร์ ต้องมีเครือข่ายการทำงาน ไม่ปกปิดข้อมูล และไม่ไล่นักเรียนนักศึกษาออกจากระบบการศึกษาอันจะไป ก่อเกิดปัญหาสังคม ทั้งนี้ให้การดำเนินงานอยู่ภายใต้กรอบความคิดสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และแม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดมาตรการและกลยุทธ์สำหรับโครงการ "สถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข" ไว้แล้ว แต่จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ยังคงเป็นการศึกษาปัญหา หรือประเมินผลโครงการในภาพรวม ซึ่งยังไม่มีการนำแนวคิด "การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม" มาบูรณาการอย่างเป็นระบบและเจาะจงเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับสถานศึกษาสีขาวโดยตรง

โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาประจำตำบล ที่ให้ความสำคัญด้านความปลอดภัย การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษา สร้างภูมิคุ้มกันและป้องกันยาเสพติดให้นักเรียนตระหนักถึงโทษและพิษภัยของยาเสพติด โรงเรียนมีการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยการเยี่ยมบ้านนักเรียนและทำการคัดกรอง พบว่า มีนักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหาด้านยาเสพติดจำนวน 9 คน โรงเรียนสามารถแก้ไขปัญหาได้ 4 คน คิดเป็นร้อยละ 44.44 และมีนักเรียนกลุ่มที่มีปัญหาจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 55.56 ซึ่งยังแก้ไขปัญหาไม่ได้ โดยนักเรียนกลุ่มดังกล่าวพบว่ามีพฤติกรรมสูบบุหรี่มากที่สุด โรงเรียนได้ดำเนินการแก้ไขโดยได้จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนเลิกสูบบุหรี่และมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง ทำให้นักเรียนลดจำนวนการสูบบุหรี่ลงแต่ยังไม่สามารถเลิกสูบบุหรี่ได้ จากการรายงานพบว่าเนื่องจากเมื่อนักเรียนกลับไปที่บ้าน นักเรียนยังซื้อบุหรี่ในร้านค้าในชุมชนได้ สมาชิกในครอบครัวสูบบุหรี่ และผู้นำในชุมชนให้ความสำคัญกับการ

บังคับใช้กฎหมายค่อนข้างน้อย ดังนั้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์จึงเป็นปัญหาที่ค่อนข้างยากที่จะประสบความสำเร็จหากโรงเรียนจะดำเนินการเพียงฝ่ายเดียว (โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์, 2566)

การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานด้านต่าง ๆ เพราะการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม คือ การที่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการใช้วิธีการเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องได้มีส่วนร่วมในการวางแผนช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็น เพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ตลอดจนการให้โอกาสและอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบหมาย โดยเปิดโอกาสให้บุคลากร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การสนับสนุน การปฏิบัติงาน การพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษา ดังนั้นประสิทธิผลขององค์กรจึงขึ้นอยู่กับการรวมพลังที่จะผลักให้ภารกิจประสบความ สำเร็จและบรรลุเป้าหมายดังที่ทุกคนคาดหวัง (จุฑามาศ พันสวรรค์, 2562) โดยเฉพาะที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจร่วมกันร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานบางอย่าง เพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดและแบ่งภาระหน้าที่ของผู้บริหาร (ธีระ รุญเจริญ, 2550)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเบื้องต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนารูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นและเพื่อเป็นแนวทางนำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนให้เป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุขและทำให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์กรและหน่วยงานสังคม และประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษา ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์
4. เพื่อประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

กรอบแนวคิดการวิจัย

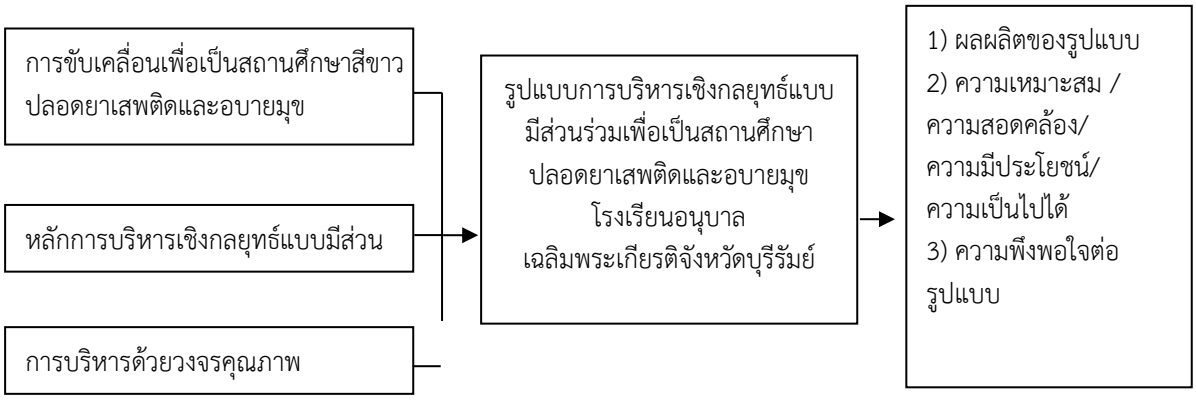

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครู จำนวน 25 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 14 คน รวมทั้งหมด จำนวน 40 คน

ตัวแปร

ผลการประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้อง ความมีประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบ ผลการประเมินรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข และผลการประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังของการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

2. แบบสัมภาษณ์ที่เป็นแบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข

3. แบบประเมินความเป็นสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข

4. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อผลผลิตของรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลตามระยะของการดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลพื้นฐานขององค์ประกอบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ได้แก่

1.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

1.2 ศึกษาความต้องการจำเป็นโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่คาดหวังของการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

1.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

2.1 ยกร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

2.2 วิพากษ์ร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 2 วงรอบ ในระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2567 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2568

ระยะที่ 4 ประเมินรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ได้แก่

4.1 ประเมินการเป็นสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข

4.2 ประเมินความพึงพอใจต่อผลผลิตที่ได้จากรูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการการวิเคราะห์ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า $PNI_{modified}$

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานขององค์ประกอบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษา ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า มาตรการในการเป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข และการดำเนินงานการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในสถานศึกษาด้วยยุทธศาสตร์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการป้องกัน 2) ด้านการค้นหา 3) ด้านการรักษาเยียวยา และ 4) ด้านการเฝ้าระวัง กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ 2) ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลเชิงกลยุทธ์ และ 5) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์เชิงกลยุทธ์ ใช้กระบวนการบริหารตามวงจรคุณภาพของ Deming และองค์ประกอบของรูปแบบ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) หลักการและเหตุผลของรูปแบบ 4) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 5) การประเมินรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ

2. สภาพปัจจุบันของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (μ = 3.80 , σ = 0.76) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) (μ = 3.91, σ = 0.92) รองลงมาคือ ด้านการรักษาเยียวยา (Treat) (μ = 3.87, σ = 0.40) ด้านการค้นหา (Search) (μ = 3.73, σ = 0.85) และ ด้านการป้องกัน (Prevent) (μ = 3.70, σ = 0.87) ตามลำดับ

3. สภาพที่คาดหวังของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.69, σ = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการป้องกัน (Prevent) (μ = 4.73, σ = 0.62) และด้านการค้นหา (Search) (μ = 4.72, σ = 0.63) รองลงมาคือ ด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) (μ = 4.63, σ = 0.19) และด้านการรักษาเยียวยา (Treat) (μ = 4.60, σ = 0.75) ตามลำดับ

4. ค่า PNI ของการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ในภาพรวม มีค่าเท่ากับ 0.23 โดยด้านการป้องกัน (Prevent) มีค่า PNI สูงสุด (PNI = 0.28) รองลงมาคือ ด้านการค้นหา (Search) (PNI = 0.27) ด้านการรักษาเยียวยา (Treat) (PNI = 0.20) และด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) (PNI = 0.18) ตามลำดับ

5. ผลการสร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษา ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

5.1 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะเป็นรูปแบบกระบวนการ (Process Model) ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อ

รูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) หลักการของรูปแบบ 4) องค์ประกอบหลักของรูปแบบ 5) การประเมินผลรูปแบบ และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ แสดงดังภาพที่ 2

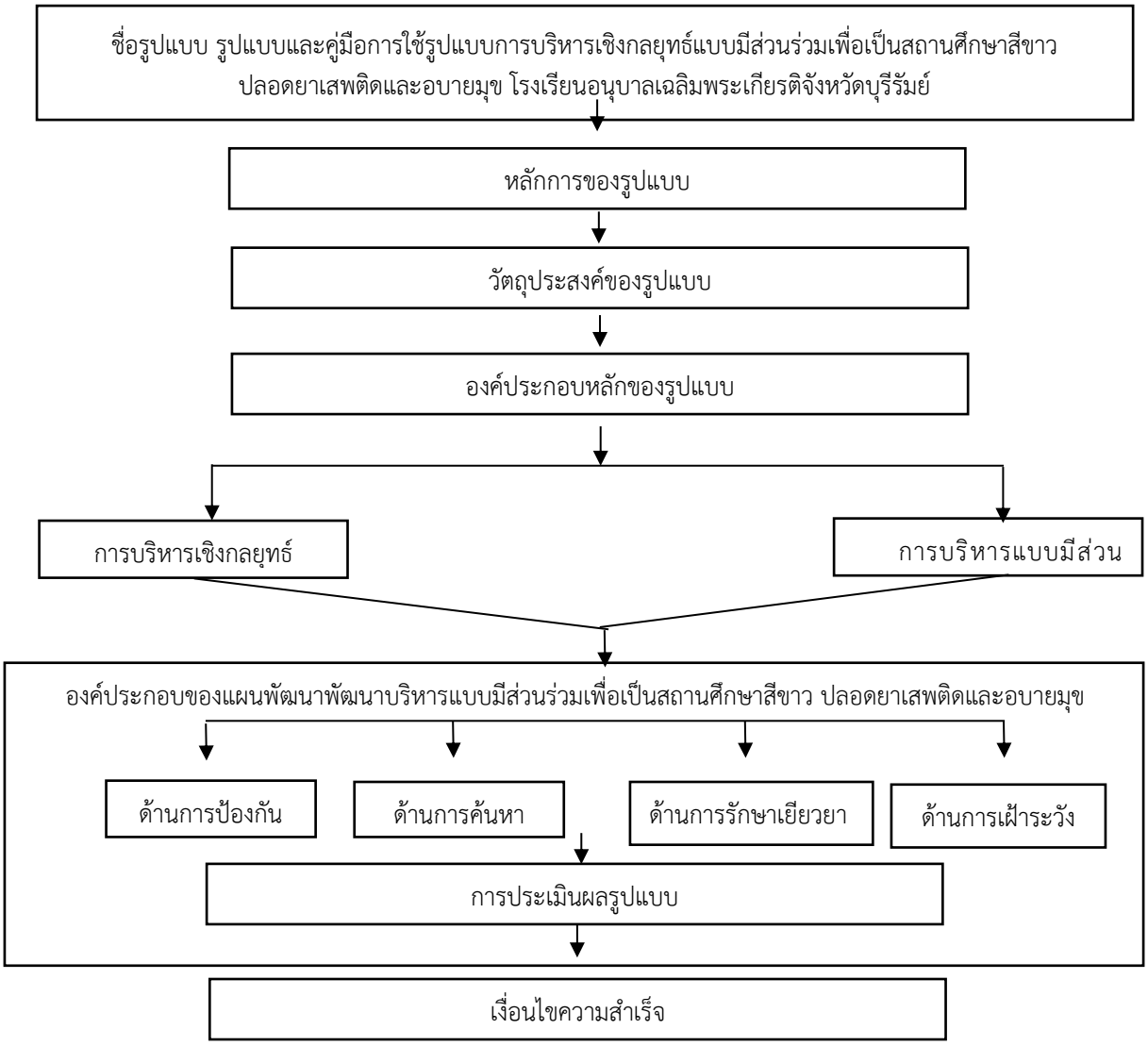

ภาพที่ 2 แผนภาพกรอบแนวคิดของรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติด และอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์

5.2 คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ส่วนนำ ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของคู่มือ ประโยชน์ของคู่มือ ข้อเสนอแนะ ส่วนที่ 2 เนื้อหาของรูปแบบ และส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้

6. ผลการทดลองใช้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถาน ศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

6.1 การทดลองใช้รูปแบบวงรอบที่ 1 ผลการสังเกตการมีส่วนร่วมตามองค์ประกอบหลักของรูปแบบทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการป้องกัน (Prevent) ด้านการค้นหา (Search) ด้านการรักษาเยียวยา (Treat) และด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) จำนวน 40 รายการ พบว่า มีการการมีส่วนร่วมตามรูปแบบจำนวน 38 รายการ (ร้อยละ 95.00) ไม่แน่ใจว่ามีส่วนร่วมตามรูปแบบ จำนวน 2 รายการ (ร้อยละ 5.00) และไม่มีส่วนร่วมตามรูปแบบจำนวน 0 รายการ (ร้อยละ 0)

6.2 การทดลองใช้รูปแบบวงรอบที่ 2 ผลการสังเกตการมีส่วนร่วมตามองค์ประกอบหลักของรูปแบบทั้ง 4 ด้าน

ประกอบด้วย ด้านการป้องกัน (Prevent) ด้านการค้นหา (Search) ด้านการรักษาเยียวยา (Treat) และด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) จำนวน 40 รายการ โดยผู้วิจัย พบว่า มีการมีส่วนร่วมตามรูปแบบจำนวน 40 รายการ (ร้อยละ 100)

6.3 ผลการเปรียบเทียบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ในภาพรวม หลังการทดลองใช้รูปแบบมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบทั้งสองวงรอบ โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 31.01

7. ผลการประเมินรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า

7.1 ผลการเปรียบเทียบผลผลิตการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า หลังการพัฒนามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนพัฒนา โดยเฉลี่ยเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.75

7.2 รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากถึง มากที่สุด (μ = 4.45 - 4.91, = 0.30 - 0.69) มีความสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.64 - 4.91, σ = 0.50 - 0.93) มีความมีประโยชน์ อยู่ในระดับมากถึง มากที่สุด (μ = 4.45 – 4.82, σ = 0.40 – 0.90) และมีความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากถึง มากที่สุด (μ = 4.43 – 4.82, σ = 0.40 – 0.74)

7.3 ความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (μ = 4.70, σ = 0.53) และเมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (μ = 4.90, σ = 0.30) รองลงมา คือ หลักการของรูปแบบ (μ = 4.85, σ = 0.43) และเงื่อนไขความสำเร็จในการนำไปใช้ (μ = 4.40, σ = 0.50) เป็นลำดับสุดท้าย

อภิปรายผลการวิจัย

รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ที่พัฒนาขึ้นสามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนอย่างเป็นรูปธรรมจนได้รับรางวัลสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ประเภทผลงานดีเด่น ระดับเพชร ซึ่งสอดคล้องกับผลการทดลองใช้ที่มีการประเมินผลภายหลังการทดลองใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการทดลองใช้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากองค์ประกอบหลักของรูปแบบซึ่งมีสาระสำคัญประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน (Prevent) ด้านการค้นหา (Search) ด้านการรักษาเยียวยา (Treat) และด้านการเฝ้าระวัง (Surveillance) ซึ่งเกิดจากการปรับประยุกต์ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนโครงการสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุขของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งประกอบด้วย 5 มาตรการ ได้แก่ การป้องกัน การค้นหา การรักษาเยียวยา การเฝ้าระวัง และการบริหารจัดการ โดยรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ นำด้านการบริหารจัดการตามแนวคิดวงจรคุณภาพของ Deming มาใช้จัดระบบและขั้นตอนการดำเนินงานในแต่ละองค์ประกอบหลักของรูปแบบ มีขั้นตอนการนำไปปฏิบัติโดยการประกาศนโยบายสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข การมอบหมายภาระงานให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมป้องกันยาเสพติดและอบายมุข มีขั้นตอนการตรวจสอบประเมินโดยการการร่วมกันนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยเครื่องมือที่หลากหลาย ทำให้มีองค์รวมการทำงานได้ชัดเจนเกิดความเข้าใจ และมองภาพการทำงานได้อย่างชัดเจนสอดคล้องกับแก่นตะวัน กาญจนนันทวงศ์ ที่ได้รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสงคราม ผลการศึกษาพบว่า จากการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม ในภาพรวม 1. สภาพการดำเนินงานโครงการ สถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสงคราม สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ตามความคิดเห็นของข้าราชการครูและบุคลากรทางการ ศึกษา กรรมการสถานศึกษาขั้น

พื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ประกอบด้วย ด้านการป้องกัน ด้านการค้นหา ด้านการ รักษา และด้านการเฝ้าระวัง (แก่น ตะวัน กาญจนนันทวงศ์, 2561)

อีกทั้งความพึงพอใจต่อผลผลิตที่เกิดขึ้นจากรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นเกิดจากการบูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วม (Participation) โดยเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรภายในโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง และกรรมการสถานศึกษาทั้งการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ การมีส่วน ร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลในแต่ละด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิรมย์ สินชุม ที่ได้ทำการวิจัย การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนพิมายดำรงวิทยา ผลการวิจัยพบว่า 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข ได้แก่ การป้องกัน การ ค้นหา การรักษาเยียวยา และการเฝ้าระวัง 2) รูปแบบ Par-D ประกอบด้วย 1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 2. หลักการของรูปแบบ 3.องค์ประกอบหลักของรูปแบบ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการป้องกัน ด้านการค้นหา ด้านการรักษาเยียวยา และด้านการเฝ้าระวัง 4. แนวทางการประเมินผลรูปแบบ และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จในการนำรูปแบบไปใช้ 3) ทดลองใช้รูปแบบ กลุ่มเป้าหมาย สำคัญมีส่วนร่วมตามรูปแบบร้อยละ 93.61 4) ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า มีผลการประเมินการเป็นสถานศึกษา ปลอดยาเสพติดและอบายมุขหลังการทดลองใช้มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองใช้ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 และมีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด(μ = 4.70, σ = 0.53) (อภิรมย์ สินชุม, 2565)

และความต้องการจำเป็นในการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านการป้องกัน (Prevent) มีความต้องการจำเป็นอยู่ในลำดับที่ 1 แสดงให้เห็นว่า ในการดำเนินการเพื่อให้โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์เป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข ต้องให้ความสำคัญและดำเนินการในด้านการป้องกันเป็นลำดับแรก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการป้องกันปัญหายาเสพติดและอบายมุข จำเป็นต้องมีมาตรการและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดขึ้นล่วงหน้า ทั้งทางด้านโครงสร้าง (Structural Approach) และที่มิใช่ด้านโครงสร้าง (Non Structural Approach) เพื่อลดหรือควบคุมผลกระทบในทางลบจากยาเสพติดและอบายมุข เช่น กิจกรรมห้องเรียนสีขาว กิจกรรมการเรียนการสอนทักษะชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยกัมปนาท นาคบัว ที่ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาแนวทางการดำเนินงานรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการดำเนินงานรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา ด้านมาตรการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุจากอาคารเรียน อาคารประกอบ (มีร้อยละของการปฏิบัติสูงสุด) และพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญตระหนักของความปลอดภัยมาตรการป้องกันและแก้ไขอุบัติเหตุโดยการมีการประชุมวางแผนแนวทางป้องกัน แต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง และสำรวจสภาพอาคารสถานที่ให้มีความพร้อมในใช้งาน จัดทำคู่มือการใช้งาน บำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์และประสานความร่วมมือกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในอุบัติเหตุและอุบัติภัยที่จะเกิดในระบบเครือข่าย และครูผู้รับผิดชอบงานควรจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการสร้างองค์ความรู้ความปลอดภัยและจัดกิจกรรมโครงการเพื่อป้องกันการเกิดอุบัติเหตุและอุบัติภัย (กัมปนาท นาคบัว, 2565)

นอกจากนี้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันในการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านการป้องกัน (Prevent) มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นว่าที่ผ่านมาโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์มีการดำเนินการในด้านการป้องกันค่อนข้างน้อย เช่น การทำบันทึกข้อตกลง (MOU) เพื่อสร้างความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่างสถานศึกษา ครูผู้สอน และภาคีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก สอดคล้องกับ Dawkins, Williams, and Guilbault ที่ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยเสี่ยงหรือปัจจัยในการป้องกันการใช้ยาเสพติดของนักเรียนกลุ่มสีดำและสีขาวในระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งจากผลการวิจัยของนักวิจัยทั้งสามท่านได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนโดยใช้กีฬาเป็นฐานกับกลุ่มนักเรียนสีดำและสีขาวในระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยใช้ข้อมูลที่ได้จาก

การสำรวจจของ the National Educational Longitudinal Survey ในปี 1988 มีการสำรวจดีดตามอย่างต่อเนื่องในปี 1990 และปี 1992 ในขณะที่งานวิจัยที่ผ่านมา มีผลการวิจัยที่ขัดแย้งกัน ซึ่งจากงานวิจัยในปัจจุบันเปิดเผยว่า การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรือนโดยใช้กีฬาเป็นฐานนั้นมีความสัมพันธ์กับการลดการสูบบุหรี่และการเสพกัญชาของนักเรียน ดังนั้นถือว่าเป็นปัจจัยในการป้องกันยาเสพติดสำหรับกลุ่มนักเรียนสีดำและสีขาวในระดับชั้นชั้นมัธยมศึกษา (Dawkins, Williams, and Guilbault, 2006)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางการบริหารจัดการแบบเชิงกลยุทธ์มีส่วนร่วม ซึ่งนำมาใช้ที่โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ สามารถแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขภายในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ ความสำเร็จนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการที่สถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการสร้างและส่งเสริมกลไกการมีส่วนร่วม จากทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากรภายในโรงเรียน หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากภายนอก ในทุกขั้นตอนของกระบวนการดำเนินงาน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

1.2 รูปแบบการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ในแต่ละด้านเกิดจากการนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาปรับใช้โดยมีวงจรคุณภาพของ Deming (PDCA) ในการขับเคลื่อนกระบวนการทำงานในทุกมิติอย่างเป็นระบบจนประสบผลสำเร็จ ดังนั้น เพื่อให้การแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในโรงเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาที่ต้องการนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างความเข้าใจร่วมกันให้กับทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาภายใต้บริบทของโรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนั้นสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ ควรนำรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์ ไปศึกษาในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกันเพื่อให้ได้รูปแบบที่เหมาะสมเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ต่อไป

2.2 การวิจัยครั้งนี้เป็นการการพัฒนานวัตกรรมทางการบริหารในการแก้ไขปัญหายาเสพติดและอบายมุขในสถานศึกษาควรบูรณาการแนวคิดของการมีส่วนร่วมและการบริหารตามแนวคิดวงจรคุณภาพ ดังนั้น สถานศึกษาหรือหน่วยงาน อาจนำหลักการของรูปแบบไปประยุกต์ใช้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ในสถานศึกษาในด้านอื่น ๆ เช่น ความปลอดภัยในสถานศึกษา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). **คู่มือการดำเนินงานโครงการสถานศึกษาสีขาวปลอดยาเสพติดและอบายมุข ฉบับปรับปรุง 2559**. กระทรวงศึกษาธิการ.

กัมปนาท นาคบัว. (2565). **การศึกษาแนวทางการดำเนินงานรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1**. การค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

แก่นตะวัน กาญจนนันทวงศ์. (2561). **รายงานการประเมินโครงการสถานศึกษาสีขาว ปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนอนุบาลสมุทรสาคร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.** โรงเรียนอนุบาลสมุทรสาคร.

จุฑามาศ พันสวรรค์. (2562). **การพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลนครเชียงใหม่**. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา** (พิมพ์ครั้งที่ 4). ข้าวฟ่าง.

โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์. (2566). **รายงานการคัดกรองนักเรียนตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประจำปีการศึกษา 2566.** โรงเรียนอนุบาลเฉลิมพระเกียรติจังหวัดบุรีรัมย์.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2561). **ผลการปราบปรามยาเสพติดทั่วประเทศ รายงานประจำปี 2561**. กระทรวงยุติธรรม.

อภิรมย์ สินชุม. (2565). **การพัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเป็นสถานศึกษาปลอดยาเสพติดและอบายมุข โรงเรียนพิมายดำรงวิทยาคม.** วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย **(สพบท.),** 4(4), 1–14. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JAPDEAT/article/view/260773

Dawkins, M. P., Williams, M. M., & Guibault, M. (2006). **Participation in school sports:Risk or protective factor for drug use among Black and White students**. Journal of Negro Education, 75(1), 25–33.

การพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

THE DEVELOPMENT OF THE SC4D MANAGEMENT MODEL THROUGH PARTICIPATORY PROCESSES TO ENHANCE TEACHER'S ACTIVE LEARNING MANAGEMENT CAPABILITY FOR DEVELOPING 21ST-CENTURY LEARNING SKILLS OF STUDENTS UNDER THE PRACHUABKHIRIKHAN SERVICE AREA OFFICE.

ธีระชัย รัตนรังษี
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์
Teerachai Rattanarangsi
The Secondary Educational Service Area Office Prachuapkhirikhan
Corresponding Author E-mail : Theerachai17082526@gmail.com

(Received : August 5, 2025; Edit : August 14, 2025; accepted : August 16, 2025)

บทคัดย่อ

งานวิจัยการพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากรอบแนวคิดและสภาพปัจจุบัน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ โดยดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (R1) ศึกษากรอบแนวคิดการบริหารและสภาพปัจจุบัน ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (D1) ออกแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (R2) ทดลองใช้รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม และขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (D2) ประเมินและปรับปรุงรูปแบบการบริหาร SC4D ใช้สถิติทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนส่วนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. กรอบแนวคิดการบริหารและสภาพปัจจุบัน ได้แก่ การบริหารการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2. รูปแบบการบริหาร SC4D ประกอบด้วย การส่งเสริมสนับสนุน (Support) การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม (Create) การวางแผนพัฒนาการศึกษา (Design) การพัฒนาวิชาชีพ (Development) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ (Digital) และการขับเคลื่อนโดยข้อมูล (Data-Driven) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมสะท้อนผล ผลการรับรองรูปแบบการบริหาร SC4D พบว่ารูปแบบมีระดับคุณภาพในระดับดีมาก

3. ประสิทธิผลของรูปแบบการบริหาร SC4D

3.1 การบริหารสถานศึกษาด้วยรูปแบบการบริหาร SC4D อยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.638, S.D. = 0.34)

3.2 ครูมีความรู้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนการใช้รูปแบบและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.3 ความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.4 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3.5 ผู้บริหารและครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหาร SC4D ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D = 0.34)

คำสำคัญ : การบริหารด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

Abstract

This research aimed to develop the SC4D management model through participatory processes to enhance teachers' active learning management competency in developing 21st-century learning skills of students under the Secondary Educational Service Area Office, Prachuap Khiri Khan. The objectives were: (1) to study the conceptual framework and current conditions; (2) to develop the SC4D management model; and (3) to evaluate the model's effectiveness. The study followed the four phases of research methodology: 1) Research Phase (R1) – analysis of the management concepts and current conditions; 2) Development Phase (D1) – design and development of the SC4D management model; 3) Research Phase (R2) – implementation of the model through participatory processes; and 4) Development Phase (D2) – evaluation and refinement of the SC4D management model. The statistical data analysis were dependent t-tests, percentages, means, and standard deviations.

Research Findings :

1. The conceptual framework and current conditions were educational administration, participatory management, model development, teacher development, active learning management, and 21st-century learning skills.

2. The SC4D Management model consists of Support(support and promotion), Create (innovation development), Design (educational development planning), Development (professional development), Digital (integration of digital technology), and Data-Driven (data-based operation). It is divided into four stages: co-planning, co-implementation, co-evaluation, and co-reflection. The results for the SC4D Management model indicated that the model achieved a very high quality level.

3. The effectiveness of the SC4D management model was as follows:

3.1 School administration using the SC4D model achieved the highest quality level ($\overline{X}$ = 4.638, S.D. = 0.34).

3. 2 Teachers' knowledge of active learning management significantly improved after the implementation of the model at the .05 level.

3.3 Teachers' competency in active learning management after using the model was significantly higher than before the model implementation at the .05 level.

3.4 Students' 21st-century learning skills were significantly higher after the model implementation

at the .05 level.

3.5 School administrators and teachers expressed the highest level of satisfaction with the SC4D management model ($\overline{X}$ = 4.63, S.D = 0.34).

Keywords: Participatory Management, Active Learning, 21st Century Learning Skills

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการศึกษาทั่วโลกได้ให้ความสำคัญการพัฒนาสมรรถนะครูให้มีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดพัฒนาผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความเชี่ยวชาญในการจัดการศึกษาที่ตอบสนองทิศทางการพัฒนาประเทศ โดยมีเป้าประสงค์ผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี มีสมรรถนะ ความรู้ ความเชี่ยวชาญ จรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ รวมทั้งจิตวิญญาณความเป็นครู (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) แต่อย่างไรก็ตามปัญหาการพัฒนาครูการศึกษาขั้นพื้นฐานมีปัญหาที่สำคัญ คือ การพัฒนาครูที่ไม่ยึดสมรรถนะ เน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติ ขาดนวัตกรรมการพัฒนาที่ส่งผลต่อการพัฒนาสู่มืออาชีพ ไม่มีระบบการพัฒนาครูใหม่ ซึ่งได้มีงานวิจัยทางด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่หลายฝ่ายร่วมกันพัฒนาและออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้พบสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งยังพบปัญหาทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านการเขียนแผนเชิงรุกด้านการวัดและประเมินผลเชิงรุก ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (สำนักงานศึกษาธิการภาค 3, 2563) กระบวนการพัฒนาครูที่ตอบโจทย์ในการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ คือ การเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกและน่าจะเป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ที่สามารถตอบโจทย์แห่งการก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ (ธีร์ ภวังคนันท์, 2565) ได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการดำเนินการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ของกระทรวงศึกษาธิการ ที่พัฒนาครูให้มีทักษะ สมรรถนะ เปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ คอยกระตุ้นสร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และจัดระเบียบการสร้างความรู้ให้กับนักเรียน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาและปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ในแผนปฏิบัติราชการประจำปีพ.ศ. 2566 โดยกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนในกลยุทธ์ที่ 3 ว่ายกระดับคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนทุกช่วงวัยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน สอดคล้องกับศักยภาพ ให้เป็นผู้มีสมรรถนะและทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ด้วยการส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และเป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม (Co-creation) ให้กับผู้เรียนในทุกระดับชั้น ส่งเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาให้ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้และ ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์, 2566)

การบริหารจัดการแบบเขตพื้นที่การศึกษา เป็นแนวคิดของการจัดการการศึกษาที่ใช้พื้นที่เป็นฐาน (site – based management) ที่มุ่งกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากการรวมศูนย์อำนาจของระบบราชการไปยังหน่วยปฏิบัติที่เป็นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีการแบ่งอำนาจกันระหว่างสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อให้การจัดการศึกษาตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและประชาชนได้มากที่สุดมีการบริหารงานในรูปของคณะกรรมการจากการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2561) การนำหลักการมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชน บุคคลภายนอก และบุคลากรผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทั้งการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ ร่วมติดตามประเมินผล และร่วมรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เป็นการจัดการศึกษาเพื่อคนทั้งมวล และคนทั้งมวลมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยผ่านกระบวนการที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมก่อให้เกิดการระดมความคิดและอภิปรายร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง ทำให้เกิดความคิดเห็นที่หลากหลาย

จากการนิเทศครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ในด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกพบว่า ครูยังขาดทักษะด้านการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้เชิงรุก การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และจากข้อมูลแนวคิดต่าง ๆ ที่ได้รวบรวมไว้ จะเห็นได้ว่าแต่ละแนวคิดมีการเชื่อมโยงสนับสนุนกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า หากพัฒนารูปแบบการบริหารด้วยกระบวนการการมีส่วนร่วมจะช่วยเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษากรอบแนวคิดและสภาพปัจจุบันของการพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย Research1 (R1) การศึกษากรอบแนวคิดการบริหารและสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการสถานศึกษาจำนวน 5 คน โดยคัดเลือกจากผู้อำนวยการสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ครูจำนวน 9 คน คัดเลือกจากครูที่เป็นหัวหน้าศูนย์พัฒนาวิชาการกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนจังหวัดประจวบคีรีขันธ์บริหารวิชาการหรือหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 1 กิจกรรม และมีวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ และ 3) ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ประกอบด้วย 1) แบบวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการบริหารเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยพิจารณาค่าความสอดคล้องข้อคำถามที่มีค่าเท่ากับหรือสูงกว่า 0.5 ขึ้นไป จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบพรรณนาความ และสรุปเป็นกรอบแนวคิดการบริหารเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ 2) แบบบันทึกการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับการบริหารเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้ววิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยพิจารณาค่าความสอดคล้องข้อคำถามที่มีค่าเท่ากับหรือสูงกว่า 0.5 ขึ้นไป จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน นำข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มย่อยมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอในรูปแบบพรรณนาความและนำข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารและการสนทนากลุ่มย่อยมากำหนดกรอบแนวคิด

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา Development1 (D1) ออกแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

2.1 ร่างรูปแบบและตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ โดยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) แล้วนำข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข โดยกำหนดกลุ่มผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 คน ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาครู จำนวน 3 คน กลุ่มที่ 4 ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จำนวน 3 คน จากนั้นประเมินความเหมาะสมความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติของรูปแบบการบริหาร SC4D แล้วส่งร่างรูปแบบ นำร่างรูปแบบการบริการ SC4D เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) วิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องแล้วพิจารณาเกณฑ์ IOC อยู่ในระดับเท่ากับหรือมากกว่า 0.5 ขึ้นไป ผลประเมินของผู้เชี่ยวชาญได้ค่า IOC เท่ากับ 0.80 – 1.00

2.2 ดำเนินการพัฒนาเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย

2.2.1 แบบประเมินกระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินหาค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ซึ่งได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 -1.00 ทุกข้อ

2.2.2 แบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นแบบทดสอบก่อนและหลังการใช้รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ จำนวน 30 ข้อ ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินหาค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 -1.00 ทุกข้อ จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (Try out) กับครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ฉบับ ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

2.3 แบบประเมินความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เป็นการประเมินจากคณะกรรมการขับเคลื่อนการเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแต่งตั้ง มีลักษณะเป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินหาค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 -1.00 ทุกข้อ

2.4 แบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นแบบประเมินทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จำนวน 5 ทักษะ ๆ ละ 5 รายการ รวมเป็น 25 รายการ ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินหาค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 - 1.00 ทุกข้อ

2.5 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบของผู้บริหารและครู เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 20 ข้อ ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อประเมินหาค่าความเที่ยงตรงรายข้อ ได้ค่า IOC ระหว่าง 0.80 -1.00 ทุกข้อ

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย Research2 (R2) เป็นการนำต้นแบบรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ที่พัฒนาขึ้นไปทดลองใช้ในภาคสนาม โดยการวิจัยเชิงทดลองแบบการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการทดสอบ (One-Group Pretest-Posttest Design) โดยกลุ่มตัวอย่าง

ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2566 จำนวน 18 คน คัดเลือกจากผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียน โดยวิธีคัดเลือกแบบเจาะจง 2) ครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 181 คน ได้ขนาดกลุ่มมาจากการคำนวณตามสูตรเครซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 43) โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนขนาดโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ขนาดใหญ่ ขนาดกลาง ขนาดเล็ก และกำหนดจำนวนครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน จากนั้นใช้ใช้วิธีจับฉลากรายชื่อครูตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ 3) นักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์จำนวน 346 คน ได้มาจากการคำนวณตามสูตรเครซี่และมอร์แกน (บุญชม ศรีสะอาด, 2560: 43) สุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเลขสุ่ม (Table of Random Numbers)

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา Development 2 (D2) การดำเนินการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นการนำผลการทดลองกระบวนการและเงื่อนไขของรูปแบบการบริหาร SC4D ขั้นตอนที่ 3 รวมทั้งผลการวิเคราะห์สภาพปัญหา อุปสรรค และความคิดเห็นที่มีต่อความเหมาะสมของรูปแบบมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการพัฒนาครูให้มีความเหมาะสมมากยิ่งขึ้น และพร้อมที่จะนำไปใช้ต่อไป โดยใช้แบบรับรองรูปแบบการบริหาร SC4D ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น รับรองรูปแบบการบริหาร SC4D โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญจำนวน 12 ท่าน โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดียวกันกับขั้นตอนที่ 3 จากนั้นนำเสนอรูปแบบการบริหาร SC4D โดยนำเสนอเป็นแผนผัง (Flowchart) ประกอบการอธิบายด้วยความเรียงเพื่ออธิบาย วิธีการลำดับขั้นตอนการทำกิจกรรมในกระบวนการบริหารรูปที่สร้างขึ้นและเงื่อนไขการนำไปใช้ และเผยแพร่รูปแบบการบริหาร SC4D

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. กรอบแนวคิดการบริหารและสภาพปัจจุบันของการบริหารเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

1.1 กรอบแนวคิดการพัฒนารูปแบบ การบริหารการศึกษา การบริหารแบบมีส่วนร่วม การเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครู ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยวิธีการศึกษาเอกสาร บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษา ได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การสั่งการ การประสานงาน และการควบคุม แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย หลักการหรือแนวคิด วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ระบบและกลไก กระบวนการดำเนินงาน และเงื่อนไขการนำไปใช้ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาครู ได้แก่ การอบรมเชิงปฏิบัติการ การนิเทศการจัดการเรียนรู้ และการสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ได้แก่ ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นแสวงหาความรู้ ขั้นสะท้อนความคิด ขั้นสรุปองค์ความรู้ และแนวคิดเกี่ยวกับทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ ทักษะการคิดวิจารณญาณ critical thinking ทักษะการทำงานร่วมกัน collaboration skill ทักษะความคิดสร้างสรรค์ creative thinking ทักษะทางเทคโนโลยีสารสนเทศ digital skill และทักษะด้านชีวิตและอาชีพ Life and Career Skill

1.2 การบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้ เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียน สภาพปัจจุบันในมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครู พบว่า การร่วมกันวางแผน ยังไม่สอดคล้องความต้องการของครู ขาดการนำข้อมูลสู่การขับเคลื่อน และการขาดการมีส่วนร่วมการดำเนินการ มีการพัฒนาในรูปแบบต่าง ๆ ขาดการนำเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยในการพัฒนาครู การร่วมกันประเมินผล ไม่มีการตั้งเป้าหมายร่วมกัน มีการประเมินผลแต่ ขาดการประเมินติดตามพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง การร่วมกันสะท้อนผล มีกิจกรรมการสะท้อนผล ขาดการนำ

ข้อมูลจากการสะท้อนผลไปสู่การพัฒนาและให้เพิ่มเติมการสะท้อนผลจากผู้ปกครองและนักเรียน สำหรับแนวทางการดำเนินการบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยขอสรุปข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินการจากผู้บริหารสถานศึกษา ครู และศึกษานิเทศก์ในภาพรวม ดังนี้ 1) ให้นำข้อมูลจากการประเมินผล การสะท้อนผลสู่การวางแผนการพัฒนาครู 2) ให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินการพัฒนาครูมากขึ้น ให้ครูมีเวทีสะท้อนผลในรูปแบบดิจิทัล มีพื้นที่การนำเสนอผลงานของครูและนักเรียนสู่เวทีสาธารณะในรูปแบบออนไลน์มากขึ้น 3) ให้ใช้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาครูให้มากขึ้น โดยรับฟังข้อมูลจากความต้องการของครู ผู้บริหาร รวมไปถึงนักเรียนและผู้ปกครอง 4) ให้มีข้อมูลการพัฒนาครูเป็นรายบุคคล 5) ให้มีการติดตามและประเมินผลภายหลังการจัดกิจกรรมพัฒนาหรือให้การติดตามและประเมินผลเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และ 6) ให้มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ที่สามารถพัฒนาคนเองจนเป็นต้นแบบการจัดการเรียนรู้ได้

2. รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ รูปแบบการบริหารที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นกระบวนการที่บุคคลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์และครู รวมทั้งองค์คณะบุคคลในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ทั้งทางด้านการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ การรับผิดชอบ การวางแผนการปฏิบัติงาน ตลอดจนการประเมินผลโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานในองค์กร แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมสะท้อนผล ตามองค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร SC4D ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุน (Support) การสร้างหรือพัฒนานวัตกรรม (Create) การวางแผนพัฒนาการศึกษา (Design) การพัฒนาวิชาชีพ (Development) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ (Digital) และการขับเคลื่อนโดยข้อมูล (Data-Driven) ผลการตรวจสอบความสมเหตุสมผลเชิงทฤษฎี ความเป็นไปได้ และความสอดคล้อง ของรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการ มีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญพบว่า การบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมมีความสมเหตุสมผล ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และมีประโยชน์ในการนำไปใช้ ผลการรับรองรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ พบว่ารูปแบบมีระดับคุณภาพในระดับดีมาก

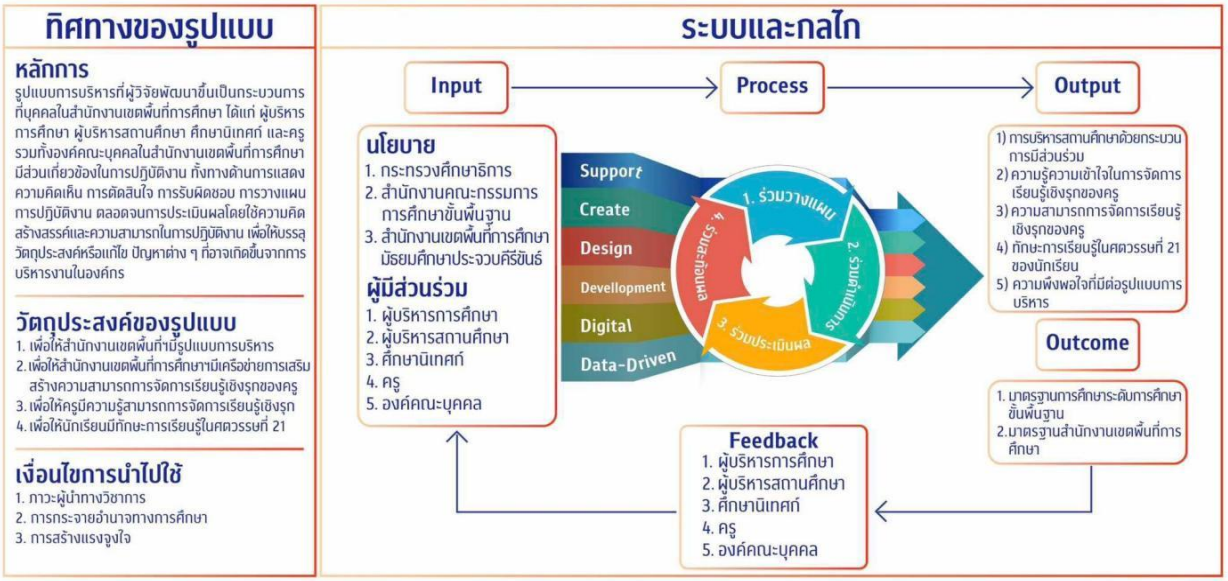

ภาพที่ 1 รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

3. ประสิทธิผลของรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์

3.1 การบริหารสถานศึกษาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าสถานศึกษามีการบริหารด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับคุณภาพมากที่สุดขึ้นไปทุกข้อ ($\overline{X}$ = 4.638, S.D. = 0.34)

3.2 ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนการใช้รูปแบบและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูก่อนและหลังใช้รูปแบบ

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	Sig.
ก่อนการใช้รูปแบบ	181	20	11.04	2.04	0.00
หลังการใช้รูปแบบ	181	20	16.41	1.83	

3.3 ความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูของครูก่อนและหลังใช้รูปแบบ

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	Sig.
ก่อนการใช้รูปแบบ	181	5	3.97	0.23	0.00
หลังการใช้รูปแบบ	181	5	4.58	0.11	

3.4 ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนก่อนและหลังใช้รูปแบบ

คะแนน	N	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	Sig.
ก่อนการใช้รูปแบบ	346	5	3.31	0.11	0.00
หลังการใช้รูปแบบ	346	5	4.23	0.27	

3.5 ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้บริหารและครูมีความ พึงพอใจต่อรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.63, S.D = 0.34)

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับคุณภาพมากที่สุด โดยพบว่า สถานศึกษาจำนวน 18 โรงเรียนมีการปฏิบัติตามรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีการร่วมกันวางแผน การร่วมกันดำเนินการ การร่วมกันประเมิน

ผล และร่วมกันสะท้อนผลโดยนำ 6 องค์ประกอบไปของการบริหารไปประยุกต์ใช้ในการทำงาน ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุน การสร้างนวัตกรรม การวางแผนการปฏิบัติงาน การพัฒนาวิชาชีพ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และการใช้ข้อมูลในการขับเคลื่อน ซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่สถานศึกษานำมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ธำรงค์ จั่นฤทธิ์, 2567) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัย ในสถานศึกษามีขั้นตอนการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษาที่สำคัญประกอบ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมการดำเนินการ ด้านการมีส่วนร่วมการนิเทศ และ ด้านการมีส่วนร่วมการประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ (สิทธิชัย อุตสาหา, 2562) ศึกษาการมีส่วนร่วมของครูผู้สอนในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ มีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมิน

2. ครูมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกก่อนการใช้รูปแบบและหลังการใช้รูปแบบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ .05 โดยหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พรรณอร อุชุภาพ, 2561: 242) กล่าวว่า ครูต้องเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญา เป็นผู้เปี่ยมล้นไปด้วยภูมิรู้ ภูมิธรรม และภูมิฐานการที่ เป็นคนกระตือรือร้นขวนขวายในการหาความรู้อยู่ตลอดเวลา สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาครูของ (นรินทร์ สังข์รักษาและคณะ, 2561: 1740) วิจัยเรื่อง การพัฒนาครูมืออาชีพโดยใช้การวิจัยจากประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการสร้างสรรค์คุณภาพวิชาการ พบว่า ผลการทดลอง การจัดอบรมมีคะแนนก่อนการและหลังการอบรมเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การประเมินความรู้ ความสามารถและการปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียนของครูในโรงเรียนเป้าหมายในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (บุปผา รื่นรวย, 2563) ได้วิจัย การพัฒนาจัดการเรียนรู้เชิงรุกโรงเรียนประชานิคม 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพร เขต 1 พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการและ กระบวนการนิเทศติดตามการปฏิบัติจริงหลังผ่านการอบรม โดยการดำเนินการ 2 วงรอบ ใน 2 ด้าน คือ ด้านการเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน พบว่า วงรอบที่ 2 มีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกว่า วงรอบที่ 1 ทั้ง 2 ด้าน สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อรไท แสงลุน, 2564) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70

4. ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนหลังใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ยอมรับสมมติฐานข้อที่ 4 ที่กำหนดไว้ โดยภาพรวมพบว่า นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ในระดับมากทุกข้อ ทั้งนี้เพราะนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตนเองมากกว่าการรับความรู้หรือทักษะใหม่ ๆ จากผู้สอนที่เป็นเพียงผู้รับฝ่ายเดียว ซึ่งการเรียนรู้เชิงรุกผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองนำไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณค่า น่าตื่นเต้น สนุกสนาน สอดคล้องกับความรู้ความสามารถและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ (ภริมา วินิธาสถิตย์กุลและ ชนินันท์ แย้มขวัญยืน, 2565) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ ตรงกับการแก้ปัญหาตามสภาพจริง ช่วยเป็นพลังสำหรับผู้เรียนมีความสนใจอยากเรียนรู้ เกิดความสนุกสนาน สามารถพัฒนาทักษะการคิดชั้นสูง คือ วิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินผล ผู้เรียนได้กำหนดแนวคิด การวางแผน การยอมรับ การประเมินผล และการนำเสนอผลงานเกิดการทำงานเป็นทีม ตลอดจนสร้างองค์ความรู้ใหม่ ผู้เรียนมีทัศนคติอยากรู้อยากเรียน ในมุมมองเดียวกันกับงานวิจัยของ (ศจีทิพย์ ตาลพันธ์, 2566) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการส่งเสริมการมีอิสระทางด้านความคิดและการกระทำของผู้เรียน การมีวิจารณญาณ และการคิดสร้างสรรค์ ผู้เรียนปฏิบัติจริงและมีการใช้วิจารณญาณในการคิด และตัดสินใจ มุ่งสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้กำกับทิศทางการเรียนรู้ ค้นหาสไตล์การเรียนรู้ของตนเองสู่การเป็นผู้รู้คิด รู้ตัดสินใจด้วยตนเอง (Metacognition) จึงเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนคิดขั้นสูง (Higher order thinking) การคิดแก้ปัญหา การประเมิน ตัดสินใจ และการสร้างสรรค์

5. ความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในระดับมาก เพราะครูมีโอกาสได้แสดงออกทางความคิด ดังที่ (Anthony, 1978) กล่าวถึงประโยชน์การมีส่วนร่วมไว้ว่า ทำให้การติดต่อสื่อสารจากเบื้องล่างสู่เบื้องบนดีขึ้น โดยปกติใน หน่วยงานทั่วไปมักสื่อสารจากบนลงล่างมากกว่า จากล่างขึ้นบน การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นช่องทางให้เกิดการสื่อสารจากล่างขึ้นบนได้ดีขึ้นและยังกล่าวอีกว่า ทำให้ทีมงานมีประสิทธิภาพดีขึ้น การบริหารแบบมีส่วนร่วมทำให้ พนักงานเข้าใจเป้าหมายได้ตรงกันและมีทิศทางการดำเนินงานไปในทางเดียวกัน ทำให้ลดความขัดแย้ง ในการปฏิบัติงานส่งผลให้ทีมงานมีประสิทธิภาพดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ (กำพล พาภักดี, 2565) รูปแบบการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร พบว่า ผลการประเมินระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วน ร่วมในศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดยโสธร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

รูปแบบการบริหาร SC4D ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูในการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของนักเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เป็นการวิจัยตามมาตรฐานตำแหน่งของรองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา การดำเนินงานอาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง ควรศึกษารูปแบบการบริหารตามมาตรฐานตำแหน่งของผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ศึกษานิเทศก์ หรือผู้บริหารสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

ผลการวิจัยพบว่า ความสามารถการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูหลังใช้รูปแบบกสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบ ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังใช้รูปแบบในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกหลังใช้รูปแบบอยู่ในระดับคุณภาพมากขึ้นไปทุกข้อ โดยพบข้อที่อยู่ค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่กำหนดเน้นทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งผลต่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

Antony, William P. (1978). **Participative management.** Massachusetts: Addition-Wesley.

กำพล พาภักดี. (2565). **รูปแบบการพัฒนาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดยโสธร.** [Online]. Available: https://surl.li/hgipha. [2567, มิถุนายน 27].

ธำรงค์ จั่นฤทธิ์. (2567). **รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา.** Journal of Roi Kaensarn Academi, 9 (9), 778-792.

ธีร์ ภวังคนันท์. (2565). **รายงานการดำเนินการทางการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning ของสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ.** [Online]. Available: https://anyflip.com/cdmle/iwdq.[2567, ตุลาคม 26].

นรินทร์ สังรักษา และคณะ. (2561). **การพัฒนาครูมืออาชีพโดยใช้การวิจัยจากประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องด้วยการสร้างสรรค์คุณภาพวิชาการ.** Veridian E-Journal Silpakorn University, 11 (1), 1739-1759.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ: สุรีวิยาสาส์น.

บุปผา รื่นรวย. (2563). **การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้กระบวนการนิเทศสำหรับครูในโรงเรียประชานิคม 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชุมพรเขต 1.** สารนิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

พรรณอร อุชุภาพ. (2561). **การศึกษาและวิชาชีพครู.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภริมา วินิธาสถิตย์กุล และ ชนินันท์ แย้มขวัญยืน. (2565). **การเรียนรู้เชิงรุก: แนวทางการเรียนการสอนที่เป็นเลิศในศตวรรษที่ 21.** วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย. 6 (3), 921-933.

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2561). **ผู้นำการจัดการการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษา.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ศจีทิพย์ ตาลพันธ์ และคณะ. (2566). **การจัดการเรียนรู้เชิงรุก.** วารสารมณีเชษฐารามวัดจอมมณี, 6 (5), 642-656.สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์. (2566, 3 มิถุนายน). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์.** [Online]. Available: https://surl.gd/qfpyvw. [2567, ตุลาคม 26].

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** [Online]. Available: https://shortner.app/a1da09c1ae. [2567, ธันวาคม 2].

สำนักงานศึกษาธิการภาค 3. (2563). **รายงานการวิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตพื้นที่รับผิดชอบ สำนักงานศึกษาธิการภาค 3.** ราชบุรี: สำนักงานศึกษาธิการภาค 3.

สิทธิชัย อุตสาทา. (2562). **การมีส่วนร่วมของครูในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 4.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

อรไท แสงลุน. (2564). **การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโดยใช้การศึกษาชั้นเรียนร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ.** วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สมรรถนะที่จำเป็นของครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน : กรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนการประเมินในชั้นเรียน

TEACHER COMPETENCIES FOR ASSESSMENT FOR LEARNING: A FRAMEWORK FOR CLASSROOM IMPLEMENTATION

ลือฤทธิ์ ดำกระเด็น[1], ธนิยา เยาดำ[2], เมธี ดิสวัสดิ์[3]
นิสิตปริญญาโท สาขาการวิจัยและประเมิน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ[1]
อาจารย์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ[2,3]
Luerit Damkraden[1], Thaniya Yaodum[2], Matee Di-Sawat[3]
Master of Education Program in Research and Evaluation, Faculty of Education, Thaksin University[1]
Lecturer in Faculty of Education, Thaksin University[2,3]
Corresponding Author E-mail : 631997071@tsu.ac.th[1], thaniya.y@tsu.ac.th [2], matee@tsu.ac.th [3]

(Received : September 1, 2025; Edit : September 14, 2025; accepted : September 15, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สังเคราะห์กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน 2) พัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการวิจัยเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 สังเคราะห์กรอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และตรวจสอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ระยะที่ 2 สร้างแบบประเมิน และตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมิน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน และครูผู้สอน จำนวน 30 คน ในการทดลองใช้เครื่องมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์สมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน 2) แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน วิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach’s Alpha coefficient)วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลการวิจัยพบว่า 1) กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนมี 7 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ 39 รายการพฤติกรรม ดังนี้ 1.1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ 1.2) การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน1.3) การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ 1.4) การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้ 1.5) การสะท้อนผลการเรียนรู้ 1.6) การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ 1.7) การสรุปผลการเรียนรู้ และจากการตรวจสอบองค์ประกอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการวิจัยได้ คิดเป็นร้อยละ 100 2) แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนมีลักษณะมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินมีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหามีค่าตั้งแต่ 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่น ทั้งฉบับเท่ากับ 0.956

คำสำคัญ : สมรรถนะ, การประเมินเพื่อพัฒนา, ชั้นเรียน

Abstract

This study aimed to (1) develop a conceptual framework of teacher competencies in assessment for learning and (2) construct and validate an assessment tool based on the framework, and the study was conducted in two phases. Phase one synthesized relevant literature to identify competency components, which were subsequently verified by experts. Phase two involved developing indicators and behavioral statements, and constructing the assessment tool. The research instruments comprised a semi-structured interview protocol and a five-point rating scale. Data were analyzed using percentage, mean, and content analysis.

The results indicated that the conceptual framework comprised seven components: (1) setting learning goals, (2) clarifying assessment objectives, (3) collecting learning evidence, (4) evaluating learning from evidence, (5) reflecting on learning, (6) improving learning, and (7) summarizing learning outcomes. Expert review confirmed its appropriateness (100%). The final instrument consisted of 7 components, 16 indicators, and 39 behavioral statements. The content validity index (IOC) ranged from 0.67 to 1.00, and the overall reliability coefficient (Cronbach's Alpha) was 0.956, indicating that the instrument demonstrated high content validity and reliability.

Keywords : Competency, Assessment for Learning, Classroom

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ครูเป็นบุคคลสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา ทำหน้าที่เป็นด่านหน้าและกลไกหลักในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะ สามารถเผชิญสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงมีความจำเป็นต้องเตรียมและพัฒนาครูให้มีสมรรถนะสูง เนื่องจากครูเป็นผู้กำหนดอนาคตของชาติ ชาติใดที่มีครูเก่ง มีความรู้ เสียสละ และตั้งใจทำงานเพื่อประโยชน์ของผู้เรียน ชาตินั้นจะได้พลเมืองที่ฉลาด มีศักยภาพ และสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก (บังอร เสรีรัตน์, 2565: 2) ครูจึงมีบทบาททั้งในฐานะผู้ออกแบบและจัดการเรียนรู้ ผู้ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนให้เต็มตามความสามารถ รวมทั้งเป็นผู้ถ่ายทอดทั้งความรู้และคุณธรรม เพื่อสร้างพื้นฐานชีวิตที่มั่นคงแก่ผู้เรียน โดยสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวชี้วัดว่าผู้สอนประสบความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้หรือดำเนินการตามหลักสูตรหรือไม่ก็คือ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญที่อยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน เพื่อให้ทราบว่าการจัดการเรียนรู้บรรลุจุดมุ่งหมายเพียงใด และมีสิ่งใดต้องปรับปรุงแก้ไข (กุลิสรา จิตรชญาวณิช, 2564: 221) รายงานการวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือ TDRI ที่ชี้ให้เห็นว่าระบบการวัดและประเมินผลการเรียนในปัจจุบัน ซึ่งเน้นการทดสอบเป็นหลัก ไม่สามารถนำพานักเรียนให้มีทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ได้เนื่องจากข้อสอบส่วนใหญ่มีลักษณะท่องจำและมุ่งเน้นแต่เนื้อหา ไม่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์วิพากษ์และไม่ช่วยเสริมสร้างทักษะอื่นที่จำเป็น เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็นทีม เป็นต้น (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2556) อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติพบว่า ครูผู้สอน ผู้บริหาร และผู้ปกครองจำนวนมากยังคงให้ความสำคัญกับการประเมินผลสรุปรวม (Summative Assessment) ที่เน้นการสอบและผลลัพธ์ เช่น คะแนนหรือการจัดลำดับผู้เรียน ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบท่องจำเพื่อสอบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงผิวเผินและมุ่งแข่งขันมากกว่าการพัฒนาตนเอง ผู้เรียนที่มีผลการเรียนต่ำจึงมักขาดความเชื่อมั่นว่าตนสามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ นอกจากนี้ แนวคิดการวัดผลในอดีต เช่น การทดสอบย่อยหรือสอบปลายภาค แม้เคยถูกมองว่าเป็นวิธีจูงใจผู้เรียน แต่ในปัจจุบันกลับกลายเป็นสาเหตุของความกดดัน ความกลัวการสอบตก และความไม่มั่นใจในตนเอง ส่งผลให้การวัดผลไม่เป็นไปเพื่อการเรียนรู้ และอาจกระทบต่อพัฒนาการด้านอื่นของผู้เรียน (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550: 29-30) เพื่อลดปัญหาดังกล่าวครูจึงควรปรับมุมมองและวิธีการวัดผลและประเมินผลโดยเปลี่ยนจากการประเมินเพื่อตัดสินมาเป็นการประเมินเพื่อติดตามและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

การประเมินเพื่อพัฒนา (Assessment for Learning) จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ การวัดผลระหว่างเรียนอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ช่วยให้ครูติดตามความก้าวหน้าและพัฒนาการของผู้เรียนได้ตลอดกระบวนการ อาจใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การตั้งคำถาม และการให้ผู้เรียนประเมินตนเอง เพื่อให้ผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่ทันเวลาและตรงจุด ซึ่งไม่เพียงช่วยปรับปรุงการเรียนรู้ของผู้เรียน แต่ยังส่งเสริมบทบาทของครูในการเป็นผู้สนับสนุนและโค้ชด้านการเรียนรู้ (Black & Wiliam, 1998; พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ, 2564: 192) ลักษณะของการประเมินเพื่อพัฒนาจะไม่เน้นการทดสอบเพียงอย่างเดียว แต่เน้นการให้ข้อมูลป้อนกลับแก่นักเรียนอย่างต่อเนื่อง สามารถทำได้ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะที่กำหนดไว้ในแผนการสอน การประเมินอาจดำเนินการก่อนบทเรียนเพื่อประเมินความรู้เบื้องต้น หรือระหว่างบทเรียนเพื่อปรับการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสม ทำให้นักเรียนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ต่อไป (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2551: 29-30) ดังนั้นการพัฒนาและประเมินสมรรถนะครูที่เน้นการพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา ลดปัญหาวัฒนธรรมการท่องจำเพื่อสอบ และสร้างความเชื่อมั่นให้ผู้เรียนทุกระดับสามารถเรียนรู้และเติบโตได้อย่างเต็มศักยภาพ อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและความเป็นเลิศของสถานศึกษาในระยะยาว

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในชั้นเรียนยังคงเป็นความท้าทายสำหรับครูจำนวนมาก เนื่องจากขาดแนวทางที่ชัดเจนในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ การเลือกใช้เครื่องมือประเมินที่เหมาะสม และการใช้ผลการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) สาเหตุสำคัญประการหนึ่ง คือ การขาดกรอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ชัดเจนและเป็นระบบ ทำให้การพัฒนาศักยภาพของครูขาดทิศทาง และกระบวนการพัฒนาวิชาชีพ เช่น การอบรมหรือกิจกรรมต่าง ๆ มักดำเนินการแบบแยกส่วน ไม่เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่ครูควรมี ส่งผลให้ครูจำนวนมากไม่สามารถประเมินผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและมีคุณภาพการกำหนด กรอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน จะช่วยชี้ให้เห็นองค์ประกอบที่จำเป็นของการประเมินผลในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ สามารถใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนาครูได้ตรงจุด และใช้เป็นเกณฑ์ติดตามความก้าวหน้าในการพัฒนาศักยภาพครูด้านนี้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนากรอบสมรรถนะด้านการประเมินผลสำหรับครู เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในระดับห้องเรียน และให้เกิดผลลัพธ์เชิงประจักษ์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน
2. เพื่อพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สมรรถนะที่จำเป็นของครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน: กรอบแนวคิดในการขับเคลื่อนการประเมินในชั้นเรียน ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

การพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดำเนินการโดยการศึกษา และสังเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อระบุและกำหนดองค์ประกอบพร้อมทั้งนิยามเชิงปฏิบัติการในแต่ละองค์ประกอบ จากนั้นจึงทำการตรวจสอบความเหมาะสมและความครบถ้วนขององค์ประกอบที่สังเคราะห์ขึ้น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ (1) เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาหรือสาขาที่เกี่ยวข้อง หรือ (2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาโดยเฉพาะการ

ประเมินเพื่อพัฒนาไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เพื่อทำความเข้าใจและนำมาประกอบในการทำวิจัย

1.2.2 สังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน จากแหล่งข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550; รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2564; Heritage, 2010)

1.2.3 นำร่างกรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ได้จากการสังเคราะห์ ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความครบถ้วนขององค์ประกอบที่สังเคราะห์ขึ้น และพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่สมบูรณ์ต่อไป

1.3 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเรื่องสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยมีกรอบการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

1.4 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

1.4.1 ศึกษาและสังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการ กำหนดโครงสร้างและประเด็นข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

1.4.2 กำหนดข้อคำถามจากประเด็นคำถามที่ได้ศึกษามาจากเอกสารเพื่อพัฒนาแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีกรอบการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และ ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

1.4.3 จัดทำร่างแบบสัมภาษณ์ และนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษาเนื้อหาตลอดจนความครอบคลุมของประเด็นคำถาม พร้อมกับขอคำแนะนำเพิ่มเติม และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

1.4.4 นำร่างแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงใช้ได้ (ภัทราพร เกษสังข์, 2566: 147) พบว่าแบบสัมภาษณ์มีค่าระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

1.4.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และจัดทำแบบสัมภาษณ์สมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การพัฒนากรอบในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.5.1 ติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ถึงผู้ให้ข้อมูลเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 3 ท่าน นำหนังสือขอความอนุเคราะห์และแบบสัมภาษณ์ส่งยังผู้ให้ข้อมูล และประสานงาน นัดเวลา และช่องทางในการสัมภาษณ์ล่วงหน้า

1.5.2 สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตามวันเวลา และช่องทางที่นัดหมายไว้โดยการถามคำถามตามข้อความในแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมมา บันทึกผลการสัมภาษณ์ และเมื่อดำเนินการสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วผู้วิจัยกล่าวขอบคุณและอำลา

1.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยนำข้อมูลจากการศึกษามารวบรวมจัดประเด็นหมวดหมู่ของข้อมูลเพื่อให้มีความถูกต้องเพียงพอและมีประสิทธิภาพสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ระยะที่ 2 การพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.1 เครื่องมือในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเป็นแบบวัดชนิดมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ พัฒนาจากคู่มือประเมินสมรรถนะครู ฉบับปรับปรุง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

2.2 การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย

2.2.1 นำกรอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ได้ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในที่ 1 มาสร้างนิยาม ตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้สมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.2.2 สร้างคำถาม รายการที่จะวัดตามนิยาม ตัวบ่งชี้ และพฤติกรรมบ่งชี้ ซึ่งแบบประเมินเป็นแบบวัดชนิดมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้แนวทางเกณฑ์การให้คะแนนจากคู่มือประเมินสมรรถนะครู ฉบับปรับปรุง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

2.2.3 จัดทำร่างแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และนำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษาเนื้อหาตลอดจนความครอบคลุมของประเด็นคำถาม พร้อมกับขอคำแนะนำเพิ่มเติม และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไข

2.2.4 นำร่างแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวัดและประเมินผล โดยใช้เกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ คือ เป็นผู้ที่มีวุฒิด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ทำงานในด้านการวัดและประเมินผลการศึกษาไม่ต่ำกว่า 5 ปี เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยใช้เกณฑ์การคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปจึงใช้ได้ (ภัทราพร เกษสังข์, 2566 : 147) พบว่าแบบประเมินมีค่าระหว่าง 0.67 ถึง 1.00

2.2.5 ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.6 นำแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ไปทดลองใช้กับครูผู้สอนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานราธิวาส เขต 2 จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ การใช้คำถาม และศึกษาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม

2.2.7 วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินโดยใช้สูตรหาค่าความเชื่อมั่นในรูปสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient: α–coefficient) ค่าความเชื่อมั่นที่ใช้ได้ควรมีค่าตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป (ภัทราพร เกษสังข์, 2566: 152) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินทั้งฉบับเท่ากับ 0.956

2.2.8 จัดทำแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างและพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

2.3.1 ติดต่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ถึงผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อขอความ

อนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลในการทดลองใช้เครื่องมือวิจัย (Try-out)

2.3.2 นำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์การเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยทักษิณถึงผู้อำนวยการโรงเรียน และแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนในรูปแบบ Google Forms แก่ครูที่ทดลองใช้เครื่องมือวิจัย นัดหมายระยะเวลาในการตอบแบบประเมิน

2.3.3 นำข้อมูลจาก Google Forms มาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรหาค่าความเชื่อมั่นในรูปสูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient: **α**–coefficient)

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัยโดยคำนวณหา ค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินโดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha coefficient) สามารถสรุปวิธีดำเนินการวิจัยได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้	ผลลัพธ์ที่ได้
1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนา	แบบบันทึกเอกสาร	องค์ประกอบและนิยามสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนา
2. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน	แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างเรื่องสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน	ความเหมาะสมขององค์ประกอบและนิยามของสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนา
3. สังเคราะห์องค์ประกอบและนิยามตัวบ่งชี้ รายการพฤติกรรมสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนา	- ผลจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง - ผล การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ	แบบบันทึกเอกสาร	องค์ประกอบและนิยามตัวบ่งชี้ รายการพฤติกรรมสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนา
4. สร้างและตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน	- ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน - ครูผู้สอน จำนวน 30 ท่าน	แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน	คุณภาพของแบบประเมินค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยสามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 ผลการพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

1.1 ผลจากการสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่าสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน หมายถึง ความสามารถของครูโดยใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ ในการประเมินผลระหว่างการจัดการเรียนรู้ซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดการ

จัดการเรียนรู้ เพื่อติดตามความพร้อมหรือพัฒนาการของผู้เรียน และเพื่อให้ได้ข้อมูลย้อนกลับที่จะนำไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนให้เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น (Heritage, 2010) ซึ่งมี 7 องค์ประกอบ ได้แก่

1.1.1 การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และทำได้หลังจากการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550; Heritage, 2010)

1.1.2 การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน หมายถึง การอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการประเมิน ขอบเขตการประเมิน ขั้นตอนการประเมิน และเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรับทราบร่วมกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการซักถาม สร้างข้อตกลง และสรุปสิ่งที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010)

1.1.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550)

1.1.4 การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้ หมายถึง การตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการหรือความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะเป็นด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในช่วงระยะเวลาของการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเอกสารหลักฐานที่ครูประเมิน เช่น ใบงาน ชิ้นงาน ร่องรอยการปฏิบัติงาน (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010)

1.1.5 การสะท้อนผลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสะท้อนผลโดยให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนย้อนกลับอย่างถี่ถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องนั้นให้เป็นการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาตนเองในอนาคต (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550; Heritage, 2010)

1.1.6 การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ หมายถึง การที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันลงมือปฏิบัติหรือตอบสนองต่อข้อมูลหลักฐานที่ได้รับเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้ (Heritage, 2010)

1.1.7 การสรุปผลการเรียนรู้ หมายถึง การให้ผู้เรียนรวบรวมความคิด ความเข้าใจของตนเองจากการเรียนรู้ในครั้งนั้น แล้วครูผู้สอนจึงช่วยเสริมประเด็นให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้ถูกต้อง ให้ผู้เรียนเกิดมโนมติและหลักการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นหรือการเรียนในครั้งต่อไป (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010)

1.2 ผลการตรวจสอบคุณภาพกรอบแนวคิดและนิยามองค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพกรอบแนวคิดและนิยามองค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการตรวจสอบองค์ประกอบของงานวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบ	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ			ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ร้อยละ (%)	การแปลผล
	ผู้เชี่ยวชาญ 1	ผู้เชี่ยวชาญ 2	ผู้เชี่ยวชาญ 3			
1. การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
2. การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
4. การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
5. การสะท้อนผลการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
6. การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย
7. การสรุปผลการเรียนรู้	1	1	1	1.00	100.00	เห็นด้วย

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมีความเห็นสอดคล้องกันว่า องค์ประกอบสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนที่ผู้วิจัยกำหนดมีความเหมาะสม ถูกต้อง และสามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการดำเนินการวิจัยได้ โดยมีความเห็นตรงกันคิดเป็นร้อยละ 100

ระยะที่ 2 ผลการพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

2.1 ผลการพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามองค์ประกอบของประเมิน ตัวบ่งชี้ และรายการพฤติกรรม จากผลการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในระยะที่ 1 ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 องค์ประกอบของประเมิน ตัวบ่งชี้ และรายการพฤติกรรม จากผลการสังเคราะห์เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในระยะที่ 1

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	จำนวนรายการพฤติกรรม	รายการพฤติกรรม
องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดสิ่งที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ และทำได้หลังจากการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์	**ตัวบ่งชี้ที่ 1.1** ความชัดเจนของเป้าหมายการเรียนรู้	1	1) ใช้ภาษาที่ชัดเจน กระชับ เข้าใจง่ายในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้
	ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 ความสอดคล้องกับหลักสูตร มาตรฐานและตัวชี้วัด	2	1) มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัด 2) มีการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์
	ตัวบ่งชี้ที่ 1.3 ความเหมาะสมกับผู้เรียน	2	1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับระดับพัฒนาการของผู้เรียน 2) มีการปรับปรุงเป้าหมายการเรียนรู้ตามความก้าวหน้าของผู้เรียน
	ตัวบ่งชี้ที่ 1.4 ความสามารถการวัดและประเมินผลเป้าหมายการเรียนรู้ได้	1	1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้สามารถวัดและประเมินผลและสังเกตได้
องค์ประกอบที่ 2 การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน หมายถึง การอธิบายถึงวัตถุประสงค์ของการประเมิน ขอบเขตการ	**ตัวบ่งชี้ที่ 2.1** การสื่อสารวัตถุประสงค์ของการประเมิน	3	1) อธิบายวัตถุประสงค์ของการประเมินให้แก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจน 2) ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้เข้าใจวัตถุประสงค์ของการประเมินได้ง่ายขึ้น 3) มีการทบทวนและปรับวิธีการชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	จำนวนรายการพฤติกรรม	รายการพฤติกรรม
ประเมิน ขั้นตอนการประเมิน และเกณฑ์การประเมินผลการเรียนรู้ให้ผู้เรียนรับทราบร่วมกัน พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการซักถาม สร้างข้อตกลง และสรุปสิ่งที่ต้องปฏิบัติร่วมกัน			ให้สอดคล้องกับบริบทการเรียนรู้และระดับความเข้าใจของผู้เรียน เพื่อให้นักเรียนตระหนักและเข้าใจเป้าหมายของการประเมินอย่างชัดเจน
	ตัวบ่งชี้ที่ 2.2 เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมซักถามเกี่ยวกับการประเมิน	2	1) ใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการประเมิน 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของการประเมิน
องค์ประกอบที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบจุดประสงค์ของการจัดการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิควิธีการที่หลากหลาย เหมาะสม ถูกต้อง และน่าเชื่อถือ	**ตัวบ่งชี้ที่ 3.1** ใช้เครื่องมือ เทคนิค วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เหมาะสมถูกต้องและน่าเชื่อถือ	3	1) เก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ของผู้เรียน 2) เลือกใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะของข้อมูลที่ต้องการวัด เช่น แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม ฯลฯ 3) ใช้เทคนิควิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ช่วยให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือ ครอบคลุมทั้งข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ
	ตัวบ่งชี้ที่ 3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ	2	1) รวบรวมและจัดเก็บข้อมูลการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเป็นระบบและสม่ำเสมอ 2) สามารถอธิบายหรือแสดงตัวอย่างของข้อมูลหรือหลักฐานที่รวบรวมไว้เพื่อใช้ในการพัฒนาผู้เรียน
องค์ประกอบที่ 4 การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้ หมายถึง การตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพัฒนาการหรือความก้าวหน้าทางการเรียนรู้ ซึ่งอาจจะเป็น	**ตัวบ่งชี้ที่ 4.1** วิธีการประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสม	3	1) มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพหลักฐานการเรียนรู้ที่ชัดเจนและสามารถวัดและประเมินผลได้ 2) มีการประเมินผลที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 3) มีการกำหนดภาระงาน/ชิ้นงานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้แสดงพฤติกรรมการ

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	จำนวนรายการพฤติกรรม	รายการพฤติกรรม
ด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในช่วงระยะเวลาของการจัดการเรียนรู้จากข้อมูลเอกสารหลักฐานที่ครูประเมิน เช่น ใบงาน ชิ้นงาน ร่องรอยการปฏิบัติงาน			เรียนรู้ได้ครอบคลุมกับจุดประสงค์การเรียนรู้
	ตัวบ่งชี้ที่ 4.2 วิเคราะห์ผลการเรียนรู้จากหลักฐานการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องและน่าเชื่อถือ	2	1) วิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากหลักฐานได้อย่างถูกต้องและมีความน่าเชื่อถือ 2) ใช้หลักฐานการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้การประเมินมีความครอบคลุมและสะท้อนความสามารถของผู้เรียนได้อย่างแม่นยำ
	ตัวบ่งชี้ที่ 4.3 การประเมินที่ยุติธรรมและเท่าเทียม	2	1) ใช้เกณฑ์การให้คะแนนที่โปร่งใสและเป็นมาตรฐานเดียวกัน 2) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สอบถามหรือทบทวนคะแนนของตนเองหากมีข้อสงสัย
องค์ประกอบที่ 5 การสะท้อนการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันสะท้อนผล โดยให้ผู้เรียนได้คิดทบทวนย้อนกลับอย่างถี่ถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อเปลี่ยนประสบการณ์ในเรื่องนั้นให้เป็นการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาตนเองในอนาคต	**ตัวบ่งชี้ที่ 5.1** การสะท้อนผลการเรียนรู้ที่ชัดเจน	4	1) สามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน และเข้าใจง่ายเป็นรูปธรรม 2) ระบุจุดแข็ง จุดที่ต้องพัฒนา และระบุสาเหตุของปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน 3) มีการสะท้อนผลการเรียนรู้เป็นระยะเพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบถึงความก้าวหน้าในการเรียนรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปรับปรุงผลการเรียนรู้ของตนเอง 4) รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนเพื่อนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้
	ตัวบ่งชี้ที่ 5.2 การบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้	2	1) มีการบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนได้อย่างถูกต้องและสม่ำเสมอ 2) มีการนำผลการประเมินหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
องค์ประกอบที่ 6 การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้	**ตัวบ่งชี้ที่ 6.1** การปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้	3	1) มีการทบทวนปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามศักยภาพของผู้เรียนเป็น

องค์ประกอบ	ตัวบ่งชี้	จำนวนรายการพฤติกรรม	รายการพฤติกรรม
หมายถึง การที่ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันลงมือปฏิบัติหรือตอบสนองต่อข้อมูลหลักฐานที่ได้รับเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ของตนให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ที่ตั้งไว้			รายบุคคล 2) มีการนำผลจากบันทึกผลหลังการจัดการเรียนรู้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์พัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน 3) ร่วมแลกเปลี่ยนแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรม PLC หรือประชุมครู
	ตัวบ่งชี้ที่ 6.2 ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นระบบ	2	1) ใช้หลักฐานการเรียนรู้ในการวางแผนช่วยเหลือผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาเพิ่มเติม 2) มีการรายงานผลการประเมินของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ
องค์ประกอบที่ 7 การสรุปผลการเรียนรู้ หมายถึง การให้ผู้เรียนรวบรวมความคิดความเข้าใจของตนเองจากการเรียนรู้ในครั้งนั้น แล้วครูผู้สอนจึงช่วยเสริมประเด็นให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และแก้ไขความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้ถูกต้อง ให้ผู้เรียนเกิดมโนมติและหลักการที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นหรือการเรียนในครั้งต่อไป	**ตัวบ่งชี้ที่ 7.1** หลักการสรุปผลการเรียนรู้	5	1) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ร่วมสรุปความรู้ด้วยตนเอง 2) สรุปผลการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ และสาระสำคัญของเนื้อหา 3) ใช้วิธีการสรุปผลการเรียนรู้ที่หลากหลาย และชี้แนะให้เห็นถึงการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ 4) สรุปผลการเรียนรู้หลังเสร็จสิ้นแต่ละกิจกรรมหรือในช่วงสุดท้ายของคาบเวลาเรียนหรือเมื่อจบหน่วยการเรียน 5) สามารถอธิบายความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนได้
รวม	**16**	**39**	

จากตารางที่ 3 องค์ประกอบของประเมิน ตัวบ่งชี้ และรายการพฤติกรรม ของแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน จากผลการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ในระยะที่ 1 พบว่า แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนมี 7 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ 39 รายการพฤติกรรม โดยแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ คือ ปฏิบัติน้อยที่สุด น้อย ปานกลาง มาก และมากที่สุด โดยเกณฑ์การประเมินให้คะแนนแต่ละข้อรายการ มีดังนี้ คือ ปฏิบัติน้อยที่สุด ได้คะแนน 1 คะแนน ปฏิบัติน้อย ได้คะแนน 2 คะแนน ปฏิบัติปานกลาง ได้คะแนน 3 คะแนน ปฏิบัติมากได้คะแนน 4 คะแนน และปฏิบัติมากที่สุด ได้คะแนน 5 คะแนน ตามลำดับ

2.2 ผลการหาคุณภาพของแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการหาคุณภาพของแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

องค์ประกอบ													
1. การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้		**2. การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน**		**3. การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้**		**4. การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้**		**5. การสะท้อนผลการเรียนรู้**		**6. การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้**		**7. การสรุปผลการเรียนรู้**	
ข้อที่	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**	**ข้อที่**	**IOC**
1.1	1.00	2.1	1.00	3.1	1.00	4.1	1.00	5.1	1.00	6.1	1.00	7.1	0.67
1.2	1.00	2.2	1.00	3.2	1.00	4.2	1.00	5.2	1.00	6.2	1.00	7.2	1.00
1.3	1.00	2.3	1.00	3.3	1.00	4.3	1.00	5.3	1.00	6.3	1.00	7.3	1.00
1.4	0.67	2.4	0.67	3.4	1.00	4.4	1.00	5.4	0.67	6.4	1.00	7.4	1.00
1.5	1.00	2.5	1.00	3.5	1.00	4.5	0.67	5.5	1.00	6.5	1.00	7.5	1.00
1.6	1.00					4.6	0.67	5.6	0.67				
						4.7	1.00						
Cronbach's Alpha = 0.883		Cronbach's Alpha = 0.876		Cronbach's Alpha = 0.873		Cronbach's Alpha = 0.815		Cronbach's Alpha = 0.838		Cronbach's Alpha = 0.887		Cronbach's Alpha = 0.882	
Cronbach's Alpha ทั้งฉบับเท่ากับ 0.956													

จากตารางที่ 4 ผลการตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน พบว่า แบบประเมินมีค่าความตรงเชิงเนื้อหา (IOC) รายข้ออยู่ระหว่าง 0.67-1.00 และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach’s Alpha coefficient) รายองค์ประกอบอยู่ระหว่าง 0.815-0.887 และรวมทั้งฉบับเท่ากับ 0.956

อภิปรายผลการวิจัย

1. การพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

จากผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และสังเคราะห์องค์ประกอบของสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน และพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนจากการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า กรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนมี 7 องค์ประกอบ และจากการตรวจสอบองค์ประกอบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้เป็นกรอบในการวิจัยได้ คิดเป็นร้อยละ 100 ความสำคัญของการมีกรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้ง 7 องค์ประกอบ มีความจำเป็นที่ชัดเจนและครอบคลุมในมิติต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Heritage (2010) ที่เน้นว่าครูควรมีความสามารถในการออกแบบและดำเนินการประเมินอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดเป้าหมาย ไปจนถึงการใช้ข้อมูลประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน องค์ประกอบทั้ง 7 ที่พัฒนาขึ้น

ได้แก่ (1) การกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ ครูต้องมีสมรรถนะในการถอดมาตรฐานและตัวชี้วัดจากหลักสูตรให้ออกมาเป็นเป้าหมายที่ชัดเจน วัดได้ และสื่อสารให้นักเรียนเข้าใจตรงกัน (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550; Heritage, 2010) การกำหนดเป้าหมายที่เหมาะสมเป็นจุดเริ่มต้นของการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน (2) การชี้แจงวัตถุประสงค์ของการประเมิน ครูควรอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจวัตถุประสงค์และความสำคัญของการประเมิน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันและทำให้นักเรียนเห็นประโยชน์ของการประเมินในฐานะเครื่องมือพัฒนา (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010) (3) การเก็บรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ ครูต้องสามารถเลือกและใช้วิธีการประเมินที่หลากหลาย เช่น การสังเกต การตรวจชิ้นงาน การสัมภาษณ์ การถามตอบ หรือแฟ้มสะสมงาน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้สะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนได้รอบด้าน (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550) (4) การประเมินผลจากหลักฐานการเรียนรู้ ครูต้องมีสมรรถนะในการตีความและใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานที่เก็บมาอย่างมีเหตุผลและโปร่งใส โดยอิงจากเกณฑ์ความสำเร็จที่กำหนดไว้เพื่อสะท้อนความก้าวหน้าของผู้เรียนได้ตรงตามจริง (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010) (5) การสะท้อนผลการเรียนรู้ ครูต้องสามารถให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ที่ชัดเจนและต่อเนื่อง ช่วยให้นักเรียนเข้าใจจุดแข็ง จุดที่ต้องพัฒนา และแนวทางการปรับปรุง อีกทั้งยังควรส่งเสริมให้นักเรียนสะท้อนคิดและประเมินตนเองเพื่อสร้างความตระหนักรู้ (ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์, 2550; Heritage, 2010) (6) การปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ ครูควรมีสมรรถนะในการปรับกิจกรรมหรือวิธีการสอนอย่างยืดหยุ่น โดยอาศัยข้อมูลจากการประเมิน เพื่อให้การเรียนการสอนตอบสนองความต้องการที่แตกต่างของผู้เรียน และช่วยปิดช่องว่างการเรียนรู้ (Heritage, 2010) และ (7) การสรุปผลการเรียนรู้ ครูต้องมีความสามารถในการสังเคราะห์และสรุปผลการเรียนรู้ เปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อยืนยันพัฒนาการของผู้เรียน รวมทั้งนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผนการเรียนการสอนรอบถัดไป (รวิชญุฒม์ ทองแม้น, 2560; Heritage, 2010)

2. การพัฒนาเครื่องมือในการประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน

แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นแบบวัดชนิดมาตรวัดประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้แนวทางเกณฑ์การให้คะแนนจากคู่มือประเมินสมรรถนะครู ฉบับปรับปรุง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553) โดยแบบประเมินที่พัฒนาขึ้นมี 7 องค์ประกอบ 16 ตัวบ่งชี้ 39 รายการพฤติกรรม จากการตรวจสอบคุณภาพพบว่าแบบประเมินมีคุณภาพในระดับดีมาก ทั้งด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและค่าความเชื่อมั่น ดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหา (IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67 ถึง 1.00 บ่งชี้ว่าแบบประเมินมีความสอดคล้องระหว่างเนื้อหากับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด ซึ่งสอดคล้องกับ ภัทราพร เกษสังข์ (2566) ที่กล่าวว่าค่าดัชนีความสอดคล้องที่เหมาะสมควรมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถึงใช้ได้ ซึ่งแบบประเมินฉบับนี้จึงถือว่ามีความตรงเชิงเนื้อหาที่น่าเชื่อถือ ในด้านความเชื่อมั่นของเครื่องมือซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.956 โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's Alpha) ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ (Best & Kahn, 2006) ที่ระบุว่า เครื่องมือวัดที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.80 ขึ้นไปถือว่ามีความน่าเชื่อถือสูง และสามารถนำไปใช้ในการประเมินหรือวิจัยได้อย่างมั่นใจ ดังนั้น ผลการพัฒนาแบบประเมินในครั้งนี้จึงสามารถกล่าวได้ว่า แบบประเมินมีคุณภาพที่เหมาะสมในการนำไปใช้ประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นเครื่องมือที่มีศักยภาพในการส่งเสริมการเรียนรู้ของครู รวมถึงนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 นำกรอบแนวคิดสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน ที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการออกแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาสู่การขับเคลื่อนในชั้นเรียน

1.2 ใช้แบบประเมินสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียน เป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเองของครูเพื่อสะท้อนและพัฒนาสมรรถนะด้านการประเมินอย่างมีเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสมรรถนะครูด้านการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

เพื่อยืนยันว่าเมื่อครูมีสมรรถนะด้านการประเมินเพื่อพัฒนาที่สูงขึ้น จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

2.2 ศึกษาความแตกต่างของการดำเนินการประเมินผู้เรียนตามกรอบแนวคิดการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนของครูในบริบทโรงเรียนที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กุลิสรา จิตรชญาวณิช. (2564). **การจัดการเรียนรู้**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภัทราพร เกษสังข์. (2566). **การวิจัยปฏิบัติการ**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ **:** สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

รวิชญุฒม์ ทองแม้น. (2560). **การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนโดยประยุกต์กระบวนการประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา**. ดุษฎีนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2556). **การศึกษาไทยกับการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **คู่มือการประเมินสมรรถนะครู**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **รายงานการวิเคราะห์สมรรถนะและการปฏิบัติงานด้านการวัดและประเมินของครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2564). **การประเมินผลการเรียนรู้แบบ Formativ Assessment ในการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning แบบออนไลน์สำหรับห้องเรียนขนาดใหญ่** [Online] https://sites.google.com/g.swu.ac.th/km-learning/%E0%B8%9B%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%A8%E0%B8%81%E0%B8%A9%E0%B8%B2-2564. [2565, ตุลาคม 20].

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2560). **การประเมินเพื่อการเรียนรู้: การตั้งคำถามและการให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2551). **การประเมินเพื่อการเรียนรู้**. วารสารการศึกษาไทย. 4(48), 28-34.

ขจรศักดิ์ บัวระพันธ์. (2550, พฤษภาคม–สิงหาคม). **การประเมินผลระหว่างเรียน: แนวคิดและวิธีการ**. วารสารศึกษาศาสตร์ปริพันธ์. 22(2), 29-39.

พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ. (2564, มกราคม-มิถุนายน). **สมรรถนะของครู 4 ด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของ ผู้เรียนมากที่สุด**. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์. 22(1), 180-195.

บังอร เสรีรัตน์. (2565, มกราคม-มิถุนายน). **ครู กับการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน**. วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 14 (1), 1-11.

Best, J. W., & Kahn, J. V. (2006). **Research in education**. 10th ed. Boston: Pearson Education.

Black, P., & Wiliam, D. (1998). **Assessment and classroom learning**. Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, 5(1), 7–74.

Heritage, M. (2010). **Formative assessment: Making it happen in the classroom**. Thousand Oaks CA: Corwin.

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

THE DEVELOPMENT OF THE PLACE-H MODEL FOR PLACE-BASED LEARNING TO ENHANCE HOLISTIC WELL-BEING AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS

กฤติกรณ์ แกมใบ[1], เมธี อนันต์[2]
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์[1,2]
Krittigorn Kaembai[1], Mathee Anan[2]
Bunditpatanasilpa Institute of Fine Arts[1,2]
Corresponding Author E-mail : krittigorn.kb@gmail.com[1], Mathee.ma1579@gmail.com[2]

(Received : August 16, 2025; Edit : August 26, 2025; accepted : August 27, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา (2) พัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษา และ (3) ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H และ (4) ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยกลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดวิทยาลัยช่างศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีลักษณะเฉพาะทางด้านทัศนศิลป์ จึงมีความเหมาะสมเป็นพิเศษกับรูปแบบ PLACE-H ที่เน้นกิจกรรมจากพื้นที่จริงผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมและศิลปะ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling) เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบประเมินรูปแบบ และแบบวัดสุขภาวะองค์รวมของนักศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) รวมทั้งการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า (1) สภาพปัจจุบันการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง นักศึกษามีความต้องการการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะในระดับสูงถึงสูงมาก และประเด็นปัญหาการเรียนรู้ส่วนใหญ่สะท้อนถึงความจำเป็นในการสร้างรูปแบบที่ตอบสนองต่อมิติสุขภาวะทั้งกาย ใจ สังคม และปัญญา (2) รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H (Participatory Learning, Localized Content, Active & Authentic Learning, Community Engagement, Experiential Learning, Holistic Health Focus) ที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ด้าน ได้แก่ หลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหา กิจกรรม สื่อ และการประเมินผล โดยผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด (3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H พบว่านักศึกษามีคะแนนสุขภาวะหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (4) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด

คำสำคัญ: การเรียนรู้จากพื้นที่จริง, สุขภาวะ

Abstract

This research aimed to (1) examine the current conditions, needs, and problems in learning management among higher education students, (2) develop the PLACE-H Model for Place-Based Learning to enhance students' holistic well-being, (3) implement the PLACE-H Model in practice, and (4) evaluate the effectiveness of the developed model. The study employed a Research and Development (R&D) design. The sample consisted of 20 undergraduate students from the College of Fine Arts, Bunditpatanasilpa Institute, during the second semester of the 2024 academic year, selected through volunteer sampling. This group possesses distinctive characteristics in the field of visual arts, making it particularly well-suited to the PLACE-H model which emphasizes real-place-based activities through culturally and artistically oriented learning processes. Research instruments included questionnaires, model evaluation forms, and a holistic well-being assessment tool. Data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation), t-test, as well as content analysis.

The findings revealed that the current state of learning management for promoting holistic well-being was at a moderate level, whereas students' needs for such learning management were at a high to very high level. Most learning problems reflected the necessity of developing a model that could address all four dimensions of well-being: physical, mental, social, and intellectual. The PLACE-H model (Participatory Learning, Localized Content, Active & Authentic Learning, Community Engagement, Experiential Learning, Holistic Health Focus), of place-based learning developed in this study comprises six essential components: principles, objectives, content, activities, media, and assessment. Expert evaluation indicated that the overall appropriateness of the model was at the highest level. The experimental implementation further showed that students' post-learning well-being scores were significantly higher than their pre-learning scores at the .05 level of statistical significance. In addition, students' overall opinions toward the model were rated at the highest level.

Keywords: Place-Based Learning, Enhance Holistic Well-Being

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาได้กลายเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้น ทั้งในเชิงวิชาการและเชิงนโยบาย สะท้อนจากแนวโน้มปัญหาด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม เช่น ความเครียดจากการเรียน ความวิตกกังวล ความโดดเดี่ยว และภาวะหมดไฟทางวิชาการ หรือ academic burnout ซึ่งปรากฏอย่างต่อเนื่องในหลายสถาบันอุดมศึกษา (American College Health Association, 2023) ข้อมูลจากรายงานประจำปี 2564 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2565) ชี้ให้เห็นว่านักศึกษาจำนวนไม่น้อยประสบปัญหาด้านอารมณ์ ขาดกิจกรรมที่ช่วยผ่อนคลาย และขาดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมในมหาวิทยาลัยมักไม่เอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะเชิงลึกโดยเฉพาะในมิติของความสัมพันธ์ทางสังคมและจิตวิญญาณ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาวะองค์รวม

แนวคิดด้าน “สุขภาวะ” มิได้หมายถึงเพียงสุขภาพกายหรือจิตใจเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมถึงมิติที่หลากหลาย เช่น ความสัมพันธ์ทางสังคม ความฉลาดทางอารมณ์ การตระหนักรู้ตนเอง และจุดมุ่งหมายในชีวิต งานวิจัยชี้ว่า การส่งเสริมสุขภาวะในกลุ่มเยาวชนและนิสิตนักศึกษาควรใช้แนวทางที่เปิดโอกาสให้พวกเขามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง ได้แสดงออกถึงคุณค่าในตนเอง และมีพื้นที่แห่งความสัมพันธ์ (Ryff & Singer, 2008) กิจกรรมนันทนาการ โดยเฉพาะที่มีลักษณะร่วมกันในกลุ่ม เช่น ดนตรี กีฬา

หัตถกรรม หรืองานศิลป์ ได้รับการยืนยันว่ามีผลโดยตรงต่อ การลดความเครียดและเพิ่มความสุขที่มีความหมาย (Fredrickson, 2001)

แนวทางหนึ่งที่สามารถสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาวะได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ “การเรียนรู้จากพื้นที่จริง” (Place-Based Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดทางการศึกษาที่ผสานระหว่างพื้นที่ทางกายภาพ วัฒนธรรม และชีวิตประจำวัน เข้ากับการจัดการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในบริบทที่เกี่ยวข้องกับตนเอง แนวคิดนี้ช่วยให้การเรียนรู้มีความลึกซึ้ง เกิดแรงจูงใจภายใน และเชื่อมโยงกับคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม (Gruenewald, 2003) โดยเฉพาะในประเทศไทย แนวคิด “ห้องเรียนชีวิต” ได้รับการนำมาประยุกต์ใช้อย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและเชื่อมโยงรากวัฒนธรรมกับโลกสมัยใหม่ อย่างไรก็ตามยังขาดงานวิจัยที่มุ่งพัฒนา รูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด Place-Based Learning เข้ากับการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของนักศึกษาในบริบทของไทยโดยตรงจากแนวคิดข้างต้น จึงได้มีการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

P – Participatory Learning การมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเลือกประเด็น ร่วมออกแบบ และดำเนินกิจกรรม ซึ่งช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยว เสริมสร้างความรู้สึกมีอัตลักษณ์และความเป็นเจ้าของในกระบวนการเรียนรู้

L – Localized Content การใช้สถานที่จริงในชุมชนหรือมหาวิทยาลัยเป็นแหล่งเรียนรู้ รวมถึงการบูรณาการวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งทำให้เนื้อหาการเรียนรู้มีความเชื่อมโยงกับชีวิตจริงของนักศึกษา และสร้างแรงบันดาลใจจากบริบทแวดล้อม

A – Active & Authentic Learning การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมจริง เช่น ดนตรี การเต้นรำ กีฬาเบา และการละเล่นพื้นบ้าน ช่วยลดพฤติกรรมเนือยนิ่ง (Sedentary Behavior) ที่ส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย และเพิ่มความกระฉับกระเฉงในการเรียนรู้

C – Community Engagement การเชิญชวนผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรุ่นและสร้างเครือข่ายทางสังคมที่เกื้อหนุนกัน

E – Experiential Learning การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ทำให้นักศึกษาเกิดการตระหนักรู้และเข้าใจตนเอง นำไปสู่การพัฒนาทางจิตใจและปัญญาอย่างต่อเนื่อง

H – Holistic Health Focus การส่งเสริมสุขภาวะองค์รวม ผ่านกิจกรรมที่มีความหมายต่อชีวิต ช่วยสร้างความสมดุลทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างแท้จริง

การพัฒนารูปแบบ PLACE-H ในครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นการใช้พื้นที่จริงเป็นฐานการเรียนรู้ ที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การเลือกประเด็น การออกแบบกิจกรรม ตลอดจนการมีบทบาทเป็นผู้ร่วมสร้างกระบวนการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและแรงจูงใจภายในในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน แนวทางดังกล่าวจึงไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนสู่ผู้เรียน แต่เป็นการสร้างพื้นที่ทางปัญญา (Intellectual space) ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักศึกษา ชุมชน และพื้นที่ชีวิตจริง

ในสภาพปัจจุบัน นักศึกษาไทยจำนวนไม่น้อยเผชิญกับปัญหาด้านสุขภาวะ เช่น พฤติกรรมเนือยนิ่ง การขาดกิจกรรมที่ช่วยให้ผ่อนคลาย หรือแม้แต่ความรู้สึกโดดเดี่ยวในรั้วมหาวิทยาลัย จากรายงานสุขภาพคนไทย 2566 ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล (2566) ระบุว่า นักศึกษาหลายคนประสบปัญหาทางจิตใจและขาดการมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่เสริมสร้างคุณภาพชีวิต ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลคือ การเรียนที่เน้นผลสัมฤทธิ์มากกว่าประสบการณ์ การจัดการเวลาที่ไม่มีประสิทธิภาพ และการไม่มีพื้นที่ปลอดภัยสำหรับแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งอาจทำให้สุขภาวะลดลงเรื่อย ๆ และส่งผลระยะยาวต่อการพัฒนาทางสังคมและวิชาชีพ จากแนวโน้มปัญหาด้านสุขภาวะของนักศึกษาที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย ตลอดจนความจำเป็นในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมในบริบทมหาวิทยาลัย จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H ซึ่งผสานองค์ความรู้จากทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัยกับบริบทของพื้นที่ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาให้มีความสมดุลทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา อันจะนำไปสู่การพัฒนานักศึกษาที่มีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

2. เพื่อพัฒนาและสร้างรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

4. เพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้าง สุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาที่เรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H มีระดับสุขภาวะหลังเรียนสูงกว่า ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดวิทยาลัยช่างศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 45 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาระดับปริญญาตรี สังกัดวิทยาลัยช่างศิลป สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบอาสาสมัคร (Volunteer Sampling)

ตัวแปร

ตัวแปรต้น ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้สถานที่จริงในมหาวิทยาลัยหรือชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้หลัก โดยให้นักศึกษามีส่วนร่วมในการออกแบบ ลงมือทำ และสะท้อนผล ผ่านกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมสุขภาวะทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างสมดุล

ตัวแปรตาม ได้แก่ สุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ที่ดีทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีเครื่องมือวิจัยที่ใช้สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่มหลักตามลำดับขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. เครื่องมือในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ ได้แก่ แบบสอบถาม เกี่ยวกับ สุขภาวะ ความต้องการ และปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษา

2. เครื่องมือในการพัฒนาและตรวจสอบรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

3. เครื่องมือในการทดลองใช้และประเมินผล ได้แก่ แบบวัดสุขภาวะของนักศึกษา และแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

1. แบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาวะ ความต้องการ และปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษา มีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.2 สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาวะ ความต้องการ และปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะ

1.3 ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

1.4 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

1.5 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย

2. แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและประเมินรูปแบบการเรียนรู้

2.2 สร้างแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H

2.3 ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

2.4 ปรับปรุงแบบประเมินตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.5 นำแบบประเมินฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

3. แบบวัดสุขภาวะของนักศึกษา มีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

3.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาวะของนักศึกษา

3.2 สร้างแบบวัดสุขภาวะของนักศึกษาโดยออกแบบเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมทั้ง 4 มิติ

3.3 ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

3.4 ปรับปรุงแบบวัดสุขภาวะตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3.5 นำแบบวัดสุขภาวะฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการทดลองใช้รูปแบบ PLACE-H

4. แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา มีขั้นตอนในการสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

4.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความคิดเห็นของผู้เรียนต่อรูปแบบการเรียนรู้และสุขภาวะ

4.2 สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H โดยออกแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

4.3 ตรวจสอบดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ค่าดัชนีอยู่ระหว่าง 0.60–1.00

4.4 ปรับปรุงแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

4.5 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้เก็บข้อมูลความคิดเห็นจากนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรมทดลองใช้รูปแบบ PLACE-H

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของนักศึกษาด้านสุขภาวะโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสุขภาวะ ความต้องการ และปัญหาในการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษา เพื่อวิเคราะห์บริบทและแนวโน้มเบื้องต้น

2. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาสภาพปัจจุบันมาวิเคราะห์และยกร่างรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H โดยอิงจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการศึกษาที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปออกแบบเป็นรูปแบบเบื้องต้น

3. นำรูปแบบเบื้องต้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H และปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนได้รูปแบบฉบับสมบูรณ์

4. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H กับนักศึกษากลุ่มเป้าหมายพร้อมทั้งวัดผลสุขภาวะก่อนและหลังการทดลองใช้ โดยใช้แบบวัดสุขภาวะของนักศึกษา รวมระยะเวลาดำเนินกิจกรรมจำนวน 30 ชั่วโมง

5. ประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้ PLACE-H เพื่อสะท้อนความพึงพอใจ ความเหมาะสม และผลที่ได้รับจากการเข้าร่วมกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบค่าที (t-test)วิเคราะห์

เนื้อหา (Content analysis) และการวิเคราะห์สรุปอุปนัย (Analytic induction) แล้วเขียนบรรยายเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับของข้อมูล ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า

ตารางที่ 1 ตารางแสดงผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ความต้องการ และปัญหาในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

ประเด็น	รายการวัด	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
สภาพปัจจุบัน	การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะด้านกาย	3.25	0.82	ปานกลาง
	การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะด้านจิตใจ	3.10	0.88	ปานกลาง
	การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะด้านสังคม	2.95	0.86	ปานกลาง
	การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะด้านปัญญา	3.30	0.79	ปานกลาง
	ภาพรวมสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับ	**3.15**	**0.84**	**ปานกลาง**
ความต้องการ	ความต้องการจัดกิจกรรมเชิงบูรณาการสุขภาวะทั้ง 4 มิติ	4.62	0.55	สูงมาก
	ความต้องการกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่ผู้เรียนมีส่วนร่วม	4.58	0.60	สูงมาก
	ความต้องการสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.40	0.65	สูง
	ความต้องการแนวทางการจัดกิจกรรมที่เป็นระบบ	4.55	0.58	สูงมาก
	ภาพรวมความต้องการอยู่ในระดับ	**4.54**	**0.60**	**สูงมาก**
ปัญหา	ขาดรูปแบบหรือแนวทางที่ชัดเจน	4.55	0.68	สูงมาก
	เวลาเรียนที่จำกัด	3.95	0.82	สูง
	ข้อจำกัดด้านสื่อและทรัพยากร	3.85	0.88	สูง
	การมีส่วนร่วมน้อยของผู้เรียนบางกลุ่ม	3.80	0.90	สูง
	ภาพรวมปัญหาอยู่ในระดับ	**4.04**	**0.82**	**สูง**

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.15, S.D. = 0.84) ความต้องการของนักศึกษาอยู่ในระดับ สูงมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.54, S.D. = 0.60) และปัญหาที่พบอยู่ในระดับ สูง (ค่าเฉลี่ย = 4.04, S.D. = 0.82) สะท้อนว่าแม้สภาพปัจจุบันยังไม่ชัดเจน แต่ผู้เรียนมีความต้องการสูงและตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นข้อมูลสำคัญที่สามารถนำไปใช้ ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อไป

2. เพื่อพัฒนาและสร้างรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการพัฒนาและสร้างรูปแบบ พบว่า

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับเป้าหมายการเสริมสร้างสุขภาวะ	4.70	0.45	เหมาะสมมากที่สุด

2. ความชัดเจนของขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการ PLACE-H	4.60	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
3. ความเป็นไปได้ในการนำรูปแบบไปใช้จริงในสถาบันอุดมศึกษา	4.65	0.48	เหมาะสมมากที่สุด
4. ความครอบคลุมในการส่งเสริมสุขภาวะทั้ง 4 มิติ (กาย จิต สังคม ปัญญา)	4.80	0.40	เหมาะสมมากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสื่อ กิจกรรม และวิธีการจัดการเรียนรู้	4.40	0.55	เหมาะสมมาก
6. การวัดและประเมินผล	4.75	0.42	เหมาะสมมากที่สุด
ภาพรวม	**4.65**	**0.47**	**เหมาะสมมากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า การประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.65, S.D. = 0.47)

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการทดลองใช้ พบว่า

ตารางที่ 3 แสดงผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

มิติสุขภาวะ	รายการ	ก่อนเรียน			หลังเรียน		
		Mean	S.D.	แปลผล	Mean	S.D.	แปลผล
ทางกาย	1. พฤติกรรมการควบคุมน้ำหนัก	3.40	0.82	ปานกลาง	4.55	0.60	สูงมาก
	2. พฤติกรรมการออกกำลังกาย	3.65	0.75	สูง	4.40	0.65	สูง
	3. พฤติกรรมการบริโภคอาหาร	3.20	0.88	ปานกลาง	4.52	0.62	สูงมาก
	4. พฤติกรรมการนอนหลับ	3.55	0.79	สูง	4.50	0.64	สูงมาก
	ภาพรวมสุขภาวะทางกาย	**3.45**	**0.81**	**ปานกลาง**	**4.49**	**0.63**	**สูงมาก**
ทางจิต	1. การตระหนักรู้ในตนเอง	3.30	0.85	ปานกลาง	4.55	0.66	สูงมาก
	2. การจัดการตนเอง	3.55	0.78	สูง	4.42	0.70	สูง
	3. การยอมรับตนเอง	3.25	0.90	ปานกลาง	4.60	0.58	สูงมาก
	ภาพรวมสุขภาวะทางจิต	**3.37**	**0.84**	**ปานกลาง**	**4.52**	**0.65**	**สูงมาก**
ทางสังคม	1. การตระหนักรู้ต่อสังคม	3.40	0.83	ปานกลาง	4.55	0.60	สูงมาก
	2. ทักษะสัมพันธภาพ	3.60	0.85	สูง	4.45	0.62	สูง
	3. การรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ	3.25	0.87	ปานกลาง	4.52	0.59	สูงมาก
	ภาพรวมสุขภาวะทางสังคม	**3.42**	**0.85**	**ปานกลาง**	**4.51**	**0.60**	**สูงมาก**
ทางปัญญา	1. ปัญญารู้เท่าทัน	3.30	0.82	ปานกลาง	4.55	0.62	สูงมาก
	2. ปัญญาทำเป็น	3.55	0.79	สูง	4.40	0.64	สูง
	3. ปัญญาอยู่ร่วมกัน	3.25	0.85	ปานกลาง	4.52	0.61	สูงมาก
	ภาพรวมสุขภาวะทางปัญญา	**3.37**	**0.82**	**ปานกลาง**	**4.49**	**0.62**	**สูงมาก**
	ภาพรวมทั้ง 4 มิติ	**3.40**	**0.83**	**ปานกลาง**	**4.50**	**0.62**	**สูงมาก**

จากตารางที่ 3 พบว่า พบว่า ผลการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ก่อนเรียนอยู่ในระดับ ปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.40, S.D. = 0.83) ขณะที่หลังเรียนอยู่ในระดับ สูงมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.50, S.D. = 0.62) ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลังการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ PLACE-H นักศึกษามีสุขภาวะทั้ง 4 มิติ (กาย จิต สังคม และปัญญา) สูงขึ้นกว่าก่อนเรียนทุกข้อย่อย และมีการพัฒนาอย่างชัดเจนจนภาพรวมอยู่ในระดับสูงมาก

ตารางที่ 4 แสดงผลการเปรียบเทียบสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

การทดสอบ	จำนวนนักศึกษา	คะแนนเต็ม	M	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	20	5	3.40	0.83	7.59	.000*
หลังเรียน	20	5	4.50	0.62		

จากตารางที่ 4 พบว่า จากตารางที่ 4 พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H มีคะแนนเฉลี่ยสุขภาวะหลังใช้กิจกรรมเท่ากับ 4.50 (S.D. = 0.62) ซึ่งสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยสุขภาวะก่อนใช้กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 (S.D. = 0.83) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เพื่อประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา ผลการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่ พบว่า

ตารางที่ 5 แสดงผลการประเมินความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา

รายการประเมิน	Mean	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความน่าสนใจของกิจกรรม	4.58	0.62	มากที่สุด
2. ความชัดเจนของขั้นตอน/คำชี้แจงกิจกรรม	4.42	0.66	มาก
3. โอกาสมีส่วนร่วมและทำงานร่วมกัน	4.60	0.58	มากที่สุด
4. ความเกี่ยวข้องของกิจกรรมกับชีวิตจริง/พื้นที่จริง	4.55	0.61	มากที่สุด
5. ความเหมาะสมของสื่อและแหล่งเรียนรู้	4.40	0.64	มาก
6. การเอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านกาย	4.52	0.60	มากที่สุด
7. การเอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านจิต	4.56	0.59	มากที่สุด
8. การเอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านสังคม	4.49	0.63	มาก
9. การเอื้อต่อการพัฒนาสุขภาวะด้านปัญญา	4.53	0.57	มากที่สุด
10. ความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบ	4.62	0.55	มากที่สุด
ภาพรวมระดับความคิดเห็น	**4.53**	**0.61**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 5 พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H มีความคิดเห็นต่อรูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.53, S.D**. =** 0.61) แสดงให้เห็นว่านักศึกษา มีทัศนะเชิงบวกต่อรูปแบบ PLACE-H ในทุกมิติ

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของนักศึกษามีระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.15, S.D. = 0.84) แสดงว่าสถาบันยังไม่มีแนวทางหรือรูปแบบที่ชัดเจนในการส่งเสริมสุขภาวะเชิงองค์รวม ขณะเดียวกันนักศึกษามีความต้องการในระดับสูงมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.54, S.D. = 0.60) โดยเฉพาะความต้องการกิจกรรมเชิงบูรณาการและมีส่วนร่วม ซึ่งสอดคล้องกับรายงานของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพชี้ว่านักศึกษาไทยจำนวนมากยังขาดกิจกรรมผ่อนคลายและพื้นที่แสดงออกอย่างสร้างสรรค์ (สำนักงานกองทุนสนับสนุน การสร้างเสริมสุขภาพ, 2565) นอกจากนี้งานวิจัยต่างประเทศชี้ว่า การเรียนที่เน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการมากเกินไปอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาวะของนักศึกษา (Jiang, Y., Lin, L., Dai, W., & Cai, Z., 2023)

2. ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับสูงมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.65, S.D. = 0.47) โดยเฉพาะด้านความครอบคลุมใน 4 มิติสุขภาวะและการวัดประเมินผล ซึ่งสะท้อนว่ารูปแบบ PLACE-H ที่พัฒนาขึ้นมีความ

สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวคิดที่ใช้อ้างอิง ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb, D. A. ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงและการสะท้อนคิด (Kolb, D. A., 1984)และแนวคิด Place-Based Education ที่ให้ความสำคัญกับการใช้พื้นที่จริงและชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ (Gruenewald, D. A., 2003) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิด Positive Psychology ระบุว่าจากแนวคิดสุขภาวะที่มุ่งเน้น “ความรู้สึกพึงพอใจ” (Hedonic well-being) ที่เน้นความสุขทางอารมณ์เพียงอย่างเดียว โดยเสนอว่า สุขภาวะที่แท้จริงของมนุษย์ควรครอบคลุมทุกมิติของชีวิต ทั้งด้านจิตใจ ความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความหมายชีวิต และศักยภาพของตนเอง (Ryff, C. D., & Singer, B.,2008)

3. ผลการทดลองใช้พบว่าคะแนนสุขภาวะหลังเรียน (ค่าเฉลี่ย = 4.50, S.D. = 0.62) สูงกว่าก่อนเรียน (ค่าเฉลี่ย = 3.40, S.D. = 0.83) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุกมิติ ได้แก่ กาย จิต สังคม และปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ryff, C. D., & Singer, B. ที่ยืนยันว่าการมีกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ การตระหนักรู้ตน และความหมายในชีวิต ช่วยยกระดับสุขภาวะเชิงองค์รวม (Ryff, C. D., & Singer, B.,2008) และยังตรงกับแนวคิดของ Fredrickson, B. L. ที่ระบุว่ากิจกรรมที่สร้างอารมณ์บวก เช่น ดนตรี กีฬาเบา หรือศิลปะ สามารถลดความเครียดและเพิ่มความสุขที่มีความหมาย (Fredrickson, B. L., 2001) อีกทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาร่วมกับการฝึกแบบสถานีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนสุขภาวะองค์รวมหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (2) ค่าเฉลี่ยของคะแนนสุขภาวะองค์รวมหลังการทดลองของกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ฐิติวัสส์ รัตนเย็นใจ, 2566)

โดยเมื่อจำแนกตามมิติสุขภาวะ พบว่าการเพิ่มขึ้นของสุขภาวะด้านกาย มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบ Active & Authentic Learning และ Localized Content ที่เน้นการเรียนรู้นอกห้องเรียนด้วยกิจกรรมที่ใช้พื้นที่จริง ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวของร่างกายอย่างเป็นธรรมชาติ ส่วนสุขภาวะด้านจิตได้รับการส่งเสริมจากกิจกรรมที่ช่วยเยียวยาอารมณ์ เช่น ดนตรีวาดภาพ หรือเขียนบันทึก ซึ่งอยู่ภายใต้แนวคิด Experiential Learning และศิลปะบำบัด ขณะที่สุขภาวะด้านสังคมเพิ่มขึ้นจากการเรียนรู้ที่มีการปฏิสัมพันธ์กับชุมชนจริง ตามองค์ประกอบ Community Engagement และสุขภาวะด้านปัญญาได้รับการพัฒนาโดยตรงจากกระบวนการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วม ลงมือทำจริง และการสะท้อนคิดอย่างมีความหมายในทุกขั้นตอนของกิจกรรม (Kolb, D. A., 1984; Eyler, J., & Giles, D. E., 1999; Fredrickson, B. L., 2001)

4. ผลการประเมินความคิดเห็นนักศึกษาที่เข้าเรียนในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.53, S.D. = 0.61) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อความน่าสนใจของกิจกรรม การมีส่วนร่วม และการเชื่อมโยงกับชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศที่ศึกษา การใช้ Community-Based Learning พบว่าการเชื่อมโยงผู้เรียนกับชุมชนจริงเพิ่มแรงจูงใจและความหมายในการเรียนรู้ (Eyler, J., & Giles, D. E., 1999) ซึ่งความคิดเห็นของนักศึกษาหลายคนได้เขียนสะท้อนความรู้สึกในเชิงบวกต่อกิจกรรม เช่น

นักศึกษา A สะท้อนว่า “กิจกรรมนี้ทำให้รู้สึกโล่งในหัว และมีแรงกลับไปจัดการกับเรื่องเรียนอีกครั้ง”

นักศึกษา B สะท้อนว่า “มันไม่ใช่แค่กิจกรรมคลายเครียด แต่มันทำให้เรารู้ว่าเรายังมีคุณค่า”

นักศึกษา C สะท้อนว่า “การได้ออกไปทำงานศิลปะในพื้นที่จริง ทำให้หนูได้คุยกับเพื่อน ได้ขยับร่างกาย และรู้สึกว่าเราไม่โดดเดี่ยวค่ะ”

นักศึกษา D สะท้อนว่า "ปกติไม่ชอบออกไปเจอใคร แต่การได้ร่วมกิจกรรมในชุมชน ทำให้ผมรู้สึกอบอุ่นและคลายเครียดไม่เบื่อเหมือนอยู่ในหอพัก"

นักศึกษา E สะท้อนว่า “รู้สึกเลยว่าต้องใช้สมองมากกว่าปกติ ไม่ใช่แค่มานั่งเรียนแล้วก็ทำแบบฝึกหัดเหมือนเดิม ต้องคิดเยอะ คิดเอง วางแผนเอง สนุกดีค่ะ”

ข้อมูลเหล่านี้ช่วยเสริมผลการศึกษาเชิงปริมาณอย่างมีนัยยะว่า การเรียนรู้จากพื้นที่จริงที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงสามารถช่วยลดความเครียดและส่งเสริมสุขภาวะในเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าความสำเร็จของรูปแบบ PLACE-H ไม่ได้เกิดจากกิจกรรมทั่วไป แต่เกิดจากการออกแบบที่บูรณาการพื้นที่จริง ศิลปวัฒนธรรม และการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ

นักศึกษาอย่างแท้จริง นับเป็นการยกระดับจากการรายงานผลเชิงปริมาณไปสู่ การอภิปรายเชิงสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในระดับสถาบันและนโยบายในอนาคตได้อย่างมีนัยสำคัญ

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงพัฒนา (R&D) ที่มุ่งพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง ภายใต้ชื่อว่า PLACE-H เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาวะของนักศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยใช้กรอบแนวคิดด้านสุขภาวะองค์รวม (Holistic Health) และการเรียนรู้จากประสบการณ์ในพื้นที่จริง (Place-Based & Experiential Learning) เป็นฐานในการออกแบบกิจกรรม ซึ่งรูปแบบ PLACE-H ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ P (Participatory Learning), L (Localized Content), A (Active & Authentic Learning), C (Community Engagement), E (Experiential Learning) และ H (Holistic Health Focus) ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางของ Kolb (1984), Gruenewald (2003) เพื่อออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับพื้นที่และชุมชน โดยมีเป้าหมายเพื่อให้นักศึกษาเกิดความตระหนักในคุณค่าแห่งตน มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างแท้จริง และพัฒนาสุขภาวะในด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างสมดุล ผ่านการลงมือปฏิบัติและสะท้อนประสบการณ์ร่วมกับผู้อื่น สามารถสรุปได้ตามแผนภาพดังนี้

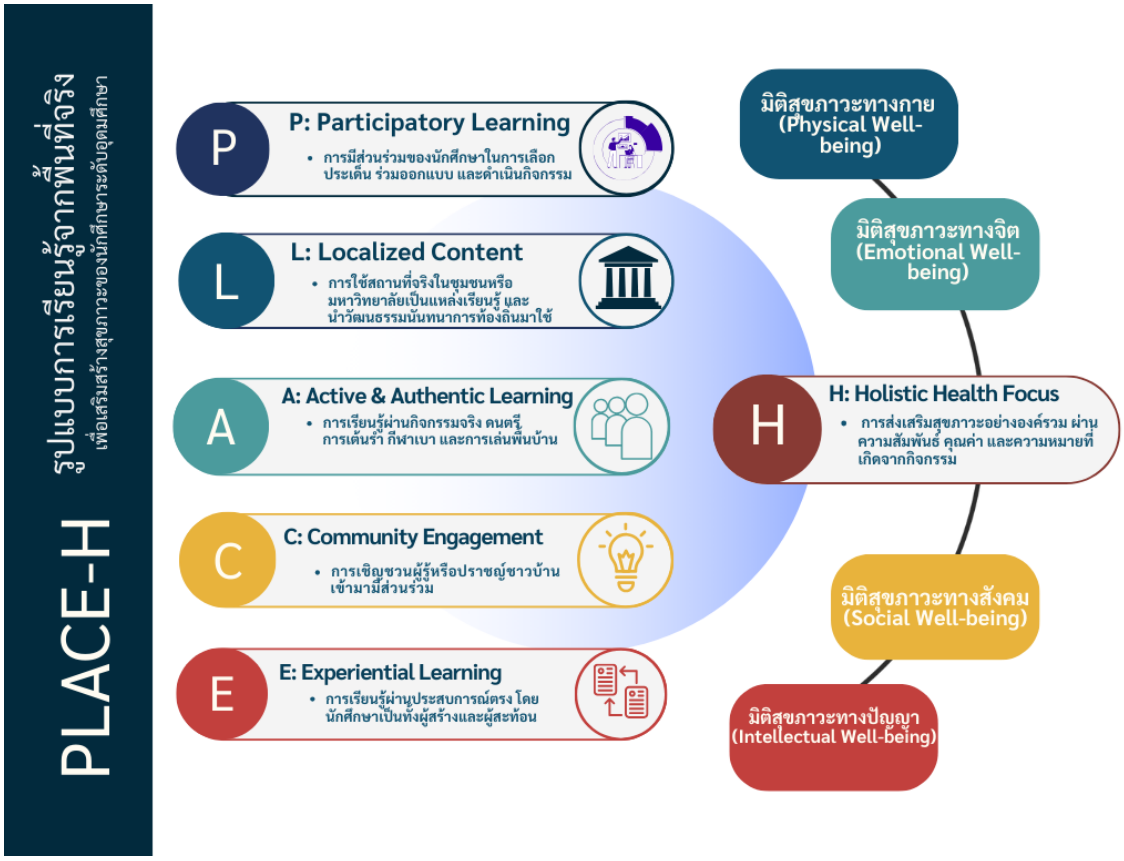

ภาพที่ 1 สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย “รูปแบบการเรียนรู้จากพื้นที่จริง PLACE-H เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะ”

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 งานวิจัยที่พัฒนาขึ้นได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้จากพื้นที่จริง (Place-Based Learning) สามารถนำไปใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผล โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสร้างองค์ความรู้จากสถานการณ์จริง ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

1.2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบ PLACE-H ควรดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยการปฏิบัติจริง การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการเชื่อมโยงกับบริบทชุมชน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่ลึกซึ้ง และนำไปสู่การยกระดับสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมบูรณ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาในบริบทที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ครอบคลุมและนำไปปรับใช้ได้กว้างขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ฐิติวัสส์ รัตนเย็นใจ. (2566). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พลศึกษาโดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาร่วมกับการฝึกแบบสถานีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต).** จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2566). **รายงานสุขภาพคนไทย 2566.** นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2565). **รายงานประจำปี 2564 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.

American College Health Association. (2023). **American College Health Association-National College Health Assessment III: Undergraduate Student Reference Group Data Report Spring 2023.** Silver Spring, MD: American College Health Association.

Eyler, J., & Giles, D. E. (1999). **Where's the learning in service - learning ?.** San Francisco, CA: Jossey-Bass.

Fredrickson, B. L. (2001). **The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions.** American Psychologist, 56(3), 218–226.

Gruenewald, D. A. (2003). **The best of both worlds: A critical pedagogy of place.** Educational Researcher, 32(4), 3–12.

Jiang, Y., Lin, L., Dai, W., & Cai, Z. (2023). **The detrimental effect of academic pressure on students' well-being: The moderating role of teacher–student relationships.** Social Psychology of Education, 26, 1069–1091.

Kolb, D. A. (1984). **Experiential learning: Experience as the source of learning and development.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Ryff, C. D., & Singer, B. (2008). **Know thyself and become what you are: A eudaimonic approach to psychological well-being.** Journal of Happiness Studies, 9(1), 13–39.

Seligman, M. E. P. (2011). **Flourish: A visionary new understanding of happiness and well-being.** New York: Free Press.

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

CREATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE PERFORMANCE OF TEACHERS UNDER THE NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

นิศาชล วรสุข[1], บรรจบ บุญจันทร์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Nisachon Worrasuk[1], Banjob Boonchan[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Nisachon1503@gmail.com[1], banjobbun21@gmail.com[2]

(Received : August 26, 2025; Edit : September 4, 2025; accepted : September 7, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 และ 3) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 จำนวนทั้งสิ้น 327 คน กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิใช้ตำแหน่งเป็นชั้นภูมิในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบเป็นมาตราส่วนประมาณค่า แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นการปฏิบัติงานของครู ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .924 และภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .988 สถิติที่ใช้ คือ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความยืดหยุ่น ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 3) ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านการมีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เป็น .546 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้ร้อยละ 29.40

จากผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ การปฏิบัติงานของครู

Abstract

The objective of this research is 1) to study the performance of teachers. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, 2) To study the creative leadership of educational institution administrators. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Areas 4 and 3) to create a prediction equation for the creative leadership of educational institution administrators that affects teachers' performance. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, the sample group included educational institution administrators and teachers. Under the office Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area 4, a total of 327 people. The sample group was obtained by random stratification using the position as the background for random sampling. The research tool is a scale questionnaire divided into 5 levels. The statistics used are frequency distribution, percentage, mean, standard deviation, and Pearson correlation coefficient and stepwise multiple regression was analyzed

The research results found that 1) Teacher performance Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, overall it is at a high level. 2) Creative leadership of educational institution administrators. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, overall vision is at the highest level. 3) Leadership Creativity of educational institution administrators that affects teachers' performance Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, in terms of creativity. and vision Influence teachers' performance Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, with statistical significance at the level of01 The most influential aspect is creativity, followed by vision, respectively. The multiple correlation coefficient between these aspects and teacher performance. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4 is546 and these aspects can explain the variance in teacher performance in educational institutions. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4, 29.40 percent

From the results of this research It can be used to create a prediction equation for the creative leadership of educational institution administrators that affects teachers' performance. Under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office, Area 4

Keywords: creative leadership, teacher performance

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สามารถเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติด้านการพัฒนากำลังคนและการศึกษา และแผนการศึกษาชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพครูและการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต การบริหารจัดการสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยผู้นำที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นภาวะผู้นำที่เน้นการมีวิสัยทัศน์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ความยืดหยุ่น และการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล อันจะส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู ทั้งด้านการจัดการเรียนรู้ การปฏิบัติหน้าที่ และความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน (Bass & Riggio, 2006)

อย่างไรก็ดี จากการวิเคราะห์บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า แม้จะมีการกำหนดนโยบายและจัดอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง แต่ยังปรากฏข้อจำกัดในการปฏิบัติงานจริงของครูหลายประการ เช่น การจัดการเรียนการสอนที่ยังยึดติดกับรูปแบบเดิม ขาดการบูรณาวัตกรรมที่เชื่อมโยงความรู้กับการปฏิบัติจริงของผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับผู้ปกครองและชุมชนที่ยังไม่แน่นแฟ้น รวมถึงแรงจูงใจในการทำงานของครูบางส่วนที่ยังอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสะท้อนถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ยังไม่สามารถสร้างบรรยากาศแห่งการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิผล (สพป.นครราชสีมา เขต 4, 2566)

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้กำหนดให้การศึกษามีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้คู่คุณธรรมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข แต่สถานการณ์ปัจจุบันยังพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณภาพด้านวิชาการในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ขณะที่นักวิชาการหลายท่านเห็นตรงกันว่าผลลัพธ์ของการจัดการศึกษามีความเชื่อมโยงกับภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด เนื่องจากผู้นำคือผู้กำหนดทิศทางและสร้างแรงบันดาลใจในการทำงานของครู (Hoy & Miskel, 1991; James & Connolly, 2000)

ปัญหาที่เกิดขึ้นสะท้อนให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ตามแนวคิดทางวิชาการกับการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา กล่าวคือ ผู้บริหารหลายรายยังไม่สามารถนำเสนอวิสัยทัศน์เชิงสร้างสรรค์หรือเสริมสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการริเริ่มสิ่งใหม่ ๆ ให้แก่บุคลากรได้อย่างเพียงพอ ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ของครูไม่สามารถกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ (Fullan, 2001)

อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า แม้งานวิจัยในอดีตจำนวนมากจะกล่าวถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และยืนยันว่าเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู แต่ยังขาดงานวิจัยที่ลงลึกในเชิงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ โดยเฉพาะการสร้างสมการพยากรณ์ ที่อธิบายได้อย่างเป็นระบบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในด้านต่างๆ อย่างไร นอกจากนี้ ยังไม่พบงานวิจัยที่ศึกษาประเด็นดังกล่าวในบริบทเฉพาะของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งมีลักษณะเฉพาะและความท้าทายที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น

ดังนั้น การวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการ และเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่จะช่วยกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้นำทางการศึกษาให้มีคุณลักษณะเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับความต้องการของครู ผู้เรียน และสังคม อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันในระดับสากลได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4
2. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

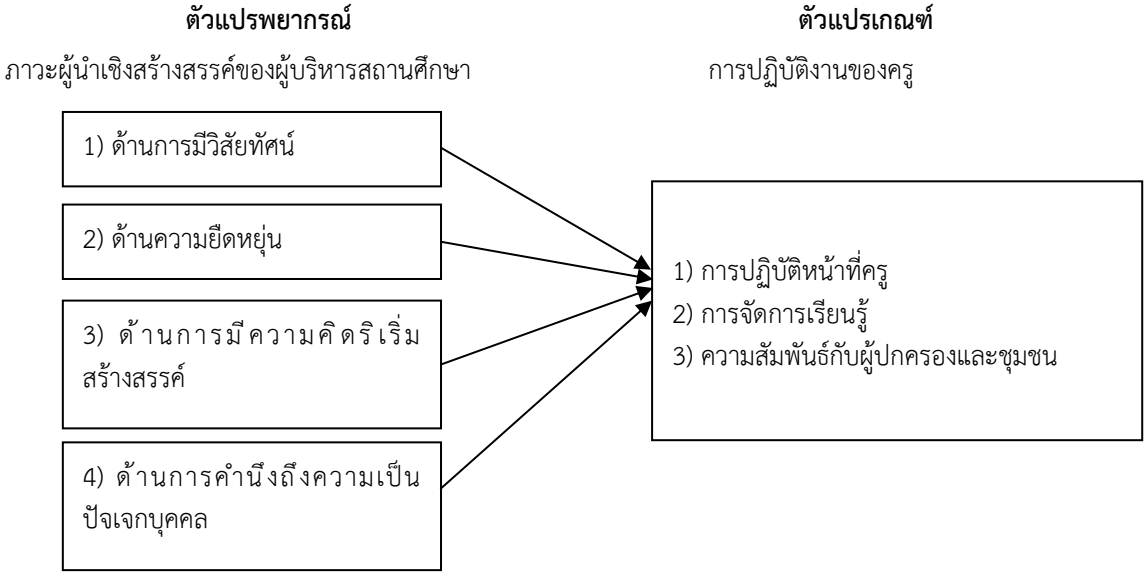

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านความยืดหยุ่น ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,043 คน โดยจำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 178 คน และครูจำนวน 1,865 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 327 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (1997, pp. 607-610) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้สถานภาพตำแหน่งเป็นชั้นภูมิในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบ มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check lists) ได้แก่ ตำแหน่ง

ตอนที่ 2 การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1967) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งออกเป็น 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (1967) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

5 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด
4 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก
3 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง
2 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อย
1 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษา

2. กำหนดรูปแบบและโครงสร้างเนื้อหาของแบบสอบถาม เป็นคำถามตรวจสอบ รายการ (Check list) แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ของ Likert โดยนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงให้ครอบคลุมตามกรอบแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์ 2) ด้านความยืดหยุ่น 3) ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และ 4) ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และแนวคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครู 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การปฏิบัติหน้าที่ครู 2) การจัดการเรียนรู้ และ 3) ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน

3. นำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ ความสมบูรณ์ของประเด็นคาถาม โครงสร้างของเนื้อหา ความถูกต้องเหมาะสมของภาษา และแบบสอบถาม เพื่อขอคำแนะนำและทำการปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้ว นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องของรูปแบบ (Format) และความถูกต้องของภาษา (Wording) ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้อง ของคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหาแล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยาม

ศัพท์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยคัดเลือก ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป จึงถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 103) และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์และเหมาะสม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า มีค่า IOC เท่ากับ 1

5. นำแบบสอบถามที่ได้มาปรับปรุงและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach (1990, pp. 202-204) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่น ดังต่อไปนี้

5.1 การปฏิบัติงานของครู ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .924 และแยกตามองค์ประกอบ ดังนี้

5.1.1 การปฏิบัติหน้าที่ครู ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .709

5.1.2 การจัดการเรียนรู้ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .897

5.1.3 ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .901

5.2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ ค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .988 และแยกตามองค์ประกอบ ดังนี้

5.2.1 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .968

5.2.2 ด้านความยืดหยุ่น ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .967

5.2.3 ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .963

5.2.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .966

6. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษนครราชสีมา เขต 4 จำนวน 327 คน

2. ส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พร้อมด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและครู ผ่านช่องทางต่างๆ ได้แก่ ไปรษณีย์ โดยผู้วิจัยจะแนบซองเปล่า พร้อมติดแสตมป์ จ่าหน้าซองถึงผู้วิจัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ส่งแบบสอบถามกลับคืน และผ่านช่องทางออนไลน์ โดยใช้ Google forms

3. เก็บรวมรวมข้อมูลแบบสอบถามที่ได้กลับคืนทางไปรษณีย์และแบบออนไลน์ ในกรณีที่ได้รับแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไม่ครบ ผู้วิจัยจะดำเนินการติดต่อประสาน ขอรับแบบสอบถามด้วยตนเองอีกครั้ง และเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. พิจารณาความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืน เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์ ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ทางสถิติ ดังนี้

1. นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์
2. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพการปฏิบัติงาน

นำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

3. ข้อมูลการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) จำแนกตามองค์ประกอบ เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณาและใช้หลักเกณฑ์ ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ตามแนวคิดของบุญชม ศรีสะอาด (2553, น. 103)

ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง การปฏิบัติงานของครูอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ข้อมูลภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (Standard deviation) จำแนกตามองค์ประกอบ เกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย พิจารณา และใช้หลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (Class interval) ตามแนวคิดของ
บุญชม ศรีสะอาด (2554, น. 21) ซึ่งแบ่งคะแนนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

4.51-5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมากที่สุด

3.51-4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับมาก

2.51-3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับปานกลาง

1.51-2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อย

1.00-1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อยู่ในระดับน้อยที่สุด

5. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาหาสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson (Pearson’s product moment correlation) ทั้งนี้
เพื่อป้องกันการเกิด Multicollinearity คือการมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรพยากรณ์มากกว่า 2 ตัว ซึ่งการที่ตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์กัน ในระดับที่สูง อาจส่งผลให้สมการตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรตามมีความคลาดเคลื่อน ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรพยากรณ์ สามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้ (อโนทัย ตรีวานิช, 2552)

เมื่อ r แทนค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์สหสัมพันธ์

$r < 0.20$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อย

$0.21 < r \leq 0.40$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างน้อย

$0.41 < r \leq 0.60$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปานกลาง

$0.61 < r \leq 0.80$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างมาก

$r > 0.80$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก

จากแนวคิดของอุทัยวรรณ สายพัฒนะ (2547, น. 55-57) ในการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์นี้มีตารางบางเล่มเสนอแนะว่าเป็นวิธีการที่ยุ่งยาก ให้ใช้วิธีง่ายๆ คือใช้เกณฑ์ค่าสัมบูรณ์ของสหสัมพันธ์ที่มากกว่า 0.80 คือ |r| ">" .80 ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าเกิด collinearity ซึ่งเกณฑ์นี้สามารถยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยด้วย อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันของ อโนทัย ตรีวานิช (2552, น. 55-57)
หากค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันมี ค่า r มากกว่า .80 ผู้วิจัยจะดำเนินการพิจารณา จากค่า VIF และ Tolerance ซึ่งค่า VIF ควรมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มีค่าไม่น้อยกว่า .10 จึงเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้น ของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย (วริศรา อรุณกิตติพร, 2561, น. 86)

6. สร้างสมการพยากรณ์โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลสถานภาพตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของข้อมูลสถานภาพในการดำรงตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

สถานภาพการดำรงตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน (คน) (n = 327)	ร้อยละ
ผู้บริหารสถานศึกษา	28	8.56
ครู	299	91.44
รวม	327	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีจำนวนทั้งหมด 327 คน คิดเป็นร้อยละ 100 โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีสถานภาพในการดำรงตำแหน่งครู จำนวน 299 คน คิดเป็นร้อยละ 91.44 และมีสถานภาพในการดำรงตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 8.56

2. การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน

องค์ประกอบการปฏิบัติงานของครู	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู	4.83	0.31	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนรู้	4.64	0.41	มากที่สุด
3. ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน	4.73	0.35	มากที่สุด
รวม	4.73	0.30	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = 0.30) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู ($\bar{x}$ = 4.83, S.D. = 0.31) รองลงมา คือ ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน ($\bar{x}$ = 4.73, S.D. = . 035) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.64, S.D. = 0.41) ตามลำดับ

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการมีวิสัยทัศน์	4.61	0.52	มากที่สุด
2. ด้านความยืดหยุ่น	4.56	0.59	มากที่สุด
3. ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.60	0.57	มากที่สุด
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล	4.59	0.57	มากที่สุด
รวม	4.73	0.30	มากที่สุด

จากตาราง 3 พบว่า ค่าเฉลี่ย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.59, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ($\bar{x}$ = 4.61, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ($\bar{x}$ = 4. 60, S.D. = 0.57) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความยืดหยุ่น ($\bar{x}$ = 4.56, S.D. = 0.59)

4. ผลการวิเคราะห์การพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X	Y
ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_1)	1	.759**	.740**	.742**	.867**	.503**
ด้านความยืดหยุ่น (X_2)		1	.891**	.882**	.954**	.476**
ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (X_3)			1	.879**	.947**	.516**
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4)				1	.945**	.496**
ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (X)					1	.535**
การปฏิบัติงานของครู (Y)						1

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 4 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทุกคู่ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ส่วนใหญ่อยู่ในระดับค่อนข้างมาก โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ดังนี้ ด้านความยืดหยุ่นกับด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (r = .891) ด้านความยืดหยุ่นกับด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (r = .882) ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์กับด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (r = .879) ด้านการมีวิสัยทัศน์กับ ด้านความยืดหยุ่น (r = .759) ด้านการมีวิสัยทัศน์กับด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (r = .742) และด้านการมีวิสัยทัศน์กับด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (r = .740)

5. ค่า Tolerance และ VIF ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตารางที่ 5 ค่า Tolerance และ VIF ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา	Tolerance	VIF
ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_1)	0.453	2.208
ด้านความยืดหยุ่น (X_2)	0.184	5.428
ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (X_3)	0.453	2.208
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (X_4)	4.775	0.209

จากตาราง 5 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่า Tolerance อยู่ระหว่าง 0.184-0.453 และค่า VIF อยู่ระหว่าง 2.208-5.428 โดยข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย คือ ค่า Tolerance มากกว่า 0.10 และ ค่า VIF ต้องน้อยกว่า 10 ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์การถดถอยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

6. การวิเคราะห์การถดถอยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์การถดถอยภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอย จากคะแนนดิบไม่ปรับมาตรฐาน (b)	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน (β)	t	p
ค่าคงที่	3.242		25.08	.000
ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (X_3)	.169	.316	4.57	.000
ด้านการมีวิสัยทัศน์ (X_1)	.156	.268	3.90	.000
$R = .546$, $R^2 = .299$, Adjusted $R^2 = .294$, $p = .000$				

จากตาราง 6 พบว่า ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และด้านการมีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .00 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เป็น .546 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้ร้อยละ 29.40

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ในรูปคะแนนดิบ มีดังนี้

$\hat{y} = 3.242 + .169 (X_3) + .156 (X_1)$

สมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ในรูปคะแนนมาตรฐาน มีดังนี้

$\hat{Z}y = .316 (X_3) + .268 (X_1)$

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัย เรื่องภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ความสามารถในการปฏิบัติงานของครูและคุณภาพงานที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน ซึ่งวัดจากการปฏิบัติงาน ความประพฤติในการรักษาวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพของข้าราชการครูตามแบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา โดยผู้บริหารและคณะกรรมการที่ผู้บริหารแต่งตั้งเป็นผู้ประเมิน สอดคล้องกับผลการวิจัยวัชรินทร์ จันทโร ศึกษาเรื่องทักษะการบริหารกับผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก (วัชรินทร์ จันทโร, 2562) สอดคล้องกับการศึกษาของแสงจันทร์ มิตรกูล ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสร้างแรงจูงใจของครูต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบด้านแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความความสำเร็จโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (แสงจันทร์ มิตรกูล, 2562) สอดคล้องกับผลการวิจัยของธนพล สะพังเงิน ทำการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า พฤติกรรมผู้บริหารสถานศึกษาถูกประเมินโดยผู้บริหารและครูในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ส่วนการปฏิบัติงานของครูได้รับการประเมินในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากที่สุด (ธนพล สะพังเงิน, 2564) สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐพล ทองมุล ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงสร้างของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) การปฏิบัติงานของครู ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ณัฐพล ทองมุล, 2564) นอกจากนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับพรพิมล อินแมน เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับผลการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ผลการปฏิบัติงานของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การจัดการเรียนรู้ รองลงมาคือ การปฏิบัติหน้าที่ครู และต่ำสุดคือ ความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชน (พรพิมล อินแมน, 2564)

1.1 การปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการปฏิบัติหน้าที่ครู โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูเอาใจใส่และยอมรับความแตกต่างของผู้เรียนโดยไม่เลือกปฏิบัติ สาเหตุหนึ่งอาจเป็นเพราะครูมีจิตวิญญาณความเป็นครู ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยคำนึงถึงความแตกต่างด้านความสามารถ ความสนใจ พื้นฐานครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคม ครูจึงมุ่งส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคนอย่างเท่าเทียม พร้อมยึดหลักคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานศึกษาของเฉลิมพันธ์ ศรีพรหม ที่พบว่า

การปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุดในทุกข้อ (เฉลิมพันธ์ ศรีพรหม, 2560) รวมถึงแนวคิดของสุนันธิณีย์ ม่วงเนียม ที่ระบุว่าการปฏิบัติงานของครูหมายถึงการดำเนินงานตามหน้าที่และความรับผิดชอบทั้งด้านการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียน และด้านการบริหารงานฝ่ายต่าง ๆ เพื่อให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพและบรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ (สุนันธิณีย์ ม่วงเนียม, 2560) นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ (ฐิติณัฐ ปรุงชัยภูมิ, 2561; ดวงพร เกลี้ยงปราณีต, 2564) ต่างพบว่าการปฏิบัติงานของครูมีประสิทธิผลสูง ครูสามารถปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ มุ่งผลสัมฤทธิ์ ปฏิบัติหน้าที่อย่างมุ่งมั่น ให้บริการอย่างดี พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และการให้คำปรึกษาแก่นักเรียน ซึ่งอาจเป็นผลมาจากการพัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรมสัมมนาและการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ

1.2 การปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูสามารถออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองบริบทและส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน สาเหตุหนึ่งอาจมาจากกระบวนการวางแผนและออกแบบหลักสูตรอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมการวิเคราะห์มาตรฐานและผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของผู้เรียน การออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้าน การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การพัฒนาและใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้าง รวมถึงการพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ ปฏิมากาญจน์ แสนโสภาวัน ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนการสอนด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูโรงเรียนบ้านฉางกาญจนกุลวิทยาอยู่ในระดับมาก (ปฏิมากาญจน์ แสนโสภาวัน, 2560) และสอดคล้องกับ อังจิมา คงโอ ที่ระบุว่าการจัดการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของผู้เรียน ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อการเรียน พร้อมสร้างความร่วมมือและมาตรฐานในการดำเนินการของครูในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ (อังจิมา คงโอ, 2560) รวมทั้งสุปราณี อรรถประจง พบว่าสมรรถนะด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (สุปราณี อรรถประจง, 2562)

1.3 การปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ครูเคารพความคิดเห็นของผู้ปกครองและชุมชนแม้มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมหรือความเชื่อ สาเหตุหนึ่งอาจมาจากการสร้างความร่วมมือและการสื่อสารที่ดีระหว่างครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อร่วมกันส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียนและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการศึกษา และกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความหลากหลายทางวัฒนธรรม การเคารพซึ่งกันและกัน และความสมัครใจในการทำงานร่วมกัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับ กมลชนก ศรีสุดา (2564, น. 91) ที่พบว่าครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2 มีความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนในระดับมาก เช่นเดียวกับ ศิโรวรรณ ธัญญากรณ์ ซึ่งศึกษาการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่าการสนับสนุนให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนรู้ ตลอดจนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นวิทยากร และการจัดนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมชุมชน เป็นแนวปฏิบัติที่ส่งเสริมความร่วมมือและการเรียนรู้เชิงบริบทของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (ศิโรวรรณ ธัญญากรณ์, 2561)

2. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านการมีวิสัยทัศน์ รองลงมาคือด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือด้านความยืดหยุ่น สาเหตุอาจมาจากผู้บริหารที่มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ และมีวิสัยทัศน์ชัดเจน มีแรงจูงใจและความยืดหยุ่นในการทำงาน สามารถจูงใจบุคลากรร่วมปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมาย ส่งเสริมการเรียนรู้และนวัตกรรมภายในองค์กร สนับสนุนการทำงานเป็นทีม และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดกว้างและร่วมมือกัน นอกจากนี้ ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ยังสามารถปรับปรุงกระบวนการทำงาน ต่อยอดแนวคิดใหม่ และสร้างแรงบันดาลใจแก่สมาชิกองค์กร เพื่อให้เกิดการพัฒนาและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว ผลการวิจัยสอดคล้อง (บงกช วิจบ, 2560; ศิริวรรณ์ คำภูเงิน, 2561; สุพัฒตรา ธิพรพันธ์, 2561; วินา สุทธิโพธิ์, 2561; จุฑามาส ซุ่นห้วน, 2562) ที่พบว่าภาวะ

ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ทั้งในภาพรวมและรายด้าน โดยผู้บริหารสามารถนำหลักการบริหารงานสี่ฝ่ายมาใช้ กระจายอำนาจแก่บุคลากร สร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างเหมาะสมต่อบริบทและความท้าทายที่เกิดขึ้น

2.1 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความสามารถในการมองเห็นภาพอนาคตขององค์กรและวางเป้าหมายชัดเจนในการพัฒนาสถานศึกษา สาเหตุอาจเนื่องจากผู้บริหารมีความรู้ความเข้าใจบริบทของสถานศึกษาและชุมชน สามารถประเมินสถานการณ์ปัจจุบันและคาดการณ์แนวโน้มในอนาคตได้อย่างแม่นยำ พร้อมทักษะการวางแผนเชิงกลยุทธ์ กำหนดเป้าหมายสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลให้การพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีทิศทาง และได้รับความร่วมมือจากครู บุคลากร นักเรียน และชุมชนอย่างกว้างขวาง ผลการวิจัยสอดคล้องกับ (เพ็ญนภา ศรีภูธร, 2562; ดวงพร เกลี้ยงปราณีต, 2564; กฤติยาภรณ์ นาชัย, 2560) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน สร้างความน่าเชื่อถือ และสามารถนำวิสัยทัศน์ไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง ทั้งยังช่วยให้ครูและบุคลากรมีทิศทางในการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านความยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสามารถสร้างบรรยากาศการทำงานที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเสรี สาเหตุอาจมาจากผู้บริหารมีทักษะการบริหารงานแบบเปิดกว้าง เน้นการมีส่วนร่วม และให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรทุกระดับ ส่งเสริมบรรยากาศการทำงานที่เป็นกันเอง ปราศจากความกดดัน ทำให้บุคลากรกล้าที่จะเสนอแนวคิดใหม่และร่วมตัดสินใจ รวมทั้งสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้ครูสามารถทดลองหรือปรับใช้แนวทางการทำงานที่เหมาะสมกับบริบทของตนได้อย่างอิสระ ผลลัพธ์คือการสร้างทีมงานที่มีความยืดหยุ่นสูง พร้อมปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัย (กชพร จันทร์แดง, 2566; สนธยา สมลิคุณ, 2566; เกศณี กฐินเทศ, 2562) ที่พบว่าผู้บริหารสามารถปรับตัวตามสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลง เปิดรับแนวคิดใหม่ๆ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมและความคิดสร้างสรรค์

2.3 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารส่งเสริมให้บุคลากรคิดสร้างสรรค์ในมุมมองที่หลากหลายและเปิดกว้าง สาเหตุอาจเนื่องจากผู้บริหารมีวิสัยทัศน์และทักษะการบริหารที่มุ่งพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรอย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนการนำเสนอแนวคิดใหม่ จัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร ปราศจากความกดดัน พร้อมจัดสรรทรัพยากรและเทคโนโลยีสนับสนุนการทดลองและพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนการสอน ทำให้บุคลากรกล้าที่จะเสนอแนวคิดใหม่และเกิดผลงานสร้างสรรค์ที่นำไปปรับใช้กับบริบทของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ (ขวัญฤทัย ภู่สาระ, 2562; กชพร จันทร์แดง, 2566; ธิติสุดา แก้วหาญ และ ทนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ, 2564; จินตนา ดีดวงพันธ์, 2565; บุศรา ปุณริบูรณ์, 2563) ที่พบว่าผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้ครูคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความคิดใหม่ และพัฒนานวัตกรรมการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง

2.4 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผู้บริหารสร้างบรรยากาศเปิดโอกาสให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นและพัฒนาตนเองอย่างเสรี สาเหตุอาจเนื่องจากผู้บริหารเน้นเห็นคุณค่าและศักยภาพเฉพาะตัวของครูและบุคลากรแต่ละคน ส่งเสริมการพัฒนาทักษะและความรู้ตามความถนัด จัดสรรทรัพยากร การฝึกอบรม และคำปรึกษาเฉพาะบุคคล ทำให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจ รู้สึกมีคุณค่า และพร้อมทุ่มเทความสามารถเพื่อพัฒนาสถานศึกษา ผลลัพธ์นี้สอดคล้องกับงานวิจัย (สุธิกานต์ บริเอก, 2564; สุรศักดิ์ ปักการะโถ, 2560) และแนวคิดของ Robinson ที่ระบุว่าการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นพฤติกรรมของผู้บริหารที่ให้ความสำคัญต่อความต้องการเฉพาะตัว สนับสนุนการเรียนรู้สิ่งใหม่ และพัฒนา

ศักยภาพของบุคลากรอย่างเต็มที่ (Robinson, 2007)

3. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ด้านการมีวิสัยทัศน์ มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รองลงมา คือ ด้านการมีวิสัยทัศน์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 เป็น .546 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ได้ร้อยละ 29.9 สอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างน้อย 1 ด้าน ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ซึ่งจะอภิปรายแต่ละด้านดังนี้

3.1 ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยครูที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สูงสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ พัฒนาและปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทผู้เรียนและสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ สาเหตุที่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอาจเนื่องจากงานวิชาชีพครูในปัจจุบันมีความซับซ้อนและต้องการการปรับตัวสูง ครูจึงต้องคิดค้นนวัตกรรมใหม่ ๆ สร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่เป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาทักษะพื้นฐาน แนวคิดนี้สอดคล้องกับ สุธิกานต์ บริเอก ที่ระบุว่าความคิดสร้างสรรค์คือพฤติกรรมที่นำเทคโนโลยีและแนวคิดใหม่มาใช้เพื่อกระตุ้นให้บุคคลอื่นคิดหลายมุมและเกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ (สุธิกานต์ บริเอก, 2564) รวมถึงผลการวิจัย (ณณัฐ ช่วยงาน, 2565; จินตนา แสนภูวา, 2567; สุรกานต์ ประชานันท์, 2567) ที่พบว่าด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานและการบริหารงานวิชาการของครูอย่างชัดเจน นอกจากนี้ Claxton and Lucas ยังให้ความหมายว่าความคิดสร้างสรรค์คือความสามารถในการปรับตัวและคิดแนวทางใหม่เพื่อแก้ปัญหาและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม (Claxton and Lucas, 2004)

3.2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยครูที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจนสามารถกำหนดทิศทางและเป้าหมายการทำงานได้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับพันธกิจและนโยบายของสถานศึกษา ทำให้การวางแผนการจัดการเรียนการสอนมีความต่อเนื่อง ชัดเจน และสร้างแรงจูงใจภายใน กระตุ้นให้ครูปฏิบัติงานอย่างมุ่งมั่น สามารถเลือกวิธีจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างเพื่อนร่วมงาน และปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม แนวคิดนี้สอดคล้องกับรัษฎากร อัครจันทร์ ที่ให้ความหมายว่า วิสัยทัศน์คือการที่ผู้บริหารสามารถวิเคราะห์บริบททั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา นำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน เป็นผู้นำและแบบอย่างในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน (รัษฎากร อัครจันทร์, 2560) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วินา สุทธิโพธิ์, 2561; กชพร จันทร์แดง, 2566; จินตนา แสนภูวา, 2566; สุรกานต์ ประชานันท์, 2567) ซึ่งพบว่าด้านวิสัยทัศน์ของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูและการบริหารงานวิชาการ Northouse ให้ความหมายเพิ่มเติมว่า วิสัยทัศน์คือการมองภาพอนาคตที่เป็นไปได้ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Northouse, 2012)

3.3 ด้านความยืดหยุ่นของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ไม่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย โดยข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของงานครูในระดับประถมศึกษาที่มีกรอบวิชาชีพชัดเจน ทั้งด้านหลักสูตร การวัดประเมินผล และแนวทางการสอน ทำให้ความยืดหยุ่นของผู้บริหารไม่สามารถส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของครูได้มากนัก (รัษฎากร อัครจันทร์, 2560; สุทธิชัย นาคะอินทร์, 2561; กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์, 2562; เกศณี กฐินเทศ, 2562; Lussier, 2001) ความยืดหยุ่นของผู้บริหารประกอบด้วยการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง การคิดนอกกรอบ การปรับตัวตามสถานการณ์ และการสร้างบรรยากาศเปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วม ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรและการสร้างสรรค์นวัตกรรม อย่างไรก็ดี งานวิจัยของ (ศิริวรรณ์ คำภูเงิน, 2561; ธนาภรณ์ นีลพัทธนันท์, 2562; รัตนา เหลืองาม,

2562) พบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสามารถส่งผลต่อประสิทธิผลของครูและสถานศึกษาได้ชัดเจน โดยเฉพาะด้านวิสัยทัศน์ การสื่อสาร และการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปัจจัยเชิงโครงสร้างและกรอบมาตรฐานของงานครูมีอิทธิพลมากกว่าความยืดหยุ่นของผู้บริหาร นอกจากนี้ ผลการศึกษาเชิงทฤษฎีของ (Sousa, 2003; พุทธชาติ ภูจอมจิต, 2562) ระบุว่า ความยืดหยุ่นช่วยสนับสนุนการคิดสร้างสรรค์และการปรับตัวต่อความเปลี่ยนแปลง แต่การนำไปใช้จริงในบริบทของครูอาจถูกจำกัดโดยข้อกำหนดทางวิชาชีพและความรับผิดชอบที่ตายตัว จึงอาจอธิบายได้ว่าทำไมด้านความยืดหยุ่นของผู้บริหารจึงไม่ปรากฏอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญในบริบทนี้

3.4 ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ไม่มีอิทธิพลต่อการปฏิบัติงานของครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย สอดคล้องกับบริบทของงานครูระดับประถมศึกษาที่มีกรอบหลักสูตร ข้อกำหนดการวัดและประเมินผล รวมถึงแนวทางการสอนที่ต้องปฏิบัติตามมาตรฐาน ทำให้การให้ความสำคัญต่อความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้บริหารอาจไม่สามารถส่งผลโดยตรงต่อการปฏิบัติงานของครูได้อย่างชัดเจน แม้แนวคิดทางทฤษฎีจะเน้นว่า การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล (Northouse, 2003; Bass & Avolio, 2004; Yukh, 2004; Robinson, 2007) เป็นพฤติกรรมสำคัญของผู้นำที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้ตาม สนับสนุนการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่า ซึ่งงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ (วนิชชัย แสงหม่น, 2552; สมหมาย โอภาษี, 2552; สรัญญา เกิดแก้ว, 2553; กฤษพล อัมระนันท์, 2559; Zhang, 2018; Aydin, 2012) พบว่าการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลช่วยพัฒนาผู้ตาม ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และสร้างสังคมแห่งนวัตกรรม อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของครูประถมศึกษายังคงถูกกำหนดโดยปัจจัยเชิงโครงสร้างและข้อกำหนดวิชาชีพเป็นหลัก ทำให้พฤติกรรมการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลของผู้บริหารจึงไม่ได้สะท้อนผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของครูโดยตรง แม้ว่าจะเป็นปัจจัยสำคัญตามแนวคิดของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์และภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงก็ตาม (Mugkasem, 2001; Sternberg, 2006; Roger, 2008; Louise & Temperley, 2009; Kathleen, 2012; Savareikiene, 2013; Mainemelis, 2015) ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพิจารณาปัจจัยบริบทของงานและเงื่อนไขโครงสร้างในองค์กรการศึกษาประกอบกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงปัจเจกบุคคลให้เกิดผลเชิงปฏิบัติได้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรมีส่วนร่วมในการเสนอแนวคิด การตัดสินใจ และการพัฒนานวัตกรรมทางการเรียนการสอน

1.2 การปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ด้านการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงให้เห็นว่าด้านการจัดการเรียนรู้ยังมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรวิเคราะห์สภาพปัญหา จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะการสอน ส่งเสริมการใช้สื่อและเทคโนโลยี จัดตั้งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และติดตามประเมินผลเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

1.3 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านความยืดหยุ่น ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรพัฒนาความสามารถในการปรับตัวและการบริหารจัดการอย่างยืดหยุ่น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์และความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และด้านการมีวิสัยทัศน์ มีส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 ดังนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพในสองด้านดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของครู เพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพการศึกษา ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ช่วยนำแนวทางใหม่ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนและสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการ

ทดลองนวัตกรรม และการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนช่วยกำหนดทิศทางและเป้าหมายของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชน ทำให้ครูเห็นความสำคัญของบทบาทตนเองและมุ่งมั่นในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการปฏิบัติงานของครูที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.2 ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

2.4 ควรมีการศึกษารูปแบบการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4

เอกสารอ้างอิง

กชพร จันทร์แดง. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุงเขต 2.** วารสารทัศนมิติทางการศึกษา, 1(2),

กมลชนก ศรีสุดา. (2564). **ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติงานของครูผู้สอนกับประสิทธิผลตามมาตรฐานการศึกษาด้านคุณภาพผู้เรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนครเขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กฤติยาภรณ์ นาชัย. (2560). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของโรงเรียนกลุ่มโรงเรียนพนัสนิคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2**. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

กฤษพล อัมระนันท์. (2559). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอแม่วงก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2**. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เกศณี กฐินเทศ. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ขวัญฤทัย ภูสาระ. (2562). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

จินตนา ดีดวงพันธ์. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษามุกดาหาร.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

จินตนา แสนภูวา. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูชุมชนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

จุฑามาส ชุ่นห้วน. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 11 ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

เฉลิมพันธ์ ศรีพรหม. (2560). **การปฏิบัติและแนวทางการส่งเสริมการปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 22.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ฐิติณัฐ ปรุงชัยภูมิ. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สถานศึกษากับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

ณัฐพล ทองมุล. (2564). **บทบาทของครูในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ดวงพร เกลี้ยงประณีต. (2564). **ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้อำนาจของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี.** วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง.

ธนาภรณ์ นิลพัทธนันท์. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

ธนพล สะพังเงิน. (2564). **ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ธิติสุดา แก้วหาญ และ ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำ. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อสมรรถนะครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาหนองคาย.** วารสารการพัฒนาสมัยใหม่, 6(4),

บงกช วิจบ. (2560). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปราจีนบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การปฏิบัติหน้าที่ของครูในยุคปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุศรา ปุณริบูรณ์. (2563). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ปฏิมากาญจน์ แสนโสภาวัน. (2560). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้น้ำทางวิชาการกับการจัดการเรียนการสอนของครูโรงเรียนบ้านฉางกาญจนกุลวิทยา อำเภอบ้านฉาง จังหวัดระยอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 18.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรพิมล อินแมน. (2564). **ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารกับผลการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

พุทธชาติ ภูจอมจิต. (2562). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เพ็ญนภา ศรีภูธร. (2562). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง.** การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รัตนา เหลืองงาม. (2562). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัด**

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

รัษฎากร อัครจันทร์. (2560). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

วัชรินทร์ จันทโร. (2562). **ทักษะการบริหารกับผลการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วินา สุทธิโพธิ์. (2561). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2**. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัย.

วนิชชัย แสงหม่น. (2552). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดสระแก้ว.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

วริศรา อรุณกิตติพร. (2561). **ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

สมหมาย โอภาษี. (2558). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจันทบุรี เขต 1.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

สุรกานต์ ประชานันท์. (2567). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สรัญญา เกิดแก้ว. (2553). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับการบริหารจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครนายก.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.

ศิริวรรณ์ คำภูเงิน. (2561). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศูนย์เครือข่ายการศึกษาตำบลเวียงสันทรายงาม อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

ศิโรวรรณ ธัญญากรณ์. (2561). **แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการเขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สนธยา สมลิคุณ. (2566). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย.

สุทธิชัย นาคะอินทร์. (2561). **รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารโรงเรียนที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุธิกานต์ บริเอก. (2564). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 22.** วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สุปราณี อรรถประจง. (2562). **โปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการบริหารจัดการชั้นเรียนสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20.** วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุพัฒตรา ธิพรพันธ์. (2561). **การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด**

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. (2566). **แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570.** นครราชสีมา: ผู้แต่ง.

แสงจันทร์ มิตรกูล. (2562). **รูปแบบการสร้างแรงจูงใจของครูต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียน สังกัดมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทย.** วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน, 25(2),

อโนทัย ตรีวานิช. (2552). **สถิติธุรกิจ.** ขอนแก่น: ขอนแก่นการพิมพ์.

อังจิมา คงโอ. (2560). **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร.** การศึกษาค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

อุทัยวรรณ สายพัฒน์. (2547). Collinearity. วารสารปาริชาต, 17(1),

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). **Transformational leadership (2nd ed.).** Lawrence Erlbaum Associates.

Claxton, G., & Lucas, B. (2004). **Be creative: Essential steps to revitalize your work and life.** London: BBC Books.

Cronbach, L. J. (1973). **Dictionary of education information analysis.** New York: McGraw-Hill.

Fullan, M. (2001). **The new meaning of educational change (3rd ed.).** New York: Teachers College Press.

Hoy, W. K., & Miskel, C. G. (1991). **Educational administration: Theory, research, and practice (4th ed.).** McGraw-Hill.

James, C., & Connolly, U. (2000). **Effective leadership in schools.** Routledge.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities.** Educational and Psychological Measurement, 30(3),

Likert, R. (1967). **The method of constructing an attitude scale.** New York: Wiley & Son.

Lussier, C. (2003). **Management.** Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Mugkasem, U. (2001). **The experimental study of the creative leadership training on creative leadership quality of education chief executive officers** (Doctoral dissertation, Technical University of the Philippines).

Northouse, P. G. (2012). **Introduction to leadership:** Concept and practice (2nd ed.). Thousand Darks,

Robinson, K. (2007). **The principles of creative leadership.** New York: McGraw-Hill.

Savareikiene, D. (2013). **Transformational leadership in the development of motivation in aspects of good governance (Doctoral dissertation).** Ekonomika Ir Vadyba: Aktualijos Ir Perspektyvos, 3(31),

Sousa, D. A. (2003). **The leadership brain: How to lead today's schools more effectively.** California: Sage.

Sternberg, R. J. (2006). **Creating a vision of creativity: The first 25 years.** Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts, 8(3),

Zhang, Q., Siribanpitak, P., & Charoenkul, N. (2018). **Creative leadership for primary school principals to promote teacher's creativity in Guangxi, China.** Kasetsart Journal of Social Sciences, 41(2),

ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

SELECTED FACTORS AFFECTING THE OPERATION OF THE STUDENT ASSISTANCE SYSTEM IN SCHOOLS UNDER THE CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อัจฉราภรณ์ นามศรีชาติ[1], บรรจบ บุญจันทร์[2]
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Ujcharaphon Namsrichat[1], Banjob Boonchan[2]
Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : tickey1234@gmail.com[1], banjobbun21@gmail.com[2]

(Received : August 26, 2025; Edit : September 5, 2025; accepted : September 7, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 2) ศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 และ 3) สร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 313 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่ ค่าความตรง (Validity) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) คือ การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .907 และปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .948 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน 2) ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ปัจจัยการทำงานเป็นทีม และ 3) ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีทั้งหมด 6 ปัจจัย โดยเรียงตามปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน รองลงมา คือ ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการ และปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น .899 และปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวน การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ร้อยละ 80.4 ทั้งนี้ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จากผลการวิจัยที่พบว่าปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน มีอิทธิพลสูงสุด ดังนั้น จึงควรส่งเสริมให้ผู้บริหาร

สถานศึกษาและครูได้รับการพัฒนาเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

Abstract

The purpose of this research were to study 1) To study the operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. 2) To study selected factors affecting the operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. And 3) To create a predictive equation for selected factors affecting the operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 313 school administrators and teachers under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 for the 2024 academic year. The tool used was a questionnaire. The quality of the tool was assessed for validity and reliability. The student assistance system operation had an overall reliability value of .907, and the selected factors affecting the operation of the student assistance system had an overall reliability value of .948. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation, and stepwise multiple regression. The research findings were as follows: 1) The operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 was at a high level overall. When considered individually, all aspects were at a high level. The aspect with the highest mean was getting to know students individually, and the aspect with the lowest mean was student screening. 2) The selected factors affecting the operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 were at a high level overall. When considered by individual factor, all factors were at a high level. The factor with the highest mean was leadership, and the factor with the lowest mean was teamwork. 3) There were six selected factors that affected the operation of the student assistance system in schools under the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3, arranged in descending order of influence: the collaboration of teachers, parents, and the community, followed by information technology, teamwork, leadership, management, and budget and educational resources, respectively, with statistical significance at the .01 level. The multiple correlation coefficient between these factors and the operation of the student assistance system was .899, and these factors could explain 80.4% of the variance in the operation of the student assistance system.

Based on the research findings that the factor of collaboration among teachers, parents, and the community had the highest influence, the Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 should promote the development of school administrators and teachers in the effective operation of the student assistance system.

Keywords: Operation of the student assistance system, Selected factors affecting the operation of the student assistance system

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในยุคปัจจุบันเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนและรวดเร็ว ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ทำให้เกิดปัญหาใหม่ๆ ที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเยาวชนในสถานศึกษา ปัญหาเหล่านี้ไม่ได้จำกัดอยู่แค่เรื่องการเรียนรู้ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงปัญหาสุขภาพจิต ความเครียด ปัญหาครอบครัว และพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ ซึ่งทวีความรุนแรงขึ้นในโลกที่เต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่ไม่ถูกต้องและสื่อสังคมออนไลน์ (พรบ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2, 2544; ฉบับที่ 3, 2546; และฉบับที่ 4, 2562) เพื่อรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ การสร้างระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงไม่ใช่เพียงแค่ทางเลือก แต่เป็น "หน้าที่" ที่จำเป็นเร่งด่วนของสถานศึกษา จากการที่สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เยาวชนมีความเสี่ยงที่จะเผชิญกับปัญหาที่หลากหลายมากขึ้นกว่าเดิม โดยเฉพาะปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการใช้เทคโนโลยีที่ไม่เหมาะสม ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของนักเรียนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้น ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจึงเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างทันท่วงที รู้จักตนเอง เข้าใจความต้องการ และได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้รับการสนับสนุนจากนโยบายและกฎหมายการศึกษาอย่างชัดเจน โดย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2, 2544; ฉบับที่ 3, 2546; และฉบับที่ 4, 2562) มาตรา 42 ได้กำหนดให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นรายบุคคล รวมถึงการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนให้เหมาะสมกับศักยภาพและความแตกต่างของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ยังได้เน้นย้ำความสำคัญของการดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคลในฐานะส่วนหนึ่งของมาตรฐานด้านคุณภาพ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิตและส่งเสริมให้เยาวชนเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม การมีระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพจึงสะท้อนถึงความมุ่งมั่นของสถานศึกษาในการทำหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดและตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนในสังคมยุคใหม่ การดำเนินการอย่างเป็นระบบจะช่วยให้ครูและผู้เกี่ยวข้องสามารถทำความเข้าใจและจัดการกับปัญหาต่างๆ ของนักเรียนได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ทั้งยังช่วยส่งเสริมความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554 : 2)

การพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรม และมีวิถีชีวิตที่เป็นสุขตามที่สังคมมุ่งหวัง โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการด้วยการส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดกับนักเรียนเป็นสิ่งที่สำคัญเนื่องจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ ทางด้านการสื่อสาร เทคโนโลยี ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาการแพร่ระบาดของสารเสพติด ปัญหาครอบครัว ปัญหาการแข่งขันทุกรูปแบบ ก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด ซึ่งล้วนแต่เป็นผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของทุกคน จนนำไปสู่การเกิดปัญหาและสภาวะวิกฤตทางสังคม ดังนั้นในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียน ให้มีความสมบูรณ์พร้อมอย่างเป็นองค์รวม ทั้งด้านร่างกาย สถิติปัญญา ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม ตลอดจนให้มีทักษะในการดำรงชีวิต จึงจำเป็นที่ทุกโรงเรียน ในฐานะหน่วยงานที่ต้องรับผิดชอบในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตผู้เรียน และแก้ไขวิกฤตสังคม จึงควรนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมาประยุกต์ใช้ และพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละโรงเรียน (สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2562 : 183)

สถานศึกษาเป็นสถานที่ที่เด็กนักเรียนมีความใกล้ชิดมากที่สุด รองลงมาจากครอบครัว ผู้ปกครองให้การยอมรับ และคาดหวังว่าจะได้รับความรู้ การอบรมสั่งสอน การดูแลด้วยการเอาใจใส่ สถานศึกษาจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กนักเรียนเป็นหลัก ให้เด็กนักเรียนได้อยู่ในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่มีความปลอดภัย การจัดการเรียนการสอนต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รวมทั้งสอนทักษะชีวิต ที่จำเป็นสำหรับการใช้ชีวิตที่ปลอดภัยและมีคุณภาพ ครูต้องบูรณาการเนื้อหาความรู้ และพัฒนาคุณภาพเด็กนักเรียนให้มีความพร้อมอย่างเป็นองค์รวม โดยการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตเด็กนักเรียน และแก้วิกฤติทางสังคม สถานศึกษาต้องจัดระบบงาน กิจกรรมที่ส่งเสริมความประพฤติให้เหมาะสม ความรับผิดชอบต่อสังคม และความปลอดภัยให้กับเด็กนักเรียน นำระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก

นักเรียน โดยการนำกระบวนการของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน ไปใช้ในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม เด็กนักเรียนจะต้องได้รับการพิทักษ์ ปกป้อง คุ้มครอง และดูแล โดยมี ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษาเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563 : 2)

กระทรวงศึกษาธิการจึงให้สถานศึกษาจัดให้มีระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนขึ้นโดยบุคลากรทุกคนทุกฝ่ายของโรงเรียน ตลอดจนผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตที่เป็นสุขโดยผ่านกระบวนการทางการศึกษานั้น นอกจากจะดำเนินการส่งเสริม สนับสนุนนักเรียนแล้ว การป้องกันและช่วยเหลือนักเรียน แก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้น และปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องก็เป็นส่วนสำคัญประการหนึ่งที่จะพัฒนาระบบดูเหลือ นักเรียนให้มีคุณภาพประสิทธิ ภาพและให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความสุข มีความสามารถตามที่ สังคมมุ่งหวังไว้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 35)

ความเจริญทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแต่ขาดการเตรียมความพร้อมด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างรุนแรง โดยเฉพาะปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่างๆ เช่น ทะเลาะวิวาท ก่ออาชญากรรม ติดยาเสพติด ค้าบริการทางเพศ และการฆ่าตัวตาย ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มจำนวนและทวีความรุนแรงมากขึ้น แม้ว่ากระทรวงศึกษาธิการจะได้กำหนดให้สถานศึกษาทุกแห่งจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 และมีการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อนักเรียน แต่ยังไม่ทราบปัจจัยคัดสรรใดบ้างที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ซึ่งจำเป็นต้องศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการศึกษาความสำคัญของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและสภาพปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตาม ยังมีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษาปัจจัยเชิงบริหารและสร้างเป็นสมการพยากรณ์เพื่อทำนายความสำเร็จของการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยเฉพาะ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนกำหนดนโยบายพิจารณาปรับปรุงการบริหารงานและวิธีปฏิบัติตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3
2. เพื่อศึกษาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรที่ศึกษา

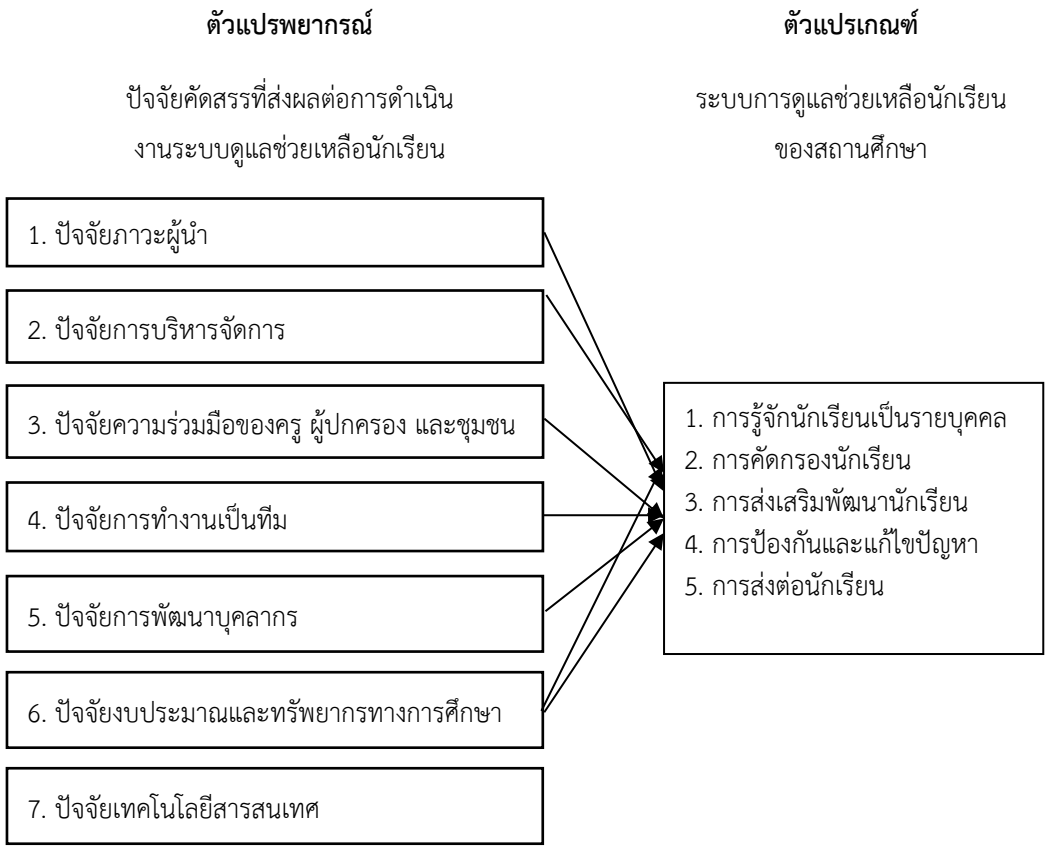

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยคัดสรรอย่างน้อย 1 ปัจจัย ที่ส่งผลต่อระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,686 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3, 2567)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 313 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 31 คน และครู จำนวน 282 คนโดยใช้ขนาดโรงเรียนเป็นชั้นภูมิในการสุ่ม โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง Krejcie and Morgan (1970, pp. 607-610) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นภูมิในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำถามเป็นแบบเลือกตอบ (Check list) เกี่ยวกับตำแหน่งของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2560 : 69)

5 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน 4) ปัจจัยการทำงานเป็นทีม 5) ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร 6) ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และ 7) ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยแต่ละระดับมีความหมาย ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2560 : 69)

5 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม โดยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเอกสาร งานวิจัย วารสาร รวมทั้งหลักการทฤษฎีของนักวิชาการ เพื่อนำมาใช้สรุปเป็นกรอบตัวแปรในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ถูกต้องตามหลักการ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2560 : 60)

3. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จากการสังเคราะห์องค์ประกอบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อนักเรียน

4. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จากการสังเคราะห์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน จำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) ปัจจัยภาวะผู้นำ 2) ปัจจัยการบริหารจัดการ 3) ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครองและชุมชน 4) ปัจจัยการทำงานเป็นทีม 5) ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร 6) ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และ 7) ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. นำเสนอแบบสอบถามฉบับร่างเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบแก้ไขการใช้ภาษาความครอบคลุมและความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

6. นำเสนอแบบภาพที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ

เนื้อหา (Content validity) ความถูกต้องของรูปแบบ (Format) และความถูกต้องของภาษา (Wording) ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องของคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.60 ถึง 1.00 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556, น. 103) และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์และเหมาะสม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

7. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปีการศึกษา 2567 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนำผลการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103)

7.1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 องค์ประกอบ มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .907

7.2 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 7 ปัจจัย มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวมเท่ากับ .948

8. นำแบบทดสอบมาปรับปรุงให้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการจัดทดลองข้อมูลตัวอย่างต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์หนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ขออนุญาตเก็บข้อมูลในสถานศึกษาที่สังกัดไว้เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. ขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ขออนุญาตผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

3. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์และแบบสอบถามออนไลน์ Google Forms สำหรับบางสถานศึกษาผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับจากไปรษณีย์ แบบสอบถามออนไลน์ Google Forms และดำเนินการเก็บแบบสอบถามที่เหลือด้วยตนเอง

5. ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้มาตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) จากแบบสอบถามตอนที่ 1

2. ระดับการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านมาเป็นภาพรวมและรายด้าน แล้วนำมาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103)

4.51 - 5.00 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านมาเป็นภาพรวมและรายด้าน แล้วนำมาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103)

4.51 - 5.00 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51 - 4.50 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับมาก

2.51 - 3.50 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับปานกลาง

1.51 - 2.50 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับ น้อย

1.00 - 1.50 หมายถึง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จะต้องหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson (Pearson's product moment correlation) ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเกิด Multicollinearity คือการมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรพยากรณ์มากกว่า 2 ตัว ซึ่งการที่ตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์กันในระดับที่สูง อาจส่งผลให้สมการตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์ตัวแปรเกณฑ์มีความคลาดเคลื่อน ดังนั้นจึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้ (อโนทัย ตรีวานิช, 2552 : 55 - 57)

เมื่อ r แทนค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

$r < 0.20$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อย

$0.21 < r \leq 0.40$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างน้อย

$0.41 < r \leq 0.60$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปานกลาง

$0.61 < r \leq 0.80$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างมาก

$r > 0.80$ ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก

และจากแนวคิดของอุทัยวรรณ สายพัฒน์ (2547, น. 56) ในการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์นี้ มีคำบางเสียงเสนอแนะว่าเป็นวิธีการที่ยุ่งยาก ให้ใช้วิธีง่ายๆ คือใช้เกณฑ์ค่าสัมบูรณ์ของสหสัมพันธ์ที่มากกว่า 0.80 คือ $|r| > .80$ ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าเกิด Multicollinearity ซึ่งเกณฑ์ที่สามารถขัดหลุมได้ง่ายอยู่ที่บุคลิกเดียว อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกที่จะพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยเกณฑ์ของ อโนทัย ตรีวานิช (2552, น. 55 - 57)

หากค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันมีค่า r มากกว่า .80 ผู้วิจัยจะดำเนินการพิจารณา จากค่า VIF และ Tolerance ซึ่งค่า VIF ควรมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มีค่ามากกว่า .10 จึงเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย (วริศรา อรุณกิตติพร, 2561 : 86)

5. สร้างสมการพยากรณ์โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise multiple regression analysis) เพื่อพยากรณ์การวิเคราะห์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ผลการวิจัย

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล	4.27	0.59	มาก
ด้านการคัดกรองนักเรียน	4.22	0.56	มาก
ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน	4.24	0.60	มาก
ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา	4.23	0.62	มาก
ด้านการส่งต่อนักเรียน	4.23	0.60	มาก
ภาพรวม	4.24	0.52	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ($\overline{X}$ = 4.27, S.D. = 0.59) รองลงมา คือ ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ($\overline{X}$ = 4.24, S.D. = 0.60) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ด้านการคัดกรองนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.56)

2. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมและรายปัจจัย

ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน	$\overline{X}$	S.D.	แปลผล
ปัจจัยภาวะผู้นำ	4.28	0.58	มาก
ปัจจัยการบริหารจัดการ	4.22	0.59	มาก
ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน	4.25	0.63	มาก
ปัจจัยการทำงานเป็นทีม	4.19	0.67	มาก
ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร	4.20	0.61	มาก
ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา	4.26	0.59	มาก
ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.24	0.62	มาก
ภาพรวม	4.23	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ($\overline{X}$ = 4.28, S.D. = 0.58) รองลงมาคือ ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ($\overline{X}$ = 4.26, S.D. = 0.59) ส่วนปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = 0.67)

3. สมการพยากรณ์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ

โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ตัวแปร	(X_1)	(X_2)	(X_3)	(X_4)	(X_5)	(X_6)	(X_7)
ปัจจัยภาวะผู้นำ (X_1)	-	.705**	.708**	.677**	.670**	.694**	.705**
ปัจจัยการบริหารจัดการ (X_2)		-	.720**	.751**	.731**	.712**	.761**
ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน (X_3)			-	.792**	.775**	.692**	.722**
ปัจจัยการทำงานเป็นทีม (X_4)				-	.781**	.671**	.731**
ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร (X_5)					-	.750**	.737**
ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา (X_6)						-	.673**
ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_7)							-

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 แสดงว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนกับปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก ในระดับค่อนข้างมาก (r_{xy}= 0.670 - 0.792) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ตารางที่ 4 ค่า Tolerance และ VIF ของตัวแปรพยากรณ์

ตัวแปรพยากรณ์	Tolerance	VIF	สรุป
ปัจจัยภาวะผู้นำ (X_1)	.369	2.709	ใช้ได้
ปัจจัยการบริหารจัดการ (X_2)	.296	3.381	ใช้ได้
ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน (X_3)	.291	3.439	ใช้ได้
ปัจจัยการทำงานเป็นทีม (X_4)	.288	3.467	ใช้ได้
ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร (X_5)	.259	3.859	ใช้ได้
ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา (X_6)	.387	2.582	ใช้ได้
ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_7)	.322	3.110	ใช้ได้

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กันน้อย เนื่องจากค่า Tolerance มีค่าไม่น้อยกว่า 0.10 และค่า VIF น้อยกว่า 10 ดังนั้น จึงเป็นไปตามข้อตกลงของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนดิบไม่ปรับมาตรฐาน (b)	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน (β)	t	p
ค่าคงที่	.569		5.246	.000

ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน (X_3)	.234	.280	6.016	.000
ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_7)	.226	.268	6.056	.000
ปัจจัยการทำงานเป็นทีม (X_4)	.124	.158	3.386	.001
ปัจจัยภาวะผู้นำ (X_1)	.107	.119	2.876	.004
ปัจจัยการบริหารจัดการ (X_2)	.094	.105	2.276	.024
ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา (X_6)	.081	.090	2.243	.026
$R=.899$, $R^2=.808$, Adjusted $R^2=.804$, $p=.026$				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 5 พบว่า ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีดังนี้ ปัจจัยภาวะผู้นำ (X_1) ปัจจัยการบริหารจัดการ (X_2) ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน (X_3) ปัจจัยการทำงานเป็นทีม (X_4) ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา (X_6) และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_7) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน (X_3) รองลงมา คือ ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_7) ปัจจัยการทำงานเป็นทีม (X_4) ปัจจัยภาวะผู้นำ (X_1) ปัจจัยการบริหารจัดการ (X_2) และปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา (X_6) ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น .899 และปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ร้อยละ 80.4

จากตารางที่ 5 สามารถสร้างสมการพยากรณ์ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ได้ดังภาพที่ 4.1

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = .569 + .234(X_3) + .226(X_7) + .124(X_4) + .107(X_1) + .094(X_2) + .081(X_6)$$

สมการพยากรณ์ในรูปแบบคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z}y = +.280(X_3) + .268(X_7) + .158(X_4) + .119(X_1) + .105(X_2) + .090(X_6)$$

ภาพที่ 4.1 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

อภิปรายผลการวิจัย

1. การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นกระบวนการที่ครูที่ปรึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในด้านต่างๆ อย่างละเอียดและต่อเนื่อง เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อคัดกรองและบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลดังกล่าวในการส่งเสริมศักยภาพ ป้องกัน และแก้ไขปัญหาของนักเรียน นักเรียนได้รับการประเมิน ตามความแตกต่างรายบุคคลในด้านความสามารถ สุขภาพ และครอบครัว โรงเรียนจัดทำแผนการช่วยเหลือนักเรียน ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อการพัฒนาที่ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2562) ที่กล่าวไว้ว่า การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เป็นการรวบรวมข้อมูลที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนครอบคลุมทั้งด้านความสามารถ

ด้านสุขภาพ ด้านครอบครัว และด้านอื่น ๆ โดยใช้เครื่องมือและเทคนิควิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม มีการบันทึกและเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ และสามารถนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์เพื่อคัดกรองนักเรียน การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างถูกทาง ต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา เพื่อจะให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลวิจัยของขวัญเนตร มูลทองจาด (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่องการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดอุดมรังสี โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่ามัชฌิมเลขคณิตจากมากไปน้อย ได้แก่ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ และการคัดกรองนักเรียน สอดคล้องกับผลวิจัยของนูรมาน พิทักษ์สุขสันต์ (2564) ได้ทำการศึกษาเรื่องการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 พบว่า ระดับการบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอสายบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3 ผลการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชฎารัตน์ พลเดช (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โรงเรียนมีการจัดทำข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคลด้านความสามารถทางการเรียนและด้านอื่น ๆ มีการคัดเลือกนักเรียนออกเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มที่มีปัญหา

2. ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากเมื่อพิจารณาเป็นรายปัจจัย พบว่า อยู่ในระดับมากทุกปัจจัย โดยปัจจัยที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ภาวะผู้นำเป็นความสามารถในการนำทีมของผู้บริหารในโรงเรียนหรือองค์กรการศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการและการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีประสิทธิภาพจะช่วยในการสร้างแรงบันดาลใจและส่งเสริมการพัฒนาผู้ร่วมงาน รวมถึงการสนับสนุนการทำงานเป็นทีม เพื่อให้การดำเนินงานในองค์กรการศึกษาเกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การเป็นผู้นำที่ดีของผู้บริหารจะทำให้บุคลากรและนักเรียนได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความร่วมมือภายในโรงเรียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการวิจัยของนฤมล กอบแก้ว (2559) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับผลการวิจัยของชฎารัตน์ พลเดช (2558) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 โดยรวมและทุกด้านอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของวิมาลย์ ลีทอง (2563) ได้ศึกษาปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย 1) ภาวะผู้นำ 2) บรรยากาศและวัฒนธรรมองค์การ 3) การบริหารจัดการ 4) การพัฒนาบุคลากร 5) ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน 6) โครงสร้างองค์การ 7) เทคโนโลยีสารสนเทศ และ 8) ด้านงบประมาณ

3. ปัจจัยคัดสรร คือ ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน รองลงมา คือ ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ปัจจัยภาวะผู้นำ ปัจจัยการบริหารจัดการ และปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษาตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างปัจจัยเหล่านี้กับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็น .899 และปัจจัยเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ร้อยละ 80.4 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชน รวมถึงการมีส่วนร่วมของ

ผู้ปกครองในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการดูแลนักเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและศักยภาพของแต่ละบุคคล มีการสร้างเครือข่ายผู้ปกครองในการแก้ไขปัญหานักเรียน โรงเรียนจะได้รับความร่วมมือในการพัฒนาการศึกษาจากชุมชน ทั้งด้านการเงิน แรงงาน วัสดุอุปกรณ์ และการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย นโยบายในการจัดการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของอรรถพล สุนทรพงศ์ (2565) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร ปัจจัยทางการบริหารที่คัดสรรที่สามารถพยากรณ์การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 จำนวน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน ด้านการบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาบุคลากร ด้านงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา และด้านการทำงานเป็นทีม โดยมีอำนาจพยากรณ์ร้อยละ 61.70 และมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการพยากรณ์เท่ากับ ±.16498 และแนวทางการพัฒนาปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน เสนอแนะไว้ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความร่วมมือของผู้ปกครองและชุมชน คือ โรงเรียนควรมีการสร้างความเข้าใจอันดี และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน 2) ด้านการบริหารจัดการ คือ โรงเรียนควรใช้หลักการบริหารงานอย่างมีส่วนร่วม และวงจร PDCA ในการบริหารงาน 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร คือ โรงเรียนควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรในการพัฒนาตนเองและสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ให้กับบุคลากร 4) ด้านงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา คือ โรงเรียนควรมีการวางแผนการใช้งบประมาณ และมีการระดมทุนและทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ และ 5) ด้านการทำงานเป็นทีม คือ โรงเรียนควรมีการประชุม ปรึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีการวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วมกัน

สรุปผลปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดคือ ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่ใช่หน้าที่ของครูเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องอาศัยเครือข่ายความร่วมมือรอบตัวเด็กจึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย สรุปผลการวิจัย และการอภิปรายผลการวิจัย เรื่องปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนมีการวางแผนช่วยเหลือนักเรียนโดยอิงจากข้อมูลด้านความสามารถ สุขภาพ และครอบครัวของนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนควรพัฒนาระบบการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมด้านความสามารถ สุขภาพ และครอบครัว เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการวางแผนช่วยเหลืออย่างตรงจุด นอกจากนี้ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และชุมชนในการร่วมกันดูแลนักเรียนเป็นรายบุคคล

1.2 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการคัดกรองนักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนมีการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนรายบุคคลเพื่อนำมาคัดกรองตามลักษณะและความต้องการ ดังนั้น โรงเรียนควรพัฒนาระบบการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนรายบุคคลอย่างเป็นระบบ เพื่อสะท้อนลักษณะและความต้องการที่แท้จริงของนักเรียนแต่ละคน ควรส่งเสริมให้ครูใช้ข้อมูลดังกล่าวในการวางแผนคัดกรองและจัดการดูแลอย่างตรงจุด พร้อมทั้งสร้างความร่วมมือระหว่างครู ผู้ปกครอง และชุมชนเพื่อให้การช่วยเหลือมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการส่งเสริมพัฒนานักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียนเพื่อร่วมมือในการพัฒนานักเรียน โรงเรียนมีแนวทางและกิจกรรมที่ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนที่มีปัญหาสามารถปรับตัวกลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติได้ ดังนั้น โรงเรียนควรเพิ่มความร่วมมือกับผู้ปกครองอย่างเป็นระบบ โดยจัดประชุมและสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนร่วมกัน นอกจากนี้ควรวางแผนกิจกรรมที่ช่วยให้นักเรียนที่มีปัญหาได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดและ

ปรับตัวได้เหมาะสม และควรพัฒนากระบวนการติดตามผลเพื่อให้นักเรียนกลับมาเรียนร่วมกับเพื่อนได้อย่างมั่นใจและยั่งยืน

1.4 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนมีเครือข่ายเพื่อนช่วยเหลือซึ่งกันและกันเมื่อเกิดปัญหา ดังนั้น โรงเรียนควรสร้างกิจกรรมส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการดูแลซึ่งกันและกันระหว่างเพื่อนนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อปลูกฝังความรู้สึกเป็นพี่น้องและเครือข่ายเพื่อนช่วยเหลือในทุกระดับชั้น นอกจากนี้ ควรมีการอบรมหรือจัดกิจกรรมแนะแนวให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการช่วยเหลือเพื่อนเมื่อเผชิญปัญหาเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการเกื้อกูลในโรงเรียน

1.5 การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ด้านการส่งต่อนักเรียน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ครูที่ปรึกษาสามารถส่งต่อนักเรียนไปยังบุคลากรภายในโรงเรียนเพื่อรับการช่วยเหลือเพิ่มเติมได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม ดังนั้น ควรมีการพัฒนากระบวนการส่งต่อนักเรียนภายในโรงเรียนให้มีความรวดเร็วและเป็นระบบมากขึ้น โดยจัดทำคู่มือหรือแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนสำหรับครูที่ปรึกษา รวมทั้งสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างครู บุคลากร และผู้บริหาร เพื่อให้การช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเหมาะสมที่สุด

1.6 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยภาวะผู้นำ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารสามารถสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และพัฒนาของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนได้ดี ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะด้านภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดกว้างและเอื้อต่อการพัฒนาของทุกคนในโรงเรียน ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความร่วมมือและแรงบันดาลใจ นอกจากนี้ การสนับสนุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม จะช่วยยกระดับบรรยากาศการเรียนรู้ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

1.7 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยการบริหารจัดการ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้บริหารได้กำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจนสำหรับการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนอย่างเหมาะสม ดังนั้น ผู้บริหารควรกำหนดเป้าหมายและแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและความต้องการของนักเรียน เพื่อให้การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนมีทิศทางที่แน่นอน อีกทั้งควรมีการสื่อสารและสร้างความเข้าใจร่วมกับครู บุคลากร และผู้ปกครองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความร่วมมือและการปฏิบัติที่เหมาะสม

1.8 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยความร่วมมือของครู ผู้ปกครอง และชุมชน ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการดูแลและช่วยเหลือนักเรียนอย่างเหมาะสมตามความต้องการและศักยภาพของนักเรียน ดังนั้น โรงเรียนควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองให้สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของนักเรียน ผ่านการประชุมร่วม วางแผน และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

1.9 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยการทำงานเป็นทีม ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ ทีมงานมีการประชุมและปรึกษาหารือเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้น ควรส่งเสริมให้ทีมงานมีการประชุมและปรึกษาหารืออย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมที่ชัดเจน สนับสนุนความร่วมมือและการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.10 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยการพัฒนาบุคลากร ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ บุคลากรได้รับการฝึกทักษะการสื่อสารและการให้คำปรึกษา เพื่อช่วยให้ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น โรงเรียนควรจัดอบรมพัฒนาทักษะการสื่อสารและการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่องแก่บุคลากร เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือและการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.11 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยงบประมาณและทรัพยากรทางการศึกษา ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนมีการบริหารจัดการเงินอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ และรายงานผลอย่างครบถ้วน ดังนั้น ควรเสริมสร้างระบบการบริหารงบประมาณที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ พร้อมจัดทำรายงานผลการใช้จ่ายอย่างครบถ้วนเป็นประจำ เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นและประสิทธิภาพในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

1.12 ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ปัจจัยเทคโนโลยีสารสนเทศ ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดคือ โรงเรียนสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อช่วยในการจัดเก็บ ประมวลผล และเผยแพร่ข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเข้าถึงได้ง่ายขึ้น ดังนั้น ควรส่งเสริมการพัฒนาและฝึกอบรมครู บุคลากรด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถจัดเก็บ ประมวลผล และเผยแพร่ข้อมูลนักเรียนได้อย่างรวดเร็ว ถูกต้อง และเข้าถึงง่ายมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษารูปแบบการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่เอื้อและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

2.3 ควรจัดให้มีการอบรมหรือการสัมมนาเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **คู่มือการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนช่วงชั้นที่ 3- ช่วงชั้นที่ 4.** กรุงเทพฯ: สำนักพัฒนาสุขภาพจิต.

กรมวิชาการ. (2547). **คู่มือการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (ฉบับปรับปรุง).** กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.

ขวัญเนตร มูลทองจาด. (2564). **การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน อุดมรังสี.** การค้นคว้าอิสระมหาบัณฑิต , มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชฎารัตน์ พลเดช. (2558). **ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของ สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20.** วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2560). **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 13).** กรุงเทพฯ: อมรการพิมพ์.

นฤมล กอบแก้ว. (2559). **ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 3 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

นูรมาน พิทักษ์สุขสันต์. (2564). **การบริหารงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของผู้บริหารสถานศึกษา ในอำเภอสายบุรีสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 3**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 9).** กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2, 2544; ฉบับที่ 3, 2546; และฉบับที่ 4, 2562). **ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 116, ตอนที่ 74 ก, หน้า 1-22.**

วริศรา อรุณกิตติพร. (2561). **ปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาตราด**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิมาลย์ ลีทอง. (2563). **ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดสกลนคร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ศรัณย์ เปรมสุข. (2566). **การพัฒนารูปแบบบริหารเชิงกลยุทธ์ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อเสริมสร้างคุณภาพของนักเรียนมัธยมศึกษา**. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. (2567). **Big Data สพป.ชัยภูมิ เขต 3.** https://data.chaiyaphum3.go.th/

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). **แนวทางการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). **คู่มือการคัดเลือกสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อรับรางวัลระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประจำปี 2563**. (ม.ป.ท).

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559).** กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย. (2562). **มาตรฐานการปฏิบัติงานของโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2560.** กรุงเทพฯ: สำนักบริหารงาน การมัธยมศึกษาตอนปลาย.

อโนทัย ตรีวานิช. (2552). **สถิติธุรกิจ (พิมพ์ครั้งที่ 4).** ขอนแก่น: คณะวิทยาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อรรถพล สุนทรพงศ์. (2565). **ปัจจัยคัดสรรที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสกลนคร**. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

อุทัยวรรณ สายพัฒน์. (2547). **Collinearity**. วารสารปาริชาต มหาวิทยาลัยทักษิณ, 17(1), น. 55-62.

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). **Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement**, 30(3), pp. 607-610.

การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

THE STUDY OF DESIRABLE CHARACTERISTICS OF ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS ACCORDING TO THE OPINIONS OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE UBON RATCHATHANI PROVINCIAL EDUCATION OFFICE

ปิยาพัชญ์ นิธิศอัครานนท์[1*] อภิญญา สุขช่วย [2]ชวนคิด มะเสนะ[3]
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี[1,2,3]
Piyaphat Nithitakkharanon[1], Apinya Sookchuay[2], Chuankid Masena[3]
Faculty of Education, Ubon Ratchathani Rajabhat University[1,2,3]
Corresponding Author E-mail : Piyaphat.n@ubru.ac.th [1], Apinya.s@ubru.ac.th[2], Chuankid.m@ubru.ac.th[3]

(Received : August 2, 2025; Edit : August 12, 2025; accepted : August 16, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี และ 2) เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 296 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยด้วยค่าที และสถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One way ANOVA)

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.86, S.D. = 0.10) 2) ผลการเปรียบเทียบเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : คุณลักษณะที่พึงประสงค์; ครูประถมศึกษา; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed 1) to study the desirable characteristics of elementary school teachers according to the opinions of school administrators under the Ubon Ratchathani Provincial Education Office, and 2) to compare the desirable characteristics of elementary school teachers according to the opinions of school administrators under the Ubon Ratchathani Provincial Education Office, classified by gender, educational level, and work experience. The sample group in this research was 296 school administrators under the Ubon Ratchathani Provincial Education Office. The research instrument was a questionnaire with a reliability coefficient of .98. The statistics used for data analysis were mean, standard deviation, t-test and one way analysis of variance (F-test, one way ANOVA).

The research results found that 1) the desirable characteristics of elementary school teachers according to the opinions of school administrators under the Ubon Ratchathani Provincial Education Office were at the highest level overall ($\overline{X}$ = 4.86, S.D. = 0.10), and 2) the comparison of desirable characteristics of elementary school teachers according to the opinions of school administrators under the Ubon Ratchathani Provincial Education Office classified by gender, educational level, and work experience showed no overall difference.

Keywords : desirable characteristics; elementary school teachers; school administrators

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ประเทศที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาย่อมมีความสามารถในการแข่งขัน พัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ และสติปัญญาในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะการศึกษาระดับประถมศึกษา เนื่องจากผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ถือว่าเป็นช่วงวัยที่สุดสำคัญของชีวิต เพราะวัยเด็กเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เป็นผลผลิตที่เติบโตจากเมล็ดพันธุ์ชั้นดี (พิณสุดา สิริธรังศรี, 2562) การศึกษาระดับนี้จึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการพัฒนาบุคคล ให้เติบโตขึ้นเป็นคนที่มีความสมบูรณ์พร้อมและในแง่ของการพัฒนาสังคมประเทศชาติ เนื่องจากเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทุนมนุษย์ (วิจารณ์ พานิช, 2555) ซึ่งถือเป็นรากฐานของระบบการศึกษาทั้งหมด ครูในระดับนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความรู้ ทักษะชีวิต และคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้เรียนตั้งแต่วัยเยาว์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู เป็นลักษณะหรือคุณสมบัติที่ครูควรมีทั้งด้านจริยธรรม ความรู้ ความสามารถ และเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการสอน การจัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมถึงหน่วยงานทางการศึกษาต่าง ๆ ได้กำหนดกรอบมาตรฐานวิชาชีพครูที่เน้นย้ำถึงคุณลักษณะเหล่านี้ เช่น ความเป็นผู้นำทางวิชาการ ความเสียสละ รับผิดชอบ ซื่อสัตย์และมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ซึ่งครูในระดับประถมศึกษาจะต้องมีคุณลักษณะที่สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 ซึ่งไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิชาการเท่านั้น แต่รวมถึงทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้เทคโนโลยี และการเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน (อุมา สุคนธมาน, 2547) โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากมุมมองของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีหน้าที่กำกับ ดูแล และพัฒนาครูให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ครูจึงต้องมีบทบาทมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้ คือเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (facilitator) ที่สามารถส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนในทุกมิติ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งในด้านวิชาชีพและจิตวิญญาณความเป็นครูให้สอดคล้องกับเป้าหมายของสถานศึกษาและบริบททางสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จของการจัดการศึกษาโดยรวม ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษา ซึ่ง

เป็นช่วงวัยที่มีความสำคัญต่อการวางรากฐานชีวิตของเด็ก ซึ่งแม้จะมีการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะครูในภาพรวมอยู่จำนวนมาก แต่ยังขาดการศึกษาที่มุ่งเน้นมุมมองของผู้บริหารในบริบทเฉพาะของพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งอาจมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต้องการคุณลักษณะครูที่แตกต่างออกไป โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เป็นหน่วยงานที่มีภารกิจเกี่ยวกับการจัดการศึกษา ส่งเสริมสนับสนุน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน มีหน้าที่รับผิดชอบบริหารจัดการศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ความรู้ความสามารถของครู ผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา และสร้างความเข้มแข็งภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ซึ่งทุนมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจนและเป็นระบบเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาที่ผู้บริหารคาดหวัง ซึ่งจะเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาครูให้มีคุณภาพสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาในพื้นที่ และสอดรับกับภารกิจในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบแสดงบทบาทสมมุติที่มีต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างมีกลยุทธ์ของนักศึกษาวิชาชีพครู ซึ่งมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

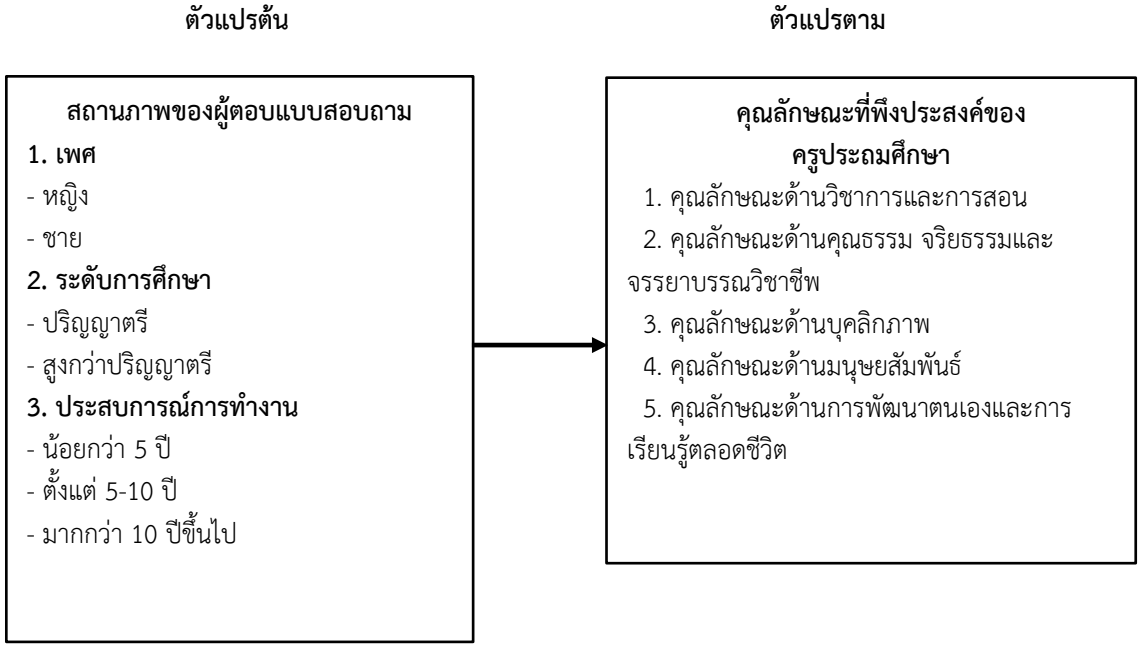

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาในระดับที่แตกต่างกันตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 1,087 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 296 คน โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างจากการเทียบตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie และ Mogan (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ตัวแปร

1. ตัวแปรต้น คือ เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

2. ตัวแปรตาม คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ประกอบด้วย

1) คุณลักษณะด้านวิชาการและการสอน

2) คุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ

3) คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ

4) คุณลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์

5) คุณลักษณะด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

เป็นแบบสอบถามชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 48 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .98

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำหนังสือถึงผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม

2. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและบางส่วนผ่านทางไปรษณีย์ เพื่อความสะดวก ในการส่งแบบสอบถามคืน

3. ผู้วิจัยตรวจสอบจำนวนและความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนจำนวน 296 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และคำนวณหาค่าร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา โดยวิเคราะห์ข้อมูลหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3. วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for Independent Samples)

4. วิเคราะห์ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยใช้สถิติทดสอบความแปรปรวนทางเดียว (F-test แบบ One way ANOVA)

5. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ปรากฏผลดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้าน

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมและรายด้าน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา	**n = 296**		**ม**	**อันดับ**
	$\bar{X}$	S.D.		
ชาการและการสอน	.90	0.28	ากที่สุด	2
ุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ	.95	0.22	สุด	1
ุคลิกภาพ	.82	0.43	สุด	4
นุษยสัมพันธ์	.87	0.36	สุด	3
ารพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	.77	0.44	สุด	5
รวม	**.86**	**0.10**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.86, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมาก ไปหาน้อย ดังนี้ ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ ($\bar{X}$= 4.95, S.D. = 0.22) ด้านวิชาการและการสอน ($\bar{X}$= 4.90, S.D. = 0.28) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X}$= 4.87, S.D. = 0.36) ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X}$= 4.82, S.D. = 0.43) และด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ($\bar{X}$= 4.77, S.D. = 0.44) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา	เพศ (n = 296)				t	p
	เพศชาย (n=124)		เพศหญิง (n=172)			
	$\bar{X}$	.D.	$\bar{X}$	.D.		
1. ด้านวิชาการและการสอน	37	.30	42	.34	-0.38	.830
2. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ	53	.43	58	.45	-1.14	.264
3. ด้านบุคลิกภาพ	30	.28	35	.37	- 0.72	.464
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์	45	.38	48	.39	0.53	.910
5. ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	28	.22	32	.29	0.39	.672
รวม	**39**	**.08**	**43**	**.06**	**0.12**	**.984**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

3. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา	เพศ (n = 296)				t	p
	ปริญญาตรี (n=258)		กว่าปริญญาตรี (n=38)			
	$\bar{X}$	D.	$\bar{X}$	D.		
ชาการและการสอน	77	42	83	37	-0.96	0.872
2. ด้านคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ	87	34	90	30	0.54	0.975
3. ด้านบุคลิกภาพ	60	67	47	54	0.82	0.891
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์	63	55	67	47	0.43	0.882
5. ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	43	37	21	56	-1.15	0.276
รวม	**69**	**15**	**72**	**11**	**0.43**	**0.814**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

4. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
1. ด้านวิชาการและการสอน	กลุ่ม	2	0.77	0.33	0.38	0.68
	ลุ่ม	293	134.78	0.24		
		295	135.55			

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (ต่อ)

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F	p
2. ด้านคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ	กลุ่ม	2	0.65	0.42 0.52	0.74	0.88
	ลุ่ม	293	122.36			
		295	123.01			
3. ด้านบุคลิกภาพ	กลุ่ม	0.43 170.91	2	0.20 0.53	0.32	0.45
	ลุ่ม	171.34	293			
			295			
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์	กลุ่ม	2	0.17 154.63	0.12	0.58	0.74
	ลุ่ม	293	154.80	0.25		
		295				
5. ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต	กลุ่ม	2	0.94 145.16	0.45	1.20	0.42
	ลุ่ม	293	146.10	0.31		
		295				

	กลุ่ม	2	0.68	0.38	0.32	0.20
รวม	กลุ่ม	293	122.48	0.25		
		295	123.16			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 4 พบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากความคาดหวังของผู้บริหารที่มีต่อบทบาทและคุณภาพของครูในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ที่ระบุว่า ครูควรมีคุณลักษณะที่เหมาะสมทั้งด้านความรู้ ทักษะและคุณธรรม เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จากผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ ที่พบว่า ผู้บริหารมีความคาดหวังว่าครูประถมศึกษาควรมีคุณลักษณะที่ดีในทุกด้าน ไม่เฉพาะด้านวิชาการเท่านั้น แต่ยังรวมถึงด้านคุณธรรม บุคลิกภาพและความสามารถในการพัฒนาตนเอง (จุฑามาศ เผื่อแผ่, 2565) ซึ่งการที่ผู้บริหารประเมินว่าครูมีคุณลักษณะพึงประสงค์ในระดับมากที่สุด ยังแสดงให้เห็นถึงแนวโน้มเชิงบวกต่อคุณภาพครูในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของยุทธศาสตร์ชาติด้านการศึกษา (2561–2580) ที่เน้นให้ครูเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง และส่งเสริมให้มีสมรรถนะที่เหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับแนวคิดของ ประสาท เนืองเฉลิม ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไรก็คงต้องให้ผู้สอนเป็นสำคัญยิ่งกว่า ผู้สอนคือคนที่ออกแบบและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะกับพัฒนาการและธรรมชาติการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (ประสาท เนืองเฉลิม, 2559)

ซึ่งเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยด้านที่มากที่สุดลำดับที่ 1 คือด้านคุณธรรม จริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพ ทั้งนี้อาจแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญต่อความประพฤติและจรรยาบรรณของครูเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับธราญา จิตรชญาวณิช ที่ชี้ว่าคุณธรรมและจรรยาบรรณเป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นครูมืออาชีพ (ธราญา จิตรชญาวณิช, 2560) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธีระ รุญเจริญ ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความคาดหวังสูงในเรื่องของจริยธรรมของครู เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความไว้วางใจของนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน โดยเฉพาะในระดับประถมศึกษาที่ครูทำหน้าที่ทั้งสอนและอบรมบ่มเพาะนิสัยเด็ก (ธีระ รุญเจริญ, 2550) นอกจากนี้ยังสนับสนุนแนวคิดของ นภาภรณ์ ธัญญา ที่กำหนดให้จรรยาบรรณวิชาชีพครูเป็นหัวใจสำคัญของการประกอบวิชาชีพ ซึ่งครูจะต้องประพฤติตนอย่างซื่อสัตย์สุจริต มีเมตตาธรรม ยุติธรรม และไม่แสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนจากหน้าที่การงาน (นภาภรณ์ ธัญญา, 2564) การที่ผู้บริหารประเมินให้ด้านนี้อยู่ในระดับสูงสุด จึงแสดงให้เห็นว่าการเป็นครูที่ดีมิใช่เพียงผู้ถ่ายทอดความรู้เท่านั้น แต่ยังต้องเป็นผู้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู ลำดับที่ 2 คือ ด้านวิชาการและการสอน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาโนช หัทยามาตย์ ที่ระบุว่า ครูในระดับประถมศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการสอนที่หลากหลายและเหมาะสมกับวัยของนักเรียน (มาโนช หัทยามาตย์, 2564) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Shulman ที่กล่าวถึง Pedagogical Content Knowledge (PCK) หรือความรู้ในการสอนเฉพาะเนื้อหา ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญที่ทำให้ครูสามารถสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ใช่แค่รู้เนื้อหา แต่ต้องรู้ว่าจะสอนอย่างไรให้ผู้เรียนเข้าใจและเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (Shulman, 1987) ลำดับที่ 3 คือ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามอง

ว่าครูประถมศึกษาควรมีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีทั้งกับนักเรียน ผู้ปกครอง เพื่อนร่วมงาน และชุมชน เพราะการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีเป็นรากฐานสำคัญของบรรยากาศการเรียนรู้ที่ปลอดภัยและสร้างสรรค์ สอดคล้องกับ ชูชาติ พ่วงสมจิตร ที่ได้กล่าวว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์เป็นปัจจัยที่ผู้บริหารให้ความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากครูที่มีมนุษยสัมพันธ์ดีสามารถสื่อสารกับนักเรียนได้อย่างเข้าใจ เข้าถึงจิตใจของเด็ก และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ได้ดีกว่า (ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560) และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ทองดี ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาคุณลักษณะครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21 พบว่า หนึ่งในสมรรถนะสำคัญของครูในยุคปัจจุบันคือการมีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่ (วิทยา ทองดี, 2566)

ด้านที่มากที่สุดลำดับที่ 4 คือ ด้านบุคลิกภาพ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่แสดงออกอย่างชัดเจนภายนอก และแม้จะมีความสำคัญในบทบาทของครู แต่ผู้บริหารอาจมองว่าบุคลิกภาพสามารถพัฒนาและปรับปรุงได้ภายหลังจากการปฏิบัติงานมากกว่าคุณลักษณะบางด้าน เช่น ด้านคุณธรรม จริยธรรมหรือวิชาการ ที่ต้องใช้เวลาในการปลูกฝังหรือมีผลกระทบโดยตรงต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพาพัญ ทองกิ่ง ที่พบว่า บุคลิกภาพของครูอยู่ในระดับสูงแต่ไม่ได้อยู่ในลำดับต้น ๆ ของคุณลักษณะที่ผู้บริหารให้ความสำคัญ เนื่องจากมองว่าเป็นปัจจัยที่สามารถพัฒนาได้จากการฝึกอบรมและประสบการณ์ในระยะยาว (พิมพาพัญ ทองกิ่ง, 2563) และลำดับที่ 5 คือ ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษายังมองว่าการพัฒนาตนเองเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจภายในของครูแต่ละคนและอาจไม่สามารถควบคุมหรือประเมินผลได้อย่างชัดเจนเหมือนกับด้านอื่น ๆ เช่น วิชาการหรือจริยธรรมที่เห็นผลในเชิงปฏิบัติได้โดยตรง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิพล อาจอินทร์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความต้องการพัฒนาตนเองของครูในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความต้องการพัฒนาตนเองแต่ยังขาดโอกาสและทรัพยากรที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การพัฒนาด้านนี้ยังไม่เป็นรูปธรรมเท่าที่ควร (สิทธิพล อาจอินทร์, 2563) สอดคล้องกับแนวคิดของ Tennyson ที่กล่าวว่า การเรียนรู้ตลอดชีวิตต้องอาศัยแรงขับเคลื่อนภายใน และการสนับสนุนจากระบบการศึกษา (Tennyson, 2005) อย่างไรก็ตามการที่ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอยู่ในลำดับสุดท้าย อาจไม่ได้หมายความว่าเป็นด้านที่ไม่สำคัญ แต่สะท้อนถึงข้อจำกัดทั้งเชิงระบบและเชิงปฏิบัติในบริบทของสถานศึกษาบางแห่ง ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อให้ครูสามารถยกระดับศักยภาพของตนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามเพศ พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารไม่ว่าจะเป็นเพศใด ต่างยึดถือเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูและมีแนวคิดต่อบทบาทหน้าที่ของครูในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้การประเมินหรือให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูไม่มีความแตกต่างกัน อีกปัจจัยหนึ่งอาจเป็นเพราะ กรอบมาตรฐานคุณลักษณะของครู เช่น จรรยาบรรณวิชาชีพ สมรรถนะครู และนโยบายการประเมินครูที่ใช้ในระดับประเทศ มีความชัดเจนและเป็นแนวทางเดียวกัน จึงทำให้ผู้บริหารทั้งเพศชายและเพศหญิงใช้เกณฑ์เดียวกันในการพิจารณา ส่งผลให้ไม่มีความแตกต่างในความคิดเห็น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันเพ็ญ นันทะศรี ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์ในสถานศึกษาระดับประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครู พบว่า ไม่มีความแตกต่างระหว่างความคิดเห็นของผู้บริหารจำแนกตามเพศในด้านคุณลักษณะของครู เนื่องจากการพิจารณาขึ้นอยู่กับความเป็นวิชาชีพมากกว่าทัศนคติส่วนบุคคล (วันเพ็ญ นันทะศรี, 2559) อย่างไรก็ตาม การที่ไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นตามเพศ อาจสะท้อนถึงความเป็นกลางทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา และแสดงให้เห็นว่าการประเมินคุณลักษณะของครูประถมศึกษามีพื้นฐานมาจากมาตรฐานเดียวกันที่ทุกฝ่ายยึดถือร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีต่อความเป็นธรรมในกระบวนการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา

3. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้าน ไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาทุกระดับการศึกษามีพื้น

ฐานความรู้และประสบการณ์ในด้านการบริหารจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพครูจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือจากหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการที่ได้กำหนดกรอบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูไว้อย่างชัดเจนเป็นแนวทางเดียวกัน นอกจากนี้ ยังอาจกล่าวได้ว่า ในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษานั้น มีมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินคุณลักษณะของครูที่มีความเป็นระบบ ส่งผลให้ไม่ว่าผู้บริหารจะมีระดับการศึกษาในระดับใดก็มีความเข้าใจที่ตรงกันเกี่ยวกับคุณลักษณะที่ครูควรมี และส่งผลให้การประเมินหรือแสดงความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณชานันท์ ประเสริฐสุข ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ผู้บริหารในระดับการศึกษาต่างกัน ไม่ส่งผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู (ณชานันท์ ประเสริฐสุข , 2567) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากใช้เกณฑ์มาตรฐานเดียวกันในการประเมิน และมีเป้าหมายการพัฒนาครูในแนวทางเดียวกัน ซึ่งจากผลการวิจัยอาจกล่าวได้ว่า ระดับการศึกษาของผู้บริหารไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้เกิดความแตกต่างในความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา เนื่องจากระบบการศึกษาในปัจจุบันได้พัฒนาเกณฑ์การประเมินและการพัฒนาครูที่มีความเป็นมาตรฐานกลางทั่วประเทศ

4. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านทุกด้านไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งอาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาไม่ว่าจะมีประสบการณ์น้อยหรือมาก ต่างต้องปฏิบัติงานภายใต้กรอบนโยบายเดียวกันของกระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานวิชาชีพครูจากคุรุสภา ซึ่งระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูไว้อย่างชัดเจน ได้แก่ ความมีคุณธรรม จริยธรรม ความสามารถในการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง การใช้เทคโนโลยีทางการศึกษา และภาวะผู้นำทางวิชาชีพ ผู้บริหารจึงมีเกณฑ์การพิจารณาที่ใกล้เคียงกันแม้จะมีประสบการณ์ต่างกัน สอดคล้องกับกาญจนาภา กลิ่นลออ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกัน ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครู ทั้งในด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านวิชาการ และด้านภาวะผู้นำ (กาญจนาภา กลิ่นละออ, 2551)

อย่างไรก็ตาม แม้ผลการวิจัยจะชี้ให้เห็นว่า ประสบการณ์การทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ได้ส่งผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ในทางปฏิบัติ ผู้บริหารแต่ละคนอาจมีแนวทางการบริหารและการพัฒนาครูที่แตกต่างกันตามบริบทของโรงเรียน วัฒนธรรมองค์กร และทรัพยากรที่มีอยู่ ดังนั้น แม้จะมีกรอบแนวทางกลางจากนโยบายระดับชาติ การพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ยังคงต้องอาศัยการปรับใช้ตามสภาพแวดล้อมจริงของแต่ละโรงเรียน ซึ่งเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพครูอย่างยั่งยืน ควรมีการส่งเสริมให้ผู้บริหารทุกระดับประสบการณ์มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และร่วมกันกำหนดแนวปฏิบัติที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในแต่ละพื้นที่อย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การพัฒนาการศึกษาในภาพรวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของความคิดเห็นระหว่างผู้บริหารสถานศึกษาที่มีลักษณะพื้นฐานแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเพศ ระดับการศึกษา หรือประสบการณ์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในทุกประเด็นที่ศึกษา ซึ่งสะท้อนถึงความมั่นคงของมาตรฐานคุณลักษณะครูที่ได้รับการยอมรับในระดับระบบการศึกษา กล่าวคือ ผู้บริหารทุกกลุ่มต่างมีกรอบความคิดที่คล้ายคลึงกันในการพิจารณาคุณลักษณะที่ดีของครู แสดงให้เห็นถึงพลังของระบบนโยบายด้านการพัฒนาครูที่มีความชัดเจนและเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีมุมมองเชิงบวกต่อบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางวิชาการ และเป็นผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวทางการศึกษาสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นให้ครูเป็นผู้ส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน ไม่ใช่เพียงผู้ถ่ายทอดความรู้ในห้องเรียนเพียงอย่างเดียว ความเข้าใจดังกล่าวถือเป็นพัฒนาการทางแนวคิดที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาครูในมิติที่ลึกซึ้งและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษาตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความจำเป็นที่ต้องมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูประถมศึกษาพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษา และเท่าทันกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่ ๆ ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสามารถนำไปยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ เพื่อให้ครูประถมศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

2.2 ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อศึกษาคุณลักษณะพึงประสงค์ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี ทั้งสภาพที่คาดหวัง และสภาพที่เป็นจริง จากการประเมินโดยครูประถมศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเปรียบเทียบกัน

เอกสารอ้างอิง

กาญจนาภา กลิ่นละออ. (2551). **แนวทางการเสริมสร้างทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดเทศบาลนครปฐม.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จุฑามาศ เผื่อแผ่. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะภาวะผู้นำระดับซอฟสกิลกับประสิทธิภาพการตัดสินใจของผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร. **วารสารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อุบลปริทรรศน์**, 7(2), 513-524.

ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2560). การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. **วารสารวิชาการบัณฑิต วิทยาลัยศิลปากร,** 10(2), 1342.

ณชานันท์ ประเสริฐสุข. (2567). **การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร.** วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ธราญา จิตรชญาวณิช. (2560). **การศึกษาและความเป็นครูไทย.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธีระ รุญเจริญ. (2550). **การบริหารโรงเรียนยุคปฏิรูปการศึกษา.** กรุงเทพฯ: ธนาเพรส จำกัด

นภาภรณ์ ธัญญา. (2564). การปฏิรูปตนเองเพื่อความเป็นครูมืออาชีพ. **วารสารนวัตกรรมสังคมและ เทคโนโลยีสื่อสารมวลชน,** 2(2), 1-10.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 9.กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประสาท เนืองเฉลิม. (2559). การปฏิรูปตนเองสู่การเป็นครูมืออาชีพ. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์,** 7(1), 66.

พิณสุดา สิริธรังศรี. (2562). ข้อเสนอการยกระดับคุณภาพครูไทยในศตวรรษที่ 21. **วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม,** 1(2), 2014.

พิมพาพัญ ทองกิ่ง. (2563). บทบาทครูกับการจัดบรรยากาศชั้นเรียนเชิงบวกในศตวรรษที่ 21. **วารสารศึกษาศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่,** 4(1), 50-59.

มลิวัลย์ สมศักดิ์. (2561). องค์ประกอบและตัวชี้วัดจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏ. **วารสารเทคโนโลยีภาคใต้,** 11(1), 51-58.

มาโนช หัทยามาตย์. (2564). คุณลักษณะครูของโรงเรียนในสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล. **วารสาร บวรสหการศึกษาและมนุษยสังคมศาสตร์,** 2(2), 18-24.

วันเพ็ญ นันทะศรี (2559). การพัฒนาคุณลักษณะความเป็นครูวิชาชีพในศตวรรษที่ 21. **วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม,** 6(3), 29-41.

วิจารณ์ พานิช. (2555). **วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิ สดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

วิทยา ทองดี. (2566). การพัฒนาครูสู่ความเป็นครูมืออาชีพในศตวรรษที่ 21. **วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์**, 8(1),757-766.

สำนักงานคุรุสภา. (2563). **แนวทางการพัฒนาวิชาชีพครูในศตวรรษที่ 21.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคุรุสภา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.** กรุงเทพฯ: พริกหวาน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2566). **รายงานการศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดระบบนิเวศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของคนไทย 4.0.** กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.

สิทธิพล อาจอินทร์. (2563). **ศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21.** ขอนแก่น:มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อุมา สุคนธมาน. (2547). คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของครูประถมศึกษา: ครูยุคใหม่. **Journal of Education Studies,** 32(3), 29–37.

Shulman, L.S. (1987). Knowledge and teaching: Foundations of the new reform. **Harvard Educational Review,** 57(1), 1 - 22.

Tennyson, R. D. (2005). **The impact of cognitive science movement on instructional design fundamentals.** New Jersey: Educational Technology Publications.

ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

STRATEGIC LEADERSHIP IN THE 21ST CENTURY OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFECTING THE IMPLEMENTATION OF INTERNAL QUALITY ASSURANCE IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA 3

ปิยดา อาษา[1], บรรจบ บุญจันทร์[2]
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา[1,2]
Piyada Arsa[1], Banjob Boonchan[2]
Faculty of Education, Nakhon Ratchasima Rajabhat University[1,2]
Corresponding Author E-mail : Pangpiyada33899@gmail.com[1]

(Received : August 25, 2025; Edit : September 4, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) สร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 32 คน และครู จำนวน 288 คน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ที่มีค่าความตรง 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมเท่ากับ .935 และ .906 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา รองลงมา คือ ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา และด้านการตรวจสอบ ประเมิน และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา 2) ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ และด้านการคิดเชิงปฏิวัติ 3) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ทุกด้านมีอิทธิพลร่วมกันต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เขียนสมการพยากรณ์ ได้ดังนี้ สมการพยากรณ์ในรูปแบบมาตรฐาน

$$\hat{Z}_y = 0.453(\text{การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ}) + 0.187(\text{การวางแผนเชิงกลยุทธ์}) + 0.142(\text{การกำหนดกลยุทธ์}) + 0.141(\text{การคิดเชิงปฏิวัติ})$$

คำสำคัญ : การประกันคุณภาพภายใน, ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the implementation of internal quality assurance in schools, 2) to study the 21st century strategic leadership of school administrators, and 3) to create a predictive equation of 21st century strategic leadership of school administrators and the implementation of internal quality assurance. The sample comprised 32 school administrators and 288 teachers. The research instrument was a questionnaire with the validity index of 1.00 and the overall reliability coefficients of .935 and .906, respectively. The statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The research found that. 1) The overall level of internal quality assurance implementation in schools was rated at a high level. When considering each aspect individually, all were also rated at a high level. The aspect with the highest mean score was the establishment of educational standards in schools, followed by the development of educational management plans, the preparation of annual self-assessment reports, the implementation of educational development plans, and the monitoring, evaluation, and follow-up of school operations, respectively. 2) The overall level of 21st century strategic leadership among school administrators was at a high level. When considering each dimension, all were also at a high level. The dimension with the highest mean score was strategy implementation, followed by strategic planning, strategy formulation, and revolutionary thinking, respectively. 3) All dimensions of 21st century strategic leadership among school administrators exerted a statistically significant combined influence on the implementation of internal quality assurance in schools at the .01 level.

Standardized Score Equation:

$\hat{Z}_y$ = 0.453(strategy implementation) + 0.187(followed by strategic planning)
+ 0.142(strategy formulation) + 0.141(revolutionary thinking)

Keywords : Internal Quality Assurance, Strategic Leadership

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 และ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้บัญญัติให้สอดรับกันไว้ในหมวด 6 ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ตั้งแต่มาตรา 47 ถึง มาตรา 51 ระบุถึงหลักการและแนวทางการปฏิบัติการประกันคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะมาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายในและระบบการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 48 กำหนดให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษา จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาและเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก จะเห็นได้ว่ากฎหมายหลักทั้งสองฉบับให้ความสำคัญกับการประกันคุณภาพการศึกษาค่อนข้างมาก ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าการลงทุนทางการศึกษาที่รัฐให้ความสำคัญนั้นได้เปลี่ยนไปอย่างมีคุณภาพ ส่งผลประโยชน์ให้แก่ผู้เรียนและสังคมอย่างสูงสุด (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562 : 49-53)

ในสภาวะปัจจุบันของยุคศตวรรษที่ 21 สังคมมีการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ หลายด้านส่วนหนึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านการเมืองและการกำหนดนโยบายทางการศึกษา ส่งผลให้การสานต่อนโยบายทางการศึกษาในการจัดระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพขาดความต่อเนื่อง ดังนั้นผู้นำองค์กรจึงมีบทบาทสำคัญต่อการเตรียมองค์กร ทรัพยากรบุคคลให้มีความพร้อมในการขับเคลื่อนการพัฒนา การสร้างวิสัยทัศน์เพื่อวางแผนกลยุทธ์และการสร้างค่านิยม วัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีทักษะที่เหมาะสม ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เป็นกระบวนการกำหนดทิศทางการสร้างทางเลือกซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อมุ่งไปสู่อนาคตที่พึงประสงค์ (จิรายุ ศรีสง่าชัย, 2565 : 53-61) ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ช่วยให้สมาชิกเข้าใจวิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์และทิศทางที่แน่นอนขององค์กร ไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งและความสับสนในการทำงาน ทำให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นประโยชน์ต่อองค์กรในการสร้างความเข้าใจในระหว่างการทำงานกับบุคคลทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่สามารถติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน และความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายขององค์กร และเป็นภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล, และไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2557 : 201-211)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 มีการกำหนดพันธกิจในด้านการจัดการศึกษาในปีงบประมาณ 2567 ไว้หลายด้าน ซึ่งด้านที่สำคัญด้านหนึ่ง คือ ด้านการพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีความปลอดภัย ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับกลยุทธ์ที่ 4 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา ตัวชี้วัดที่ 5 สถานศึกษามีผลการประกันคุณภาพภายในระดับดีเลิศขึ้นไป ซึ่งมีแนวทางในการพัฒนา เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการประกันคุณภาพของหน่วยงานในสังกัดให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ โดยจัดทำโครงการส่งเสริมระบบประกันคุณภาพภายใน เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัด มีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา เพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอก (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3, 2567 : 67-78)แม้ว่าสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จะมีแนวทางการพัฒนาเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการประกันคุณภาพของหน่วยงานในสังกัด แต่ผลการวิเคราะห์สถานการณ์ (SWOT Analysis) จากกฎหมาย ยุทธศาสตร์ แผน แนวโน้มสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปลี่ยนไป พบจุดอ่อนในการบริหารงานหลายด้าน ซึ่งหนึ่งในจุดอ่อนสำคัญ คือ เรื่องการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา กล่าวว่า ระบบประกันคุณภาพภายในยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้สถานศึกษาบางแห่งไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3, 2567 : 60-66) ทั้งนี้ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยเสริมสร้างระบบประกันคุณภาพภายในให้มีความเข้มแข็งได้ เนื่องจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์จะสามารถกำหนดทิศทาง พัฒนาวิสัยทัศน์ วางแผนเชิงกลยุทธ์ และบริหารจัดการทรัพยากรภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา หากขาดภาวะผู้นำในลักษณะนี้ การดำเนินงานตามระบบที่

กฎหมายและหน่วยงานต้นสังกัดกำหนดก็จะขาดความต่อเนื่องและประสิทธิภาพ

เนื่องจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ส่งผลให้การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ยังไม่เข้มแข็ง สถานศึกษาบางแห่งไม่ได้รับการรับรองคุณภาพ อันเนื่องมาจากปัญหาที่หลากหลาย และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ในยุคศตวรรษที่ 21 อย่างรวดเร็ว ซึ่งทุกโรงเรียนต้องมีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อให้สอดรับตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอกและสอดคล้องกับกลยุทธ์ที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนดไว้ และยังขาดงานวิจัยที่มุ่งสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เพื่อทำนายความสำเร็จของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยเฉพาะ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา แก้ไข และหาแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาการดำเนินงานภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับนักเรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3
2. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3
3. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษากับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จากนักการศึกษาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้องค์ประกอบของการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จำนวน 5 องค์ประกอบ และสังเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 องค์ประกอบ ดังปรากฏในภาพที่ 1

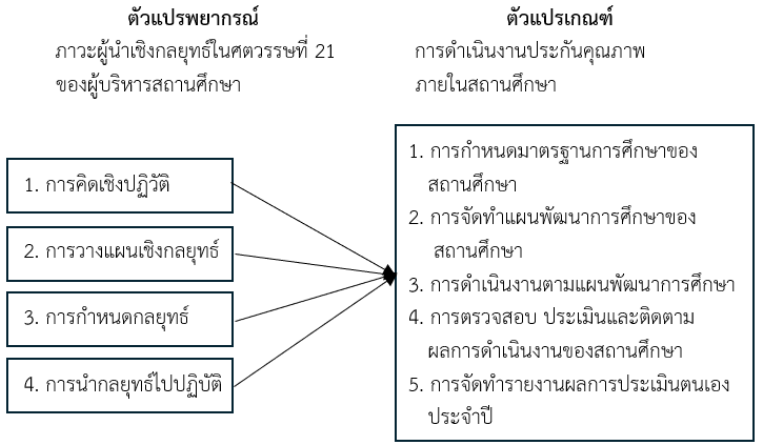

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาทุกองค์ประกอบส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,829 คน โดยจำแนกเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 182 คน และครู จำนวน 1,647 คน

2. กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา และครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ประจำปีการศึกษา 2567 จำนวน 320 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตาราง (Krejcie and Morgan, 1970 : 607-608) กลุ่มตัวอย่างได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified random sampling) โดยใช้ขนาดของตำแหน่งเป็นชั้นภูมิในการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตามแนวคิดของ (Likert, 1967) และตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตามแนวคิดของ (Likert, 1967)

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การสร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในเอกสาร งานวิจัย วารสาร รวมทั้งหลักการทฤษฎีของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสรุปเป็นนิยามศัพท์ของตัวแปรในการวิจัย และเป็นแนวทางในการสร้างเครื่องมือ

2. ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามที่ถูกต้องตามหลักการ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560 : 121)

3. สร้างแบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา และแบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

4. นำเสนอแบบสอบถามฉบับร่างต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบแก้ไขการใช้ภาษา ความครอบคลุมและความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาจากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง

5. นำเสนอแบบสอบถามที่ผ่านการแก้ไขปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความถูกต้องของรูปแบบ และความถูกต้องของภาษา แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (IOC) โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 1.00 จึงจะถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103) และนำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือให้สมบูรณ์เหมาะสม ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่ามีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ซึ่งถือว่าผ่านเกณฑ์

6. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 คน และนำผลการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยการใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของ Cronbach ซึ่ง

หากมีค่ามากกว่า 0.7 จะถือว่าผ่านเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา โดยรวมเท่ากับ .935 และค่าความเชื่อมั่นภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมเท่ากับ .906

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยขอความอนุเคราะห์หนังสือจากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา ถึงผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ขออนุญาตเก็บข้อมูลในสถานศึกษาในสังกัด

2. ขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ขออนุญาตถึงผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ไปยังสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างผ่านทางไปรษณีย์และสำหรับบางสถานศึกษาผู้วิจัยจะเดินทางไปเก็บแบบสอบถามด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยเก็บรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับจากไปรษณีย์ และเก็บแบบสอบถามที่เหลือด้วยตนเอง เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัย ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ และค่าร้อยละ

2. ตอนที่ 2 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกเป็นภาพรวมและรายด้าน แล้วนำมาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103)

4.51–5.00 หมายถึง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2.51–3.50 หมายถึง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

1.00–1.50 หมายถึง การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. ตอนที่ 3 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จำแนกเป็นภาพรวมและรายด้านแล้วนำมาแปลความหมายของค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2556 : 103)

4.51–5.00 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด

3.51–4.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก

2.51–3.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับปานกลาง

1.51–2.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อย

1.00–1.50 หมายถึง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับน้อยที่สุด

4. ตอนที่ 4 นำข้อมูลจากแบบสอบถามตอนที่ 3 มาหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยการวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 จะต้องหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson ทั้งนี้เพื่อป้องกันการเกิด Multicollinearity คือ การมีสหสัมพันธ์กันเองระหว่างตัวแปรพยากรณ์มากกว่า 2 ตัว ซึ่งการที่ตัวแปรพยากรณ์มีความสัมพันธ์กันในระดับที่สูง อาจส่งผลให้สมการตัวแปรที่ใช้ในการพยากรณ์

ตัวแปรเกณฑ์มีความคลาดเคลื่อน ดังนั้น จึงต้องตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรพยากรณ์สามารถคงอยู่ในสมการตัวแบบได้ (อโนทัย ตรีวานิช, 2552 : 55-57)

เมื่อ r แทนค่า สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.20

r < 0.20 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรน้อย

0.20 < r ≤ 0.40 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างน้อย

0.41 < r ≤ 0.60 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรปานกลาง

0.61 < r ≤ 0.80 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรค่อนข้างมาก

r > 0.80 ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรมาก

และจากแนวคิดของ (อุทัยวรรณ สายพัฒนะ, 2547 : 56) ในการทดสอบนัยสำคัญของสหสัมพันธ์นี้มีตำราบางเล่มเสนอแนะว่าเป็นวิธีการที่ยุ่งยาก ให้ใช้วิธีง่ายๆ คือการใช้เกณฑ์ค่าสัมบูรณ์ของสหสัมพันธ์ที่มากกว่า 0.80 คือ $|r| > .80$ ถือว่ามีความสัมพันธ์กัน แสดงว่าเกิด Multicollinearity ซึ่งเกณฑ์นี้สามารถยืดหยุ่นได้ขึ้นอยู่กับผู้วิจัยด้วย อย่างไรก็ตามในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันเอง
ของ (อโนทัย ตรีวานิช, 2552 : 55-57)

หากค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ด้วยกันมี ค่า r มากกว่า .80 ผู้วิจัยจะดำเนินการพิจาณา จากค่า VIF และ Tolerance ซึ่งค่า VIF ควรมีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance มีค่าไม่น้อยกว่า .10 จึงเป็นไปตามข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอย (วริศรา อรุณกิตติพร, 2561 **:** 86)

5. สร้างสมการพยากรณ์โดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน เพื่อพยากรณ์การวิเคราะห์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตำแหน่ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ตำแหน่ง		
1. ผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้บริหารสถานศึกษา หรือรักษาการในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา	32	10.00
2. ครู	288	90.00
รวม	320	100.00

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน		
1. น้อยกว่า 5 ปี	139	43.40
2. 6–10 ปี	103	32.20

3. 11–15 ปี	39	12.20
4. มากกว่า 15 ปี	39	12.20
รวม	320	100.00
ระดับการศึกษาสูงสุด		
1. ปริญญาตรี	242	75.60
2. ปริญญาโท	78	24.40
3. ปริญญาเอก	0	0.00
รวม	320	100.00
ขนาดสถานศึกษา		
1. ขนาดเล็ก (นักเรียน 119 คนลงมา)	102	31.90
2. ขนาดกลาง (นักเรียน 120-719 คน)	207	64.70
3. ขนาดใหญ่ (นักเรียน 720-1,679 คน)	11	3.40
รวม	320	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นครู จำนวน 288 คน คิดเป็นร้อยละ 90.00 มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 43.40 ระดับการศึกษาสูงสุดปริญญาตรี จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 75.60 และปฏิบัติงานในสถานศึกษาขนาดกลางจำนวน 207 คน คิดเป็นร้อยละ 64.70

ตอนที่ 2 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

องค์ประกอบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา	$\bar{X}$	**S.D.**	**ความหมาย**
1. ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา	4.38	0.52	มาก
2. ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี	4.31	0.63	มาก
3. ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา	4.31	0.57	มาก
4. ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษา	4.28	0.60	มาก
5. ด้านการตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา	4.26	0.61	มาก
รวม	4.31	0.53	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.38, S.D. = 0.52) รองลงมา คือ ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.63) และด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.31, S.D. = 0.57)

ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.61) ตามลำดับ

ตอนที่ 3 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ	4.35	0.63	มาก
2. ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์	4.33	0.64	มาก
3. ด้านการกำหนดกลยุทธ์	4.25	0.66	มาก
4. ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ	4.11	0.69	มาก
รวม	4.26	0.59	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.26, S.D. = 0.59) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.63**)** รองลงมา คือ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ($\bar{X}$ = 4.33, S.D. = 0.64) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ ($\bar{X}$ = 4.11, S.D. = 0.69)

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์การพยากรณ์ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์การถดถอยภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนดิบไม่ปรับมาตรฐาน (b)	สัมประสิทธิ์การถดถอยจากคะแนนมาตรฐาน (β)	t	p
ค่าคงที่	1.044		8.50*	.000
ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ (X_4)	0.381	0.453	8.55*	.000
ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (X_2)	0.157	0.187	3.21**	.001
ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ (X_1)	0.109	0.142	2.87**	.004
ด้านการกำหนดกลยุทธ์ (X_3)	0.114	0.141	2.05**	.041
$R = .836$, $R^2 = .700$, Adjusted $R^2 = .696$, $p = .000$				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ และด้านการกำหนดกลยุทธ์ ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องมากจาก
การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่เห็นผลเป็นรูปธรรมและส่งผลกระทบต่อการทำงานของครูโดยตรง สอดคล้องกับแนวคิดของ (วุฒิพงษ์ สินทรัพย์, 2565 : 16-33) ที่กล่าวว่าการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ คือ กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงความเป็นนามธรรมทั้งหมดของแผนกลยุทธ์ไปสู่ความเป็นรูปธรรม โดยมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิดกับขั้นตอนของการกำหนดกลยุทธ์และขั้นตอนการนำกลยุทธ์สู่การปฏิบัติตามแผนกลยุทธ์ และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เป็น .836 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ได้ร้อยละ 70.0

สามารถสร้างสมการพยากรณ์ ได้ดังภาพที่ 2

สมการพยากรณ์ในรูปของคะแนนดิบ (Unstandardized score)

$$\hat{Y} = 1.044 + 0.381(X_4) + 0.157(X_2) + 0.109(X_1) + 0.114(X_3)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Standardized score)

$$\hat{Z}_y = 0.453X_4 + 0.187X_2 + 0.142X_1 + 0.141X_3$$

ภาพที่ 2 สมการพยากรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก
ทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยบุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษาร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา แล้วจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา ดำเนินงานตามแผน มีการตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงาน รวมถึงจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปี รายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด พร้อมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณะชน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (ดวงแข สุขประเสริฐ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ, 2563 : 495-511) ที่ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหาร
ที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 พบว่า ระดับการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3 ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาแยกเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด และมาก

1.1 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และคณะกรรมการสถานศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การกำหนดเป้าหมายหรือภาพความสำเร็จตามบริบทของสถานศึกษาที่มีความท้าทาย เป็นไปได้ครอบคลุมทุกระดับการศึกษาที่สถานศึกษาจัดการศึกษา และสอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชนได้อย่างเหมาะสม

1.2 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การแต่งตั้งคณะทำงาน วางแผน พัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การวางแผนจัดการศึกษาของสถานศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และกลยุทธ์ของสถานศึกษา โดยสะท้อนภาพความสำเร็จอย่างชัดเจนตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ภายใต้การมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา

1.3 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การกำหนดผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปี ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การนำแผนพัฒนาการศึกษาและแผนปฏิบัติการประจำปีไปสู่การปฏิบัติจริง เป็นการแปลงสิ่งที่เป็นนามธรรมไปสู่ความเป็นรูปธรรม โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษา คณะครูและคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมมือร่วมใจกันนำทรัพยากรตามปริมาณที่ได้รับการจัดสรรไปใช้ตามแผนการดำเนินงานที่วางไว้ เพื่อดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การแต่งตั้งผู้ทำหน้าที่ดำเนินการตรวจสอบ ประเมิน และติดตามผลการดำเนินงานภายในสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การตรวจสอบการดำเนินงานซึ่งกระทำโดยผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้มีหน้าที่ตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงานภายในสถานศึกษาอย่างน้อย ภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยมีตัวบ่งชี้ความสำเร็จของงานและให้ความสำคัญกับผลงานที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และการใช้ทรัพยากรภายใต้ระยะเวลาที่กำหนด ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะ วิธีการหรือแนวทาง เพื่อพัฒนาปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องหรือความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

1.5 ระดับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ด้านการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเองประจำปีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การรวบรวมข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาได้ครบถ้วนทั้งข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษาและข้อมูลที่เป็นผลการประเมิน ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การนำเสนอผลการดำเนินงานการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาในรอบปีที่ผ่านมา ซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินงานทั้งหมดของสถานศึกษาที่ครอบคลุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและเสนอรายงานต่อคณะกรรมการสถานศึกษาหน่วยงานต้นสังกัด พร้อมทั้งเปิดเผยต่อสาธารณะชน

2. ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ด้านการกำหนดกลยุทธ์ และด้านการคิดเชิงปฏิวัติตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะที่เป็นผู้นำองค์กร มีความคิดเชิงปฏิวัติในการพัฒนาตนเองและสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ วางแผนเชิงกลยุทธ์ในการบริหารงาน กำหนดกลยุทธ์สถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 พร้อมทั้งนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติตามแผนงานที่กำหนด ส่งผลให้การดำเนินงานสำเร็จตามเป้าหมาย สอดคล้องกับผลการวิจัยของ (กิจติ ภูมิ พลตื้อ และ

พนายุทธ เชยบาล, 2564 : 257-270) ที่ศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 19 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 19 อยู่ในระดับมาก

2.1 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การใช้แนวคิดเชิงสร้างสรรค์พัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวคิดที่จะพัฒนาตนเองและสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ โดยเป็นแนวความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่มีความแปลกใหม่อย่างที่ไม่มีใคร
ทำมาก่อน ในการเปลี่ยนแปลงระบบการทำงาน เพื่อให้สถานศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้อย่างมีประสิทธิผลและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.2 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครู ร่วมกันวางแผนด้านบุคลากร ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานในอนาคตของสถานศึกษา ซึ่งมีการวางแผนด้านบุคลากร งบประมาณ และการศึกษากรอบกลยุทธ์ของสถานศึกษา แล้วจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระยะ 3-5 ปี และแผนปฏิบัติการประจำปี เสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบ

2.3 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการกำหนดกลยุทธ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าประสงค์ให้สอดคล้องกับสภาพบริบทตามจริงของสถานศึกษา ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษามีการกำหนดทิศทางของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับยุคศตวรรษที่ 21 เพื่อเป็นการบ่งชี้ว่าสถานศึกษาจะมุ่งไปในทิศทางใด โดยวิเคราะห์สภาพบริบทตามจริงของสถานศึกษาประกอบการตัดสินใจพิจารณาเลือกกลยุทธ์ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษาที่กำหนดไว้

2.4 ระดับภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ การมอบหมายผู้รับผิดชอบโครงการและกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูร่วมกันจัดหาผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ มีการตรวจสอบความพร้อมของโครงการและเริ่มดำเนินการตามขั้นตอนที่กำหนด มีการตรวจสอบผลการดำเนินงานและการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์
ที่กำหนดไว้ได้สำเร็จ

3. ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ทุกด้าน มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยด้านที่มีอิทธิพลสูงที่สุด คือ ด้านการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ รองลงมา คือ ด้านการวางแผน ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ และด้านการกำหนดกลยุทธ์ ตามลำดับ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณระหว่างด้านเหล่านี้กับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 เป็น .836 และด้านเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ได้ร้อยละ 70.0 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา ทุกองค์ประกอบส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำผลการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งควรนำผลการดำเนินงานมาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) เพื่อปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและสามารถใช้เป็นข้อมูลในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาภายในสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในท้องถิ่น

1.2 การดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ด้านการตรวจสอบ ประเมินและติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษา มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้นควรส่งเสริมและพัฒนากระบวนการตรวจสอบ ประเมิน และติดตามผลการดำเนินงานของสถานศึกษาให้มีความเป็นระบบ ต่อเนื่อง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการประเมินอย่างเป็นรูปธรรม กำหนดเกณฑ์ ตัวชี้วัด และวิธีการติดตามผลที่ชัดเจน เพื่อใช้ข้อมูลผลการประเมินเป็นฐานในการปรับปรุงการดำเนินงานในรอบต่อไปอย่างเหมาะสม

1.3 ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3 ด้านการคิดเชิงปฏิวัติ มีค่าเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับมากเป็นลำดับสุดท้าย ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรแสดงออกถึงการมีแนวคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ กล้าเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือแนวปฏิบัติที่ไม่สอดคล้องกับยุคสมัย และเปิดรับเทคโนโลยีหรือวิธีการบริหารงานรูปแบบใหม่ เพื่อลดภาระและขั้นตอนการทำงานที่ซ้ำซ้อนของครู

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

2.2 ควรศึกษารูปแบบภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

2.3 ควรศึกษารูปแบบการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562.** กรุงเทพฯ **:** คุรุสภาลาดพร้าว.

กล้าศักดิ์ จิตต์สงวน, ปิยพงษ์ สุเมตติกุล และไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2557, มกราคม-เมษายน). **รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา.** มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเชีย, 4 (1), 201-211.

กิจติภูมิ พลตื้อ และพนายุทธ เชยบาล. (2564, มกราคม-มิถุนายน). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เขต 19.** ปัญญาปณิธาน, 6 (1), 257-270.

จิรายุ ศรีสง่าชัย. (2565, พฤษภาคม-สิงหาคม). **ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2.** คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 5 (2), 53-61.

ดวงแข สุขประเสริฐ และปิยะนาถ บุญมีพิพิธ. (2563, กรกฎาคม-ธันวาคม). **ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา สุพรรณบุรี เขต 3**. สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 6 (2), 496-511.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : สุรีวิยาสาส์น.

_____. (2560). **การวิจัยเบื้องต้น.** พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพฯ : สุรีวิยาสาส์น.

วริศรา อรุณกิตติพร. (2561). **การศึกษาปัจจัยการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** การค้นคว้าอิสระศึกษาศาตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.

วุฒิพงษ์ สินทรัพย์. (2565). **การพัฒนาระบบและกลไกการนำแผนกลยุทธ์ไปปฏิบัติของหน่วยบริการปฐมภูมิจังหวัดอำนาจเจริญ.** การพัฒนาการเรียนรู้สมัยใหม่, 7 (8), 16-33.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. (2567). **แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.** [Online]. Available: https://www.korat3.go.th. [2567, มีนาคม 7].

อโนทัย ตรีวานิช. (2552). **สถิติธุรกิจ.** ขอนแก่น : ขอนแก่นการพิมพ์.

อุทัยวรรณ สายพัฒนะ. (2547). **การศึกษาการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของผลการตรวจสอบการทำหน้าที่ที่ต่างกันของข้อสอบในแบบทดสอบที่มีการให้คะแนนแบบหลายค่าระหว่างวิธี GMH และ วิธี Poly-SIBTEST**. การค้นคว้าอิสระศึกษาศาตร์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Krejcie, R., V. & Morgan, D. W. (1970, May–June). **Determining sample size for research activities.** Educational and Psychological Measurement, 30 (1), 607-610.

Likert, R. (1967). **The method of constructing and attitude scale, in attitude theory and measurement.** New York : Wiley & Son.

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

COMPONENTS OF CREATIVE LEADERSHIP FOR SCHOOL ADMINISTRATORS IN SOUTHERN KRUNGTHON DISTRICT GROUP UNDER DEPARTMENT OF EDUCATION BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

นุชนาถ ไตรยวงค์[1] , ธดา สิทธิ์ธาดา[2]
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา[1,2]
Nutchanart Triyawong[1] , Thada Siththada[2]
Program in Development Administration, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand[1,2]
Corresponding Author E-mail : s66561802069@ssru.ac.th[1]

(Received : July 26, 2025; Edit : August 6, 2025; accepted : August 6, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา และ (2) ศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา 34 คน และข้าราชการครู 312 คน รวมทั้งสิ้น 346 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งมีค่าความเที่ยงตรงเนื้อหา (IOC) ระหว่าง 0.67–1.00 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.986 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) โดยใช้วิธี Principal Component Analysis และการหมุนแกนแบบ Varimax ผลการวิจัยพบว่า โดยรวมผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 4.47, S.D. = 0.71) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง ได้แก่ การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี การรับฟังความคิดเห็น และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจพบองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ 8 ด้าน ได้แก่ (1) การทำงานเป็นทีม (2) การส่งเสริมนวัตกรรม (3) วิสัยทัศน์และการวางแผน (4) จินตนาการและการคิดนอกกรอบ (5) การคำนึงถึงปัจเจกบุคคล (6) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (7) การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ และ (8) การสร้างมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้ร้อยละ 86.28

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 และสามารถนำผลไปใช้ในการประเมินตนเองและวางแผนพัฒนาผู้นำสถานศึกษาได้อย่าง มีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์; ผู้บริหารสถานศึกษา; สถานศึกษา

Abstract

This study aimed to (1) assess the level of creative leadership among school administrators in the Thonburi area under the Bangkok Metropolitan Administration, and (2) identify its key components. The sample consisted of 346 participants, including 34 administrators and 312 teachers during the 2024 academic year. A 5-point Likert scale questionnaire was used, with content validity (IOC = 0.67–1.00) and high reliability (α = 0.986). Data analysis included descriptive statistics and exploratory factor analysis (EFA) using Principal Component Analysis with Varimax rotation.

Findings revealed that administrators demonstrated a high level of creative leadership (Mean = 4.47, S.D. = 0.71). The most prominent behaviors were promoting technology use in teaching, valuing teachers' input, and fostering collaboration. EFA identified eight components with eigenvalues above 1, accounting for 86.28% of total variance: (1) team-based leadership, (2) innovation-promoting leadership, (3) visionary and strategic leadership, (4) imaginative thinking, (5) individual-oriented leadership, (6) flexibility and adaptability, (7) problem-solving and decision-making, and (8) relationship-building.

The results suggest that creative leadership among school administrators is diverse and aligned with 21st-century leadership principles, emphasizing participation, innovation, and adaptability. These insights support leadership self-assessment and targeted development in educational settings.

Keywords : Creative leadership’ school administrators ; Schools.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันสูงทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองและ เทคโนโลยี ตลอดจนด้านการศึกษาของไทยได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ในปัจจุบันนี้ สังคมต้องการแนวคิดใหม่ๆ มาพัฒนาประเทศเพื่อแข่งขันกับนานาประเทศ การสร้างสรรค์เป็นการดำเนินการหรือพัฒนาของเดิมให้ดียิ่งขึ้น เป็นความสามารถทางสติปัญญาที่จะพัฒนาได้หลากหลายรูปแบบโดยไม่มีขอบเขต สิ่งที่มีชีวิตเท่านั้นที่จะมี ความสร้างสรรค์ เนื่องจากการสร้างสรรค์เป็นความคิดระดับสูง อาจกล่าวได้ว่ามนุษย์เป็นสิ่งมีชีวิตเพียงชนิดเดียวบนโลกที่มีความ สร้างสรรค์สามารถพัฒนาตน พัฒนาสังคมและพัฒนาประเทศ ส่งผลให้ทุกองค์กรมีความจำเป็นที่จะต้องมีผู้นำที่มีคุณลักษณะที่เหมาะสมและเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูง เพื่อสามารถนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายด้วยความสำเร็จ สามารถก้าวทันกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นในปัจจุบันนี้ได้เป็น อย่างดี ดังนั้น การสร้างผู้นำที่มีศักยภาพ และมีพลังทางบวกจะทำให้สามารถขับเคลื่อนองค์กรไปสู่การพัฒนาได้อย่างสร้างสรรค์และ มีคุณภาพ ด้วยเหตุนี้ภาวะผู้นำจึงเป็นคุณลักษณะและพฤติกรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับผู้นำหรือผู้บริหารยุคใหม่ (รัษฎากร อัครจันทร์, 2560 : 13) เพื่อขับเคลื่อนและพัฒนาสถานศึกษา ผู้บริหารถือเป็นบุคคลสำคัญต่อการพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา สำหรับผู้นำยุคใหม่ จึงต้องมีการปรับตัว และเปลี่ยนแปลงความเป็นผู้นำที่มีอยู่ให้ทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันตลอดเวลา โดยต้องมีลักษณะพื้นฐาน ของการเป็นผู้นำประกอบไปด้วย 1) การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมองภาพใน อนาคตที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางและจะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จได้อย่างชัดเจน (เกศณี กฐินเทศ, 2562 : 46) 2) ความสามารถในการยืดหยุ่นตามสถานการณ์ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการคิดหาคำตอบได้ อย่างอิสระ ไม่ตกอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์เดิมหรือความคุ้นเคย และ สามารถปรับตัวเข้ากับบุคคลและสภาพแวดล้อม ที่มีการเปลี่ยนแปลงไปในสถานการณ์ต่างๆ (สุทธิชัย นาคะอินทร์, 2561 : 61) 3) การมีจินตนาการและรู้จักสร้างภาพขึ้นในใจ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออก ถึงการมีกระบวนการคิดในการที่จะเชื่อมโยงความรู้หรือประสบการณ์เดิม เพื่อหาแนวทางใหม่ ๆ ในการหาคำตอบ แก้ปัญหา และตัดสินใจได้อย่างสร้างสรรค์ (พัฒนวงศ์ ดอกไม้, 2560 : 54) 4) การสร้างแรงจูงใจ เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการกระตุ้นให้บุคลากรในองค์กรมีกำลังใจ มีความตั้งใจ และเต็มใจที่จะปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้การปฏิบัติงานดำเนินไปอย่างราบรื่นและ ประสบ ความสำเร็จ (อารมณ์ จินดาพันธ์, 2561 : 64) และ 5) การทำงานเป็นทีมเป็นพฤติกรรมที่ แสดงออกถึงการนำ บุคลากรสู่ การปฏิบัติงานภายใต้เป้าหมายร่วมกัน มีการประชุมวางแผนการ 2 ดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถนำ องค์กรสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพร่วมกัน เพื่อความเป็นหนึ่งขององค์กร (ปิลันธน์ วีระภัทรกุล, 2560, : 55) ซึ่งคุณสมบัติต่างๆ เหล่านี้เป็นคุณสมบัติของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์(ศิริวรรณ์ คำภูเงิน, 2561 : 13) การศึกษาภาวะผู้นำจึงมีพัฒนาการมาโดยตลอด แต่แนวคิดดังกล่าวก็ไม่เพียงพอที่จะอธิบายเกี่ยวกับผู้นำรุ่นใหม่ และ การศึกษาของไทยได้ จึงได้มีความพยายามที่จะพัฒนาภาวะผู้นำที่มีความชัดเจนภาวะและเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งที่จะพัฒนาด้วยวิธีการวิจัยทั้งในเชิงแนวคิด รูปแบบ และ กระบวนการ (ธนาภรณ์ นีลพันธนันท์, 2562 : 20) สิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนทรัพยากรบุคคลนั้น คือ การจัดการศึกษาซึ่งมีองค์ประกอบหลายอย่าง แผนการปฏิรูปการศึกษา กล่าวถึง ครูและบุคลากรทางการศึกษาประจำการทุกคนต้องได้รับการพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นของแต่ละบุคคลทั้งด้านการใช้หลักสูตร การจัดการเรียนรู้การวัดประเมินผล และการใช้สื่อการเรียนรู้สมัยใหม่ที่เน้นการเรียนรู้เชิงรุก ทักษะการสร้างสรรค์ การวิจัย และนวัตกรรม และการสร้างผลงานทางวิชาการ การบริหารจัดการศึกษาและการนิเทศการศึกษา รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีและการสร้างนวัตกรรมที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง (Applying) ยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณครู (คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา, 2564 : 309) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2566 - 2570) ยุทธศาสตร์ที่ 7 มีเป้าหมายในการพัฒนา พ.ศ. 2570 การพัฒนาทรัพยากรบุคคลของกรุงเทพมหานคร ให้มีทักษะความรู้ ความสามารถ มีความเป็นมืออาชีพที่เหมาะสมกับการบริหารมหานครและเป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรม คือ บุคลากรของกรุงเทพมหานครมีทักษะความสามารถที่เหมาะสม พร้อมรับมือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งเน้นทักษะที่รอบด้าน รวมถึงการส่งเสริมให้เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยธรรม

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่สถานศึกษาแต่ละแห่งจะประสบความสำเร็จ ได้นั้น ผู้บริหาร

สถานศึกษาถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการที่จะขับเคลื่อนสถานศึกษา ไปสู่การพัฒนาอย่างสร้างสรรค์ เนื่องจากผู้นำที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์นั้นจะเป็นต้นแบบและ มาตรฐานให้กับบุคลากรหรือผู้ใต้บังคับบัญชาเขา ได้ยึดถือ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์และเป็นประโยชน์ต่อสังคม (รอซียะห์ ลาเต๊ะ, 2561 : 8) ดังนั้น โรงเรียนที่มีประสิทธิผล หรือโรงเรียนที่ ประสบความสำเร็จนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยหลายๆ ด้านประกอบ เข้าด้วยกัน โดยการติดตาม การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษาอย่างใกล้ชิด เช่น ความเจริญเติบโต ทางเศรษฐกิจ วิวัฒนาการด้านเทคโนโลยี ตลอดจนการเพิ่มจำนวนของนักเรียนสิ่งเหล่านั้น

โรงเรียน จะต้องใช้เป็นข้อมูลในการทำให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ โดยผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากที่สุดในการที่ จะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิผล คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเนื่องจากถือเป็นบุคคลสำคัญในการพัฒนา หรือปรับปรุง สถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จของสถานศึกษาและจำเป็นที่ต้องเตรียมความพร้อม ด้วยการส่งเสริมและ สนับสนุน ตลอดจนร่วมวางแผนให้สถานศึกษามีระบบการพัฒนาผู้เรียน 3 สถานศึกษา แหล่งเรียนรู้สภาพแวดล้อม หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยให้ผู้เรียน สามารถเรียนรู้ด้วยตัวเองอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต มีนิสัย ใฝ่เรียนรู้ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ แก้ปัญหาอย่างรอบคอบ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มี คุณธรรมนำความรู้รัก ความเป็นไทย และสามารถก้าวไกลในเวทีระดับนานาชาติ (ศิริวรรณ์ คำภูเงิน, 2561 : 13)

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นผู้นำสำคัญในการบริหารจัดการผู้บริหารสถานศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน จำเป็นต้องเรียนรู้การเปลี่ยนแปลงผลกระทบดังกล่าว เพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเอง และนำไปสู่ความมีภาวะผู้นำที่เท่าทันการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยีและโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลหลักที่สำคัญของสถานศึกษา ต้องมีสมรรถนะความรู้ความสามารถจึงนำไปสู่การบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ แต่ในการบริหารจัดการนั้นตัวบุคคลเป็นผู้กำหนดผลสำเร็จ บุคคลจึงมีความสำคัญเนื่องจากบุคคลนั้นมีชีวิต จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก มีความต้องการ และพฤติกรรมที่ซับซ้อนยากแก่การเข้าใจ กระบวนการที่จะได้บุคคล ซึ่งมีความรู้ความสามารถ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเป็นผู้นำที่ครองใจผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานทั้งยังสามารถใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เป็นเครื่องมือในการทำงาน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ทำให้เกิดบารมีได้ความเชื่อมั่น ความนับถือ สร้างขวัญและกำลังใจความอบอุ่นในการร่วมทีมที่มีกลุ่มดำเนินกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายและเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้นำที่ก้าวทันสมัยมีความคิดสร้างสรรค์ตามทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลก พร้อมทั้งผลักดันให้คนอื่น ๆ ในสังคมร่วมมือกัน และทำไปพร้อมกันได้ก็จะทำให้หน่วยงานนั้นประสบความสำเร็จด้วยดี โดยประกอบด้วยคุณธรรมจริยธรรมเป็นสำคัญ (พัชราภรณ์ นะภิใจ, 2564 : 29) ซึ่งผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์จะสามารถจูงใจหรือชักนำบุคคลอื่นอย่างมีวิสัยทัศน์ ให้บุคคลในองค์กรปฏิบัติหน้าที่ตามที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ด้วยวิธีการหรือแนวทางการปฏิบัติใหม่ ๆ สามารถคิดแตกต่าง คิดนอกกรอบ คิดเชิงสร้างสรรค์ มีความกล้า มีความท้าทาย โดยใช้วิธีการสมัยใหม่นำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมที่สามารถพัฒนาบุคคลในองค์กรให้มีทักษะ ความรู้ ความสามารถด้านต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์กร ให้ก้าวหน้าสูงสุด สอดคล้องกับ (เกรียงไกร นามทองใบ, 2564 : 24) กล่าวว่า ผู้บริหารที่มีความสามารถ ในการจูงใจหรือนำบุคคลอื่น ๆ อย่างมีวิสัยทัศน์ กระตุ้นและสนับสนุนให้เกิดการทดลองภายในองค์กร เพื่อที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรสามารถคิดนอกกรอบ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีความคิดสร้างสรรค์หาแนวทางใหม่ในการบริหารงานและการสื่อสารภายในองค์กร มีความสามารถในการปรับตัวต่อกระบวนการทำงานต่าง ๆ ในองค์กรให้มีความง่ายคล่องตัวและยืดหยุ่นเข้ากับสถานการณ์ได้ดีมา ก นอกจากนี้ (ณณัฐ ช่วยงาน, 2565, : 45) ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พฤติกรรมหรือคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสามารถผลักดันให้ผู้ร่วมงานร่วมกันปฏิบัติงานในลักษณะการทำงานเป็นทีมให้บรรลุเป้าหมาย สามารถประสานงานกับผู้อื่นด้วยการสร้างแรงบันดาลใจ สร้างแรงจูงใจ เพื่อการนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ทั้งนี้นอกจากการส่งเสริมแล้วก็ต้องขจัดอุปสรรคให้หมดไปด้วย ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคที่เกิดจากพฤติกรรมของผู้เรียน วัฒนธรรมและบรรยากาศ ในการเรียนการสอนและที่สำคัญจะต้องเปลี่ยน คือ กระบวนทัศน์ใหม่ ๆ สำหรับผู้บริหารในการนำสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ

จากปัญหาของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำตัวแปรที่ศึกษา คือองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้กรอบแนวคิดที่ได้ จากการศึกษาองค์ประกอบ

ของภาวะผู้นำเชิง สร้างสรรค์มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการทำงานเป็นทีม ได้แก่ ไม่ร่วมทำงานกับผู้อื่น และไม่ยอมรับความคิดเห็นของส่วนรวม วางแผน ตัดสินใจแก้ปัญหาด้วยตัวเอง 2) ด้านความคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ไม่สร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้กับโรงเรียน หรือพัฒนาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น ทำให้ความคิดจากสมองของเราไม่โดดเด่นจนเราไม่ประสบความสำเร็จเหนือกว่าคนอื่น 3) ด้านวิสัยทัศน์ ได้แก่ ผู้นำไม่มีการมองการณ์ไกลหรือสิ่งที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ไม่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย ปลายทางที่ชัดเจนและมีความเป็นไปได้ 4) ด้านจินตนาการ ได้แก่ ผู้บริหารที่มีจินตนาการจะสามารถมองเห็นโอกาสที่ผู้อื่นมองข้าม และสร้างแรงบันดาลใจให้ทีมงานกล้าคิด กล้าฝัน และกล้าทดลองสิ่งใหม่ 5) ด้านคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ได้แก่ ไม่ให้ความสำคัญกับลักษณะเฉพาะตัว และไม่ส่งเสริมพัฒนาตามศักยภาพและความสนใจของแต่ละบุคคล 6) ด้านการยืดหยุ่นและการปรับตัว ได้แก่ ผู้บริหารไม่การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ ต่างๆ ไม่เปิดรับข้อมูลใหม่ด้วยทัศนคติเชิงบวก และมีความไม่ตั้งใจที่จะเรียนรู้วิธีการใหม่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ไม่สามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างได้ ไม่สามารถคิดหาวิธีการแก้ปัญหาได้อย่างอิสระและหลากหลาย 7) ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ได้แก่ ผู้บริหารต้องสามารถมองปัญหาจากหลายมุมมอง นำเสนอแนวทางที่หลากหลาย และสามารถตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาดเมื่อถึงเวลาที่จำเป็น และ 8) ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ ผู้บริหารที่มีทักษะด้านนี้ต้องสามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจอารมณ์และความต้องการของผู้อื่น และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ทีมทำงานอย่างเต็มศักยภาพ

การศึกษาเรื่องนี้เป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของ ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยการนำข้อมูลเชิงประจักษ์จากปรากฏการณ์จริงมา ทดสอบ ซึ่งได้ศึกษามาอย่างกว้างขวาง มีความเหมาะสมและมีความเป็นไปได้ ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้บรรลุตามเป้าหมายที่กรุงเทพมหานครกำหนดไว้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้ศึกษาใช้กรอบแนวคิดภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 8 ด้าน

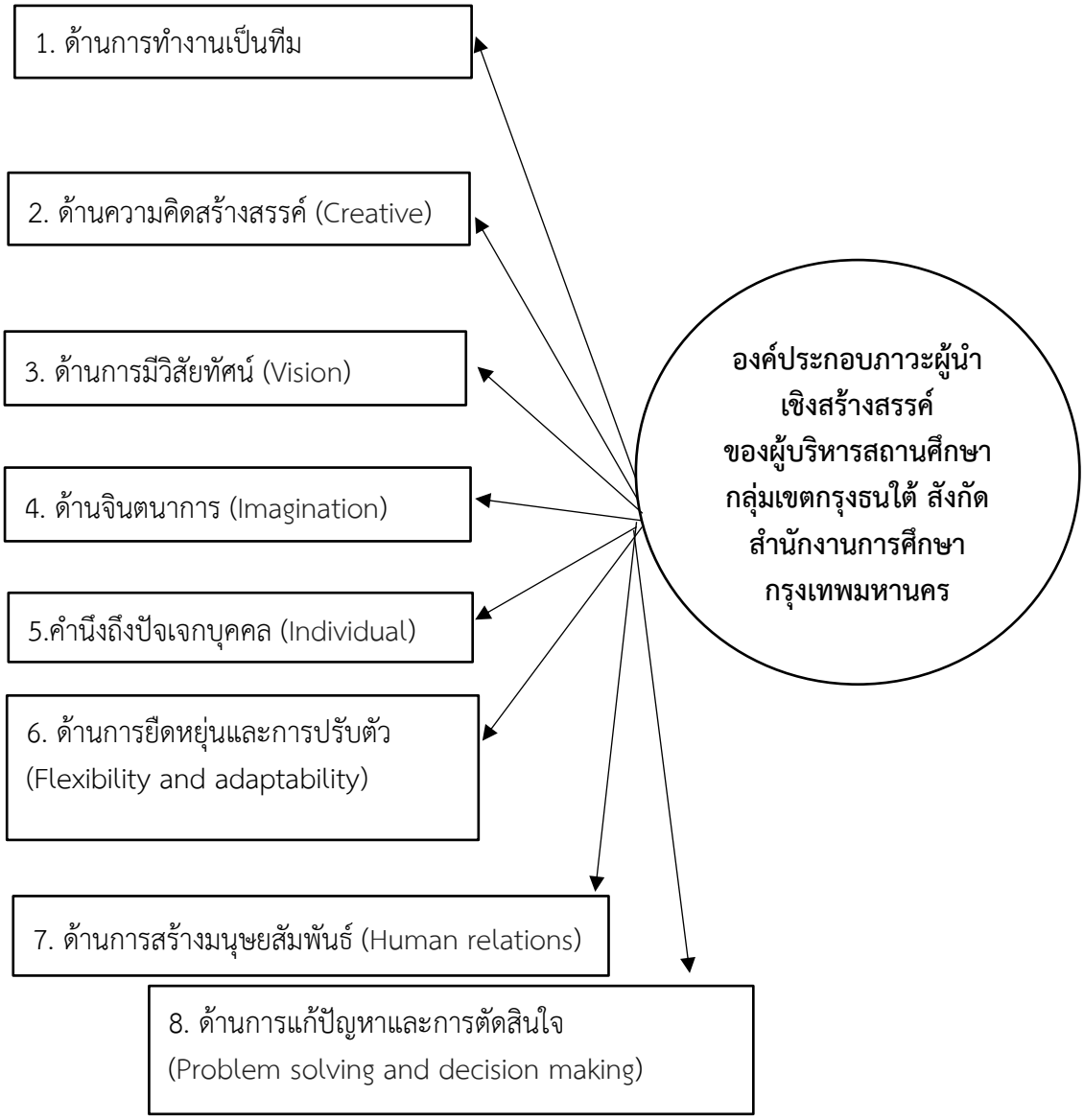

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดของการวิจัย

สมมติฐานของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสมมติฐานของการวิจัยไว้ ดังนี้

องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร อย่างน้อย 1 ด้าน

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และข้าราชการครูในสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร 7 สำนักงานเขต จำนวน 3,409 คน ประกอบด้วย 70 โรงเรียน ในปีการศึกษา 2567

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้วิธีการสุ่ม โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดจากตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% (Krejcie & Morgan. 1970, p. 607-610) ซึ่งได้ขนาดตัวอย่าง 346 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) จำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 2 ตอน มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปที่เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงานลักษณะแบบสอบถามเป็นเลือกตอบ (checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแบบสอบถามลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยกำหนดค่าน้ำหนักคะแนนตามเกณฑ์ของ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 3) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับน้อยที่สุด

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาทฤษฎี แนวคิด หลักการ จากหนังสือ ตำรา เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องภาวะผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ และตรวจสอบเนื้อหาของแบบสอบถามว่า ครอบคลุมวัตถุประสงค์หรือไม่ จากนั้นนำไปให้อาจารย์ปรึกษาตรวจสอบแล้วนำมาปรับปรุง ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา

2. การหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) และนำมาหาค่าเฉลี่ยเพื่อวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of item objective congruence) มีเกณฑ์การให้คะแนน (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 60 - 62) ดังนี้

+ 1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสอดคล้อง

0 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่แน่ใจ

- 1 หมายถึง เมื่อผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่สอดคล้อง

โดยใช้สูตร IOC =

เมื่อ IOC หมายถึง ค่าดัชนีความสอดคล้อง

R หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

ค่า +1 หมายถึง ข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา สามารถนำไปวัดผลได้อย่างแน่นอน

ค่า 0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา

ค่า - 1 หมายถึง ข้อคำถามไม่สอดคล้องตามประเด็นหลักของเนื้อหา จึงไม่สามารถนำไปวัดได้แน่นอน

N หมายถึง ผู้เชี่ยวชาญ

ทั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้เกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เพราะมีข้อคำถาม ที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา

เกณฑ์ในการพิจารณาข้อคำถามใดมีค่า IOC มากกว่า หรือเท่ากับ 0.5 แสดงว่าข้อคำถามนั้นมีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับนิยามเชิงปฏิบัติการ (Item - Objective Congruence : IOC) และให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำข้อมูลจากแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่าน มาคำนวณและคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่า แบบสอบถามองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.67 - 1.00

3. การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ไปทดสอบใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูกลุ่มประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน โดยเป็นประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูในสถานศึกษากลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อหาคุณภาพเครื่องมือโดยการหาค่าความเที่ยง หรือความน่าเชื่อถือได้ของแบบทดสอบ (Reliability) โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบัค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบสอบถามองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานครมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.993

4. นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเพื่อให้การวิจัยครั้งนี้บรรลุตามจุดประสงค์ โดยการกำหนดวิธีการรวบรวมข้อมูลจากประชากรตามลำดับดังนี้

1. ยื่นขอจริยธรรมการวิจัย เมื่อได้รับหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัย ทำเรื่องขอหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลไปยังผู้อำนวยการสำนักงานเขต กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

2. เมื่อได้รับหนังสืออนุญาตให้ดำเนินการเก็บข้อมูลวิจัยจากผู้อำนวยการสำนักงานเขต กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร จากนั้นทำเรื่องขอหนังสือรับรองและแนะนำตัว จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

3. ผู้วิจัยดำเนินการแจกจ่ายแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากร โดยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

4. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมแบบสอบถามด้วยตนเอง โดยได้รับแบบสอบถามคืนจำนวน 346 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

5. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

6. นำข้อมูลคะแนนที่ได้มาดำเนินการวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลบรรลุวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของกลุ่มตัวอย่างโดยคำนวณหาค่าความถี่ (frequency) และค่าร้อยละ (percentage)

2. ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อทราบว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับใด แล้วนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาแปลความหมายรายข้อ รายด้านและความหมายในภาพรวม การแปลผลค่าหลักเกณฑ์ของช่วงระดับคะแนน (class interval (บุญชม ศรีสะอาด, 2545 : 3) ดังนี้

5 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมากที่สุด

4 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับมาก

3 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับปานกลาง

2 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับน้อย

1 คะแนน หมายถึง มีระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับน้อยที่สุด

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร การวิเคราะห์องค์ประกอบในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันภายในแบบสอบถาม เพื่อจัดกลุ่มหรือย่อจำนวนตัวแปรให้น้อยลง โดยยังคงอธิบายข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

3.1 การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ ใช้ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และการทดสอบ Bartlett’s Test of Sphericity เพื่อพิจารณาว่าข้อมูลมีความเหมาะสมเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ ค่า KMO ที่ได้มีค่ามากกว่า 0.80 แสดงถึงความเหมาะสมในระดับดีมากสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ และผลการทดสอบ Bartlett’s Test มีค่าสถิติทดสอบที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$) แสดงว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเหมาะสมต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบ

3.2 การวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลักเพื่อแยกกลุ่มตัวแปรโดยอาศัยความแปรปรวนรวมของข้อมูล โดยพิจารณาองค์ประกอบที่มี ค่า Eigenvalue มากกว่า 1.00 ตามเกณฑ์ของ Kaiser (1960) เพื่อคัดเลือกจำนวนองค์ประกอบที่มีความสำคัญ

3.3 การหมุนแกนองค์ประกอบ (Rotation) เพื่อการตีความที่ชัดเจน หลังจากได้จำนวนองค์ประกอบที่เหมาะสมแล้ว ได้ดำเนินการหมุนแกนองค์ประกอบแบบมุมฉาก (Orthogonal Rotation) โดยใช้วิธี แวริแมกซ์ (Varimax Rotation) ซึ่งช่วยให้แต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และสามารถแปลผลองค์ประกอบได้ง่ายและแม่นยำมากยิ่งขึ้น

3.4 เกณฑ์การคงไว้ซึ่งตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ ผู้วิจัยใช้ ค่า Factor Loading ≥ 0.50 เป็นเกณฑ์ในการคงไว้ซึ่งตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อให้แน่ใจว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบในระดับที่เหมาะสมต่อการแปลผลและใช้งานต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์สถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครูกลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) แสดงผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละสถานภาพส่วนบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาและข้าราชการครู กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร

(n = 346)

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	105	30.3
หญิง	241	69.7
รวม	346	100
2. อายุ		
น้อยกว่า 30 ปี	33	9.5
30-40 ปี	220	63.6
41-50 ปี	55	15.9
51 ปีขึ้นไป	38	11.0
รวม	346	100
3. ระดับการศึกษาสูงสุด		
ปริญญาตรี	263	76.0
ปริญญาโท	77	22.3
ปริญญาเอก	7	1.7
รวม	346	100
4. ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน		
ผู้บริหารสถานศึกษา	34	9.8
ข้าราชการครู	312	90.2
รวม	346	100
5. ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	70	20.2
5 - 10 ปี	166	48.0
11 - 15 ปี	60	17.3
16 ปีขึ้นไป	50	14.5
รวม	346	100

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 241 คน คิดเป็นร้อยละ 69.7 เป็นเพศชาย จำนวน 105 คน ร้อยละ 30.3 มีอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 33 คนคิดเป็นร้อยละ 9.5 อายุ 30 - 40 ปี จำนวน 220 คน คิดเป็นร้อยละ 63.6 อายุ 41 - 50 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 15.9 อายุ 51 ปีขึ้นไป จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0 ระดับการศึกษา ปริญญาตรี จำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 76.0 ปริญญาโท จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 22.3 ปริญญาเอก จำนวน

7 คน คิดเป็นร้อยละ 1.7 ตำแหน่งหน้าที่ในการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 9.8 ข้าราชการครู 312 คน คิดเป็นร้อยละ 90.2 และประสบการณ์ การทำงานน้อยกว่า 5 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 20.2 ประสบการณ์การทำงาน 5 - 10 ปี จำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 48.0 ประสบการณ์การทำงาน 11 - 15 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 และประสบการณ์ การทำงาน 16 ปีขึ้นไป จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 14.5

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่าสถิติ Bartlett's Test of Sphericity

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)		0.976
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	34558.462
	df	7352
	Sig.	< .001

จากตารางที่ 2 การวิเคราะห์ค่าดัชนี Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) พบว่ามีค่าเท่ากับ 0.976 ซึ่งอยู่ในระดับยอดเยี่ยมตามเกณฑ์ของ Kaiser (1974) แสดงว่าข้อมูลมีความเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับการวิเคราะห์องค์ประกอบ นอกจากนี้ ผลการทดสอบความสอดคล้องของเมตริกซ์ความแปรปรวนร่วมด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่า มีค่า Approx. Chi-Square เท่ากับ 34,558.462 df เท่ากับ 7,352 และมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ $p < .001$ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และเหมาะสมสำหรับการนำไปข้อมูลใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (EFA) ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลไปวิเคราะห์องค์ประกอบต่อไป

ตารางที่ 3 แสดงผลการสกัดองค์ประกอบโดยวิธี Principal Component และหมุนแกนแบบVarimax

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loading			Rotation Sums of Squared Loading		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	71.29	59.41	59.41	71.29	59.41	59.41	30.41	25.34	25.34
2	9.04	7.53	66.94	9.04	7.53	66.94	15.73	13.11	38.45
3	6.37	5.31	72.25	6.37	5.31	72.25	14.20	11.84	50.29
4	4.67	3.89	76.14	4.67	3.89	76.14	13.38	11.15	61.44
5	3.87	3.22	79.36	3.87	3.22	79.36	13.06	10.89	72.33

6	3.35	2.79	82.15	3.35	2.79	82.15	10.75	8.95	81.28

ตารางที่ 3 (ต่อ)

Total Variance Explained									
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loading			Rotation Sums of Squared Loading		
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
7	3.23	2.69	84.83	3.23	2.69	84.83	7.18	5.98	87.26
8	1.74	1.45	86.28	1.74	1.45	86.28	2.35	1.96	89.22

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์องค์ประกอบเพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการสกัดองค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนแบบ Varimax พบว่า มีองค์ประกอบที่มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) มากกว่า 1 จำนวนทั้งสิ้น 8 องค์ประกอบ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ของ Kaiser (1960) ที่แนะนำให้นำเฉพาะองค์ประกอบที่มี Eigenvalue มากกว่า 1 มาวิเคราะห์ต่อโดยเมื่อพิจารณาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues), ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance) และค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percentage of Variance) ทั้งก่อนและหลังหมุนแกน พบว่า องค์ประกอบทั้ง 8 สามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้คิดเป็น ร้อยละ 89.22 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงถึงความเหมาะสมของโครงสร้างองค์ประกอบที่ได้

องค์ประกอบที่ 1 มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 71.29 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้มากที่สุด คือร้อยละ 59.41 ก่อนหมุนแกน และ ร้อยละ 25.34 หลังหมุน ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ มีความสามารถในการอธิบายความแปรปรวนลดหลั่นกันลงมา แต่ยังอยู่ในระดับที่มีนัยสำคัญทางสถิติการคัดเลือกตัวแปรเข้าสู่องค์ประกอบใช้เกณฑ์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ทำให้สามารถจำแนกกลุ่มตัวแปรได้อย่างชัดเจนและ มีความเชื่อถือได้ ส่งผลให้สามารถจัดกลุ่มภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษากรุงเทพมหานครกลุ่มเขตกรุงธนใต้ ออกเป็น 8 องค์ประกอบหลัก ที่สามารถใช้อธิบายลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน

ตารางที่ 4 แสดงค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance) ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Accumulative Percentage of Variance) ของแต่ละองค์ประกอบ

องค์ประกอบ	ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)	ค่าร้อยละของความแปรปรวน (%)	ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (%)	จำนวนตัวแปรในองค์ประกอบ
1	71.29	59.41	59.41	16
2	9.04	7.53	66.94	14
3	6.37	5.31	72.25	12
4	4.67	3.89	76.14	10
5	3.87	3.22	79.36	9
6	3.35	2.79	82.15	8

ตารางที่ 4 (ต่อ)

องค์ประกอบ	ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues)	ค่าร้อยละของความแปรปรวน (%)	ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (%)	จำนวนตัวแปรในองค์ประกอบ
7	3.23	2.69	84.83	7
8	1.74	1.45	86.28	6

ตารางที่ 4 จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนแบบ Varimax พบว่า มีองค์ประกอบที่มีค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) มากกว่า 1 ทั้งสิ้นจำนวน 8 องค์ประกอบ ซึ่งผ่านเกณฑ์การพิจารณาความสำคัญตามแนวทางของ Kaiser (1960)

นอกจากนี้ตารางที่ 4 ยังแสดงค่าทางสถิติที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบแต่ละตัว ได้แก่ ค่าความแปรปรวนของตัวแปร (Eigenvalues) ค่าร้อยละของความแปรปรวน (Percentage of Variance) ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวน (Cumulative Percentage of Variance) และจำนวนตัวแปรที่สัมพันธ์กับองค์ประกอบนั้น (โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ ≥ 0.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้)

จากผลการวิเคราะห์ พบว่า องค์ประกอบที่ 1 มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 71.29 และสามารถอธิบายความแปรปรวนได้มากที่สุดคือ ร้อยละ 59.41 โดยมีตัวแปรที่สัมพันธ์กันจำนวน 21 ตัวแปรองค์ประกอบที่ 2–4 มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 9.04, 6.37 และ 4.67 ตามลำดับ และสามารถอธิบายความแปรปรวนเพิ่มเติมรวมกันได้อีกร้อยละ 16.87 เมื่อรวมค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวนจากองค์ประกอบทั้ง 4 จะได้ ร้อยละ 76.14 ซึ่งถือว่า มีความครอบคลุมสูงในการอธิบายโครงสร้างข้อมูล องค์ประกอบที่ 5–8 แม้จะมีค่า Eigenvalue ลดลง แต่ยังอยู่ในระดับที่ผ่านเกณฑ์ และช่วยอธิบายเพิ่มเติมจนได้ค่าร้อยละสะสมของความแปรปรวนรวม ถึงร้อยละ 86.28

ผลการวิเคราะห์นี้แสดงให้เห็นว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มเขตกรุงธนใต้ สามารถจำแนกได้เป็น 8 องค์ประกอบหลักที่มีความหมายเชิงโครงสร้างชัดเจน และสามารถใช้อธิบายคุณลักษณะเชิงภาวะผู้นำได้อย่างครอบคลุมและเป็นระบบ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ มาอภิปรายผลตามรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า โดยภาพรวมผู้บริหารมีภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในระดับมาก ($\overline{x}$ = 4.47, S.D. = 0.71) สะท้อนให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัว การคิดสร้างสรรค์ และการนำพาองค์กรไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำสถานศึกษาในบริบทของศตวรรษที่ 21 รายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ การส่งเสริมให้ครูใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน ($\overline{x}$ = 4.75) การรับฟังความคิดเห็นจากครูเพื่อนำไปปรับปรุงการทำงานเป็นทีม ($\overline{x}$ = 4.68) การส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูในการดำเนินงานตามเป้าหมายของโรงเรียน ($\overline{x}$ = 4.67) แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มตัวอย่างมีความตระหนักในบทบาทของตนในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นแนวโน้มสำคัญของการจัดการศึกษาในยุคดิจิทัล สอดคล้องกับแนวคิดของ (Fullan., 2001) ที่ชี้ว่าผู้นำการเปลี่ยนแปลงใน

สถานศึกษาควรมีบทบาทในการผลักดันนวัตกรรม การสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ การที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นและการส่งเสริมความร่วมมือในการทำงานร่วมกัน แสดงให้เห็นถึงภาวะผู้นำที่มีลักษณะของ การบริหารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ นำไปสู่ความรู้สึกเป็นเจ้าของและการทำงานร่วมกันอย่างมีพลัง สอดคล้องกับแนวคิดของ (Goleman, Boyatzis, & McKee 2002) ที่กล่าวว่า ผู้นำที่สามารถสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและเปิดกว้างต่อการฟัง จะสามารถสร้างแรงบันดาลใจ ความผูกพัน และความเชื่อมั่นในองค์กรได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังสนับสนุนแนวคิดของ (Leithwood, et al., 2004) ที่เสนอว่าผู้นำสถานศึกษาที่มีประสิทธิผลต้องสามารถแสดงภาวะผู้นำที่ส่งเสริมวิสัยทัศน์ ร่วมมือกับบุคลากรในการพัฒนาโรงเรียน และใช้ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงการบริหารจัดการ ผลการวิจัยครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผู้ควบคุมงานตามระบบราชการเท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็น ผู้นำเชิงสร้างสรรค์ (Creative Leader) ที่พร้อมจะปรับเปลี่ยนวิธีคิด ใช้จินตนาการในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรร่วมกันคิดค้นนวัตกรรมทางการศึกษา ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศ ดังนั้น ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่อยู่ในระดับมากตามผลวิจัย จึงถือเป็นจุดแข็งของผู้บริหารสถานศึกษากรุงเทพมหานครกลุ่มเขตกรุงธนใต้ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมและขยายผลต่อไป

2. ผลการศึกษาองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) พบว่าสามารถสกัดองค์ประกอบได้ทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ซึ่งมีค่า Eigenvalue มากกว่า 1 และสามารถอธิบายความแปรปรวนรวมได้คิดเป็นร้อยละ 86.28 ถือว่าอยู่ในระดับสูงมากตามเกณฑ์ของ (Kaiser, 1960) ซึ่งแนะนำว่าควรเลือกเฉพาะองค์ประกอบที่มี Eigenvalue มากกว่า 1 เนื่องจากแสดงถึงความมีนัยสำคัญในการอธิบายโครงสร้างของข้อมูล การวิเคราะห์นี้ใช้เทคนิค Principal Component Analysis (PCA) ซึ่งเป็นวิธีการลดมิติของข้อมูล และการหมุนแกนแบบ Varimax Rotation เพื่อทำให้องค์ประกอบแต่ละตัวมีความแตกต่างอย่างชัดเจนมากขึ้น ช่วยให้สามารถแยกแยะกลุ่มของตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิเคราะห์พบว่า 8 องค์ประกอบที่ได้ครอบคลุมลักษณะภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในหลายมิติ ได้แก่ ด้านคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านการยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านจินตนาการ ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ องค์ประกอบเหล่านี้สะท้อนถึงลักษณะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการสั่งการ แต่ครอบคลุมถึงความสามารถในการส่งเสริมการเปลี่ยนแปลง การฟังผู้อื่น การตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ การคิดนอกกรอบ และการสร้างแรงจูงใจ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการบริหารสถานศึกษาในยุคใหม่ การมีองค์ประกอบที่อธิบายความแปรปรวนรวมได้สูงถึงร้อยละ 86.28 บ่งชี้ว่า เครื่องมือวัดที่ใช้มีความครอบคลุมและสามารถอธิบายโครงสร้างของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ได้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับแนวคิดของ (Isaksen, 2004) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ควรครอบคลุมทั้งด้านการคิดสร้างสรรค์ ความสัมพันธ์ การมองอนาคต และการนำพาองค์กรให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้องค์ประกอบแต่ละประการยังสะท้อนถึงแนวคิดของ (Bass, Avolio., 1994) ที่เสนอรูปแบบผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership) ซึ่งเน้นการกระตุ้นภายใน (inspirational motivation) การพิจารณาปัจเจก (individualized consideration) และการกระตุ้นทางปัญญา (intellectual stimulation) ซึ่งเป็นภาพรวมของหลายองค์ประกอบที่พบในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ มีความสำคัญ การอภิปรายแต่ละองค์ประกอบมีดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 ด้านคำนึงถึงปัจเจกบุคคล องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 71.29 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 59.41 ประกอบด้วย 16 ตัวแปร แสดงให้เห็นถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการบริหารที่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เช่น การประเมินและติดตามพัฒนาการของครูเป็นรายบุคคล การรับฟังความคิดเห็นของครูและบุคลากรเพื่อนำมาปรับปรุงการบริหาร การส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในองค์กรผ่านกิจกรรมร่วมกัน ตลอดจนการสนับสนุนให้ครูพัฒนาตนเองตามเป้าหมายส่วนบุคคลควบคู่ไปกับเป้าหมายของโรงเรียน นอกจากนี้ยังแสดงถึงบทบาทของผู้บริหารในการให้คำแนะนำและสนับสนุนอย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคลากรสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองได้อย่างเต็มที่ ผลการวิจัยสอดคล้องกับ (จิราภรณ์ วงศ์คำจันทร์, 2563) ซึ่งพบว่า การที่ผู้บริหารสถานศึกษามีการประเมินความสามารถและความต้องการของครูรายบุคคล ส่งผลต่อ

การพัฒนาศักยภาพของครูอย่างตรงจุดและยั่งยืน อีกทั้งยังสนับสนุนผลการวิจัยของ (ประภาส ทองสุข, 2562) ที่ระบุว่า ภาวะผู้นำที่เน้นการรับฟังความคิดเห็นและให้โอกาสบุคลากรมีส่วนร่วมในการบริหาร ช่วยเสริมสร้างความผูกพันและความร่วมมือภายในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 2 ด้านวิสัยทัศน์และการวางแผน องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 9.04 อธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 7.53 มีตัวแปรที่เกี่ยวข้องจำนวน 14 ตัวแปร แสดงให้เห็นถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถในการวางแผนและขับเคลื่อนวิสัยทัศน์อย่างเป็นรูปธรรม สามารถกระตุ้นให้ทีมงานก้าวข้ามขีดจำกัดของตนเองเพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่ ๆ รวมถึงการสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรมองเห็นภาพอนาคตร่วมกัน และสามารถเปลี่ยนจินตนาการหรือแนวคิดใหม่ ๆ ไปสู่การดำเนินการจริงได้ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ เพื่อตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงของระบบการศึกษาในปัจจุบัน ผลการวิจัยสอดคล้องกับงานของ (อรุณี พรมชาติ, 2564) ที่ระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและสามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ร่วมกับทีมงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะนำไปสู่การพัฒนาเชิงนวัตกรรมภายในโรงเรียน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ (ณรงค์ฤทธิ์ อ่อนดำ, 2562) ซึ่งชี้ว่า การส่งเสริมนวัตกรรมทางการเรียนรู้โดยการเปิดโอกาสให้ครูได้คิดค้นแนวทางใหม่ ๆ ถือเป็นบทบาทสำคัญของผู้นำทางการศึกษาในยุคปัจจุบัน

องค์ประกอบที่ 3 ด้านการยืดหยุ่นและการปรับตัว องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 6.37 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 5.31 มีจำนวนตัวแปร 12 ตัวแปร แสดงให้เห็นถึง ลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถปรับตัวและแสดงความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยสนับสนุนให้ครูผู้สอนพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการคิดค้นโครงการหรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ภายในโรงเรียน ตลอดจนให้ความสำคัญกับการพิจารณาแนวคิดใหม่ ๆ อย่างรอบคอบก่อนการนำไปใช้ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีบทบาทในการสื่อสารวิสัยทัศน์ของโรงเรียนและช่วยให้ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจัดลำดับเป้าหมายตามลำดับความสำคัญ และจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้จินตนาการในการแก้ไขปัญหาภายในโรงเรียนอย่างสร้างสรรค์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (มาลินี เรืองแก้ว, 2564) ซึ่งระบุว่าผู้บริหารที่มีความยืดหยุ่นในการปรับวิธีคิดและวิธีบริหารสามารถส่งเสริมให้ครูเกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ และปรับตัวต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังสนับสนุนผลการวิจัยของ (ธนากร พุ่มพวง, 2562) ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่มโครงการใหม่ ๆ และการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 4 ด้านการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 4.67 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.89 มีจำนวนตัวแปร 10 ตัวแปร โดยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพภายในโรงเรียน สามารถจัดการกับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝันได้อย่างรอบคอบ สนับสนุนให้ครูมีโอกาสแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน ส่งเสริมกำลังใจและให้การยอมรับในความสำเร็จของทีมงานอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งยังสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน และกระตุ้นให้ครูคิดริเริ่มวิธีการสอนที่แปลกใหม่และสร้างสรรค์ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (อัญชลี บุญมี, 2561) ซึ่งชี้ว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือและการยอมรับความหลากหลายของความคิดเห็นภายในทีม เป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาองค์การให้เข้มแข็งและยั่งยืน อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานของ (ศุภชัย วงศ์สุรวัฒน์, 2565) ที่พบว่า การทำงานเป็นทีมโดยมีผู้นำที่สามารถบริหารจัดการทีมงานได้อย่างยืดหยุ่นและให้คุณค่ากับการมีส่วนร่วม ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้และสร้างบรรยากาศการทำงานที่สร้างแรงจูงใจ

องค์ประกอบที่ 5 ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 3.87 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 3.22 มีตัวแปรรวม 9 ตัว แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการแก้ไขปัญหาและตัดสินใจอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการจัดลำดับความเร่งด่วนของปัญหา การสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายขององค์กรและเป้าหมายส่วนบุคคลของครู และสามารถเปลี่ยนแนวคิดจากจินตนาการไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผู้บริหารยังมีแนวทางในการประเมินผลการทำงานเป็นทีมอย่างสม่ำเสมอ มีการ

สื่อสารอย่างเปิดเผย โปร่งใส และสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการคิดนอกกรอบ เพื่อให้ครูสามารถนำเสนอนวัตกรรมใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้ อีกทั้งยังตัดสินใจโดยอิงจากข้อมูลและหลักฐานที่เชื่อถือได้ เพื่อให้การตัดสินใจมีความน่าเชื่อถือและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (ดารารัตน์ แก้วคง, 2563) ที่พบว่า การเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจของโรงเรียน ช่วยเพิ่มความผูกพันในองค์กรและส่งเสริมการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงงานของ (ณัฐวุฒิ คัมภีร์, 2561) ซึ่งชี้ว่า การตัดสินใจของผู้บริหารที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์และการสื่อสารอย่างโปร่งใส นำไปสู่ความไว้วางใจของบุคลากรและเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดการปัญหาในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 6 ด้านความคิดสร้างสรรค์ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 3.35 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 2.79 มีตัวแปรรวม 8 ตัวแปร สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ภายในองค์กร โดยเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนมีบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรมีแนวทางการแก้ปัญหาที่แปลกใหม่และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาและส่งเสริมทักษะการแก้ปัญหาให้กับครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังแสดงถึงความยืดหยุ่นของผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนการตัดสินใจเมื่อต้องเผชิญกับผลลัพธ์ที่ไม่เป็นไปตามแผน และสามารถช่วยให้บุคลากรปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียนได้อย่างราบรื่น รวมถึงมีความสามารถในการปรับวิสัยทัศน์ให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (ณิชาภา สุวรรณศรี, 2562) ซึ่งระบุว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีแนวคิดเชิงสร้างสรรค์และยืดหยุ่นสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยให้บุคลากรในโรงเรียนมีแรงจูงใจในการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ (พัชรินทร์ แสงสว่าง,2564) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารส่งผลโดยตรงต่อความสามารถของครูในการคิดริเริ่มและพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัยและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

องค์ประกอบที่ 7 ด้านจินตนาการ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 3.23 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 2.69 มีจำนวนตัวแปร 7 ตัวแปร สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการคิดเชิงจินตนาการภายในองค์กรการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ครูและบุคลากรได้ทดลองแนวคิดใหม่ ๆ อย่างไม่มีข้อจำกัด และสามารถจัดการกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในองค์กรอย่างสร้างสรรค์ ผู้บริหารยังส่งเสริมการเรียนรู้จากประสบการณ์ในการตัดสินใจที่ผ่านมาเพื่อนำมาปรับปรุงกระบวนการตัดสินใจในอนาคต ตลอดจนมีความสามารถในการสร้างความไว้วางใจระหว่างตนเองกับบุคลากรในโรงเรียน และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจได้อย่างรอบคอบก่อนดำเนินการ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (ธีระพงษ์ พิมพา, 2564) ที่ชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารที่ส่งเสริมการใช้จินตนาการและเปิดพื้นที่ให้บุคลากรสามารถคิดและลงมือทำอย่างอิสระ จะช่วยสร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งนวัตกรรม และยังสนับสนุนผลการวิจัยของ (กาญจนา บุญช่วย, 2561) ซึ่งระบุว่า ภาวะผู้นำที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างเปิดกว้างมีผลต่อความไว้วางใจของบุคลากร และเป็นแรงผลักดันต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงสร้างสรรค์ภายในโรงเรียน

องค์ประกอบที่ 8 ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์ องค์ประกอบนี้มีค่า Eigenvalue เท่ากับ 1.74 และอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 1.45 โดยมีจำนวนตัวแปร 6 ตัวแปร สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีในองค์กร โดยสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็นเพื่อให้ครูสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการได้อย่างเต็มศักยภาพ พร้อมทั้งเปิดรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายและสามารถปรับการตัดสินใจให้สอดคล้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้บริหารยังแสดงวิสัยทัศน์ผ่านการกำหนดเป้าหมายระยะยาวและวางแนวทางดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียน และมีบทบาทในการให้คำปรึกษา ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานของ (ภัทรพร ศรีอุบล, 2562) ซึ่งพบว่า ผู้บริหารที่มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี จะส่งผลต่อความร่วมมือของครูในโรงเรียน และช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตรและปลอดภัยทางจิตใจ รวมถึงสนับสนุนผลการวิจัยของ (ณัฐกานต์ วิทยาพร, 2565) ที่ระบุว่า ความสามารถของผู้บริหารในการสื่อสาร เปิดใจรับฟัง และสนับสนุนสมาชิกในทีม เป็นกลไกสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นและความสามัคคีในองค์กรการศึกษา

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจในการตั้งชื่อภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มเขตกรุงธนใต้ สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร พบว่า มีองค์ประกอบที่เกิดขึ้นจำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านคำนึงถึงปัจเจกบุคคล ด้านที่ 2 ด้านการมีวิสัยทัศน์ ด้านที่ 3 ด้านการยืดหยุ่นและการปรับตัว ด้านที่ 4 ด้านการทำงานเป็นทีม ด้านที่ 5 ด้านการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ด้านที่ 6 ด้านความคิดสร้างสรรค์ ด้านที่ 7 ด้านจินตนาการ และด้านที่ 8 ด้านการสร้างมนุษยสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1) จากผลการวิจัยที่แสดงว่า ผู้บริหารมีความสามารถในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี การฟังความคิดเห็น และการสร้างความร่วมมือในทีมอยู่ในระดับสูง โรงเรียนสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการส่งเสริมการพัฒนาครู โดยให้ผู้บริหารทำหน้าที่เป็น "ผู้นำการเรียนรู้" (Instructional Leader) ที่คอยชี้นำ สนับสนุน และเป็นแบบอย่างในการพัฒนานวัตกรรมด้านการสอน รวมทั้งจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครู ซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาการเรียนการสอนที่ต่อเนื่องและยั่งยืน

2) ผลการวิจัยได้ระบุองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ไว้ชัดเจนทั้ง 8 ด้าน ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการประเมินตนเอง (Self-assessment) หรือการประเมินแบบ 360 องศา ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อวางแผนพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมกับจุดที่ควรส่งเสริมในแต่ละบุคคล เช่น ผู้บริหารที่ยังมีคะแนนต่ำด้าน การสร้างมนุษยสัมพันธ์ อาจได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาทักษะการสื่อสารและการฟังอย่างลึกซึ้ง

3) ผลวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีแนวโน้มคำนึงถึงความแตกต่างเฉพาะบุคคลของครู (ค่าเฉลี่ยด้านนี้อยู่ในระดับมาก) โรงเรียนจึงสามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้ในการจัดสรรบทบาทงานหรือการอบรมของครูให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจเฉพาะตัว ซึ่งจะช่วยเสริมแรงจูงใจภายใน เพิ่มความผูกพันต่อองค์กร และลดปัญหาความขัดแย้งภายในโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับผลลัพธ์ของสถานศึกษา เช่น ความผูกพันของครูในองค์กร ความพึงพอใจในการทำงาน หรือผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เพื่อให้เห็นถึงผลกระทบของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม และสนับสนุนการใช้ภาวะผู้นำในเชิงกลยุทธ์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2) ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ในบริบทของพื้นที่หรือระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนในชนบท หรือโรงเรียนเอกชน เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำในบริบทที่หลากหลาย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เหมาะสมกับแต่ละบริบทอย่างแท้จริง

3) ควรใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) โดยผสานการใช้แบบสอบถามร่วมกับ การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสังเกตพฤติกรรมของผู้บริหาร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและสามารถอธิบายพฤติกรรมผู้นำ เชิงสร้างสรรค์ในสถานการณ์จริงได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ. (2544). **แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา**.กรุงเทพ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กิตติกร ธรรมกิจวัฒน์. (2562). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดบุรีรัมย์**. (วิทยานิพนธ์ : การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กิตติกาญจน์ ปฏิพันธ์ และคณะ.(2556). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ : สิ่งที่ควรค่าสำหรับทุกคนในอนาคต.ขอนแก่น:** โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.

เกรียงไกร นามทองใบ. (2564). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 3.** (วิทยานิพนธ์ : การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

คณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา. (2564). **แผนการปฏิรูปประเทศ (ฉบับปรับปรุง)**.สืบค้นเมื่อ 24เมษายน 2566, จาก: http://nscr.nesdc.go.th/cr/

จันจิรา น้ำขาว. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 6.** (วิทยานิพนธ์ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

จิตติภูมิ เทพคำ. (2564). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3.** (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง : การศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2561). **ผู้นำเชิงสร้างสรรค์.** เดลินิวส์. น. 23.

จีราวัฒน์ สว่างกลับ. (2561). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดของครูในโรงเรียนเครือข่ายที่ 20 สำนักงานเขตดอนเมือง สังกัดกรุงเทพมหานคร**. (การค้นคว้าอิสระ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

จุฑาธิปต์ ทัพไทย. (2560). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนอนุบาลสามเสน (สลากกินแบ่งรัฐบาลอุปถัมภ์) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร.** (การค้นคว้าอิสระ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ณณัฐ ช่วยงาน. (2565). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2**. (วิทยานิพนธ์ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: ราชภัฏรำไพพรรณี.

ธนาภรณ์ นีลพันธนันท์. (2562). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32**. (วิทยานิพนธ์ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

บุศรา ปุณริบูรณ์. (2563). **องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 21.**

ฝ่ายการศึกษา สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2561). **คู่มือปฏิบัติงาน ฝ่ายการศึกษา สำนักงานเขต กรุงเทพมหานคร ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2561.** สืบค้นเมื่อ 24 เมษายน 2567, จาก:https://webportal.bangkok.go.th/upload/user/00000059/ITA/Standard%20service/O13%20performance%20standards/O13%20Education%20manual.pdf.

พัชราภรณ์ นะภิใจ. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา อำเภอสอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาแพร่ เขต 1**. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง : การศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

พัชราภรณ์ ลัมพ์คิน. (2564). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์สำหรับผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3.** (วิทยานิพนธ์ : การศึกษามหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

พัฒนวงศ์ ดอกไม้. (2560). **อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 26**. (วิทยานิพนธ์ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. **ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 116,** ตอนที่ 74 ก (19 สิงหาคม 2542), 18-19.

พิมพ์ธนพร นันภิวงค์. (2563). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน เขต 1**. (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง : การศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

พุทธชาติ ภูจอมจิต. (2562). **การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.** (วิทยานิพนธ์ : การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

เพ็ญนภา ศรีภูธร. (2562). **การศึกษาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง.** (วิทยานิพนธ์ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

เพ็ญศิริ สมเรือน. (2560). **ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.** (วิทยานิพนธ์ : ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

พรชัย เจดามาน นิตยาพร กินบุญ และไพฑูรย์ พิมดี. (2560). **ทรัพยากรมนุษย์:มิติการบริหาร จัดการศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน**. กรุงเทพฯ: สูตรไพศาลบิวเดอร์.

ภคินี ศรีสุไชย. (2563). **แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3**. (วิทยานิพนธ์ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

มะนาพี อินนูยูซี. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์กับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจังหวัดนราธิวาส**. (วิทยานิพนธ์ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ฮิบตีซาม เจะหะ. (2564). **ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2**. (การค้นคว้าอิสระ : ครุศาสตรมหาบัณฑิต). ยะลา: มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

Adair, J. (2007). **Leadership for Innovation: How to organize team creativity andharvest Ideas.** London: Kogan Page.

Ali, A. (2013). Significant of Human Resource Management in Organization. **Linking Global Practice with Local Perspective**, 4 (1), 78–79.

Armstrong. (1995). **A Handbook of personnel Management practice**. London, UK: kogan.Ash, R. l. & Persall, M. **The principal as 209 PERCEPTIONS OF PRINCIPALS' INSTRUCTIONAL LEADERSHIP ROLES.** [n.p.].

———. (2000). **The Principal as Chief Learning Officer: Developing Teacher Leaders**. Birmingham: Samford University Birmingham.

———. (2007). **The principal as chief learning officer, the new work offormative leadership**. Birmingham: Stamford University Birmingham.

Basadur, M. (2008). Leading Other to Think Innovatively Together: Creative Leadership, **Journal of The Leadership Quarterly**, 15(1), 103-121

Chuck Williams. (2010). **Managing Effectively** (4 th ed.). Thomson south-western Cengage Learning.

Claxton, Guy & Lucas, Bill. (2004). **Be Creative: Essential Steps to Revitalize Your Work and Life**. London: BBC Books.

Daft R. L. (2008). **New Era of Management** (2 nd ed.). China Translation and Printing Services.

Dubirn Andrew J. (2007). **Leadership: Research Finding, Practice, and Skills**(5 th ed.). Boston. MA: Houghton Mifflin Company.

Fiedler, F. E. (1967). **A Theory of Leadership Effectiveness**. New York: McGraw-Hill.

Guilford, J. P. (1956). **Fundamental Statistics in Psychology and Education** (3 rd ed.).New York: McGraw-Hill.

Guntern, G. (2004). **The Challenge of Creative Leadership.** [n.p.].

Holt & Wigginton. (2002). **International Management**. New York: Horcourt.

Jackson, S. E. & Suchuler, R.S. (2003). **Managing Human Resources through Strategic Partnnership**. Canada: Thomas South-Westerm.

Kartika Eva Prestiana, Sugito. (2021) "Managing human resource development of educators in inclusion- based elementary school". **Journal of Education and Learning (EduLearn)**, 21 (15), 1-10

Lunenburg & Ornstein. (2008). **Educational Administration: Concepts and Practices.** California: Wadsworth Publishing.

การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power

DEVELOPING A MEDITATION TRAINING SYSTEM FOR FOREIGNERS TO CREATE SOFT POWER STANDARDS

แม่ชีจิราภรณ์ ขนาดนิด[1], พระเจริญพงษ์ ธมฺมทีโป[2], พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ[3]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3]
Maechee Chiraporn Khanardnid[1], Phrajaroenphong Dhammadīpo[2],
Phramahasupawat Ṭhānavuḍḍho[3]
Buddhapanyasri Dvaravati Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3]
Corresponding Author E-mail : joomchiraporn@gmail.com[1]

(Received : October 18, 2025; Edit : October 23, 2025; accepted : October 26, 2025)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ 2) จัดอบรม ติดตาม และประเมินผลการฝึกอบรม และ 3) ยกระดับการฝึกกรรมฐานให้เป็น Soft Power ของไทย โดยใช้ระเบียบวิธีแบบผสานวิธี (Mixed Methods) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน จำนวน 15 รูป/คน ผู้ร่วมในการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 5 รูปคน และผู้เข้าร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมจำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม กิจกรรมฝึกปฏิบัติ และการประเมินผล

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นสอดคล้องกับแนวโน้มสากล เน้นธรรมะสากล โดยใช้สติปัฏฐาน 4 และพรหมวิหาร 4 ใช้ภาษาง่ายเข้าถึงได้ และสื่อสารข้ามวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม กิจกรรมมีทั้งระยะสั้นและระยะยาว เพื่อสร้างการเรียนรู้เชิงลึก

2. การฝึกอบรมตามแนวทาง IsMed Model มีความเป็นระบบ เข้าใจง่าย และตอบโจทย์ผู้เข้าร่วมจากหลากหลายวัฒนธรรม โดยผู้เข้าร่วมกว่า 90% พึงพอใจ เข้าใจธรรมะเบื้องต้น และสามารถนำไปใช้พัฒนาตนได้จริง

3. การยกระดับกรรมฐานให้เป็น Soft Power ของไทยโดยการพัฒนาหลักสูตร บุคลากร พื้นที่ สื่อ และเครือข่าย ใช้ศูนย์อบรมต้นแบบ การยกระดับกรรมฐานให้เป็น Soft Power ของไทย มุ่งเน้นการพัฒนาหลักสูตร บุคลากร พื้นที่ สื่อ และเครือข่าย โดยใช้ศูนย์อบรมต้นแบบ ในวัดมหาธาตุและเสถียรธรรมสถาน พร้อมการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อขยายการเข้าถึง ผู้เข้าร่วมมีความสงบ เข้าใจธรรมะ และสามารถฝึกสติในชีวิตประจำวัน ผลลัพธ์สำคัญของการวิจัยคือการเสนอ IsMed Model ประกอบด้วย 1) หลักสูตรที่เป็นมิตรต่อชาวต่างชาติ 2) ความเรียบง่าย 3) การจัดการข้ามวัฒนธรรม 4) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และ 5) การใช้สื่อร่วมสมัย เพื่อยกระดับการฝึกกรรมฐานไทย

คำสำคัญ: กรรมฐาน, หลักสูตร, IsMed Model,ชาวต่างชาติ,การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์,Soft Power, พุทธศาสนาไทย

Abstract

This research aimed to: 1) design a meditation training curriculum for foreign participants, 2) implement, monitor, and evaluate the training program, and 3) elevate meditation practice as Thailand's Soft Power. A mixed-methods approach was employed, combining qualitative research and action research. The key informants included 15 experts in Vipassanā meditation, 5 participants in focused group discussions, and 15 foreign meditation practitioners. The research instruments consisted of interviews, focus group discussions, meditation practice activities, and evaluation forms.

The findings revealed that

1. The developed curriculum aligns with global trends, emphasizing universal Dhamma principles—particularly the Four Foundations of Mindfulness (Satipaṭṭhāna 4) and the Four Divine States (Brahmavihāra 4). It uses simple, accessible, and culturally adaptive language, with both short-term and long-term programs designed to promote deep and sustainable learning.

2. Training under the IsMed Model is systematic, practical, and responsive to participants from diverse cultural backgrounds. More than 90% of participants expressed high satisfaction, demonstrated a basic understanding of Dhamma, and were able to apply meditation practices to personal development effectively.

3. The elevation of meditation as Thailand's Soft Power emphasizes the development of curriculum, personnel, training centers, media, and networks. Model centers such as Wat Mahathat and Sathira-Dhammasathan were utilized, supported by digital media to enhance accessibility. Participants reported greater inner calm, mindfulness, and the ability to integrate meditation into daily life. The key outcome of this study is the proposal of the IsMed Model, consisting of: 1) an inclusive curriculum for international learners, 2) simplicity with depth, 3) intercultural management, 4) experiential learning, and 5) modern media integration — all serving as a holistic framework for elevating Thai meditation training toward global recognition and sustainable Soft Power.

Keywords: Meditation, Curriculum, IsMed Model, Foreign Practitioners, Experiential Learning, Soft Power, Thai Buddhism

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน โลกเผชิญกับวิกฤตหลายรูปแบบที่ส่งผลต่อความมั่นคงของมนุษย์และสังคม เช่น การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เริ่มต้นตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2562 และสร้างความเสียหายทางเศรษฐกิจและสังคมทั่วโลก (Commissione, 2020) รวมถึงความขัดแย้งระหว่างรัสเซียและยูเครนที่ปะทุขึ้นอีกครั้งในปี พ.ศ. 2565 จนกลายเป็นสงครามยืดเยื้อและส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ พลังงาน และความมั่นคงของภูมิภาค (Overland, 2015) วิกฤตเหล่านี้ทำให้เห็นถึงภาวะความไม่แน่นอนของโลกที่นำมาซึ่งความกังวล วิตก และความเครียดในระดับบุคคลและสังคม ภายใต้สถานการณ์เช่นนี้ ปัญหาสุขภาพจิตได้กลายเป็นประเด็นสำคัญทั่วโลก อัตราการฆ่าตัวตาย การติดสารเสพติด โรคซึมเศร้า และความเครียดเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง กรมสุขภาพจิตได้ชี้ว่า “ความเครียด” เป็นภาวะที่เกิดจากการปรับตัวไม่ทันต่อแรงกดดันทั้งทางกายและใจ หากสะสมเป็นเวลานานอาจนำไปสู่ปัญหาทางจิตและพฤติกรรม ความวิตกกังวล ความโกรธ หรือภาวะซึมเศร้า การจัดการกับความเครียดจึงเป็นความจำเป็นสำคัญของมนุษย์ยุคปัจจุบัน ในบริบทนี้ พระพุทธศาสนาเสนอแนวทางคลายทุกข์และบำบัดความเครียดผ่านการเจริญสติ สมาธิ และปัญญา จะช่วยให้บุคคลเข้าใจตนเองและผ่อนคลายจากแรงกดดันได้ จึงเกิดแนวคิดในการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับกระบวนการดูแลสุขภาพจิต เพื่อส่งเสริมสมดุลทางใจและคุณภาพชีวิตในโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนเช่นปัจจุบัน

สิ่งที่เป็นเครื่องชี้ความสุขและความเจริญของมนุษย์เพิ่มขึ้นพร้อมกับความเจริญทางวัตถุ หรือนัยหนึ่งหมายถึงความสุขและความเจริญของมนุษย์เป็นผลมาจากการพัฒนาทางวัตถุเป็นหลัก แต่ในความเป็นจริงกลับตรงกันข้าม โดยเฉพาะประเทศที่เจริญ โรคซึมเศร้า ความเครียด โรควิตกกังวล อาชญากรรม ยาเสพติด กลับเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากทุกวันนี้ คนเราไม่มีเป้าหมาย ไม่มีแนวทาง ไม่มีการจัดลำดับความสำคัญ และไม่เข้าใจว่า อะไรควรไม่ควร จึงกลายเป็นว่า สิ่งใดทำแล้วได้กำไรมากก็ทำสิ่งนั้น ให้ความสำคัญกับเหตุผลทางการเงินและการทำกำไรมากกว่าอย่างอื่น โดยไม่เข้าใจในความจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ สาเหตุที่ทำให้เกิดความเครียดมีอยู่หลายประการ ได้แก่ สาเหตุทางด้านจิตใจ เช่น ความกลัว ว่าจะไม่ได้ดังหวัง กลัวงานที่ทำจะล้มเหลว กลัวว่าตนเองต้องทำสิ่งที่ยากเกินความสามารถ วิตก กังวล กับ เรื่องครอบครัว การเรียน การงานหรือสาเหตุจากการเปลี่ยนแปลงในชีวิต เช่น การเปลี่ยนวัย การเปลี่ยนสถานที่อยู่ การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมที่คุ้นเคย นอกจากนั้นยังเกิดจากสาเหตุของการเจ็บป่วยทางกายได้เช่นกัน การเปลี่ยนแปลงในชีวิต เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเครียด (กรมสุขภาพจิต, 2543: 10) สภาพการดำเนินชีวิตต้องรีบเร่ง มีการแข่งขันกันอยู่ตลอดเวลา ต้องทำงานหนัก ต้องอยู่ท่ามกลาง สภาพแวดล้อมที่เป็นพิษ ครอบครัวไม่ค่อยมีเวลาให้กันรวมทั้งเศรษฐกิจที่บีบคั้น และปัญหาอื่น ๆ อีก มากมาย ทำให้ประชาชนเกิดความเครียดในการดำเนินชีวิต รู้สึกปราศจากความสงบสุขในจิตใจมีปัญหา ด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ประสิทธิภาพการทำงานลดลง ตลอดจนทำให้เกิดปัญหาสุขภาพกาย อันมีสาเหตุมาจากจิตใจด้วย

เมื่อหันกลับมามองมิติทางพระพุทธศาสนา พบว่า พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์เพื่อให้พ้นจากวัฏสังสาร คือ เกิด แก่ เจ็บ ตาย อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการทำความเข้าใจด้วยปัญญา และพิสูจน์ข้อเท็จจริงจนเห็นว่าทุกสรรพสิ่งเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจังคือความไม่แน่นอน ทุกขังคือความไม่เที่ยงแท้ และอนัตตาคือความไม่มีตัวตน รวมทั้งหลักการที่ว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกฎแห่งกรรม สอนหลักความจริงที่เป็นประโยชน์และเป็นสิ่งที่ปฏิบัติได้ในปัจจุบัน ให้ดำเนินชีวิตโดยยึดทางสายกลางอย่างมีสติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันสูงสุดคือนิพพาน โดยปรัชญาของพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็น “สัจนิยม” หรือ “ธรรมชาตินิยม” ที่ถือว่าธรรมชาติทั้งหลายต้องเป็นไปตามหลักแห่งธรรมชาติและหลักแห่งความจริง โดยเน้นหนักที่ต้องเชื่ออย่างมีเหตุผลและมีวิจารณญาณ

คำสอนในพระไตรปิฎกโดยเฉพาะในพระสูตร จะพบว่า คำสอนของพระพุทธเจ้าแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ประเภทแรกคือ การเปิดเผยแสดงความจริงของธรรมชาติ โดยเฉพาะธรรมชาติของมนุษย์ ธรรมชาติของกายของใจ คำสอนนี้เรียกว่า สัจธรรม ความจริง คำสอนประเภทที่สองคือ คำแนะนำหรือการให้ข้อคิดว่า ในเมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ มนุษย์ผู้เกลียดทุกข์รักสุขควรประพฤติอย่างไร ควรรับมือกับความจริงอย่างไร ควรปฏิบัติต่อความจริงอย่างไร ซึ่งความจริงของธรรมชาติที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงในปัจฉิมโอวาทว่า “สิ่งทั้งหลายทั้งปวงมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา” (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 18/33/38) ซึ่งเป็นการยกข้อสังเกตเรื่องความจริงของธรรมชาติ เป็นความจริงที่พร้อมจะนำมาประยุกต์ใช้ เป็นความจริงที่เป็นประโยชน์ต่อหมู่มนุษย์ จากนั้นทรงตรัส

ต่อว่า “เพราะฉะนั้น พวกเธอทั้งหลายควรถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท” (พระไตรปิฎก มจร. (ไทย) 10/131/77) นี้คือ ข้อวัตรปฏิบัติ หลักการที่จะปฏิบัติต่อความจริงเพื่อให้พ้นทุกข์ เพื่อให้มนุษย์เข้าถึงความสุขที่แท้จริง

พระพุทธศาสนาถือว่า สมาธิ เป็นธรรมที่มีอุปการะมากในการงานทุกอย่างทั้งในทางโลกและในการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุจุดหมายปลายทางของชีวิต โดยเฉพาะจุดหมายสูงสุด คือ ความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งมวล เพราะการปฏิบัติธรรมในชั้นของสมาธินั้น เป็นพื้นฐานให้เกิดปัญญา และเพราะปัญญา จึงทำให้หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ทั้งมวลได้ (โสภณ ศรีกฤษตาพร, 2530: 234) การฝึกสมาธิ หรือ การฝึกกรรมฐาน เป็นการฝึกปฏิบัติทางจิตวิญญาณที่มีรากฐานจากพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการพัฒนาจิตใจและการสร้างความสงบภายใน การเจริญวิปัสสนากรรมฐานตามหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นการปฏิบัติธรรมโดยมีกระบวนการฝึกและพัฒนาตนเองให้รู้แจ้งเห็นจริง เพื่อให้เกิดปัญญาให้รู้เท่าทันธรรมชาติของชีวิตที่มีความไม่เที่ยงและบังคับไม่ได้ อันเป็นทุกข์ซึ่งเกิดกับกายและจิต ผู้ที่นำมาปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอและถูกต้องจะทำให้เกิดปัญญา เกิดความรู้ความเข้าใจในรูป-นามตามความเป็นจริง ไม่หลงใหลงมงายไปตามอำนาจกิเลสอันเป็นเหตุให้ทำอกุศล สามารถพัฒนาสติปัญญาเพื่อการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องและนำไปสู่การขจัดกิเลส เพื่อการบรรลุมรรค ผล นิพพาน อันเป็นเป็นเส้นทางแห่งการพ้นทุกข์ได้ในที่สุด โดยวิธีการนี้ได้รับการยอมรับและนิยมจากผู้ที่สนใจในการพัฒนาตนเองทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Nyanaponika, 2000)

ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การฝึกกรรมฐานได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในระดับนานาชาติ ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการที่หลายประเทศได้มีการจัดตั้งศูนย์ฝึกกรรมฐานเพื่อบริการผู้ที่สนใจจากทั่วโลก (Thompson, 2518) การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานทั้งในและต่างประเทศจึงเริ่มมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการฝึกกรรมฐานไม่เพียงแต่ช่วยให้บุคคลพัฒนาตนเอง แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สามารถเสริมสร้างอิทธิพลของประเทศไทยในเวทีนานาชาติผ่านการส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรมและปรัชญาของพระพุทธศาสนา การพัฒนาระบบที่มีมาตรฐานสูงสามารถช่วยให้การฝึกกรรมฐานมีความเป็นที่ยอมรับและเป็นที่นิยมมากขึ้นทั่วโลก เป็นการปฏิบัติทางจิตวิญญาณที่มีรากฐานมาจากพุทธศาสนา เป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการใช้ Soft Power หรือ อำนาจอ่อน เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับประเทศ การสร้างมาตรฐาน Soft Power หรือ อำนาจอ่อนผ่านการฝึกกรรมฐานเปิดโอกาสสำหรับความเห็นอกเห็นใจ การยอมรับ และความร่วมมือ ทำให้เราสามารถเดินทางในภูมิทัศน์โลกที่แบ่งปันกันได้ด้วยความเมตตาและปัญญา ผ่านแนวทางที่มีโครงสร้างนี้ เราไม่เพียงแค่บ่มเพาะการเติบโตของตนเอง แต่ยังสร้างสะพานระหว่างโลกวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งปัจจุบันการเสริมสร้างมาตรฐานในด้าน Soft Power เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถช่วยสร้างภาพลักษณ์ เพื่อจะดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยและอิทธิพลเชิงบวกของประเทศในเวทีนานาชาติ ความนิยมที่เพิ่มขึ้นของการฝึกกรรมฐานในกลุ่มชาวต่างชาติ การฝึกปฏิบัติกรรมฐานอย่างเป็นระบบสำหรับผู้ปฏิบัติต่างชาติไม่เพียงไปไกลกว่าการดูแลสุขภาพส่วนบุคคล แต่ยังส่งเสริมการเข้าใจและการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมอีกด้วย

ผู้วิจัยจึงเห็นเป็นความท้าทายและโอกาสในการพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานที่มีคุณภาพสำหรับชาวต่างชาติ ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและการรับรู้ในเชิงบวกเกี่ยวกับพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย แต่ยังสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่ดีขึ้น ทั้งยังเป็นการสนับสนุนการสร้างมาตรฐาน Soft Power หรือ อำนาจอ่อน ในเวทีโลกในโลกที่เชื่อมโยงกันมากขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับ Soft Power หรือ อำนาจอ่อน หมายถึงความสามารถในการดึงดูดและควบคุมโดยไม่ต้องใช้กำลัง กำลังได้รับความสนใจ การทำสมาธิซึ่งมีรากฐานลึกซึ้งในวัฒนธรรมต่าง ๆ เสนอความสามารถที่ลึกซึ้งในการสร้าง Soft Power หรืออำนาจอ่อน โดยอำนวยความสะดวกในการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การดูแลสุขภาพส่วนบุคคล และสังคมที่มีความสามัคคี งานวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างแนวทางที่ชัดเจนสำหรับการฝึกปฏิบัติกรรมฐานสำหรับผู้ปฏิบัติชาวต่างชาติ โดยส่งเสริมความเข้าใจและการชื่นชอบศิลปะนี้ในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างวัฒนธรรม อีกทั้งยังส่งเสริมการนำเสนอคุณค่าทางจิตวิญญาณและวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์ของพุทธศาสนาให้กับชาวต่างชาติ ดังนั้นการพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power จึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานที่ชัดเจน มีการพัฒนาหลักสูตรและวิธีการฝึกให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้ฝึกมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักการและเทคนิคการฝึกกรรมฐานที่

ได้รับการยอมรับในระดับสากลอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ทั้งส่งผลต่อการดำรงชีวิตในปัจจุบัน และยังช่วยลดปัญหาให้กับสังคม ส่งผลให้สังคมมีความสงบสุข ซึ่งเป็นวิธีการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาของสังคมโลกต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ

2) เพื่อจัดอบรม ติดตาม และประเมินผล การฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ

3) เพื่อยกระดับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติให้มีมาตรฐานการเป็น Soft Power ของไทย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power” ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องแล้วทำให้ สามารถกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพต่อไปนี้

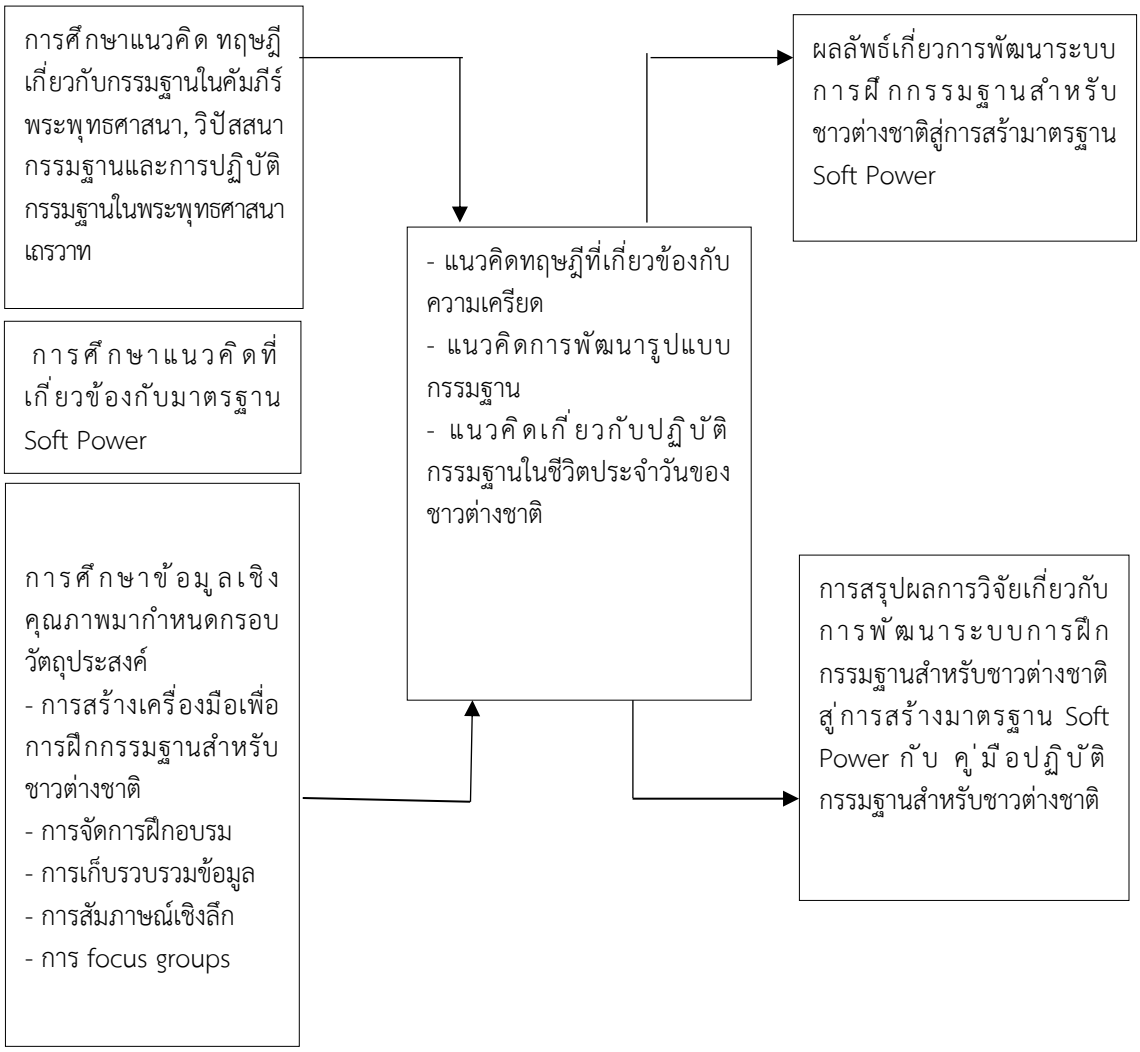

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วย วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กับสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมายทั้งในส่วนของที่เป็นหลักการแนวคิด ทฤษฎี และปฏิบัติการ มีวิธีการและขั้นตอนตามลำดับต่อไปนี้

กระบวนการที่ 1 การสร้างเครื่องมือ

1) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ ข้อมูลจากการศึกษาหลักการเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power

2) ศึกษาข้อมูลจากเอกสารขั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ การลงภาคสนามด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก ซึ่งเป็นทำการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย จำนวน 10 คน/รูป โดยมีกระบวนการใช้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างด้วยวิธีการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) ศึกษาวิธีการสร้างแบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากเอกสาร ตำราและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบความคิดในการสร้างแบบสัมภาษณ์

(2) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและเอกสารการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาถึง รายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้

(3) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

(4) สร้างแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อนำมาวิเคราะห์

กระบวนการที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูล แนวทางในการดำเนินการเก็บข้อมูลลงพื้นที่ และกระบวนต่างๆ โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) ร่างแบบสอบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และแนวทางที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

(2) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามเนื้อหา (Content Validity)

(3) นำแบบสัมภาษณ์กลับมาปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้องตามที่ผู้เชี่ยวชาญให้คำแนะนำ

(4) จัดทำแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์แล้วนำแบบสัมภาษณ์เก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กระบวนการที่ 3 การเก็บรวมรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์

(1) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกไปทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 10 คน/รูป

(2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques)

ผลการวิจัย

1. การออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ ผลการวิจัยพบว่า จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งผสานวิธีด้วยเชิงเอกสาร เชิงคุณภาพ และเชิงปฏิบัติการ คณะผู้วิจัยได้ขอสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังต่อไปนี้

หลักธรรมที่ใช้ในการจัดหลักสูตรฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ การจัดหลักสูตรฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมสากล จำเป็นต้องอาศัยการคัดเลือกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีเนื้อหาเชิงสากล (universal values) เข้าใจง่าย และสามารถประยุกต์ใช้ได้โดยไม่ยึดโยงกับพิธีกรรมหรือความเชื่อเฉพาะถิ่น ซึ่งคณะผู้วิจัยได้วิเคราะห์และเลือกใช้หลักธรรมสำคัญจำนวน 6 หมวด เพื่อวางรากฐานของหลักสูตร ได้แก่ 1) หลักสติปัฏฐาน 4 2) อริยสัจ 4 3) พรหมวิหาร 4 4) อิทธิบาท 4 5) ปฏิจจสมุปบาท 6) ศีล 5

รูปแบบหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับการฝึกกรรมฐานของชาวต่างชาติ

จากการวิจัยโดยการออกแบบกิจกรรม ทดลองใช้จริง และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้เข้าร่วมชาวต่างชาติ พบว่ารูปแบบหลักสูตรที่เหมาะสมต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของชาวต่างชาติ โดยเฉพาะในด้านความกระชับของเวลา ความชัดเจนของโครงสร้าง และความสมดุลระหว่างการฝึกภาคปฏิบัติกับการสะท้อนภายใน ทั้งนี้สามารถจำแนกออกเป็นโครงสร้างหลักสูตรที่มีลำดับการเรียนรู้ชัดเจน ดังนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างหลักสูตรกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ (หลักสูตรแบบ 1 วัน)

ช่วงเวลา	กิจกรรม	วัตถุประสงค์	วิธีการสอน
09.00 – 09.30 น.	ต้อนรับและแนะนำเบื้องต้น	สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับกรรมฐาน และธรรมชาติของจิต	บรรยาย + PowerPoint + ถาม-ตอบ
09.30 – 10.30 น.	กิจกรรมเจริญสติ (เดินจงกรม/หายใจรู้สึกตัว)	ฝึกสติต่อกายและลมหายใจ	สอนสด + ปฏิบัติจริง
10.30 – 11.00 น.	แบ่งกลุ่มพูดคุย “ฉันรู้สึกอย่างไร”	เปิดพื้นที่แลกเปลี่ยนความรู้สึก	Reflective Dialogue
11.00 – 12.00 น.	ฟังธรรมเรื่อง “ความทุกข์และการวางใจ”	ปลูกจิตสำนึกทางธรรมะอย่างเป็นกลาง	เล่าเรื่องธรรมะร่วมสมัย
12.00 – 13.30 น.	รับประทานอาหารแบบมีสติ	ฝึกสติในชีวิตประจำวัน	Silent Eating + สื่ออธิบาย
13.30 – 15.00 น.	กรรมฐานนั่งสมาธิ + บันทึกผล	เสริมจิตตภาวนา และสำรวจภายใน	นำภาวนา + เขียน Journal
15.00 – 16.00 น.	แบ่งปันและสรุปบทเรียน	เปิดพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกัน	Open Dialogue + Feedback

จากการวิจัยพบว่า หลักสูตรกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติต้องมีความยืดหยุ่น เข้าถึงง่าย และเอื้อต่อการเรียนรู้ในบริบทข้ามวัฒนธรรม โดยมีองค์ประกอบสำคัญที่จำเป็นต้องปรากฏอย่างชัดเจน 6 ประการ ดังนี้

1) เนื้อหาธรรมะที่เป็นสากล (Universal Dhamma) หลักสูตรควรเลือกเนื้อหาธรรมะที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน และสามารถเชื่อมกับชีวิตประจำวันของผู้ฝึก เช่น สติ (Mindfulness) ทุกข์ – สมุทัย – นิโรธ – มรรค ความเมตตา (Metta) อนิจจัง – ทุกขัง – อนัตตา ในชีวิตจริง การอธิบายควรใช้ภาษากลาง (ภาษาอังกฤษหรือภาษาหลักของผู้ฝึก) โดยมีการเทียบเคียงกับจิตวิทยาสมัยใหม่เพื่อให้ผู้เรียนเห็นความร่วมสมัยของธรรมะไทย

2) รูปแบบกิจกรรมที่เน้นการปฏิบัติ (Practice-Based Learning) หลักสูตรที่ดีสำหรับชาวต่างชาติควรลดการบรรยายลง และเพิ่มเวลาสำหรับการปฏิบัติจริง เช่น เดินจงกรม นั่งสมาธิ สติระหว่างการกิน Journaling การรู้เท่าทันตนเอง การแบ่งปันประสบการณ์ (Sharing Circle) การเรียนรู้ควรเป็น “ประสบการณ์ตรง” มากกว่าการท่องจำคำสอน

3) ระบบการสื่อสารที่ข้ามวัฒนธรรมได้ดี (Intercultural Communication) องค์ประกอบด้านภาษาและวัฒนธรรมต้องออกแบบอย่างรอบคอบ ได้แก่ ผู้สอนต้องมีความสามารถทางภาษาอังกฤษ หรือมีล่ามฝึกกรรมฐานที่เข้าใจบริบท ใช้สื่อหลายภาษา เช่น คู่มือ วิดีโอ QR Code เคารพความหลากหลายทางศาสนา วัฒนธรรม และไม่กดดันให้ผู้เรียนแสดงศรัทธาแบบไทย

4) ความเรียบง่ายของสิ่งแวดล้อม (Simplicity and Tranquility) สถานที่จัดกิจกรรมควรสะท้อนหลัก “ปัจจักขะธรรม” คือ ความเงียบ สะอาด เรียบง่าย ไม่ปรุงแต่งเกินจำเป็น เพื่อสนับสนุนการฝึกจิตอย่างมีคุณภาพ วัดหรือศูนย์ปฏิบัติธรรมที่เน้นความสงบ ห้องฝึกที่มีแสงธรรมชาติ เสียงธรรมชาติ ลดสิ่งรบกวนทางเทคโนโลยีในช่วงฝึก

5) การสะท้อนและการติดตามผล (Reflection and Integration) หลักสูตรควรมีช่วงเวลาให้ผู้ฝึกได้ “สะท้อนตนเอง” และ “แลกเปลี่ยน” เช่น การเขียน Journal สุนทรียสนทนา (Dialogue) แบบสอบถามความเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรม องค์ประกอบนี้ช่วยให้ผู้ฝึกเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นกับตนเอง และต่อยอดการฝึกหลังจากกลับประเทศได้

6) การผสมผสานวัฒนธรรมไทยอย่างเหมาะสม (Thai Cultural Integration) ควรมีการออกแบบกิจกรรมบางส่วนให้ผู้ฝึกได้เรียนรู้วิถีไทย เช่น การทำสมาธิในลานวัด การกราบพระอย่างอ่อนโยนโดยไม่บังคับ การสวดมนต์หรือฟังเทศน์เป็นทางเลือก องค์ประกอบนี้ช่วยเปิดประสบการณ์วัฒนธรรมไทยในเชิงจิตวิญญาณ โดยไม่รู้สึกว่าตนถูกกลืนวัฒนธรรม

องค์ประกอบของหลักสูตรกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติต้องออกแบบบนฐานของ ความเข้าใจมนุษย์ข้ามวัฒนธรรม มากกว่าการอ้างอิงเฉพาะรูปแบบไทยดั้งเดิมเท่านั้น ทั้งนี้ เมื่อองค์ประกอบทั้ง 6 ประการข้างต้นได้รับการผสมผสานอย่างกลมกลืน จะช่วยให้หลักสูตรกรรมฐานของไทยสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกได้ทั้งด้านจิตวิญญาณ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็น Soft Power ทางใจที่มีรากเหง้าอยู่ในศีล สมาธิ และปัญญาอย่างแท้จริง

2. การจัดอบรม ติดตาม และประเมินผล การฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ จากการดำเนินโครงการอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ พบว่า การจัดอบรมมีความเป็นระบบและได้รับการออกแบบอย่างสอดคล้องกับแนวทางของงานวิจัยเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นตามแนวคิดของ IsMed Model ให้ความสำคัญกับความเรียบง่าย ความเข้าใจได้ ความลึกเชิงจิตวิญญาณ และความสอดคล้องกับบริบทสากล การจัดอบรมดำเนินในสองรูปแบบ คือ ระยะสั้น 1 วัน สำหรับนักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจเบื้องต้น และระยะยาว 3–7 วัน สำหรับผู้ที่ต้องการฝึกอย่างลึกซึ้งมากขึ้น กิจกรรมภายในหลักสูตรประกอบด้วย การบรรยายธรรมเบื้องต้น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ การฝึกเจริญสติในกิจวัตรประจำวัน และการสะท้อนประสบการณ์ผ่านวงสนทนา (Sharing Circle) โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงศัพท์เทคนิคทางพุทธศาสนาที่ซับซ้อน และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้มากกว่าการนั่งฟังเพียงอย่างเดียว สถานที่อบรม ใน วัดมหาธาตุ และ เสถียรธรรมสถาน มีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร สื่อ และบรรยากาศเอื้อต่อการฝึกกรรมฐาน

การติดตามผลหลังการอบรม หลังเสร็จสิ้นกิจกรรม ทีมวิจัยได้ติดตามผลผ่านการสัมภาษณ์ออนไลน์ การส่งแบบสอบถาม และการสังเกตพฤติกรรมในกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ Facebook และ Line พบว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ คงฝึกสติในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะการหายใจอย่างมีสติ การระลึกถึงอารมณ์ และการหยุดคิดก่อนตอบ หลายคนกลับมาเข้าร่วมอบรมอีกครั้ง หรือเชิญชวนเพื่อนต่างชาติมาร่วมกิจกรรมเพิ่มเติม ทั้งนี้ การมีสื่อประกอบ โดยมีคู่มือ วิดีโอเสียง และการสื่อสารอย่างต่อเนื่องกับครูฝึกผ่านช่องทางออนไลน์ ช่วยส่งเสริมให้การฝึก

การประเมินผลการอบรม การประเมินผลดำเนินการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจ 5 ระดับ (Likert Scale) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตระหว่างการฝึกอบรม ผลการประเมินสรุปได้ดังตารางต่อไปนี้

รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับความพึงพอใจ
1. เนื้อหาหลักสูตรเข้าใจง่ายและเป็นประโยชน์	4.68	0.52	มากที่สุด
2. วิธีการสอนของวิทยากรเหมาะสมกับชาวต่างชาติ	4.73	0.45	มากที่สุด
3. บรรยากาศและสถานที่ฝึกเอื้อต่อสมาธิ	4.81	0.39	มากที่สุด
4. สื่อและอุปกรณ์การสอนเข้าใจง่ายและน่าสนใจ	4.55	0.61	มาก
5. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง	4.71	0.47	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**4.70**	**0.49**	**มากที่สุด**

จากผลการประเมินพบว่า ผู้เข้าร่วมกว่า 90% มีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด โดยเฉพาะในด้านความเข้าใจเนื้อหา การเข้าถึงธรรมะ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่ม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เข้าร่วมจำนวน 15 คน พบประเด็นร่วมที่น่าสนใจ ดังนี้ ด้านความสงบภายใน: ผู้เข้าร่วมระบุว่าการฝึกสติช่วยให้จิตใจสงบและลด

ความฟุ้งซ่าน “I feel calmer and lighter after each session.” ด้านการเข้าใจธรรมะ: ผู้เข้าร่วมหลายรายเข้าใจแนวคิดเรื่องทุกข์และการปล่อยวางในชีวิตประจำวัน “Now I understand that suffering can be observed, not resisted.” ด้านการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทย: ผู้เข้าร่วมรู้สึกถึงความงดงามของวัฒนธรรมไทยผ่านการฝึก “Thai Buddhism is very human-centered and compassionate.” ด้านความต่อเนื่อง: ผู้ฝึกบางรายยังคงฝึกสมาธิวันละ 10–15 นาที และแลกเปลี่ยนในกลุ่มออนไลน์หลังจบโครงการ

3) การยกระดับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติให้มีมาตรฐานการเป็น Soft Power ของไทย

การยกระดับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติให้มีมาตรฐานในระดับสากล เป็นภารกิจสำคัญที่มิใช่เพียงการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเท่านั้น หากแต่สื่อถึงศักยภาพของประเทศไทยในการใช้ทุนวัฒนธรรมด้านจิตวิญญาณเป็น “ Soft Power” งานวิจัยจึงมุ่งพัฒนาอย่างเป็นระบบในหลายด้าน เพื่อให้การฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติไม่เป็นเพียงกิจกรรมทางศาสนา แต่เป็น ประสบการณ์ชีวิตที่เปลี่ยนแปลงจิตใจและสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกของไทยในเวทีโลก

ประการแรก คือ การพัฒนาหลักสูตรฝึกกรรมฐานที่เหมาะสมกับชาวต่างชาติ โดยออกแบบให้มีโครงสร้างชัดเจน เนื้อหาสื่อสารง่าย และเชื่อมกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นนักท่องเที่ยวทั่วไปหรือผู้แสวงหาทางจิตวิญญาณอย่างจริงจัง หลักสูตรที่ดีต้องยืดหยุ่นต่อระยะเวลาและความพร้อม การจัดฝึกแบบ 1 วัน สำหรับผู้มาเยือนระยะสั้น หรือแบบ 3–7 วัน สำหรับผู้ฝึกในระดับลึก เน้นการฝึกสติ การเข้าใจตน และการคลี่คลายทุกข์ มากกว่าการสอนเชิงพิธีกรรม

ประการที่สอง โครงสร้างพื้นฐานและเครือข่ายต้นแบบ วัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมที่มีศักยภาพ โดยวัดมหาธาตุและเสถียรธรรมสถาน ได้รับการคัดเลือกเป็นศูนย์อบรมต้นแบบระดับนานาชาติ เนื่องจากมีความพร้อมทั้งด้านสถานที่ อาหาร ที่พัก บุคลากร และบรรยากาศที่เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติธรรม เครือข่ายนี้เป็นจุดเริ่มต้นของการขยายความร่วมมือไปยังศูนย์ฝึกอื่นทั้งในและต่างประเทศ เพื่อสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของชาวพุทธทั่วโลก ในการพัฒนาระบบรับรองมาตรฐาน (Accreditation System) สำหรับศูนย์ฝึกกรรมฐานถือเป็นอีกกลไกสำคัญ โดยต้องกำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพที่ชัดเจน ทั้งด้านคุณธรรมและความรู้ของครูผู้สอน ระบบดูแลผู้เข้าฝึก ความปลอดภัย และความพร้อมของสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพของการฝึกกรรมฐานแบบไทยในสายตานานาชาติ

อีกด้านหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของไทยคือ การใช้สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้แบบไร้พรมแดน งานวิจัยเสนอให้พัฒนาคู่มือฝึกกรรมฐานหลายภาษา โดยอธิบายหลักธรรมผ่านมุมมองจิตวิทยาและวัฒนธรรม เพื่อให้ชาวต่างชาติเข้าใจแก่นธรรมได้ พร้อมทั้งพัฒนาเว็บไซต์ แอปพลิเคชัน และสื่อร่วมสมัย ในทางสารคดี YouTube, VR Meditation Experience หรือ TikTok เพื่อให้การปฏิบัติธรรมกลายเป็นกิจกรรมที่เข้าถึงง่ายและเหมาะกับวิถีชีวิตยุคดิจิทัล สิ่งที่ขาดไม่ได้คือ การเข้าใจวัฒนธรรมและการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม (Intercultural Communication) ครูผู้สอนต้องมีทักษะในการแปลธรรมะให้สอดคล้องกับกรอบคิดของผู้เรียนต่างชาติ ใช้ภาษาที่เป็นมิตร ไม่ตัดสิน และเปิดพื้นที่ให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามและสะท้อนตนอย่างอิสระ ช่วยให้การเรียนรู้เป็น “พื้นที่ปลอดภัยทางจิตวิญญาณ” ต่างจากรูปแบบการฟังเทศน์แบบดั้งเดิม

ผลการวิจัยเสนอ IsMed Model ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติที่นำไปใช้ได้จริง ดังนี้ 1) หลักสูตรที่เป็นมิตรต่อชาวต่างชาติ ออกแบบกิจกรรมที่เปิดกว้างต่อความหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ใช้ภาษาง่าย ไม่เน้นศัพท์เทคนิค เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความเท่าเทียมและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างเคารพ 2) ความเรียบง่ายแต่ลึกซึ้ง การเจริญสติอย่างเข้าใจง่าย โดยการรู้ตัว การหายใจ การรู้เท่าทันอารมณ์ แทนการอธิบายเชิงทฤษฎี เพื่อให้ผู้เรียนเข้าถึงประสบการณ์ตรงของสติ 3) การจัดการข้ามวัฒนธรรม ครูผู้สอนมีความเข้าใจในความหลากหลายทางวัฒนธรรม ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การสื่อสารธรรมะเข้าถึงใจและไม่ก่อให้เกิดความแปลกแยก 4) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง ผู้เรียนฝึกจริงผ่านกิจกรรม เดินจงกรม นั่งสมาธิ เจริญสติใน เพื่อเรียนรู้ธรรมะจากการลงมือปฏิบัติจริง 5) การใช้สื่อร่วมสมัย ใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัล อบรมออนไลน์ วิดีโอ หรือ guided meditation เพื่อขยายการเข้าถึงวิถีชีวิตยุคใหม่

การอภิปรายผล

โดยผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาวิเคราะห์ดังนี้

1) การออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติ พบว่า การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติในประเทศไทยมีศักยภาพสูงในการสร้างสุขภาวะทางจิต และสามารถต่อยอดเป็นเครื่องมือด้าน Soft Power ในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะเมื่อมีการออกแบบระบบฝึกที่ยืดหยุ่น ปรับให้เข้ากับบริบททางวัฒนธรรม และเน้นสาระสำคัญที่เป็นสากลของพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับงานของ Schedneck ที่ชี้ให้เห็นถึงการเติบโตของศูนย์กรรมฐานนานาชาติในประเทศไทย ซึ่งมีการปรับลดพิธีกรรมทางศาสนาให้ง่ายขึ้นและใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก ทำให้สามารถเข้าถึงนักท่องเที่ยวและผู้แสวงหาทางจิตวิญญาณจากหลากหลายวัฒนธรรมได้มากขึ้น (Schedneck, B., 2015) เช่นเดียวกัน Piuchan ได้แสดงให้เห็นว่าการฝึกกรรมฐานในศูนย์ปฏิบัติธรรมของไทยก่อให้เกิดผลลัพธ์ด้านสุขภาวะจิต เช่น ความสงบ ความพึงพอใจในชีวิต และการยอมรับตนเอง โดยมีการปรับเนื้อหาและวิธีสื่อสารให้เหมาะสมกับชาวต่างชาติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่วิจัยฉบับนี้นำมาใช้ในการพัฒนาระบบฝึกกรรมฐานแบบมีมาตรฐาน (Piuchan, M., 2021)

ในด้านของผลต่อสุขภาพจิต งานวิจัยของ Xiaoying Goyal et al. ชี้ว่า การฝึกสติแบบมีโครงสร้าง เช่น MBSR และ MBCT มีผลในการลดอาการซึมเศร้า วิตกกังวล และเครียดได้อย่างมีนัยสำคัญ เช่นเดียวกับการฝึกกรรมฐานที่เน้นสติและการตระหนักรู้ในปัจจุบันในระบบของไทย ซึ่งในการวิจัยนี้ก็พบว่าชาวต่างชาติที่ผ่านการฝึกมีความสงบทางใจ มีสมาธิดีขึ้น และรู้จักการดูแลตนเองอย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในด้านการประยุกต์โปรแกรมฝึกสติในระดับนานาชาติ (Xiaoying, G., Singh, A., & Sibinga, C., 2014) งานของ Cheung, Lo, Paton, & Hazell ชี้ว่าการฝึกสติในโปรแกรม Mindfulness-Based Flourishing (MBF) ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมทั้งในฮ่องกงและอังกฤษมีคุณภาพชีวิต ความหวัง และความสามารถในการรับมือกับความเครียดดีขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหากออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัฒนธรรม โปรแกรมฝึกสติสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ในวงกว้าง ความยืดหยุ่นในการออกแบบจึงเป็นจุดแข็งที่สอดคล้องกับข้อเสนอของงานวิจัยฉบับนี้ในการยกระดับระบบฝึกกรรมฐานของไทย ขณะเดียวกัน สมบูรณ์ จารุกเสมทวี และคณะ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง “สติ” กับ “สุขภาวะแบบยูไดโมเนีย” มีปัจจัยสำคัญอย่าง “ความหวัง” และ “ความหมายในชีวิต” เป็นตัวกลางเสริม ทำให้เห็นว่าการฝึกสติไม่ใช่เพียงการบำบัด แต่ยังส่งเสริมสุขภาวะลึกระดับจิตวิญญาณ (Kin Cheung, B., Lo, B., Paton, M., & Hazell, C., 2018) Jarukasemthawee, Feldman Pisitsungkagarn & Wang งานวิจัยนี้พบผลลัพธ์ลักษณะเดียวกันในชาวต่างชาติที่เข้าร่วมฝึกสมาธิในไทย กล่าวคือ มีความเข้าใจตนเองเพิ่มขึ้น และเกิดพลังบวกที่ต่อเนื่องในชีวิต (Jarukasemthawee, S., Feldman, D. B., Pisitsungkagarn, K., & Wang, D. C., 2025)

ด้านการออกแบบกิจกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มพหุวัฒนธรรม งานของ Jiwattanasuk, Vasuratna, & Deegalle เสนอโปรแกรม “MWL” ที่คำนึงถึงความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของระบบฝึกกรรมฐานในงานวิจัยนี้ที่เปิดกว้างต่อผู้ปฏิบัติจากทุกศาสนา เน้นคุณค่าสากลของเมตตา สติ และปัญญา เพื่อการพัฒนาสุขภาวะจิตที่ยั่งยืน (Jiwattanasuk, N., Vasuratna, V., & Deegalle, M., 2025) อีกด้านหนึ่ง Boonmatun & Huttayavilaiphan เน้นว่าการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นความท้าทายสำคัญของพระสงฆ์ในการเผยแผ่ธรรมะแก่ชาวต่างชาติ โดยเฉพาะการแปลแนวคิดเชิงลึกของพุทธศาสนา การวิจัยนี้ก็พบประเด็นเดียวกัน คือจำเป็นต้องฝึกพระและวิทยากรให้มีทักษะด้านภาษาสากล และความเข้าใจเชิงวัฒนธรรม เพื่อสื่อสารหลักธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้กลยุทธ์คล้ายกับโมเดล ICC ของ Byram (Boonmatun, S., & Huttayavilaiphan, R., 2025) สุดท้าย งานของ Chen & Triamvithaya ที่ศึกษาผลของการฝึกสมาธิในกลุ่มนักศึกษาพบว่า การฝึกอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการพัฒนาด้านอัตลักษณ์ และลดอาการของ ADHD ได้ ซึ่งสนับสนุนผลการวิจัยของเราว่า ระบบการฝึกกรรมฐานที่มีโครงสร้างและเน้นการติดตามผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งในกลุ่มผู้ใหญ่และเยาวชนระดับนานาชาติ (Zheng, C., & Triamvithaya, C., 2024)

2) การจัดอบรม ติดตาม และประเมินผล การฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติการดำเนินโครงการฝึกอบรมกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนา “กรรมฐาน” ให้เป็นระบบที่มีมาตรฐาน และสามารถสร้างผลลัพธ์ทางจิตวิญญาณและสุขภาวะในระดับสากล โดยโครงการดังกล่าวได้ออกแบบหลักสูตรตามแนวคิด IsMed Model ซึ่ง

ให้ความสำคัญกับความเรียบง่าย ความเข้าใจง่าย และการเข้าถึงสาระของพระพุทธธรรมที่ลึกซึ้ง โดยเฉพาะในรูปแบบที่สอดคล้องกับความเป็นสากลและความต้องการของชาวต่างชาติ ผลลัพธ์ที่ได้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Schedneck ที่ชี้ให้เห็นว่า การฝึกกรรมฐานในศูนย์นานาชาติของไทยประสบความสำเร็จเพราะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนให้เหมาะกับนักท่องเที่ยวต่างชาติ ทั้งในแง่ภาษา ความยืดหยุ่นของหลักสูตร และการตัดทอนพิธีกรรมที่ซับซ้อนออก เพื่อเน้นสาระของการปฏิบัติจริงมากกว่าทฤษฎีทางศาสนา อันเป็นแนวทางเดียวกับโครงการนี้ที่จัดอบรมแบบ 1 วัน สำหรับผู้เริ่มต้น และแบบ 3–7 วัน สำหรับผู้ที่สนใจฝึกจริง (Schedneck, B., 2015)

นอกจากนี้ การใช้กิจกรรมหลากหลาย เช่น การเจริญสติในชีวิตประจำวัน การสนทนาแบ่งปันประสบการณ์ (Sharing Circle) และการหลีกเลี่ยงศัพท์พุทธเทคนิค ตอกย้ำแนวทางของ Piuchan ซึ่งพบว่า ชาวต่างชาติเข้าร่วมการฝึกกรรมฐานในไทยด้วยความต้องการเข้าใจตนเอง เยียวยาความเครียด และเสริมสร้างความสงบภายใน ทั้งยังรู้สึกเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมไทยอย่างลึกซึ้งโดยไม่รู้สึกกดดันจากความแตกต่างทางศาสนา กระบวนการติดตามและประเมินผลที่ดำเนินในรูปแบบออนไลน์ผ่านกลุ่ม Facebook, Line และแบบสอบถาม แสดงให้เห็นถึงพฤติกรรมการดำรงรักษาการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องของผู้เข้าร่วม (Piuchan, M., 2021) นี่สอดคล้องกับข้อเสนอของ Cheung et al. ที่พบว่าผู้ฝึกสติโดยใช้โปรแกรมที่มีโครงสร้างและมีการติดตามอย่างต่อเนื่อง จะสามารถบูรณาการการฝึกเข้าสู่ชีวิตประจำวันได้จริง เช่นเดียวกับในโครงการนี้ที่พบว่าผู้ฝึกยังคงใช้การหายใจมีสติและการระลึกถึงอารมณ์ตนเองอย่างต่อเนื่องหลังจบหลักสูตร ผลการประเมินทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพชี้ให้เห็นว่า กว่าร้อยละ 90 ของผู้เข้าร่วมมีความพึงพอใจต่อเนื้อหา วิธีสอน และบรรยากาศของการฝึก (Kin Cheung, B., Lo, B., Paton, M., & Hazell, C., 2018) สอดคล้องกับงานของ Goyal et al. ที่แสดงให้เห็นว่า การฝึกสติช่วยลดอาการทางจิตเวชและเพิ่มคุณภาพชีวิตได้อย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งผู้เรียนในโครงการนี้ยังสามารถเข้าใจแนวคิดเบื้องต้นของพุทธศาสนา เช่น อนิจจัง ความทุกข์ และการปล่อยวาง ซึ่งเป็นฐานของการเข้าใจธรรมะเชิงปฏิบัติในแบบไม่ผูกพันกับศาสนา (Xiaoying, G., Singh, A., & Sibinga, C., 2014)

สิ่งที่น่าสังเกตคือ หลายรายรู้สึกเปลี่ยนแปลงภายใน มีความสงบและใส่ใจตนเองมากขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับผลวิจัยของ Jarukasemthawee et al. ที่พบว่า ความหวังและความหมายในชีวิตเป็นปัจจัยเสริมสำคัญที่เชื่อมโยงระหว่างสติกับสุขภาวะแบบยูไดโมเนีย อันแสดงถึงการเติบโตทางจิตวิญญาณของผู้ฝึกในระดับลึก ด้านการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความหลากหลายทางวัฒนธรรม การใช้ภาษาง่าย การเปิดพื้นที่ให้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการสนับสนุนด้วยเทคโนโลยี (Jarukasemthawee, S., Feldman, D. B., Pisitsungkagarn, K., & Wang, D. C., 2025) ล้วนสอดคล้องกับข้อเสนอของ Boonmatun & Huttayavilaiphan ซึ่งเน้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดธรรมะแก่ชาวต่างชาติ โดยใช้กลยุทธ์สื่อสารที่เอื้อต่อความเข้าใจและการมีส่วนร่วม (Boonmatun, S., & Huttayavilaiphan, R., 2025)

3) การยกระดับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติให้มีมาตรฐานในระดับสากล: แนวทางสู่ Soft Power ของไทย

การฝึกกรรมฐานในประเทศไทยมิใช่เพียงกิจกรรมทางศาสนา หากแต่ได้พัฒนาเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งออกคุณค่าทางจิตวิญญาณของไทยสู่สากลอย่างนุ่มนวลและมีประสิทธิภาพ งานวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การยกระดับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติเพื่อเป็น Soft Power ของไทย จำเป็นต้องพัฒนาในหลายมิติอย่างบูรณาการ ซึ่งสามารถอภิปรายผลการพัฒนาได้ดังนี้

1) การสร้างหลักสูตรที่เข้าใจง่ายแต่ลุ่มลึก โครงการอบรมกรรมฐานที่พัฒนาภายใต้แนวคิด IsMed Model ได้สะท้อนแนวทางการออกแบบหลักสูตรที่เน้น ความเรียบง่าย (Simplicity) และ ความลึกซึ้งทางจิตวิญญาณ (Spiritual Depth) ซึ่งสอดคล้องกับงานของ Schedneck ที่พบว่าการลดทอนพิธีกรรมและเน้นประสบการณ์ตรงช่วยให้ชาวต่างชาติเข้าถึงสาระของธรรมะโดยไม่รู้สึกเป็น “คนนอก” ทางศาสนา โมเดลนี้ยังให้ความสำคัญกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เช่น การเดินจงกรม การนั่งสมาธิ และ Sharing Circle ซึ่งได้รับผลสะท้อนทางบวกจากผู้ฝึกในเชิงจิตใจและความพึงพอใจต่อชีวิต (Schedneck, B., 2015)

2) การสร้างศูนย์ต้นแบบและระบบรับรองมาตรฐาน การเลือกวัดมหาธาตุและเสถียรธรรมสถานเป็นพื้นที่ต้นแบบแสดงให้เห็นถึงศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมสู่สากล ทั้งที่พัก อาหาร บรรยากาศ และบุคลากรผู้สอน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Piuchan ที่เน้นการสร้างศูนย์ปฏิบัติธรรมให้กลายเป็นศูนย์สุขภาวะจิตระดับโลก และในขณะเดียวกัน งานวิจัยนี้ยังเสนอการจัดทำระบบ Accreditation หรือเกณฑ์มาตรฐานกลางสำหรับศูนย์กรรมฐานนานาชาติ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือในระดับสากล (Piuchan, M., 2021)

3) การใช้สื่อและเทคโนโลยีเป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมะยุคใหม่ ผู้เรียนมีแนวโน้มเชื่อมโยงกับการฝึกได้ดีเมื่อมีสื่อสนับสนุน เช่น คู่มือ วิดีโอ แอปพลิเคชัน และการพูดคุยในกลุ่มออนไลน์ Facebook และ LINEสอดคล้องกับแนวโน้มของ Goyal et al. ที่ชี้ว่าสื่อดิจิทัลช่วยให้การฝึกสติเข้าถึงผู้ป่วยจิตเวชและบุคคลทั่วไปในระดับโลกได้ง่ายขึ้น การใช้สื่อสร้างสรรค์ เช่น VR Meditation หรือ TikTok ที่ผู้วิจัยเสนอ ยังตอบโจทย์กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ต้องการการเรียนรู้แบบทันสมัยและยืดหยุ่น (Xiaoying, G., Singh, A., & Sibinga, C., 2014)

4) การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมที่มีความเข้าใจและไม่ตัดสิน การสื่อสารในหลักสูตรได้คำนึงถึงการใช้ภาษาเรียบง่าย หลีกเลี่ยงคำศัพท์พุทธศาสนาที่ซับซ้อน และให้พื้นที่ปลอดภัยแก่ผู้เรียนในการถาม-ตอบ แสดงความคิดเห็น และสะท้อนตนเอง ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Boonmatun & Huttayavilaiphan ที่เน้นว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมของพระสงฆ์และครูฝึกคือหัวใจของการเผยแผ่ธรรมะแบบสากล และยังช่วยขยายการเรียนรู้ให้ไม่ยึดติดอยู่กับวัฒนธรรมไทยเพียงอย่างเดียว (Boonmatun, S., & Huttayavilaiphan, R., 2025)

สรุปองค์ความรู้

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาระบบการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติสู่การสร้างมาตรฐาน Soft Power” คณะผู้วิจัยได้กำหนดองค์ความรู้ในการวิจัยดังภาพต่อไปนี้

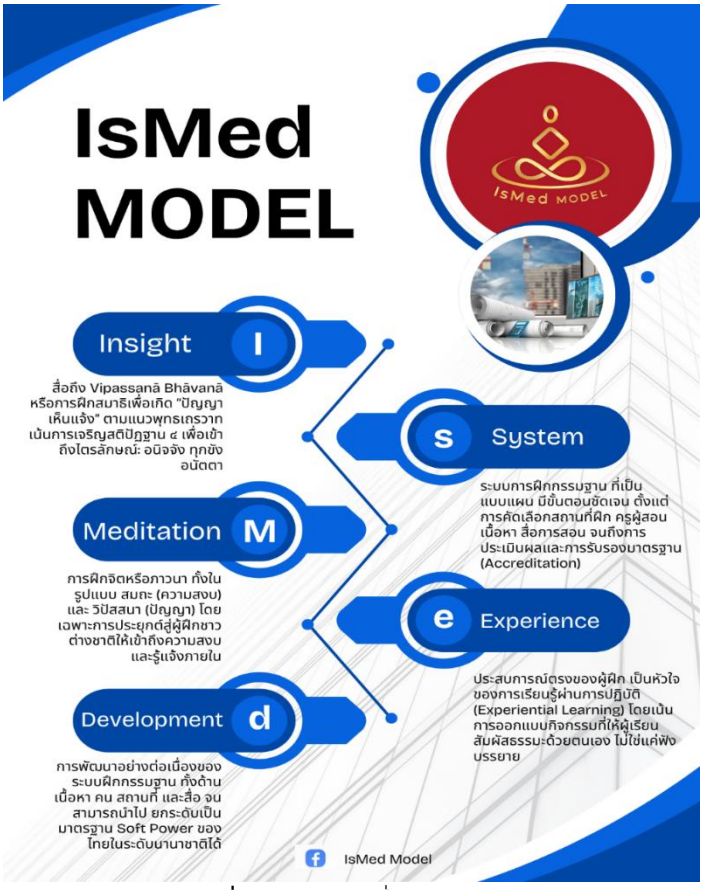

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ IsMed MODEL คือกรอบแนวคิดและระบบฝึกกรรมฐานที่ออกแบบโดยผู้วิจัย เพื่อให้เหมาะสมกับชาวต่างชาติในยุคโลกาภิวัตน์ โดยผสานหลักพระพุทธศาสนา (เช่น สติปัฏฐาน 4) เข้ากับระบบการเรียนรู้แบบมีประสบการณ์จริง พร้อมสื่อ เทคโนโลยี และกลไกสนับสนุนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การเป็น Soft Power ทางจิตวิญญาณของไทย

I ย่อมาจาก Insight หมายถึง ปัญญาเห็นแจ้ง หรือ “ญาณทัสสนะ” ซึ่งเกิดจากการฝึกสติปัฏฐานอย่างต่อเนื่องในแนวทางวิปัสสนา ในบริบทของชาวต่างชาติ Insight ไม่ใช่แค่ความรู้ทางทฤษฎี แต่คือประสบการณ์ตรงในการเข้าใจสภาวะจิต ความไม่เที่ยงของอารมณ์ ความเป็นธรรมชาติของความคิด โดยไม่ยึดติดในการออกแบบหลักสูตร ต้องเน้นให้ผู้ฝึกได้ “รู้” ผ่านการสังเกต ไม่ใช่แค่ “เข้าใจ” ทางความคิด เช่น การสังเกตพอง-ยุบ ความรู้สึก ความคิดอย่างเป็นกลาง Soft Power เกิดจาก Insight เพราะผู้ฝึกที่เข้าถึงปัญญาอย่างลึกซึ้งจะกลับไปเผยแพร่ความสงบในสังคมของตนโดยไม่ต้องโฆษณา

s ย่อมมาจาก System หมายถึง ระบบฝึกกรรมฐานที่มีโครงสร้างชัดเจน มีแบบแผนตั้งแต่การต้อนรับ การสอน การปฏิบัติ การประเมินผล และการติดตามผล ในเชิงวิจัย การมีระบบช่วยให้สามารถจัดการคุณภาพของการฝึกได้ เช่น กำหนดระยะเวลา การแบ่งระดับผู้ฝึก (Beginner – Intermediate – Advanced) การเตรียมเอกสาร และการบริหารสถานที่ ตัวอย่าง - ระบบฝึก 3 ชั่วโมง (IsMed Retreat) – ระบบรับรองศูนย์ฝึก – ระบบสื่อหลายภาษา ระบบทำให้โมเดลขยายซ้ำได้ (Scalable) และประเมินได้ (Measurable) จึงเหมาะกับการยกระดับเป็น Soft Power

M ย่อมาจาก Meditation หมายถึง การฝึกจิตภาวนา ซึ่งครอบคลุมทั้ง สมถะ (ทำจิตให้สงบ) และ วิปัสสนา (ทำจิตให้เห็นความจริง) สำหรับชาวต่างชาติ การฝึกสมาธิเป็นจุดสนใจหลัก โดยเฉพาะเมื่อเชื่อมโยงกับสุขภาพ ความเครียด และการค้นหาตนเอง IsMed Model จึงเน้นการฝึกที่เหมาะกับผู้เริ่มต้น เช่น การหายใจรู้พอง–ยุบ เดินจงกรม การรู้ทันความคิด พร้อมคำอธิบายด้วยภาษาจิตวิทยา ผลลัพธ์จากการฝึก Meditation ไม่เพียงแค่ความสงบ แต่ยังสร้างภาวะ “จิตใจที่เปิดกว้าง” ซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมสันติภาพ (Peace Culture)

E ย่อมาจาก Experience หมายถึง การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง (Experiential Learning) ซึ่งเป็นหัวใจของการฝึกกรรมฐาน แนวคิดหลัก คือ “รู้ด้วยตนเอง” (Ehipassiko) ไม่ใช่การเชื่อแบบศรัทธาเพียงอย่างเดียว ใน IsMed Model ประสบการณ์ถูกออกแบบเป็นขั้นตอน เช่น นั่งสมาธิ เดินจงกรม เขียนสะท้อนผล (Self-reflection) แชร์ประสบการณ์ในกลุ่ม (Group Interview) เชื่อมโยงกับชีวิตจริง (Life Application)การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ นี้จะฝังลึกในใจผู้เรียนมากกว่าคำสอนใด ๆ และเป็นจุดเริ่มต้นของ การเปลี่ยนแปลงภายใน

d ย่อมาจาก Development หมายถึง การพัฒนาอย่างต่อเนื่องของระบบฝึกกรรมฐานใน 3 มิติ 1) พัฒนาครูผู้สอน เช่น พระวิปัสสนาจารย์ที่สื่อสารภาษาอังกฤษได้ 2) พัฒนาสื่อ เช่น คู่มือหลายภาษา คลิปสอนใน YouTube 3) พัฒนาระบบเครือข่าย เช่น การรับรองศูนย์ฝึก การจัดกิจกรรมข้ามประเทศ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการดำเนินงานและการอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการฝึกกรรมฐานสำหรับชาวต่างชาติในประเทศไทย ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

1) จัดตั้งหน่วยงานกลางเพื่อกำกับดูแลและพัฒนามาตรฐานศูนย์ฝึกกรรมฐานนานาชาติ ควรมีหน่วยงานในระดับชาติที่รับผิดชอบด้านการพัฒนาระบบรับรอง (Accreditation) สำหรับวัดและศูนย์ปฏิบัติธรรมที่เปิดรับชาวต่างชาติ เพื่อกำหนดเกณฑ์คุณภาพที่ชัดเจน ทั้งในด้านหลักสูตร ผู้สอน โครงสร้างพื้นฐาน และจริยธรรมการสอน

2) ผลักดันให้การฝึกกรรมฐานเป็นหนึ่งใน Soft Power อย่างเป็นทางการของประเทศ ภาครัฐโดยกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงการต่างประเทศ ควรบูรณาการร่วมกันในการผลักดัน “การปฏิบัติธรรมแนวไทย” ให้เป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพจิต (Mental Wellness Tourism) ที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

1) พัฒนาหลักสูตรฝึกกรรมฐานในรูปแบบหลายระดับ ควรออกแบบหลักสูตรเป็นขั้นตอน เช่น ระดับพื้นฐาน (1 วัน) ระดับกลาง (3 วัน) และระดับลึก (7 - 10 วัน) เพื่อรองรับความต้องการที่หลากหลายของชาวต่างชาติ และเพิ่มโอกาสให้ผู้เรียนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2) จัดทำคู่มือและสื่อประกอบหลายภาษา ควรจัดทำคู่มือการฝึกปฏิบัติ และสื่อเสียง/ภาพในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น e-book, audiobook, YouTube, VR/AR โดยมีคำอธิบายธรรมะผ่านมุมมองร่วมสมัย เช่น จิตวิทยาเชิงบวก หรือการจัดการความเครียด

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1) ศึกษาผลกระทบระยะยาวของการฝึกกรรมฐานต่อสุขภาวะจิตของชาวต่างชาติ ควรมีการออกแบบการวิจัยในลักษณะ Longitudinal Study เพื่อติดตามผู้เข้าร่วมอบรมกรรมฐานในระยะ 6 เดือน – 1 ปี ว่ามีการเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ พฤติกรรม และทัศนคติที่ยั่งยืนหรือไม่ โดยอาจเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วม

2) เปรียบเทียบรูปแบบการฝึกกรรมฐานของไทยกับนานาชาติ ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบ (Comparative Study) ระหว่างหลักสูตรการฝึกกรรมฐานของไทยกับประเทศอื่น ๆ เช่น เมียนมา ศรีลังกา อินเดีย หรือประเทศตะวันตก เพื่อสังเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และแนวโน้มการพัฒนาในเวทีโลก

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2543). **คู่มือคลายเครียด.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สยามเอ็มแอนด์บี พับลิชชิ่ง.

โสภณ ศรีกฤษตาพร. (2531). **ความคิดเรื่องมนุษย์ในพุทธปรัชญา.** รายงานการวิจัย. ทุนอุดหนุนการวิจัย: ทบวงมหาวิทยาลัย.

Commissioner, Office of the. (2020, February 28). **Coronavirus (COVID-19) supply chain update**. U.S. Food and Drug Administration. Retrieved March 1, 2020, from https://www.fda.gov

Kin Cheung, B., Lo, B., Paton, M., & Hazell, C. (2018). **Mindfulness-based flourishing program**: A cross-cultural study of Hong Kong Chinese and British participants. Journal of Happiness Studies, 19(3), 1–19.

Piuchan, M. (2021). **Meditation retreat tourism in Thailand**: Its emergence in tourism and effects on tourists' health and well-being. Humanities, Arts and Social Sciences Studies, 21(2), 326–337.

Nyanaponika. (2000). **The heart of Buddhist meditation: A handbook of mental training based on the Buddha's way of mindfulness**. Buddhist Publication Society.

Overland, I., & Fjaertoft, D. (2015). **Financial sanctions impact Russian oil**, equipment export ban's effects limited. Oil and Gas Journal, 113(8), 66–72.

Jarukasemthawee, S., Feldman, D. B., Pisitsungkagarn, K., & Wang, D. C. (2025). **Relationship between mindfulness and eudaimonic well-being in a Thai adult sample: Roles of hope and meaning in life.** International Journal for the Advancement of Counselling, 47(2), 1–12.

Boonmatun, S., & Huttayavilaiphan, R. (2025). **Intercultural communication in the temple**: Challenges and strategies for Thai monks using English to share Buddhist teachings. World Journal of English Language, 15(5), 141–154.

Thompson, R. (2018). **Meditation and cultural exchange**: The influence of Thai Buddhist practices abroad. Journal of Southeast Asian Studies, 49(2), 315–331.

Xiaoying, G., Singh, A., & Sibinga, C. (2014). **Mindfulness-based interventions for psychiatric disorders**: A systematic review and meta-analysis. Psychiatric Clinics of North America, 37(1), 11–29.

Zheng, C., & Triamvithaya, C. (2024). **Promoting students' mental well-being through Buddhist teachings.** Journal of Asian Language Teaching and Learning, 5(3), 28–39.

Jiwattanasuk, N., Vasuratna, V., & Deegalle, M. (2025).

Mindfulness-based practices for multicultural meditation practitioners to develop mental well-being. **ABAC ODI Journal Vision Action Outcome**, 12(2), 225–242.

Schedneck, B. (2015). **Thailand's international meditation centers**: Tourism and the global commodification of religious practices. Journal of Contemporary Religion, 30(2), 249–263.

บทบาทของพระพุทธศาสนากับการส่งเสริมค่านิยมคนรุ่นใหม่ไม่ยุ่งเกี่ยวอบายมุข

THE ROLE OF BUDDHISM IN PROMOTING VALUES AMONG THE YOUNGER GENERATION TO PREVENT INVOLVEMENT WITH VICES

พระมหาเอกพันธ์ วรธมฺมญญู (มะเดื่อ)[1], พระครูวิริยปัญญาภิวัฒน์[2],
พระครูปลัด อรรถสิทธิ์ อริยเมธี (เตชะแก้ว)[3], พระปรัชญา ชยวุฑฺโฒ (ถิ่นแถว)[4],
พระมหาฉัตรชัย ธมฺมวรเมธี (ทันบาล)[5]
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3,4,5]
Phramaha Ekkapan Warathammanyu (Maduea)[1], Phrakhru Wiriyapanyapiwat[2],
Phrakhrupalad Atthasit Ariyamedhi (Techakaew)[3], PraPrachya Chayavutho (Thinthaew)[4],
Phramaha Chatchai Thammawarametee (Tanbal)[5]
Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3,4,5]
Corresponding Author E-mail : maduea.3511@gmail.com[1]

(Received : October 7, 2025; Edit : October 19, 2025; accepted : October 21, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้องแก่คนรุ่นใหม่ เพื่อป้องกันและลดปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดหลักทางพระพุทธศาสนา สถานการณ์ปัจจุบัน และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมในชีวิตประจำวัน ผลการศึกษาพบว่า หลักธรรมสำคัญ เช่น ศีล 5 โดยเฉพาะการงดเว้นจากสุราและยาเสพติด มีบทบาทในการเสริมสร้างจิตสำนึกและความรับผิดชอบของเยาวชน ในขณะที่สังคมปัจจุบัน เยาวชนมีความเสี่ยงสูงต่ออบายมุขจากปัจจัยหลายประการ เช่น อิทธิพลจากเพื่อน สื่อสังคมออนไลน์ และการขาดหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจ การวิเคราะห์ชี้ว่าการแก้ปัญหาต้องเน้นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและการเผยแพร่หลักธรรมที่เข้าถึงได้ง่าย

บทความยังนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4 เพื่อสร้างความเพียร ไตรสิกขา เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา และมัชฌิมาปฏิปทา เพื่อการดำเนินชีวิตที่สมดุล นอกจากนี้ ยังแนะนำให้ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น แอปพลิเคชันและพอดแคสต์ธรรมะ รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และสถาบันทางศาสนา สรุปได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างค่านิยมที่ถูกต้องและป้องกันอบายมุขอย่างยั่งยืน โดยต้องอาศัยการปรับตัวด้านสื่อ การศึกษา และกิจกรรมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนในยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ : พระพุทธศาสนา, ค่านิยมคนรุ่นใหม่, อบายมุข, หลักธรรม, การป้องกันอบายมุข

Abstract

This academic article aims to present role of Buddhism in promoting proper values among the younger generation to prevent and reduce involvement with vices. The findings indicate that core Buddhist teachings, such as the Five Precepts, are crucial for fostering self-awareness and responsibility in youths. The current social context reveals that many young people are at risk due to peer influence, social media exposure, and a lack of spiritual anchors. Analysis suggests that addressing these issues requires strengthening mental resilience, disseminating accessible Buddhist teachings, and developing tailored learning materials.

The article proposes applying key Buddhist principles, such as the Four Bases of Success (Iddhipada) to inspire determination, the Threefold Training (Sīla, Samādhi, Paññā) to cultivate morality, concentration, and wisdom, and the Middle Path (Majjhimā Paṭipadā) for a balanced life. It also recommends leveraging modern technology like Dhamma applications and podcasts to make teachings more engaging. The article emphasizes fostering collaboration among families, schools, and religious organizations. In conclusion, Buddhism can serve as a vital mechanism for sustainably instilling proper values and preventing vices among young people, provided that educational and media approaches are adapted to their contemporary lifestyles.

Keywords : Buddhism, Values of the Younger Generation, Vices, Buddhist Principles, Prevention of Vices

บทนำ

สังคมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้นมาอย่างยาวนาน พระพุทธศาสนาไม่เพียงเป็นศาสนาประจำชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นรากฐานทางจริยธรรมและค่านิยมที่สำคัญในวิถีชีวิตของคนไทย หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาได้แทรกซึมอยู่ในทุกมิติของสังคม ทั้งในด้านครอบครัว การศึกษา และการดำเนินชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบัน เมื่อสังคมไทยเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทมากขึ้น คนรุ่นใหม่จึงต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางค่านิยมและพฤติกรรมบางประการที่อาจนำไปสู่ความเสี่ยงต่อการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข (สุชาติ สุนทรเสวี, 2565 : 112-113) ปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขของคนรุ่นใหม่ถือเป็นความท้าทายสำคัญที่มีผลกระทบต่อทั้งปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวม อบายมุข เช่น การดื่มสุรา ยาเสพติด การพนัน และพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ เด็กเยาวชนสูบบุหรี่ไฟฟ้า ไม่เพียงแต่บั่นทอนสุขภาพกายและจิตใจของเยาวชน แต่ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองและศักยภาพในการสร้างสรรค์อนาคตของประเทศชาติ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2564 : 89-90) พระพุทธศาสนาในฐานะที่เป็นแหล่งที่มาของหลักธรรมและจริยธรรม จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการส่งเสริมค่านิยมที่เหมาะสมและสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชน (กรมการศาสนา, 2563 : 96-97) หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อริยสัจ 4 และมรรคมีองค์ 8 สามารถชี้นำแนวทางชีวิตที่ปราศจากอบายมุข ซึ่งช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยงและเสริมสร้างจิตสำนึกที่เข้มแข็ง (วิชัย อรุณศรี, 2565 : 140-142) จากการศึกษาของ สมศักดิ์ จันทรวงศ์ พบว่า การปลูกฝังค่านิยมตามหลักพุทธศาสนาในสถานศึกษาและครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะหลักธรรมที่สอนให้รู้จักการยับยั้งชั่งใจและการมองโลกอย่างมีเหตุผล ซึ่งสามารถลดอัตราการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขได้อย่างมีนัยสำคัญ(สมศักดิ์ จันทรวงศ์, 2564 : 156-157) นอกจากนี้ หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนายังสามารถปรับใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดี เช่น ความอดทน ความมีวินัย และความรับผิดชอบ (ศิริพร ชัยวงษ์, 2563 : 134-135) เมื่อพระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทในการกำหนดค่านิยมเหล่านี้ จะช่วยลดภาระทางสังคมและลดค่าใช้จ่ายในการแก้ไขปัญหาสุขภาพและอาชญากรรมที่เกิดจากการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ข้อมูลจากกระทรวงสาธารณสุข ชี้ให้เห็นว่า สังคมสามารถลดค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลจากโรคที่เกิดจากการดื่มสุราและการใช้ยาเสพติดได้มากถึงร้อยละ 30 หากเยาวชนมีค่านิยมที่ถูกต้องและห่างไกลจากอบายมุข (กระทรวงสาธารณสุข, 2565 : 89-91)

ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน สังคมไทยกำลังเผชิญความท้าทายด้านพฤติกรรมเสี่ยงของคนรุ่นใหม่ โดยเฉพาะปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งสุขภาพกาย สุขภาพจิต และโครงสร้างทางสังคม (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566 : 170-173) ปัญหานี้สะท้อนผ่านสถิติจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566 : 96-97) ที่ระบุว่า ร้อยละ 35 ของเยาวชนไทยอายุ 15-24 ปี มีประสบการณ์ในการดื่มสุรา และร้อยละ 20 เคยทดลองใช้ยาเสพติด ปัญหาเหล่านี้มีความซับซ้อนและเกิดจากปัจจัยเชิงซ้อนหลายประการ ทั้งสภาพแวดล้อมทางสังคม ความกดดันทางเศรษฐกิจ และอิทธิพลจากสื่อออนไลน์ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด, 2565 : 155-156) ส่งผลให้เยาวชนจำนวนมากขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง นำไปสู่ความเสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข สอดคล้องกับงานวิจัยของจิตติมา สุวรรณโชติ (2564 : 47-48) ที่ชี้ให้เห็นว่า การขาดแหล่งเรียนรู้ทางจริยธรรมและการแนะแนวจากครอบครัว เป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เยาวชนเข้าสู่พฤติกรรมเสี่ยง ในขณะที่พระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานทางจริยธรรมและสามารถเป็นเครื่องมือสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้แก่เยาวชนได้ (กรมการศาสนา, 2563 : 78-80) แต่กลับพบข้อจำกัดและความท้าทาย กล่าวคือ ความเข้าใจและการเข้าถึงหลักธรรมในกลุ่มเยาวชนยังมีน้อย ประกอบกับการขาดกิจกรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ (ปรียาพร ศิริชัย, 2563 : 48-50) ด้วยความท้าทายและปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งไม่เพียงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองของเยาวชน แต่ยังบ่อนทำลายศักยภาพของสังคมในระยะยาว การศึกษาบทบาทของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมค่านิยมคนรุ่นใหม่เพื่อไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด เพื่อวิเคราะห์และทำความเข้าใจบทบาทเหล่านี้ อันจะเป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและเปี่ยมด้วยคุณธรรมต่อไปในอนาคต

ดังนั้น บทความวิชาการนี้จึงมุ่งวิเคราะห์บทบาทสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะกลไกหลักสำหรับสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่คนรุ่นใหม่ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในบริบทสังคมไทยร่วมสมัยที่เผชิญกับความท้าทายจากกระแสโลกาภิวัตน์ บทความนี้จะชี้ให้เห็นว่า แม้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 และมรรคมีองค์ 8 จะมีศักยภาพสูงในการยับยั้งชั่งใจและสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ แต่ความท้าทายที่สำคัญคือการลดช่องว่างในการเข้าถึงและการประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของเยาวชนในปัจจุบัน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับสถาบันครอบครัวและสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางสำคัญในการลดปัจจัยเสี่ยง ลดภาระค่าใช้จ่ายทางสังคม และสร้างสังคมคุณธรรมที่ยั่งยืนต่อไป

บทบาทของพระพุทธศาสนาจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย

ทฤษฎีการพัฒนามนุษย์ (Human Development Theory) แนวคิดนี้ชี้ว่าพระพุทธศาสนาส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการฝึกสมาธิ การเจริญสติ และการปฏิบัติธรรม ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการพัฒนาทางจิตใจ อารมณ์ และสติปัญญาของมนุษย์ (Smith, 2020 : 58-59)

ทฤษฎีจริยธรรม (Ethical Theory) หลักศีล 5 และอริยมรรคมีองค์แปดในพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการสร้างจริยธรรมส่วนบุคคลและสังคม โดยทฤษฎีจริยธรรมอธิบายถึงการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรมตามหลักการของความถูกต้อง ความดี และความรับผิดชอบ (Johnson, 2019 : 60-62)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกเรียนรู้ผ่านการสังเกตการเลียนแบบ และการทำตามต้นแบบทางสังคม (Bandura, 1977 : 60-62) ในบริบทของพระพุทธศาสนา คนรุ่นใหม่สามารถเรียนรู้ค่านิยมที่ถูกต้องผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม การบวชเรียน และการปฏิบัติธรรม (Anderson & Williams, 2018 : 69-70)

งานวิจัยเกี่ยวกับสุขภาวะจิต (Mental Well-being Research) ผลการศึกษาพบว่าการฝึกสมาธิแบบพุทธช่วยลดความเครียด เสริมสร้างสุขภาวะจิต และเพิ่มคุณภาพชีวิตของเยาวชน (Kumar et al., 2021; Lee & Park, 2022 : 46-48)

งานวิจัยด้านการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง (Risk Behavior Prevention Research) ผลงานวิจัยล่าสุด เช่น โครงการ "บวชใจไม่พึ่งยา" พบว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการลดพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชน โดยผู้เข้าร่วมโครงการร้อยละ 80 สามารถเลิกพฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน (มูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา, 2565 : 89-91) นอกจากนี้ งานวิจัยของ Thomas &

Liu แสดงให้เห็นว่า โปรแกรมฝึกสติและศีลธรรมในโรงเรียนมีประสิทธิภาพในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้สารเสพติดและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศ ซึ่งช่วยเสริมสร้างสุขภาวะจิตและสังคมอย่างยั่งยืน (Thomas & Liu, 2023 : 152-153)

บทบาทของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมค่านิยมคนรุ่นใหม่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข คือการเป็นแนวทางเชิงปัญญาและศีลธรรมที่ช่วยให้เยาวชนเข้าใจคุณค่าในตนเอง ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และดำรงชีวิตอย่างสมดุลในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเมื่อถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม จะเป็นเกราะป้องกันชั้นดีที่ช่วยให้คนรุ่นใหม่เติบโตอย่างมีคุณภาพและสร้างสรรค์สังคมที่สงบสุขในอนาคต

แนวคิดทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับค่านิยมและการงดเว้นอบายมุข

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรม โดยเฉพาะหลัก ศีล 5 ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ศีลข้อที่ 5 คือ การงดเว้นจากเครื่องดองของเมา เช่น สุราและยาเสพติด เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความประมาทและนำไปสู่ความเสื่อมในชีวิต (พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 ข้อ 198) การงดเว้นอบายมุขตามหลักศีล 5 ไม่เพียงแต่ช่วยในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ยังเป็นการเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งและสามารถต้านทานต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ในสังคมได้ (พระธรรมปิฎก , 2564 : 147-148)

1. ค่านิยมในพระพุทธศาสนากับการงดเว้นอบายมุข ค่านิยมในบริบทของพระพุทธศาสนาหมายถึงแบบแผนพฤติกรรมและทัศนคติที่ถือเป็นหลักสำคัญในการดำเนินชีวิตอย่างมีศีลธรรม ค่านิยมเหล่านี้ส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง มีเหตุผล และเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการงดเว้นอบายมุข โดยสามารถแบ่งออกเป็นหัวข้อย่อยดังนี้

2. ค่านิยมเรื่องความรับผิดชอบต่อตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเองหมายถึงการตระหนักถึงหน้าที่ในการดูแลสุขภาพกายและใจ รวมถึงการยับยั้งชั่งใจไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข เยาวชนควรตระหนักถึงผลกระทบระยะยาวของการกระทำของตนเอง เช่น การสูบบุหรี่ไฟฟ้าที่เสี่ยงต่อการเสพติดและปัญหาสุขภาพจิต (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566 : 120-123) นอกจากนี้ ความรับผิดชอบต่อตนเองยังครอบคลุมถึงการวางเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยงที่อาจเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จ (สุชาติ มหพันธ์, 2564 : 115-117)

3. ค่านิยมเรื่องการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องหมายถึงการมุ่งมั่นในการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถของตนเองให้ดียิ่งขึ้นตลอดเวลา แนวคิดนี้สอดคล้องกับหลัก อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ที่ช่วยให้เยาวชนมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในทางที่ถูกต้อง (ปราณี นิลกาญจน์, 2565 : 90-100) รวมถึงการฝึกฝนตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลัก สมถะและวิปัสสนา ซึ่งช่วยให้เกิดความเข้าใจในตนเองและสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างเป็นระบบ (ปรียาพร ศิริชัย, 2563 : 48-49) ตัวอย่างเช่น การเข้าร่วมกิจกรรมฝึกสมาธิหรือศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจและสติปัญญา ช่วยให้เยาวชนสามารถปฏิเสธสิ่งยั่วยุและมุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิตได้ดียิ่งขึ้น

4. ค่านิยมเรื่องการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล การดำเนินชีวิตอย่างสมดุลหมายถึงการใช้ชีวิตอย่างพอดี ไม่สุดโต่งทั้งในด้านความสุขทางโลกและการปฏิเสธความสุขโดยสิ้นเชิง หลัก มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ของพระพุทธศาสนาให้แนวทางในการดำเนินชีวิตที่เหมาะสม โดยเน้นการปฏิบัติที่อยู่ระหว่างความเพลิดเพลินและการทรมานตน เยาวชนที่ยึดถือค่านิยมนี้จะสามารถจัดสรรเวลาในการเรียน ทำงาน พักผ่อน และทำกิจกรรมสันทนาการได้อย่างสมดุล ลดความเสี่ยงในการหันไปพึ่งพิงอบายมุข เช่น การใช้บุหรี่ไฟฟ้าเพื่อความบันเทิงชั่วคราว (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 256) รวมถึงการมีสติในการบริโภคสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยี การจัดการอารมณ์และความเครียดอย่างเหมาะสม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสุขภาพกายและใจที่ดี ทำให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและยั่งยืน (ศิริพร ชัยวงษ์, 2563 : 135-136)

5. ค่านิยมเรื่องปัญญาและการใคร่ครวญ ค่านิยมเรื่องปัญญาและการใคร่ครวญเน้นการใช้เหตุผลและความรู้ในการดำเนินชีวิต ปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนาไม่ใช่เพียงความรู้ในเชิงวิชาการ แต่รวมถึงความเข้าใจในความเป็นจริงของชีวิตและโลก หลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ช่วยให้เยาวชนพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เพื่อต่อต้านแรงกดดันทางสังคม (วรลักษณ์ ศิริธนากร, 2563 : 79-90) นอกจากนี้ โยนิโสมนสิการ หรือการใคร่ครวญอย่างถูกต้องก็เป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างปัญญาและลดการกระทำที่ไม่สมควร เช่น การไตร่ตรองผลเสียของการสูบบุหรี่ไฟฟ้าต่อสุขภาพและอนาคต

การฝึกฝนสมาธิเพื่อเพิ่มสติจะช่วยให้เยาวชนมีความสามารถในการวิเคราะห์สถานการณ์และตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง ไม่หลงไปกับกระแสสังคมหรือสิ่งยั่วยุต่าง ๆ (ปราณี นิลกาญจน์, 2565 : 100-102)

สถานการณ์ปัจจุบันกับปัญหาการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชน

ในปัจจุบัน ปัญหาการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนได้กลายเป็นหนึ่งในพฤติกรรมเสี่ยงที่น่าเป็นห่วง เนื่องจากบุหรี่ไฟฟ้ามีสารนิโคตินซึ่งส่งผลต่อระบบประสาทและสมอง ทำให้เสพติดและเสี่ยงต่อการนำไปสู่การใช้สารเสพติดอื่น ๆ งานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ระบุว่า จำนวนเยาวชนไทยที่สูบบุหรี่ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 30 ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา สาเหตุหลักมาจากการเข้าถึงที่ง่าย ความเข้าใจผิดว่าบุหรี่ไฟฟ้าปลอดภัยกว่า และอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ ดังนั้นหลัก ศีล 5 ในพระพุทธศาสนาสามารถเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหานี้ได้ โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 ซึ่งเตือนถึงโทษของการเสพสิ่งเสพติดที่ก่อให้เกิดความประมาท เนื่องจากบุหรี่ไฟฟ้าเป็นหนึ่งในอบายมุขรูปแบบใหม่ที่บ่อนทำลายสุขภาพและจิตใจ เยาวชนที่ได้รับการปลูกฝังให้เข้าใจถึงหลักธรรมนี้จะมีภูมิคุ้มกันในการปฏิเสธสิ่งยั่วยุทางสังคม แนวคิดทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะหลักศีล 5 อิทธิบาท 4 มัชฌิมาปฏิปทา ไตรสิกขา และโยนิโสมนสิการ ล้วนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างค่านิยมที่เหมาะสมในกลุ่มเยาวชนเพื่อการงดเว้นอบายมุข ตัวอย่างปัญหาการสูบบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการนำหลักธรรมเหล่านี้มาใช้เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและจิตใจ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566 : 158-159)

สถานการณ์และพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ต่ออบายมุขในสังคมปัจจุบัน

พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตอย่างมีศีลธรรม โดยเฉพาะหลัก ศีล 5 ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ศีลข้อที่ 5 คือ การงดเว้นจากเครื่องดองของเมา เช่น สุราและยาเสพติด เนื่องจากสิ่งเหล่านี้เป็นบ่อเกิดแห่งความประมาทและนำไปสู่ความเสื่อมในชีวิต (พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 ข้อ 198) การงดเว้นอบายมุขตามหลักศีล 5 ไม่เพียงแต่ช่วยในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม แต่ยังเป็นการเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งและสามารถต้านทานต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ในสังคมได้ (พระธรรมปิฎก , 2564 : 147-148)

สถานการณ์และพฤติกรรมของคนรุ่นใหม่ต่ออบายมุขในสังคมปัจจุบัน

1. แนวโน้มการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในกลุ่มเยาวชน ข้อมูลจาก สำนักงานสถิติแห่งชาติ ระบุว่า เยาวชนไทยมีแนวโน้มยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น โดยพบว่าร้อยละ 35 ของเยาวชนที่มีอายุระหว่าง 15-24 ปี มีประสบการณ์ในการดื่มสุรา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566 : 45-46) และร้อยละ 20 เคยทดลองใช้ยาเสพติด แนวโน้มที่น่ากังวลคือการเริ่มต้นพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านี้ตั้งแต่อายุยังน้อย ซึ่งเป็นช่วงวัยที่อยู่ระหว่างการค้นหาตัวตนและขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (สำนักงานสาธารณสุขแห่งชาติ, 2565 : 156-158) สถานการณ์ปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงการเพิ่มขึ้นของพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดย สมาคมควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย รายงานว่า เยาวชนร้อยละ 40 ที่เริ่มสูบบุหรี่ไฟฟ้าได้รับอิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ นอกจากนี้ยังมีการซื้อขายบุหรี่ไฟฟ้าและสารเสพติดผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเข้าถึงอบายมุขได้ง่ายขึ้น ปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยงเหล่านี้ ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มวัยรุ่นในเขตเมืองที่มีอิทธิพลจากวัฒนธรรมตะวันตก ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียที่นำเสนอภาพลักษณ์ของการดื่มสุราและการสูบบุหรี่ไฟฟ้าเป็นเรื่องปกติ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566 : 169-170) ดังนั้น สรุปได้ว่า แนวโน้มการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในกลุ่มเยาวชนมีทิศทางที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายนอกและภายในที่ซับซ้อน การส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นวิธีการสำคัญในการลดความเสี่ยงและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับเยาวชน

2. บทบาทของสื่อออนไลน์และเทคโนโลยี สื่อออนไลน์และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเปิดโอกาสให้เยาวชนเข้าถึงอบายมุขได้ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น การซื้อขายบุหรี่ไฟฟ้าผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การรับชมคอนเทนต์ที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มสุรา การเสพยาเสพติด และพฤติกรรมเสี่ยงอื่น ๆ (สมาคมควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย, 2566 : 59-61) ทั้งนี้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ ยังรายงานเพิ่มเติมว่า การเข้าถึงข้อมูลที่ไม่เหมาะสมและการขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เยาวชนมีความเสี่ยงต่อพฤติกรรมเหล่านี้ นอกจากนี้ อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียที่เน้นการ

นำเสนอเนื้อหาตามความสนใจของผู้ใช้ อาจทำให้เยาวชนถูกชี้นำไปสู่เนื้อหาที่เป็นอันตรายโดยไม่รู้ตัว ยกตัวอย่างเช่น คลิปวิดีโอที่มีการแสดงออกถึงการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในเชิงบวก หรือการรีวิวสินค้าที่เกี่ยวข้องกับอบายมุข ซึ่งส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรมของเยาวชนโดยตรง (สุชาติ มหพันธ์, 2564 : 117-118) ดังนั้น สรุปได้ว่า บทบาทของสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีในสังคมปัจจุบันมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมของเยาวชน การขาดความรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) และการขาดค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักพระพุทธศาสนาทำให้เยาวชนตกเป็นเหยื่อของเนื้อหาที่เป็นอันตรายได้ง่าย การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและเสริมสร้างทักษะการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการลดความเสี่ยงนี้

การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบันและแนวทางการแก้ไขปัญหา

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมเสี่ยง ปัจจัยทางสังคม เช่น ความกดดันจากกลุ่มเพื่อน ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การเข้าถึงผลิตภัณฑ์อบายมุขในราคาถูก และปัจจัยทางเทคโนโลยี เช่น การเข้าถึงเนื้อหาที่ส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยง ล้วนเป็นปัจจัยที่ต้องให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหา

2. ตัวอย่างจากสถานการณ์ปัจจุบัน มีกรณีศึกษาของโรงเรียนแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ ที่พบว่านักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 25 เคยลองสูบบุหรี่ไฟฟ้า โดยส่วนใหญ่ได้รับแรงจูงใจจากเพื่อนและสื่อโซเชียล (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2566 : 158-159) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการขาดค่านิยมในการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลและขาดภูมิคุ้มกันทางจิตใจเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหา

แนวทางการแก้ไขผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

1. หลักศีล 5 โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 ซึ่งเน้นการงดเว้นจากเครื่องดองของเมาและสิ่งเสพติด จะช่วยเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง สามารถต้านทานต่อสิ่งยั่วยุต่าง ๆ ได้

2. อิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ช่วยให้เยาวชนมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองในทางที่ถูกต้อง และมีทักษะในการคิดวิเคราะห์เพื่อต่อต้านแรงกดดันทางสังคม (ปราณี นิลกาญจน์, 2565 : 91-92)

3. มัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) ช่วยเสริมสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิต ลดโอกาสในการถลำเข้าสู่อบายมุข (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 256)

4. หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เน้นการพัฒนาทักษะในการคิดวิเคราะห์ ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และเสริมสร้างสติในการดำเนินชีวิต (วรลักษณ์ ศิริธนากร, 2563 : 79-80)

ดังนั้น บทบาทของสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีมีความสำคัญต่อพฤติกรรมของเยาวชน การเข้าถึงเนื้อหาที่ไม่เหมาะสม การขาดความรู้เท่าทันสื่อ และการขาดค่านิยมที่ถูกต้องเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เยาวชนเสี่ยงต่อการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น ศีล 5 อิทธิบาท 4 มัชฌิมาปฏิปทา และไตรสิกขา มาใช้ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและทักษะการคิดวิเคราะห์จึงเป็นแนวทางสำคัญในการป้องกันและแก้ไขปัญหานี้

บทบาทของพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้อง

1. กิจกรรมทางศาสนาและบทบาทของวัดในชุมชน วัดและสถาบันทางศาสนาเป็นศูนย์กลางในการอบรมคุณธรรมและจริยธรรมให้กับคนรุ่นใหม่ ผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การบวชเรียน การปฏิบัติธรรม และการเข้าค่ายคุณธรรม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งและสร้างค่านิยมที่เหมาะสม (กรมการศาสนา, 2563 : 166-168) การจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา และวันอาสาฬหบูชา ยังมีส่วนช่วยในการปลูกฝังค่านิยมทางศีลธรรมให้เยาวชนตระหนักถึงความสำคัญของศาสนาในชีวิตประจำวัน (ศิริพร ชัยวงษ์, 2563 : 146-147)

2. การศึกษาและการเผยแพร่หลักธรรมในสถาบันการศึกษา การบรรจุหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาช่วยเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับเยาวชน เช่น หลักศีล 5 อิทธิบาท 4 และมัชฌิมาปฏิปทา นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น โครงการบวชสามเณรภาคฤดูร้อน และการจัดสัมมนาธรรมะ ยังเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมค่านิยม ตัวอย่างเช่น โครงการ “บวชใจไม่พึ่งยา” ของมูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา ซึ่งพบว่าร้อยละ 80 ของผู้เข้าร่วมโครงการ

สามารถเลิกพฤติกรรมเสี่ยงได้อย่างยั่งยืน (มูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา, 2565 : 79-80)

3. การประยุกต์หลักธรรมกับสถานการณ์ปัจจุบัน การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยส่งเสริมค่านิยมที่เหมาะสม เช่น การนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การใช้หลักอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ในการส่งเสริมแรงจูงใจในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง รวมถึงหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) เพื่อสร้างสมดุลในการดำเนินชีวิต ลดโอกาสในการถลำเข้าสู่อบายมุข (ปราณี นิลกาญจน์, 2565 : 92-93)

แนวทางการประยุกต์หลักธรรมเพื่อป้องกันการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขในคนรุ่นใหม่

1. การพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ทางศาสนา ควรมีการออกแบบหลักสูตรที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ โดยเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและสามารถประยุกต์ใช้ได้จริง เช่น

1.1 หลักสูตรเสริมสร้างทักษะชีวิตตามหลักพุทธธรรม มุ่งเน้นการสอนเรื่องการจัดการอารมณ์ การตัดสินใจอย่างมีสติ และการสร้างแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมาย

1.2 โครงการบูรณาการธรรมะกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นำเสนอแนวคิดทางพุทธศาสนาที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้สมัยใหม่ เช่น การฝึกสมาธิเพื่อเสริมสมรรถภาพสมอง

1.3 ตัวอย่างโครงการ โครงการ “ธรรมะเพื่อใจแข็งแรง” ที่ดำเนินการโดยวัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ และโครงการ "Dhamma Youth Camp" ที่จัดโดยมหาวิทยาลัยสงฆ์ ซึ่งผสมผสานกิจกรรมธรรมะกับทักษะการสื่อสารและเทคโนโลยีสมัยใหม่

2. การใช้เทคโนโลยีในการเผยแพร่หลักธรรม การจัดทำสื่อออนไลน์ เช่น วิดีโอสอนธรรมะ แอปพลิเคชันธรรมะ และพอดแคสต์เกี่ยวกับการใช้หลักพุทธธรรมในชีวิตประจำวัน สามารถเข้าถึงเยาวชนได้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างเช่น แอปพลิเคชัน "Dhamma for Youth" ซึ่งได้รับความนิยมในกลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย เนื่องจากมีบทเรียนแบบอินเตอร์แอคทีฟและฟีเจอร์ในการฝึกสมาธิ (มูลนิธิพระพุทธศาสนาเพื่อเยาวชน, 2566 : 56-58)

3. ความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และสถาบันทางศาสนา การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยงานเหล่านี้จะช่วยเสริมสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังค่านิยมที่ถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น โครงการ “ครอบครัวธรรมะ” ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างกระทรวงศึกษาธิการและสถาบันทางศาสนา โดยมีการจัดอบรมสำหรับผู้ปกครองและครูผู้สอนเพื่อให้สามารถแนะแนวเยาวชนได้อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566 : 69-70)

สรุป

บทความวิชาการนี้ได้วิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงสภาวะความท้าทายเร่งด่วนของสังคมไทย ที่คนรุ่นใหม่กำลังเผชิญกับความเสี่ยงในการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ดังปรากฏข้อมูลเชิงสถิติทั้งการดื่มสุราและการใช้ยาเสพติด สถานการณ์ดังกล่าวมีปัจจัยเร่งที่ซับซ้อน ทั้งจากแรงกดดันของกลุ่มเพื่อน อิทธิพลทางวัฒนธรรม ตลอดจนการเข้าถึงเนื้อหาที่ส่งเสริมพฤติกรรมเสี่ยงผ่านสื่อออนไลน์และเทคโนโลยีได้อย่างง่ายดาย นอกจากนี้ ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ทำให้เข้าถึงอบายมุขได้ในราคาถูก ยังเป็นอีกเงื่อนไขหนึ่งที่ซ้ำเติมปัญหา การวิเคราะห์พบว่า พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นกลไกหลักเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและส่งเสริมค่านิยมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชน โดยหลักธรรมสำคัญมิได้ทำหน้าที่เพียงการป้องปราม แต่ยังมุ่งเน้นการสร้างเสริมศักยภาพภายในของเยาวชน กล่าวคือ ศีล 5 โดยเฉพาะศีลข้อที่ 5 ทำหน้าที่เป็นกรอบพื้นฐานในการยับยั้งชั่งใจโดยตรง ขณะเดียวกัน อิทธิบาท 4 ช่วยสร้างความเพียรและความตั้งใจมั่นในการพัฒนาตนเอง ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์และสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และ มัชฌิมาปฏิปทา นำเสนอแนวทางการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล เพื่อต้านทานสิ่งยั่วยุ อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญที่บทความนี้เน้นย้ำ คือการลดช่องว่างระหว่างหลักธรรมดั้งเดิมกับวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ในยุคดิจิทัล ดังนั้น แนวทางการประยุกต์ใช้จึงต้องอาศัยการบูรณาการเชิงรุก ทั้งการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ทาง

ศาสนาให้สอดคล้องกับทักษะชีวิตสมัยใหม่ การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเผยแพร่หลักธรรม เช่น แอปพลิเคชัน "Dhamma for Youth" พอดแคสต์ หรือ AI Chatbot ด้านธรรมะ เพื่อเพิ่มการเข้าถึง และที่สำคัญที่สุด คือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างสถาบันครอบครัว โรงเรียน และสถาบันทางศาสนา เช่น โครงการ "ครอบครัวธรรมะ" ข้อค้นพบนี้ยืนยันว่าพระพุทธศาสนายังคงเป็นเครื่องมืออันทรงพลังในการป้องกันและแก้ไขปัญหาอบายมุขอย่างยั่งยืน หากทุกภาคส่วนสามารถร่วมกันปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอให้มีความทันสมัย สร้างสรรค์ และสอดคล้องกับบริบทของเยาวชน เพื่อให้หลักธรรมเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ร่วมสมัย และสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่คนรุ่นใหม่ได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาเชิงบูรณาการ (ด้านการศึกษา)

กระทรวงศึกษาธิการ ควรร่วมมือกับมหาเถรสมาคมและสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษา โดยเปลี่ยนจากการเน้นการท่องจำหลักธรรม เป็นการเน้น "การเรียนรู้เชิงประยุกต์" (Application-based Learning) ที่มุ่งสร้างทักษะชีวิต (Life Skills) ควรออกแบบหลักสูตรที่เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับสถานการณ์จริงในชีวิตประจำวันของเยาวชน เช่น การใช้หลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) และการรู้เท่าทันสื่อ และการใช้หลัก อิทธิบาท 4 เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองและหลีกเลี่ยงพฤติกรรมเสี่ยง

2. การผลักดันเชิงรุกด้านสื่อดิจิทัลทางพระพุทธศาสนา (ด้านเทคโนโลยีและสื่อสาร)

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม และ กรมการศาสนา ควรจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร เพื่อสนับสนุนการผลิตและเผยแพร่สื่อธรรมะในรูปแบบที่ทันสมัย (Modernized Dhamma Media) ให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนรุ่นใหม่ได้ง่าย โดยเน้นแพลตฟอร์มที่เยาวชนนิยม เช่น พอดแคสต์ แอปพลิเคชัน (เช่น "Dhamma for Youth") หรือแม้แต่การใช้ AI และ Chatbot ด้านธรรมะ เพื่อสร้าง "ระบบนิเวศสื่อสีขาว" (Positive Media Ecosystem) ที่สามารถแข่งขันและเป็นทางเลือกให้กับสื่อออนไลน์ที่ส่งเสริมอบายมุข

3. การสร้างกลไกระดับชาติเพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ "บ้าน-วัด-โรงเรียน" (ด้านสังคม)

รัฐบาลควรจัดตั้งกลไกความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่าง 3 สถาบันหลัก (ครอบครัว โรงเรียน และสถาบันทางศาสนา) เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม โดยอาจขยายผลโครงการ "ครอบครัวธรรมะ" ให้เป็นวาระแห่งชาติ และสนับสนุนให้วัดกลับมามีบทบาทเป็นศูนย์กลางชุมชน (Community Center) ที่มีกิจกรรมสอดคล้องกับวิถีชีวิตคนรุ่นใหม่ เช่น ค่ายคุณธรรมที่เน้นการปฏิบัติจริง หรือโครงการ "บวชใจไม่พึ่งยา" เพื่อแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม

4. การบูรณาการหลักพุทธธรรมในยุทธศาสตร์การป้องกันอบายมุข (ด้านสาธารณสุข)

กระทรวงสาธารณสุข สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) และหน่วยงานป้องกันยาเสพติด (ป.ป.ส.) ควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปผนวกในยุทธศาสตร์การรณรงค์ป้องกันอบายมุข โดยเฉพาะ "บุหรี่ไฟฟ้า" และสุรา โดยเปลี่ยนจุดเน้นจากการให้ข้อมูล "โทษทางกาย" เพียงอย่างเดียว เป็นการสร้าง "ภูมิคุ้มกันทางจิตใจ" (Mental Resilience) โดยชี้ให้เห็นว่าการยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้คือ "ความประมาท" ตามหลัก ศีล 5 ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเองและความสำเร็จในชีวิต

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2563). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทยสมัยใหม่.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรมการศาสนา.

กรมการศาสนา. (2563). **พระพุทธศาสนากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมชน.

กระทรวงสาธารณสุข. (2565). **รายงานสถานการณ์สุขภาพและอบายมุขในกลุ่มเยาวชน.** กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์.

จิตติมา สุวรรณโชติ. (2564). **การเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจริยธรรมในเยาวชนไทย.** วารสารวิจัยและพัฒนาสังคม, 18(2), 45-62.

ปราณี นิลกาญจน์. (2565). **อิทธิบาท 4 กับการพัฒนาค่านิยมเยาวชนในสังคมยุคใหม่.** วารสารวิชาการศาสนาและปรัชญา, 22(1), 89-103.

ปรียาพร ศิริชัย. (2563). **บทบาทของพระพุทธศาสนาในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชน.** วารสารศาสนาและสังคม, 10(1), 77-94.

ปรียาพร ศิริชัย. (2563). **การศึกษาแนวทางการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงในกลุ่มเยาวชนผ่านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา.** วารสารศึกษาศาสตร์, 18(2), 45-62.

_____. (2563). **บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับเยาวชน.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(3), 134-150.

พระธรรมปิฎก. (2556). **หลักธรรมเพื่อชีวิต.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์. (2557). **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคมไทย.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก. (2564). **แนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พุทธธรรม.

พุทธทาสภิกขุ. (2558). **อริยมรรคมีองค์แปด.** สุราษฎร์ธานี: สำนักพิมพ์สวนโมกขพลาราม.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2563). **พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหามกุฏราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎก เล่มที่ 10 ข้อ 198.** (2560). กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). **รายงานสถานการณ์พฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

มูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา. (2565). **รายงานผลการดำเนินงานโครงการ "บวชใจไม่พึ่งยา".** กรุงเทพฯ: มูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา.

_____. (2565). **รายงานผลโครงการบวชใจไม่พึ่งยา.** กรุงเทพฯ: มูลนิธิศูนย์พุทธศรัทธา.

วิชัย อรุณศรี. (2565). **หลักพุทธธรรมสำหรับคนรุ่นใหม่.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรลักษณ์ ศิริธนากร. (2563). **ปัญญากับการพัฒนาค่านิยมเชิงจริยธรรมในเยาวชนไทย.** วารสารจริยศาสตร์, 15(1), 77-95.

ศิริพร ชัยวงษ์. (2563). **บทบาทของพระพุทธศาสนาในการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้กับเยาวชน.** วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(3), 134-150.

สถาบันวิจัยสังคม. (2564). **พฤติกรรมเยาวชนไทยกับความเสี่ยงทางสังคม.** กรุงเทพฯ: สำนักวิจัยสังคมแห่งชาติ.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2564). **รายงานการวิจัยปัญหาการยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขของเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: ทีดีอาร์ไอ.

สมาคมควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย. (2566). **การลดการใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนไทยผ่านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา.** กรุงเทพฯ: สมาคมควบคุมยาสูบแห่งประเทศไทย.

สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย. (2565). **พฤติกรรมเสี่ยงของเยาวชนไทยในยุคดิจิทัล.** กรุงเทพฯ: สมาคมจิตวิทยาแห่งประเทศไทย.

สมศักดิ์ จันทรวงศ์. (2564). **หลักพุทธธรรมกับการพัฒนาเยาวชนไทย.** เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. (2565). **สถานการณ์ยาเสพติดในประเทศไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงาน

ป.ป.ส.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2566). **รายงานสำรวจพฤติกรรมเสี่ยงในเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ. (2564). **รายงานการวิจัยการส่งเสริมค่านิยมที่เหมาะสมในเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ.

สำนักงานสาธารณสุขแห่งชาติ. (2565). **สถิติและแนวทางการลดปัญหาสุขภาพที่เกิดจากอบายมุขในเยาวชน.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพดี.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.). (2566). **รายงานสถานการณ์การใช้บุหรี่ไฟฟ้าในกลุ่มเยาวชนไทย.** กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุขภาพและสังคม.

สุชาติ สุนทรเสวี. (2565). **ค่านิยมคนรุ่นใหม่กับบทบาทพระพุทธศาสนา.** วารสารสังคมศาสตร์, 25(3), 33-50.

สุชาติ มหพันธ์. (2564). **การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อป้องกันอบายมุขในกลุ่มเยาวชน.** วารสารสังคมศาสตร์, 20(4), 112-130.

Anderson, P., & Williams, R. (2018). **Social Learning and Youth Behavior: A Cross-cultural Perspective.** London: Academic Press.

Bandura, A. (1977). **Social Learning Theory**. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Johnson, T. (2019). **Ethics and Moral Development in Buddhist Thought.** New York: Oxford University Press.

Kumar, S., Patel, R., & Chen, L. (2021). Meditation Practices and Mental Health among Youths: A Buddhist Perspective. **Journal of Mental Health Research**, 12(3), 45-60.

Lee, H., & Park, J. (2022). **Mindfulness Meditation and Adolescent Mental Health: Impacts on Stress and Cognitive Development.** Asian Journal of Psychology, 14(1), 78-95.

Rawls, J. (1971). **A Theory of Justice. Cambridge,** MA: Harvard University Press.

Smith, J. (2020). **Human Development and Buddhist Practices: An Integrative Approach.** Journal of Humanistic Psychology, 60(2), 120-135.

Thomas, M., & Liu, Y. (2023). **Risk Behavior Prevention through Buddhist Ethical Training: A School-based Approach.** International Journal of Youth Studies, 18(2), 150-170.

ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย
AN ANALYTICAL STUDY OF DHARMA APPEARED IN THE CEREMONY OF ANAMNIKAYA SANGHA

ดร.จักรพงษ์ ทิพสูงเนิน[1], ดร. พระพิสิษฐ์ ศรีวิชา[2], พระทินวงศ์ วงค์แวง[3],
ดร.สุริยา แสงอินตา [4], กมลทิพย์ สุพร[5]
สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 14 [1, 2, 4], โรงเรียนศรีวิชาวิทยา[3]
สำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 7[5]
Dr.Jakkapong Thipsungnoen [1], Dr. Phra Phisit Sriwicha [2], Phra Tinnawong Wongwaeng[3],
Dr.Suriya Saenginta [4], Miss.Kamontip Suporn[5]
Office of the Buddhist Studies Area, General Education Division, Area 14 [1, 2, 4], Sriwichavittaya school[3],
Office of the Buddhist Studies Area, General Education Division, Area 7[5]
Corresponding Author E-mail: Pumjakkapong@gmail.com[1], Mahayantour@gmail.com[2]
Tinwong95@gmail.com[3], Suriya5179@hotmail.com[4], Kamontip_007@hotmail.com[5]

(Received : October 12, 2025; Edit : October 21, 2025; accepted : October 26, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ การศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย โดยเฉพาะหลักธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการทำบุญอุทิศ โดยการศึกษาจากข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยพิธีกรรมการทำบุญอุทิศ เช่น พิธีกงเต็ก และ ทิ้งกระจาด คือ การมุ่งเน้นการปฏิบัติเพื่อสร้างบารมี ละชั่ว ทำความดี ทำจิตใจให้ผ่องใส ตามแก่นแท้หัวใจหลักของพระพุทธศาสนา

พระพุทธเจ้าทรงใช้วิธี 3 ประการ คือ การปฏิรูป การปฏิวัติ และการบัญญัติข้อธรรมขึ้นใหม่ ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนัมนิกายที่มาพร้อมพิธีกรรม อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูป และการปฏิวัติคำสอนของลัทธิเต๋าและขงจื๊อ เข้ากับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งหลักธรรมคำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรม มี 2 อย่าง คือ อามิสบูชา พิธีกรรมที่ต้องบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และ ปฏิบัติบูชา คือ พิธีกรรมที่ต้องเน้นการบูชาด้วยปฏิบัติ และยังมีหลักธรรมคำสอนอื่นๆ ที่สอดแทรกในพิธีกรรมด้วย เช่น เมตตากรุณาในการบำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ และความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณหรือกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เช่น พิธีกงเต๊ก ซึ่งเป็นหลักธรรมเรื่องความกตัญญูและบูชาคนที่ควรบูชา สอนให้คนรู้จักความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว โดยการระลึกถึงคุณงามความดี มีความศรัทธาในการประกอบพิธีกรรมทำบุญอุทิศตามความเชื่อทางศาสนา และการบำเพ็ญบารมี เช่น ทานบารมี ศีลบารมี เป็นต้น

นอกจากนี้ พิธีกรรมยังเป็นแนวทางการปฏิบัติเพื่อมุ่งสู่ปลายทาง คือ บรมสุขที่มีแดนสุขาวดีเป็นเป้าหมาย โดยการภาวนาพระนามของพระอมิตาภพุทธเจ้าตามความเชื่อแบบพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน ซึ่งสะท้อนผ่านความศรัทธาและความเชื่อในพระพุทธศาสนามหายาน

คำสำคัญ: หลักธรรม, พิธีกรรม, คณะสงฆ์อนัมนิกาย

Abstract

The purpose of this article is to study and analyze the Buddhist doctrines embedded in the rituals of the Annamnikaya monastic order in Thailand, with particular emphasis on the doctrines manifested in merit-dedication rituals. The study is based on an examination of relevant documentary sources. The merit-dedication rituals, such as the Kong Tek and Ting Kradat ceremonies, focus on the cultivation of perfections (pāramī) through the practice of abstaining from evil, performing good deeds, and purifying the mind-core principles that represent the essence of Buddhism.

The Buddha employed three approaches in disseminating his teachings: reform, revolution, and the establishment of new doctrines. Accordingly, the propagation of Buddhism by the Annamnikaya order through ritual practices may be regarded as a reform and transformation of Taoist and Confucian teachings, integrated with Buddhist thought. The doctrines expressed in these rituals can be categorized into two forms: (1) Āmisapūjā-worship through material offerings, and (2) Paṭipattipūjā-worship through practical conduct.

In addition, other doctrinal teachings are interwoven within these rituals, such as loving-kindness and compassion (mettā and karuṇā) expressed through the bodhisattva ideal, and gratitude and filial piety toward benefactors or ancestors. The Kong Tek ceremony, for instance, exemplifies the doctrine of gratitude and the veneration of those worthy of respect. It teaches adherents to remember and honor their deceased ancestors by reflecting upon their virtues and performing merit-dedication rituals with faith and devotion, thereby cultivating perfections such as generosity (dāna-pāramī) and moral discipline (sīla-pāramī).

Moreover, these rituals serve as a practical path leading toward the ultimate goal-supreme bliss-with Sukhāvatī, the Pure Land, as the final destination. This is achieved through the recitation and contemplation of the name of Amitābha Buddha, in accordance with the Mahāyāna Buddhist tradition. Such practices reflect the faith and devotion characteristic of Mahāyāna Buddhism.

Keywords: Dharma, Ceremony, Anamnikaya Sangha

บทนำ

ในปัจจุบันบทบาทสำคัญของคณะสงฆ์อนัมนิกาย คือ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนโดยใช้พิธีกรรมนำหน้าในการเพิ่มประสิทธิภาพการเผยแผ่ ซึ่งมีทั้งพิธีกรรมที่เป็น อามิสบูชา พิธีกรรมที่ต้องบูชาด้วยวัตถุสิ่งของ และ ปฏิบัติบูชา เพื่อที่จะดำรงความเชื่อ ความศรัทธา หลักธรรมคำสอนและเผยแผ่ให้สังคมเข้าถึงได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง ซึ่งหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนามีมากมายดุจใบไม้ในป่าใหญ่ แต่จะมีคำสอนใดบ้างที่ทำให้ประชาชนชาวพุทธได้สนใจที่จะนำมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสุขในการดำเนินชีวิตตามแนวทางจริตของตน

ซึ่งที่ผ่านมาพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกายยังขาดการศึกษาในเชิงลึก โดยส่วนใหญ่จะมองพิธีกรรมเพียงแค่เปลือกนอกโดยไม่เข้าใจในหลักธรรมคำสอนที่ซ่อนอยู่ในพิธีกรรม ซึ่งอาจทำให้ความสำคัญนี้ขาดหายไป จึงต้องมีการค้นคว้าและนำเสนอผ่านแนวคิดทางวิชาการ พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรมที่มนุษย์ถือปฏิบัติตามความเชื่อ ความศรัทธาต่อศาสนาของตนในแต่ละศาสนาที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมากลายเป็นพิธีกรรมทางศาสนา ที่ถือว่าเป็นกิจกรรมบูชาหรือการปฏิบัติพิธี ซึ่งพิธีกรรมเหล่านั้นส่วนมากจะสัมพันธ์กับวิถีการดำรงชีวิตประจำวัน (กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, 2552 : 9) การที่มีพิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนาก็ย่อมมีความสำคัญ เพราะเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในด้านของพิธีกรรม ซึ่งพิธีกรรมจะมีความสำคัญกับศาสนาได้นั้น ต้องมีหลักคำสอนที่สอดแทรกในพิธีกรรมด้วย (พระจักรพงษ์ คั้นติ๊น (ทิพสูงเนิน), 2557 : 2)

พิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ถ้าสอดแทรกหลักธรรมคำสอนลงไป เพื่อเป็นแนวทางให้ประชาชนได้เข้าใจธรรมะและได้ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอน ย่อมเป็นหนทางที่ดีและมีประโยชน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นการดำรงคำสอนของพระพุทธเจ้าผ่านทางพิธีกรรม และยังเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้นจึงถือได้ว่า พิธีกรรมมีความสำคัญต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกด้านที่ไม่ควรมองข้าม ความเชื่อในพิธีกรรมนั้น มักจะมีเนื้อหาสาระที่น่าสนใจ โดยเฉพาะใน เรื่องของความศักดิ์สิทธิ์หรืออิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ พิธีกรรมในทางพระพุทธศาสนานั้น ย่อมต้องมุ่งสอนให้ประชาชนได้ละในความชั่ว ทำแต่กรรมดี พิธีกรรมเกี่ยวกับการสร้างทานบารมี คือ การบำเพ็ญพระโพธิสัตว์ของชาวพุทธมหายาน สิ่งที่ขาดไม่ได้ คือ ทานบารมีนั้นเอง

พิธีกรรมเป็นการเข้าถึงการบูชาต่อสิ่งที่เราเคารพ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. การบูชาด้วยสิ่งของ เรียกว่า อามิสบูชา และ 2. การบูชาด้วยการเจริญภาวนา การฝึกฝนจิตใจ ซึ่งเรียกว่า การปฏิบัติบูชานั้นเอง ในพระสูตรของมหายาน มีการกล่าวถึงพุทธเกษตรแห่งหนึ่งอยู่บ่อยๆ พุทธเกษตรนี้ว่ากันว่าเป็นพุทธเกษตรที่รุ่งเรืองสมบูรณ์ด้วยสิ่งต่างๆ มากที่สุดในบรรดาพุทธเกษตรทั้งหมดที่มีอยู่ในจักรวาลนี้ พุทธเกษตรนี้ชื่อว่า สุขาวดีพุทธเกษตร (สมภาร พรมทา, 2534 : 142)

ศาสนามีการแสดงออกที่เห็นได้ชัดเจนอยู่ 2 ทาง คือ

1. ทางใจ คือ ศรัทธาและความเชื่อ อันเป็นระบบทางความคิด ซึ่งเกิดขึ้นกับจิตใจโดยเฉพาะ

2. ทางกาย คือ พิธีกรรม (RITUAL) เป็นการแสดงออกตามพฤติกรรมที่ต้องปฏิบัติ โดยความสัมพันธ์กับบรรดาสิ่งเคารพเหล่านั้น เป็นการยืนยันในความเคารพภักดี การประกอบพิธีกรรม ช่วยให้เกิดความมั่นใจ เกิดกำลังใจ ความปลุกปลอบใจ (รศ.นงเยาว์ ชาญณรงค์, 2542 : 22) พระพุทธเจ้าทรงวางแนวทางไว้เป็นแนวทางสำคัญ เพื่อสาวกจะได้ถือเป็นหลักในการออกไปเผยแผ่พระศาสนา อันเรียกว่า “โอวาทปาติโมกข์” ซึ่งมีหลักการสำคัญที่วางไว้ 3 ประการด้วยกัน คือ

1. การสอนไม่ให้ทำความชั่วทั้งปวง

2. การสอนให้ทำแต่ความดี

3. การสอนให้ทำจิตใจของตนให้ผ่องใส ซึ่งเป็นหัวใจหลักของพระพุทธศาสนา และมีแนวคิดที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมด้วย และมีเนื้อหาสาระที่ทำให้พุทธศาสนิกชนปฏิบัติตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นคำสอนที่เน้นให้คนทำแต่ความดีนั้นเอง ซึ่งการสร้างบารมีก็ยังปรากฏในคติความเชื่อเกี่ยวกับพระโพธิสัตว์ในการสร้างบารมีด้วย บางคติเชื่อกันว่า พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญพระบารมี 10 ประการ มี ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา และสร้างสมบุญบารมี พร้อมด้วยคุณธรรมความดีอย่างสูงสุดทุกชาติไป (ภิญโญ ทัศนะพยัคฆ์, 2511 : 4-5)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกายก็จะมีสอดแทรกหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอยู่ด้วย และยัง

พบว่า พิธีกรรมมี 2 แบบ คือ พิธีกรรมที่มาจากพุทธบัญญัติของของพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้เอง และพิธีกรรมที่ผสมผสานลัทธิอื่นๆ เช่น ลัทธิเต๋าและขงจื๊อ รวมไปถึงการผสมผสานกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นอื่นๆด้วย

1. พิธีกรรมที่สอดแทรกคำสอนทางพระพุทธศาสนา ก็จะพบว่า พิธีกรรมเป็นแนวทางที่ให้ประชาชนก้าวไปสู่ผลของการปฏิบัติดี ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาก็จะมุ่งเน้นให้เกิด ทาน ศีล และภาวนา โดยเฉพาะความศรัทธาและความเชื่อที่มีในพิธีกรรมย่อมทำประชาชนที่ศรัทธาได้ละเว้นในการทำความชั่ว เกรงกลัวในบาป และยังนำหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติเพื่อให้เกิดปัญญา ซึ่งกล่าวได้ว่า พิธีกรรมจะเป็นสะพานที่เชื่อมเราไปสู่การสร้างบารมี สร้างคุณงามความดีนั้นเอง

2. พิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ก็ยังพบว่ามี 2 รูปแบบ คือ

2.1 เป็นพิธีกรรมที่มาจากพุทธบัญญัติของพระพุทธเจ้าโดยตรง เพื่อให้สาวกปฏิบัติตาม

2.2 พิธีกรรมเกิดจากการปฏิรูปโดยการนำมาผสมผสานกับ ลัทธิ หรือ วัฒนธรรมในท้องถิ่นจนเกิดเป็นพิธีกรรมใหม่ๆ

3. พิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกาย ยังมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าในลัทธิเต๋า และ ขงจื๊อ โดยเฉพาะความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เหมือนดั่งพุทธสุภาษิตที่ว่า “นิมิตตำ สาธุรูปานำ กตญญูกตเวทิตา ความกตัญญูกตเวทีเป็นเครื่องหมายแห่งคนดี”เมื่อความเชื่อเรื่องการกตัญญูได้ผสมผสานกับความเชื่อของลัทธิเต๋าและขงจื๊อ จนทำให้เกิดพิธีกรรมที่ชาวพุทธฝ่ายมหายานเรียกว่า พิธีกงเต๊กหรือการทำบุญอุทิศให้บรรพบุรุษที่ล่วงลับนั้นเอง

แนวคิดเกี่ยวกับคำสอนที่ปรากฏในพิธีกรรม

1. ศีลที่ปรากฏในพิธีกรรม

ว่าด้วยเรื่องของศีลที่ได้สอดแทรกในพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกาย

จากการศึกษาเรื่องศีลในพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกาย ก็จะพบว่า ปรากฏในพิธีกรรมโดยเฉพาะเทศกาลกินเจ ซึ่งคำว่า “เจ” ในภาษาจีนนั้น จะมีความหมายในทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน คือ “อุโบสถศีล” เพราะคำว่า “กินเจ” ตามความหมายที่แท้จริงแล้ว คือ การรับประทานอาหารก่อนเที่ยงวัน ดังเช่น ชาวพุทธเถรวาทถือคือ “อุโบสถศีล” หรือ “การรักษาศีล 8” จะต้องงดเว้นหรือไม่รับประทานอาหารหลังจากเที่ยงวันไปแล้วนั้นเอง ถ้ามนุษย์เราให้เกียรติแก่ตัวเอง รู้จักรักศักดิ์ศรีของตัวเอง ถือศีลในอาชีพเสียอย่างหนึ่ง สังคมของเราจะไว้วางใจกัน ถือศีลในอาชีพ ไม่ว่าจะประกอบอาชีพอะไร ซื่อสัตย์สุจริตในอาชีพสนิทสนม รักใคร่กัน ประกอบอาชีพร่วมกัน เข้าใจกัน เห็นอกเห็นใจกัน สุขด้วยกัน ทุกข์ด้วยกัน ถ้าเป็นอย่างนี้ก็ไว้ใจกันได้ เป็นสุขด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย สุขใจ สบายใจ เป็นที่ไว้วางใจ (อ.วศิล อินทสระ, 2562 : 31)

แต่การถืออุโบสถศีลของชาวพุทธฝ่ายมหายานนั้น จะไม่กินเนื้อสัตว์ จึงเรียกการไม่กินเนื้อสัตว์รวมอยู่กับคำว่ากินเจด้วย ซึ่งก็ถือว่าเป็นการถือศีลอีกแบบหนึ่ง เพราะในปัจจุบันผู้ที่รับประทานอาหารเจ ถึงแม้จะรับประทาน 3 มื้อก็ตาม ก็ยังคงเรียกว่าถือศีลกินเจเช่นกัน ซึ่งในความหมายก็คือคนกินเจ ไม่เพียงแต่ไม่กินเนื้อสัตว์ แต่ยังคงดำรงตนอยู่ในศีลอันบริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา และใจ จึงถือว่าเป็นการถือศีลกินเจที่แท้จริง ดังนั้น เราจะมักคุ้นชินกับคำว่า ถือศีลกินเจ ตามพิธีกรรมประเพณีของชาวพุทธฝ่ายมหายานในประเทศไทย เพราะศีลที่เราปฏิบัติย่อมนำมาซึ่งความสุข ทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ศีลเป็นข้อปฏิบัติที่ส่งผลให้เกิดความสงบสุขในด้านสังคม คนที่รักษาศีลอย่างเดียว อาจจะไม่ได้รับความสุขทางจิต เพราะจิตยังไม่ได้รับการอบรม ดังนั้น ผู้ที่หวังความสุขทางจิต จึงต้องทำจิตให้สงบจากกิเลส การทำจิตให้สงบจากกิเลสเรียกว่าสมาธิ ผู้ที่มีความสุขเพราะศีล และมีใจสงบเพราะสมาธิ (รศ.ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ รศ.ทวี ผลสมภพ, 2541 : 30)

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การรักษาศีลที่เป็นคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ได้สอดแทรกในพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกาย คือ พิธีกรรมที่ปรากฏในเทศกาลถือศีลกินเจ ซึ่งอาจจะมีความคล้ายครึงกันกับพระสงฆ์เถรวาท คือ อุโบสถศีล แต่พระสงฆ์ฝ่ายมหายานใช้การคำว่ารักษาศีล เป็นการถือศีลกินเจ เพื่อดำรงตนอยู่ในศีลอันบริสุทธิ์ ทั้งทางกาย วาจา และใจ เพราะศีลที่เราปฏิบัติย่อมนำมาซึ่งความสุข ทั้งทางกาย วาจา และใจ ศีลเป็นข้อปฏิบัติที่ส่งผลให้เกิดความสงบสุขแก่ตนเองและสังคม

2. สมาธิที่ปรากฏในพิธีกรรม

ว่าด้วยเรื่องของสมาธิที่สอดแทรกในพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกาย

โดยเฉพาะพิธีกรรมบางอย่างต้องนำหลักธรรม คำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตให้เกิดสมาธิ เพราะการทำสมาธิ ต้องเลือกวิธีที่เราถนัด เช่น ชาวพุทธฝ่ายมหายาน เวลาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็จะมีการเอ่ยถึงพระนามของพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ เพราะพิธีกรรม แบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1. พิธีกรรมที่เน้นการบูชาด้วยสิ่งของ เรียกว่า อามิสบูชา

2. พิธีกรรมที่เน้นการบูชาด้วยการเจริญภาวนา การฝึกฝนจิตใจ ซึ่งเรียกว่า การปฏิบัติบูชา เพราะการเจริญภาวนาและการฝึกฝนจิตใจให้ไม่เกิดความฟุ้งซ่าน เมื่อทำสิ่งนี้แล้ว ย่อมทำให้เกิดสมาธิ เป็นการสร้างบารมีด้วยการปฏิบัติบูชา

ส่วนการทำสมาธิได้นั้น บางครั้งต้องใช้ มหากุศโลบาย โดยเฉพาะครั้งหนึ่งที่ พระพุทธเจ้าได้สอนสาวก โดยครั้งหนึ่งพระจูฬปันถก ผู้ที่ท่องจำพระคาถากับพระพี่ชายนานถึง 4 เดือน ท่องอย่างไรก็จำไม่ได้สักที พระผู้เป็นพี่ชายจึงไล่ให้ลาสิกขา ส่วนพระจูฬปันถก จึงได้ไปกราบลาพระพุทธเจ้า เพื่อลาสิกขา ส่วนพระพุทธเจ้าก็ได้มอบผ้าขาวให้ 1 ผืน แล้วให้ท่องภาวนาคำว่า “รโชหรณ์ รโชหรณ์” ซึ่งแปลเป็นใจความว่า (ผ้าเช็ดธุลี ๆ) พร้อมให้ใช้มือลูบคลำผ้าผืนนั้นทุกครั้งที่ท่องภาวนา เมื่อ พระจูฬปันถกได้รับผ้ามาแล้ว ก็รู้สึกเอิบอิ่มใจ แล้วเริ่มต้นปฏิบัติตามด้วยการท่องภาวนา พร้อมลูบคลำผ้าผืนที่พระพุทธเจ้าทรงประทานให้ หลังจากนั้นไม่นาน ผ้าที่ขาวสะอาดบริสุทธิ์ผืนนั้น ก็เริ่มเปลี่ยนสี มีความหมองคล้ำสกปรก เมื่อพระจูฬปันถกได้เห็นดังนั้น จึงคิดขึ้นได้ว่า ผ้าผืนนี้แต่เดิมมีสีขาว แต่อาศัยการถูกต้องสัมผัส จึงกลับกลายเป็นผ้าที่หมองคล้ำและสกปรก เปรียบดังสังขารทั้งหลายไม่เที่ยงหนอ แล้วเจริญวิปัสสนากรรมฐาน ยกผ้าผืนนั้นขึ้นเป็นอารมณ์ และก็ได้บรรลุพระอรหัตผล นี้เป็นมหากุศโลบายวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าที่ใช้กับพระจูฬปันถก จนได้บรรลุถึงพระอรหันต์

ดังนั้น ถ้าใช้หลักธรรมคำสอนที่แฝงอยู่ในพิธีกรรม เพื่อให้เป็นกุศโลบายในการสอน เพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึง การสร้างบารมี สร้างคุณงามความดี ก็ถือว่าเป็นหนทางที่ถูกต้องตามแบบอย่างของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะพระสงฆ์ฝ่ายมหายาน ถือว่า กุศโลบาย เป็นอุดมคติ 1 ใน 3 วิธี โดยกุศโลบาย หรือ มหาอุปาย นั้น หมายถึง พระโพธิสัตว์จะต้องมีกุศโลบายในการสั่งสอนและช่วยเหลือเหล่าสรรพสัตว์ เพื่อให้พ้นทุกข์ กุศโลบายนี้ถือเป็นอุบายเบื้องต้นในการใช้เป็นวิธีสอน และเป็นวิธีที่จะปฏิบัติไปสู่ความพ้นทุกข์ตามแนวทางของพระโพธิสัตว์หรือตามความเชื่อของพระพุทธศาสนามหายาน พิธีกรรมจะเป็นวิธีการสร้างบารมีได้นั้นก็ต้องอาศัยหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนา มาเป็นกรอบในการยึดถือปฏิบัติจึงจะเกิดความสุขที่แท้จริง

3. คำสอนที่ก่อให้เกิดปัญญาเพื่อความหลุดพ้นที่ปรากฏในพิธีกรรม

ว่าด้วยเรื่องของปัญญาที่เป็นหลักธรรมคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม

หลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานที่สอดแทรกในพิธีกรรม ซึ่งเน้นให้เกิดปัญญา มีคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาด้วยหลักธรรมสำคัญของพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน คือ หลักแห่งโพธิสัตวภูมิ ซึ่งพุทธศาสนาฝ่ายมหายานทุกนิกายยอมรับนับถือ และทุกๆนิกายย่อมมุ่งหมายโพธิสัตวภูมิ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดพุทธภูมิ บุคคลที่จะบรรลุพุทธภูมิได้ต้องผ่านการบำเพ็ญจริยธรรมแห่งโพธิสัตว์มาก่อน (วศิล อินทสระ, 2541 : 31) หลักที่เราถือว่าเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา ก็คือคำไทยที่สรุปพุทธพจน์ง่ายๆสั้นๆว่า “เว้นชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์” ภาษาพระหรือภาษาบาลีว่า สพฺพปาปสฺส อกรณ์ กุสลสฺสูปสมฺปทา สจิตฺตปริโยทปนำ เอตๆ พุทฺธานสาสนำ แปลให้เต็มเลยว่า “การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การทำความดีให้เพียบพร้อม การชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส นี้เป็นคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554 : 16) ซึ่งพิธีกรรมบางอย่าง เน้นให้เราละเว้นในความชั่ว ประกอบกรรมดี และฝึกจิตใจตนให้บริสุทธิ์ผ่องใส จึงเป็นหลักธรรมคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรมด้วย

พระพุทธเจ้าหรือพระศาสดาในศาสนาแบบธรรมชาตินิยมอื่นๆก็เปรียบเหมือนกับแพทย์ที่แนะนำเราว่าควรทำอย่างไรบ้างเพื่อให้ชีวิตมีความสุข แพทย์ไม่ใช่พระเจ้า เราไม่จำเป็นต้องเชื่อฟังหรือเคารพยำเกรงแพทย์ การปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์

เป็นเรื่องที่เราแต่ละคนจะต้องไตร่ตรองและตัดสินใจเอง จริยธรรมในศาสนาแบบธรรมชาตินิยม จึงเป็นเรื่องที่อิงอยู่กับปัญญาและการตัดสินใจของมนุษย์ (ปรีชา ช้างขวัญยืน และ สมภาร พรมทา, 2543 : 131-132) ปัญญามาก็ทำให้จิตใจเป็นอิสระ มีความสุขโล่งโปร่ง แก้ปัญหาได้ เรียกว่าเป็นตัวปลดปล่อย คือ liberate จิตใจ เพราะฉะนั้น ชีวิตทั้ง 3 ด้าน ของมนุษย์ คือ พฤติกรรม จิตใจ ปัญญา จึงคืบเคลื่อนไปด้วยกันเป็นระบบแห่งกระบวนการที่อาศัยซึ่งกันและกัน มนุษย์จึงต้องพัฒนาไปด้วยกันพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554 : 149)

สรุปได้ว่า ปัญญาที่ปรากฏในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยสอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม โดยเฉพาะการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ต้องมี ต้องใช้ปัญญาในการใช้ มหากุศโลบายในการขัดเกลาผู้คนที่ขาดที่พึ่ง ให้มีที่พึ่งและยังคอยสั่งสอนโดยใช้หลักธรรมคำสอนที่เน้นให้ประชาชนได้ ละความชั่ว ทำความดี และทำให้จิตใจให้ผ่องใส เพราะถือว่าเป็นหัวใจสำคัญทางพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรมคำสอนในเรื่องความเมตตาบารมีมาใช้ในการสั่งสอนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

4. คำสอนเรื่องทาน และการภาวนาที่ปรากฏในพิธีกรรม

4.1 ว่าด้วยเรื่องการให้ทานที่ปรากฏในพิธีกรรม

ในปัจจุบันประเพณีพิธีกรรมของชาวพุทธฝ่ายมหายาน จะเน้นเรื่องการบำเพ็ญตนตามแบบอย่างของพระโพธิสัตว์ ส่วนพิธีกรรมที่สอดแทรกด้วยหลักการให้ทาน ก็จะปรากฏในการทำบุญทิ้งกระจาด ซึ่งสอนให้คนได้รู้ความเห็นอกเห็นใจกัน มีความเมตตา เกิดความ สามัคคี และยังนำมาซึ่งการแจกทาน นำสิ่งของมาร่วมในพิธีทิ้งกระจาด จัดตั้งกองการกุศล เพื่ออุทิศบุญแก่ดวงวิญญาณไร้ญาติ ตามคติความเชื่อของชาวพุทธฝ่ายมหายาน จากนั้นนำของที่เซ่นไหว้ ซึ่งมีทั้ง ข้าวสาร อาหารแห้ง เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และสิ่งของต่างๆ นำมาทำการบุญอุทิศ พร้อมกับแจกเป็นทานต่อไป

หลักธรรมคำสอนที่สอดแทรกอยู่ในพิธีกรรม โดยสอนประชาชนได้ปฏิบัติให้ถูกตามจริตของตน โดยมี 6 ประการด้วยกัน หรือที่เรียกว่าจริต 6 คือ

1. ราคะจริต คนบางคนอาจจะมีความประพฤติหนักไปทาง รักสวย รักงาม
2. ศรัทธาจริต คนบางคนอาจจะมีความประพฤติหนักไปทางด้านจิตใจ และมีจิตใจที่น้อมไปในความเลื่อมใสโดยง่าย
3. โทสจริต คนบางคนมีความประพฤติหนักไปในด้าน เป็นคนใจร้อน หงุดหงิดง่าย
4. พุทธจริต คนบางคนมีความประพฤติหนักไปทางการใช้ความคิดและมักพิจารณาสิ่งต่างๆ โดยคิดอะไรเป็นเหตุเป็นผล มองเรื่องต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริงโดยไม่มีความปรุงแต่ง
5. โมหจริต คนบางคนอาจมีความประพฤติหนักไปทางเขลา และเหงาซึม มีดวงตาดูเศร้าหมอง มีความงมงาย
6. วิตกจริต คนบางคนอาจมีความประพฤติหนักไปทางการนึกคิดจับจด มีความฟุ้งซ่าน ดังนั้น การสอนโดยใช้จริตของคนก็เพื่อให้คนได้เข้าถึงความจริงที่ถูกต้องตามสิ่งที่ตนชอบ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การให้ทานที่ปรากฏในพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกายนั้น จะเห็นได้ในพิธีกรรมต่างๆ ยกตัวอย่าง เช่น พิธีไทยทิ้งกระจาดแจกทาน โดยมีการจัดตั้งกองกลางการกุศล เพื่ออุทิศบุญให้แก่ดวงวิญญาณที่ไร้ญาติขาดมิตร หลังจากนั้นยังนำสิ่งของต่างๆที่นำมาจัดตั้งกองการกุศลอุทิศบุญเสร็จแล้ว ยังนำมาเพื่อแจกเป็นทานต่อไปด้วย

4.2 ว่าด้วยเรื่องการภาวนาที่ปรากฏในพิธีกรรม

พิธีกรรมรวมไปถึงการบูชา คือการแสดงความเคารพบุคคลที่เรานับถือ ยกย่อง เลื่อมใสในสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือบุคคลคนนั้น ซึ่งการบูชาแบ่งออกเป็น 2 อย่างคือ

1. อามิสบูชา คือ การบูชาด้วยสิ่งของเช่น การนำดอกไม้ ธูปเทียนไปบูชาพระพุทธเจ้า และพระโพธิสัตว์ก็ถือเป็นอามิสบูชา และ
2. การปฏิบัติบูชา คือ การบูชาด้วยการเจริญสมาธิภาวนา การฝึกจิตให้ไม่ฟุ้งซ่าน รวมไปถึงการบูชาและ

ภาวนาระลึกถึงพระรัตนตรัย เป็นต้น เพราะการภาวนาพระนามของ พระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์เป็นประจำ ย่อมจะทำให้จิตใจผ่องใส มีความสงบสุขทั้งทางกายและทางใจ โดยเฉพาะชาวพุทธฝ่ายมหายาน ที่มีความเชื่อในการสวดมนต์บูชาพระนามของ พระอามิตาภะพุทธเจ้า เพื่อมุ่งหวังให้ตนเองและผู้อื่นได้เข้าถึงบรมสุข ถึงแม้เสียชีวิตไปแล้วก็ยังมุ่งหวังให้ไปเกิดยังดินแดนสุขาวดี อันเป็นดินแดนแห่งความสุขอันเป็นนิรันดร์

ดังนั้น พิธีกรรมในเชิงปรัชญาฝ่ายมหายาน ใช้ความรู้เรื่องพิธีกรรมที่สอดแทรกด้วยคำสอนทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการทำบุญเพื่อหวังความสุขโดยมีพุทธเกษตรแดนสุขาวดีเป็นเป้าหมาย จึงได้มีกุศโลบายในการสร้างบารมี โดยเฉพาะเรื่องแดนสุขาวดี เพื่อให้เป็นเครื่องยึดให้ประชาชนได้หมั่นสร้างคุณงามความดี เพราะการทำบุญของชาวพุทธสิ่งที่หวัง คือ สวรรค์สมบัติ เพราะชาวพุทธฝ่ายมหายาน รู้จักสุขาวดีเพราะการทำบุญก็หวังว่าเมื่อจากโลกนี้ไปแล้ว ขอได้พบความสุขคือได้อุบัติในดินแดนแห่งความสุข คือ สุขาวดีพุทธเกษตร นั้นเอง ซึ่งการบำเพ็ญเป็นพระโพธิสัตว์ต้องมี มหากุศโลบายในการขัดเกลาผู้คนที่ขาดที่พึ่ง ให้มีที่พึ่งและยังคอยสอนเรื่อง การละชั่ว ทำดี และจะทำให้จิตใจผ่องใส เพราะถือว่าเป็นหัวใจพระพุทธศาสนา และการนำหลักธรรม เรื่องความเมตตามาใช้ในการสอนให้เป็นรูปธรรม เช่น ความเป็นพระโพธิสัตว์ที่เราชาวพุทธรู้จักกันคือ พระมหาโพธิสัตว์กินอิม ซึ่งนิยมสร้างเป็นปางนักบวชหญิง เพราะถือว่าความมีเมตตาล้วนเป็นเพศที่อ่อนโยน คือเพศหญิงนั้นเอง โดยยกตัวอย่าง เช่น การมีเมตตาต่อบุตร คอยเลี้ยงดูบุตร และการเอาใจใส่บุตร เพศหญิงจะรู้สึกมีเมตตาเอ็นดูบุตรมากว่าเพศชาย ดังนั้น ในเชิงปรัชญาฝ่ายมหายาน จะเห็นได้ว่าชาวพุทธฝ่ายมหายาน จะมีความเชื่อ และความศรัทธาต่อพระโพธิสัตว์กวนอิมมาก และยังนิยมสร้างรูปเคารพเป็นเพศหญิง ส่วนพิธีกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นนั้น จึงเน้นเรื่อง ความเมตตา ตามแบบอย่างของพระโพธิสัตว์กวนอิม ที่เป็นหลักในการสร้างบารมี

สรุป

สรุปแนวคิดที่สำคัญ คือ พิธีกรรมของพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ พิธีกรรมที่เกิดขึ้นจากการบัญญัติในคำสอนของพระพุทธเจ้า และพิธีกรรมที่นำมาผสมผสานกันกับวัฒนธรรมในท้องถิ่นนั้นๆ พิธีกรรมที่กล่าวถึงในการบูชา ซึ่งมีในมงคล 38 ประการ โดยมี 1 ประการที่ได้กล่าวถือการบูชา โดยมีพุทธพจน์ที่ว่า “ปูชา จ ปูชนียานำ เอตมฺมงฺ คลมุตฺตมำ” ซึ่งมีความหมายว่า การบูชาบุคคลที่ควรบูชาเป็นมงคลอันสูงสุด ซึ่งการบูชาก็ปรากฏอยู่ในพิธีกรรมของศาสนาด้วย เช่น การบูชาในทางพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ซึ่งอาจตรงกับพิธีกรรมของพระสงฆ์อนัมนิกาย ที่ประกอบพิธีกงเต๊ก ซึ่งเป็นหลักธรรมเรื่องความกตัญญูและบูชาคนที่ควรบูชา สอนให้คนรู้จักความกตัญญูต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ดังนั้นจึงถือได้ว่าเป็นการปฏิบัติตามความเชื่อความศรัทธา เช่น ความเชื่อเรื่องการเซ่นไหว้ บูชาต่อบรรพบุรุษ ซึ่งชาวพุทธฝ่ายมหายานนั้น มีความเชื่อในเรื่องการไหว้ การบูชาบรรพบุรุษ ในพิธีของชาวพุทธฝ่ายมหายาน เช่น พิธีกงเต๊ก เป็นพิธีที่เน้นในเรื่องความกตัญญู ที่ระลึกถึงบรรพบุรุษและบุญคุณของบิดา มารดา หรือญาติๆพี่น้องที่เสียชีวิต โดยการทำบุญอุทิศให้ เพื่อหวังที่จะตอบแทนบุญคุณในครั้งสุดท้าย และการไหว้บุคคลที่ควรบูชา ซึ่งบูชาด้วยดอกไม้ ธูปเทียน แด่พระรัตนตรัย ถือว่าเป็นบุญอย่างยิ่ง

ดังนั้น พิธีกรรมของพระพุทธศาสนาจึงขาดไม่ได้ ด้วยเหตุผลนี้ การแสดงออกด้วยการศรัทธาต่อสิ่งสูงสุดในศาสนาที่ตนเองนับถือจึงสำคัญ ทุกคนต้องเคารพและมีความเชื่อ และจิตใจของคนจะจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนเคารพ นับถือเหมือนกัน แต่ในด้านของรูปแบบที่มีความหลากหลาย มีเจตนาเหมือนกัน คือ มีความศรัทธาว่าทำอย่างนั้นดี และสามารถทำได้ตลอดเวลาที่คนเหล่านั้นยังมีความเชื่อหรือศรัทธาอยู่

องค์ความรู้ที่ได้

พิธีกรรมมีความสำคัญที่สอดแทรกด้วยหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา และยังมีความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย พิธีกรรมเปรียบเหมือนเป็นสะพานที่ให้ผู้คนได้ข้าม เพื่อเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ บรมสุขหรือความพ้นทุกข์ อาจเรียกได้ว่ามี พุทธเกษตร คือ แดนสุขาวดีเป็นที่หมายตามความเชื่อแบบพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้นเอง ถ้าเราจะศึกษาตามหลักธรรมคำสอน ตามพระพุทธพจน์ของพระพุทธเจ้า โดยมีพระบาลีที่ว่า “เจตนาหำ ภิกฺขเว กมฺมำ วทามิ,

เจตยิตฺวา กมฺมํ กโรมิ กาเยน วาจาย มนสา” ซึ่งแปลว่าเป็นใจความว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่าเจตนาเป็นกรรม ดังนั้นการกระทำทุกอย่าง ไม่ว่าจะเป็นทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ ย่อมเป็นกรรม และถ้าเราศึกษาหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพิธีกรรมอย่างท่องแท้แล้ว ก็จะรู้ว่าเจตนานั้นสำคัญ องค์ประกอบสำคัญของพิธีกรรม ซึ่งมีเจตนาที่จะให้คนได้เข้าถึงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพราะพิธีกรรมต่างๆ ต้องมีศรัทธาจริตประกอบด้วย เมื่อคนมีศรัทธาแล้ว จึงสอนให้ในสิ่งที่ถูกต้องตามคำสอนทางพระพุทธศาสนา ละเว้นชั่วทั้งปวง สร้างบารมีในการประกอบคุณงามความดี และหมั่นเพียรทำจิตใจให้ผ่องใส

สุดยอดของมนุษย์ คือ พุทธะ

แก่นแท้ของธรรมชาติ คือ ธรรมะ

อุดมคติของสังคม คือ สังฆะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

จึงสรุปได้ว่า พิธีกรรมในคณะสงฆ์อนัมนิกาย และเป็นพิธีกรรมมีหลักธรรมคำสอนที่ผสมผสานระหว่างลัทธิเต๋าและขงจื๊อ แม้แต่พระพุทธเจ้าเอง ท่านทรงใช้วิธี 3 ประการ คือ การปฏิรูป การปฏิวัติ และการบัญญัติข้อธรรมขึ้นใหม่ ซึ่งการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์อนัมนิกายที่มาพร้อมพิธีกรรม อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูป และการปฏิวัติคำสอนของลัทธิเต๋าและขงจื๊อ เข้ากับแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้เข้ากับสังคมนั้นๆได้อย่างไม่ขัดแย้งกัน เพื่อใช้พิธีกรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะคนที่เข้าวัดฝ่ายมหายาน ส่วนใหญ่เข้าวัดเพราะพิธีกรรม เช่น พิธีกงเต๊ก สอนให้คนรู้จักความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และสอนให้รู้จักตอบแทนคุณครั้งสุดท้ายหลังจากที่เสียชีวิตไป และทำบุญให้วิญญาณที่ไร้ญาติ ในพิธีไทยทานทิ้งกระจาดแจกทาน ที่มีความเชื่อว่า ซึ่งจะได้อานิสงส์ได้ทั้งคนที่มีชีวิตอยู่ และคนที่เสียชีวิตไปแล้วด้วย คนที่มีชีวิตอยู่ ก็ได้รับทานที่เป็นสิ่งของ และคนที่เสียชีวิตไปแล้ว ก็ได้อานิสงส์ในการบุญอุทิศด้วย ซึ่งพิธีกรรม ก็เป็นการดำรงรักษาพระธรรม และเผยแผ่หลักธรรมคำสอนได้ด้วย

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. (2552). **พิธีกรรมและประเพณี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์ (1987) จำกัด

อ.วศิล อินทสระ. (2562). **ศีล สมาธิ ปัญญา**. จังหวัดสมุทรปราการ: บริษัทขุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์

พระจักรพงษ์ คั้นติ๊น (ทิพสูงเนิน). (2557). **การศึกษาเชิงวิเคราะห์พิธีกรรมของคณะสงฆ์อนัมนิกายในประเทศไทย**. คณะศาสนาและปรัชญา. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ปรีชา ช้างขวัญยืน และ สมภาร พรมทา. (2543) **มนุษย์กับศาสนา**. คณะอักษรศาสตร์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รศ.นงเยาว์ ชาญณรงค์. (2542). **ศาสนากับสังคม Religion and Society**. ภาควิชาปรัชญา. คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

รศ.ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ รศ.ทวี ผลสมภพ. (2541). **หลักพุทธศาสนา Buddhist Principles**. ภาควิชาปรัชญา. คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

วศิล อินทสระ. (2541). **พุทธปรัชญามหายาน Mahayana Buddhist Philosophy**. ภาควิชาปรัชญา. คณะมนุษยศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง

สมภาร พรมทา. (2534). **พุทธศาสนามหายาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ภิญโญ ทัศนะพยัคฆ์. (2511) **พระโพธิสัตว์**. กรุงเทพมหานคร. ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร

สิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรี: มิติทางกฎหมาย สังคม และการบริหาร

WOMEN'S RIGHTS AND WOMEN'S LEADERSHIP: LEGAL, SOCIAL, AND ADMINISTRATIVE DIMENSIONS

อุทัย อินทรักษ์[1], พระมหาอกนิษฐ์ สิริปญฺโญ (อาจวิชัย)[2],
อาคม มากมีทรัพย์[3], จตุรงค์ อินทรรุ่ง[4], ไพสันต์ ศรีแปง[5]
วิทยาลัยสงฆ์กาญจนบุรี ศรีไพบูลย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3,4,5]
Uthai Intaruk[1], Phra Maha Akanit Siripanyo (Achawichai)[2],
Akhom Makmeetrap[3], Chaturong Intharung[4], Paisant Sripang[5]
Kanchanaburi Sripaibool Buddhist College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3,4,5]
Corresponding Author E-mail : uthai29041962@gmail.com[1]

(Received : August 22, 2025; Edit : September 3, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ระหว่างสิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรีในมิติทางกฎหมาย สังคม และการบริหาร โดยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสิทธิสตรีในฐานะสิทธิมนุษยชนที่ยืนยันศักดิ์ศรีและความเสมอภาคของผู้หญิง ในประเทศไทยได้ตรากฎหมายและรัฐธรรมนูญเพื่อรับรองความเสมอภาคระหว่างเพศ ในเรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติทางเพศ การคุ้มครองจากความรุนแรงในครอบครัว และการแก้ไขคำนำหน้านาม แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงคงเผชิญการละเมิดสิทธิและความเหลื่อมล้ำในครอบครัว แรงงาน และการเข้าถึงความยุติธรรม ในมิติทางสังคมและการบริหาร ผู้หญิงได้รับโอกาสเข้าสู่ตลาดแรงงานและดำรงตำแหน่งผู้นำมากขึ้น อันเป็นผลจากขบวนการปลดปล่อยสตรีและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่ช่วยยกระดับการยอมรับบทบาทสตรี แต่ก็ยังพบความท้าทายสำคัญคือ "เพดานแก้ว" และทัศนคติชายเป็นใหญ่ที่ยังคงเป็นอุปสรรคในการก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุด ทั้งที่ผลการศึกษาหลายชิ้นยืนยันว่าความสำเร็จของภาวะผู้นำขึ้นอยู่กับความสามารถส่วนบุคคล มิได้ขึ้นอยู่กับเพศ ผู้บริหารสตรีมักพบว่ามีจุดแข็งด้านมนุษยสัมพันธ์และการทำงานแบบมีส่วนร่วม ช่วยเสริมสมดุลต่อสไตล์ผู้นำชายที่เน้นความเด็ดขาดและการแข่งขัน โดยสรุป สิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรีเป็นดัชนีสำคัญของพัฒนาการทางสังคมและการเมือง การส่งเสริมบทบาทสตรีทั้งในมิติทางกฎหมายและทางวัฒนธรรมสังคมจะช่วยสร้างความเสมอภาค และเป็นแรงผลักดันต่อการพัฒนาประเทศ

คำสำคัญ: สิทธิสตรี, ภาวะผู้นำสตรี, กฎหมาย, สังคม, การบริหาร

Abstract

This article aims to analyze and synthesize the relationship between women's rights and women's leadership in legal, social, and administrative dimensions, highlighting the importance of women's rights as fundamental human rights that affirm the dignity and equality of women. In Thailand, laws and the constitution have been enacted to guarantee gender equality, including the prohibition of gender-based discrimination, protection from domestic violence, and the amendment of honorific titles. Nevertheless, in practice, women continue to face rights violations and inequalities in family life, labor, and access to justice. In the social and administrative context, women have increasingly gained opportunities to enter the labor market and hold leadership positions as a result of feminist movements and cultural changes that have elevated the recognition of women's roles. However, significant challenges remain, particularly the "glass ceiling" and patriarchal attitudes, which continue to hinder women from attaining the highest positions. Research findings affirm that leadership success depends on individual abilities rather than gender. Female leaders are often found to possess strengths in interpersonal relations and participatory management, complementing the decisiveness and competitiveness commonly associated with male leadership styles. In conclusion, women's rights and women's leadership serve as vital indicators of social and political development. Promoting women's roles through both legal and socio-cultural dimensions helps foster genuine equality and acts as a driving force for sustainable national development.

Keyword: Women's Rights, Women's Leadership, Law, Society, Administration

บทนำ

พลเมืองกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรโลกเป็นผู้หญิง ดังนั้น การศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงกับภาวะผู้นำจึงกลายเป็นประเด็นที่นักวิชาการให้ความสนใจอย่างกว้างขวาง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมตลอดห้าทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงเข้ามามีบทบาทด้านการบริหารและการจัดการในระดับที่ใกล้เคียงกับผู้ชาย แม้ว่าจำนวนผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองหรือสังคมจะยังไม่มากเท่าที่นักวิชาการและนักพัฒนาคาดหวัง แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าโอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งที่เคยเป็นพื้นที่เฉพาะของผู้ชายได้ถูกเปิดกว้างมากขึ้น เช่น การที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดีของประเทศ การแก้ไขกฎหมายในหลายประเทศยุโรปที่ให้บุตรคนแรกไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายมีสิทธิขึ้นครองราชย์ การมีผู้หญิงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้ว่าการรัฐ หรือแม้แต่ผู้นำสูงสุดขององค์การระดับโลก อย่างไรก็ตาม รายงานของ Pew Research Center ในปี ค.ศ. 2010 ระบุว่า ครึ่งหนึ่งของ 22 ประเทศที่ทำการสำรวจเกี่ยวกับความเท่าเทียมทางการทำงานระหว่างชายและหญิง พบว่าคนส่วนใหญ่ใน 11 ประเทศเห็นว่า หากโอกาสการจ้างงานลดลง ผู้ชายควรเป็นฝ่ายที่ได้รับสิทธิในการทำงานมากกว่าผู้หญิง ข้อมูลนี้สะท้อนให้เห็นว่า แม้จะมีความก้าวหน้าในด้านสิทธิสตรีและภาวะผู้นำของผู้หญิง แต่ก็ยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการส่งเสริม พัฒนา และศึกษาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเสมอภาคที่แท้จริงในสังคมโลก ดังนั้น ยังขาดบทความเชิงสังเคราะห์ที่สามารถเชื่อมทั้งสองประเด็นเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบในมิติที่หลากหลาย โดยเฉพาะในบริบทของไทย ที่ผู้หญิงยังพบอุปสรรคทั้งทางวัฒนธรรมและโครงสร้างสังคม การระบุและศึกษาประเด็นนี้อย่างรอบด้านจะช่วยทำให้บทความมีคุณค่าทางวิชาการยิ่งขึ้น และสามารถเป็นแนวทางให้เกิดความเข้าใจและการพัฒนาในอนาคต (บุษยา วีรกุล, 2558 : 268) ความแตกต่างทางเพศในด้านภาวะผู้นำได้ถูกทำความเข้าใจชัดเจนขึ้นอย่างมาก งานทบทวนโดยสต๊อกดิลล์ (Stogdill) และการศึกษาติดตามผล ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในอนาคต โดยงานของฮอลล์และล็อค (Hall & Locke) รวมถึงอี. ไลวิงสโตน (E. Livingstone) พบว่า ผู้หญิง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม มักมีความลังเลที่จะรับผิดชอบในการกำกับดูแลผู้อื่นในฐานะผู้นำหรือนายจ้าง

สถานการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญภายหลังสองทศวรรษแห่งความเคลื่อนไหวทางสังคม โดยมีการเกิด “ขบวนการปลดปล่อยสตรี” ที่นำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ควบคู่กับกฎหมายสำคัญของรัฐบาลกลางสหรัฐ เช่น พระราชบัญญัติสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1964 (หัวข้อ VII) และมาตรการรับรองด้านความเสมอภาคทางเพศ ซึ่งห้ามการเลือกปฏิบัติทางเพศในสถานที่ทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ร่วมกับการเพิ่มจำนวนผู้หญิงในตลาดแรงงาน ส่งผลให้ประเด็น “ผู้หญิงในฐานะผู้นำ” กลายเป็นปรากฏการณ์สำคัญที่ทั้งงานวิจัยและนโยบายต้องให้ความสนใจ หลักฐานที่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงได้ชัด คือผลสำรวจของ Gallup เกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนที่พร้อมจะลงคะแนนเสียงให้ประธานาธิบดีหญิง โดยมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ค.ศ. 1937 ร้อยละ 31, ค.ศ. 1949 ร้อยละ 48, ค.ศ. 1958 ร้อยละ 52 และใน ค.ศ. 1978 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 76 (New York Times, 1980) อีกทั้งมหาวิทยาลัย Michigan State รายงานว่า ในปี ค.ศ. 1974 สัดส่วนนักศึกษาหญิงสาขาธุรกิจเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจากปี ค.ศ. 1969 ขณะที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ดก็พบแนวโน้มคล้ายกัน และระหว่างปี ค.ศ. 1971–1976 จำนวนนักศึกษาหญิงในหลักสูตร MBA ของมหาวิทยาลัยอเมริกันเพิ่มขึ้นถึงสามเท่า เมื่อถึงสิ้นปี ค.ศ. 1979 เกือบ 51% ของผู้หญิงอายุ 16 ปีขึ้นไปในสหรัฐมีงานทำ เพิ่มขึ้นราว 10% จากปี ค.ศ. 1967 แม้ว่า 6% ของผู้หญิงจะอยู่ในตำแหน่งผู้บริหารหรือผู้จัดการ เทียบกับผู้ชาย 15% แต่ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ในระดับบริหารต้น ขณะที่ผู้บริหารระดับกลางมีไม่ถึง 5% และผู้บริหารธุรกิจมีไม่ถึง 2% ในปี ค.ศ. 1975 นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1980 ผู้หญิงคิดเป็นสัดส่วน 8% ของกองทัพสหรัฐ มากกว่าทุกประเทศ และมีการคาดการณ์ว่าภายใน 5 ปี จะเพิ่มเป็น 12% ซึ่งขณะนั้นก็มีผู้หญิงบางรายดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองทัพขนาดใหญ่แล้ว (Bernard M. Bass, 1918 : 491)

ช่วงเวลาระหว่าง ค.ศ. 1960–2000 ถือได้ว่าเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านสำคัญของผู้หญิงในฐานะผู้นำ จนกระทั่งท้ายที่สุดปัญหาหลายประการที่เคยเป็นอุปสรรคได้คลี่คลายลงด้วยเหตุผลที่แตกต่างกันไป ปัจจัยทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างความแตกต่างด้านพฤติกรรมการเป็นผู้นำ ซึ่งสัมพันธ์กับความแตกต่างทางเพศระหว่างผู้นำและผู้ตาม ในช่วงเวลาดังกล่าว สังคมเริ่มเห็นการเปลี่ยนแปลงจากแบบแผนบทบาททางเพศที่ตายตัวของผู้ชายและผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วโดยไม่

จำเป็นต้องเน้นย้ำถึงความมุ่งมั่นของผู้หญิงในบทบาทใหม่ ตัวอย่างเช่น การมีบุตรเป็นปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อผู้หญิงอย่างชัดเจนในระดับสากล แต่สิ่งที่สะท้อนถึงพลังของผู้หญิงก็คือ “ฐานวัฒนธรรม” ที่พวกเธอสร้างขึ้นและยึดถือมาโดยตลอด ผลการสำรวจสังคมกว่า 244 กลุ่มที่มีรูปแบบการดำรงชีวิตแตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่า แม้ในเชิงโครงสร้าง ผู้ชายมักทำหน้าที่ล่าและดักสัตว์ ขณะที่ผู้หญิงมีบทบาทในการรวมกลุ่มและเตรียมอาหาร ซึ่งเป็นภาพสะท้อนหน้าที่ที่ถูกแบ่งแยกตามเพศ แต่ก็มีบางอาชีพที่ไม่ถูกจำกัดด้วยกรอบเพศ เช่น งานทั่วไปในชุมชน (ยกเว้นกิจกรรมที่มีข้อจำกัดทางร่างกายโดยตรง เช่น การล่าสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในทะเล ซึ่งเป็นอุปสรรคสำหรับหญิงตั้งครรภ์) เมื่อย้อนกลับมาที่สังคมอเมริกัน ข้อมูลในปี ค.ศ. 1977 ระบุว่า ผู้หญิงมากกว่าร้อยละ 75 ไม่เห็นด้วยกับความคิดที่ว่างานบางประเภทเหมาะสำหรับผู้ชายเท่านั้น และงานบางประเภทเหมาะสำหรับผู้หญิงเท่านั้น ซึ่งเป็นตัวเลขที่เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 21 เมื่อเทียบกับปี ค.ศ. 1962 นอกจากนี้ ผู้หญิงวัยหนุ่มสาวในปี 1977 ยังมีแนวโน้มไม่พอใจต่อการแบ่งแยกบทบาทชายหญิงมากกว่ากลุ่มอายุอื่น ๆ สะท้อนให้เห็นว่าการปฏิเสธกรอบความคิดเรื่อง “บทบาทคู่ชายหญิง” ในการทำงาน มีแนวโน้มที่จะทวีความชัดเจนยิ่งขึ้นในอนาคต (Bernard M. Bass, 1918 : 492)

เมื่อผู้หญิงได้รับโอกาสหรือได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้นำ ผลการศึกษาจำนวนมากชี้ให้เห็นว่าพวกเธอสามารถประสบความสำเร็จในฐานะหัวหน้างานและผู้จัดการได้อย่างแท้จริง กล่าวคือ สามารถบรรลุเป้าหมายการทำงานและคงไว้ซึ่งอิทธิพลเหนือผู้ตามและผู้ใต้บังคับบัญชา ตัวอย่างเช่น การศึกษาของโลเนตโตและวิลเลียม (Lonetto & Williams) ที่ทำการทดลองกับนักศึกษาปริญญาตรีจำนวน 61 คน พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการเป็นผู้นำนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่ขึ้นอยู่กับคุณลักษณะอื่น ๆ เช่น ความฉลาดของสมาชิกและการวางตัวในการทำงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความสามารถในการเป็นผู้นำ ในทำนองเดียวกัน กานเตอร์ (Kanter) ตั้งข้อสังเกตว่า เมื่อกลุ่มชายล้วนและกลุ่มหญิงล้วนได้รับมอบหมายให้แสดงบทบาทความเป็นผู้นำและรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นภายในแต่ละกลุ่มกลับมีความคล้ายคลึงกัน สะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยด้านเพศไม่ใช่ตัวกำหนดรูปแบบภาวะผู้นำ หากแต่ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การยอมรับจากผู้ใต้บังคับบัญชา และการยอมรับจากเพื่อนร่วมงาน ผลการสำรวจในภาคอุตสาหกรรมยังพบว่า แม้คนงานหญิงจำนวนไม่น้อยจะมีแนวโน้มชอบผู้บังคับบัญชาชาย แต่การวิจัยช่วงปลายทศวรรษ 1970 ชี้ว่า นักศึกษาหญิงกลับแสดงความชอบที่จะมีผู้หญิงเป็นเจ้านายมากกว่า นอกจากนี้ เมื่อพิจารณา “ภาวะผู้นำทางความคิด” (thought leadership) พบว่าทัศนคติได้เปลี่ยนไปอย่างชัดเจนระหว่างปี ค.ศ. 1935–1975 กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 1975 ผู้ชายส่วนใหญ่ยังคงไม่ชอบการมีผู้นำทางความคิดที่เป็นผู้หญิง แต่ผู้หญิงกลับแสดงความพึงพอใจที่ชัดเจนต่อผู้นำหญิง ยกเว้นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง ขณะเดียวกัน การศึกษาของเอ็ม.เอ็ม. วูด (M. M. Wood) ซึ่งสำรวจผู้จัดการชายและหญิงประมาณ 100 คน พบว่า ผู้จัดการส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าผู้หญิงเริ่มได้รับการยอมรับมากขึ้นในสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ โดยเฉพาะจากเพื่อนร่วมงานและผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีการศึกษาสูง ซึ่งมีแนวโน้มชื่นชมผู้หญิงในฐานะผู้จัดการมากกว่ากลุ่มแรงงานทั่วไป สิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้คือ บทบาทของผู้หญิงในด้านสังคม การเมือง และการปกครองได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และได้รับการยอมรับมากขึ้นในหลายระดับ แต่ถึงกระนั้น สังคมก็ยังคงเผชิญปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศที่ยังคงดำรงอยู่ (มัทนา วังถนอมศักดิ์, 2558 : 203)

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศแรกของเอเชียที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีสิทธิเลือกตั้ง ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ต่อมา พ.ศ. 2492 ประเทศไทยมี ส.ส.หญิงคนแรก คือ คุณหญิงอรพินทร์ ไชยกาล และ พ.ศ. 2519 มีรัฐมนตรีหญิงครั้งแรกสองท่าน ได้แก่ คุณหญิงเลอศักดิ์ สมบัติศิริ และ นางวิมลศิริ ชำนาญเวช ก้าวสำคัญคือ พ.ศ. 2554 ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรก นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ผู้ริเริ่ม กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี เพื่อเสริมพลังสตรีไทย นอกจากนี้ ผู้หญิงยังประสบความสำเร็จในหลายวงการ เช่น ดร.ธาริษา วัฒนเกส ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยหญิงคนแรก, พญ.นลินี ไพบูลย์ ประธานบริษัทกิฟฟารีน และ คุณหญิงกษมา วรวรรณ ณ อยุธยา อดีตปลัดกระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาการเหล่านี้สะท้อนว่า สิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรีในไทยมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านกฎหมาย สังคม และการบริหาร แม้มีความท้าทายด้านความเท่าเทียม แต่การปรากฏของผู้หญิงในตำแหน่งสำคัญได้ตอกย้ำถึงศักยภาพและบทบาทสำคัญของสตรีไทยในการพัฒนาประเทศ (Hosken, Fran P., 1981 : 1-9)

จากการทบทวนพัฒนาการด้านสิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรี ทั้งในระดับโลกและในประเทศไทย แสดงให้เห็นถึง

ความก้าวหน้าที่ ทั้งในด้านกฎหมาย สังคม และการบริหาร ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีบทบาทในพื้นที่การเมือง เศรษฐกิจ และสังคมมากยิ่งขึ้น แต่ก็มีเรื่องของความเหลื่อมล้ำทางเพศ “เพดานแก้ว” และทัศนคติชายเป็นใหญ่ยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญที่จำกัดศักยภาพของผู้หญิง การศึกษาประเด็นนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจโครงสร้างอำนาจและวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงอยู่ พร้อมทั้งสร้างองค์ความรู้เชิงสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศและการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี

ความหมายและแนวคิดสิทธิสตรี

ความหมายของสิทธิสตรี

สิทธิสตรี (อังกฤษ: Women’s rights) หมายถึง สิทธิและการคุ้มครองที่มอบให้แก่สตรีและเด็กหญิงในสังคมต่าง ๆ ทั่วโลก ในบางประเทศได้รับการสนับสนุนผ่านกฎหมาย ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมท้องถิ่น ขณะที่บางแห่งกลับเพิกเฉยหรือจำกัดสิทธิเหล่านี้ สิทธิสตรีจึงมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในภาพรวม เนื่องจากสะท้อนถึงอคติทางประเพณีและประวัติศาสตร์ที่มักเอื้อประโยชน์ต่อผู้ชายและเด็กผู้ชายมากกว่า ในขณะที่สตรีและเด็กหญิงถูกจำกัดโอกาสและสิทธิขั้นพื้นฐานในหลายมิติ (Hosken, Fran P., 1981 : 1-9)

ประเด็นสิทธิสตรีที่สำคัญ

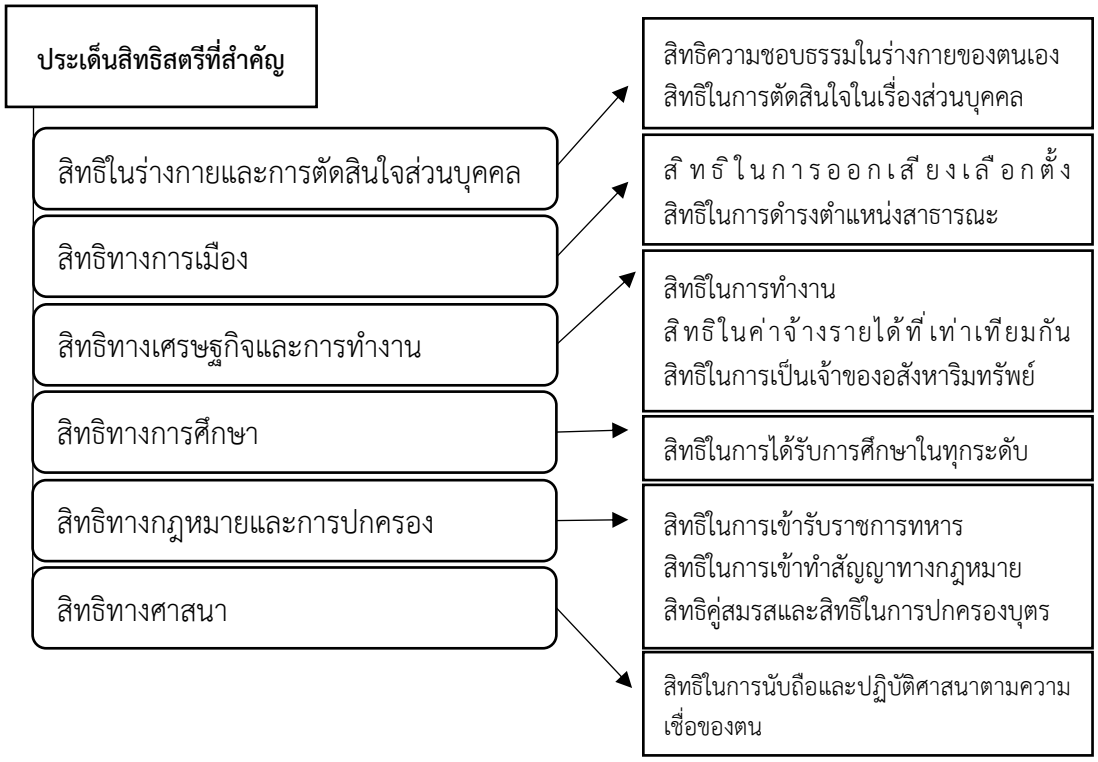

แผ่นภาพที่ 1 สิทธิสตรี

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ สิทธิสตรี เป็นเรื่องที่พบเห็นได้อย่างแพร่หลายและไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง สิทธิเหล่านี้ครอบคลุมมิติสำคัญหลายด้าน ได้แก่ สิทธิในร่างกายและการตัดสินใจส่วนบุคคล (Bodily integrity and autonomy) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง (suffrage) และสิทธิในการดำรงตำแหน่งสาธารณะ (public office) สิทธิทางเศรษฐกิจและการทำงาน เช่น สิทธิในการทำงาน การได้รับค่าจ้างที่เป็นธรรมและเท่าเทียม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และสิทธิในการทำสัญญาทางกฎหมาย สิทธิทางสังคมและครอบครัว ได้แก่ สิทธิในการศึกษา สิทธิของคู่สมรส และสิทธิการปกครองบุตร (parental rights) สิทธิทางการทหารและศาสนา เช่น สิทธิในการเข้ารับราชการทหารหรือการถูกเกณฑ์ทหาร (conscript) และสิทธิในการประกอบศาสนกิจ (Lockwood, Bert B., 2006)

กฎหมายคุ้มครองสิทธิสตรีในประเทศไทย

สิทธิมนุษยชน (Human Rights) หมายถึง สิทธิขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนมีมาแต่กำเนิด โดยตั้งอยู่บนหลักความเท่าเทียมและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเหล่านี้เป็นเครื่องรับรองให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณค่าและเสรีภาพ โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างด้านเชื้อชาติ สีผิว เพศ อายุ ภาษา ศาสนา ความเชื่อทางการเมืองหรือความเชื่ออื่น ๆ ตลอดจนสถานภาพทางร่างกาย สุขภาพ หรือสังคม ที่สำคัญ สิทธิมนุษยชนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถถ่ายโอนหรือโอนให้แก่ผู้อื่นได้ (กุลิสรา ปาณียะ, 2016) สำหรับ สิทธิมนุษยชนสตรี หมายถึง สิทธิที่ผู้หญิงพึงมีเช่นเดียวกับมนุษย์ทุกคน โดยเฉพาะสิทธิในร่างกาย สิทธิในความเป็นบุคคล และสิทธิในการตัดสินใจด้วยตนเองอย่างอิสระ บนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค โดยไม่ถูกจำกัดหรือเลือกปฏิบัติไม่ว่าด้วยเหตุแห่งเพศหรือความแตกต่างใด ๆ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 มาตรา 30 ได้บัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคล โดยระบุว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน” อีกทั้งห้ามการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สุขภาพ ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ นอกจากบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแล้ว ยังมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อส่งเสริมสิทธิสตรี ได้แก่

พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 เพื่อคุ้มครองสตรีและเด็กจากการใช้ความรุนแรงในครอบครัว

พระราชบัญญัติคำนำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 ที่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงสามารถเลือกใช้คำนำหน้านาม “นาง” หรือ “นางสาว” ได้ตามความสมัครใจ ไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรสแล้วหรือการสมรสสิ้นสุดลง ถือเป็นการแก้ไขปัญหาความไม่เท่าเทียมและลดการเลือกปฏิบัติทางเพศที่เคยสร้างข้อจำกัดในการดำรงชีวิต เช่น การสมัครงาน การศึกษา และการทำธุรกรรมทางกฎหมาย

แม้กฎหมายจะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้รับสิทธิที่เสมอภาคมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงไทยยังคงประสบปัญหาการละเมิดสิทธิในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในครอบครัว การเอารัดเอาเปรียบแรงงานหญิง โดยเฉพาะแรงงานหญิงต่างด้าว รวมถึงกฎหมายหรือระเบียบบางประการที่ยังจำกัดสิทธิสตรี การละเมิดสิทธิเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย ความเคยชินต่อการถูกละเมิดสิทธิ และการไม่กล้าเรียกร้องสิทธิของตน ซึ่งสะท้อนว่าสังคมไทยยังจำเป็นต้องพัฒนาความตระหนักรู้ด้านสิทธิมนุษยชนและการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, 2553: 71)

กฎหมายเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันอย่างแยกไม่ออก ผู้ที่ไม่เข้าใจกฎหมายย่อมเสี่ยงต่อการเสียเปรียบ สูญเสียโอกาส หรือแม้กระทั่งตกเป็นเหยื่อของความไม่รู้ โดยเฉพาะผู้หญิงซึ่งมักมองว่ากฎหมายเป็นเรื่องซับซ้อนและยุ่งยาก จึงละเลยที่จะเรียนรู้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว ความรู้ทางกฎหมายมีส่วนสำคัญในการคุ้มครองสิทธิและสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต สำหรับสตรี กฎหมายที่ควรตระหนักและทำความเข้าใจเป็นพิเศษ ได้แก่

1) กฎหมายครอบครัว เนื่องจากผู้หญิงมีบทบาททั้งในฐานะภรรยา มารดา และบุตร

2) กฎหมายแรงงาน เกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิการทำงาน ค่าจ้างที่เป็นธรรม และสวัสดิการ

3) กฎหมายแพ่ง ที่เกี่ยวพันกับการทำสัญญา การเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และการใช้สิทธิทั่วไปในชีวิตประจำวัน

สรุปการรู้และเข้าใจกฎหมายเหล่านี้จึงเป็น “เกราะป้องกัน” สำคัญ ที่ช่วยให้ผู้หญิงสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมั่นใจและไม่ตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบในสังคม

กฎหมายคุ้มครองสิทธิสตรีในประเทศไทยมีรากฐานจากแนวคิดสิทธิมนุษยชนที่เน้นความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และสิทธิขั้นพื้นฐานที่ทุกคนพึงมี โดยรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 รับรองความเสมอภาคทางกฎหมายและห้ามการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม รวมถึงมีการตรากฎหมายเฉพาะเพื่อส่งเสริมสิทธิสตรี เช่น พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติคำนำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 ที่ช่วยลดการเลือกปฏิบัติทางเพศและเปิดโอกาสให้ผู้หญิงมีเสรีภาพในการใช้สิทธิส่วนบุคคลมากขึ้น ในทางปฏิบัติผู้หญิงไทยยังเผชิญปัญหาการละเมิดสิทธิหลายด้าน ทั้งความรุนแรงในครอบครัว การถูกเอารัดเอาเปรียบในตลาดแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานหญิงต่างด้าว และข้อจำกัดทางกฎหมายบาง

ประการที่ยังไม่สอดคล้องกับหลักความเสมอภาค สาเหตุสำคัญมาจากการขาดความรู้กฎหมาย ความเคยชินต่อการถูกละเมิดสิทธิ และการไม่กล้าเรียกร้องสิทธิของตน

ดังนั้น ความรู้และความเข้าใจกฎหมาย โดยเฉพาะกฎหมายครอบครัว กฎหมายแรงงาน และกฎหมายแพ่ง จึงมีบทบาทสำคัญในการคุ้มครองสิทธิของสตรี เปรียบเสมือน “เกราะป้องกัน” ที่ช่วยให้ผู้หญิงสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นใจ ลดความเสี่ยงในการถูกเอาเปรียบ และสร้างความมั่นคงในชีวิตประจำวัน อันเป็นพื้นฐานของการยกระดับสถานภาพสตรีและความเสมอภาคทางเพศในสังคมไทย

สิทธิสตรีในมิติด้านต่าง ๆ

แม้ผู้หญิงจะมีสิทธิและเสรีภาพที่ดูเหมือนเท่าเทียมกับผู้ชาย แต่ในความเป็นจริง สตรีจำนวนมากยังไม่ได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างแท้จริง ดังนั้น นโยบายและแผนแม่บทด้านสิทธิมนุษยชนจึงมีความสำคัญที่จะต้องกำหนดมาตรการคุ้มครองและป้องกันการละเมิดสิทธิสตรี ทั้งในมิติของกฎหมาย ระเบียบ และข้อปฏิบัติทางสังคมให้ครอบคลุมทุกด้าน

สิทธิการใช้ชีวิตคู่สมรส

ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดจากทัศนคติและค่านิยมที่ยอมรับความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง โดยหยิบยกความแตกต่างทางกายภาพมาเป็นข้ออ้างในการเลือกปฏิบัติ ตัวอย่างเช่น กฎหมายว่าด้วยความผิดฐานข่มขืนที่คุ้มครองเฉพาะกรณี ชายข่มขืนหญิงที่มิใช่ภรรยา แต่ไม่ได้คุ้มครองภรรยาที่ถูกสามีข่มขืน ทำให้สตรีถูกละเมิดสิทธิในร่างกาย การตั้งข้อสงวนต่ออนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี (CEDAW) ในด้านครอบครัวและการสมรส ก็ยิ่งทำให้ปัญหาความไม่เสมอภาคดำรงอยู่ต่อไป อีกทั้งการที่ยังไม่มีกฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะ ส่งผลให้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญไม่สามารถคุ้มครองสิทธิสตรี

สิทธิสตรีกับกระบวนการยุติธรรม

สตรีที่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมยังเผชิญการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมและถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ตัวอย่างเช่น ภรรยาที่ถูกสามีข่มขืนแต่ไม่สามารถดำเนินคดีได้ การทำร้ายร่างกายในครอบครัวที่ไม่ได้รับการใส่ใจอย่างจริงจัง ทำให้ความรุนแรงทวีขึ้น และบางกรณีสตรีถูกผลักดันให้ใช้ความรุนแรงตอบโต้จนกลายเป็นผู้ต้องหา นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมยังขาดมาตรการที่คำนึงถึงสภาพจิตใจและความเจ็บปวดของผู้เสียหาย เช่น การเบิกความต่อหน้าสาธารณะและผู้กระทำผิด การรายงานข่าวที่เปิดเผยชื่อและภาพผู้เสียหาย หรือการคุมขังสตรีที่ไม่ปลอดภัย สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่ซ้ำเติมความทุกข์ของผู้หญิง แต่ยังทำให้ผู้เสียหายจำนวนมากไม่กล้าแจ้งความ ส่งผลให้ผู้กระทำผิดเชื่อมั่นว่าสามารถละเมิดซ้ำโดยไม่ถูกลงโทษ (กรมคุ้มครองสิทธิและสตรี สินธิพงษ์, 2551: 115)

สิทธิสตรีกับการมีส่วนร่วมทางการบริหารและการเมือง

จำนวนสตรีที่เข้ามามีบทบาทในระดับการตัดสินใจทางการเมืองและการบริหารยังมีสัดส่วนน้อยมาก ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ ผู้หญิงยังถูกกีดกันจากโอกาสในการกำหนดนโยบายสำคัญหรือการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง อีกทั้งยังเผชิญปัญหาการคุกคามทางเพศและการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ผลกระทบคือ มุมมองและความต้องการของสตรีในฐานะประชากรครึ่งหนึ่งของประเทศถูกละเลย ส่งผลให้การกำหนดนโยบายและการพัฒนาขาดความสมบูรณ์ และสร้างภาพลบต่อประเทศในเวทีนานาชาติ องค์การสหประชาชาติได้ประเมินและเผยแพร่รายงานด้านการมีส่วนร่วมของสตรีอย่างต่อเนื่อง จึงสะท้อนให้เห็นว่านี่เป็นปัญหาที่ทั่วโลกจับตามอง

สิทธิสตรีกับการข่มขืนและความรุนแรงทางเพศ

ความรุนแรงต่อสตรีครอบคลุมทั้งทางกาย เพศ และจิตใจ ไม่ว่าจะเกิดในครอบครัว สถานที่ทำงาน ชุมชน หรือผ่านสื่อมวลชน สตรีที่ถูกกระทำมักไม่ได้รับความเป็นธรรมในการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษ ผลที่ตามมาคือความบอบช้ำทางร่างกายและจิตใจ บางรายถึงขั้นตัดสินใจยุติปัญหาด้วยความรุนแรงจนต้องโทษทางอาญา สาเหตุสำคัญมาจากโครงสร้างอำนาจชายเป็นใหญ่ที่ให้ความชอบธรรมกับการใช้ความรุนแรงต่อสตรี ทั้งจากสามี นายจ้าง ผู้บังคับบัญชา ไปจนถึงการละเมิดผ่านสื่อ ปัญหานี้ยังกดทับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของสตรี และถือเป็นการทำลายทรัพยากรมนุษย์ที่มีค่าในสังคม

สิทธิสตรีด้านเศรษฐกิจ

(1) โอกาสการทำงานและความก้าวหน้าในอาชีพ สตรีมักถูกจำกัดสิทธิในการสมัครงาน การเลื่อนตำแหน่ง และการฝึกอบรม แม้กฎหมายแรงงานกำหนดความเสมอภาค แต่การปฏิบัติจริงยังเลือกปฏิบัติ ค่าจ้างผู้หญิงเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ชาย และงานส่วนใหญ่ยังถูกจำกัดอยู่ในภาคเกษตร ค้าขาย และบริการ ผลกระทบคือ สตรีมีรายได้ต่ำกว่าและถูกจำกัดความก้าวหน้าในตำแหน่งบริหาร ทำให้ครอบครัวและสังคมลงทุนพัฒนาสตรีน้อยลง โดยเฉพาะในแรงงานนอกระบบที่มีรายได้ต่ำและไร้ความมั่นคง ข้อเสนอแนะคือควรมีมาตรการติดตามการบังคับใช้กฎหมายแรงงานและส่งเสริมให้สตรีเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ

(2) แรงงานสตรีอพยพ แรงงานสตรีที่ทำงานทั้งในและต่างประเทศเผชิญการละเมิดสิทธิมากมาย เช่น ค่าแรงต่ำกว่าสัญญา การทำงานเกินเวลา การถูกทำร้ายร่างกาย ข่มขืน หรือถูกหลอกเข้าสู่วงจรค้าประเวณี โดยเฉพาะกรณีที่เข้ามาโดยไม่ถูกกฎหมาย ซึ่งรัฐยังไม่สามารถควบคุมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลกระทบคือ สตรีจำนวนมากถูกปฏิบัติเยี่ยงทาส ขาดการคุ้มครอง และเผชิญความทุกข์ทรมาน ข้อเสนอแนะคือ รัฐควรร่วมมือกับต่างประเทศและภาคเอกชนเพื่อป้องกันและปราบปรามการละเมิดสิทธิแรงงานสตรีอพยพ พร้อมทั้งพัฒนากฎหมายและกลไกติดตามคดีให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น (กรมคุ้มครองสิทธิและเสริภาพ กระทรวงยุติธรรม, 2555 : 115)

สรุปได้ว่า สิทธิมนุษยชนของสตรีในประเทศ คงเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องได้รับการส่งเสริมและคุ้มครองอย่างจริงจัง แม้จะมีพัฒนาการทางกฎหมายและนโยบายที่ยอมรับสิทธิความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย แต่ในทางปฏิบัติผู้หญิงยังเผชิญการเลือกปฏิบัติและการละเมิดสิทธิในหลายมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านครอบครัวและชีวิตสมรส ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการบริหาร ด้านความปลอดภัยจากความรุนแรง รวมถึงด้านเศรษฐกิจและแรงงาน ดังนั้น การส่งเสริมสิทธิมนุษยชนของสตรีจำเป็นต้องดำเนินควบคู่ทั้งในเชิง กฎหมาย นโยบาย และการสร้างวัฒนธรรมสังคมที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อให้สตรีสามารถเข้าถึงสิทธิ เสรีภาพ และโอกาสได้อย่างเท่าเทียมกับบุรุษ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ดีขึ้น

สตรีผู้บริหารกับการแสดงบทบาทภาวะผู้นำ

การที่ผู้หญิงเริ่มเข้ามามีบทบาทในการบริหารงานในระดับที่เทียบเท่ากับผู้ชาย ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ แม้ว่าจำนวนผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งสำคัญทางการเมืองหรือสังคมยังไม่มากเท่าที่นักวิชาการและนักพัฒนาคาดการณ์ไว้ แต่โอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งที่เคยเป็นพื้นที่ผูกขาดของผู้ชายได้ถูกเปิดกว้างแล้ว ตัวอย่างเช่น การที่ผู้หญิงสามารถก้าวขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีหรือประธานาธิบดี การแก้กฎหมายในหลายประเทศยุโรปให้บุตรคนแรกไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชายสามารถขึ้นครองราชย์ได้ รวมถึงการดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ผู้ว่าการรัฐ หรือผู้บริหารสูงสุดขององค์การระดับโลก อย่างไรก็ตาม รายงานของ PEW Research Center (ค.ศ. 2010) ชี้ให้เห็นว่า ความเท่าเทียมระหว่างชายและหญิงยังคงเป็นประเด็นที่ต้องพัฒนาเพิ่มเติม โดยครึ่งหนึ่งของ 22 ประเทศที่ทำการสำรวจพบว่า คนส่วนใหญ่ใน 11 ประเทศมีความเห็นว่า ในภาวะที่โอกาสการจ้างงานลดลง ผู้ชายควรมีสิทธิเข้าถึงงานมากกว่าผู้หญิง ผลการสำรวจนี้สะท้อนว่า แม้บทบาทสตรีในฐานะผู้นำจะก้าวหน้า แต่กระบวนการสร้างความเท่าเทียมที่แท้จริงยังคงเป็นโจทย์สำคัญที่ต้องศึกษาและพัฒนาต่อไป ดังนี้

สถานการณ์เปลี่ยนแปลง

ผลการศึกษาความเป็นผู้นำในอดีตชี้ให้เห็นว่าผู้หญิงมักลังเลที่จะรับตำแหน่งผู้นำหรือหัวหน้า โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรม อย่างไรก็ตาม หลังทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ขบวนการปลดปล่อยสตรี กฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติทางเพศ และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ได้เปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้าสู่ตลาดแรงงานและตำแหน่งบริหารมากขึ้น ตัวอย่างชัดเจน เช่น ผลสำรวจของ Gallup ระหว่างปี ค.ศ. 1937–1978 พบว่าสัดส่วนประชาชนที่ยอมรับผู้หญิงเป็นประธานาธิบดีเพิ่มจาก 31% เป็น 76% นอกจากนี้ การศึกษาระดับอุดมศึกษาและการเข้าทำงานของสตรีในสายธุรกิจและการบริหารก็เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของบทบาททางเพศอย่างชัดเจน

สังคมในช่วงการเปลี่ยนผ่าน

ระหว่าง ค.ศ. 1960–2000 เป็นช่วงเวลาสำคัญของการเปลี่ยนแปลง ผู้หญิงเริ่มปฏิเสธบทบาทดั้งเดิมที่แบ่งแยกชาย-หญิงชัดเจน และเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น การสำรวจในสหรัฐอเมริกาปี 1977 พบว่าผู้หญิงกว่า 75% ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่างานบางอย่างมีไว้สำหรับผู้ชายเท่านั้น แสดงให้เห็นแนวโน้มการยอมรับความเสมอภาคทางเพศที่จะขยายมากขึ้นในอนาคต

ความสำเร็จของสตรีในฐานะผู้นำ

งานวิจัยของ Lonetto และ Williams พบว่าความสำเร็จในการเป็นผู้นำขึ้นอยู่กับปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ความฉลาดและการวางแนวของตน มากกว่าจะขึ้นกับเพศ ในขณะเดียวกัน งานวิจัยของ Kanter ก็ชี้ว่าพฤติกรรมและสไตล์ความเป็นผู้นำในกลุ่มชายล้วนและหญิงล้วนไม่แตกต่างกันมากนัก นอกจากนี้ ผลสำรวจในปลายทศวรรษ 1970 ยังสะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงโดยเฉพาะกลุ่มนักศึกษา เริ่มนิยมมีผู้หญิงเป็นผู้บังคับบัญชามากขึ้น

คุณสมบัติของผู้นำสตรีที่ประสบความสำเร็จ

ผู้บริหารหญิงที่ก้าวหน้าในสายงานมักต้องปรับตัวให้เข้ากับภาพลักษณ์ “ผู้จัดการที่ดี” ซึ่งส่วนใหญ่ยังถูกนิยามตามลักษณะบุรุษ งานศึกษาของ Banfield และ Schein แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงที่ประสบความสำเร็จมักถูกมองว่ามีคุณสมบัติใกล้เคียงกับผู้ชาย เช่น ความเด็ดขาด ความสามารถในการตัดสินใจ และการเข้าสู่เครือข่ายทางสังคม อย่างไรก็ตาม หลายคนยังคงรักษาจุดแข็งของความเป็นผู้หญิง เช่น ความอ่อนโยนและการทำงานแบบมีส่วนร่วม ทำให้เกิดความสมดุลที่แตกต่างจากผู้นำชาย

สตรีกับภาวะผู้นำในองค์การ

ความก้าวหน้าของสตรีในองค์การขึ้นอยู่กับทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านองค์การ อย่างไรก็ดี ปรากฏการณ์ “เพดานแก้ว” (Glass Ceiling) ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ขัดขวางไม่ให้ผู้หญิงก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งสูงสุด แม้ว่าจะมีคุณสมบัติครบถ้วนเทียบเท่าผู้ชายก็ตาม ตัวอย่างในสังคมไทยก็สะท้อนทัศนคติที่ผู้มีอำนาจยังไม่เชื่อมั่นในความสามารถของสตรี แม้จะมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในศตวรรษที่ 21 แต่ความท้าทายก็ยังไม่หมดสิ้น

ความแตกต่างระหว่างภาวะผู้นำของผู้หญิงและผู้ชาย

งานวิจัยกว่า 50 ปีที่ผ่านมาให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน บางส่วนไม่พบความต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างผู้นำหญิงและชาย โดยทั้งสองเพศสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิผลใกล้เคียงกัน ขณะที่อีกหลายงานวิจัยพบว่ามีความแตกต่างด้านสไตล์ เช่น ผู้หญิงมักเน้นการมีส่วนร่วม ความสัมพันธ์ และความละเอียดอ่อนต่อผู้อื่น ในขณะที่ผู้ชายมักถูกมองว่ามีความแข็งกร้าวและมุ่งเน้นการแข่งขันมากกว่า (. H. Eagly, M. C., 2003 : 569-590)

สรุปสตรีผู้บริหารในปัจจุบันได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการนำองค์กรไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าผู้ชาย โดยความสำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติส่วนบุคคล เช่น ความรู้ ความสามารถ การตัดสินใจ และทัศนคติที่เหมาะสม งานวิจัยชี้ว่าผู้นำหญิงมักมีจุดแข็งด้านมนุษยสัมพันธ์ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ความอ่อนโยน และความยุติธรรม ช่วยสร้างสมดุลกับลักษณะผู้นำชายที่มักเน้นความเด็ดขาดและการแข่งขัน สตรีผู้บริหารยังเผชิญข้อจำกัดจากทัศนคติทางสังคมและอุปสรรคเชิงโครงสร้าง เช่น “เพดานแก้ว” ที่ขัดขวางไม่ให้ก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุด แม้จะมีความสามารถเทียบเท่าเพศชาย แต่ด้วยการสนับสนุนจากนโยบายองค์กร สังคม และครอบครัว รวมถึงความพยายามของสตรีเอง ทำให้ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในฐานะผู้นำ ทั้งในการบริหารองค์กรและการพัฒนาสังคม

สรุป

สิทธิสตรีถือเป็นสิทธิมนุษยชน ที่สะท้อนคุณค่าความเสมอภาค ศักดิ์ศรี และเสรีภาพของผู้หญิงในฐานะมนุษย์ที่เท่าเทียมกับผู้ชาย โดยครอบคลุมสิทธิในร่างกาย การตัดสินใจส่วนบุคคล สิทธิทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และครอบครัว ในหลายสังคมผู้หญิงยังถูกเลือกปฏิบัติและกีดกันทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงจำเป็นต้องมีมาตรการด้านกฎหมายและนโยบายเพื่อคุ้มครองสิทธิเหล่านี้

ในประเทศไทย การรับรองสิทธิสตรีเริ่มปรากฏชัดเจนตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 และ 2550 ที่บัญญัติให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน และห้ามเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ กฎหมายเฉพาะ พระราชบัญญัติป้องกันและแก้ไขความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และพระราชบัญญัติคำนำหน้านามหญิง พ.ศ. 2551 ล้วนสะท้อนความพยายามแก้ไขความเหลื่อมล้ำ แต่คำถามที่ต้องตั้งคือ กฎหมายเหล่านี้ถูกนำไปใช้จริงอย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด มีช่องโหว่ในด้านการบังคับใช้หรือการตีความที่อาจทำให้ผู้หญิงยังคงไม่ได้รับความคุ้มครองจริงหรือไม่

ในมิติทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงตั้งแต่ทศวรรษ 1960 เป็นต้นมา ทั้งขบวนการปลดปล่อยสตรี กฎหมายห้ามการเลือกปฏิบัติ และการเพิ่มจำนวนผู้หญิงในตลาดแรงงาน ช่วยให้ผู้หญิงมีโอกาสแสดงบทบาทในฐานะผู้นำมากขึ้น สังคมเริ่มปรับทัศนคติยอมรับการทำงานนอกบ้านและการบริหารงานของผู้หญิง อย่างไรก็ดี “เพดานแก้ว” และทัศนคติชายเป็นใหญ่ยังคงเป็นอุปสรรค คำถามคือ การรณรงค์และการปรับทัศนคติทางสังคมสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างความคิดเหล่านี้ได้จริงหรือไม่? หรือเป็นเพียงการยอมรับในเชิงสัญลักษณ์ที่ยังไม่สามารถขจัดการเลือกปฏิบัติที่ฝังรากลึกในวัฒนธรรมได้

ด้านการบริหารและภาวะผู้นำ จากงานวิจัยหลายชิ้นชี้ว่าความสำเร็จมิได้ขึ้นอยู่กับเพศ แต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถและทัศนคติที่เหมาะสม สตรีผู้บริหารมักมีจุดแข็งด้านมนุษยสัมพันธ์ การทำงานแบบมีส่วนร่วม ความอ่อนโยน และความยุติธรรม ช่วยสร้างความสมดุลกับภาวะผู้นำชายที่มักเน้นการแข่งขันและความเด็ดขาด แต่สิ่งที่ควรถามต่อคือ โครงสร้างองค์กรในปัจจุบันเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ใช้ศักยภาพเหล่านี้อย่างเต็มที่หรือไม่ หรือว่ายังมีข้อจำกัดเชิงระบบที่ทำให้ผู้หญิงแม้จะมีความสามารถ แต่ก็ถูกกันออกจากตำแหน่งระดับสูง

โดยสรุป แม้สิทธิสตรีและภาวะผู้นำสตรีจะแสดงถึงพัฒนาการที่สำคัญ แต่การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์สะท้อนว่า ความเสมอภาคทางเพศก็คงเผชิญข้อท้าทายทั้งด้านกฎหมาย การบังคับใช้ นโยบาย และวัฒนธรรม จำเป็นต้องได้รับการศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความเสมอภาค

เอกสารอ้างอิง

บุษยา วีรกุล. (2558). **ภาวะผู้นำ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

Bass, Bernard M. (1981). **Stogdill’s Handbook of Leadership: A Survey of Theory and Research.** New York: The Free Press.

มัทนา วังถนอมศักดิ์. (2558). **สตรีกับการเป็นผู้นำ.** วารสารบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 5(2), 203.

Hosken, Fran P. (1981). **Towards a Definition of Women’s Rights.** Human Rights Quarterly, 3(2), 1–10.

Lockwood, Bert B. (Ed.). (2006). **Women’s Rights: A “Human Rights Quarterly” Reader.** Baltimore: Johns Hopkins University Press.

กุลิสรา ปาณียะ. (2559). **ปัญหาสิทธิมนุษยชนของสตรี.** วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา, 10(1).

อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์. (2553). **สิทธิมนุษยชน.** กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

กรมคุ้มครองสิทธิและสตรี. (2551). **แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2.** กรุงเทพมหานคร: กระทรวงยุติธรรม.

กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. (2555). **แนวทางการขับเคลื่อนแผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติฉบับที่ 2 ไปสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัด.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

Eagly, A. H., Jonhannesen-Schmidt, M. C., & van Engen, M. (2003). **Transformational, Transactional, and Laissez-Faire Leadership Styles: A Meta-Analysis Comparing Women and Men.** Psychological Bulletin, 129(4), 569–591.

บทบาทพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในประเทศไทย

THE ROLE OF LOCAL MUSEUMS AND BUDDHIST MONKS IN THE CONSERVATION OF HISTORICAL SITES AND ARTIFACTS IN THAILAND

ดร.แม่ชีจิราภรณ์ ขนาดนิด[1], พระมหาศุภวัฒน์ ฐานวุฑฺโฒ (บุญทอง)[2], พระสมุห์นพดล อตฺถยุตฺโต (สุทนต์)[3],
พระมหาณรงค์ศักดิ์ สุทนฺโต (สุทนต์)[4], พระมหาพุฒิแผน ปญฺญาวุโธ (พูนพัด)[5]
วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย[1,2,3,4,5]
Dr. Maechee Chiraporn Khanardnid[1], Phra Maha Suphawat Thanawuttho (Boonthong)[2],
PhrasamuNoppadol Atthayutto (Suthon)[3], PhramahaNarongsak Sutanto (Suthon)[4],
Phra Maha Phutthipan Panyawuttho (Phunphat)[5]
Buddhapanya Sri Dvaravati Sangha College Mahachulalongkornrajavidyalaya University[1,2,3,4,5]
Corresponding Author E-mail : joomchiraporn@gmail.com[1]

(Received : August 27, 2025; Edit : September 3, 2025; accepted : September 7, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่อง “บทบาทพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในประเทศไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับความหมาย แนวคิด และบทบาทของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในประเทศไทย โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรม เอกสารทางวิชาการ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า โบราณสถานและโบราณวัตถุในประเทศไทยส่วนใหญ่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นวัด โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป หรือศิลปกรรมแขนงต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีในแต่ละยุคสมัย การอนุรักษ์โบราณสถานจึงเปรียบเสมือนการดูแลรักษามรดกทางจิตวิญญาณและตำรามีชีวิตที่สืบทอดจากบรรพชน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านปรากฏบทบาทสำคัญในฐานะสถาบันถาวรที่รวบรวม อนุรักษ์ และจัดแสดงวัตถุสะท้อนวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เพื่อการศึกษาและสร้างจิตสำนึกแก่ประชาชน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน ขณะที่พระสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ผู้พิทักษ์ดูแลศาสนสถาน และผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ผ่านการบูรณะซ่อมแซมศาสนวัตถุ การเผยแพร่ธรรมะ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ แต่ก็พบว่าทั้งพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ยังเผชิญความท้าทายในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านงบประมาณ การขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการบูรณะ หรือผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่อาจทำลายคุณค่าเชิงวัฒนธรรม หากไม่บริหารจัดการอย่างเหมาะสม สรุปได้ว่า พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่างมีบทบาทเชื่อมและเสริมกัน โดยพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทำหน้าที่เก็บรวบรวมและเผยแพร่ความรู้เชิงวัฒนธรรม ขณะที่พระสงฆ์เป็นผู้ดูแลรักษาและสร้างจิตสำนึกในเชิงศาสนาและคุณธรรม ทั้งสองกลไกนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการธำรงรักษาและสืบทอดโบราณสถานและโบราณวัตถุให้คงอยู่คู่สังคมไทย

คำสำคัญ: พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน, พระสงฆ์, โบราณสถาน, โบราณวัตถุ, การอนุรักษ์วัฒนธรรม, มรดกทางวัฒนธรรมไทย

Abstract

The academic article “The Role of Local Museums and Monks in the Conservation of Historical Sites and Antiquities in Thailand” aims to synthesize knowledge regarding the meanings, concepts, and roles of local museums and monks in preserving Thailand’s cultural heritage. This study is based on a review of literature, academic documents, and relevant laws. The findings reveal that most historical sites and antiquities in Thailand are closely linked to Buddhism, including temples, ordination halls, vih**ā**ras, stupas, Buddha images, and various forms of art, all of which reflect the prosperity of Thailand’s economy, politics, society, and technology in different periods. The conservation of historical sites can thus be regarded as safeguarding both spiritual heritage and a “living textbook” passed down from ancestors. Local museums play a crucial role as permanent institutions that collect, preserve, and display objects reflecting local ways of life, wisdom, and history, thereby serving educational purposes and fostering public awareness, with a strong emphasis on community participation. Meanwhile, monks serve as spiritual leaders, guardians of sacred sites, and transmitters of conservation knowledge through the restoration of religious objects, the dissemination of Dhamma, and cooperation with state agencies in heritage preservation. However, both local museums and monks face contemporary challenges, including limited budgets, insufficient knowledge of proper restoration practices, and the adverse impacts of tourism, which may undermine cultural values if not carefully managed. In conclusion, local museums and monks play complementary and interconnected roles: museums focus on collecting and disseminating cultural knowledge, while monks are responsible for safeguarding sacred sites and cultivating moral and spiritual awareness. Together, these two mechanisms are vital for the preservation and transmission of historical sites and antiquities as enduring elements of Thai society.

Keyword: Local museums, Buddhist monks, Historical sites, Artifacts, Cultural conservation, Thai cultural heritage

บทนำ

พุทธศาสนาเป็นศาสนาที่ชนชาติไทยรับมาจากดินแดนต้นกำเนิด คือ ประเทศอินเดียตอนกลาง ตามข้อสันนิษฐานในยุคเถรวาท นับตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราชผู้ทรงอุปถัมภ์การสังคายนาครั้งที่ 3 ได้โปรดส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยมีคณะหนึ่งนำโดยพระโสณเถระและพระอุตตรเถระ เดินทางมาเผยแผ่ยังแคว้นสุวรรณภูมิ หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดพบในประเทศไทย ได้แก่ ศิลารูปธรรมจักรกับกวางหมอบ และแท่นสถูปที่จังหวัดนครปฐม ซึ่งสะท้อนรูปแบบศิลปวัตถุอันเกี่ยวเนื่องกับสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช อันถือเป็นร่องรอยสำคัญที่แสดงถึงการตั้งมั่นของพระพุทธศาสนาในแผ่นดินนี้ และเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์การก่อเกิดโบราณวัตถุที่สืบเนื่องมาจนปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การเผยแผ่พระพุทธศาสนามิอาจยึดติดอยู่เพียงการภาคภูมิใจในแก่นธรรมคำสอนที่ลึกซึ้งเท่านั้น หากจำเป็นต้องปรับวิธีการเผยแผ่ให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยอาจใช้ศิลปวัตถุเป็นสื่อช่วยในการปลูกฝังศรัทธาและเผยแผ่ธรรมะ เพื่อให้กระแสแห่งพุทธธรรมแผ่ซ่านไปในจิตใจผู้คน ช่วยดับไฟกิเลส และนำสันติสุขกลับคืนสู่โลก ซึ่งภารกิจนี้ต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยเฉพาะพระภิกษุสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและเป็นกำลังหลักในการธำรงพระศาสนา ดังที่ปรากฏในพุทธโอวาทว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอจงแสดงธรรมให้งดงามในเบื้องต้น ให้งดงามในท่ามกลาง ให้งดงามในที่สุดลงรอบ จงประกาศพรหมจรรย์ให้เป็นไปพร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะ ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง สัตว์ทั้งหลายที่มีธุลีในดวงตาน้อยย่อมสามารถรู้ทั่วถึงธรรมได้ เขาเหล่านั้นจักไม่บรรลุคุณธรรมเพียงเพราะไม่ได้ฟังธรรม” และยังมีพระดำรัสต่อว่า “ภิกษุทั้งหลาย แม้เราเอง ก็จักไปยังอุรุเวลาเสนานิคม เพื่อแสดงธรรมเช่นเดียวกัน” (วิ.ม. (ไทย). 4/32/39)

โบราณสถานส่วนใหญ่เป็นศาสนสถานและสิ่งก่อสร้างสำคัญ นับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและหลักฐานแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต อสังหาริมทรัพย์เหล่านี้สามารถสะท้อนเรื่องราวทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีของมนุษยชาติในแต่ละยุคสมัย อันเป็นข้อมูลสำคัญที่อนุชนรุ่นหลังสามารถศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้ ทั้งนี้ การศึกษาโบราณสถานจำเป็นต้องอาศัยความรู้พื้นฐานด้านต่าง ๆ ประกอบกัน และบางกรณีต้องมีการสืบค้นเชิงโบราณคดีเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่

ถูกต้องและครบถ้วน โบราณสถานจึงเปรียบเสมือนแหล่งเรียนรู้หรือตำราที่มิได้เรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ถ่ายทอดเรื่องราวไว้ในรูปของวัตถุและสถานที่ อีกทั้งยังสามารถเปรียบได้กับ “ผู้อาวุโส” หรือ “บรรพบุรุษของมนุษยชาติ” ที่ดำรงอยู่มาอย่างยาวนาน แม้บางแห่งจะชำรุดทรุดโทรม หมดสภาพการใช้งาน แต่ก็ยังคงคุณค่าเชิงประวัติศาสตร์และจิตวิญญาณอยู่เสมอ การดูแลรักษาโบราณสถานจึงเปรียบเสมือนการปฏิบัติต่อบรรพบุรุษหรือญาติผู้ใหญ่ ซึ่งควรแสดงออกด้วยความเคารพ นอบน้อม และถ่อมตน เพื่อสืบทอดคุณค่าและรักษามรดกอันล้ำค่านี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไป (พระมหาเสถียร ถาวรธมฺโม (เกษาชาติ), 2555 : 46) ความสัมพันธ์ในอดีตระหว่างพระสงฆ์กับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ปรากฏชัดในฐานะที่พระสงฆ์เป็นผู้พิทักษ์ดูแลโบราณสถานและโบราณวัตถุ ซึ่งถือเป็นเสนาสนะและศาสนวัตถุของวัด วัดในประเทศไทยจึงมิได้มีบทบาทเพียงเป็นศาสนสถานสำหรับพำนักศึกษา ปฏิบัติพระธรรมวินัย และประกอบศาสนกิจของสงฆ์เท่านั้น แต่ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญรุ่งเรืองทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในอดีต อันสะท้อนถึงพลังแห่งศรัทธาและความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา หลักฐานดังกล่าวปรากฏผ่านงานศิลปกรรมที่สัมพันธ์กับพระพุทธศาสนา ซึ่งมีความงดงาม ประณีต และวิจิตรพิสดารอย่างยิ่ง อาทิ โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป งานปั้นปูน และงานจิตรกรรม ซึ่งล้วนเป็นผลงานศิลป์ที่มิอาจสร้างขึ้นใหม่ให้เสมอเหมือนในปัจจุบัน การดำรงอยู่ของศิลปวัตถุและสถาปัตยกรรมเหล่านี้ จึงไม่เพียงแต่เป็นเครื่องบ่งบอกความรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม หากยังสะท้อนบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดและปกปักรักษามรดกอันล้ำค่าของแผ่นดินไทยด้วย (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550 : 59)

โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัฒนธรรมเป็นสมบัติทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม ปัจจุบันทั้งภาครัฐและเอกชนได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อดูแลและออกกฎระเบียบในการควบคุมการใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีโบราณสถานพร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ โดยมีพระสงฆ์เป็นผู้นำและแกนนำสำคัญในการดูแลจัดการแหล่งโบราณสถานอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ยังคงมีโบราณสถานหลายแห่งที่ถูกบุกรุกหรือทำลายด้วยการขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วม ซึ่งน่าเสียดายที่ผู้ทำลายโบราณสถานอันเป็นสมบัติของชาติกลับเป็นลูกหลานไทยเอง (กรมศิลปากร, 2533 : 110) การอนุรักษ์โบราณสถานถือเป็นงานที่ละเอียดอ่อนและซับซ้อน ต้องอาศัยกระบวนการที่มีขั้นตอนหลากหลาย ตั้งแต่การตรวจสอบสภาพความเสียหาย การวิเคราะห์ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความเสื่อมสลาย ตลอดจนการกำหนดแนวทางการบูรณะซ่อมแซม สิ่งสำคัญคือพระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่อนุรักษ์จำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจโบราณสถานนั้น ๆ ในมิติรูปแบบ สถาปัตยกรรม วัสดุที่ใช้ รวมถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคมและภูมิประเทศ เมื่อมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้แล้ว จึงสามารถกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางที่เหมาะสมที่สุดในการอนุรักษ์ได้ โดยอาศัยความร่วมมือจากนักวิชาการหลายสาขาวิชามาร่วมกันพิจารณา โบราณสถานยังเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงความสำเร็จทางการสร้างสรรค์ในอดีต เกือบทั้งหมดมีลักษณะเป็นงานสถาปัตยกรรมซึ่งผ่านกระบวนการออกแบบและการก่อสร้างอย่างประณีต โดยศิลปกรรมดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของชุมชนในช่วงเวลานั้น อีกทั้งยังสะท้อนพัฒนาการของงานช่าง ทั้งจากประสบการณ์ภายในกลุ่มช่างเองและจากอิทธิพลภายนอก ผลงานเหล่านี้จึงเป็นหลักฐานสำคัญที่บ่งบอกถึงความเจริญด้านปัญญา เทคนิค และศิลปะของมนุษย์ในอดีต ฉะนั้น ไม่ว่าจะเป็นเมืองทั้งเมือง ผังเมือง อาคาร สิ่งปลูกสร้าง หรือลวดลายตกแต่งเพียงเล็กน้อย ต่างก็มีคุณค่าในฐานะมรดกทางวัฒนธรรมและเป็นผลสัมฤทธิ์ทางศิลปกรรม การเปลี่ยนแปลงหรือซ่อมแซมโดยพลการ เช่น การทุบทำลายปูนปั้นเดิมออก หรือการเสริมแต่งอาคารให้สมบูรณ์โดยไม่ยึดตามหลักวิชาการ ล้วนเป็นการทำลายโบราณสถานทั้งสิ้น แม้ว่าช่างร่วมสมัยอาจมีฝีมือไม่ด้อยไปกว่าช่างโบราณ แต่ด้วยความแตกต่างของยุคสมัย ย่อมทำให้จิตวิญญาณและความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ถ่ายทอดออกมาแตกต่างไปด้วย (อนุวิทย์ เจริญศุภกุล, 2530 : 13-38)

เห็นได้ว่า พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีรากฐานมาจากอินเดียตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยมีคณะพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นผู้เผยแผ่ จนเกิดหลักฐานทางโบราณคดี เช่น ธรรมจักร กวางหมอบ และแท่นสถูปที่นครปฐม สิ่งเหล่านี้กลายเป็นหลักฐานสำคัญของการตั้งมั่นพระพุทธศาสนาและการก่อเกิดศิลปวัตถุในดินแดนไทย โบราณสถานและโบราณวัตถุส่วนใหญ่ในประเทศไทยเป็นศาสนสถาน เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระพุทธรูป และงานศิลปกรรมที่งดงามประณีต ซึ่งไม่เพียงทำหน้าที่ทางศาสนา แต่ยังสะท้อนความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีในอดีต ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้และตำรามีชีวิตที่ถ่ายทอดเรื่องราวโดยไม่ต้องใช้ลายลักษณ์อักษร การดูแลรักษาโบราณสถานจึงเปรียบเสมือนการเคารพบรรพบุรุษ

และเป็นการสืบทอดจิตวิญญาณทางวัฒนธรรม ในอดีต พระสงฆ์ มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้พิทักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุของวัด วัดไม่เพียงเป็นที่พำนักและสถานประกอบศาสนกิจ แต่ยังเป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวัฒนธรรมของสังคม พระสงฆ์จึงเป็นผู้นำในการปกปักรักษาและถ่ายทอดมรดกอันล้ำค่าเหล่านี้สู่คนรุ่นหลัง ปัจจุบัน แม้จะมีหน่วยงานของรัฐและเอกชนออกกฎระเบียบเพื่อควบคุมและอนุรักษ์ แต่ก็ยังมีโบราณสถานจำนวนมากถูกทำลายจากการขาดจิตสำนึกและการมีส่วนร่วมของชุมชน ท่ามกลางความท้าทายนี้ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงเข้ามามีบทบาทในฐานะแหล่งรวบรวม อนุรักษ์ และถ่ายทอดเรื่องราวความรู้เกี่ยวกับโบราณวัตถุและวิถีชีวิตของชุมชน ทำให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของมรดกวัฒนธรรม โดยเชื่อมโยงกับบทบาทพระสงฆ์ที่ยังคงเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้ดูแลศาสนวัตถุในวัด กล่าวได้ว่า พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่างมีบทบาทร่วมกันในการธำรงรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทำหน้าที่เก็บรวบรวมและเผยแพร่ความรู้ ขณะที่พระสงฆ์เป็นผู้ดูแลรักษาโดยตรงในพื้นที่ศาสนสถาน ทั้งสองจึงเป็นกลไกสำคัญในการอนุรักษ์ สืบทอด และปลูกฝังจิตสำนึกแก่สังคมไทยให้เห็นคุณค่าและร่วมปกปักรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีรากฐานจากดินแดนอินเดียและได้สร้างมรดกทางวัฒนธรรมในรูปของโบราณสถาน โบราณวัตถุ และงานศิลปกรรมอันทรงคุณค่ามากมาย โบราณสถานที่ไม่เพียงทำหน้าที่ทางศาสนา แต่สื่อถึงความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยีในอดีต อีกทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้และตำรามีชีวิตที่สืบทอดคุณค่าโดยไม่จำเป็นต้องผ่านลายลักษณ์อักษร การอนุรักษ์จึงเสมือนการเคารพบรรพชนและการธำรงรักษาจิตวิญญาณทางวัฒนธรรมของชาติ ในกระบวนการนี้ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญมาแต่อดีตในฐานะผู้พิทักษ์โบราณสถานและศาสนวัตถุ ขณะที่วัดทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางแห่งศิลปวัฒนธรรมของชุมชน ขณะเดียวกัน พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านได้เข้ามามีบทบาทเสริมในฐานะแหล่งรวบรวม อนุรักษ์ และถ่ายทอดองค์ความรู้และวิถีชีวิตของชุมชนสู่สาธารณชน การมีบทบาทร่วมกันของพระสงฆ์และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน จึงเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรมไทย ดังนั้น บทความนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและพระสงฆ์ต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุในประเทศไทย เพื่อสังเคราะห์ให้เห็นความสำคัญ คุณค่า และเพื่อเสนอแนวทางสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติให้ยั่งยืนสืบไป

แนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

ความหมายของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้รวมความหมายของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” และ “พิพิธภัณฑสถาน” เข้าเป็นความหมายเดียวกัน หมายถึง “สถานที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 789) นอกจากคำว่า “พิพิธภัณฑสถาน” จะเป็นคำที่ปรากฏในพจนานุกรมแล้วยังพบคำนี้ในหนังสือสารานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน เล่ม 21 (พายุ-ภักดี) พ.ศ.2530 อีกด้วย ซึ่งสารานุกรมไทยได้บันทึกเกี่ยวกับพิพิธภัณฑสถานไว้ ดังนี้ “สถานที่ซึ่งเก็บรักษาสิ่งของต่างๆ มักนิยมเรียกสั้นๆ ว่า “พิพิธภัณฑ์” พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2525 ให้บทนิยาม คำ “พิพิธภัณฑ์” ไว้ว่า “น. สิ่งของต่างๆ ที่รวบรวมไว้เพื่อประโยชน์ในการศึกษา เช่น โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ” และให้บทนิยามคำ “พิพิธภัณฑสถาน” ไว้ว่า “น. สถาบันถาวรที่เก็บรวบรวมและแสดงสิ่งต่างๆ ที่มีความสำคัญด้านวัฒนธรรมหรือด้านวิทยาศาสตร์ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาเล่าเรียน และก่อให้เกิดความเพลิดเพลินใจ (บ้านจอมยุทธ, 2568, ออนไลน์)

บทบาทของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านเป็นพิพิธภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากการรวบรวมภูมิปัญญาและผลิตผลต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น ทำหน้าที่เสมือนคลังสะสมภูมิปัญญาที่บรรพชนได้สร้างสรรค์และถ่ายทอดไว้ให้คนรุ่นหลัง โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ ทำให้คนในท้องถิ่นรู้จักตนเองและตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของตน

สิ่งที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจึงไม่ใช่เพียงวัตถุที่จับต้องได้เท่านั้น หากแต่รวมถึง “ความหมาย” ที่แฝงอยู่เบื้องหลังวัตถุเหล่านั้นด้วย วัตถุจัดแสดงจึงไม่จำเป็นต้องมีค่าในเชิงราคา หรือมีอายุความเก่าแก่ หากแต่ควรเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และเรื่องราวทางสังคมของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน วัตถุที่บุคคลสำคัญสร้าง

ขึ้น หรือสิ่งที่เกี่ยวเนื่องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ช่วงใดช่วงหนึ่ง เน้นการนำเสนอ “วัตถุทางชาติพันธุ์” มากกว่าวัตถุทางโบราณคดี เพราะวัตถุเหล่านี้เปรียบเสมือน “ประจุภูมิปัญญา” ของชุมชน เช่น เครื่องดักสัตว์ที่สะท้อนความรู้เชิงช่าง การรู้จักพืชสมุนไพรเพื่อใช้เป็นยา เป็นต้น (กรมศิลปากร, 2539 : 27)

ตามความหมายของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” (Museum) ได้มีการให้คำจำกัดความไว้ว่า เป็น สถาบันถาวรที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่แสวงหาผลกำไร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บริการแก่สังคมและเพื่อการพัฒนาสังคม โดยเปิดโอกาสให้สาธารณชนสามารถเข้าใช้บริการได้ พิพิธภัณฑ์ทำหน้าที่หลักในการรวบรวม สงวนรักษา ศึกษาวิจัย สื่อสาร และจัดแสดงวัตถุหรือนิทรรศการ เพื่อวัตถุประสงค์ด้านการค้นคว้า การศึกษา การวิจัย การสันทนาการ ตลอดจนการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมของมนุษยชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่และเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชน (สภาการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ หรือ ICOM เป็นสถาบันที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาติ หรือ UNESCO ได้สนับสนุนให้จัดตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2489, 2489 : 239)

นักวิชาการสายพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของ พิพิธภัณฑ์ ในมิติที่เกี่ยวข้องกับ สาธารณูปการ โดยอธิบายว่า สาธารณูปการ หมายถึง การช่วยเหลือ อุดหนุน หรือเกื้อกูลแก่คนส่วนมากหรือสาธารณชน ตลอดจนกิจการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลรักษาและการจัดระเบียบให้เรียบร้อย ในบริบทของวัด สาธารณูปการจึงครอบคลุมถึงการพัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การก่อสร้าง ตลอดจนการบูรณะปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุและศาสนสถานให้มีความเรียบร้อยและสมบูรณ์ เพื่อคงคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมโดยส่วนรวม (พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ), 2540 : 54)

จากประเด็นความหมายของพิพิธภัณฑ์ที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่ามีความสอดคล้องกันในแง่ของการจัดสถานที่เพื่อแสดงและอนุรักษ์โบราณวัตถุและสิ่งของต่าง ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการศึกษา การอนุรักษ์ และการสร้างความเพลิดเพลิน นักวิชาการบางท่านได้ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านไว้อย่างง่ายที่สุดว่า คือ การสร้างอาคารเพื่อเก็บรวบรวมวัตถุท้องถิ่นไว้ดูแลรักษา และนำมาแสดงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และความเพลิดเพลิน โดยมีเจตนาให้ผู้เข้าชมรู้สึกสนใจ ชื่นชม และใคร่ครวญสิ่งจัดแสดงอย่างละเอียด จนเกิดแรงกระตุ้นที่จะกลับมาศึกษาเพิ่มเติมอีกครั้ง แนวคิดนี้สอดคล้องกับทัศนะของนักวิชาการต่างประเทศ ที่ให้ความหมายของพิพิธภัณฑ์ในเชิงการอนุรักษ์ โดยมิได้หมายถึงเพียงการเก็บรักษาตัวอาคารเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมโดยรอบทั้งทางกายภาพและทางจินตภาพ ซึ่งมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีแนวคิดว่า “เมือง” เองก็มิใช่เพียงสิ่งจัดแสดง แต่เป็นศูนย์กลางแห่งชีวิตที่ดำรงอยู่และพัฒนา ดังนั้น พิพิธภัณฑสถานจึงถูกนิยามว่าเป็น สถาบันถาวรเพื่อบริการและพัฒนาสังคม เปิดโอกาสให้สาธารณชนเข้าถึงได้โดยไม่แสวงหาผลกำไร มีหน้าที่รวบรวม สงวนรักษา วิจัย ถ่ายทอดความหมายและจัดแสดงสิ่งต่าง ๆ (Hudson, Cultural, 1987 : 95) เพื่อประโยชน์ทางการศึกษา การวิจัย และความเพลิดเพลินในเรื่องราวของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

สรุปพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านหมายถึงสถานที่รวบรวมและจัดแสดงสิ่งของที่มีคุณค่าทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อการศึกษา การอนุรักษ์ และความเพลิดเพลินใจ โดยมิได้จำกัดเฉพาะโบราณวัตถุหรือของมีค่า แต่รวมถึงวัตถุทางชาติพันธุ์ที่สะท้อนชีวิตและความเป็นอยู่ของชุมชน โดยมีลักษณะเป็นสถาบันถาวรไม่แสวงหาผลกำไร ทำหน้าที่เก็บรักษา วิจัย ถ่ายทอดความหมายและจัดแสดงเพื่อประโยชน์ต่อสาธารณชน ทั้งนี้นักวิชาการไทยและต่างประเทศต่างให้ความหมายที่สอดคล้องกันในด้านการอนุรักษ์และการสร้างคุณค่าทางสังคม ขณะที่นักวิชาการพระพุทธศาสนายังมองพิพิธภัณฑ์ในมิติของ “สาธารณูปการ” อันเกี่ยวข้องกับการพัฒนาและบูรณะศาสนสถาน เพื่อให้คงไว้ซึ่งประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม

พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านในประเทศไทย

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน พบว่านักวิชาการทั้งไทยและต่างประเทศได้ให้อรรถาธิบายไว้อย่างหลากหลาย ทั้งที่แตกต่างและสอดคล้องกันในแต่ละมิติ ตามมุมมองของแต่ละท่าน ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอรายละเอียดแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน โดยอ้างอิงจาก พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 ซึ่งในมาตรา 4 ได้ให้ความหมายสำคัญไว้ดังนี้

โบราณสถาน หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ ลักษณะการก่อสร้าง หรือหลักฐานทางประวัติที่เกี่ยวข้องเป็นประโยชน์ทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี รวมทั้งสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วย

โบราณวัตถุ หมายถึง สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือส่วนประกอบของโบราณสถาน รวมถึงซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุ ลักษณะการสร้างสรรค์ หรือหลักฐานทางประวัติ มีคุณค่าในเชิงศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ศิลปวัตถุ หมายถึง สิ่งที่ทำขึ้นด้วยฝีมืออันประณีต และมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ (กรมศิลปากร, 2548 : 10)

นอกจากคุณค่าที่สูงในเชิงศิลปวัฒนธรรมแล้ว นักวิชาการบางท่านยังได้อธิบายว่า พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมัยใหม่ คือพิพิธภัณฑสถานที่มีการดำเนินงานตามมาตรฐานสากลของพิพิธภัณฑ์ โดยมีภารกิจหลัก ได้แก่

1) การรวบรวมวัตถุ (Collection)

2) การจำแนกประเภทวัตถุ (Identifying)

3) การบันทึกเป็นหลักฐาน (Recording)

4) การสงวนรักษา (Preservation)

5) การจัดแสดงนิทรรศการ (Exhibition)

6) การให้การศึกษา (Education)

สำหรับ พัฒนาการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมัยใหม่ ในประเทศไทย เริ่มต้นขึ้นราวปี พ.ศ. 2500 และสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงสำคัญ ดังนี้

ช่วงที่ 1 ระยะก่อตัวและปรับปรุงระบบการทำงานของพิพิธภัณฑสถาน ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมวัตถุโบราณและศิลปวัตถุ

ช่วงที่ 2 ระยะการพัฒนาต่อยอด โดยให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ การจัดนิทรรศการถาวรและชั่วคราว รวมทั้งการพัฒนาพิพิธภัณฑสถานให้เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาและการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

พัฒนาการของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมัยใหม่ในประเทศไทย

ช่วงระยะแรก (พ.ศ. 2500 – 2510)

การพัฒนาพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติสมัยใหม่ในประเทศไทยเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2500 ด้วยการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งนับเป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในแหล่งโบราณคดี (Site Museum) แห่งแรกของไทย และเป็นต้นแบบของการจัดแสดงที่ทันสมัยในยุคนั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2507 ได้มีการจัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามคำแหง จังหวัดสุโขทัย ซึ่งดำเนินการจัดแสดงตามรูปแบบเดียวกัน และในปี พ.ศ. 2509 ได้จัดตั้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีการออกแบบอาคารแบ่งสัดส่วนการใช้สอยอย่างครบถ้วน ทั้งห้องนิทรรศการถาวรและชั่วคราว ห้องบรรยาย ห้องปฏิบัติการ ห้องสมุด และสำนักงานภัณฑารักษ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2510 ได้มีการปรับปรุง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนคร ให้มีลักษณะเป็นพิพิธภัณฑ์ด้านศิลปะ โบราณคดี และประวัติศาสตร์ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ช่วงระยะที่สอง (พ.ศ. 2524 – 2542)

พัฒนาการในช่วงนี้เป็นการขยายเครือข่ายพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติให้ครอบคลุมภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ โดยเริ่มจากการก่อตั้ง พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติน่าน ในปี พ.ศ. 2524 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนของการจัดแสดงที่พัฒนามาสู่พิพิธภัณฑสถานสมัยใหม่ ต่อมาในปี พ.ศ. 2525 ได้เปิด ห้องจัดแสดงประวัติศาสตร์ไทย ณ อาคารศิวโมกขพิมาน พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร พร้อมนำเทคนิคการจัดแสดงสมัยใหม่เข้ามาใช้ จากนั้นมีการขยายตัวอย่าง ดังนี้

พ.ศ. 2528 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ปราจีนบุรี (ประจำภาคตะวันออก)

พ.ศ. 2532 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ อุบลราชธานี และ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ถลาง

พ.ศ. 2534 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ราชบุรี

พ.ศ. 2536 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พิมาย

พ.ศ. 2541 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ร้อยเอ็ด (พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองแห่งแรก)

พ.ศ. 2542 พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ชุมพร (พิพิธภัณฑ์ประจำเมืองแห่งที่สอง)

การขยายตัวดังกล่าวสะท้อนให้เห็นการพัฒนาบทบาทของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติจากการเป็นเพียงสถานที่เก็บวัตถุโบราณและศิลปวัตถุ ไปสู่การเป็นสถาบันเพื่อการศึกษา การวิจัย และการสร้างความรู้แก่สาธารณชน (สุรศักดิ์ ศรีสำอาง, 2542 : 399)

จากพัฒนาการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าการศึกษาแนวคิดด้านพิพิธภัณฑ์ในประเทศไทยไม่เพียงเชื่อมโยงกับการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรม หากยังสัมพันธ์กับความเป็นมาของคำว่า “พิพิธภัณฑ์” หรือ “พิพิธภัณฑสถาน” ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ทรงเป็นผู้บัญญัติศัพท์นี้ขึ้นในภาษาไทย โดยมีที่มาจากคำภาษาอังกฤษ museum ซึ่งมีรากศัพท์จากคำว่า muse อันหมายถึง “เทพธิดาแห่งศิลปวิทยา” ในตำนานกรีกโบราณ

การอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ

ทฤษฎีเกี่ยวกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ได้ประมวลแนวคิดจากนักวิชาการทั้งในและต่างประเทศ เพื่อนำเสนอในประเด็นความหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความหมายของการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

จากการทบทวน พบว่า นักวิชาการได้ให้ความหมายของการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุแตกต่างกันไปตามมุมมอง โดยมีทั้งในมิติทางกฎหมายและในมิติทางวิชาการ

1. มิติทางกฎหมาย

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

โบราณสถาน อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุ ลักษณะการก่อสร้าง หรือหลักฐานทางประวัติ มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดีด้วย

โบราณวัตถุ สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์ สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ หรือเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน รวมถึงซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุ ลักษณะการสร้าง หรือหลักฐานทางประวัติ มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี

ศิลปวัตถุ สิ่งที่ทำขึ้นด้วยฝีมืออย่างประณีต และมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ

2. มิติทางวิชาการ

นักวิชาการบางท่านได้ให้นิยามการอนุรักษ์ว่าเป็น “การสงวนรักษา” หรือ “การธำรงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิม” ของโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยมุ่งเน้นการป้องกันมิให้เสื่อมสลายหรือถูกทำลายไปตามกาลเวลา ขณะที่บางท่านมองว่าการอนุรักษ์ไม่เพียงแต่การคงสภาพเท่านั้น หากยังรวมถึงการบูรณะ ซ่อมแซม และการจัดการเชิงวิชาการเพื่อให้โบราณสถานและโบราณวัตถุสามารถแสดงคุณค่าและถ่ายทอดความหมายแก่สังคมได้

โดยข้อเท็จจริง “โบราณสถาน” ยังหมายถึง สิ่งก่อสร้างที่ติดอยู่กับที่และไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น เนินดินที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ถ้ำ เพิงผา สถานที่ที่มนุษย์เคยใช้สอยในอดีตหรือยังคงใช้ประโยชน์สืบมาจนถึงปัจจุบัน ตัวอย่างเช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ พระปรางค์ ศาลา พระราชวัง วัง ป้อมปราการ กำแพงแก้ว ค่าย แหล่งฝังศพโบราณ ตะแลงแกง ศาลหลักเมือง เตาเผาเครื่องสังคโลก คูเมือง กำแพงเมือง บ้านเรือน โกดัง ท่าเรือ หรือคลองเมืองโบราณ เป็นต้น ส่วน “โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ” หมายถึง วัตถุต่าง ๆ ที่มีความเก่าแก่ ไม่ว่าจะเป็นหิน ดินเผา ไม้ เขาสัตว์ หนัง ใยพืช หรือใยสัตว์ ซึ่งในสมัยโบราณได้นำมาใช้สร้างสรรค์เป็นสิ่งของเครื่องใช้และศิลปกรรม ตัวอย่างเช่น เครื่องมือหิน เครื่องประดับ พระพุทธรูป สมุดข่อย หนังสือ ศิลาจารึก ตัวหนังตะลุง เครื่องดนตรีพื้นบ้านและเครื่องดนตรีโบราณชนิดต่าง ๆ เป็นต้น (สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ กรมศิลปากร, 2542 : 9)

ทั้งสองความหมายดังกล่าวต่างให้ความสำคัญกับ โบราณสถาน และ โบราณวัตถุ ในฐานะที่โบราณสถานเป็นอสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งก่อสร้างที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ และมีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ส่วนโบราณวัตถุ

เป็นสังหาริมทรัพย์ประเภทของโบราณหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่เป็นสิ่งประดิษฐ์ รวมถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดที่ว่า การอนุรักษ์คือการสร้างสรรค์และการฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรม โดยมุ่งเน้นด้านศิลปกรรมในลักษณะผสมผสาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการสืบทอดความเป็นชาติและเอกลักษณ์ของประชาชนในท้องถิ่น อนึ่ง การอนุรักษ์ยังหมายรวมถึงการธำรงรักษาสภาพดั้งเดิมของศิลปวัตถุ สถาปัตยกรรม โบราณสถาน หรือแม้กระทั่งส่วนหนึ่งส่วนใดของเมือง รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่า เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกับชีวิตประจำวันของผู้คนได้ (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 45)

ในกลุ่มนักวิชาการนี้มีมุมมองต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุว่า เป็นความพยายามที่จะตอกย้ำคุณค่าในฐานะศิลปกรรมและเอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งควรได้รับการใช้ประโยชน์ร่วมกันอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการอนุรักษ์มิได้หมายถึงเพียงการเก็บรักษาอาคารหรือวัตถุโบราณไว้ในสภาพเดิมเท่านั้น หากยังครอบคลุมถึงการถนอมดูแลรักษาทุกสิ่ง ตั้งแต่ตัวอาคาร สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ตลอดจนบรรยากาศในเชิงจินตภาพที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โดยมีความเชื่อว่า “เมือง” มิใช่เป็นเพียงผลงานที่จัดแสดงอยู่ในพิพิธภัณฑ์ หากแต่เป็นศูนย์กลางแห่งวิถีชีวิตที่ยังคงดำเนินอยู่และพัฒนา (Carter, Larry W., 1972 : 15)

สรุปการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุหมายถึงการสงวนรักษาและธำรงคุณค่าของอสังหาริมทรัพย์หรือสิ่งก่อสร้างที่ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ รวมถึงสังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ สิ่งประดิษฐ์ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติซึ่งมีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี โดยนักวิชาการมองว่าการอนุรักษ์มิใช่เพียงการคงสภาพเดิม แต่ยังรวมถึงการบูรณะ ซ่อมแซม การจัดการเชิงวิชาการ และการถนอมรักษาสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางจินตภาพ เพื่อให้โบราณสถานและโบราณวัตถุยังคงแสดงคุณค่า ถ่ายทอดความหมาย และสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกับสังคมปัจจุบันได้อย่างยั่งยืน อันเป็นการสืบทอดเอกลักษณ์และความเป็นชาติสู่คนรุ่นหลัง

บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สามารถสรุปได้จากการประมวลแนวคิดของนักวิชาการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) การดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ

2) การให้ความรู้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

3) การให้ความร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ

การดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ

จากการทบทวนแนวคิดของนักวิชาการไทย พบว่าการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมในประเทศไทยมีรากฐานมาจาก การอนุรักษ์แบบประเพณีนิยม ซึ่งยึดโยงอยู่กับความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา หลักฐานบันทึกทางประวัติศาสตร์หลายแหล่งสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้ดูแลและซ่อมแซมศาสนสถานและศาสนวัตถุ ตัวอย่างเช่น จารึกวัดศรีชุมสมัยกรุงสุโขทัย ได้กล่าวถึง พระมหาเถรศรีศรัทธาราชจุฬามณี ผู้ดำเนินรอยตามพระพุทธเจ้าในการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญทั้งในอาณาจักรสุโขทัย อาณาจักรใกล้เคียง และศรีลังกา ในระหว่างการจาริกนั้นได้กระทำการซ่อมแซมพระพุทธรูป โดยการรวบรวมชิ้นส่วนพระพุทธรูปหินแล้วซ่อมแซมด้วยปูน ถือเป็นบุญกุศลอันยิ่งใหญ่และเป็นแบบอย่างให้ชาวพุทธสืบต่อมา

แนวปฏิบัตินี้สะท้อนว่า การดูแลรักษาและบูรณะศาสนสถานหรือศาสนวัตถุในอดีต ไม่ได้อาศัยวิธีการเชิงวิชาการอย่างปัจจุบัน แต่เกิดจากแรงศรัทธาและความเชื่อในบุญกุศล การอนุรักษ์เชิงประเพณีนิยมจึงเป็นการสืบทอดพระศาสนาในอีกลักษณะหนึ่ง ผ่านการปกป้องและดูแลรักษาสัญลักษณ์ทางศาสนาให้คงอยู่ต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ปิ่นรัชฎ์ กาญจนัษฐิติ, 2552 : 18)

โดยข้อเท็จจริงแล้ว การดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ใกล้ชิดของพระสงฆ์กับหลักฐานทางโบราณคดี ในแง่ของการบูรณะซ่อมแซมศาสนวัตถุที่ชำรุดทรุดโทรมนั้น น่าจะมีการสืบเนื่องมาโดยตลอด เนื่องจาก

พระสงฆ์มักออกธุดงค์ไปยังสถานที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงมีโอกาสพบเห็นโบราณสถานและโบราณวัตถุมากกว่าคนทั่วไป โบราณสถานและโบราณวัตถุเหล่านี้จำนวนมากสร้างขึ้นเพื่อการพระพุทธศาสนา เช่น วิหาร พระพุทธรูป หรือศาสนสถานอื่น ๆ ที่เมื่อเสื่อมโทรมลง พระสงฆ์ก็มักจะไม่เพิกเฉย แต่ดำเนินการซ่อมแซมตามกำลังความสามารถที่มีอยู่

ในบางกรณี พระสงฆ์อาจชักชวนชาวบ้านให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบูรณะศาสนวัตถุและโบราณสถานเหล่านั้น กิจกรรมดังกล่าวไม่เพียงเป็นการซ่อมแซมสิ่งก่อสร้างทางศาสนา แต่ยังถือเป็นวัตรปฏิบัติอันพึงกระทำของพระสงฆ์ ซึ่งสะท้อนถึงความปรารถนาดีและความรับผิดชอบในการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนาให้คงอยู่สืบไป (สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร, 2550 : 53-54)

ทั้งสองความหมายต่างให้ความสำคัญกับ การดูแลรักษาโบราณสถานและโบราณวัตถุ โดยเฉพาะในบทบาทของพระสงฆ์ที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหลักฐานทางโบราณคดี เนื่องจากพระสงฆ์มักออกธุดงควัตรไปยังสถานที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ จึงมีโอกาสพบเห็นโบราณสถานและโบราณวัตถุที่อยู่ในสภาพชำรุดทรุดโทรม และได้ดำเนินการซ่อมแซมตามกำลังความสามารถที่มี ซึ่งสะท้อนถึงความสำนึกในหน้าที่ต่อพระพุทธศาสนา

แนวคิดดังกล่าวยังสอดคล้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ เมื่อครั้ง พระวชิรญาณมหาเถระ (รัชกาลที่ 4) ได้เสด็จไปนมัสการพระปฐมเจดีย์หลายครั้ง ก่อนที่จะขึ้นครองราชสมบัติ และภายหลังจึงทรงโปรดให้มีการปฏิสังขรณ์ตามรูปแบบดั้งเดิม โดยโปรดเกล้าให้ช่างและนายทหารในพระองค์จัดทำตัวอย่างพระเจดีย์กลมขึ้น จากนั้นจึงโปรดเกล้าฯ ให้ สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (สมเด็จเจ้าพระยาองค์ใหญ่) เป็นแม่กองเจ้าของการก่อสร้าง โดยได้เริ่มจากการถางต้นไม้บนองค์พระเจดีย์ จัดซื้ออิฐจากการรื้อวัดเก่า และทำอิฐใหม่เพิ่มเติม เพื่อนำมาก่อเป็นฐานและดำเนินการบูรณะ (สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ, 2533 : 158) มีบทบาทดังนี้

1. การให้ความรู้ในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุแก่ประชาชน

การให้ความรู้แก่ประชาชนในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุถือเป็นบทบาทสำคัญของพระสงฆ์ เนื่องจากวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมาแต่อดีต พระสงฆ์จึงอยู่ในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณและผู้เผยแพร่ภูมิปัญญา พระสงฆ์สามารถใช้โอกาสในการแสดงธรรม การสอนศีลธรรม และกิจกรรมทางศาสนาเพื่อสอดแทรกความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนการปลูกจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมให้แก่พุทธศาสนิกชน วิธีการให้ความรู้ของพระสงฆ์อาจทำได้หลายรูปแบบ การบรรยายธรรมและการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อเชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับการอนุรักษ์ศาสนสถานและโบราณวัตถุ การจัดกิจกรรมอบรม ประชุม หรือเวทีเสวนาแก่ชุมชน เพื่อสร้างความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์ การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการบูรณะปฏิสังขรณ์วัดหรือโบราณสถาน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อท้องถิ่นหรือสื่อสมัยใหม่ เช่น แผ่นพับ หนังสือธรรมะ สื่อออนไลน์ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง การให้ความรู้เช่นนี้ไม่เพียงช่วยเพิ่มพูนความเข้าใจด้านศิลปวัฒนธรรมแก่ประชาชนเท่านั้น หากยังช่วยปลูกฝังคุณค่าแห่งการอนุรักษ์ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม และกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่สืบไป

2. ความร่วมมือในการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุกับหน่วยงานราชการ

การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุเป็นภารกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือของหลายฝ่าย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบูรณะและดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมของชาติ จำเป็นต้องอาศัยทั้งความรู้ทางวิชาการและทรัพยากรจากหน่วยงานราชการที่มีความเชี่ยวชาญและมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแล ขณะเดียวกันพระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้ดูแลโดยตรงในพื้นที่วัดก็มีบทบาทสำคัญในการเป็นสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนกับหน่วยงานรัฐ

3. ความร่วมมือดังกล่าวมักปรากฏในหลายลักษณะ

การบูรณะซ่อมแซม พระสงฆ์ทำหน้าที่ประสานงานและเสนอข้อมูลความเสียหายแก่กรมศิลปากรหรือหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้การบูรณะเป็นไปตามหลักวิชาการและคงไว้ซึ่งคุณค่าเดิม การจัดทำทะเบียนและฐานข้อมูล หน่วยงานราชการ เช่น กรมศิลปากร มีหน้าที่สำรวจ บันทึก และประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถาน ขณะที่พระสงฆ์ช่วยให้ข้อมูลเชิงพื้นที่และประวัติความเป็นมาที่สืบทอดจากชุมชน การเผยแพร่ความรู้แก่สาธารณชน พระสงฆ์ร่วมกับหน่วยงานการศึกษาและวัฒนธรรม จัดกิจกรรม

เผยแพร่ความรู้ด้านการอนุรักษ์ ทั้งในรูปแบบการอบรม เวทีเสวนา และการจัดนิทรรศการ การสร้างเครือข่ายชุมชน พระสงฆ์เป็นผู้นำทางศาสนาและจิตใจ จึงสามารถชักชวนประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอนุรักษ์ที่หน่วยงานราชการริเริ่ม เช่น โครงการบูรณะวัด โครงการฟื้นฟูโบราณสถานท้องถิ่น กล่าวได้ว่า ความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์กับหน่วยงานราชการเป็นการบูรณาการ “พลังศรัทธา” ของชุมชนเข้ากับ “พลังวิชาการและกฎหมาย” ของรัฐ ทำให้การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความยั่งยืน และยังคงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมไว้เพื่อสังคมในอนาคต

สรุปบทบาทของพระสงฆ์ในการดูแลรักษาโบราณสถานถือเป็นงานที่สำคัญ เนื่องจากพระสงฆ์เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องและใกล้ชิดกับโบราณสถานและศาสนวัตถุในวัดโดยตรง อดีตพระสงฆ์จำนวนมากมีความรู้ด้านงานช่างและศิลปกรรม สามารถบูรณะ ซ่อมแซม และดูแลรักษาโบราณสถานหรือโบราณวัตถุอันทรงคุณค่าภายในวัดได้ด้วยตนเอง ส่งผลให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณชนโดยรวม พระสงฆ์ยังควรทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ พร้อมทั้งกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมและรอบคอบในการใช้ประโยชน์จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อให้คงคุณค่าและความยั่งยืนสืบไป

บทสรุป

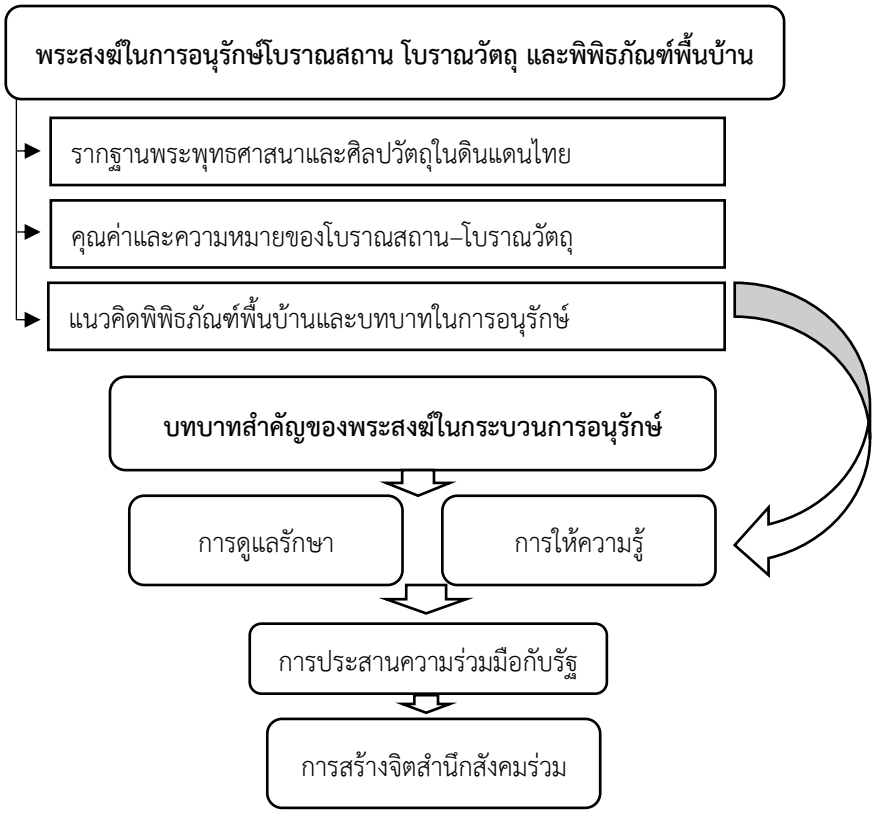

แผนภาพที่ 1 บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

บทสรุปจากการศึกษา “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน” โดยสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

1) การรับรู้รากฐานพระพุทธศาสนาและศิลปวัตถุในดินแดนไทย พระพุทธศาสนาเถรวาทเผยแผ่เข้ามาในดินแดนไทยตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยมีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นคณะสมณทูตเข้ามายังแคว้นสุวรรณภูมิ หลักฐานสำคัญที่ค้นพบ เช่น ศิลาธรรมจักร กวางหมอบ และแท่นสถูปที่จังหวัดนครปฐม ล้วนสะท้อนถึงร่องรอยการตั้งมั่นของ

พระพุทธศาสนาและเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อเกิดโบราณวัตถุและศิลปวัตถุในแผ่นดินไทย อันเป็นรากฐานของศิลปวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อมา

2) การทำความเข้าใจคุณค่าและความหมายของโบราณสถาน–โบราณวัตถุ โบราณสถานและโบราณวัตถุมีคุณค่าในฐานะพยานแห่งอดีต โบราณสถานเป็นสิ่งก่อสร้างติดอยู่กับที่ ไม่สามารถเคลื่อนย้ายได้ เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ หรือเมืองโบราณ ขณะที่โบราณวัตถุเป็นสิ่งของเก่าแก่ที่อาจเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหรือสร้างขึ้นโดยฝีมือมนุษย์ เช่น พระพุทธรูป ศิลาจารึก เครื่องดนตรี หรือเครื่องมือหิน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความรุ่งเรืองด้านศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี แต่ยังแสดงถึงภูมิปัญญาและเอกลักษณ์ของชาติ ดังนั้น การอนุรักษ์จึงมิใช่เพียงการรักษาสภาพ หากแต่เป็นการธำรงคุณค่าและการสืบทอดจิตวิญญาณทางวัฒนธรรม

3) การทำความเข้าใจแนวคิดพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านและบทบาทในการอนุรักษ์ พิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทำหน้าที่รวบรวม อนุรักษ์ วิจัย และจัดแสดงสิ่งของในท้องถิ่น โดยมิได้จำกัดอยู่เฉพาะโบราณวัตถุที่มีมูลค่าสูง แต่ยังครอบคลุมถึงวัตถุทางชาติพันธุ์ที่สะท้อนวิถีชีวิตและภูมิปัญญาของชุมชน วัตถุที่จัดแสดงอาจเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ พืชสมุนไพร หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น จุดประสงค์สำคัญคือการทำให้คนในชุมชนรู้จักตนเอง ภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรม และใช้พิพิธภัณฑ์เป็นแหล่งเรียนรู้เพื่อการศึกษาและการพัฒนาสังคม

4) บทบาทสำคัญของพระสงฆ์ในกระบวนการอนุรักษ์ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุ สามารถจำแนกได้อย่างน้อย 3 ประการ ดังนี้

(1) บทบาทในฐานะผู้ดูแลและพิทักษ์โบราณสถาน พระสงฆ์เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงในการดูแลรักษาศาสนสถานและศาสนวัตถุในวัด ทั้งการซ่อมแซม บูรณะ และป้องกันการบุกรุกหรือทำลาย ซึ่งในอดีตพระสงฆ์มักอาศัยแรงศรัทธาและการร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านในการดูแลวัดและโบราณสถาน

(2) บทบาทในฐานะผู้ถ่ายทอดความรู้และสร้างจิตสำนึก พระสงฆ์ทำหน้าที่เผยแพร่ความรู้ด้านคุณค่าและความสำคัญของโบราณสถาน–โบราณวัตถุ ผ่านการเทศนา การสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และการจัดกิจกรรมทางศาสนา ทำให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของการอนุรักษ์ และปลูกฝังจิตสำนึกเชิงวัฒนธรรมตั้งแต่ระดับชุมชน

(3) บทบาทในฐานะผู้ประสานงานและผู้ร่วมพัฒนา พระสงฆ์มักเป็นผู้นำในการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการ และภาคประชาชน เพื่อผลักดันการสำรวจ การขึ้นทะเบียน และการบูรณะโบราณสถานให้เป็นไปตามหลักวิชาการ ทั้งยังช่วยเชื่อมโยงระหว่างพลังศรัทธาของชุมชนกับพลังวิชาการและกฎหมายของภาครัฐ

5) การสรุปบทเรียนและการสร้างจิตสำนึกสังคมร่วม บทบาทของพระสงฆ์และพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านจึงเป็นกลไกสำคัญที่ทำงานคู่กัน พระสงฆ์มีหน้าที่ดูแลโดยตรงในพื้นที่ศาสนสถาน ส่วนพิพิธภัณฑ์พื้นบ้านทำหน้าที่รวบรวมและเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน การบูรณาการพลังศรัทธาของพระสงฆ์กับพลังวิชาการและกฎหมายของรัฐ ตลอดจนความร่วมมือของชุมชน จะทำให้การอนุรักษ์โบราณสถานและโบราณวัตถุมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ มีพลังขับเคลื่อนจากชุมชน และเกิดความยั่งยืนในการสืบทอดคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาติให้คงอยู่สืบไป

เอกสารอ้างอิง

พระมหาเสถียร ถาวรธมฺโม (เกษาชาติ). (2555). **การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์โบราณสถานของพระสังฆาธิการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักโบราณคดี กรมศิลปากร. (2550). **แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์.** กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

กรมศิลปากร. (2533). **แผนแม่บทนครประวัติศาสตร์พระนครศรีอยุธยา.** กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์สมาพันธ์.

อนุวิทย์ เจริญศุภกุล. (2530). **รายงานการสำรวจโบราณสถานเมืองสุโขทัยเก่า.** เมืองโบราณ, 4(1).

ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด.

บ้านจอมยุทธ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.baanjomyut.com/library_2/museum/index.html [เข้าถึงเมื่อ 12 สิงหาคม 2568].

กรมศิลปากร. (2539). **คู่มือการปฏิบัติงานของภัณฑารักษ์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ.**

สภาการพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ICOM). **ข้อมูลเกี่ยวกับการจัดตั้งและการสนับสนุนโดย UNESCO ตั้งแต่ พ.ศ. 2489.**

พระเทพปริยัติสุธี (วรวิทย์ คงฺคปญฺโญ). (2540). **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่องการคณะสงฆ์และการพระศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

Hudson. (1978). **Cultural: Conservation Economic Development.** In Conservation and Tourism. London: Heritage Trust.

กรมศิลปากร. (2548). **พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (พิมพ์ครั้งที่ 9).** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมาพันธ์.

สุรศักดิ์ ศรีสำอาง. (2542). **โบราณคดี ประวัติศาสตร์ และศิลปะ.** กรุงเทพมหานคร: แพร่วิทยา.

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร. (2542). **คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม.** กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ. (2540**). คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการ ปี 2538–2540.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สหธรรมิก จำกัด.

Carter, Larry W. (1972). **Environmental Impact Assessment.** New York: McGraw-Hill Book Company.

ปิ่นรัชฎ์ กาญจนัษฐิติ. (2552). **การอนุรักษ์มรดกสถาปัตยกรรมและชุมชน.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุธาชัย ยิ้มประเสริฐ. (2533). **พระปฐมเจดีย์กับเมืองนครปฐม.** ศิลปวัฒนธรรม, 12(1).

สมรรถนะการวิจัย : ตัวช่วยครูไทยพัฒนาผู้เรียน

RESEARCH COMPETENCY: AS A KEY FACTOR FOR ENHANCING THAI TEACHERS' ABILITY IN LEARNER DEVELOPMENT.

บุณฑริก ศรีบุญเรือง[1] วงศ์วิศว์ หมื่นเทพ[2], ตระกูล จิตวัฒนากร[3]
นักศึกษาปริญญาเอก[1], อาจารย์ที่ปรึกษา สาขาการพัฒนาธุรกิจและทุนมนุษย์ คณะศิลปะศาสตร์
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ[2,3]
Boontharik Sriboonruang[1]Wongwit Muemthep[2], Trakul Chiwattanakorn[3]
PhD. Student in Business and Human Capital Development[1], Advisor, Faculty of Liberal Arts[1],
North Bangkok University[2,3]
Corresponding Author E-mail: caty990bs@gmail.com[1]

(Received : August 12, 2025; Edit : August 30, 2025; accepted : September 5, 2025)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสมรรถนะการวิจัยของครู บทบาทของครูในฐานะนักวิจัย และนำเสนอแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะดังกล่าวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยบทความนี้เขียนขึ้นจากการสังเคราะห์วรรณกรรมและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสมรรถนะทางการวิจัย เป็นความสามารถของบุคคลในการดำเนินการวิจัยให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่สมรรถนะทางการวิจัย มีองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านเจตคติ สมรรถนะการวิจัยของครูผู้สอน มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นอย่างมาก ทั้งในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สมรรถนะทางการวิจัยที่มีในตัวครู จะสนับสนุนให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้การวิจัยมาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนหรือแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละกลุ่มที่มีความต้องการที่แตกต่างกัน เช่น มีการค้นหาวิธีสอนที่ดีขึ้น จัดหานวัตกรรมมาใช้ในการสอน นำวิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์ผู้เรียน วิเคราะห์ผลการเรียน ประเมินผลการเรียน รวมทั้งวิเคราะห์ประสิทธิภาพการสอนของครู เพื่อการพัฒนาและแก้ปัญหาขณะจัดการเรียนการสอน มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์หรือวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากการให้ความรู้ การฝึกทักษะเชิงปฏิบัติการ และการสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องการวิจัยให้กับครูแล้ว นโยบายจากผู้บังคับบัญชาหรือจากหน่วยงานต้นสังกัด ที่กำหนดให้ใช้ผลงานวิจัยเป็นองค์ประกอบหนึ่งของการเลื่อนเงินเดือนและการขอมีหรือขอเลื่อนวิทยฐานะ จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สนับสนุนให้ครูหันทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเพิ่มขึ้น

คำสำคัญ: สมรรถนะ, สมรรถนะการวิจัย, คุณภาพผู้เรียน

Abstract

This academic article aims to highlight the importance of teachers' research competencies, their role as researchers, and propose strategies to enhance these competencies to improve student quality. The article synthesizes relevant literature and academic documents. Research competency refers to an individual's ability to successfully conduct effective research and comprises three main components: knowledge competency, skills competency, and attitude competency. Teachers' research competencies significantly impact student development, problem-solving, and quality enhancement. Such competencies enable teachers to design teaching activities that apply research to improve instructional processes or address classroom issues tailored to diverse learner needs. Examples include finding better teaching methods, integrating innovative teaching tools, employing research for learner analysis, evaluating learning outcomes, and assessing teaching effectiveness for continual improvement. Besides providing knowledge, practical skill training, and fostering positive research attitudes among teachers, supportive policies from supervisors or educational agencies—such as using research output in salary promotion and professional advancement decisions—serve as additional motivators for teachers to engage in research aimed at improving student quality.

Keywords: competency, Research competency, Student quality

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ในมาตรา 30 กำหนดให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา และมาตรา 24 (5) ที่ระบุว่า ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน นอกจากนั้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้เน้นความสำคัญของการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยนำกระบวนการวิจัยมาเป็นตัวช่วย ซึ่งครูจำเป็นจะต้องมีสมรรถนะทางการวิจัยจึงจะสามารถนำการวิจัยมาใช้เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545)

การวิจัยทางการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ช่วยให้ผู้สอนทราบผลการจัดการเรียนการสอน หาแนวทางแก้ปัญหา และพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ วิไลวรรณ จันน้ำใส (2555) ที่ศึกษาปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30 ผลการวิจัยพบว่าครูมีทัศนคติต่อการทำวิจัยในชั้นเรียนสูงสุด 3 ลำดับ ได้แก่ การวิจัยในชั้นเรียน สามารถพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้ดีขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด $\overline{X}$ = 4.59, S.D.= 0.52 รองลงมาได้แก่ ผลการวิจัยในชั้นเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง $\overline{X}$ = 4.59, S.D. = 0.55 และการวิจัยช่วยเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการจัดการเรียนรู้ของครูให้ดีขึ้น $\overline{X}$ = 4.56, S.D. = 0.55 ตามลำดับ ดังนั้น การส่งเสริมการวิจัยในภาคการศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการบรรลุเป้าหมายของแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเตรียมความพร้อมของคนไทยในการเผชิญกับความท้าทายของศตวรรษที่ 21 และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก (ทิศทางการวิจัยทางการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2568–2570, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา 2568)

การวิจัยในชั้นเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับครูทุกคน เพราะการวิจัยในชั้นเรียนจะช่วยครูในการพัฒนาหลักสูตร ค้นหาวิธีสอนใหม่ๆ ค้นพบสื่อและนวัตกรรมการสอนใหม่ๆ ตลอดจนรูปแบบการวัดและประเมินผลใหม่ ที่มีความหลากหลายเหมาะสมกับผู้เรียน และการที่ครูจะดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ครูผู้สอนต้องมีความรู้

ความเข้าใจ และมีทักษะในด้านการทำวิจัย หรือมีสมรรถนะทางการวิจัย การพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร เพราะวิธีการพัฒนาครูส่วนมากไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและความต้องการในการปฏิบัติงานจริงของครู และตัวครูผู้สอนเองยังคงประสบปัญหาในด้านการวิจัยในชั้นเรียนหลายเรื่อง เช่น ขาดความรู้ความเข้าใจและทักษะในการทำวิจัยในชั้นเรียน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการพัฒนาสมรรถนะทางการวิจัยให้กับครู ดังนั้น บทความนี้จะนำเสนอเนื้อหาครอบคลุมตั้งแต่ความหมายและความสำคัญของสมรรถนะการวิจัย องค์ประกอบและการประเมินสมรรถนะการวิจัยของครู บทบาทของครูในฐานะนักวิจัยสมรรถนะการวิจัยกับการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยครู

สมรรถนะการวิจัย

สมรรถนะมีความสำคัญเป็นอย่างมากในปัจจุบัน ในมุมของการแข่งขัน ทำให้องค์กรต่าง ๆ ทั้งด้านการบริหารจัดการและการพัฒนาด้านสมรรถนะของบุคลากรภายในองค์กรอย่างต่อเนื่อง ด้วยเหตุผลที่ว่าถ้าหากสามารถเพิ่มสมรรถนะด้านต่าง ๆ ของบุคลากรภายในองค์กรได้ จะส่งผลให้การปฏิบัติงานของบุคลากรมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถแบ่งประเภทของสมรรถนะได้ ดังนี้ 1.สมรรถนะหลัก (Core Competency) หมายถึง คุณลักษณะซึ่งสะท้อนลักษณะพฤติกรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ร่วมกันในกลุ่มข้าราชการพลเรือนทั้งระบบ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้องค์การสามารถบรรลุเป้าหมายและภารกิจตามวิสัยทัศน์ขององค์การได้ 2. สมรรถนะประจำหน้าที่ หรือสมรรถนะประจำสายงาน (Functional Competency) หมายถึง คุณลักษณะที่กำหนดไว้สำหรับแต่ละสาขาวิชาชีพ หรือวิชาชีพเฉพาะ ที่แสดงให้เห็นถึง ความรู้ ทักษะ ความสามารถของบุคคลที่ปฏิบัติงานประจำ เพื่อให้งานสำเร็จและได้ผลลัพธ์ตามที่องค์การต้องการ เช่น สมรรถนะการวิจัย ก็เป็นส่วนหนึ่งของสมรรถนะประจำสายงาน ด้านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน (Analysis & Synthesis & Classroom Research) (จอมภัค จันทะคัต, 2561; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน,2553)

สมรรถนะการวิจัย (Research Competency) ถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถนะการวิจัย เป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรม ที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของบุคคล หรือความสามารถที่บุคคลพึงมี ในการดำเนินงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบด้วยความรู้ ทักษะและคุณลักษณะเฉพาะที่จำเป็นสำหรับการวางแผน ตั้งแต่ขั้นตอน การตั้งปัญหา การออกแบบวิจัย การดำเนินการ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การนำเสนอและการเผยแพร่ผลงานวิจัยอย่างมีจริยธรรมและความรับผิดชอบ รวมไปถึงความสามารถหรือทักษะที่ตนได้ฝึกฝนและปฏิบัติมาอย่างเชี่ยวชาญ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้บุคคลสามารถนำออกมาใช้เพื่อปฏิบัติงานวิจัยในสาขาของตนเองหรือที่ตนเองรับผิดชอบได้จนเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายและแผนงานที่ตนตั้งไว้ ทั้งนี้ผลงานดังกล่าวสามารถนำไปใช้ประโยชน์หรือสามารถเพิ่มพูนความรู้ในสาขาของตนและเกิดผลกระทบต่อสังคมได้อย่างแท้จริง (ชูชัย สมิทธิไกร, 2552; สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2553; ปิยวรรณ บุญเพ็ญ และคณะ, 2561; พัชราภรณ์ ลาภานันท์, 2564) ในมุมมองของนักการศึกษาต่างประเทศ สมรรถนะการวิจัยเป็นผลรวมของคุณลักษณะด้านความรู้ ศักยภาพ ทักษะ และทัศนคติ หรือความสามารถที่บุคคลควรมี ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลประสบความสำเร็จในการทำงานหรือดำเนินการวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ (American Educational Research Association, 2006)

สรุปได้ว่าสมรรถนะการวิจัย คือ ความสามารถของบุคคลในการดำเนินการวิจัยให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครอบคลุมการบูรณาการของ ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะส่วนบุคคล ที่เอื้อต่อการวิจัย การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยช่วยส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบและสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์บริบททั้งในระดับท้องถิ่นและสากล โดยเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้ การแข่งขัน และการพัฒนาที่ยั่งยืนในโลกยุคใหม่

สมรรถนะการวิจัยมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในหลายด้าน เช่น สมรรถนะการวิจัยช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม ซึ่งการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ใหม่และนวัตกรรม ซึ่งเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศและสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ประเทศที่พัฒนาแล้วจึงให้ความสำคัญกับการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2551; Böttcher and Thiel, 2018; Quesada-Pallarès C, Marrs S

and Martínez-Fernández JR, 2022) ช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาและนวัตกรรมท้องถิ่น ที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ สร้างประโยชน์ทั้งในเชิงพาณิชย์และสาธารณะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556; ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ, 2562) ช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ การที่ประเทศมีบุคลากรที่มีสมรรถนะการวิจัยสูง ช่วยให้ประเทศสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ดีขึ้น ทั้งด้านวิชาการและเศรษฐกิจ (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2551; Böttcher and Thiel, 2018) ช่วยให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจัยที่มีสมรรถนะสูงจะช่วยให้สามารถใช้ทรัพยากร ที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง (ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ, 2562) ช่วยพัฒนาทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ผู้ที่มีสมรรถนะการวิจัยจะมีทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญสำหรับการทำงานในทุกสาขา ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Quesada-Pallarès C, Marrs S and Martínez-Fernández JR, 2022; สุชาวดี สมสำราญ, 2024) ช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันทั้งในและต่างประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2556) และช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมโดยรวม ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและสังคมโดยรวม (สำนักงานคณะกรรม การวิจัยแห่งชาติ, 2551; พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ, 2565)

สรุปได้ว่าสมรรถนะการวิจัยมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศและเศรษฐกิจฐานความรู้ (knowledge-based economy) ช่วยยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศในเวทีโลก ทั้งด้านวิชาการและเศรษฐกิจ ส่งเสริมทักษะคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ ช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาและนวัตกรรมท้องถิ่นที่เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ สร้างประโยชน์ทั้งในเชิงพาณิชย์และสาธารณะ และช่วยสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถาบันทั้งในและต่างประเทศ

สมรรถนะการวิจัยประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ที่นักวิจัยจำเป็นต้องพัฒนาอย่างสมดุลเพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบโจทย์สังคมในยุคปัจจุบันได้แก่ 1) ด้านความรู้ นักวิจัยควรมีความรู้ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับนโยบายของรัฐ ตลอดจนเข้าใจโครงสร้างและหน้าที่ของคณะหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมถึงต้องมีความรู้ด้านกฎหมายและจริยธรรมการวิจัย เพื่อให้การดำเนินงานสอดคล้องกับกรอบกติกาทางวิชาการและสังคม 2) ด้านทักษะ ทักษะสำคัญที่จำเป็นสำหรับนักวิจัยในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ทักษะพื้นฐาน เช่น การเขียน การนำเสนอรายงาน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะเฉพาะทาง เช่น การสื่อสาร การวิเคราะห์ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี การใช้คอมพิวเตอร์ และการทำงานเป็นทีม ทักษะด้านการจัดการข้อมูล เช่น การเข้าใจข้อมูลเชิงลึก และการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ 3) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือเจตคติ นักวิจัยควรมีประสบการณ์ในการทำวิจัย โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนหรือมหาวิทยาลัยที่เน้นการวิจัย มีทัศนคติที่ดีต่อการวิจัย มีความสามารถในการปรับตัว และตระหนักถึงคุณค่าของการสร้างองค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อสังคม (Knight, Moore, and Coperthwaite, 1999; Paulson, 2001)

สมรรถนะการวิจัยของครู

สมรรถนะการวิจัยของครู เป็นความสามารถของครูในการดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้แก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Thephussadin Na Ayuthaya, 2011) โดยครูที่มีสมรรถนะด้านการวิจัยจะสามารถวางแผนและออกแบบการวิจัยในบริบทของตนเอง ศึกษาและวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งพัฒนานวัตกรรมและวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับผู้เรียน (Suksai, 2018) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้สอนแบบเดิม ไปสู่ครูนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญและเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหาที่สอน (Kritsada Krudthong, 2008) สมรรถนะการวิจัยเป็นความสามารถในการดำเนินการวิจัยให้ประสบความสำเร็จ โดยครอบคลุมถึงเงื่อนไขและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการดำเนินงานวิจัย ซึ่งแสดงถึงการบูรณาการความรู้ ทักษะ และ เจตคติของผู้วิจัย (ปิยวรรณ บุญเพ็ญ และคณะ, 2561) และเป็นความสามารถพื้นฐานของนักวิจัยในการผลิตหรือสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของ

สังคม โดยสมรรถนะดังกล่าวเป็นคุณลักษณะสำคัญที่นักวิจัยควรมี เพื่อการดำเนินงานวิจัยที่มีประสิทธิภาพ (วิโรจน์ หมื่นเทพ, 2561)

ความสำคัญของสมรรถนะวิจัยของครู

สมรรถนะการวิจัยของครูมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยครูให้สามารถสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน และการพัฒนาวิชาชีพครู ครูที่มีสมรรถนะการวิจัยสูงจะสามารถนำผลการวิจัยมาพัฒนาการเรียนการสอน และปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาโดยรวม พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ, 2565) การมีสมรรถนะด้านการวิจัยยังช่วยส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนและกระบวนการวิจัย สามารถนำผลการวิจัยไปปรับปรุงวิธีการสอนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง (Thephussadin Na Ayuthaya, 2011) ช่วยให้ครูสามารถวางแผนและดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริง รวมถึงพัฒนานวัตกรรมและวิธีการสอนใหม่ ๆ ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน (Suksai, 2018) ช่วยให้ครูสามารถแก้ไขปัญหาและปรับปรุงการเรียนการสอนตามบริบทจริงในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Thephussadin Na Ayuthaya, 2011) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมทางการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสภาพแวดล้อม (Wongwanich, 2012) ทำให้ครูมีความชำนาญและเป็นผู้รู้ ที่สามารถถ่ายทอดและแนะนำครูคนอื่น ๆ ได้ (Kritsada Krudthong, 2008) ช่วยพัฒนาวิชาชีพครูอย่างต่อเนื่องและเป็นมืออาชีพ (Suksai, 2018) ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณภาพและพัฒนาศักยภาพได้เต็มที่ตามเป้าหมายการเรียนรู้ (Thephussadin Na Ayuthaya, 2011) สมรรถนะการวิจัยเป็นทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ในระดับสากล สมรรถนะการวิจัยถูกจัดเป็นหนึ่งในทักษะสำคัญของศตวรรษที่ 21 ที่ช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงและความซับซ้อนของโลกยุคใหม่ (Quesada-Pallarès C, Marrs S and Martínez-Fernández JR, 2022) และที่สำคัญไม่แพ้กัน สมรรถนะการวิจัยเป็นเครื่องมือพัฒนาวิชาชีพและความก้าวหน้าในสายงานบุคลากรที่มีสมรรถนะการวิจัยสูงจะมีโอกาสก้าวหน้าในสายงานมากขึ้น และสามารถเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงในองค์กร (Rebecca Morris, 2024)

องค์ประกอบของสมรรถนะการวิจัย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับสมรรถนะการวิจัยของครูทั้งภายในและภายนอกประเทศ พบว่าสมรรถนะการวิจัยของครูหรือสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียน หมายถึง คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมของครูที่เป็นผลมาจากความรู้ ทักษะ และเจตคติ โดยครูเป็นผู้วิจัยและนำผลการวิจัยไปใช้แก้ปัญหาในชั้นเรียนของตนอย่างเป็นระบบ แบ่งออกเป็น 3 ด้านได้แก่

สมรรถนะด้านความรู้ในการวิจัยของครู หมายถึง ความรู้ที่ครูต้องมีเพื่อให้สามารถดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมความรู้เกี่ยวกับระเบียบวิธีวิจัย เช่น การกำหนดปัญหาวิจัย การตั้งวัตถุประสงค์ การออกแบบการวิจัย การพัฒนาเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล รวมถึงความรู้เฉพาะเรื่องหรือเนื้อหาที่ทำการวิจัย ความรู้ทางสถิติ ความสามารถในการตั้งคำถามวิจัยและเลือกเครื่องมือเก็บข้อมูลที่เหมาะสม ความรู้ในการสืบค้นข้อมูล และความรู้ด้านเทคโนโลยีและการสื่อสาร โดยครูสามารถเรียนรู้ความรู้เหล่านี้ได้จากแหล่งต่าง ๆ เช่น เอกสารงานวิจัยที่ผ่านมา การสั่งสมประสบการณ์ของตนเองและผู้อื่น รวมถึงการฝึกอบรมและการปฏิบัติจริงในชั้นเรียน นอกจากนี้ครูต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลวิจัย รวมถึงถ่ายทอดความรู้สู่ผู้อื่นได้ (วิโรจน์ หมื่นเทพ,2561; สุภาวดี จันทร์ดิษฐ์, 2562; ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ, 2562; จิราพร สุวรรณสารคุณ, 2021) ความรู้เหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและนำผลการวิจัยไปใช้แก้ไขปัญหาในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิผล (Wirote Yimklib. 2023)

สมรรถนะด้านทักษะการวิจัยของครู หมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติและดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทักษะสำคัญหลายด้าน เช่น การออกแบบการวิจัยและการเลือกเครื่องมือเก็บข้อมูลที่เหมาะสม ทักษะปฏิบัติด้านวิธีวิทยาการวิจัย เช่น การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงสถิติและเชิงคุณภาพ ทักษะการใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและ

เทคโนโลยีสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทักษะด้านภาษาในการเขียนรายงานและเผยแพร่ผลงานวิจัย การนำผลการวิจัยไปใช้ปรับปรุงการเรียนการสอนและพัฒนานวัตกรรมในชั้นเรียน ทักษะในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ การสะท้อนผลและพัฒนางานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ทักษะเหล่านี้ช่วยให้ครูสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ พัฒนานวัตกรรม และนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในชั้นเรียนและสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วิโรจน์ หมื่นเทพ, 2561; Wirote Yimklib, 2023; ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ, 2562; จิราพร สุวรรณสารคุณ, 2021)

สมรรถนะด้านเจตคติในการวิจัยของครู หมายถึง ความรู้สึก ทัศนคติ และความคิดเห็นที่ดีต่อการทำวิจัยในชั้นเรียน ครอบคลุมการเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการวิจัย และความตั้งใจจริงในการทำวิจัย ความรับผิดชอบต่อการทำงานวิจัย จรรยาบรรณนักวิจัย และแรงจูงใจในการพัฒนางานวิจัย คุณลักษณะเหล่านี้เป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ครูมีความมุ่งมั่น ทำงานวิจัยอย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ (วิโรจน์ หมื่นเทพ, 2561; Wirote Yimklib, 2023; ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ, 2562) นอกจากนี้ยังพบว่า เจตคติที่ดีช่วยส่งเสริมความคิดริเริ่มสร้างสรรค์และความอดทนในการทำวิจัย รวมถึงการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การวิจัยในชั้นเรียนประสบความสำเร็จและนำไปสู่การพัฒนาการเรียนการสอนที่เป็นระบบ (สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2557; ชนะศึก โพธิ์นอก, 2563)

จากสมรรถนะการวิจัยทั้ง 3 องค์ประกอบ ถือว่าเป็นสมรรถนะที่สำคัญที่มีส่วนช่วยให้ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะครูที่มีสมรรถนะการวิจัยจะสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถปรับปรุงผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายได้เต็มศักยภาพและตรงตามวัตถุประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน การพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ครูสามารถรับมือกับความท้าทายของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง (วิโรจน์ หมื่นเทพ, 2561 ;Suksai, 2018)

การประเมินสมรรถนะการวิจัยของครู

การประเมินสมรรถนะวิจัยของครูสามารถใช้เครื่องมือและวิธีการได้หลากหลายรูปแบบ เพื่อวัดทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในชั้นเรียน โดยวิธีการประเมินที่พบในงานวิจัย และเอกสารวิชาการที่สำคัญ มีดังนี้

1. แบบประเมินพฤติกรรมและทักษะการวิจัย ใช้สังเกตและประเมินพฤติกรรมการดำเนินงานวิจัยจริงของครู เช่น การตั้งคำถามวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผล และการนำเสนอผลงาน (ชนะศึก โพธิ์นอก, 2563)

2. แบบสอบถามสมรรถนะวิจัย ใช้วัดความรู้ความเข้าใจ ทักษะ และเจตคติของครูที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น แบบสอบถามที่มีมาตรฐานความเชื่อมั่นสูง เพื่อประเมินความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล และการนำผลวิจัยไปใช้พัฒนา (ราชภัฏอุบลราชธานี, 2557)

3. การสัมภาษณ์และสอบถามผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินความเหมาะสมและความถูกต้องของรูปแบบการประเมินสมรรถนะ รวมถึงการสะท้อนปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะของครู (ราชภัฏอุบลราชธานี, 2557)

4. การประเมินโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน กำหนดเกณฑ์ประเมินชัดเจน เช่น ด้านการจัดการเรียนรู้การส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม และการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้การประเมินมีความแม่นยำและเป็นระบบ (สำนักงานคณะ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสถิติ ใช้สถิติ เช่น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าที เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมินและตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ (ราชภัฏอุบลราชธานี, 2557)

6. การประเมินความเหมาะสมและความพึงพอใจ ประเมินความพึงพอใจและความเหมาะสมของรูปแบบการประเมินจากผู้ใช้จริง เช่น ครูและผู้บริหาร (ชนะศึก โพธิ์นอก, 2563)

7. การประเมินสมรรถนะผ่านการปฏิบัติจริง ประเมินจากผลงานวิจัยที่ครูได้ดำเนินการจริงในชั้นเรีย เช่น รายงานวิจัย การนำเสนอผลงาน และการนำผลวิจัยไปใช้พัฒนาการเรียนการสอน (ราชภัฏอุบลราชธานี, 2557)

บทบาทของครูในฐานะนักวิจัย

ซึ่งเมื่อครูได้รับการพัฒนา หรือมีสมรรถนะทางการวิจัยทั้ง 3 ด้านแล้ว ครูจะสามารถนำสมรรถนะการวิจัยมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการจัดการเรียนการสอน เริ่มด้วยการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างกลุ่มของผู้เรียน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน รวมถึงใช้รูปแบบวิธีการวัดผลประเมินผลที่หลากหลายสอดคล้องกับตัวชี้วัดระหว่างทาง ตัวชี้วัดปลายทาง หากเกิดปัญหาในการจัดการเรียนการสอน จะนำกระบวนการวิจัยมาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาเพื่อแก้ไขและพัฒนา แล้วเข้าสู่กระบวนการวางแผนจัดการเรียนรู้หรือพัฒนาการเรียนรู้ต่อไป หากกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (รูปแบบการจัดการเรียนรู้) การวัดผลประเมินผลสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้ตามเป้าประสงค์หรือสูงกว่าเป้าประสงค์ กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หรือรูปแบบนั้นก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการรายงานและนำออกเผยแพร่เป็นรูปแบบการสอน หรือนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนที่เป็นแบบอย่าง เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับการเรียนการสอนของแต่ละบุคคลในแต่ละรายวิชาต่อไป จากการศึกษาการนำการวิจัยเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน สามารถเขียนแสดงขั้นตอนได้ดังแผนภาพที่ 1

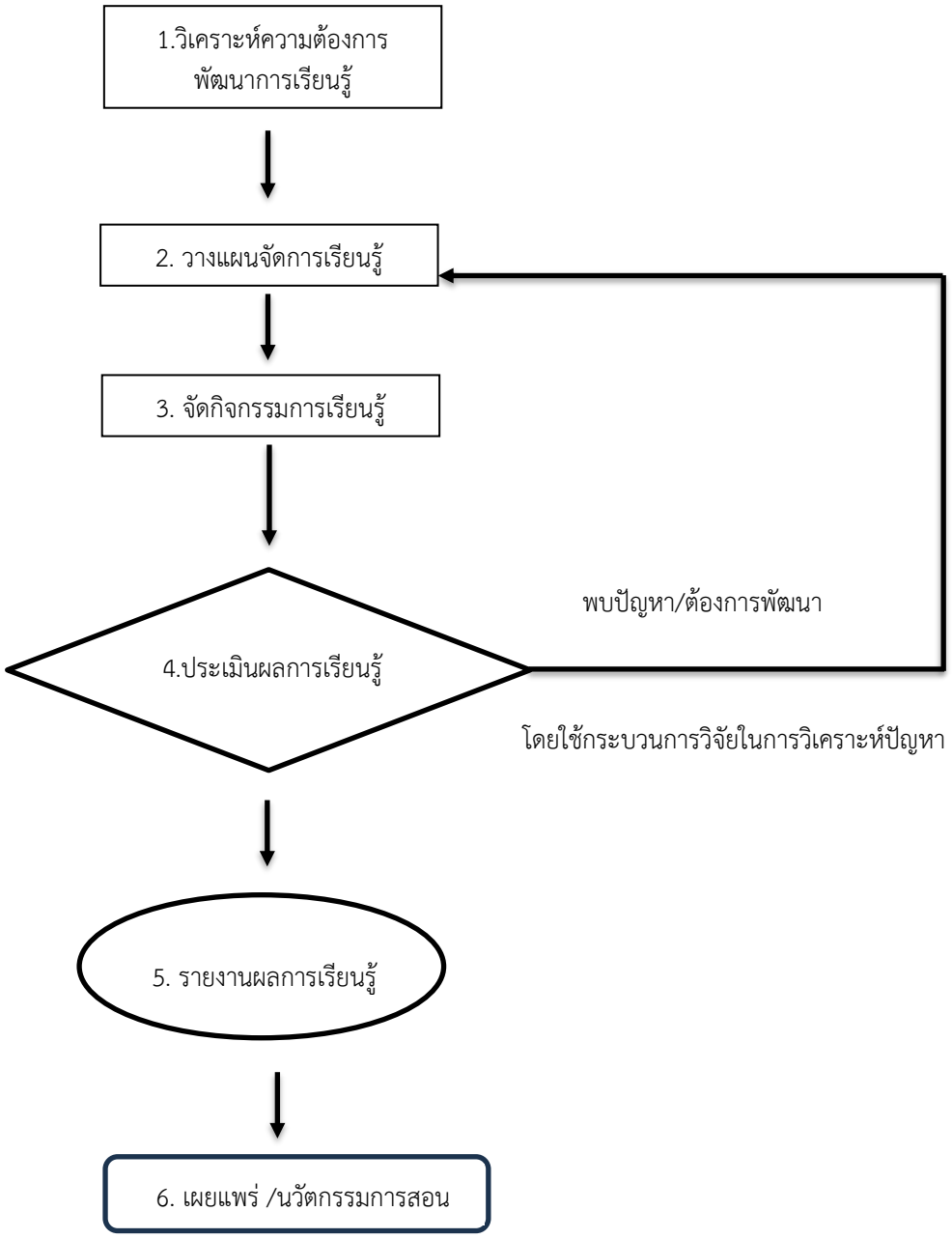

แผนภาพที่ 1 แสดงการใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอน

ที่มา : พัฒนาขึ้นตามแนวทางการบริหารจัดการตามเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการเรียนการสอน ที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการวิจัยในชั้นเรียนเป็นเครื่องมือในการศึกษาและพัฒนา ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นวงจรต่อเนื่องกันไปตลอด เทียบได้กับวงจรคุณภาพเดมมิ่ง (Deming Cycle) หรือวงจร PDCA เพราะการแก้ปัญหาหรือการพัฒนาการเรียนการสอนย่อมไม่มีสิ้นสุด การเรียนการสอนปกติจะมีปัญหาใหม่เกิดขึ้นเสมอ หรือไม่ก็เป็นความพยายามของครูผู้สอนที่จะพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปอีก โดยผลของการวิจัยจะนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอนในครั้งต่อไป ดังนั้นกิจกรรมการเรียนการสอน การวิจัยในชั้นเรียนและการปรับปรุงพัฒนาจึงเกี่ยวเนื่องติดต่อกันไปเป็นวงรอบหรือวงจรแบบไม่สิ้นสุด ดังแผนภาพที่ 2

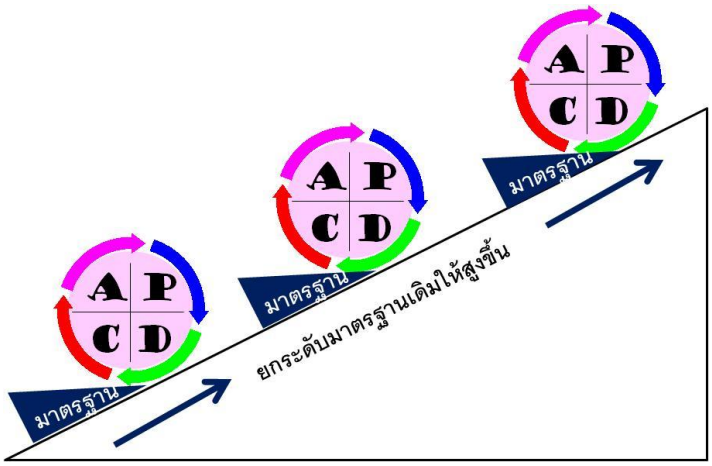

แผนภาพที่ 2 แสดง วงจร PDCA กับการปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง
ที่มา: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (สุธาสินี โพธิจันทร์, 2558)

ถึงแม้จะทราบกันดีอยู่แล้วว่า วิจัยในชั้นเรียนเป็นตัวช่วยให้ครูพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แต่ปัจจุบัน พบว่า ครูยังทำวิจัยน้อยและไม่สอดคล้องกับการจัดการศึกษา การที่ครูผู้สอนจำนวนมากไม่ดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน มีปัจจัยสำคัญหลายประการดังนี้ 1) ขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องงานวิจัย มีข้อจำกัดด้านทักษะและความเข้าใจในกระบวนการวิจัยในชั้นเรียน ขาดทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมทั้งไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหาและนำประเด็นปัญหาสู่การทำวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งหลักสูตรการผลิตครูส่วนใหญ่ยังคงเน้นศาสตร์การสอนมากกว่าหลักการวิจัย ส่งผลให้ครูมีทักษะทางการวิจัยไม่เพียงพอสำหรับบริบทจริงในโรงเรียน 2) ไม่มีเวลาและภาระงานมาก ครูมีภาระการสอนและงานธุรการที่ต้องรับผิดชอบสูง ทำให้ไม่มีเวลาสำหรับการวิจัยในชั้นเรียนอย่างเต็มที่ และกิจกรรมวิจัยมักถูกแยกส่วนจากการสอน อีกทั้งงานประจำที่มากเกินไปก่อให้เกิดข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรในการวิจัย 3) มุมมองและทัศนคติที่ไม่เห็นคุณค่าของการวิจัย ครูบางคนเห็นว่าการวิจัยเป็นเรื่องยุ่งยาก ซับซ้อน หรือมองว่าต้องใช้ทักษะระดับสูง และอาจไม่ตระหนักถึงประโยชน์โดยตรงกับตนเองและผู้เรียน เกิดทัศนคติทางลบและความท้อถอย เมื่อทำวิจัยแล้วรู้สึกว่ายากหรือไม่ประสบผลสำเร็จ 4) ขาดการสนับสนุนและขาดทรัพยากร ขาดพี่เลี้ยงหรือผู้ให้คำแนะนำในการทำวิจัยในชั้นเรียน ขาดเอกสารตัวอย่างงานวิจัยหรือแหล่งสืบค้นข้อมูลที่นำไปใช้เป็นแนวทาง รวมทั้งการขาดงบประมาณ ครูให้ความสำคัญกับการอบรมหรือประกวดผลงานมากกว่าการวิจัยที่พัฒนาเด็กจริงๆ 5) มุมมองที่จำกัดเกี่ยวกับการวิจัย ครูบางคนมองว่าการวิจัยเป็นหน้าที่ของนักวิชาการหรืออาจารย์มหาวิทยาลัย ไม่ใช่บทบาทของครูในโรงเรียน จึงไม่เห็นความสำคัญของการทำวิจัยในชั้นเรียน 6) ระบบประเมินผลและแรงจูงใจที่ไม่ต่อเนื่อง บางครั้งการทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นเพียงกิจกรรมเฉพาะกิจ เช่น เพื่อการเลื่อนตำแหน่ง มิใช่เพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนจริง จึงขาดความต่อเนื่องและยั่งยืน เมื่อตอบสนองเงื่อนไขการประเมินแล้ว ครูจำนวนหนึ่งอาจหยุดการดำเนินงานวิจัย ขาดแรงจูงใจต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (อัครวิชช์ เชิญทอง, 2564; ภัทราพร เกษสังข์, 2559; สุวิมล ว่องวานิช, 2560; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561; สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวัฒน์, 2562; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565)

ดังนั้นในการทำวิจัยของครูควรมาจากการศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงและความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในห้องเรียนหรือในโรงเรียน แล้วจึงวางแผนจัดการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ควบคู่กับการทำวิจัยเพื่อแก้ปัญหา/พัฒนาการจัดการเรียนการสอน นำกระบวนการวิจัยไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน จึงจะเกิดประสิทธิภาพสูงสุด ในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

สมรรถนะการวิจัยกับการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน

การจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ มักกระทำควบคู่ไปกับกระบวนการวิจัย ซึ่งครูที่มีสมรรถนะทางการวิจัย จะสามารถนำกระบวนการวิจัยมาเป็นตัวช่วยหลักในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่นักการศึกษาทั้งในและต่างประเทศได้กล่าวไว้ว่า 1) การวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูระบุและแก้ไขปัญหาการเรียนรู้ของนักเรียนได้ตรงจุด การวิจัยในชั้นเรียน (Action Research) ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนการสอน เช่น นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ หรือขาดความสนใจในการเรียน และสามารถออกแบบแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสมได้ 2) ส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ การทำวิจัยในชั้นเรียนทำให้ครูได้ทดลองและปรับปรุงวิธีการสอนตามหลักฐานที่ได้จากการสังเกต วิเคราะห์ และสะท้อนผล ทำให้การสอนมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น 3) พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาของนักเรียน กระบวนการ วิจัยในชั้นเรียนสามารถออกแบบให้ส่งเสริมการคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาของนักเรียนได้ เช่น การใช้วิธีสอนแบบ Active Learning หรือ Problem-Based Learning ซึ่งช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง 4) สนับสนุนการเรียนรู้แบบเฉพาะบุคคล (Personalized Learning) การวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูสามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคน โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน 5) ส่งเสริมวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพครู ครูที่ทำวิจัยในชั้นเรียนจะมีแนวคิดเชิงพัฒนา (Growth Mindset) และสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนร่วมงานเพื่อพัฒนาการสอนร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน (Mertler, 2019; McNiff and Whitehead, 2011; Sagor, 2011; Johnson, 2019; Zeichner and Noffke, 2001) ในมุมมองของนักการศึกษาไทยการวิจัยในชั้นเรียนสามารถแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนได้ดังนี้ 1) ช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์และแก้ปัญหาของผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบ การวิจัยในชั้นเรียนเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ครูสามารถตรวจสอบปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนผ่านการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์สาเหตุ จากนั้นจึงออกแบบแนวทางปรับปรุงการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน 2) พัฒนานวัตกรรมและรูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน เน้นว่าการวิจัยในชั้นเรียนทำให้ครูสามารถทดลองและปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอน เช่น การใช้สื่อการสอนที่เหมาะสม การบูรณาการเทคโนโลยี และการใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน 3) ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนตามแนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวิจัยในชั้นเรียนช่วยให้ครูออกแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เน้นการเรียนรู้ที่ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในชีวิตจริง 4) เป็นกระบวนการ พัฒนาวิชาชีพครูและสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน การทำวิจัยในชั้นเรียนเป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยให้ครูได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองผ่านกระบวนการสะท้อนคิด (Reflective Practice) การใช้กระบวนการวิจัยทำให้ครูสามารถปรับปรุงกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการวิจัยช่วยให้ครูสามารถวิเคราะห์ปัญหาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างละเอียด วางแผนแก้ไขปัญหา ทดลองใช้นวัตกรรมหรือกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในบริบทจริง และเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ร่วมกันภายในโรงเรียน โดยครูสามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อปรับปรุงคุณภาพ การสอนร่วมกัน ผู้บริหารต้องสนับสนุนให้ครูมีการทำวิจัยในชั้นเรียน โดยมุ่งหวังเพื่อแก้ปัญหา ยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน และพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ(ทิศนา แขมมณี, 2563; ไพฑูรย์ สินลารัตน์, 2561; สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวัฒน์, 2562; สุวิมล ว่องวาณิช, 2560; Chochu and Buasuwan, 2020)

จะเห็นได้ว่าสมรรถนะการวิจัยของครู จะถูกถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน หรือพัฒนาคุณภาพผู้เรียน หรือวิจัยในชั้นเรียน ที่เราเคยได้ยินกัน ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านกล่าวถึงความหมายของคุณภาพผู้เรียนว่าคือ การที่ผู้เรียนมีความสามารถตามเป้าหมายของหลักสูตร ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และคุณธรรมจริยธรรม สามารถปฏิบัติงานหรือดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสังคม (พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2554; ภัคพร บุญเคล้า, 2555; วิสิทธิศักดิ์ ชัยเกิด, 2559; กลงกรณ์ จ้าวตระกูล, 2561) นอกจากนี้ คุณภาพผู้เรียนยังหมายถึง การมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เช่น คนเก่ง คนดี มีทักษะทางสังคม มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม และค่านิยมที่ดี มีความสุขในการทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข มีทักษะชีวิต ใช้ความรู้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม (พร้อมพิไล บัวสุวรรณ, 2554; สำนักงานเลขาธิการสภา

การศึกษา, 2563) รวมถึงการมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่ดี และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข (กรมส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562) นอกจากนี้ คุณภาพผู้เรียนยังสะท้อนถึงผลลัพธ์ของกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและคุณภาพการสอนของครู ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพและคุณลักษณะที่เหมาะสมตามความต้องการของสังคม (กลงกรณ์ จ้าวตระกูล, 2561)

สรุปได้ว่าคุณภาพผู้เรียน หมายถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน ซึ่งเป็นผลสะท้อนมาจากประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนของครู ครูที่มีสมรรถนะการวิจัยจะสามารถนำกระบวนการ วิจัยมาใช้ในการแก้ปัญหาและพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับคุณภาพของการบริหารจัดการของสถานศึกษา ก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยครู

สมรรถนะการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาการเรียนการสอนผ่านกระบวนการ วิจัยในชั้นเรียน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม สมรรถนะการวิจัยของครูยังคงมีความสำคัญ จำเป็นที่ต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีมุมมองในการพัฒนาที่อ้างอิงแนวคิดทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้ครูมีความรู้และทักษะในการทำวิจัยในชั้นเรียน การพัฒนาวิชาชีพครูผ่านการฝึกอบรมที่มีคุณภาพสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ 1) การจัดหลักสูตรที่ครอบคลุมกระบวนการวิจัย เช่น การตั้งคำถามวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการเขียนรายงานวิจัย (Creswell, 2012) 2) พัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน เน้นให้ครูเข้าใจวิธีการและขั้นตอนการวิจัยที่ใช้ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างลึกซึ้ง (วิโรจน์ หมื่นเทพ, 2561) 3) การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านการวิจัยอย่างต่อเนื่อง การฝึก อบรมปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำวิจัยระยะสั้น เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการวิจัย (ผาณิดา จุช้วยสุวรรณ, 2564; ณัฐนันท์ วงษ์กลม, รู้แผน & สมนึก, 2562) 4) การใช้ระบบพี่เลี้ยงให้คำปรึกษาด้านวิจัย (Mentoring) และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) โดยสนับสนุนให้ครูเข้ารับคำแนะนำและคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ (ณัฐนันท์ วงษ์กลม, รู้แผน & สมนึก, 2562; สุทธิพงศ์ บุญผดุง, 2557; สุภาวดี จันทร์ดิษฐ์ 2562)

2. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิจัย ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทักษะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครู เครือข่ายการเรียนรู้แบบชุมชนสามารถช่วยให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและพัฒนาความสามารถทางวิชาชีพ แนวทางที่ควรนำมาใช้ได้แก่ 1) การจัดตั้งกลุ่มวิจัยในโรงเรียนหรือระหว่างโรงเรียนเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ (Lieberman & Miller, 2008) 2) การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อสังคมเพื่อเชื่อมโยงครูกับนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ (Siemens, 2005) พัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อช่วยในการสืบค้นข้อมูล การวิเคราะห์ และการนำเสนอผลการวิจัย (ผาณิดา จุช้วยสุวรรณ, 2564) 3) การจัดการประชุมวิชาการและเวทีนำเสนอผลงานวิจัย เพื่อให้ครูมีโอกาสเผยแพร่ผลงานและได้รับข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Darling-Hammond, 2017) 4) จัดให้มีการศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานหรือสถานศึกษาที่มีความเข้มแข็งด้านการวิจัย (ณัฐนันท์ วงษ์กลม พรเทพ รู้แผน และแสน สมนึก, 2562)

3. การสนับสนุนจากภาครัฐและสถาบันการศึกษา นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐและสถาบันการ ศึกษามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้ครูมีส่วนร่วมในการทำวิจัยมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเกิดขึ้นได้เมื่อมีนโยบายที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาอาชีพครู แนวทางที่สามารถนำมาใช้ได้ ได้แก่ 1) การจัดสรรงบประมาณและทุนสนับสนุนสำหรับโครงการวิจัยในโรงเรียน (วาทิต แสงจันทร์ และธรินธร นามวรรณ, 2564) 2) การกำหนดนโยบายที่ลดภาระงานสอนเพื่อให้ครูมีเวลาสำหรับการทำวิจัย (Schleicher, 2018) 3) การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับมหาวิทยาลัยหรือศูนย์วิจัยเพื่อให้ครูได้รับคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญ (Van den Akker, 1999) 4) การกำหนดให้การทำวิจัยเป็นหนึ่งในเกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู เพื่อสร้างแรงจูงใจในการพัฒนางานวิจัย (วาทิต แสงจันทร์ และธรินธร นามวรรณ, 2564) 5) กระตุ้นแรงจูงใจและสร้างขวัญกำลังใจ ให้ครูมีความมุ่งมั่นในการทำวิจัยผ่านการยกย่องและให้รางวัล (ผาณิดา จุช้วยสุวรรณ, 2564) 6) ส่งเสริมทัศนคติและเจตคติที่ดีต่อการ

วิจัย เช่น การสนับสนุนให้ครูมีความเชื่อมั่นและมองว่าการวิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาตนเองและการเรียนการสอน (ณัฐนันท์ วงษ์กลม และคณะ, 2562)

การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยต้องอาศัยการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่มีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ทางวิจัย และการสนับสนุนจากภาครัฐและสถาบันการศึกษา แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้ครูสามารถดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและนำผลลัพธ์ไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนได้อย่างยั่งยืน

บทสรุป

สมรรถนะทางการวิจัยของครู มีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ในขณะที่การเรียนการสอนดำเนินไป สมรรถนะการวิจัยของครูจะถ่ายทอดผ่านกระบวนการวิจัยที่ครูใช้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินผลผู้เรียนควบคู่กันไป เพื่อแก้ปัญหาของผู้เรียนเป็นรายกรณี พร้อมกับวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน เมื่อผู้เรียนได้รับการดูแลเอาใจใส่ ได้รับการแก้ปัญหาหรือพัฒนาได้ตรงจุด สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นของผู้เรียนรายบุคคล ส่งผลให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เป็นไปตามเกณฑ์คุณภาพผู้เรียนที่สถานศึกษากำหนด การส่งเสริมสมรรถนะการวิจัยให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในวัฒนธรรมองค์กรของโรงเรียน จะเป็นกุญแจสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศ ที่ไม่เพียงแต่จะพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและการบริหารจัดการเท่านั้น ยังเป็นการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพครูสู่การเป็นครูมืออาชีพ ให้ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกอีกด้วย

แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูถือเป็นวิธีการที่ดี ที่จะช่วยพัฒนาให้ครูให้เกิดสมรรถนะการวิจัย ทั้งด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านเจตคติ ด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ซึ่งทั้งหมดถือเป็นรูปแบบการพัฒนาที่ตัวครู แต่ในความเป็นจริง มีอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลให้ครูทำวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพก็คือ นโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ผู้บริหาร หรือผู้ที่มีอำนาจในการสนับสนุนให้ครูนำกระบวนการวิจัยลงไปสู่ห้องเรียนแบบเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูแยกตามกลุ่มเป้าหมายดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครู:

- ครูควรมีการสังเกต เก็บข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อใช้เป็นฐานในการวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางในการพัฒนานักเรียน
- ครูควรกำหนดปัญหาการวิจัยที่สามารถนำมาแก้ปัญหา และพัฒนาผู้เรียนได้จริง
- ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ และฝึกทักษะการทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจในการทำวิจัยมากขึ้น
- ควรมีการจัดหาพี่เลี้ยง (Coach) ที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านในการให้คำปรึกษากับครู ในการทำวิจัย
- ควรจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานวิจัยโดยมีผู้ทรงคุณวุฒจากภายนอกร่วมให้ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา:

- ควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนของสถานศึกษาในการใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการวิจัยให้กับครู
- ควรจัดให้มีกระบวนการ PLC และกระบวนการ SLC ควบคู่กับการวิจัย ในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- ควรปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็น และมีความซ้ำซ้อนลง เพื่อให้ครูมีเวลาในทำวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน
- ควรใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น แพลตฟอร์มออนไลน์และสื่อสังคม เพื่อเชื่อมโยงครูกับนักวิจัยและผู้เชี่ยวชาญ
- ควรการจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การประกวดและการนำเสนอผลงานวิจัยของครู ทั้งในระดับโรงเรียน ระดับกลุ่มโรงเรียน หรือระดับประเทศ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย:

- หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดให้มี Big Data เพื่อเป็นฐานในการประมวลผลข้อมูล ลดการรายงานที่ซ้ำซ้อนของครู และประกาศนโยบายลดภาระงานครูให้เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน

- หน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดให้ผลการวิจัยในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นองค์ประกอบหลัก ในเกณฑ์การประเมินเลื่อนเงินเดือนและเลื่อนวิทยฐานะ

- หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดให้มีทุนวิจัย เพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ครูทำการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

เมื่อทุกภาคส่วนร่วมมือกันขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาสมรรถนะการวิจัยให้เกิดขึ้นในตัวครู และส่งเสริมให้ครูนำการวิจัยมาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน สร้างขวัญกำลังใจให้เกิดขึ้นกับอาชีพครู ย่อมส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพและเกิดความยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กฤษณะ มุขแก้ว. (2565). **การพัฒนารูปแบบการวัดประเมินสมรรถนะการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนของอาจารย์ โรงเรียนสาธิตสังกัดสถาบันอุดมศึกษาในกำกับของรัฐในประเทศไทย**. ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.http://irithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2115/1/gs601150023.pdf

กลงกรณ์ จ้าวตระกูล. (2561). **การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โดยใช้ความร่วมมือขององค์กรภาครัฐและเอกชน โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า.** สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.กรมส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562). **มาตรฐานการศึกษานอกระบบ.**

จิราพร สุวรรณสารคุณ. (2564). **การประเมินความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยทางการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล**. สาขาวิธีวิทยาการวิจัยทางการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นจาก https://sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/24480

จอมภัค จันทะคัต. (2561). **ปัจจัยสมรรถนะที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการทำงานของอาจารย์สถาบันอุดมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมา.** วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ชนะศึก โพธิ์นอก. (2563). **รูปแบบการประเมินสมรรถนะครูที่ส่งเสริมทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมในศตวรรษที่ 21**. วารสารการศึกษามหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 12(1), 1-20. สืบค้นจาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/jemmsu/article/download/146499/108006/

ชูชัย สมิทธิไกร. (2552). **การสรรหา การคัดเลือกและการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร.** (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐนันท์ วงษ์กลม และคณะ. (2562). **การนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยทางการศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา**. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 2. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า, 6(2), 1-15.

ทิศนา แขมมณี. (2563). **ศิลปะการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย.** สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยวรรณ บุญเพ็ญ และคณะ. (2561). **สมรรถนะวิจัยและตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยให้ประสบความสำเร็จ: กรณีศึกษานักวิจัยในมหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ.** วารสารเกษมบัณฑิต, 19(1), 1-18.

ผาณิดา จุช้วยสุวรรณ. (2564). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา.** วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พัชราภรณ์ ลาภานันท์. (2564). **การพัฒนาสมรรถนะด้านการวิจัยของครูในศตวรรษที่ 21**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

พัชราภรณ์ พิลาสมบัติ และดวงกมล จงเจริญ. (2565). **วารสารนวัตกรรมและการจัดการ.** ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2565). ทักษะการวิจัยของครูนักวิจัยเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา หน้า 166-178.

พร้อมพิไล บัวสุวรรณ. (2554, พฤษภาคม). **"Public-Private Partnership in Higher Education : A New Paradigm of Practices toward Creative Economy (Country Report)."** วารสาร สออ. ประเทศไทย.14(1) : 26-47.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2561). **การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

ภณิดา ชูช่วยสุวรรณ. (2562). **แนวทางการพัฒนาสมรรถนะการทาวิจัยในชั้นเรียนของครูผู้สอนระดับประถมศึกษา : การประเมินความต้องการจาเป็นสมบูรณ์.** บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. สืบค้นจากhttp://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2715/1/58264303.pdf

ภัคพร บุญเคล้า. (2555). **ยุทธวิธีการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็ก โดยใช้ปัจจัยการบริหารที่ ส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียนในเขตตรวจราชการที่ 13**. ดุษฎีนิพนธ์ ปร.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รุ่งนภา ตั้งจิตรเจริญกุล. (2564, กรกฎาคม-ธันวาคม). **การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็นสมรรถนะที่พึงประสงค์ของอาจารย์ระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ.** วารสารครุพิบูล. 195-215. สืบค้นจาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edupsru/article/download/247383/170132/927468

วาทิต แสงจันทร์ และธรินธร นามวรรณ. (2564). **แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านการมุ่งผลสัมฤทธิ์ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาศรีสะเกษ ยโสธร.** วารสารสุขภาพและระบบบริการสุขภาพ.สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/hsrnj/article/download/262569/177004

วิหาญ พละพร และคณะ. (2558). **รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการวัดและประเมินการคิด สำหรับครูระดับประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร วิชาการศึกษาศาสตร์ ศรีนครินทรวิโรฒ.** 15(2). 74-95. สืบค้นจาก https://ejournals.swu.ac.th/index.php/jedu/article/view/6651

วิโรจน์ หมื่นเทพ. (2561**). การพัฒนาสมรรถนะการวิจัยของครูโรงเรียนเอกชนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยกระบวนการวิจัยก่อรูป**. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

วิไลวรรณ จันน้ำใส. (2555). **ปัจจัยที่สัมพันธ์กับสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 30**. คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

วิสิทธิ์ศักดิ์ ชัยเกิด. (2559). **การพัฒนารูปแบบการจัดการเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสานักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.**วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน OBECQA ปี 2565-2568**. สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย.สืบค้นจาก https://drive.google.com/file/d/1JeQzql1ynankLTdAcoOivjkjYvHptVi8/view

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). **ความคิดเห็นของครูที่มีต่อปัญหาการทำวิจัยในชั้นเรียน.** รายงานวิจัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และ ที่แก้ไข เพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545**. บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด. กรุงเทพฯ.

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2553). **คู่มือสมรรถนะข้าราชการพลเรือนไทย.** กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ. (2551). **นโยบายและยุทธศาสตร์การวิจัยแห่งชาติ (พ.ศ. 2551-2553).** กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2556). **รายงานการจัดอันดับมหาวิทยาลัยในอาเซียนและระดับโลก.** กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานสภาวะการศึกษาไทย**.กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **รายงานการศึกษาสภาวการณ์การจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยในประเทศไทย.** ผู้จัดพิมพ์ สำนักนโยบายการพัฒนาเด็กปฐมวัย. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กระทรวงศึกษาธิการ. บริษัทพริกหวานกราฟฟิก จำกัด

สุชาวดี สมสำราญ. (2024). **การศึกษาพฤติกรรมบ่งชี้ความสามารถในการแก้ปัญหา เชิงนวัตกรรมของนักศึกษาครุศาสตร์.** วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม.8(2). 107-117. สืบค้นจาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/download/270639/181791/1094763

สุธาสินี โพธิจันทร์. (2558). **PDCA หัวใจสำคัญของการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง.** สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.สืบค้นจาก https://www.ftpi.or.th/en/2015/2125

สุภาวดี จันทร์ดิษฐ์ (2562). **การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยใช้กระบวนการ PLC โรงเรียนบ้านดงมัน อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม.** วารสารสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สุทธิพงศ์ บุญผดุง. (2557). **การพัฒนาสมรรถนะการทำวิจัยของครูตามแนวคิดของไวก็อตสกี้โดยใช้หลักการเป็นหุ้นส่วน.** วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 16(4), 1-13.

สุวิมล ว่องวาณิช. (2560). **การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน: แนวคิดและกระบวนการ.** สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

---------- . (2560). **ความท้าทายของครูในการทำวิจัย.** วารสารการศึกษา, 12(1), 45-57.

สมศักดิ์ ภู่วิภาดาวัฒน์. (2562). **แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนโดยใช้การวิจัยเป็นฐาน.** สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัครวิชช์ เชิญทอง. (2564). **กระบวนการพัฒนาศักยภาพครูในการทำวิจัยในชั้น.** Journal of Roi Kaensarn Academic, 8(12), 309-320.

Böttcher, F., & Thiel, F. (2018). Research competence as an outcome of higher education. In S. Mentz, F. Böttcher, & F. Thiel (Eds.), **Research competence in higher education: Theoretical research and empirical perspectives** (pp. 87–104). Springer.

Chochu, B. & Buasuwan, P. (2020). **Role of the school principal in academic affair of Wichutit school, Din Daeng district, Bangkok**. Journal of Educational Review Faculty of Educational in MCU, 7(2), 162-174. (in Thai)

Creswell, J. W. (2012). **Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches.** Sage publications.

Darling-Hammond, L. (2017). **Teacher education around the world: What can we learn from international practice.** European Journal of Teacher Education, 40(3), 291-309.

Frontiers in Education. (2022). **The research competence: Acquisition and development among undergraduate students**. Frontiers in Education, 7, Article 836165.Retrieved form: https://doi.org/10.3389/feduc.2022.836165

Johnson, A. P. (2019). **A short guide to action research** (5th ed.). Pearson.

Knight, W.E., Moore, M. E., & Cowperthwaite. (1999). Knowledge, skills, and effectiveness ininstitutional research. **New Directions for institutional research**.

Kritsada Krudthong. (2008). **การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน.** วารสารการศึกษา, 25(2), 1-15. Retrieved form: http://www.repository.rmutt.ac.th/xmlui/bitstream/123456789/2145/1/Factors%20related%20to%20classroom%20research%20competency....pdf

Lieberman, A. & Miller, L. (2008**) Teachers in professional communities: Improving teaching and learning. February 2009**. Journal of Educational Change 10(1):79-82. DOI:10.1007/s10833-008-9094-6

McNiff, J., & Whitehead, J. (2011). **All you need to know about action research** (2nd ed.). AGE Publications.

Mertler, C.A. (2019). **Action research: Improving schools and empowering educators** (6th ed.). SAGE Publications.

Paulson, W. (2001). **Literary Culture in a World Transformed: A Future for the Humanities**. Cornell University Press. Retrieved form: https://doi.org/10.7591/9781501729348

Porterville College. (2000). **Institutional researcher.** Retrieved form: http://www.pc.cc.ca.usQuesada-Pallarès C, Marrs S and Martínez-Fernández JR (2022)**. The research competence: Acquisition and development among undergraduate students**. Frontiers in Education, 7, Article 836165. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.836165

Rebecca Morris. (2024, March 21). **What is research-informed professional development.** Teaching Times.Retrieved form: https://www.teachingtimes.com/what-is-research-informed- professional-development/

Sagor, R. (2011). **The action research guidebook: A four-step process for educators andschool teams** (2nd ed.). Corwin Press.

Schleicher, A. (2018). **Valuing our teachers and raising their status: How communities can help**. OECD Publishing.

Siemens, G. (2005). Connectivism: **A learning theory for the digital age**. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2(1), 3-10.

Suksai, P. (2018). **สมรรถนะด้านการวิจัยในชั้นเรียนกับการเรียนรู้ของครูพลศึกษา.** Journal of Education Naresuan University,24(3),341-345. Retrievedform:https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/download/246289/173655/954208

Thephussadin Na Ayuthaya, W. (2011). **การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน.** Journal of Research and Development Institute, Rajabhat Maha Sarakham University, 6(2), 1-20. Retrieved form: https://so03.tci-thaijo.org/index.php/rdirmu/article/download/233162/160107

Van den Akker, J. (1999). **Principles and methods of development research**. In Design approaches and tools in education and training (pp. 1-14). Springer.

Wirote Yimklib. (2023, January – April). **Research Competency: Routine to Research (R2R).** Lawarath Social E-Journal. 175-191. Retrieved form: file:///C:/Users/Asus1/Downloads/E-Journal1-2566.010+%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B9%82%E0%B8%A3%E0%B8%88%E0%B8%99%E0%B9%8C%20(7).pdf

Wongwanich, S. (2012). **การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะครู.** วารสารวิชาการ, 18(4), 45-60. Retrieved form: https://gsmis.snru.ac.th/e-thesis/file_att1/20211129606322501 03_fulltext.pdf

Zeichner, K. M., & Noffke, S. E. (2001). **Practitioner research. In V. Richardson (Ed.)**, Handbook of research on teaching (4th ed., pp. 298-330). American Educational Research Association.

โคปีและพระชายาของพระกฤษณะในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 : ความสำคัญ ความเหมือน และความต่าง ในฐานะตัวแทนแห่งภักติ

THE GOPIS AND KRISHNA'S CONSORTS IN THE BHAGAVATA PURANA, CANTO 10: SIGNIFICANCE, SIMILARITIES, AND DIFFERENCES AS EMBODIMENTS OF BHAKTI

สุปรีชญา จับใจ[1], ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ[2]
คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร[1,2]
Supreechaya Chabchai[1], Asst. Prof. Dr Sombat Mangmeesukhsiri[2]
Faculty of Archaeology, Silpakorn University[1,2]
Corresponding Author E-mail: supreechayach@hotmail.com[1], sombat69@hotmail.com,[2]

(Received : August 17, 2025; Edit : August 26, 2025; accepted : August 27, 2025)

บทคัดย่อ

ในบรรดาลีลาอันหลากหลายที่ปรากฏในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมธุรยรส (รสแห่งความรักฉันชู้สาว) นับว่ามีความโดดเด่นอย่างยิ่ง โดยมีสตรีสองกลุ่มหลักที่เป็นศูนย์กลางของรสนี้ คือ เหล่านางโคปีแห่งวฤนทาวนะ และอัษฎภรรยาหรือพระชายาเอกทั้งแปดพระองค์แห่งทวารกา บทความนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา บทบาท ความสำคัญ พลวัตความสัมพันธ์กับพระกฤษณะ และนัยยะทางปรัชญาของสตรีทั้งสองกลุ่มนี้ โดยการตีความเปรียบเทียบความเหมือนและความต่างตามที่ปรากฏในบริบทของภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 เป็นหลักรากฐานทางปรัชญาฮินดูที่สำคัญที่สุดซึ่งแทรกอยู่ในเรื่องราวเหล่านี้คือแนวคิดเรื่องภักติ หรือความรักความภักดีอย่างอุทิศถวายต่อพระผู้เป็นเจ้า ซึ่งได้รับการนำเสนอว่าเป็นหนทางอันสูงสุดสู่ความสุขและการหลุดพ้น การปรากฏตัวของทั้งโคปีและอัษฎภรรยาในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 มีนัยยะสำคัญทางปรัชญาอย่างยิ่ง ทั้งสองกลุ่มร่วมกันแสดงให้เห็นถึงความรักอันศักดิ์สิทธิ์และรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายซึ่งดวงวิญญาณสามารถมีต่อพระผู้เป็นเจ้าสูงสุดหรือพระกฤษณะ พวกนางเป็นตัวแทนของรสและระดับความเข้มข้นของภักติที่แตกต่างกัน เรื่องราวของพวกนางยังเผยให้เห็นถึงความสมบูรณ์พร้อมของพระกฤษณะ ผู้ทรงสามารถดำรงอยู่ในความสัมพันธ์ที่หลากหลาย ตั้งแต่ความใกล้ชิดสนิทสนมอย่างลึกซึ้งและท้าทายขนบกับนางโคปี ไปจนถึงความสัมพันธ์ที่ผสานเข้ากับสังคมและขนบธรรมเนียมกับอัษฎภรรยา สิ่งนี้สะท้อนบทบาทของพระองค์ทั้งในฐานะสุดยอดของคนรักและสุดยอดของผู้ค้ำจุนธรรมะและหัวใจของเหล่าสาวก

คำสำคัญ: กฤษณะ, ศาสนาฮินดู, ปุราณะ, ปรัชญา, วรรณคดีสันสกฤต

Abstract

Among the diverse lilas (divine plays) depicted in Bhagavata Purana Canto 10, the narratives related to Madhurya Rasa (the flavor of erotic love) are particularly prominent. Two primary groups of women are central to this Rasa: the Gopis of Vrindavana and the Ashtabharya (the eight principal queens of Dvaraka). This article presents a qualitative research study that employs content analysis to examine the roles, significance, and dynamics of their relationships with Lord Krishna, as well as the philosophical implications of these two groups of women. This is achieved through a comparative interpretation of their similarities and differences, primarily presented within the context of Canto 10 of the Bhagavata Purana. The most crucial philosophical foundation of Hinduism interwoven into these narratives is the concept of Bhakti, or selfless, devotional love for God, which is presented as the supreme path to bliss and liberation. The presence of both the Gopis and the Ashtabharya in Canto 10 of the Bhagavata Purana has profound philosophical significance. Together, they illustrate the divine love and the diverse forms of relationship that a soul can have with the Supreme Being, Lord Krishna. They represent different Rasas and varying degrees of intensity of Bhakti. Their stories also reveal the comprehensive nature of Lord Krishna, who is capable of sustaining multiple relationships—from the deeply intimate and unconventional one with the Gopis to the socially integrated and conventional one with the Ashtabharya. This reflects His role as both the supreme lover and the ultimate upholder of Dharma and the hearts of His devotees.

Keywords: Krishna, Hinduism, Puranas, Philosophy, Sanskrit Literature

บทนำ

คัมภีร์ “ภาควตปุราณะ” เป็นคัมภีร์ปุราณะในไวษณพนิกาย โดยถือว่าฤๅษีวยาส (vyāsa) เป็นผู้แต่งคัมภีร์ปุราณะทั้ง 18 คัมภีร์ ในภาควตปุราณะมีบทสนทนาระหว่างฤๅษีนารท (nārada) และฤๅษีวยาสที่สนทนากันเรื่องปรัชญาชีวิตและความหลุดพ้น พรรณนาความรู้สึกของฤๅษีวยาสว่าแม้จะเขียนคัมภีร์พระเวทและคัมภีร์มหาภารตะแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจถึงความหลุดพ้นและความสงบได้ และคิดว่าตนเองอาจจะยังทำหน้าที่ได้ไม่สมบูรณ์ ฤๅษีวยาสมีความกังวลว่าว่าสตรีและศูทร รวมถึงคนที่ตกจากวรรณะสูงทั้งหลายยังไม่มีโอกาสได้รับความรู้ที่จะไปสู่ความหลุดพ้นได้ ฤๅษีนารทจึงได้ให้แรงบันดาลใจเกี่ยวกับ เรื่องราวของพระหริหรือพระกฤษณะ ซึ่งเป็นอวตารของพระวิษณุ ชี้ให้เห็นว่าบุคคลธรรมดาที่มีศรัทธาและมีความภักดีต่อพระเป็นเจ้าอย่างสูงสุดก็สามารถบรรลุโมกษะได้ คำพูดของฤๅษีนารทได้ทำให้ฤๅษีวยาสตกลงที่จะเขียนคัมภีร์ภาควตปุราณะที่แสดงเนื้อหาเรื่องภักติ (bhakti) ต่อพระเป็นเจ้าหรือพระวิษณุ เพื่อจะได้หลุดพ้นจากบาปทั้งปวงและบรรลุโมกษะ (Tagare, 1976: 55 - 62) เชื่อกันว่าหลังจากที่ได้เขียนมหากาพย์มหาภารตะแล้ว ฤๅษีวยาสได้แรงบันดาลใจจากเรื่องพระกฤษณะ จึงได้แต่งคัมภีร์ภาควตปุราณะและกลายเป็นคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ของลัทธิกฤษณะภักติมาจนถึงปัจจุบัน (จิราพร โชติเธียระวงศ์, 2547: 184) ภาควตปุราณะหรือศรีมัทภาควตัม (Śrīmad Bhāgavatam) ได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในมหาปุราณะที่สำคัญที่สุด โดยมีเนื้อหาหลักมุ่งเน้นไปที่ “ภักติ” (bhakti) หรือความรักความศรัทธาต่อพระวิษณุและอวตารปางต่าง ๆ ของพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระกฤษณะ จากข้อความใน ภาควตปุราณะ สกันธะที่ 1 อัธยายะที่ 1 โศลกที่ 2 กล่าวว่า

ธรฺมะ โปฺรชฺฌิตไกตโว'ตฺร ปรโม นิรฺมตฺสราณำ สตำ
เวทฺยำ วาสฺตวมตฺร วสฺตุ ศิวทำ ตาปตฺรโยนฺมูลนมฺ ฯ
ศฺรีมทฺภาควเต มหามุนิกฤเต กึ วา ปไรรีศฺวระ
สทฺโย หฤทฺยวรุทฺธยเต'ตฺร กฤติภิะ ศุศฺรูษุภิสฺตตฺกฺษณาตฺ ฯ๓ 2 ฯ๓

คำแปล “ธรรมะในที่นี้ (ในภาควตปุราณะ) นั้นคือธรรมะสูงสุดที่ปราศจากการหลอกลวง (หรือวัตถุประสงค์แอบแฝง) สำหรับผู้บริสุทธิ์และปราศจากความริษยา (มันคือ) ความจริงแท้ที่พึงรู้แจ้ง ซึ่งประทานความสุขและกำจัดความทุกข์สามประการ ในภาควตะนี้ ซึ่งประพันธ์โดยมหาฤๅษี (วยาสะ) จะมีสิ่งใดเล่าที่สูงส่งกว่านี้? พระเป็นเจ้า (อีศวระ) จะสถิตอยู่ในหัวใจของผู้มีบุญที่ตั้งใจฟัง (เรื่องราวนี้) ในทันที”

และจากภาควตปุราณะ สกันธะที่ 1 อัธยายะที่ 2 โศลกที่ 6 กล่าวว่า

ส ไว ปุำสำ ปโร ธรฺโม ยโต ภกฺติรโธกฺษเช ฯ
อไหตุกฺยปฺรติหตา ยยาตฺมา สุปฺรสีทติ ฯ๓ 6 ฯ๓

คำแปล “หน้าที่อันสูงสุด สำหรับมนุษยชาติทั้งหมดคือการที่มนุษย์สามารถบรรลุถึงการรับใช้พระเจ้าผู้ยิ่งใหญ่ด้วยความรัก การรับใช้เช่นนี้จะต้องไม่มีแรงจูงใจและไม่ถูกรบกวนเพื่อสนองความต้องการของตนเองอย่างสมบูรณ์”

คัมภีร์นี้ถือเป็นปุราณะที่เน้นถึงความสำคัญของภักติมากที่สุดเล่มหนึ่ง ภาควตปุราณะนำเสนอรูปแบบของ “ธรรมะ” (dharma) ที่ซึ่งภักติจะนำไปสู่ความรู้แจ้งในตนเอง, การหลุดพ้น (โมกษะ) และความสุขอันเป็นทิพย์ นอกจากนี้ภาควตปุราณะ ยังได้รับการยกย่องว่าเป็น “คลังความรู้พระเวทที่สมบูรณ์และเชื่อถือได้ที่สุด” ครอบคลุมหัวข้อต่าง ๆ ตั้งแต่ธรรมชาติของอาตมันไปจนถึงต้นกำเนิดของจักรวาล (Bryant, 2017 : xviii - xxiv) คัมภีร์ภาควตปุราณะมีอิทธิพลต่อระบบสังคมของชาวอินเดียทั้งทางด้านความคิดและการดำรงชีวิต Winternitz ได้กล่าวถึงความสำคัญของภาควตปุราณะไว้ว่า “ภาควตปุราณะเป็นคัมภีร์เพียงเล่มเดียวที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นงานประพันธ์ยอดเยี่ยมที่มีเนื้อหาผสมผสานกลมกลืนกันอย่างมีเอกภาพมากกว่าคัมภีร์ปุราณะเล่มอื่น ๆ และมีคุณค่าสมควรที่จะได้รับการชื่นชมทั้งในแง่เนื้อหา ภาษา และฉันทลักษณ์” (Winternitz, 1933: 531 - 532) ภาควตปุราณะเป็นคัมภีร์ที่ดีที่สุดในบรรดาคัมภีร์ปุราณะทั้งหลาย เป็นงานประพันธ์ชิ้นเอกของฤๅษีวยาสที่ผสมผสานเนื้อหาเกี่ยวกับปรัชญา อภิปรัชญา และความงามทางกวีนิพนธ์ การเลือกใช้ถ้อยคำ กลวิธีการแต่งก็ทำได้อย่างดีเลิศ (จิราพร โชติเธียระวงศ์, 2547: 185)

ภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 ซึ่งมักได้รับการขนานนามว่า “ปรมัตถประโยชน์” (The Summum Bonum) คิดเป็น

สัดส่วนประมาณหนึ่งในสี่ของเนื้อหาทั้งหมดในภาควตปุราณะ จำนวนเกือบ 4,000 โศลก จากทั้งหมด 18,000 โศลก ซึ่งเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญอย่างยิ่งของสกันธะนี้ เนื้อหาส่วนนี้อุทิศให้กับการเล่าเรื่องราวชีวิตและลีลาของพระกฤษณะเป็นหลัก สกันธะนี้ได้รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตของพระกฤษณะไว้อย่างครอบคลุมที่สุด โดยพรรณนาถึงพระองค์ในทุกช่วงวัยและทุกสภาวะของชีวิตมนุษย์ ซึ่งเรื่องราวเหล่านี้ล้วนเปี่ยมไปด้วยความหมายทางจิตวิญญาณอันลึกซึ้ง อภยะ จรณารวินทะ ภักติเวทานตะ สวามี ปรภุปาทะ ได้กล่าวถึงสกันธะที่ 10 ว่าเป็นดั่ง “พระพักตร์อันงดงามของพระกฤษณะ” (Bhaktivedanta Swami Prabhupada, 2012) ซึ่งสะท้อนถึงธรรมชาติอันน่าดึงดูดใจและเป็นสาระสำคัญของสกันธะนี้ เรื่องเล่าต่าง ๆ ในสกันธะที่ 10 จึงไม่ได้เป็นเพียงชีวประวัติเท่านั้นแต่เป็นส่วนสำคัญในการเสริมความเข้าใจและอธิบายเรื่องภักติ

ลัทธิภักติ (Bhakti Movement) คือขบวนการทางศาสนาและจิตวิญญาณที่เกิดขึ้นในอินเดีย เน้นการบูชาพระเจ้าและความศรัทธาอย่างลึกซึ้งต่อพระเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง โดยไม่เน้นพิธีกรรมที่ซับซ้อนหรือกฎเกณฑ์ทางศาสนามากมาย เนื้อหาของลัทธิภักติมุ่งเน้นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตวิญญาณระหว่างผู้ศรัทธากับพระเจ้า ซึ่งถือเป็นการแสวงหาทางแห่งความรอดผ่านความรัก ความซื่อสัตย์ และการบูชาพระเจ้าอย่างเต็มใจ ลัทธิภักติมักจะเน้นการบูชาพระเจ้าองค์ใดองค์หนึ่ง เช่น พระกฤษณะ พระราม พระวิษณุ หรือพระศิวะ ขึ้นอยู่กับภูมิภาคและความเชื่อของแต่ละกลุ่ม นอกจากนี้ ยังมีลัทธิภักติที่บูชาพระแม่ทุรคา พระแม่ลักษมี หรือเทพเจ้าในรูปแบบของศักติ (Britannica, 2015) ลัทธินี้ส่งเสริมความเท่าเทียมและการเข้าถึงพระเป็นเจ้าของทุกชนชั้นและสถานะในสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนวรรณะใดหรือเพศใด ต่อต้านระบบวรรณะและแนวคิดทางศาสนาที่มีการแบ่งแยกชนชั้น จุดเด่นของลัทธิภักติ คือ ความศรัทธาส่วนบุคคล เน้นการบูชาพระเจ้าด้วยความรักและอารมณ์ทางจิตใจ สาวกเข้าถึงพระเจ้าได้ง่าย ลดความซับซ้อนของพิธีกรรม เน้นความเชื่อว่าทุกคนสามารถบรรลุการเชื่อมต่อกับพระเจ้าได้โดยตรง ดังนั้น การศึกษาเรื่องภักติผ่านบทบาทของสตรี 2 กลุ่มที่ถือว่าเป็นผู้ภักดีต่อพระกฤษณะมากที่สุดในฐานะภรรยาและคู่รัก จึงทำให้เข้าใจแนวคิดเรื่องภักติและเข้าถึงหลักคำสอนในศาสนาฮินดูได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจความแตกต่างระหว่าง สวกียรส และ ปรกียรส จึงเป็นกุญแจสำคัญในการวิเคราะห์บทบาทของเหล่าอัษฏภรรยาและนางโคปีในฐานะตัวแทนแห่งภักติที่แตกต่างกันซึ่งเป็นสิ่งที่บทความนี้มุ่งจะสำรวจ

ปรกียรสและสวกียรสในไวษณพนิกาย

ความเข้าใจเรื่องรส (rasa) เป็นหัวใจสำคัญของสุนทรียศาสตร์อินเดียโบราณ ฝ่ายไวษณพได้นำมาปรับใช้เพื่ออธิบายความศรัทธาอันหลากหลายระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติของความรักแบบคู่รัก ซึ่งแบ่งออกเป็นสองประเภทหลักคือ สวกียรส (svakīyarasa) และปรกียรส (parakīyarasa) การทำความเข้าใจความแตกต่างและความสำคัญของรสทั้งสองนี้ เป็นกุญแจสำคัญในการเข้าถึงความซับซ้อนและความลึกซึ้งของปรัชญาฝ่ายไวษณพ โดยเฉพาะในฝ่ายเคาฑียะไวษณพ (Gauḍīya Vaishnavism) แนวคิดเรื่อง “รส” (rasa) ซึ่งแปลตามตัวอักษรได้ว่า “แก่นแท้” หรือ “รส” เป็นสุนทรียศาสตร์แขนงหนึ่งของอินเดียที่ใช้อธิบายความงามของศิลปะ เช่น รูปภาพ วรรณกรรม หรือดนตรี ซึ่งก่อให้เกิดความรู้สึกที่ไม่อาจบรรยายได้ในจิตใจผู้อ่านหรือผู้ชม หมายถึงรสทางอารมณ์หรือแก่นแท้ที่ผู้เขียนหรือผู้แสดงสร้างขึ้นในผลงาน และผู้ที่มี “หัวใจ” (sahṛdaya) หรือผู้ที่สามารถเชื่อมโยงกับผลงานด้วยอารมณ์ จะเป็นผู้ลิ้มรสนั้น (แสง มนวิทูร, 2541: 274 – 407)

ทฤษฎีรสมีลักษณะเฉพาะ อัธยายะที่ 6 ในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ซึ่งเป็นคัมภีร์โบราณเกี่ยวกับศิลปะจากสหัสวรรษที่ 1 ก่อนคริสตกาลที่เชื่อกันว่ารจนาโดยภรตมุนี (Bharata Munī) ตามทฤษฎีรสของนาฏยศาสตร์ ความบันเทิงเป็นผลที่ต้องการของศิลปะการแสดงแต่ไม่ใช่เป้าหมายหลัก เป้าหมายหลักคือการกระตุ้นประสบการณ์ทางสุนทรียะ การปรับใช้ทฤษฎีรสในลัทธิภักติของไวษณพนิกายนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยรสต่าง ๆ ได้ถูกนำมาใช้แทนประเภทของความสัมพันธ์เชิงความรักและศรัทธาที่มนุษย์สามารถมีต่อพระกฤษณะ คัมภีร์ภาควตปุราณะเป็นตัวอย่างสำคัญของคัมภีร์ที่ใช้รสในการนำเสนอภักติในเชิงสุนทรียศาสตร์ แนวคิดเรื่องความรักต่อพระเจ้าในลัทธิภักติ หมายถึง ประเภทหรือรูปแบบของความรักและความใกล้ชิดระหว่างมนุษย์กับพระเจ้า (Bennett, 2016: 33 - 34) ได้แก่ รส หมายถึง รูปแบบของความสัมพันธ์หรือความรักที่มนุษย์สามารถมีต่อเทพเจ้า ซึ่งมีลักษณะเป็นลำดับขั้นของความรักที่

มีต่อพระเจ้า ขั้นแรก ๆ ของรสอาจหมายถึงความรักที่นับถือหรือเคารพบูชา ในขณะที่ขั้นที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ จะหมายถึงความรักที่มีความเข้มข้นและใกล้ชิดมากขึ้น รสเหล่านี้แบ่งออกเป็น 5 ประเภทตามลำดับขั้นของความรัก ซึ่งแต่ละประเภทจะมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน (Schweig, 2005: 100 - 101) ดังนี้

1. ศานตรส (Śāntarasa) ความสงบเย็น เป็นรสแห่งความสงบและความพึงพอใจ เป็นความรักที่นิ่งและสงบ ไม่มีกิเลสหรือความหวังใด ๆ เป็นความรักที่ยอมรับในพระเจ้าอย่างสมบูรณ์และพึ่งพาพระเจ้าในทุกสิ่ง เหมือนกับการรู้สึกพอใจในความสงบและการอยู่ร่วมกับความเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า

2. ทาสยรส (Dāsyarasa) ความรักแบบผู้รับใช้ เป็นความรักที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลรู้สึกว่าตนเองเป็นผู้รับใช้ของพระเจ้าอย่างสมบูรณ์ มีความภักดีและเคารพนบนอบ เหมือนกับความสัมพันธ์ระหว่างเจ้านายกับผู้รับใช้ โดยเน้นไปที่การทำหน้าที่รับใช้เพื่อถวายเกียรติพระเจ้า

3. สาขยรส (Sākhyarasa) ความรักแบบเพื่อน เป็นความรักที่ใกล้ชิดกว่าการรับใช้ โดยบุคคลมองว่าตนเองเป็นเพื่อนสนิทกับพระเจ้า รสนี้เป็นการแสดงออกถึงความรักที่มีความสบายใจและสนุกสนาน เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการและเต็มไปด้วยความไว้วางใจ เหมือนกับความรักที่เพื่อนสนิทมีต่อกัน

4. วาทสลฺยรส (Vātsalyarasa) ความรักแบบบิดามารดาและบุตร บุคคลมองว่าตนเองเป็นผู้ปกป้องและดูแลพระเจ้าเหมือนกับพ่อแม่ที่รักและดูแลลูกของตนเอง รสนี้เน้นถึงความห่วงใยและการให้ความเอาใจใส่แบบไม่มีเงื่อนไข เป็นความรักที่ให้โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน

5. ศฤงคารรส (Śṛṅgārarasa) หรือ มธุรยรส (Madhuryarasa) ความรักแบบคู่รัก เป็นรสแห่งความรักที่ลึกซึ้งและเร่าร้อนระหว่างคู่รัก บุคคลที่มีความรักแบบนี้มองว่าตนเองเป็นคู่รักของพระเจ้า ความรักนี้ถือเป็นความสมบูรณ์แบบสูงสุดของความสัมพันธ์ เพราะเป็นความรักที่แสดงถึงความหลงใหลและอารมณ์ที่ลึกซึ้งที่สุด ซึ่งมักจะเปรียบได้กับความรักระหว่างคู่รักหรือคู่สมรส แบ่งออกเป็นสองประเภทหลัก ได้แก่ สวกียรส หมายถึง ความรักแบบคู่รักที่เกิดขึ้นกับพระกฤษณะในฐานะสามีที่สมรสกันอย่างเป็นทางการ เป็นความสัมพันธ์ที่ผูกพันด้วยการยอมรับทางสังคมและคัมภีร์ มีลักษณะเด่นคือความรักและความภักดีตามหน้าที่ เช่น ความสัมพันธ์ของพระกฤษณะกับเหล่าราชินีของพระองค์ในทวารกา (Dvāraka) เช่น พระนางรุกมิณี (Rukminī) และพระนางสัตยภามา (Satyabhāmā) ปรกียรส หมายถึง ความรักแบบคู่รักที่เกิดขึ้นกับพระกฤษณะในฐานะชู้รัก หรือคนรักนอกสมรส ความรักรูปแบบนี้มีลักษณะเด่นคือความปรารถนาอย่างแรงกล้า การเสี่ยงภัย และการไม่สนใจขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคม (Gosvāmī and Ujjvala-nīlamaṇi, 2024) ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ของพระกฤษณะกับพระนางราธา (Radha) และเหล่าโคปี (gopī) แห่งวฤนทาวนะ (Vrindāvana)

การแบ่งมธุรยรสออกเป็นสวกียะและปรกียะเป็นการเปรียบเทียบความรัก ซึ่งเป็นประเด็นหลักในมุมมองของเคาฑียะ กล่าวคือความรักอันศักดิ์สิทธิ์แบบคู่รักทุกรูปแบบไม่ได้มีคุณค่าเหมือนกันทั้งหมด เมื่อมธุรยรสถูกยกย่องว่าเป็นรสที่ “สมบูรณ์ที่สุด” โดยเฉพาะในเคาฑียะเอนเอียงอย่างมากไปทางปรกียรสว่า “ดีกว่าเพราะมีความกระตือรือร้นมากกว่า” (Haberman, 1988: 67 - 70) คัมภีร์แนวคิดเรื่องสวกียรสและปรกียรสมีรากฐานมาจากคัมภีร์ไวษณพหลายเล่ม และยังเชื่อมโยงกับวรรณกรรมและแนวคิดดั้งเดิมของอินเดียอีกด้วย แม้ว่าภาควตปุราณะจะไม่ได้ใช้คำว่า สวกียะและปรกียะ อย่างเป็นระบบเหมือนคัมภีร์ยุคหลัง แต่การพรรณนาถึงลีลาของพระกฤษณะกับเหล่าโคปี โดยเฉพาะในสกันธะที่ 10 ก็ถือเป็นตัวอย่างและรากฐานของการเล่าเรื่องสำหรับปรกียรส

โคปีและพระชายาของพระกฤษณะในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10

ในบรรดาลีลาอันหลากหลายที่ปรากฏในสกันธะที่ 10 เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับมธุรยรส (รสแห่งความรักฉันชู้สาว) นับว่ามีความโดดเด่นอย่างยิ่ง โดยมีสตรีสองกลุ่มหลักที่เป็นศูนย์กลางของรสนี้ คือ เหล่านางโคปีแห่งวฤนทาวนะ และอัษฏภรรยา (Ashtabhārya) หรือพระชายาเอกทั้งแปดพระองค์ ณ ทวารกา แนวคิดทางปรัชญาที่สำคัญที่สุดซึ่งแทรกอยู่ในเรื่องราวเหล่านี้คือแนวคิดเรื่องภักติ หรือความรักความภักดีอย่างสุดซึ้งต่อพระผู้เป็นเจ้า จากข้อความในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 1 อัธยายะที่ 2 โศลกที่ 17 กล่าวว่า

ศฤณฺวตำ สฺวกถาะ กฤษฺณะ ปุณฺยศฺรวณกีรฺตนะ ฯ

หฤทฺยนฺตะสฺโถ หฺยภทฺราณิ วิธุโนติ สุหฤตฺสตามฺ ฑ 17 ฑ

คำแปล “สำหรับผู้ที่ตั้งใจฟังเรื่องราวของพระองค์ พระกฤษณะผู้ทรงเป็นที่ยกย่องจากการฟังและขับขาน (พระนามและเกียรติคุณ) อันศักดิ์สิทธิ์ ทรงสถิตอยู่ในใจ (ของผู้ฟัง) และเป็นผู้ปรารถนาดีต่อผู้มีศรัทธา พระองค์จะทรงชำระล้างสิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้หมดสิ้นไปในทันที”

ดังนั้น ภาควตปุราระจึงนำเสนอว่าหนทางอันสูงสุดสู่ความสุขและการหลุดพ้น คือ การสดับฟังเรื่องราวลีลาของพระกฤษณะถือเป็นรูปแบบหนึ่งของภักติที่มีพลานุภาพ สามารถชำระล้างจิตใจของผู้ฟังและนำไปสู่ความก้าวหน้าทางจิตวิญญาณได้

1. โคปีแห่งวฤนทาวนะ สัญลักษณ์แห่งความภักดีอันสูงสุด

1.1 อัตลักษณ์และบทบาทร่วม

เหล่านางโคปีคือสตรีเลี้ยงโคแห่งหมู่บ้านวฤนทาวนะ ผู้มีความผูกพันอย่างลึกซึ้งกับพระกฤษณะในวัยเยาว์ แม้ว่ามักจะถูกกล่าวถึงในลักษณะกลุ่มบุคคล แต่ภาควตปุราณะเน้นย้ำถึงความรักและความภักดีส่วนบุคคลอันแรงกล้าที่นางโคปีแต่ละนางมีต่อพระกฤษณะ สถานะทางจิตวิญญาณของพวกนางนั้นสูงส่ง ถึงขนาดที่เทพเจ้าสูงสุดอย่างพระพรหมยังปรารถนาที่จะได้สัมผัสธุลีจากเท้าของพวกนาง จากข้อความในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 14 โศลกที่ 34 พระพรหมกล่าวว่า

ตทฺ ภูริภาคฺยมิห ชนฺม กิมปฺยฏวฺยำ
ยทฺ โคกุเลปิ กตมางฺฆฺริรโช'ภิเษกมฺ ฯ
ยชฺชีวิตๆ ตุ นิขิลๆ ภควานฺ มุกุนฺท-
สฺตฺวทฺยาปิ ยตฺปทรชะ ศฺรุติมฤคฺยเมว ฑ 34 ฑ

คำแปล “ช่างเป็นโชคลาภอันยิ่งใหญ่เหลือเกินที่ได้ถือกำเนิดในป่าแห่งนี้ ไม่ว่าจะเป็นชีวิตใดในโคกุลนี้ ที่ได้ชโลมด้วยผงธุลีพระบาทของบุคคลผู้ซึ่งชีวิตทั้งหมดคือพระภควานมุกุนทะ (พระกฤษณะ) และผงธุลีพระบาทเหล่านั้นยังคงเป็นสิ่งที่พระเวทเสาะหาแม้จนถึงทุกวันนี้”

พวกนางจึงถือว่าเป็นตัวแทนของจิตวิญญาณที่อุทิศตนเพื่อความสุขของพระกฤษณะอย่างสมบูรณ์ที่สุด

1.2 ธรรมชาติแห่งความรัก

ความรักของเหล่านางโคปีที่มีต่อพระกฤษณะนั้นมีลักษณะพิเศษคือ เป็นความรักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (ราคะ) ปราศจากความเห็นแก่ตัว และครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิต จนถึงขั้นที่สามารถก้าวข้ามขอบเขตของตรรกะ เหตุผล และบรรทัดฐานทางสังคมได้ ความรักเช่นนี้เรียกว่า ราคานุคาภักติ (rag**ā**nug**ā**bhakti) หรือความภักดีที่ดำเนินตามแรงดึงดูดอันเป็นธรรมชาติ หรือ “ความโลภทางจิตวิญญาณ” (lobha) ที่ปรารถนาจะรับใช้และทำให้พระกฤษณะพึงพอใจ ซึ่งแตกต่างจากไวธีภักติ (vaidh**ī**bhakti) หรือความภักดีที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และข้อบังคับในพระคัมภีร์ (Bryant, 2017: 8 - 9)

ตัวอย่างเช่น เหล่าโคปีบูชาพระแม่กาตยายนี (K**ā**ty**ā**yan**ī**) ซึ่งเป็นปางหนึ่งของพระแม่ทุรคา เพื่อขอพรให้ได้พระกฤษณะเป็นสามี จากข้อความในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 22 โศลกที่ 1-4 ความว่า

ศฺรีศุก อุวาจ
เหมนฺเต ปฺรถเม มาสิ นนฺทวฺรชกุมาริกาะ ฯ
เจรุรฺหวิษฺยๆ ภุญฺชานาะ กาตฺยายนฺยรฺจนวฺรตมฺ ฑ 1 ฑ
อาปลฺตฺยามฺภสิ กาลินฺทฺยา ชลานฺเต โจทิเต'รุเณ ฯ
กฤตฺวา ปฺรติกฤตึ เทวีมานรฺจุรฺนฤป ไสกตีมฺ ฑ 2 ฑ
คนฺไธรฺมาลฺไยะ สุรภิภิรฺพลิภิรฺธูปทีปไกะ ฯ
อุจฺจาวไจศฺโจปหาไระ ปฺรวาลผลตณฺฑุไละ ฑ 3 ฑ
กาตฺยายนิ มหามาเย มหาโยคินฺยธีศฺวริ ฯ

นนฺทโคปสุตๅ เทวิ ปตึ เม กุรุ เต นมะ ฯ

อิติ มนฺตฺรๅ ชปนฺตฺยสฺตาะ ปูชำ จกฺรุะ กุมาริกาะ ฯ 4 ฯ

คำแปล “ศรีศุกเทวะกล่าวว่า ในเดือนแรกของฤดูเหมันต์ เหล่าสาวน้อยแห่งวฤนทาวนะของนันทะ ได้เริ่มถือศีลบำเพ็ญพรตบูชาพระแม่กาตยายนี โดยรับประทานเฉพาะอาหารที่ปรุงอย่างบริสุทธิ์ (หวิษยะ) ข้าแต่กษัตริย์ หลังจากที่พวกโคปีได้อาบน้ำในแม่น้ำยมุนาในเวลาที่ดวงอาทิตย์กำลังขึ้น พวกนางได้ทำรูปปั้นดินของพระแม่ทุรคาไว้ที่ฝั่งแม่น้ำ จากนั้นพวกนางบูชาพระแม่ด้วยของหอมต่างๆ พร้อมทั้งของบูชาทั้งที่หรูหราและเรียบง่าย เช่น โคมไฟ ผลไม้ หมาก ใบไม้สด พวงมาลัยดอกไม้หอม และธูป เหล่าสาวน้อยประกอบพิธีบูชาของตนเองโดยการสวดมนต์บทนี้ว่า ข้าแต่พระแม่กาตยายนี ผู้ทรงเป็นมายาอันยิ่งใหญ่ ผู้ทรงเป็นโยคินีผู้ยิ่งใหญ่ ผู้ทรงเป็นจอมเทพี ข้าแต่พระเทวี ขอทรงโปรดให้บุตรแห่งนันทะโคปะ (พระกฤษณะ) เป็นสามีของข้าพเจ้า ขอนมัสการแด่พระองค์”

แม้ว่าโดยทั่วไปแล้วผู้ที่มุ่งมั่นในภักติต่อพระวิษณุหรือพระกฤษณะจะไม่บูชาเทพเจ้าองค์อื่น แต่การกระทำของเหล่านางโคปีแสดงให้เห็นว่าเป้าหมายสูงสุดคือการได้ใกล้ชิดพระกฤษณะนั้นสำคัญเหนือกว่าการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด การกระทำนี้สะท้อนถึงพลังแห่งราคะของพวกนาง การที่ความรักความปรารถนาอันบริสุทธิ์และแรงกล้าต่อพระผู้เป็นเจ้าสามารถอยู่เหนือกฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้นี้แสดงให้เห็นว่า ความภักดีที่ขับเคลื่อนด้วยหัวใจอย่างเป็นธรรมชาติและเกิดขึ้นเองนั้นดำรงอยู่ในสถานะอันพิเศษและมีคุณค่าอย่างสูง การตัดสินใจออกจากบ้านกลางดึกเพื่อไปหาพระกฤษณะเมื่อได้ยินเสียงขลุ่ย จากภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 29 โศลกที่ 4 ความว่า

นิศมฺย คีตๅ ตทนงฺควรฺธนีวฺรชสฺตฺริยะ กฤษฺณคฤหีตมานสาะ ฯ

อาชคมฺมุรนฺโยนฺยมลกฺษิโตทฺยมาะส ยตฺร กานฺโต ชวโลลกุณฺฑลาะ ฯ 4 ฯ

คำแปล “เมื่อหญิงสาวแห่งวรชะได้ยินบทเพลงขลุ่ยของกฤษณะซึ่งกระตุ้นความรู้สึกแห่งรัก เกิดความหลงใหลในพระเจ้า พวกนางไปยังสถานที่ซึ่งคนรักรออยู่อย่างเร่งรีบมากจนตุ้มหูแกว่งไปมา โดยแต่ละคนไม่รู้ (ว่าคนอื่นก็ไป)”

หรือแม้แต่การบูชาเทวีองค์อื่นเพื่อพระกฤษณะ ล้วนชี้ให้เห็นว่าความรักต่อพระกฤษณะคือแรงผลักดันหลักที่อยู่เหนือข้อพิจารณาอื่นใด การเลือกเล่าเรื่องในลักษณะนี้เป็นการยกย่องความรักอันเข้มข้นและไม่เห็นแก่ตัวว่าเป็นหนทางตรงอันทรงพลังในการเชื่อมต่อกับพระเจ้า ซึ่งบ่งบอกว่าแม้กฎเกณฑ์จะมีบทบาทสำคัญแต่เป้าหมายสูงสุดบางครั้งก็อาจจำเป็นต้องปรากฏผ่านเส้นทางที่ดูเหมือนผิดแผกไปจากขนบเดิม

1.3 ราสลีลา

ราสลีลา หรือการเต้นรำเป็นวงกลมอันศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นเหตุการณ์สำคัญยิ่งในสกันธะที่ 10 ปรากฏในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 29-33 ในค่ำคืนพระจันทร์เต็มดวง พระกฤษณะทรงเป่าขลุ่ยเรียกเหล่านางโคปีมารวมกัน และด้วยอานุภาพแห่งโยคมายา หรือพลังภายในอันศักดิ์สิทธิ์ของพระองค์ พระองค์ได้ขยายพระวรกายออกเป็นจำนวนมาก เพื่อสามารถเต้นรำกับนางโคปีแต่ละนางได้พร้อม ๆ กัน ทำให้แต่ละนางรู้สึกว่าพระองค์ประทับอยู่เคียงข้างนางเพียงผู้เดียว เป็นการตอบสนองความปรารถนาส่วนลึกของแต่ละดวงวิญญาณที่ต้องการความใกล้ชิดสนิทสนมกับพระองค์ ราสลีลาเป็นลีลาที่เกิดขึ้นโดยโยคมายา ซึ่งเป็นพลังงานฝ่ายจิตวิญญาณภายในของพระกฤษณะ แตกต่างจากการปฏิสัมพันธ์ทางโลกซึ่งอยู่ภายใต้อิทธิพลของมหามายา หรือพลังงานฝ่ายวัตถุ จากข้อความโศลกในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 29 โศลกที่ 14 ความว่า

นฤณำ นิะเศฺรยสารฺถาย วฺยกฺติรฺภควโต นฤป ฯ

อวฺยยสฺยาปรเมยสฺย นิรฺคุณสฺย คุณาตฺมนะ ฯ 14 ฯ

คำแปล “ข้าแต่กษัตริย์ การปรากฏขององค์ภควาน (พระเจ้าสูงสุด) ผู้ทรงไม่เปลี่ยนแปลง (เป็นอมตะ) ผู้ทรงประมาณมิได้ (เกินกว่าจะเข้าใจได้ด้วยเหตุผล) ผู้ทรงอยู่เหนือคุณธรรมทั้งปวง (นิรคุณะ) แต่ก็ทรงเป็นแหล่งกำเนิดของคุณธรรมทั้งมวล (คุณาตมะ) นั้นมีขึ้นก็เพื่อประโยชน์สูงสุด (ความหลุดพ้น) ของมนุษย์ทั้งหลาย”

พระองค์ไม่ได้รับผลกระทบจากสภาวะทางวัตถุ เพราะพระองค์เป็นผู้ควบคุมสภาวะเหล่านั้น การที่พระองค์ปรากฏตัวในโลกนี้เพื่อประทานประโยชน์สูงสุดแก่มวลมนุษย์ ราสลีลาจึงไม่ใช่เรื่องของกามารมณ์ทางโลก แต่เป็นสภาวะแห่งความ

รักอันบริสุทธิ์และการแลกเปลี่ยนความสุขทางจิตวิญญาณระหว่างพระผู้เป็นเจ้าและเหล่าสาวกผู้ภักดีสูงสุด บรรยากาศเต็มไปด้วยความปิติยินดี การขับขานบทเพลง การเต้นรำ และการแสดงความรักอันอ่อนโยน การที่พระกฤษณะทรงขยายพระองค์ออกไปเพื่อให้แต่ละนางโคปีรู้สึกถึงการประทับอยู่เฉพาะพระพักตร์ เป็นการตอบสนองโดยตรงต่อความปรารถนาอันลึกซึ้งของสาวกที่ต้องการความสัมพันธ์ส่วนตัวกับพระองค์ เป็นสภาวะอุดมคติของการแลกเปลี่ยนความรัก ดังนั้น ราสลีลาจึงไม่ใช่เพียงเหตุการณ์ปกติ แต่แสดงถึงศักยภาพของดวงวิญญาณมนุษย์ในการมีความสัมพันธ์อันใกล้ชิด เป็นส่วนตัว และเปี่ยมสุขกับพระผู้เป็นเจ้าสูงสุด และแสดงให้เห็นถึงความสามารถของพระองค์ในการตอบสนองความรักเป็นรายบุคคลแม้อยู่ท่ามกลางเหล่าสาวกจำนวนนับไม่ถ้วน

1.4 ปรกียรส: ความรักข้ามขนบของเหล่านางโคปีในฐานะภักติสูงสุด

ความสัมพันธ์ระหว่างพระกฤษณะกับเหล่านางโคปีส่วนใหญ่ถูกจัดอยู่ในประเภทปรกียรส หรือรสแห่งความรักกับสตรีที่เป็นภรรยาของผู้อื่น เนื่องจากนางโคปีจำนวนมากได้แต่งงานแล้ว ในทางเคาฑียะไวษณพ ปรกียรสมักถูกยกย่องว่าเป็นรูปแบบมธุรยรสที่สูงสุดและเข้มข้นที่สุด เพราะความรักประเภทนี้ต้องก้าวข้ามอุปสรรคมากมาย ทั้งความเสี่ยงต่อชื่อเสียง การละเมิดบรรทัดฐานทางสังคม และความกลัว เพื่อเห็นแก่ความรักที่มีต่อพระกฤษณะ ความรักที่ต้องเผชิญกับข้อห้ามและอุปสรรคเช่นนี้ถือว่ามีความเข้มข้นและเสียสละมากกว่าความรักในกรอบการสมรสที่ได้รับการยอมรับ ยกตัวอย่างเช่น ในอัธยายะที่ 29 โศลกที่ 19-20 พระกฤษณะทรงใช้วาทศิลป์ในการทดสอบโคปี โดยตรัสถามว่า

รชนฺเยษา โฆรรูปา โฆรสตฺตฺวนิเษวิตา ฯ
ปฺรติยาต วฺรชํ เนห สฺเถยํ สฺตฺรีภิะ สุมธฺยมาะ ॥ 19 ॥
มาตระ ปิตระ ปุตฺรา ภฺราตระ ปตยศฺจ วะ ฯ
วิจินฺวนฺติ หฺยปศฺยนฺโต มา กฤฒฺวํ พนฺธุสาธฺวสม ॥ 20 ॥

คำแปล “คืนนี้ค่อนข้างน่ากลัวและมีสิ่งมีชีวิตที่น่าสะพรึงกลัวกำลังซุ่มซ่อนอยู่ จงกลับไปยังที่วรชะนี่ไม่ใช่สถานที่ที่เหมาะสมสำหรับผู้หญิง หากไม่พบเธอที่บ้าน พ่อแม่ ลูกชาย พี่ชาย และสามีของเธอก็จะตามหาอย่างแน่นอน อย่าสร้างความวิตกกังวลให้กับสมาชิกในครอบครัวของเธอเลย” ซึ่งเป็นการใช้คำพูดที่ลึกซึ้งเพื่อกระตุ้นความรู้สึกและทดสอบความรักและศรัทธาของพวกนาง**1.5 ความพลัดพรากและการเสียสละ**

ความรักอันลึกซึ้งของนางโคปีปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นในยามที่ต้องพลัดพรากจากพระกฤษณะ ดังที่บรรยายไว้ใน “โคปีคีตา” (Gopi Gitā) หรือบทเพลงแห่งความพลัดพราก ในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 31 ความทุกข์ทรมานอย่างแสนสาหัสที่พวกนางประสบเมื่อพระกฤษณะจากไปยังมถุรา สะท้อนให้เห็นถึงระดับความผูกพันและความรักอันไม่เห็นแก่ตัวที่พวกนางมีต่อพระองค์ ความปรารถนาเพียงหนึ่งเดียวของพวกนางคือความสุขและการได้อยู่ใกล้ชิดพระกฤษณะเท่านั้นพวกนางยอมสละทุกสิ่งแม้กระทั่งสามี บุตร และญาติพี่น้อง เพื่อพระกฤษณะ ดังนั้น เหล่าโคปีแห่งวฤนทาวนะเป็นตัวแทนของจุดสูงสุดแห่งความรักความภักดีอันบริสุทธิ์ ไม่เห็นแก่ตัว และปราศจากเงื่อนไข พวกนางคือแบบอย่างนิรันดร์สำหรับผู้ภักดีที่มุ่งแสวงหาความสัมพันธ์อันลึกซึ้งที่สุดกับพระผู้เป็นเจ้า

2. พระชายาแห่งทวารกา

2.1 อัษฏภรรยาของพระกฤษณะ

นอกเหนือจากเหล่านางโคปีแล้ว สกันธะที่ 10 ยังกล่าวถึงพระชายาเอกทั้งแปดพระองค์ของพระกฤษณะ หรือที่เรียกรวมกันว่า อัษฏภรรยา ซึ่งประทับอยู่ ณ กรุงทวารกาอันรุ่งเรือง รายนามที่ปรากฏในภาควตปุราณะ ได้แก่ พระนางรุกมิณี (Rukmiṇī), พระนางสัตยภามา (Satyabhāmā), พระนางชามพวตี (Jāmbavatī), พระนางกาลินทิ (Kālindī), พระนางมิตรวินทา (Mitravindā), พระนางนาคนชิตี (Nagnajitī หรือ Satya), พระนางภัทรา (Bhadrā), และพระนางลักษมณา (Lakṣmaṇā) ปรากฏในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 59 และ อัธยายะที่ 83) แม้จะมีรายชื่อที่แตกต่างไปบ้างเล็กน้อยในคัมภีร์อื่น แต่โดยหลักแล้วทั้งแปดพระองค์นี้คือพระมเหสีเอกผู้ทรงเกียรติในราชสำนักทวารกา และได้รับการนับถือว่าเป็นอวตารหรือปางปรากฏของพระแม่ลักษมี เทวีแห่งโชคลาภ และความมั่งคั่ง

2.2 เรื่องราวการอภิเษกสมรส การแทรกแซงของพระเจ้าและความภักดี

เรื่องราวการได้มาซึ่งพระชายาแต่ละพระองค์นั้นมีความแตกต่างกันไป แต่ล้วนสะท้อนถึงบทบาทของพระกฤษณะในการเอาชนะอุปสรรคเพื่อตอบสนองความภักดีของพวกนาง ดังนี้

พระนางรุกมิณี (Rukmiṇī) เจ้าหญิงแห่งวิทรรภะ (Vidarbha) จากเรื่องราวที่ปรากฏในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 52-54

ตัวอย่าง อัธยายะที่ 52 โศลกที่ 23

โสปศฺรุตฺย มุกุนฺทสฺย รูปวีรฺยคุณศฺริยะ ฯ

คฤหาคไตรฺคียมานาสฺตำ เมเน สทฤศ์ ปติมฺ ฯ 23 ฯ

คำแปล “เมื่อนางได้ยินถึงพระรูปโฉมอันงดงาม พละกำลัง คุณธรรม และความรุ่งโรจน์ของพระกฤษณะ (มุกุนทะ) ซึ่งถูกขับขานโดยแขกเหรื่อที่มาเยือนบ้าน นางก็ถือว่าพระองค์เหมาะสมที่จะเป็นสามีของตน”

พระนางทรงหลงรักพระกฤษณะจากการได้ยินเรื่องราวคุณงามความดีและรูปโฉมอันงดงามของพระองค์ เมื่อทรงทราบว่าจะต้องถูกบังคับให้แต่งงานกับศิศุปาละ (Śiśupāla) พระนางได้ส่งสาส์นลับผ่านพราหมณ์ทูต วิงวอนให้พระกฤษณะเสด็จมาลักพาตัวพระนางไป แสดงให้เห็นถึงความศรัทธา ความกล้าหาญ และความรักอันเด็ดเดี่ยว พระกฤษณะทรงตอบรับคำขอนั้น และได้เสด็จไปยังวิทรรภะ ลักพาพระนางรุกมิณีขึ้นราชรถไปท่ามกลางเหล่ากษัตริย์ที่เป็นศัตรู หลังจากทรงต่อสู้และเอาชนะพวกเขาได้

พระนางสัตยภามาและพระนางชามพวตี เรื่องราวของทั้งสองพระองค์เกี่ยวพันกับอัญมณีศยามันตกะ (Śyāmantaka) อันล้ำค่า ปรากฏในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 56-57

ตัวอย่างเหตุการณ์จาก อัธยายะที่ 57 โศลกที่ 4โย'สฺมภฺยำ สมฺปฺรติศฺรุตฺย กนฺยารตฺนำ วิครฺหฺย นะ ฯ

กฤษฺณายาทานฺน สตฺราชิตฺ กสฺมาทฺ ภฺราตรมนฺวิยาตฺ ฯ 4 ฯ

คำแปล “สัตราชิตผู้นั้น ผู้ซึ่งเคยให้คำมั่นกับพวกเราแล้วว่าจะยกธิดาอันล้ำค่า แต่กลับดูหมิ่นพวกเรา (โดยไม่ทำตาม) แล้วมอบให้แก่พระกฤษณะ แล้วทำไมสัตราชิตจะไม่ต้องเดินตามรอยน้องชายของเขาเล่า? (สู่ความตาย)”

กษัตริย์สัตราชิตบิดาของพระนางสัตยภามา ได้รับแก้วนี้มาจากพระสุริยเทพ ต่อมาประเสนะ น้องชายของสัตราชิต ได้สวมแก้วนี้ออกไปล่าสัตว์และหายตัวไป สัตราชิตจึงกล่าวหาว่าพระกฤษณะสังหารประเสนะเพื่อชิงแก้วนั้น เพื่อลบล้างข้อกล่าวหา พระกฤษณะได้ติดตามร่องรอยไปจนถึงถ้ำของชามพวาน ราชาแห่งหมี ผู้ซึ่งสังหารสิงโตที่ฆ่าประเสนะและนำอัญมณีมาให้บุตรเล่น พระกฤษณะได้ต่อสู้กับชามพวานเป็นเวลาถึง 28 วัน จนกระทั่งชามพวานผู้ชราภาพอ่อนแรงลงและตระหนักว่าพระกฤษณะคือองค์พระผู้เป็นเจ้าสูงสุด จึงได้ถวายแก้วศยมันตกะคืนพร้อมทั้งยกพระนางชามพวตี ธิดาของตนให้เป็นพระชายา เมื่อพระกฤษณะนำแก้วกลับไปคืนสัตราชิต สัตราชิตรู้สึกละอายใจและเกรงกลัวในความผิดของตน จึงได้ถวายพระนางสัตยภามาให้เป็นพระชายาอีกพระองค์หนึ่ง แม้ว่าก่อนหน้านี้จะได้หมั้นหมายพระนางไว้กับผู้อื่นแล้วก็ตาม

การอภิเษกสมรสกับพระชายาองค์อื่นก็มีเรื่องราวเฉพาะ ที่มาจากภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10 อัธยายะที่ 58 เช่น พระนางนาคนชิตี ธิดาของกษัตริย์แห่งโกศล ซึ่งพระบิดาตั้งเงื่อนไขว่าผู้ที่จะอภิเษกกับพระนางได้ต้องปราบโคคะนองเจ็ดตัวให้เชื่องเสียก่อน แม้พระนางจะทรงปรารถนาพระกฤษระเป็นสวามีตั้งแต่แรกเห็น พระกฤษณะก็ทรงทำได้สำเร็จ

(โศลกที่ 36)

วรำ วิโลกฺยาภิมตำ สมาคตำ นเรนฺทฺรกนฺยา จกเม รมาปติมฺ ฯ

ภูยาทยำ เม ปติราศิโษ'นละ กโรตุ สตฺยา ยทิ เม ธฤโต วฺรตะ ฯ 36 ฯ

คำแปล “พระธิดาของกษัตริย์เมื่อทอดพระเนตรเห็นผู้สู่ขอที่น่าพึงใจยิ่งนั้นเสด็จมาถึง ก็ทรงปรารถนาที่จะมีพระองค์ ผู้เป็นสวามีของพระแม่รมาในทันที ทรงอธิษฐานว่า ขอให้พระองค์ได้มาเป็นสวามีของหม่อมฉัน หากหม่อมฉันได้รักษาคำปฏิญาณไว้ ขอไฟศักดิ์สิทธิ์จงดลบันดาลให้ความหวังของหม่อมฉันสำเร็จด้วยเถิด”

พระนางกาลินทีบุตรีแห่งสุริยเทพ ผู้บำเพ็ญตบะอย่างแรงกล้าที่ริมฝั่งแม่น้ำยมุนาเพื่อปรารถนาจะได้พระกฤษณะเป็นสวามี พระองค์ก็ทรงเติมเต็มความต้องการของนาง

(โศลกที่ 20)

ศฺรีกาลินฺทฺยุวาจ

อหำ เทวสฺย สวิตุรฺทุหิตา ปติมิจฺฉตี ฯ

วิษฺณุ์ วเรณฺยำ วรทำ ตปะ ปรมมาสฺถิตะ ॥ 20 ॥

คำแปล “กาลินทีกล่าวว่า หม่อมฉันคือธิดาแห่งสุริยเทพ หม่อมฉันปรารถนาที่จะได้พระวิษณุ ผู้ทรงเป็นเลิศและผู้ประทานความเอื้อเฟื้อที่สุดมาเป็นสวามี และด้วยเหตุนี้ หม่อมฉันจึงบำเพ็ญตบะอย่างหนักเพื่อจุดประสงค์นั้น”

ทรงสมรสกับพระนางภัทรา ผู้เป็นเจ้าหญิงแห่งอาณาจักรไกเกยะ และเป็นธิดาของพระนางศรุตกีรติ พระปิตุจฉา (น้องสาวของบิดา) ขององค์พระกฤษณะ องค์พระผู้เป็นเจ้าได้อภิเษกสมรสกับพระนางภัทรา เมื่อเหล่าพระเชษฐาและพระอนุชาของนางได้ถวายนางแด่พระองค์

(โศลกที่ 56)

ศรุตกีรฺเตะ สุตำ ภทฺรำ อุปเยเม ปิตฺฤษฺวสุะ ฯ

ไกเกยี ภรฺราตฺฤภิรฺทตฺตำ กฤษฺณะ สนฺตรฺทนาทิภิะ ॥ 56 ॥

คำแปล “ภัทราเป็นเจ้าหญิงแห่งอาณาจักรไกเกยะ และเป็นธิดาของศรุตกีรติ พระมาตุจฉา (ป้า) ของพระกฤษณะ พระองค์ทรงอภิเษกสมรสกับภัทรา เมื่อเหล่าพระเชษฐาและพระอนุชาของนาง ซึ่งนำโดยสันตรรทนะ ได้ถวายนางแด่พระองค์”

จากนั้น องค์พระผู้เป็นเจ้าได้สมรสกับพระนางลักษมณา ธิดาของกษัตริย์แห่งมัทระ องค์กฤษณะทรงปรากฏพระองค์ในพิธีสยุมพรของนาง และได้ทรงนำพานางไป

(โศลกที่ 57)

สุตำ จ มทฺราธิปเตรฺลกฺษฺมณำ ลกฺษฺมณรฺยุตามฺ ฯ

สฺวยัวเร ชหาไรกะ ส สุปรฺณะ สุธามิว ॥ 57 ॥

คำแปล “จากนั้นพระกฤษณะทรงอภิเษกสมรสกับ พระนางลักษมณา ธิดาของกษัตริย์แห่งมัทระ พระกฤษณะทรงปรากฏพระองค์เพียงลำพังในพิธีสยุมพรของนางและทรงพาพระนางไป เช่นเดียวกับที่ครุฑเคยช่วงชิงน้ำอมฤตของเหล่าทวยเทพ”

และยังมีพระนางมิตรวินทา หลังจากพระกฤษณะอภิเษกสมรสกับกาลินทีแล้วพระองค์เสด็จไปยังอวันตีปุระที่จัดพิธีสยุมพร พระองค์ได้ทรงลักพาตัวมิตรวินทา ซึ่งหลงใหลในพระองค์มากต่อหน้ากษัตริย์หลายพระองค์

(โศลกที่ 31)

ราชาธิเทวฺยาสฺตนยำ มิตฺรวินฺทำ ปิตฺฤษฺวสุะ ฯ

ปฺรสหฺย หฤตวานฺ กฤษฺโณ ราชนฺ ราชญฺา ปฺรปศฺยตามฺ ॥ 31 ॥

คำแปล “ข้าแต่กษัตริย์ พระกฤษณะทรงพาเจ้าหญิงมิตรวินทา ธิดาของพระมาตุจฉา (ป้า) ราชาธิเทวี ไปอย่างรุนแรงต่อหน้ากษัตริย์คู่แข่งทั้งหลาย”

นอกจากนี้พระกฤษณะยังได้ทรงรับพระชายาองค์อื่น ๆ อีกหลายพันองค์เทียบเท่ากับพระชายาเหล่านี้ เมื่อพระองค์ทรงสังหารเภามาสูรและทรงปลดปล่อยเหล่าสตรีงดงามที่อสูรตนนั้นกักขังไว้

(อัธยายะที่ 59 โศลกที่ 33-35)

ตตฺร ราชนฺยกนฺยานำ ษฏฺสหสฺราธิกายุตมฺ ฯ

เภามาหฤตานำ วิกฺรมฺย ราชภฺโย ททฺเศ หริะ ॥ 33 ॥

ตำ ปฺรวิษฺฏำ สฺตฺริโย วีกฺษฺย นรวรฺยำ วิโมหิตาะ ฯ

มนสา ววฺริเร'ภีษฺฏำ ปตึ ไทโวปสาทิตมฺ ॥ 34 ॥

ภูยาตฺ ปติรยำ มหฺยำ ธาตา ตทนุโมทตามฺ ฯ

อิติ สรฺวาะ ปฤถกฺ กฤษฺเณ ภาเวน หฤทยํ ทธฺะ ॥ 35 ॥

คำแปล “พระกฤษณะได้ทอดพระเนตรเห็นเจ้าหญิงจากราชวงศ์ต่าง ๆ ถึงหนึ่งหมื่นหกพันพระองค์ ซึ่งถูกเภามาสูรช่วงชิงมาโดยใช้กำลัง เมื่อได้เห็นบุรุษผู้เป็นเลิศที่สุดเสด็จเข้ามา เจ้าหญิงเหล่านั้นต่างตกอยู่ในภวังค์ในใจของแต่ละนางต่างยอมรับพระองค์ ผู้ซึ่งโชคชะตานำพามา ณ ที่นั้น ให้เป็นสวามีที่ตนเลือกไว้ ด้วยความคิดว่า ขอพรจากสวรรค์จงประทานให้บุรุษผู้นี้มาเป็นสามีของหม่อมฉันด้วยเถิด เจ้าหญิงทุกพระองค์ต่างจดจ่อจิตใจในการเพ่งพินิจถึงพระกฤษณะ”

เรื่องราวการอภิเษกสมรสที่หลากหลายเหล่านี้ แม้จะแตกต่างกันในรายละเอียด แต่ก็มีแก่นของเรื่องร่วมกันคือ การแสดงให้เห็นถึงบทบาทเชิงรุกของพระกฤษณะในการเอาชนะอุปสรรคสำคัญต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคู่แข่งทางการเมือง (กรณีรุกมิณี), อสูรหรือสิ่งมีชีวิตทรงพลัง (กรณีชามพวาน), ข้อกล่าวหาเท็จ (กรณีสัตยภามา), หรือความท้าทายทางสังคม เพื่อที่จะได้ครองคู่กับผู้ที่ภักดีต่อพระองค์ สิ่งนี้ตอกย้ำแนวคิดที่ว่า การมีความสัมพันธ์กับพระผู้เป็นเจ้านั้น บ่อยครั้งต้องอาศัยพระกรุณาของพระองค์ในการขจัดอุปสรรคทางโลก การที่พระกฤษณะทรงต้องเผชิญกับการต่อสู้ ความเสี่ยง และการกระทำอันศักดิ์สิทธิ์ในเรื่องราวของพระชายาหลายพระองค์ ชี้ให้เห็นว่า พระองค์ทรงเข้าแทรกแซงและเอาชนะความท้าทายต่าง ๆ เพื่อผู้ที่อุทิศตนต่อพระองค์ ทำให้การครองคู่เป็นไปได้ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าความรักอันศักดิ์สิทธิ์ไม่ใช่เพียงการยอมรับ แต่เป็นพลังอำนาจที่เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ได้

2.3 สวกียรส: ภักติตามครรลองธรรมของเหล่าอัษฏภรรยา

ความสัมพันธ์ระหว่างพระกฤษณะกับพระอัษฏภรรยาจัดอยู่ในประเภทสวกียรส หรือรสแห่งความรักภายในกรอบของการสมรสที่ถูกต้องตามธรรมเนียม ซึ่งแตกต่างจากปรกียรสของเหล่านางโคปี ความภักดีของพระชายาเหล่านี้แสดงออกผ่านบทบาทในฐานะมเหสีและราชินีในราชสำนักทวารกา ชีวิตของพวกนางผูกพันอยู่กับราชกิจและธรรมเนียมปฏิบัติ ภาควตปุราณะได้แสดงให้เห็นถึงบุคลิกภาพและบทบาทที่แตกต่างกันของพระชายาแต่ละพระองค์ เช่น พระนางสัตยภามาทรงมีความกล้าหาญและได้ติดตามพระกฤษณะไปปราบอสูรนรกาสูร (Narakāsura) หรือพระนางรุกมิณีทรงมีความรักความภักดีอันลึกซึ้งและมั่นคง บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ส่วนพระองค์ที่แตกต่างกันกับพระกฤษณะ การที่คัมภีร์ให้รายละเอียดเฉพาะที่แยกแยะพระชายาแต่ละองค์ออกจากกัน เช่น คำวิงวอนของรุกมิณี, ความภาคภูมิใจและความกล้าหาญของสัตยภามา, หรือที่มาอันเป็นเอกลักษณ์ของชามพวตี และเรื่องราวการอภิเษกสมรสที่เป็นของแต่ละพระองค์ แสดงให้เห็นว่า สวกียรส หรือความรักในชีวิตสมรสในบริบทอันศักดิ์สิทธิ์นั้นไม่ใช่สิ่งที่เป็นแบบแผนเดียว แต่เปิดโอกาสให้มีการแสดงออกถึงความภักดี การรับใช้ และพลวัตความสัมพันธ์ส่วนบุคคลที่หลากหลายภายในกรอบของธรรมะ ซึ่งแตกต่างจากนางโคปีที่มักถูกนำเสนอในภาพรวม โดยเฉพาะในราสลีลา การมุ่งเน้นไปที่ความเป็นปัจเจกของพระชายาแต่ละพระองค์ชี้ให้เห็นว่า เส้นทางแห่งความภักดีภายในชีวิตสมรส (svakīya) นั้นได้รับการยอมรับว่าแม้จะแตกต่างออกไปแต่ก็มีความสมเหตุสมผลเท่าเทียมกัน

2.4 ความสำคัญในฐานะเจ้าแห่งทวารกาของพระกฤษณะ

พระกฤษณะทรงสอนธรรมะแก่เหล่าสาวกด้วยการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนเองเป็นแบบอย่าง พระอัษฏภรรยามีความสำคัญในฐานะคู่ชีวิตของพระกฤษณะในบทบาทกษัตริย์ พวกนางมีส่วนร่วมในการค้ำจุนธรรมะ และเป็นส่วนหนึ่งของลีลาพระกฤษณะในทวารกา โดยส่งเสริมให้ลีลาเหล่านั้นดำเนินไปได้อย่างสมบูรณ์แบบ พวกนางเป็นตัวแทนของการบูรณาการความภักดีเข้ากับโครงสร้างทางสังคมและความรับผิดชอบในชีวิตประจำวัน เป็นตัวอย่างให้แก่เหล่าสาวกและผู้ภักดีต่อพระกฤษณะในช่วงเวลาที่กฎเกณฑ์ทางสังคมมีความเข้มข้นที่สุด ได้แก่ การสู้รบในสงครามมหาภารตะ และการนำของพระกฤษณะในฐานะเจ้าแห่งยาทวะทั้งปวง

การสังเคราะห์สองวิถีแห่งภักติ: บทสรุปความเหมือนและความต่าง

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลในสกันธะที่ 10 สามารถเปรียบเทียบลักษณะสำคัญของนางโคปีและพระอัษฏภรรยาได้ดังนี้

ตารางที่ 1 ภาพรวมเปรียบเทียบนางโคปีและพระอัษฏภรรยาในภาควตปุราณะ สกันธะที่ 10

คุณลักษณะ	โคปีแห่งวฤนทาวนะ	อัษฎภรรยาแห่งทวารกา
ฉากท้องเรื่อง	ชนบทอันเรียบง่าย (วฤนทาวนะ)	ราชสำนักอันหรูหรา (ทวารกา)
ประเภทของรส (Rasa)	ปรกียรส (ความรักนอกกรอบสมรส)	สวกียรส (ความรักในกรอบสมรส)
พื้นฐานความสัมพันธ์	ความรักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ	การอภิเษกสมรสตามธรรมเนียม
รูปแบบภักติ	ภักติที่ดำเนินตามแรงปรารถนาทางจิตวิญญาณ	ภักติที่แสดงออกภายในกรอบสังคม
จุดเน้นของเรื่องเล่า	ความสัมพันธ์ส่วนรวม โดยเฉพาะในราสลีลา	เรื่องราวการอภิเษกสมรสของแต่ละพระองค์
ความสัมพันธ์กับบรรทัดฐาน	ท้าทายและก้าวข้ามบรรทัดฐานทางสังคมและศาสนา	ภายในกรอบของบรรทัดฐานทางสังคมและธรรมะ
นัยยะทางปรัชญา	ความรักที่เสียสละและไม่ต้องการสิ่งตอบแทน	ความรักที่มั่นคงและสอดคล้องกับธรรมะ
แหล่งที่มาของลีลา	พระนางราธา หรือพลังงานโยคมายา	อวตารของพระแม่ลักษมี

การเปรียบเทียบระหว่าง โคปีแห่งวฤนทาวนะ กับอัษฎภรรยาแห่งทวารกา ซึ่งเป็นสองกลุ่มสตรีสำคัญในชีวิตของพระกฤษณะ ได้สะท้อนให้เห็นถึงมิติที่แตกต่างกันของความสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณและแนวทางแห่งภักติในศาสนาฮินดู ดังนี้

1. ประเภทของรส หรือความสัมพันธ์ทางอารมณ์ โคปีแห่งวฤนทาวนะเป็นตัวแทนของปรกียรส ซึ่งคือความรักนอกกรอบสมรสที่เน้นความเข้มข้น การก้าวข้ามอุปสรรค และความโหยหาที่มีต่อพระกฤษณะ ในขณะที่อัษฎภรรยาแห่งทวารกาเป็นสัญลักษณ์ของ สวกียรส หรือความรักในกรอบสมรสที่เน้นความมั่นคง การปฏิบัติหน้าที่ และความสัมพันธ์ที่ได้รับการยอมรับตามธรรมเนียมประเพณี

2. พื้นฐานความสัมพันธ์ โคปีมีความผูกพันกับพระกฤษณะด้วยความรักที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และแรงดึงดูดทางจิตวิญญาณอันท่วมท้น ส่วนอัษฎภรรยามีพื้นฐานจากการอภิเษกสมรสตามธรรมเนียม ซึ่งได้รับการยอมรับทั้งทางกฎหมายและสังคม

3. รูปแบบภักติ โคปีแสดงออกถึงราคานุคาภักติ ซึ่งเป็นภักติที่ดำเนินตามแรงดึงดูดและความปรารถนาทางจิตวิญญาณที่เกิดขึ้นเอง ไม่ยึดติดกับกฎเกณฑ์ ต่างจากอัษฎภรรยาที่ภักติของพวกนางแสดงออกภายในกรอบสังคมและสอดคล้องกับหลักการ ไวธีภักติ (ภักติที่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์) มากกว่า แม้ความรักจะลึกซึ้งมากเพียงใด

4. จุดเน้นของเรื่องเล่า เกี่ยวกับโคปีคือความสัมพันธ์ส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเหตุการณ์ราสลีลา ซึ่งแสดงถึงความรู้สึกพลัดพรากและความรักอันบริสุทธิ์ ขณะที่เรื่องราวของอัษฎภรรยาจะเน้นไปที่การอภิเษกสมรสของแต่ละพระองค์ บุคลิกภาพเฉพาะตัว และบทบาทในฐานะภรรยา

5. ความสัมพันธ์กับบรรทัดฐานทางสังคม โคปีมักจะท้าทายและก้าวข้ามบรรทัดฐานเหล่านี้ในนามของความรักต่อพระกฤษณะ แสดงถึงความรักที่อยู่เหนือข้อจำกัดทางสังคม ในทางตรงกันข้าม อัษฎภรรยาจะดำเนินอยู่ภายในกรอบของบรรทัดฐานทางสังคมและธรรมะ

6. นัยยะทางปรัชญา โคปีเป็นตัวแทนของความรักที่เสียสละและไม่ต้องการสิ่งตอบแทน ซึ่งเป็นจุดสูงสุดของ มธุรยรส (ความรักแบบคู่รัก) ขณะที่อัษฎภรรยาเป็นตัวแทนของการบูรณาการภักติเข้ากับชีวิตทางโลกและหน้าที่ สะท้อนความรักที่มั่นคงและสอดคล้องกับธรรมะ

7. แหล่งที่มาของลีลา โคปีมักถูกเชื่อมโยงกับพระนางราธา ในบางสำนักของลัทธิไวษณพ หรือเป็นพลังงานโยคมายาของพระกฤษณะเอง ในขณะที่อัษฎภรรยามักถูกกล่าวถึงในฐานะอวตารของพระแม่ลักษมีเทวีแห่งโชคลาภและความรุ่งเรือง

อภิปรายผล

ผู้ศึกษาเห็นว่ากลุ่มสตรีทั้งสองกลุ่มนี้ แม้จะมีความผูกพันกับพระกฤษณะเช่นเดียวกัน แต่ก็เป็นตัวแทนของมิติที่แตกต่างกันของความรัก ความภักดี และการบรรลุธรรมในศาสนาฮินดู ซึ่งสะท้อนความหลากหลายและลึกซึ้งของปรัชญาภักติ การเปรียบเทียบสตรีทั้งสองกลุ่มช่วยให้เข้าใจความหลากหลายและมิติที่ซับซ้อนของความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับพระเจ้าภายในกรอบของลัทธิภักติชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของไวษณพนิกาย ความหลากหลายของความรักในภักติ ดังนี้

1. ความแตกต่างของรสแห่งรัก ภักติ และนัยยะทางปรัชญา

การแบ่งประเภทของรสระหว่าง ปรกียรส ของโคปี (ความรักนอกกรอบสมรส) และ สวกียรส ของอัษฎภรรยา (ความรักในกรอบสมรส) ชี้ให้เห็นว่าความรักต่อพระเจ้านั้นไม่ได้มีเพียงรูปแบบเดียว ปรกียรสของโคปีเป็นสัญลักษณ์ของความรักที่บริสุทธิ์และไร้เงื่อนไข ซึ่งเกิดขึ้นจากแรงดึงดูดทางจิตวิญญาณอันท่วมท้น โดยไม่คำนึงถึงขนบธรรมเนียมหรือข้อจำกัดทางสังคม ความรักประเภทนี้มักถูกมองว่าเป็นหนทางที่รวดเร็วและเข้มข้นที่สุดในการรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้า เพราะผู้ศรัทธาพร้อมที่จะเสียสละทุกสิ่งเพื่อพระองค์ ส่วนสวกียรสของอัษฎภรรยา เป็นตัวแทนของความรักที่มั่นคงและสอดคล้องกับธรรมะ ซึ่งแสดงออกผ่านการปฏิบัติหน้าที่และความสัมพันธ์ที่ได้รับการยอมรับในสังคม แม้จะอยู่ในกรอบแต่ก็แสดงถึงความภักดีและความทุ่มเทในอีกรูปแบบหนึ่ง

ด้านภักติที่แตกต่างตามบริบท การจำแนกรูปแบบภักติระหว่าง ราคานุคาภักติ ของโคปี และไวธีภักติ ของอัษฎภรรยา ช่วยให้เห็นถึงแนวทางการปฏิบัติที่หลากหลาย ราคานุคาภักติเน้นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเอง และความปรารถนาอันแรงกล้าที่จะรับใช้พระเจ้าโดยไม่ยึดติดกฎเกณฑ์ใด ๆ ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความรักที่ท้าทายบรรทัดฐานทางสังคม ในทางกลับกัน ไวธีภักติคือการปฏิบัติภักติโดยยึดตามกฎเกณฑ์และคำสั่งทางศาสนา ซึ่งมักพบในผู้ศรัทธาทั่วไปที่ดำเนินชีวิตอยู่ในกรอบของสังคม การที่ทั้งสองรูปแบบนี้ได้รับการยกย่อง แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นและกว้างขวางของลัทธิภักติที่สามารถรองรับความหลากหลายของธรรมชาติมนุษย์และความสัมพันธ์กับพระเจ้า

ด้านนัยยะทางปรัชญาและจิตวิญญาณ การที่โคปีเป็นตัวแทนของความรักที่เสียสละและไม่ต้องการสิ่งตอบแทนหรือจุดสูงสุดของมธุรยรสนั้น มีความสำคัญทางปรัชญาอย่างยิ่ง เพราะสะท้อนแนวคิดที่ว่าการบรรลุโมกษะสามารถเกิดขึ้นได้ผ่านการมอบหัวใจและจิตวิญญาณทั้งหมดให้แก่พระเจ้าโดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน การละลายอัตตาและการรวมเป็นหนึ่งเดียวกับพระเจ้าผ่านราสลีลาจึงเป็นสภาวะสูงสุดของจิตวิญญาณ ขณะที่อัษฎภรรยาเป็นตัวแทนของการบูรณาการภักติเข้ากับชีวิตทางโลกและหน้าที่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการดำเนินชีวิตตามธรรมะควบคู่ไปกับการมีความรักที่มั่นคงต่อพระเจ้าก็เป็นหนทางที่นำไปสู่ความสุขและความรุ่งเรืองเช่นกัน

2. ความเหมือนที่สำคัญ

แม้จะมีความแตกต่างที่ชัดเจนในรูปแบบความสัมพันธ์และพื้นฐานทางสังคมระหว่างโคปีแห่งวฤนทาวนะกับอัษฎภรรยาแห่งทวารกา แต่ทั้งสองกลุ่มนี้ก็มีจุดร่วมที่สำคัญและลึกซึ้งในแง่ของความศรัทธาต่อพระกฤษณะ สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายและมิติที่ซับซ้อนของลัทธิภักติ ดังนี้

2.1 ความรักความภักดีคือแก่นแท้

ไม่ว่าจะเป็นความรักที่ท้าทายขนบธรรมเนียมของโคปี หรือความรักที่มั่นคงภายในกรอบสมรสของอัษฎภรรยา ความรักความภักดีต่อพระกฤษณะ คือแรงจูงใจหลักและแก่นแท้ของความสัมพันธ์ของทั้งสองกลุ่ม ความทุ่มเทอย่างสุดหัวใจนี้เป็นรากฐานสำคัญที่เชื่อมโยงพวกนางเข้ากับพระองค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความบริสุทธิ์ของจิตใจและความจงรักภักดีนั้นสำคัญกว่ารูปแบบภายนอกของการแสดงออก

2.2 สถานะอันเป็นทิพย์และพลังงานฝ่ายหญิงอันศักดิ์สิทธิ์

ทั้งโคปีและอัษฎภรรยาต่างก็ถือเป็นปางปรากฏหรือส่วนขยายของพลังงานฝ่ายหญิงอันศักดิ์สิทธิ์ที่สำคัญอย่างยิ่ง โคปีมักเชื่อมโยงกับพระนางราธาและพลังงานศักติ ซึ่งเป็นพลังงานภายในของพระกฤษณะที่แสดงออกถึงความรักอัน

บริสุทธิ์และแรงกล้า ในขณะที่อัษฎภรรยามักถูกมองว่าเป็นอวตารของพระแม่ลักษมี ซึ่งเป็นเทวีแห่งโชคลาภ ความรุ่งเรือง และการสนับสนุนธรรมะ การที่ทั้งสองกลุ่มเป็นตัวแทนของพลังงานฝ่ายหญิงอันศักดิ์สิทธิ์นี้ แสดงให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของสตรีในการเป็นสื่อกลางแห่งความรักและการเชื่อมโยงกับพระเจ้า

2.3 บทบาทในการทำให้ “ลีลา” เกิดขึ้นและสมบูรณ์

ทั้งสองกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการทำให้ลีลาต่าง ๆ ของพระกฤษณะบังเกิดขึ้นและสมบูรณ์ ไม่ว่าจะเป็นราสลีลาอันลึกซึ้งกับโคปีที่แสดงถึงความรักอันบริสุทธิ์และการละลายอัตตา หรือเรื่องราวชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ของพระกฤษณะกับอัษฎภรรยาในฐานะกษัตริย์แห่งทวารกา แต่ละกลุ่มมีส่วนทำให้ลีลาของพระองค์สมบูรณ์แบบ และเผยแพร่คุณธรรมอันหลากหลายของพระองค์สู่โลก การมีอยู่ของโคปีและอัษฎภรรยาทำให้เรื่องราวของพระกฤษณะมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และช่วยให้ผู้ศรัทธาเข้าใจถึงมิติที่แตกต่างกันของความสัมพันธ์กับพระเจ้าซึ่งล้วนนำไปสู่การบรรลุโมกษะในท้ายที่สุด

ดังนั้น ภาควตปุราณะจึงไม่ได้นำเสนอเพียงรูปแบบเดียวของความสัมพันธ์กับพระเจ้า แต่กลับนำเสนอหลากหลายมิติของความรักและความภักดีที่ตอบสนองต่อความต้องการและบุคลิกภาพที่แตกต่างกันของผู้ศรัทธา เป็นการเน้นย้ำว่าลัทธิภักติเป็นวิถีปฏิบัติที่เปิดกว้างและยืดหยุ่น ซึ่งยังคงเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนนับล้านในการแสวงหาความจริงสูงสุดในปัจจุบัน

สรุป

ภาควตปุราณะ นำเสนอภาพความรักและความภักดีต่อพระกฤษณะในสองมิติที่แตกต่างกัน ได้แก่ นางโคปีและอัษฎภรรยา ความรักของนางโคปีมีลักษณะรุนแรง ไร้กรอบกฎเกณฑ์ และไม่ได้เกิดจากหน้าที่ หากแต่ขับเคลื่อนด้วยแรงปรารถนาภายในที่จะทำให้พระกฤษณะทรงพอพระทัย ขณะที่อัษฎภรรยาสะท้อนความรักที่มั่นคงและยั่งยืน ภายใต้ขนบธรรมเนียมและความรับผิดชอบในฐานะภรรยา แม้จะไม่เร่าร้อนเช่นโคปี แต่ก็มีความสมบูรณ์ในมิติของความผสานกลมกลืนระหว่างความรักและหน้าที่ ความแตกต่างนี้ปรากฏชัดผ่านฉากท้องเรื่องและลีลา วฤนทาวนะเป็นพื้นที่ของความเป็นธรรมชาติ ความใกล้ชิด และการแสดงออกทางอารมณ์อย่างเสรี เช่น ราสลีลา ขณะที่ทวารกาเน้นบรรยากาศราชสำนัก พิธีกรรม และกิจทางการเมืองการปกครอง เช่น การอภิเษกสมรสหรือการปราบอสูร การเคลื่อนจากวัยเยาว์ในวฤนทาวนะสู่สถานะกษัตริย์จากเรื่องราวในทวารกา จึงไม่ใช่เพียงการลำดับชีวประวัติ หากเป็นกลวิธีทางวรรณกรรมเพื่อแสดงบุคลิกภาพอันสมบูรณ์ของพระกฤษณะ ทั้งในฐานะคนรักที่ใกล้ชิด ไร้ขอบเขต และกษัตริย์ผู้ทรงธรรม แม้ความสัมพันธ์ของนางโคปีและพระอัษฎภรรยาจะมีความแตกต่างโดยเนื้อหาและบริบท แต่ทั้งสองต่างมีแก่นร่วมคือความรักและความภักดีต่อพระกฤษณะ อีกทั้งยังได้รับการอธิบายว่าเป็นปางหรือการขยายของพลังศักดิ์สิทธิ์ฝ่ายหญิง ได้แก่ พระแม่ลักษมีและพระนางราธา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการทำให้ลีลาของพระกฤษณะบังเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ และสะท้อนแนวคิดของคัมภีร์ที่ว่าความสัมพันธ์ในรูปแบบที่หลากหลายสามารถเป็นหนทางสู่พระผู้เป็นเจ้าได้อย่างเท่าเทียม

เอกสารอ้างอิง

จิราพร โชติเธียระวงศ์. (2547). **คัมภีร์ภาควตปุราณะ.** วรรณวิทัศน์. 4, 174-207.

แสง มนวิทูร. (2541). **นาฏยศาสตร์.** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.

Bennett, J. (2016). **Bhakti Yoga: Understanding Bhakti Through Rasa Sentiment.** Master's thesis (Yoga Studies). Loyola Marymount University.

Bhaktivedanta Swami Prabhupada, A. C. (2012). **Śrīmad Bhāgavatam tenth Canto.** Online: The Bhaktivedanta Book Trust.

Britannica. (2015). **bhakti.** [Online]. Available: https://www.britannica.com/topic/bhakti. [2024, September 18]

Bryant, E. F. (2017). **Bhakti Yoga: Tales and Teachings from the Bhagavata Purana.** New York: North Point Press.

Gosvāmī, R., and Ujjvala-nīlamaṇi. (2024). **Chapter 3.** [Online]. Available: https://archive.org/details/ujjvalanilamanibysrirupagoswami. [2024, October 23]

Haberman, D. (1988). **Acting as a Way of Salvation: A Study of Rāgānugā Bhakti Sādhana.** Delhi: Motilal Banarsidass.

Schweig, G. M. (2005). **DANCE OF DIVINE LOVE The Rāsalīlā of Krishna from the Bhagavata Purana, India's Classic Sacred Love Story Introduced.**USA: Princeton University Press.

Tagare, G. V. (Trans.). (1976). **The Bhāgavata Purāṇa: Ancient Indian Tradition & Mythology Series Vol.7-11.** Delhi: Motilal Banarsidass.

Winternitz, M. (1933). **A history of Indian literature.** India: University of Calcutta.

การจัดการเรียนการสอนอ่านวรรณคดีด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน

TEACHING LITERATURE READING USING THE AUTHOR'S QUESTIONING TECHNIQUE

พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี[1], พระมหาศิริศักดิ์ ธมฺมสกฺโก[2], พระมหาศราวุธ วราวุโธ[3]
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย นครปฐม ประเทศไทย[1,2,3]
Phramaha Phichet Attanurakkhee[1], Phramaha Sirisak Dammasakko[2], Phramaha sarawut Varavudho[3]
Faculty of Education Mahamakut Buddhist University, Nakhon Pathom, Thailand[1,2,3]
Corresponding Author E-mail : mmike2557@gmail.com[1], Paosirisak2539@gmail.com[2],
sarawut.pooton@gmail.com[3]

(Received : August 6, 2025; Edit : August 21, 2025; accepted : August 25, 2025)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนวรรณคดีไทย โดยประยุกต์ใช้เทคนิค Questioning the Author (QTA) ซึ่งเป็นกระบวนการที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างปฏิสัมพันธ์กับบทอ่านผ่านการตั้งคำถามต่อผู้เขียน เพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านอย่างเข้าใจและการคิดวิเคราะห์เชิงลึกในผู้เรียน เทคนิค QTA เหมาะสมที่สุดกับผู้เรียนระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากตรงกับพัฒนาการทางการคิดของวัยนี้ ที่สามารถเชื่อมโยง ตั้งคำถาม วิเคราะห์ และตีความเชิงลึกได้ ขณะเดียวกันก็สามารถปรับใช้ในระดับประถมปลายเพื่อฝึกทักษะการอ่าน และระดับอุดมศึกษาเพื่อการวิพากษ์วรรณคดีอย่างเข้มข้น เทคนิค QTA ถูกพัฒนาขึ้นโดย Beck & McKeown เป็นกระบวนการสอนอ่านที่เน้นการตั้งคำถามต่อผู้เขียน การอภิปราย และการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับบทอ่าน เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาในเชิงลึก เกิดความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ และสามารถสร้างความหมายจากข้อความได้ด้วยตนเอง บทความได้กล่าวถึงกรอบทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) และทฤษฎีสรรคนิยม (Constructivism) พร้อมทั้งนำเสนอขั้นตอนการสอนด้วยเทคนิค QTA อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวางแผนการสอน การเตรียมบทอ่าน การตั้งคำถาม การจัดกิจกรรมก่อน–ระหว่าง–หลังการอ่าน และการอภิปรายในชั้นเรียน ผลจากการประยุกต์ใช้เทคนิคดังกล่าวพบว่า ช่วยพัฒนาทักษะการตั้งคำถาม การตีความเนื้อหา และความสามารถในการวิเคราะห์วรรณคดีของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในกระบวนการเรียนการสอนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: การสอนวรรณคดี, การอ่านเชิงวิเคราะห์, เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน

Abstract

This article aims to explore and propose instructional approaches for teaching Thai literature through the application of the Questioning the Author (QTA) technique, which emphasizes learners' interaction with texts by questioning the author to promote reading comprehension and critical thinking. QTA is considered most suitable for secondary school students, as it corresponds with their cognitive development that allows for making connections, questioning, analysis, and deep interpretation. At the same time, it can also be adapted for upper elementary students to strengthen reading skills and for higher education students to support in-depth literary criticism. Developed by Beck and McKeown, QTA is a reading instructional process that highlights questioning the author, discussion, and active interaction between learners and texts, thereby fostering deeper

comprehension, learner engagement, and the ability to construct meaning independently. This article also draws upon two key theoretical frameworks: Schema Theory and Constructivism. In addition, it presents systematic instructional steps for applying QTA, including lesson planning, text preparation, question design, pre–during–post reading activities, and classroom discussions. The findings indicate that QTA enhances students' questioning skills, interpretive abilities, and literary analysis, while also promoting active learning and authentic learner participation in the teaching–learning process.

Keywords: literature instruction, analytical reading,questioning the author

บทนำ

การเรียนการสอนวรรณคดีไทยมุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ เข้าใจและเห็นคุณค่าของวรรณคดีไทย ครูผู้สอนจะต้องมีแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัด แนวทางการสอนวรรณคดีไทย ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนเคยชินกับสิ่งสวยงามความไพเราะลึกซึ้ง เพราะการเคี่ยวเข็ญให้นิยมตามครู จะไม่ทำให้เกิดความซาบซึ้งในสุนทรียภาพอย่างแท้จริงขึ้นมาได้ เด็กต้องเกิดความซาบซึ้งในความไพเราะงดงาม จึงควรสอนให้นักเรียนรู้ถึงรสไพเราะของวรรณคดีและรู้จักความสุขความเพลิดเพลินจากการอ่านวรรณคดีเพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนวรรณคดีให้ลึกซึ้งต่อไป (ฐะปะนีย์ นาครทรรพ, 2552 : 8) และ การเรียนการสอนวรรณคดีไทยเป็นการศึกษาเพื่อศิลปะคือ มุ่งเน้นการค้นหาความงาม ความไพเราะ หรือสุนทรียภาพจากการใช้ภาษาและเนื้อหาว่ามีความประณีตและวิจิตรอย่างไร และการเรียนการสอนวรรณคดีไทยในระดับมัธยมศึกษา ผู้สอนจะต้องนำจิตวิทยามาใช้ในการสอนโดยเฉพาะหลักจิตวิทยาเด็กวัยรุ่น แรงจูงใจ หลักความแตกต่างระหว่างบุคคล นอกจากนี้การเรียนการสอนวรรณคดีไทยต้องเน้นสภาพการณ์ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมมีบทบทในการเรียน เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติกิจกรรม และสามารถแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ได้และควรเลือกใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ซึ่งในการเรียนวรรณคดีไทยสามารถบูรณาการกับทักษะต่างๆ ได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะทักษะการอ่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจความซาบซึ้งและประโยชน์ที่ได้จากวรรณคดีไทย (ธันย์ชนก สรรพสาร, 2546 : 39)

การอ่านที่จำเป็นต้องฝึกฝน คือ การอ่านเพื่อความเข้าใจ เป็นทักษะที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะทำให้เข้าจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการอ่านทำให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน ความเข้าใจถือเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งของการอ่าน ถ้าอ่านแล้วไม่เข้าใจจากสิ่งที่อ่านเลย ถือว่าไม่เป็นการอ่านที่แท้จริง การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นองค์ประกอบพื้นฐานสำคัญของการอ่านทุกประเภท การที่จะมีทักษะในการอ่านที่ดีได้นั้น ผู้อ่านจะต้องสามารถเข้าใจเรื่องที่อ่านได้ การอ่านเพื่อความเข้าใจเป็นทักษะที่ใช้มากในชีวิตประจำวัน เพราะเป็นทักษะที่ใช้ในการแสวงหาทั้งความรู้และความบันเทิง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ (สมุทร เซ็นเชาวนิช, 2542 : 73) และผู้ที่มีทักษะในการอ่านเพื่อความเข้าใจย่อมสามารถแสวงหาความรู้และศึกษาเล่าเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถนำความรู้ที่ได้ประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี (ณภัทร เทพพรรธนะ, 2541 : 46) ซึ่งการอ่านเพื่อความเข้าใจถือเป็นเครื่องมือพัฒนาสมองและทักษะการแก้ปัญหา เนื่องจากการทำความเข้าใจวิเคราะห์สารที่อ่าน จะช่วยฝึกการทำงานของสมอง ทำให้มีพลังปัญญาในการทำความเข้าใจปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้อย่างถูกต้องรวดเร็วและรู้จักแก้ปัญหาอย่างฉลาด และยังช่วยสร้างความเจริญพัฒนาให้แก่ชาติด้วย เพราะประเทศใดที่ประชากรรู้หนังสือมาก ประเทศนั้นก็จะพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็ว (ศรีวิไล พลมณี, 2545 :123) แต่ผลการประเมินสมรรถนะด้านการอ่านของผู้เรียนไทยทั้งในระดับชาติและนานาชาติ สะท้อนถึงปัญหาที่ต่อเนื่องและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง โดยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2562 พบว่าคะแนนเฉลี่ยอยู่เพียงร้อยละ 42.2 ซึ่งอยู่ในระดับต่ำและสะท้อนถึงความบกพร่องด้านการตีความและการคิดวิเคราะห์เชิงลึก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563 อ้างใน Bangkok Post, 2020) ขณะที่การประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ปี 2018 พบว่าคะแนนการอ่านของนักเรียนไทยอยู่ที่ 393 คะแนน ก่อนจะลดลงเหลือเพียง 379 คะแนน ในการประเมินปี 2022 ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของกลุ่มประเทศ OECD ที่มีคะแนนเฉลี่ยประมาณ 476 คะแนน อย่างต่อเนื่อง (OECD, 2019; IPST, 2023) สถานการณ์ดังกล่าว

ชี้ให้เห็นว่า แม้นักเรียนไทยสามารถอ่านจับใจความพื้นฐานได้ แต่ยังขาดทักษะการอ่านเชิงลึก การเชื่อมโยงสาระ และการตีความเชิงวิพากษ์ ทั้งนี้จุดอ่อนดังกล่าวสอดคล้องกับข้อค้นพบจากผลการสอบ O-NET และยิ่งสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการตั้งคำถาม การตีความ และการคิดวิเคราะห์เชิงลึก เช่น เทคนิค Questioning the Author (QTA) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างปฏิสัมพันธ์กับบทอ่านอย่างมีความหมาย

การจัดการเรียนการสอนอ่านวรรณคดีนั้นจะมีประสิทธิภาพได้ก็ด้วยครูผู้สอนสามารถนำเนื้อหามาประยุกต์ใช้กับเทคนิคหรือรูปแบบการสอนได้อย่างเหมาะสมจะทำให้การสอนอ่านวรรณคดีเกิดประสิทธิภาพต่อผู้เรียนสูงสุดต้องใช้กระบวนการเรียนรู้ที่มีความเป็นระบบและเน้นการปฏิบัติ โดยใช้รูปแบบการสอนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการอ่านขั้นสูงและทักษะการคิดขั้นสูงให้แก่ผู้เรียน(พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี,พระจักรพัชร์ จกฺกภทฺโท, ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทานากุล, 2568) และ รูปแบบลักษณะการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบตามหลัก ทฤษฎีหลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการโดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนเข้าไปช่วยทำให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ (ทิศนา แขมมณี , 2561 : 222) เทคนิค Questioning the Author (QTA) ซึ่งเทคนิคนี้ได้พัฒนาขึ้นโดย Beck & Mckeown เป็นกลวิธีการสอนอ่านที่ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อความในบทอ่าน เป็นกระบวนการสอนอ่านที่เปิดโอกาสให้เกิดบวนการการคิดด้วยการตั้งคำถาม การอภิปรายช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดให้แสดงความคิดเห็นและช่วยให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและเพื่อนร่วมชั้นเรียนตลอดเวลา โดยได้มีผู้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการใช้เทคนิค Questioning the Author (QTA) ในการแก้ปัญหาด้านการอ่านและได้ผลลัพธ์ดี ทำการศึกษาเกี่ยวกับประสิทธิผลของการใช้คำถามกลยุทธ์ผู้เขียนในการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจในข้อความบรรยาย พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการอ่านจับใจความของข้อความบรรยายได้รับการปรับปรุง นักเรียนมีความกระตือรือร้นดีและทำความเข้าใจในการอ่านข้อความผ่านเทคนิคนี้นอกจากนี้ยังได้รับการพิสูจน์ว่ามีนัยสำคัญคะแนนความสำเร็จของนักเรียนคือ 5.7 (Anis Fibriana, 2017) และพบว่า ความสามารถในการอ่านเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนอ่านด้วยกลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนสูงว่ากลุ่มที่สอนการอ่านแบบปกติมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (เอกรินทร์ สังข์ทอง, ทยภร กระมุท, 2546)

ทฤษฎีเกี่ยวกับการสอนอ่านด้วยเทคนิค QTA

ทฤษฎีการอ่านเปรียบเหมือนเป็นแนวทางหรือแนวคิดในการพิจารณาถึงวิธีการสอนและเทคนิคการสอนที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนอ่านให้กับผู้เรียน ดังนั้นขอนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) (Scrivener,1994 : 4) ได้กล่าวว่ามนุษย์จะใช้ความรู้ และประสบการณ์ที่มีอยู่เดิมมาช่วยให้เกิดการเรียนรู้ และทำความเข้าใจกับสิ่งใหม่ ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของการอ่าน คือความรู้เดิมของผู้อ่าน (Background Knowledge) ซึ่งเป็นสิ่งที่นำไปสู่ความเข้าใจในการอ่านความรู้เดิมจะประกอบด้วยความรู้ที่มีต่อโลกกับความรู้เกี่ยวกับโครงสร้างข้อความและคำศัพท์ ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นโครงสร้างที่เรียกว่า โครงสร้างความรู้เดิม (Raphael; & Hiebert, 1996 : 190) โครงสร้างความรู้ถือเป็นพื้นฐานในการบูรณาการข้อมูลเดิมกับความรู้ใหม่เข้าด้วยกัน (Moore; et al, 1989 : 51) ความรู้ที่ผู้อ่านมีอยู่ก่อนหน้านี้แล้วเกี่ยวกับเรื่องที่ผู้อ่านกำลังอ่านในบทอ่าน จะช่วยทำให้ผู้อ่านอ่านเนื้อเรื่องในบทอ่านได้ง่ายขึ้นในแง่ที่ผู้อ่านสร้างโครงสร้างความรู้และประสบการณ์ที่มีมาก่อนหน้านี้ และนำความรู้จากข้อมูลใหม่ที่ได้รับมาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกัน (อดิศรา กาติ๊บ, 2549 : 20)

สรุปได้ว่า ทฤษฎีโครงสร้างความรู้เปรียบเสมือนกับความรู้ประสบการณ์เดิมของบุคคลที่ใช้ในการตัดสินรับรู้ข้อมูลในสิ่งต่าง ๆ ในการอ่านบท ผู้อ่านควรนำความรู้เดิมมาช่วยในการอ่าน และการอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) จะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความหมายและความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน โดยเฉพาะเรื่องของคำศัพท์และโครงสร้างที่จำเป็น เพื่อช่วยให้ผู้อ่านมีความสามารถ และมีความเข้าใจในเรื่องที่อ่านได้เป็นอย่างดี นอกจากทฤษฎีโครงสร้างความรู้ที่เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจต่อบทอ่านแล้ว ซึ่งอาจยังไม่เพียงพอต่อผู้อ่านในการค้นหาหรือสร้างความหมายขึ้นมาได้จากบทอ่าน ดังนั้นทฤษฎีสรรคนิยม กล่าวได้ว่ายังจะเป็นอีกทฤษฎีหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องกับเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA)

2. ทฤษฎีสรรคนิยม (Constructivism Theory) ทฤษฎีนี้เป็นแนวทฤษฎีที่เริ่มต้นมาจากศาสตร์ในด้านจิตวิทยาและ

ปรัชญาการศึกษาที่หลากหลายมาประยุกต์เข้าด้วยกัน โดยมีความเชื่อพื้นฐานของแนวคิดนี้ว่า ผู้เรียนเป็นผู้สร้างและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยประสบการณ์แห่งชีวิตที่บุคคลได้รับเพื่อค้นหาความจริง (สุนีย์ เหมะประสิทธิ์, 2543 : 91) ทฤษฎีสรรคนิยมกลุ่มการสร้างความรู้เชิงความคิด (Cognitive Constructivism) ทฤษฎีให้ความสำคัญกับตัวผู้เรียนหรือ ผู้เรียนมากกว่า ผู้สอน ผู้เรียนจะเป็นผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interact) กับวัตถุ (Object) หรือเหตุการณ์ ด้วยตัวผู้เรียนเอง ซึ่งจะทำให้ เกิดความเข้าใจในเหตุการณ์นั้น ซึ่งก็คือ การสร้าง (Construct) การทำความเข้าใจ (Conceptualization) และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยตัวผู้เรียนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฟอสน็อต (Fosnot, 1996 : 3) ที่กล่าวว่า ทฤษฎีสรรคนิยมเน้นเกี่ยวกับความรู้ และการเรียนรู้และการอธิบายเกี่ยวกับการรับรู้ว่ามนุษย์รู้ได้อย่างไร เซลลี่ (Selly, 1999 : 40) ก็ได้เขียนเกี่ยวกับทฤษฎีสรรคนิยมว่า เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนทุกคนสร้างความรู้จากความคิดของตนเอง แทนที่จะรับความรู้ที่สมบูรณ์และถูกต้องจากครูหรือแหล่งความรู้ที่ครูผู้สอนกำหนดไว้ จึงกล่าวได้ว่าทฤษฎีสรรคนิยมจัดเป็นความรู้ประสบการณ์ใหม่ที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการเรียนรู้และประสบการณ์ความรู้เดิมที่ผู้เรียนสามารถจะปรับความรู้ใหม่และความรู้เดิมจนก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจใหม่

สรุปได้ว่า จากการศึกษาข้อมูลทั้ง 2 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีโครงสร้างความรู้ (Schema Theory) และทฤษฎีสรรคนิยม กลุ่มการสร้างความรู้เชิงความคิด (Cognitive Constructivism) ทั้ง 2 แนวคิดมีความสัมพันธ์กับลักษณะของเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) มุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการอ่านที่อาศัยทั้งความรู้และประสบการณ์เดิมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจใหม่จากการอ่านบทอ่าน และความรู้และประสบการณ์เดิมเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ผู้อ่านสามารถเชื่อมโยงตัวภาษาและความรู้ประสบการณ์ของผู้อ่านเอง และยังช่วยให้ผู้อ่านใช้ความรู้ความ สามารถของตนเองในการสร้างความรู้หาความหมายจากสิ่งที่อ่าน

ความหมายของเทคนิค QTA

เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน Questioning The Author (QTA) เป็นกลวิธีแนวทางการอ่านเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่มีเป้าหมายในการสร้างความรู้ความเข้าใจจากบทอ่าน และการเชื่อโยงเนื้อหาในบทอ่าน โดยผ่านกระบวนการตั้งคำถามและการอภิปรายอย่างมีความหมายโดยครูผู้สอนคอยทำหน้าที่สนับสนุนช่วยเหลือและกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดปฏิสัมพันธ์กับบทที่อ่าน (Beck; & McKeown, 2006 : 28-31) เทคนิคดังกล่าวนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักสังเกต และพัฒนาความคิดอย่างกระตือรือร้นด้วยการใช้คำถาม เช่น ผู้เขียนพยายามบอกอะไรทำไมผู้เขียนจึงกล่าวไว้แบบนั้น ผู้เขียนได้กล่าวไว้ชัดเจนหรือไม่ ผู้เขียนควรจะกล่าวอย่างไรเพื่อให้ข้อความชัดเจนยิ่งขึ้น และควรจะกล่าวอะไรเพิ่มเติมเพื่อให้ข้อความนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน Questioning The Author (QTA) เป็นแนวทางการสอนอ่านที่ช่วยผู้อ่านต้องใช้ทั้งความรู้ความสามารถเดิมและทักษะทางภาษาที่ทำให้สามารถอ่านแล้วทำความเข้าใจบทอ่านรวมทั้งเข้าใจแนวคิดของผู้เขียนที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านสามารถอ่านบทอ่านได้อย่างมีความหมาย และช่วยพัฒนาทักษะด้านการอ่านผ่านกระบวนการใช้คำถาม และการอภิปราย

ลักษณะของเทคนิค QTA

Beck; & McKeown กล่าวว่า เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) มุ่งให้ผู้อ่านสร้างความเข้าใจกับสิ่งที่อ่านโดยผ่านกระบวนการคำถามและ การอภิปราย รวมทั้งการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน และได้เสนอว่าการสร้างความเข้าใจโดยใช้เทคนิค QTA นั้นจำเป็นต้องอาศัยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ บทอ่าน (Text) คำถาม (Queries) และการอภิปราย (Discussion) (Beck; & McKeown 2006 : 24-25) มีรายละเอียด ดังนี้

1. บทอ่าน (Text) บทอ่านที่ใช้กับการสอนอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA)ได้ดี และมีประสิทธิภาพจะถูกแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ บทอ่านเชิงพรรณนา (Expository Text) เช่น บทอ่านที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ สังคมประวัติศาสตร์ และบทอ่านเชิงบรรยาย (Narrative Text) เช่น บทอ่านที่มีเนื้อหาประเภทนิทาน เรื่องสั้น หรือโคลงกลอน (Beck; & McKeown, 2006 : 28)

2. คำถาม (Queries) เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) มีรูปแบบคำถาม (Types of Queries) ที่แตกต่างจากคำถามรูปแบบอื่น ๆ เพราะรูปแบบคำถามดังกล่าวมุ่งเน้นกระตุ้นให้ผู้อ่านเสาะหาความเข้าใจจากบทอ่านได้อย่างมีความหมาย (Beck; & McKeown, 2006 : 29)

Beck; & McKeown แบ่งรูปแบบคำถามออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ คำถามนำ (Initiating Queries: Opening the Discussion) เป็นคำถามที่ครูผู้สอนใช้เปิดประเด็นคำถามและกระตุ้นให้เกิดการอภิปรายของผู้เรียน และทำความเข้าใจกับบทอ่านได้อย่างถูกต้อง และที่สำคัญครูผู้สอนต้องคาดหวังกับสิ่งที่ผู้เรียนจะต้องเข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนกล่าวไว้ในบทอ่านก่อนการอ่าน โดยมีแนวทางในการตั้งคำถาม เช่น บทอ่านของผู้เขียนนั้นเป็นประเภทอะไร แต่ละประเด็นผู้เขียนกล่าวถึงอะไร อะไรคือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการจะบอก และในส่วน นั้น ๆ อะไรคือใจความสำคัญ เป็นต้น และคำถามตาม(Follow-up Queries) เป็นคำถามที่ถามเพื่อให้เกิดการอภิปรายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และเป็นคำถามที่ทำให้ผู้เรียนได้มีประเด็นความคิดหรือเนื้อหาที่ต้องการอภิปรายให้ผู้เรียนมีความคิดไปทิศทางเดียวกันซึ่งมีลักษณะสำคัญ ๆ ของคำถามที่สนับสนุนผู้เรียนได้วิเคราะห์ในสิ่งที่ผู้เขียนแฝงไว้ในบ ริบท เช่น ผู้เขียนหมายถึงอะไร หรือผู้เขียนแฝงอะไรไว้ในบริบท และถามบริบทก่อนหน้าที่เพื่อที่จะให้เชื่อมโยงบริบทที่กำลังจะอ่านให้ความหมายต่อเนื่องกัน เช่น สิ่งที่ผู้เขียนได้พูดหรือกล่าวไว้นั้นเหมาะสมหรือไม่ อีกทั้งเป็นประเด็นคำถามช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนหาข้อเท็จจริง หรือสาเหตุจากผู้เขียนได้ (Beck; & McKeown 2006 : 42-47)

3. การอภิปราย (Discussion) เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งต่อครูผู้สอนและผู้เรียน ที่มุ่งเน้นการอภิปรายหลังจากอ่านบทอ่านเสร็จ หรือเกิดขึ้นในขั้นตอนหลังการอ่าน (Post-reading) และ การอภิปรายด้วยเทคนิคการตั้งคำถามยังจะดำเนินการไปตลอด เวลาในระหว่างการอ่าน (While-reading) เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในการที่จะสร้างความหมายสิ่งที่อ่านอย่างเป็นระบบและในขณะที่อ่านยังสามารถแบ่งปันประสบการณ์ความคิดที่ติดต่อกันเพื่อสร้างความหมายและความเข้าใจจากบทอ่าน (Beck; & McKeown, 2006 : 88-90) กล่าวว่าวิธีการที่ทำให้เกิดการอภิปราย คือ ครูผู้สอนต้องพยายามเข้าใจว่าในขณะที่ผู้เรียนกำลังอ่าน และถกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่อ่านอยู่นั้นเปรียบเหมือนกับว่าผู้เรียนกำลังเดินเข้าไปในเขาวงกต และเส้นทางเดินข้างในเปรียบเสมือนเป็นประเด็นหรือใจความหลักที่มาจากบทอ่าน ซึ่งเป้าหมายของผู้เรียนคือต้องพยายามค้นหาทางออกซึ่งนั่นหมายถึงการนำไปสู่การสร้างความหมายในสิ่งที่อ่าน โดยมีครูผู้สอนคอยชี้แนะให้ความช่วยเหลือผู้เรียน และการอภิปรายด้วยวิธีการตั้งดำถามผู้เขียนจะมีประสิทธิภาพได้นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการแสดงบทบาทระหว่างครูผู้สอนและผู้เรียนที่ร่วมมือกันครูช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดและพัฒนาความคิดในขณะที่ผู้เรียนให้ความร่วมมือการอภิปรายแล้วดึงเอาความรู้ที่ได้จากบทอ่านออกมา เพื่อสร้างความเข้าใจต่อไป ซึ่งจะกล่าวแนวทางในการดำเนินการอภิปรายต่อไป ดังนี้

Beck; & McKeown ได้ให้แนวทางในการดำเนินการอภิปราย (Discussion Moves) ไว้ 6 ประการ คือ

1. การระบุประเด็นสำคัญ (Marking) การระบุประเด็นสำคัญเพื่อให้ครูผู้สอนตอบสนองต่อข้อสงสัยของผู้เรียนในกรณีที่มีประเด็นสำคัญที่ผู้เรียนอาจจะไม่เข้าใจ การดำเนินการอภิปรายในลักษณะนี้ครูผู้สอนจะเป็นผู้เริ่มต้นเข้าสู่ประเด็นสำคัญ เพื่อดำเนินการอภิปรายโดยการตั้งดำถามในประเด็นที่ครูต้องการจะเน้น

2. การถอยกลับ (Turning-back) การถอยกลับไปยังข้อความที่อ่านเพื่อค้นหาความคิดหรือใจความหลักใหม่ ซึ่งก็คือการให้ผู้เรียนกลับไปอ่านข้อความใหม่อีกครั้งเพื่อทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนกลับไปคิด การที่ครูผู้สอนใช้การถอยกลับเนื่องมาจากสาเหตุที่ผู้เรียนอาจไม่เข้าใจสิ่งที่อ่านหรืออาจตีความเรื่องที่อ่านผิด และอาจมีความยุ่งยากในการทำความเข้าใจประเด็นสำคัญจากบทอ่าน จึงจำเป็นต้องให้ย้อนกลับไปทำความเข้าใจใหม่ 3. การพูดซ้ำ (Revoicing) การพูดซ้ำเป็นลักษณะของการตีความอย่างหนึ่งในสิ่งที่ผู้เรียนพยายามเสนอความคิดของตน เนื่องจากว่าความคิดของผู้เรียนถือเป็นส่วนหนึ่งในการอภิปราย ซึ่งจุดประสงค์ของการพูดซ้ำก็เพื่อให้เกิดความกระจ่างขึ้นขณะกำลังดำเนินการอภิปรายและเพื่อให้เพื่อนคนอื่น ๆ สามารถอภิปรายต่อกันได้ และเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วม

4. การสรุปประเด็นสำคัญ (Recapping) การสรุปประเด็นสำคัญเป็นการดำเนิน การอภิปรายที่มาถึงจุดที่ผู้สอนต้องการเสริมความคิดความเข้าใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความเข้าใจและความหมายได้ และพร้อมที่จะดำเนินการอภิปรายในประเด็นต่อไป การสรุปประเด็นสำคัญช่วยให้สรุปใจความสำคัญในสิ่งที่ผู้เรียนอ่านได้

5. การเป็นต้นแบบ (Modeling) กรณีที่ครูผู้สอนต้องการช่วยผู้เรียนให้ดำเนินการอภิปรายต่อไปได้ เนื่องจากผู้เรียนไม่สามารถดำเนินการอภิปรายได้อีกต่อไป ครูผู้สอนจึงแสดงบทบาทเป็นต้นแบบบางอย่างให้กับผู้เรียนในขณะที่อ่านบทอ่าน

6. การให้ความชัดเจน (Annotating) การให้ความชัดเจนคือการที่ครูผู้สอนต้อง การนำเสนอข้อมูล เพื่อเป็นการเติมเต็ม

ในการดำเนินการอภิปรายให้เกิดความชัดเจน เพราะในบางครั้งบทอ่านนั้นอาจมีข้อมูลในการสร้างความหมายไม่เพียงพอ เนื่องจากเกิดมีช่องว่างของข้อมูลที่อาจเกี่ยวเนื่องกับภูมิหลังหรือเป็นเรื่องของเหตุผลที่ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเข้าใจได้ (Beck; & McKeown, 2006 : 92-101)

สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์ กล่าวว่า การดำเนินการอภิปรายด้วยวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดเกี่ยวกับสิ่งที่อ่านผ่านการสนทนากับผู้สอนและแบ่งปันความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งต่างฝ่ายจะทำหน้าที่คอยสนับสนุนและเชื่อมโยงความคิดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในสิ่งที่อ่าน จึงถือว่าการดำเนิน การอภิปรายโดยใช้กลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เรียนร่วมมือกันเพื่อสร้างความหมายจากสิ่งที่อ่าน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งของการสอนอ่าน เพราะในขณะที่การดำเนินการอภิปรายกำลังดำเนินไปอยู่นั้น บางครั้งอาจเกิดสิ่งที่คาดไม่ถึงขึ้นได้ในขณะอ่าน จึงเป็นหน้าที่ของครูผู้สอนที่จะต้องหาวิธีแก้ไขหรือกำจัดสิ่งที่อาจจะเป็นอุปสรรคในระหว่างการอภิปราย(สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์, 2551)

ดังที่กล่าวมาสรุปได้ว่า เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) มีลักษณะมุ่งให้ผู้อ่านสร้างความเข้าใจกับสิ่งที่อ่านผ่านกระบวนการตั้งคำถามและการอภิปราย โดยอาศัยปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ บทอ่านที่มีทั้งบทอ่านเชิงพรรณนาทั้งเชิงบรรยาย คำถามที่ใช้ในการกระตุ้นให้ผู้อ่านเสาะหาความเข้าใจในบทอ่าน และการอภิปราย คือ กระบวนการที่มุ่ง เน้นการอภิปรายหลังจากอ่านบทอ่านเสร็จ และการอภิปรายด้วยวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนนั้นทำให้ให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดเกี่ยวกับสิ่งที่อ่านผ่านการสนทนาและเชื่อมโยงความคิดผู้สอนและผู้เรียนเข้าด้วยกันให้เกิดความต่อเนื่องในสิ่งที่อ่าน เพื่อสร้างความหมายและความเข้าใจจากสิ่งที่อ่านของผู้อ่าน

การจัดกิจกรรมการสอนอ่านด้วยด้วยเทคนิค QTA

การจัดกิจกรรมการสอนอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) เป็นกระบวนการสอนอ่านที่มีความแตกต่างจากการสอนอ่านแบบดั่งเดิม (Beck; & McKeown, 2006 : 91-92) สิ่งสำคัญต้องคำนึงถึงในการจัดกิจกรรมการสอนอ่านด้วยเทคนิค QTA นี้ ผู้สอนต้องมีการวางแผน และการจัดการชั้นเรียนให้ดี เพื่อให้การจัดกิจกรรมนั้นดำเนินได้ดีไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยสิ่งสำคัญที่ผู้สอนต้องคำนึงในการจัดกิจกรรมการสอนมีดังต่อไปนี้

การวางแผน (Planning)

การวางแผนการสอนโดยใช้กลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถระบุความคิดหลักและข้อมูลทั่วไปซึ่งปรากฏในบทอ่าน และเพื่อให้ครูสามารถคิด และวิเคราะห์รูปแบบของคำถามที่เหมาะสม ตลอดจนกิจกรรมที่จะนำมาใช้ภายหลังการอ่าน ครูผู้สอนจะต้องเตรียมบทอ่านและตัดสินใจว่าส่วนใดของบทอ่านที่ครูต้องการเน้นเป็นพิเศษ อาทิ คำศัพท์หรือใจความสำคัญ เพื่อเชื่อมโยงความคิดของผู้เรียนรวมถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เพื่อดูว่าครูผู้สอนควรจะหยุดตรงส่วนใดของบทอ่านเพื่อตั้งคำถามให้ผู้เรียนมีการอภิปรายขึ้น เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้ความคิด ซึ่งครูต้องทำความเข้าใจกับบทอ่านและคัดหาใจความสำคัญก่อนการสอนอ่าน ทั้งนี้เนื่องจากการสอนอ่านโดยใช้เทคนิคนี้ ครูผู้สอนจะไม่สามารถล่วงรู้ประสบการณ์ของผู้เรียนแต่ละคนว่ามีมากน้อยเพียงใด แต่ครูจะพยายามให้ผู้เรียนค้นหาความหมายจากบทอ่านด้วยตนเองผ่านกระ บวนการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ในขณะเดียวกันครูผู้สอนจะให้ความช่วยเหลือผู้เรียนในขณะที่กำลังอ่านบทอ่าน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการอภิปรายในประเด็นที่กล่าวถึงจากบทอ่านได้ (Beck; & McKeown, 2006 : 60-62)

1. เป้าหมายในการวางแผน (Goals of Planning) (Beck; & McKeown, 2006 : 60-75) ได้กล่าวถึงเป้าหมาย ในการวางแผนไว้ 3 ประการด้วยกัน ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละประเด็น ดังนี้

1.1 การกำหนดความเข้าใจหลัก (Determine the Major Understandings) เปรียบเหมือนกับการให้ผู้เขียน (Author) เป็นศูนย์กลางระหว่างผู้เรียนกับบทอ่าน เพื่อบอกเป็นนัยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าบทอ่านที่กำลังอ่านอยู่นั้นยังไม่สมบูรณ์หรือเหมาะสมเพียงพอ นอกจากนี้ครูผู้สอนเองอาจไม่มีคำตอบสำเร็จรูปให้กับผู้เรียนได้ทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับการสอนแบบดั้งเดิม (Traditional Lessons) ซึ่งคำตอบที่ได้นั้นจะมาจากครูผู้สอนโดยตรงแต่การสอนอ่านด้วยกลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนนั้น ผู้เรียนเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการค้นหาคำตอบจากผู้เขียนด้วยตนเอง และครูผู้สอนมีส่วนช่วยเหลือผู้เรียนในการค้นหาใจความหลักในระหว่างช่วงของการอภิปราย ซึ่งจะอยู่ในรูปของการสนทนาผ่านกระบวนการตั้งคำถามผู้เขียนเกี่ยวกับบทอ่านที่อ่าน และในกรณีที่มี

ประเด็นถกเถียงกัน ผู้เรียนสามารถอภิปรายหรือสนทนาร่วมกับเพื่อนหาความกระจ่างชัดจากบทอ่าน ดังนั้นในการวางแผนการสอนอ่าน ครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องอ่านบทอ่านเพื่อกำหนดความเข้าใจเบื้องต้นหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในระหว่างการอ่านของผู้เรียนเสียก่อน โดยที่ครูผู้สอนจะต้องคาดกรณ์โดยการใช้ประสบการณ์ของครูผู้สอนเอง เพื่อดูในส่วนที่ผู้เรียนอาจมีปัญหา

1.2 การแยกย่อยข้อความในบทอ่าน (Segment the Text) หมายถึง กระบวนการที่ครูผู้สอนกำหนดว่าจะหยุดอ่านตรงส่วนไหนของบทอ่าน และเริ่มตั้งคำถามนำเพื่อให้เกิดการอภิปรายขึ้น ทั้งนี้การที่ครูผู้สอนตัดสินใจว่าตรงไหนที่จะหยุดอ่านซึ่งจะขึ้นอยู่กับเนื้อหาในบทอ่าน การแยกย่อยนั้นอาจเป็นส่วนที่เป็นใจความสำคัญหรือส่วนที่สร้างความสับสนให้กับผู้เรียน (Beck; & McKeown, 2006 : 72-73) ได้เสนอแนวทางในการแบ่งย่อยเนื้อความ คือ 1) ครูผู้สอนแบ่งย่อยเนื้อความในย่อหน้าแรกของบทอ่านได้ เพราะว่าในย่อหน้าแรกของบทอ่านผู้เขียนมักนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นและเป็นข้อมูลที่มีเนื้อหาจำนวนมาก 2) ครูผู้สอนแบ่งย่อยเนื้อความในบทอ่านที่มีความขัดแย้งระหว่างส่วนที่หยุดอ่านกับส่วนที่กล่าวไว้ก่อนหน้านี้ 3) ครูผู้สอนแบ่งย่อยข้อดวามในส่วนที่ให้ข้อมูลสำคัญ หรือส่วนที่แบ่งย่อยนั้นสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่อ่านได้ดีขึ้น 4) ครูผู้สอนควรแบ่งย่อยเนื้อความในส่วนที่มีความเชื่อมโยงระหว่างกันในบทอ่าน และ 5) ครูผู้สอนแบ่งบ่อยเนื้อความในบทอ่านตรงส่วนที่มีความสำคัญ หรือส่วนนั้นเป็นใจความสำคัญของบทอ่าน

ถึงอย่างนั้นการแยกย่อยข้อความในบทอ่าน (Segment the Text) ไม่อาจใช้ได้กับทุกบทอ่านตามที่ เบค และแมคคีโอน (Beck; & McKeown. 2006 : 85) ให้ข้อเสนอว่า การแยกย่อยข้อความในบทอ่าน ครูผู้สอนต้องมั่นใจว่าจุดที่ต้องการหยุดนั้นมีข้อมูลเพียงพอที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นได้ แต่ไม่ควรให้เนื้อหาที่มากจนเกินไปเพราะอาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าบทอ่านนั้นยาก อีกทั้งไม่ควรมุ่งเน้นในรายละเอียด และหลีกเลี่ยงการใช้ย่อหน้าหรือตอนท้ายสุดของหน้ามาทำการแยกย่อยแทน นอกจากนี้ครูไม่ควรแบ่งย่อยข้อความในแต่ละย่อหน้าของบทอ่าน เพราะบทอ่านบางเรื่องนั้นประเด็นสำคัญอาจมาจากประโยคเพียงประโยคเดียวหรือส่วนสำคัญอาจมีเนื้อหามากกว่าหนึ่งย่อหน้าก็ได้

1.3 การพัฒนาคำถาม (Developing Queries) เป็นกิจกรรมสำคัญกิจกรรมหนึ่งของครูผู้สอน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความเข้าใจในการอ่าน และยังเป็นการตัดสินว่าครูผู้สอนสามารถกระตุ้นกระบวนการคิดของผู้เรียนหรือไม่ ดังนั้นบทบาทของครูคือการคิดหาคำถามที่มีความเหมาะสมให้กับผู้เรียน ซึ่งสามารถแบ่งรูปแบบคำถามได้เป็น 2 รูปแบบคือ คำถามนำ (Initiating Queries) เพื่อนำเข้าสู่การอภิปราย และคำถามตาม (Follow-up Queries) เพื่อมุ่งเน้นในประเด็นใดประเด็นหนึ่งและให้การอภิปรายนั้นดำเนินต่อไป (Beck; & McKeown, 2006 : 74-75)

สรุปได้ว่า การวางแผน (Planning) ด้วยเทคนิค QTA มีเป้าหมายในการวางแผน (Goals of Planning) ประกอบด้วยการกำหนดความเข้าใจหลัก การแยกย่อยข้อความในบทอ่าน และการพัฒนาคำถาม ทั้ง 3 ประเด็นมีความสัมพันธ์กันเพื่อช่วยให้ครูผู้สอนกับผู้เรียนได้ดำเนินการตั้งคำถามและการอภิปรายในการสร้างความเข้าใจในบทที่อ่าน และนอกจากการวางแผนแล้วผู้สอนจำเป็นต้องคำนึงถึงปัจจัยส่วนอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเตรียมความพร้อมในด้านชั้นเรียนและผู้เรียนด้วย ซึ่งจะนำเสนอข้อมูลต่อไป

2. การเตรียมชั้นเรียน (Arranging the Classroom) (สมพงษ์ จินดารุ่งเรืองรัตน์, 2551 : 22) สิ่งสำคัญของการสอนอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียนคือ การอภิปราย ซึ่งเป็นเครื่องมือเบื้องต้นของการอ่านแบบร่วมมือกัน เพื่อร่วมกันสร้างความเข้าใจในสิ่งที่อ่าน ผู้เรียนทุกคนในชั้นจึงต้องใช้ความพยายาม และความสามารถพูดคุยในระหว่างการสอนอ่าน โดยเฉพาะเมื่อมีการอภิปรายเกิดขึ้น ดังนั้นลักษณะการนั่งของผู้เรียนในชั้นเรียน ครูผู้สอนจึงควรจัดให้ผู้เรียนทุกคนสามารถมองเห็นหน้ากันและกันได้อย่างทั่วถึง ซึ่งเบค และแมคคีโอน (Beck; & McKeown, 2006 : 115) ให้ข้อเสนอไว้ว่า ควรจัดท่านั่งในชั้นเรียนในลักษณะรูปตัวยู (U Shape) หรือรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส (Square) หรือรูปวงกลม (Circle) ซึ่งมีความเหมาะสมกับการสอนอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน เพราะการนั่งในรูปแบบดังกล่าวจะช่วยให้ครูผู้สอนและผู้เรียนดำเนินกิจกรรมได้อย่างดีเนื่องจากเวลาที่ครูผู้สอนตั้งคำถามไปยังผู้เรียน ผู้เรียนจะฟังอย่างตั้งใจและสนองตอบข้อคำถามของครูผู้สอนได้อย่างมีความหมาย

2.1 การเตรียมผู้เรียน (Preparing Students)

เบค และแมคดีโอน (Beck; & McKeown, 2006 : 116-118) ให้ความเห็นเกี่ยวกับเหตุผลในการเตรียมผู้เรียนในการสอน

อ่านด้วยกลวิธีนี้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดความตระหนักด้วยกัน 3 ประการได้แก่ เหตุอันเกิดจากความไม่แน่ชัดในเนื้อหาของผู้เขียน เหตุที่ยากต่อการเข้าใจผู้เขียน และเหตุที่ต้องสอนด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน QTA ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1.1 เหตุอันเกิดจากความไม่แน่ชัดในเนื้อหาของผู้เขียน (The Notion of Fallibility of the Author) ในเบื้องต้นครูผู้สอนควรชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจตรงกันก่อนการสอนอ่านด้วยกลวิธีนี้ว่า "ขณะที่ผู้เรียนอ่านบทอ่านใด ๆ ก็ตาม เหมือนกับว่าผู้อ่านกำลังอ่านความคิดของคนคนหนึ่ง ซึ่งในที่นี้เรียกว่าผู้เขียน (Author) ในบางครั้งผู้เรียนอาจไม่เข้าใจในสิ่งที่ผู้เขียนได้เขียนไว้ในบทอ่านเนื่องมาจากความไม่กระจ่างชัดในเนื้อหาของผู้เขียน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าผู้เขียนซึ่งก็คือมนุษย์คนหนึ่ง และไม่ว่าจะเป็นใครก็ตาม ไม่มีมนุษย์คนไหนที่จะสมบูรณ์ไปทั้งหมด และในฐานะที่ผู้เรียนเป็นผู้อ่าน หน้าที่ที่ผู้อ่านจะต้องทำคือการดันหาความหมายจากข้อความที่ผู้เขียนได้อธิบายไว้" (Beck; & McKeown, 2006 : 116-117) การชี้แจงดังกล่าวมีผลดีต่อผู้เรียนคือ เมื่อผู้เรียนอ่านบทอ่านแล้วไม่เข้าใจ อันเกิดจากผู้เรียนมีพื้นฐานหรือภูมิหลังไม่เท่ากัน ผู้เรียนก็จะไม่รู้สึกว่าตนเองผิดที่อ่านบทอ่านไม่เข้าใจ แต่ผู้เรียนจะต้องพยายามดันหาว่า อะไรคือความคิดของผู้เขียนที่อยู่ในบทอ่านและผู้เรียนเข้าใจบทอ่านหรือไม่

2.1.2 เหตุที่ยากต่อการเข้าใจผู้เขียน (Why Authors can be Hard to Understand) ผู้เรียนจำเป็นต้องรู้ว่ามีเหตุผลบางอย่างที่ทำให้บทอ่านของผู้เขียนนั้นดูสับสนและยุ่งยาก จึงเป็นสิ่งที่ครูผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้เรียนเข้าใจว่า "ในบางครั้งผู้เขียนเขียนข้อความที่ยากจะเข้าใจ อาจเนื่องด้วยผู้เขียนใช้คำศัพท์ที่ผู้อ่านไม่คุ้นเคย หรือเขียนอธิบายไว้ไม่ชัดเจนจึงทำให้ผู้อ่านไม่เข้าใจ นอกจากนี้ผู้เขียนเองไม่รู้ว่าผู้อ่านจะเข้าใจสิ่งที่ตนเองได้เขียนไว้หรือไม่ ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนอาจประสบกับความยุ่งยากที่ จะอธิบายความสิ่งที่ผู้เขียนให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย บางครั้งผู้เขียนอาจละข้อความทิ้งหรือให้รายละเอียดในข้อความไว้มากเกินไป ด้วยสาเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้ผู้อ่านเกิดความยากลำบากในการเข้าใจผู้เขียน" (Beck; & McKeown, 2006 : 117)

2.1.3 เหตุที่ต้องสอนด้วยเทคนิคตั้งคำถามผู้เขียน (What the Questioning the Author will be Like) สิ่งสุดท้ายที่ครูผู้สอนจะต้องเตรียมผู้เรียนคือ การชี้แจงแนวทางการอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียนให้กับผู้เรียนได้ทราบว่า ชั้นเรียนการอ่านในวันนี้จะแตกต่างจากการอ่านที่ผู้เรียนเคยเรียนมา เริ่มต้นทุกครั้งที่ผู้เรียนอ่านบทอ่าน จุดหมายของการอ่านคือการสร้างความเข้าใจจากสิ่งที่ผู้เขียนกล่าว ผู้เรียนจะอ่านบทอ่านร่วมกันหรือผลัดกันอ่านคนละท่อน โดยผู้เรียนอาจอ่านออกเสียงดัง ๆ หรืออ่านในใจก็ได้ จากนั้นผู้เรียนพิจารณาสิ่งที่อ่านแต่ละท่อนจากการหยุดอ่านและค้นหาว่า ผู้เขียนได้กล่าวอะไรไว้ก่อนหน้านั้น ทุกครั้งที่ผู้เรียนหยุดอ่าน ครูผู้สอนจะตั้งคำถามให้ผู้เรียนคิด และพยายามหาความหมายจากสิ่งที่อ่านโดยใช้คำถาม เช่น ผู้เรียนคิดว่าผู้เขียนบอกสิ่งใดไว้ก่อนหน้านั้น หรือผู้เขียนหมายความว่าอย่างไรในประเด็นนี้ ทั้งครูและผู้เรียนจะร่วมกันอภิปรายและรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนคนอื่น ๆ ดังนั้นทุกคนในชั้นเรียนจะดันหาความหมายที่ได้จากบทอ่านร่วมกัน (Beck; & McKeown, 2006 : 117)

สรุปได้ว่า การเตรียมความพร้อมผู้เรียนให้มีความรู้และความเข้าใจในการสอนอ่านด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) มีปัจจัย 3 ประการที่ครูผู้สอนต้องให้ความสำคัญ ซึ่งมีเหตุอันเกิดจากความไม่แน่ชัดในเนื้อหาของผู้เขียน เหตุที่ยากต่อการเข้าใจผู้เขียน และเหตุที่ต้องสอนด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้เรียนใส่ใจและตระหนักในการเรียนการสอนอ่านด้วยวิธีนี้

การสอนอ่านด้วยด้วยเทคนิคตั้งคำถามผู้เขียน (QTA)

ในการจัดกิจกรรมการสอนอ่านด้วยเทคนิคตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) ปัจจัยสำคัญของการใช้เทคนิคนี้อยู่ในขั้นตอนระหว่างกิจกรรมการอ่าน เพราะในขั้นตอนนี้จะใช้กระบวนการในการตั้งคำถามและการอภปราย โดยครูผู้สอนและผู้เรียนค่อยสนับสนุนและมีบทบาทร่วมกันผ่านการสนทนา (Beck; & McKeown. 2006 : 124-125) อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนจำเป็นที่จะต้องนำเสนอกิจกรรมก่อนและหลังการอ่านด้วยเช่นเดียวกัน จึงกล่าวได้ว่า กิจกรรมการสอนอ่านด้วยกลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนมีขั้นตอนการจัดกิจกรรมหลักอยู่ 3 ขั้นตอนคือ กิจกรรมก่อนการอ่าน (Before-reading Activities) กิจกรรมระหว่างการอ่าน (During-reading Activities) และกิจกรรมหลังการอ่าน (After-reading Activities) ดังต่อไปนี้

1. กิจกรรมก่อนการอ่าน (Before-reading Activities) เบค และแมคคีโอน (Beck, & McKeown. 2006) ได้ให้ข้อเสนอเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมก่อนการอ่านด้วยเทคนิค QTA ที่จัดขึ้นเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีความพร้อมก่อนเข้าสู่กิจกรรมต่อไป

คือ กิจกรรมระหว่างการอ่าน เริ่มจากกำหนดวัตถุประสงค์ของการอ่านด้วยเทคนิค QTA จากนั้นแนะนำบทอ่านให้ผู้เรียนทราบ ชี้แจงให้เข้าใจถึงเนื้อหาที่เรียน อาจจะแนะนำให้ผู้เรียนรู้จักกับผู้เขียนบทอ่าน แล้วกระตุ้นให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้ความรู้เดิม (Prior Knowledge) และช่วยอธิบายศัพท์ที่จำเป็นในการอ่านบทอ่าน

2. กิจกรรมระหว่างการอ่าน (During-reading Activities) กิจกรรมระหว่างการอ่านถือเป็นกิจกรรมหลักของการสอนอ่านด้วยเทคนิค QTA เพราะครูผู้สอนและผู้เรียนต่างมีบทบาทร่วมกันในการสร้างความเข้าใจจากสิ่งที่อ่าน ครูผู้สอนจะต้องมีการจัดเตรียมบทอ่าน และขั้นตอนของกิจกรรม โดยการจัดกิจกรรมระหว่างการอ่านมีแนวทางคือ ในช่วงของการอ่านบทอ่าน ครูผู้สอนสามารถเป็นผู้อ่านบทอ่านให้นักเรียนฟัง และครูผู้สอนอาจมอบหมายให้ผู้เรียนเป็นผู้อ่านบทอ่าน ในการอ่านบทอ่านนั้น เป็นการอ่านในลักษณะแยกย่อยข้อความตามประเด็นเนื้อหาหรือใจความสำคัญของบทอ่าน โดยมุ่งหมายเพื่อการตั้งคำถามถามผู้เขียนและดำเนินการอภิปรายไปพร้อม ๆ กัน และคำถามที่จะใช้เพื่อการอภิปรายในการจัดกิจกรรมระหว่างการอ่าน เป็นรูปแบบคำถามที่ครูใช้ถามผู้เรียน เช่น ผู้เขียนต้องการบอกอะไร เพราะเหตุไรผู้เขียนจึงกล่าวเช่นนั้น สิ่งที่ผู้เขียนกล่าวไว้ชัดเจนหรือไม่ ผู้เขียนกล่าวอย่างไรข้อความจึงจะชัดเจนขึ้น และควรกล่าวอะไรเสริมเนื้อความ เป็นต้น

3. กิจกรรมหลังการอ่าน (After-reading Activities) กิจกรรมหลังการอ่านเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นภายหลังจากอ่านเสร็จ โดยครูผู้สอนอาจเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความสามารถของตนเองเพื่อสืบค้นเรื่องที่อ่าน (Retrieved Information) โดยการตอบคำถามจากบทอ่านหรืออาจให้ผู้เรียนสรุปเรื่องราวที่อ่าน

ดังที่กล่าวมา สรุปได้ว่า กิจกรรมการสอนอ่านด้วยเทคนิค QTA แบ่งออกเป็น 3 ช่วงกิจกรรมคือ ก่อนการอ่าน เป็นกิจกรรมที่กำหนดจุดประสงค์ของการอ่าน แนะนำบริบทที่จะอ่านให้ผู้เรียนทราบ หว่างการอ่าน เป็นกิจกรรมที่ทำการอภิปรายร่วมกันตั้งคำถามผู้เขียนช่วยระดมความคิด และหลังการอ่าน เป็นกิจกรรมที่เกิดหลังการอ่านจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้อภิปรายร่วมกันจากการสืบค้นเรื่องที่อ่านด้วยการตอบคำถาม ทั้งนี้โดยกิจกรรมระหว่างการอ่านอาจจัดเป็นช่วงสำคัญที่สุดเพราะเป็นขั้นตอนที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้อ่านได้มาซึ่งความหมายจากบทที่อ่าน

ขั้นตอนการสอนอ่านวรรณคดีด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (QTA) สามารถจัดลำดับเป็นกระบวนการดังนี้:

1. เตรียมการสอน เลือกวรรณคดีที่มีประเด็นให้วิเคราะห์ เช่น มีภาพพจน์หรือแนวคิดที่สะท้อนค่านิยม ศึกษาเจตนาของผู้เขียน บริบททางประวัติศาสตร์หรือสังคมที่เกี่ยวข้อง เตรียมคำถามผู้เขียนล่วงหน้าเพื่อกระตุ้นการคิด

2. ชี้แจงเทคนิค “การตั้งคำถามผู้เขียน” อธิบายให้นักเรียนเข้าใจว่า คำถามผู้เขียนคือการตั้งคำถามเพื่อเข้าใจ “ตัวบท” มากขึ้น เช่น:

ผู้เขียนต้องการสื่ออะไร
ทำไมจึงใช้ถ้อยคำหรือภาพพจน์แบบนี้
ข้อความนี้สะท้อนแนวคิดใด

3. อ่านวรรณคดีร่วมกัน แบ่งการอ่านเป็นช่วง (บทหรือย่อหน้า) หยุดอ่านเป็นระยะเพื่อตั้งคำถามผู้เขียนร่วมกันในชั้นเรียน วิเคราะห์คำ ตีความ และหาความหมายแฝง

4. ฝึกให้นักเรียนตั้งคำถามผู้เขียน ให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามจากข้อความที่อ่าน จัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดวิเคราะห์ร่วมกันเน้นการอธิบายเหตุผลของคำถามที่ตั้ง

5. สรุปและสะท้อนผลการเรียนรู้ ผู้เรียนสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้จากคำถามที่ตนเองหรือเพื่อนได้ตั้งไว้ ผู้สอนสะท้อนแนวคิดหลัก และชี้ให้เห็นความเข้าใจเชิงลึกที่เกิดจากการตั้งคำถาม

6. ประเมินผล ใช้กิจกรรมเขียนวิเคราะห์หรืออภิปรายในชั้นเรียน ให้คะแนนจากความลึกของคำถามและการเชื่อมโยงกับตัวบทวรรณคดี

ประโยชน์ของการสอนวรรณคดีด้วยเทคนิคตั้งคำถามผู้เขียน (QTA)

การสอนวรรณคดีโดยใช้เทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียน (Questioning the Author) เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวิเคราะห์และสร้างการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอย่างแท้จริง เทคนิคนี้เน้นให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับข้อความที่อ่าน โดยตั้งคำถามเกี่ยวกับเจตนาและวิธีการนำเสนอของผู้เขียน เช่น “ผู้เขียนต้องการสื่อสารอะไร” “ทำไมจึงเลือกใช้ภาษาลักษณะนี้” หรือ “มีนัยแฝงหรือคุณค่าทางวัฒนธรรมใดที่ปรากฏในข้อความ” ประโยชน์ของเทคนิคนี้มีดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์เชิงลึก ผู้เรียนไม่เพียงเข้าใจเนื้อเรื่อง แต่ยังสามารถวิเคราะห์เจตนารมณ์ของผู้เขียน โครงสร้างของวรรณคดี และเทคนิคทางภาษาได้อย่างมีวิจารณญาณ

2. กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการอ่าน การตั้งคำถามช่วยให้ผู้เรียนอ่านอย่างมีเป้าหมาย ไม่เป็นเพียงผู้อ่านแบบรับข้อมูล แต่กลายเป็นผู้คิด-ตอบโต้กับผู้เขียนอย่างมีเหตุผล

3. เข้าใจคุณค่าและบริบททางวรรณคดีอย่างรอบด้าน เมื่อผู้เรียนตั้งคำถามเกี่ยวกับที่มาของเนื้อหา บริบททางสังคม หรือค่านิยมของผู้เขียน จะทำให้เกิดความเข้าใจลึกซึ้งยิ่งขึ้นในเนื้อหาวรรณคดี

4. พัฒนาทักษะการตั้งคำถามและการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ผู้เรียนได้ฝึกตั้งคำถามที่สะท้อนความเข้าใจต่อประเด็นเชิงซ้อน และสามารถเชื่อมโยงกับประสบการณ์หรือบริบทปัจจุบันได้

5. สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้แบบ Active Learning เทคนิคนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทเป็นผู้คิด วิเคราะห์ สร้างข้อสรุป และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การตั้งคำถามผู้เขียนในกระบวนการเรียนวรรณคดี ช่วยพัฒนาทั้งทักษะการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการสื่อสารเชิงวิชาการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21

สรุป

การสอนวรรณคดีด้วยเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียนมีข้อดีหลายประการ ดังนี้:

1. พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ นักเรียนไม่ได้แค่อ่านเพื่อเข้าใจเรื่องราว แต่เรียนรู้ที่จะคิดวิเคราะห์เจตนาของผู้เขียน โครงสร้างการเขียน และเทคนิคที่ใช้

2. สร้างปฏิสัมพันธ์กับวรรณคดี แทนที่จะอ่านอย่างเงียบเฉย นักเรียนมีส่วนร่วมโดยการตั้งคำถามและหาคำตอบจากข้อความ

3. เข้าใจบริบทและคุณค่าของวรรณคดีลึกซึ้งขึ้น การตั้งคำถามเกี่ยวกับเจตนาผู้เขียนหรือบริบทสังคมในยุคสมัยนั้น ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างรอบด้านมากขึ้น

4. ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณ นักเรียนฝึกตั้งคำถามที่สะท้อนความสงสัยและข้อสังเกต เช่น “ผู้เขียนมีอคติหรือไม่?” หรือ “ข้อความนี้มีนัยแฝงอะไร?”

5. กระตุ้นการเรียนรู้แบบ (Active Learning) นักเรียนไม่ได้รอรับความรู้จากครูเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผู้ค้นหาและสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านการตั้งคำถาม

6. เหมาะกับการสอนเพื่อการประเมินเชิงคุณภาพ เทคนิคนี้เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความเข้าใจผ่านการอภิปรายหรือเขียนวิเคราะห์ ซึ่งสามารถใช้เป็นหลักฐานประเมินผลได้

ข้อเสนอแนะในการใช้เทคนิค Questioning the Author (QTA) กับการสอนอ่านวรรณคดี

1.สร้างความเข้าใจกับผู้เรียนก่อนการอ่านครูควรอธิบายว่าการอ่านวรรณคดีไม่ได้มีเพียงการรับรู้เรื่องราวหรือถ้อยคำเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำความเข้าใจ “ความตั้งใจ” ของผู้เขียน และสามารถตั้งคำถามเพื่อค้นหาความหมายแฝงที่ซ่อนอยู่ได้

2. การใช้คำถามนำในระหว่างการอ่าน ขณะที่อ่านวรรณคดี ครูควรหยุดเป็นช่วง ๆ เพื่อชวนผู้เรียนตั้งคำถาม เช่น

- ผู้เขียนต้องการบอกอะไรในตอนนี้
- ทำไมผู้เขียนเลือกใช้ถ้อยคำหรือภาพพจน์แบบนี้
- ข้อความนี้สะท้อนทัศนคติหรือค่านิยมของสังคมในยุคนั้นอย่างไร

3. การอภิปรายและแลกเปลี่ยนมุมมอง ครูควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายร่วมกัน ไม่จำกัดคำตอบเพียงหนึ่งเดียว แต่สนับสนุนให้เห็นความหลากหลายของการตีความ ทั้งนี้จะช่วยกระตุ้นการคิดเชิงวิพากษ์และทักษะการสื่อสาร

4. การเชื่อมโยงกับประสบการณ์และบริบททางสังคม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ผู้เขียนนำเสนอเข้ากับชีวิตจริง ประเด็นทางสังคม หรือคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้การตีความวรรณคดีมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น

5. การออกแบบคำถามอย่างเป็นระบบ คำถามควรมีลำดับจากง่ายไปยาก เช่น จากการเข้าใจเนื้อหา วิเคราะห์การใช้ภาษา วิพากษ์ทัศนคติของผู้เขียน เพื่อให้ผู้เรียนค่อย ๆ พัฒนาทักษะการคิดเชิงลึก

ข้อควรระวังในการนำเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียนไปใช้

1. หลีกเลี่ยงการตั้งคำถามที่กำกวมเกินไป เพราะอาจทำให้นักเรียนสับสนหรือไม่สามารถหาคำตอบที่ชัดเจนได้
2. ระวังไม่ให้ครูชี้นำมากเกินไป ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างคำถามเอง ไม่ใช่เพียงตอบคำถามที่ครูเตรียมไว้
3. ควรจัดการเวลาให้เหมาะสม เทคนิค QTA ใช้เวลาในการอภิปรายและแลกเปลี่ยนมากกว่าการสอนแบบบรรยาย
4. ไม่ควรใช้ QTA เพื่อหาคำตอบที่ “ถูกต้องที่สุด” แต่ควรเปิดกว้างต่อคำตอบที่มีเหตุผลรองรับ

ข้อจำกัดในการนำเทคนิคการตั้งคำถามผู้เขียนไปใช้

1. ความแตกต่างของพื้นฐานผู้เรียน นักเรียนบางคนอาจยังขาดทักษะการอ่านพื้นฐาน จึงต้องใช้เวลาในการเสริมทักษะก่อนเข้าสู่การคิดวิเคราะห์

2. จำนวนผู้เรียนในชั้นเรียน หากมีนักเรียนจำนวนมาก การจัดกิจกรรมถาม–ตอบอาจไม่ทั่วถึง และทำให้ผู้เรียนบางส่วนไม่ค่อยมีส่วนร่วม

3. การปรับเทคนิคให้เข้ากับระดับชั้นเรียน เช่น ประถมปลาย มัธยมศึกษา อุดมศึกษา ตัวอย่างดังตารางต่อไปนี้

ระดับชั้น	ลักษณะการพัฒนาทางการคิดของผู้เรียน	แนวทางการปรับใช้ QTA	ตัวอย่างกิจกรรม	ข้อควรระวัง
ประถมปลาย	อยู่ในช่วงพัฒนาการอ่านเพื่อความเข้าใจขั้นพื้นฐาน เริ่มเชื่อมโยงความรู้กับประสบการณ์ได้	- ใช้คำถามสั้น กระชับ เน้นความหมายตรงของข้อความ - ครูช่วยชี้นำการตั้งคำถามและสรุปใจความ	- ครูตั้งคำถาม เช่น “ผู้เขียนต้องการเล่าอะไร” - นักเรียนจับใจความและเล่าความหมายด้วยภาษาของตนเอง	ผู้เรียนอาจยังไม่คุ้นเคยกับการตั้งคำถามเชิงลึก ต้องระวังการใช้คำถามยากเกินไป
มัธยมศึกษา	มีความสามารถเชื่อมโยง วิเคราะห์และตีความเชิงลึกมากขึ้น เหมาะสมกับ QTA ที่แท้จริง	- ส่งเสริมให้นักเรียนตั้งคำถามเชิงเจตนาและทัศนะของผู้เขียน - ใช้การอภิปรายกลุ่มย่อยเพื่อถกเถียง	- ตั้งคำถามว่า “ผู้เขียนมีมุมมองอย่างไรต่อสังคม” - ให้นักเรียนอภิปรายและสรุปความหมายเชิงตีความ	ระวังการอภิปรายที่อาจวกวนหรือขาดทิศทาง ครูควรทำหน้าที่เป็นผู้นำการสนทนา
อุดมศึกษา	ผู้เรียนมีทักษะการคิดเชิงวิพากษ์ สามารถตีความเชิงทฤษฎีและเชื่อมโยงแนวคิดหลากมิติได้	- กระตุ้นให้ตั้งคำถามเชิงวิพากษ์และวิเคราะห์ในระดับแนวคิด ทฤษฎี - ใช้การอ่านเปรียบเทียบหลายบทความหรือหลายแนวคิด	- นักศึกษาตั้งคำถามว่า “ผู้เขียนสะท้อนอุดมการณ์ใด” - วิเคราะห์ผ่านกรอบทฤษฎี เช่น โครงสร้างนิยม หลังอาณานิคม ฯลฯ	ต้องระวังความซับซ้อนเกินไป ทำให้นักศึกษาที่พื้นฐานอ่อนอาจตามไม่ทัน

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

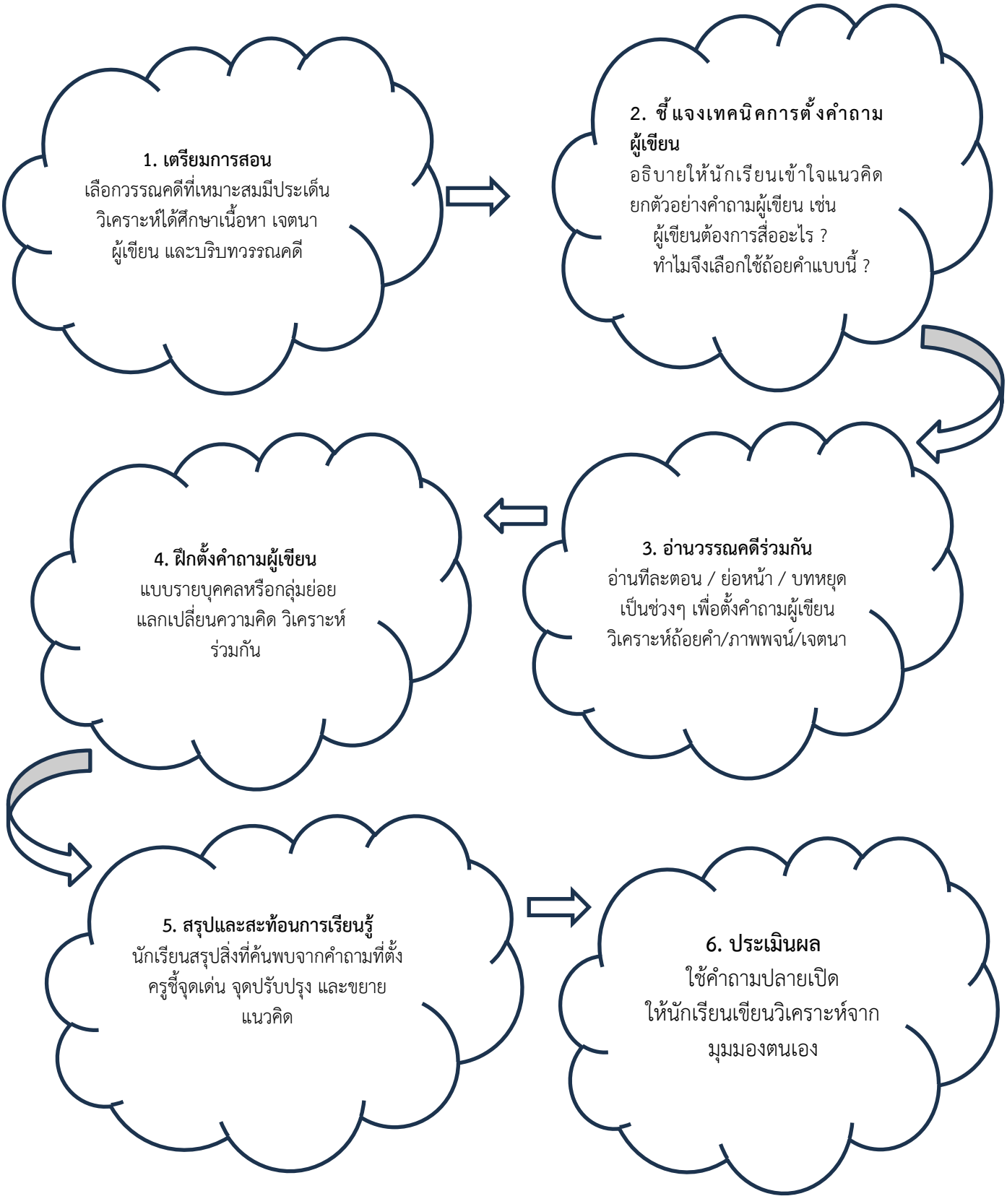

เอกสารอ้างอิง

ฐะปะนีย์ นากรทรรพ. (2552). **การสอนภาษาไทยขั้นพื้นฐานระดับบมัธยมศึกษา.** กรุงเทพฯ: เกรทเอ็ด ดูเคชั่น.

ณภัทร เทพพรรธนะ. (2541). **ภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร.** กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.

ทิศนา แขมมณี. (2561). **ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธันย์ชนก สรรพสาร. (2546). **ผลของการใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบ 4 MAT ในการสอนวรรณคดีไทยสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนามินทราชินูทิศ เตรียมอุดมศึกษาพัฒนาการ.**วิทยานิพนธ์ ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

พระมหาพิเชษฐ์ อตฺตานุรกฺขี, พระจักรพัชร์ จกฺกภทฺโท, ณัฐกิตติ์ สิริวัฒนาทานากุล. (2568). **การพัฒนารูปแบบการสอนที่เสริมสร้างสมรรถนะการอ่านขั้นสูงและทักษะการคิดขั้นสูงของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต.** วารสารการศึกษาและวิจัยพระพุทธศาสนา, 1(11), 161-172

ยุทธิชัย อุปการดี. (2561). **สำรวจสถานภาพรูปแบบการสอนอ่านวรรณคดีไทยจากงานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2547–2561**. วารสารฟ้าเหนือ, 89-117. คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

ศรีวิไล พลมณี. (2545). **พื้นฐานการสอนภาษาไทยในฐานะภาษาต่างประเทศ**. กรุงเทพฯ :ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมุทร เซ็นเชาวนิช. (2542). **เทนิคการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความข้าใจ.** กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิตรา กาติ๊บ. (2549). **กลยุทธ์ในการตรวจสอบความเข้าใจในการอ่าน.** กรุงเทพฯ:จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกรินทร์ สังข์ทอง และทยภร กระมุท. (2546). **การสอนอ่านด้วยกลวิธีการตั้งคำถามผู้เขียนที่มีต่อการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจ การสรุปความ และเจตคติทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6.** รายงานผลการวิจัย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

Anis Fibriana. (2017). **The Effectiveness of using Questioning The Author Strategy in Teaching Reading Comprehension of Recount Text**. Pontianak: English Education Bangkok Post. (2020). **Long-overdue end of O-NET exams**. https://www.bangkokpost.com/thailand/general/2044427/long-overdue-end-of-o-net-exams

Beck, I. L., & McKeown, M. G. (2006). **Improving Comprehension with Questioning the Author: A Fresh and Expanded View of a Power Approach.** New York, NY: Scholastic.

Fosnot, C. T. (1996). **Constructivism: Theory, perspective, and practice**. New York: Literacy Teacher. Allyn and Bacon : Boston.Massachusetts: Allyn & Bacon.

IPST. (2023). PISA 2022: **ผลการประเมินสมรรถนะนักเรียนอายุ 15 ปี. สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. เข้าถึงจาก https://pisathailand.ipst.ac.th/news-21/

Moore, D.W.; Readence, J.E.; & Rickelman, R.J. (1989). **Prereading Activities for Content Area Reading and Learning**. 2nd ed. Neward: International Reading Association.

OECD. (2019). PISA 2018 Results. Paris: OECD Publishing.Raphael, T.E.; & Hiebert, E.H. (1996). **Creating an Integrated Approach to Literacy Instruction**. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.

Scrivener, Jim.(1994). **Learning Teaching: A Guidebook for English Language Teachers**. Oxford: Heinemann. Study Program.